Ročník XXXVIII. Říjen 1921. Číslo 1.

Redaktor řídící: ALOIS DOSTÁL. — Redaktor odpov.: TOMÁŠ JOS. JIROUŠEK
TISKEM A NAKLADEM KNIHTISKÁRNY DRUŽSTVA VLAST V PRAZE.

Redakce, administrace a expedice v Praze-II., Žitná ulice čís. 26 nové. Číslo telefonu 3626.

Předplatné na Vlast r. XXXVII. obnáší 32 Kč, půlletně 16 Kč.

Členové družstva předplácejí ročně 30 Kč, kněží defícienti, alumnové, klerikové a studující mají »Vlast« ročně za 26 Kč. Do Rakouska jest o 4 Kč, do ostatních mimočeskoslovenských zemí o 8 Kč dražší. Ročníky »Vlasti«, pokud jsou na skladě, prodávají se po 20 Kč (do r. XXXV.) roč. XXXVI. 24 Kč, roč. XXXVII. 32 Kč a běžná čísla po 3·20 Kč. Patisk celých prací se vyhrazuje. — Rukopisy se autorům nevracejí a neuschovávají. Reklamace se neírankují a nezalepují.

OBSAH:

Str.

O autoritě a její potřebě. Napsal Dr. Ph. Fr. X. Nábělek 1
Od země. Báseň. František Leubner 5
Generál Ponec. Napsal Dr. J. V. Prášek 6
Sonety Marianské. Napsal Jan Voborský. 11
O náboženských vztazích Čech a Bavor v dobách nejstarších. Napsal V. O. Hlošina 13
Na zámecké kaplance. Napsal Alois Dostál. (Pokračování) 18
Konrád Bolanden. Napsal Ignát Zháněl 26
Drobnosti z ornamentiky. Napsal Prof. Václav Hübner 31
Literatura 33
Literární obzor 46
Z našeho života 47

—— Rukopisy se neuschovávají a nevracejí. ——

Z družstva Vlast. Všecky fondy i dům družstva Vlast obdaroval Ant. Suchoradský, dále na dům družstva Vlast dary zaslali: Rev. C. J. Beneš a Nejmenovaná.

Potvrzení členských vkladů. Z členů zakládajících do konce měsíce září složili: Rev. F. C. Shea 83 Kč (100), Jaroslav Malý 40 Kč (100), Ant. Tichý 19 Kč (48).

Listárna administrace. Rev. A. Kotouč. Živnostenská banka v Praze vyplatila nám za zaslaný ček po srážce poštovních výloh 298 Kč. Z těchto peněz vyrovnali jsme Vám „Vlast" roč. XVI.—XXVI. 110 Kč, doplatili členský vklad 22 Kč, zbývající část ponecháváme na částečné vyrovnání účtu za žádané knihy, jež Vám co nejdříve zašleme a v dopise sdělíme, mnoho-li máte ještě doplatiti. — Rev. C. J. Beneš. Jak jsme Vám dříve v dopise sdělili, vyplatila nám banka Union v Praze 1200 Kč, z kteréhožto obnosu jsme Vám částečně zaslali, částečně obstarali žádané knihy a dle Vaší odpovědi na náš dopis předplatili ještě ku předu a to na dva roky naše časopisy Vám zasílané („Vlast", „Naše Listy" a Vychovatele"), zbývající pak část ponecháváme, děkujíce srdečně, na dům, vaznout nám na něm ještě velké annuity. — Dp. Fr Kemer, Živnostenská banka v Praze z rozkazu své filiálky v Terstu vyplatila nám za poukázaných 48 lir po srážce manipulačních a poštovních výloh 174 Kč, z nichž jsme Vám vyrovnali předplatné na „Naše Listy", r. XXX. a XXXI., dále na „Vlast", r. XXXVII. a XXXVIII. a zbývající 4 Kč připsali jsme Vám k dobru.

VLAST

MĚSÍČNÍK PRO POUČENÍ A ZÁBAVU.

ROČNÍK XXXVIII. **ŘÍJEN 1921.** ČÍSLO 1.

Dr. Ph. Fr. X. Nábělek:

O autoritě a její potřebě.*)

Autoritas jest slovo latinské a nám znamená tolik, co *váž-nost* a pak i moc z této vážnosti plynoucí. Římanům starého věku slovo autoritas znamenalo i zákonitě oprávněnou moc úřední.

Autor jest tolik, co původce nějakého díla, na př. díla vědeckého, nebo uměleckého, jako Václav Kosmák je autorem románu Eugenie, Chrta . . . Tvořící vůbec osvědčuje sílu ať tělesnou nebo duševní nebo i obojí a vzbuzuje tím u spolubližních úctu ku své osobě, jeví se jako něco mocnějšího, cennějšího, v jisté příčině lepšího. Tím mimoděk stává se vzorem; zvláště když vyniká nad jiné, uznává se dobrovolně jeho nadvláda, jíž dlužno se podrobiti, pohlíží se k němu s úctou, on požívá vážnosti. Divoch uzná za náčelníka muže silného, obratného ve zbrani, vynikajícího převahou duševní a bude ho poslušen. Houfy lidstva uznávají nadvládu moci hmotné, fysické, jež dovede poslušnost i vynutiti a odbojného pokořiti. To jest uznání vyšší moci hmotné; o té nemíníme zde mluviti a obrátíme se k autoritě, která se zakládá na uznání převahy duševní.

Vyznamenává-li se kdo ctnostmi, moudrostí, důvtipem učeností, dovedností v umění, znalostí svého oboru, uznáváme to, jeho výpovědi u nás platí, on požívá zkrátka naší vážnosti. Tato vážnost založená na převaze duševní a moc z ní plynoucí jmenuje se též *autorita*. Vážnosti používají přirozeně rozličné stavy samy o sobě a osoby k nim náležející, poněvadž stavy ty přístupny jsou jen osobám, které osvědčily se k nim způsobilými, na př. stav kněžský, učitelský, soudcovský, právnický, inženýrský, lékařský a stav učenců a umělců . . . Tak ctíme krajana našeho Fr. Palackého jakožto muže vynikajícího učeností, důvtipem, poctivostí, prozíravostí, horoucí láskou k národu, měl v úctě náboženství. Uznáván byl ode všeho národa, jenž přijímal jeho rady a podroboval se jeho vůli: Palacký svému národu byl *autoritou*. Neméně učený Pavel Josef Šafařík byl uznáván

*) Z literární pozůstalosti (s církv. aprobací).

v oboru dějepisu slovanského za muže, který znal pravdu v dějinách slovanstva i slavný Josef Jungmann byl českým spisovatelům rádcem v písemnictví, uznávali jeho autoritu. Tak uznáváme v umění hudebním za mistry Smetanu, Dvořáka, Fibicha, Kovařovice . . . v umění malířském nad jiné Brožíka, v umění sochařském Myslbeka, v básnictví Vrchlického, S. Čecha, Zeyera . . . V každém oboru lidského vědění a umění uznáváme muže nad jiné vynikající za mistry, řídíme se jejich soudem, jsou nám autoritami. Mužové takoví požívají naší důvěry a vážnosti tím větší, čím více jsme přesvědčeni, že pravdu poznali, že ji vědí a že jsou i poctivými dosti, aby nás neklamali. Pythagoras, řecký mudřec starého věku, jenž působil v šestém století před Kristem (540—500), požíval takové vážnosti u svých žáků, že bylo jim již dostatečným důkazem pravdy, když mohli ukázati, že to řekl Pythagoras. Z příkladů těchto již možno vyrozuměti, co jest *autorita*: *jest to vážnost a též i moc duševní plynoucí z této vážnosti.* Vážnost tato zakládá se na duševní převaze osvědčené v nějakém oboru duševní činnosti, též i ta vážnost, jež zakládá se na vzácnosti povahy duševní. Rodiče obyčejně jsou autoritou dětem, učitelé žákům, mistři učedníkům, kněží věřícím, pán poddaným, představený podřízeným; vůbec všichni ti mají požívati vážnosti, kteří vychovávají, učí, soudí, rozhodují, rozkazují.

Potřeba autority.

Uznávati autoritu jest věc jak přirozená, tak potřebná. Dětem autoritou jsou předně rodiče, vychovatelé, učitelé, ať v rouše občanském nebo kněžském; kde by rodiče a vychovatelé u dětí nepožívali vážnosti, tam by výchova byla nemožnou. Představení mají býti v úctě a vážnosti u svých podřízených; čím vážnost jejich jest větší, tím s větší ochotou vykonávají se jejich rozkazy. Hmotná moc donucovací nikdy toho nedovede, co moc založená na vážnosti čili autoritě; vždyť i ten, kdo vykonává hmotnou moc donucovací, musí uznávati autoritu toho, kdo mu té moci propůjčil.

Mizí všechen pořádek, kde mizí vážnost čili autorita, jak v rodině, tak ve škole, v obci, společnosti, ve státě, v církvi. Důkazem toho mimo jiné jsou nám hrůzy revoluce francouzské, koncem předešlého století: podvrácena byla autorita světská: král potupen a popraven; odstranili autoritu božskou, sesadili Boha s trůnu a dosadili na něj moudrost lidskou: jakým byl tento nový pán, ukázaly proudy krve nevinných.

Žádný člověk není s to, aby ve všech případech a potřebách věděl si rady sám. Je-li nemocen, volá lékaře a řídí se jeho radou; lékař svědomitý, je-li v pochybnostech, radí se s jiným, posílá nemocného k profesoru odborníku při vysokém učení. Má-li někdo spor s někým o jmění, jde k právníkovi o radu. Chce-li kdo poučiti se o něčem, jde k odborníku, čte jeho dílo. Nikomu nelze dosáhnouti svým rozumem všeho a nezbývá než uznati za pravé, co odborníci praví: věříme přírodozpytci ve věcech věd přírodopisných, hvězdáři ve hvězdářství, lučeb-

niku v lučebnictví, dějepisci v dějepise atd. Ale odborníci sami ve svém odboru uznávají zase autoritu těch, kdož v tom odboru zvláště vynikli a v pochybnostech utíkají se k nim o radu. *Ve vědách* potřebí jest uznávati autoritu, sice by musil každý počínati od počátku, nechtěje budovati na základech od jiných zbudovaných a nedospěl by daleko: byli bychom ustavičně v počátcích; ale učenci budují dále, kde předchůdcové jejich přestali, a tím se přivodí *pokrok*. V záležitostech jen poněkud důležitých radíme se s jiným; ve věcech týkajících se řemesla, jdeme o radu k řemeslníkovi, v záležitostech obchodních radíme se s obchodníkem, ve věcech vědy s učencem, ve věcech právních s právníkem, jsme-li nemocni, voláme lékaře: ve věcech týkajících se náboženství, přirozeně a rozumně půjdeme radit se s knězem. — Prakticky, ve skutečném životě sami jsme důkazem, jak potřebí uznávati jest autoritu, a sotva dovedeme pomysliti si, jak by nám bylo, kdybychom byli odkázáni jen sami na sebe. Dějiny všech věků dotvrzují nám, že vždy uznávána byla autorita ve věcech vědy, umění, v řádu světském i duchovním; mizela-li však, že mizel i pořádek ve společnosti lidské. Vážnost ta, založena na vnitřní ceně, musí býti podporována i zevnějškem: chováním se, oděvem, označením. Učitel, kněz na př. nesmí v chování svém býti směšným, důstojně dle stavu svého jest mu počínati si, a též i v oděvu musí se jeviti důstojným. Obřady církevní vykonávají se ve skvostných rouchách církevních. Jest potřebí, by zevnějšek srovnával se s vnitřní cenou. Ani ne každá práce, třebas jiným sloužila ku cti, příslušníkům každého stavu nesvědčí, aby nesnížili vážnosti své osoby a svého stavu.

Ale nač mám rozum, řekne někdo, než abych sám rozeznal, co mám činiti a čeho nechati; nač vypůjčovati světla, máme-li sami lampu a v ní olej? Jest pravda, že slepě důvěřovati nemáme, bylo by až i hříchem zneužívati darů ducha a netěžiti z nich; zakopávati hřivny svěřené. Ale přece rozumno jest dáti zkušeným za pravdu tam, kde rozum náš nestačí, vypůjčiti si světlo, kde světlo naše ukazuje se býti slabým.

Ovšem lidé jsou bludu podrobeni a odborník zkoušený ve svém odboru může se mýliti „i starý mistr přízi splete a starý tesař se utne“. Blud pak člověka jednoho, požívá-li neobmezené vážnosti, bývá na závadu lepšímu poznání. Slovutný hvězdář *Ptolemaeus* v druhé polovici druhého století po Kristu svým učením o soustavě sluneční, že slunce otáčí se kolem země, že země jest středem soustavy, byl na závadu lepšímu poznání hvězdáře Koperníka (1473—1543), totiž, že naopak země obíhá kolem slunce a slunce že jest středem soustavy. Tak v nauce o světle neobmezená autorita anglického přírodozpytce, mathematika a hvězdáře *Newtona* (1642—1727), jenž učil, že tělesa svítící vyzařují jakousi látku svítivou, svítivo, kdežto slavný (astronom) hvězdář holandský, Huyghens, (1627—1695) správněji učil, že světlo záleží na vlnivém pohybu étheru, látky nad pomýšlení jemné, vyplňující prostor světový. A tak bychom mohli

jmenovati v každém oboru lidského vědění muže vynikající, kteří přece se mýlili. Jak mnohý slavný lékař již se mýlil, a omyl jeho stál životy mnohých. Z toho jen následuje, že potřebí je skutečně užívati i rozumu vlastního a nikoli, že nemáme dáti jen na autoritu: když poznáváme možnost, že autorita může býti na omylu a jest souditi takto: když odborník vynikající ve svém odboru může se mýliti, tím snáze pobloudí laik neznalý té věci; pravděpodobnost, že odborník poradí dobře, že má pravdu, jest větší, než pravděpodobnost, že by člověk věcí neznalý lépe soudil. Který člověk nerozhodne se uznati za pravé, čemu nasvědčuje pravděpodobnost větší i když uznává možnost mýlky? Rozum lidský jest omezený a člověk podroben jest bludu. Jak jsme uznali potřebu autority, tak uznáváme potřebu užívati vlastního rozumu a nedůvěřovati slepě: vypůjčíme si svítilny, když nám nestačí světlo vlastní.

Čím trpí autorita.

Vážnosti a uznání pak moci nabýváme převahou ducha; cenností své povahy, ušlechtilostí mysli.

Čím ji nabýváme, tím ji udržujeme: mizí-li příčina, mizí i účinek. Učencova autorita utrpí, jakmile se ukáže, že v důležitých, podstatných věcech se mýlil; tak jest to u lékaře, u politika, jichž cena měřívá se praktickými úspěchy; vojevůdce pozbývá autority, byl-li poražen; rodiče pozbývají vážnosti u dětí, ukáží-li se jim v jiných vlastnostech, než jakými by měli býti: opilý otec, z něhož rozpustilá mládež na ulici tropí si smích, darmo by napominal děti, jakými mají býti. Nebude-li starosta, jakým býti má, nikdo ho neposlechne. Učitel pozbude vážnosti u žáků, jakmile na něm by zpozorovali, že nekoná svých povinností, kdyby svým zevnějším zjevem, chováním a jednáním nevzbuzoval úctu ku své osobě. Slova kněze nebudou míti účinku na věřící, nebude-li kněz sám skvěti se ctnostmi, k nimž nabádá, příklad dobrý zajisté více zmůže než výborná naučení pouhými slovy. Řečník mine se s účinkem, jestli by se o něm zvědělo, že nemluví z přesvědčení. A tak ukáže se všude, že vezme autorita za své, vyschne-li zřídlo, z něhož přirozeným způsobem brala posilu. To jsou příčiny vnitřní. Avšak i rostlina zdravá, dobře zvlažovaná, těšící se ze světla a tepla, může hynouti příčinami vnějšími: tak i vážnost naše trpí zlobou lidí zlých, nepřátel našich. Té vždy ubrániti se nemůžeme; mnoho učiníme, nepodáme-li jim sami zbraně proti sobě. Zloba nepřátel ničí autoritu roztrušováním nepravdivých pověstí, podeziráním, zveličováním chyb bližního. Neopatrně jednáme, věříme-li hned všemu, aniž jsme se přesvědčili. Však i nerozum náš, ne právě zlomyslnost, bývá příčinou zmenšování autority. Nikdo není bez chyby a zajisté i my jsme chybujícími. Jsouce povědomi sobě svých vlastních chyb, nemáme na příklad, chybí-li učitel, kněz, vychovatel, o chybách jejich mluviti před dětmi, posuzovati jejich jednání a haněti je. Jak často stává se, že učitelé i správně jednajíce, bývají haněni před dětmi, a jen proto, že se nám nezav-

děčili, trestajíce neb kárajíce naše děti. Stalo-li by se, že i chybili, ukvapí-li se, máme zajíti si k nim a postěžovati; vždyť oni pak pozbývají vážnosti u dětí a tím i jejich slov si neváží, když děti vedou k dobrému. Zdaž vlastní matka neb otec často nerozhněvá se na dítě a netrestá je? A což pak učitel nemá se někdy rozhněvati, když má dítek plnou učírnu a má býti hotov s úlohou předepsanou; míť i nad sebou vyšší úřady, jimž klade účty ze svého působení. Nebudou-li mu rodiče nápomocni dobrým vedením dětí doma, nad míru mu znesnadní úřad. I on jest člověkem a má tak dobře žluč, jako každý jiný. Kdo na učiteli žádá, aby nikdy nekáral, netrestal, nikdy se nerozčilil, tomu bych přál, aby byl aspoň týden učitelem. Podobně před dětmi nemá otec snižovati matku, matka otce; neshody nemají se vyrovnávati před dětmi. Nemáme i před cizími dětmi nepříznivě posuzovati činnost učitelů, vychovávatelů, kněží, rodičů. Otčím, macecha mají velmi těžkou úlohu u dětí nevlastních. Jest přirozeno, že co není z vlastní krve, ani tak k srdci nejde, a nemůže se toho ani žádati. Pokárá-li nevlastní otec, nevlastní matka, kde by to i vlastní otec i vlastní matka učinili, tož nemá se dětem vykládati, že se to děje z pouhé nelásky.

Tím zveličuje se citlivost sirotka, že se cítí tím nešťastnějším, a každé pokárání, každý trest, i kdyby byl sebe spravedlivější, pokládá za důkaz nelásky. Máme sice příklady, že macecha, otčím zle nakládali s nevlastními dětmi a je zkracovali, máme však také příklady, že rodiče svědomitě starali se o blaho nevlastních dětí tak dobře, jako máme příklady, že rodiče vlastní dítky zanedbali, a nemohouce zanechati jim majetek, že promrhavše jej, zůstavili po sobě žebráky a že nepostarali se ani o dobré vychování svých dětí. — *(P. d.)*

František Leubner:

Od země.

Daleko, daleko
pluje oblak bílý
u svatebním rouchu vlečném
oblohou, tuch nekonečnem —
kam, kam nebem cíli?

Vysoko, vysoko!
hlava se jí točí,
nevěsty se závoj dělí —
s blankytnou sem touhou želí
tklivé dolů oči!

Nikoli, nikoli!
Po snů slavné pouti
— pohrdej čel prachem tady —
k zemi lze z tuch čistých zrady
jenom v sízách lnouti.

Na boly, na boly
toužíš, duše, k zemi!
Od země — jen vzdechem jejím,
po bouři, hvězd ku nadějím,
plyň zas nad hor lemy!

Dr. J. V. Prášek:

Generál Ponec.

Se zámecké věže zavzněly hodiny a dutý hlas jejich zalétal do mohutných zálabských lesův.

Sotva že poslední akkord dozněl, sňat s báně prapor v císařských barvách.

Na trávníku před zámkem stáli již seřaděni císařští. Eskadrona kyrysníků v běložlutých uniformách, se třpytícími se ve slunci kyrysy a helmami, zaujala východní stranu prostranství, až k domku zahradníkovu; uprostřed trávníku rozestaveni byli pěší, statní serežáni, osmahlých lící, upřímných zrakův, s velikými kníry, u brány, kudy se vycházelo na silnici Toušeňskou, nedočkavě kupili se v červených pláštích pandurové.

Zatřeskla trubka, zavířil buben, švihlý adjutant popojel na bujném hnědáku k majoru, velícímu v předu. Hlasitý povel — a již pohybovaly se šiky i řady, následujíce děla, směrem k Toušeni a k Zápům.

Před hospodou Cellovskou a u pusté vinice stály hloučky lidu městského, smutně pohlížejíce za odcházejícími.

„Běda nám," pravil švec Louč, starostlivě hlavou potřásaje, „naši ustupují a nepřítel od Záryb má volnou cestu."

„Ba věru," ozývala se, povýš za ním stojíc, sousedka Valentová, „aby nás pán Bůh chránil, ne jako před třinácti roky."

Z vinice ne již vinným lesem, nýbrž toliko křovím zarostlé vyšel rychlým krokem mladý štíhlý muž, po studentsku oděný, s černým aksamitovým biretem na hlavě, pláštik maje lehce přes bedra přehozený. Pozdraviv sousedy a sousedky, mrštně seskočil s břehu a spěchal za odcházejícími vojáky.

„Hleďmež," podotkla Valentová, „Poncův student jde s vojskem."

„A co by dělal, sousedko?" Louč na to, „školy jsou v Praze zavřeny a Prusové nedaleko. Však on se Vojtišek zase vrátí ke svým knihám."

„Vždyť neodpírám, kmotře. Slyšela jsem, že učí se pilně a bude prý doktorem."

„Nu, chytrý a hezký jest, sousedko," dotvrzoval starožitný mistr. „Jest po tatíkovi."

„Vy jste ho znal, mistře?" otázal se ze zástupu šenkýř z obecního domu.

„Jak pak by ne? Vždyť zahrada jejich stýká se skoro s naším dvorkem."

„Prosím vás," prosil šenkýř, „jak se to stalo, že se dal k Braniborům?"

„Ah, to sám Pán Bůh ví," odvětil Louč, levou rukou pohodiv na znamení, že odhaluje nemilou vzpominku.

„Říkali, že se nesnášel se ženou," zapřádala hovor Valentova.

„Inu, něco snad na tom bylo," dodával Louč, „ona Verunka byla, pán Bůh ji odpusť, zvláštní stvoření."

„Měla prý široké srdce," prohodil kdosi ze zástupu.

„Snad, sousede, ale jsme křehcí všichni lidé a za paní Verunku byl bych duši dal, že byla hodná."

Vojáci zatím odcházeli ostrým krokem, na konec sám generál, jakýsi uherský hrabě, na pyšně vzpínajícím se bělouši.

Sousedé a sousedky zvolna vraceli se do města; Louč, Valentová a šenkýř, ti měli nejblíže, i šli pospolu.

„Inu, sousedko," pokračoval dobráckým tonem Louč, „jsou křehké nádoby mezi námi na světě a nebožka Verunka — dej jí pán Bůh nebe — leccos ztropila, začež i před vzácný magistrát bývala poháněna. Měla sice bujnou krev, při tom však nikdy nikomu neublížila. Ale pykala těžce ještě za živa a milosrdný Bůh zajisté jí odpustil."

„Máte pravdu, kmotře," omlouvala Valentová příkrá slova, „opustil ji muž, dal se k nepříteli a ji se synem zůstavil sirotu. Štěstí ještě, že měla sestru."

„Tak vidíte, sousedko," dobromyslně opravoval švec, „není radno bližního odsuzovati. Vždyť často nevíme, čím a proč hřešil."

Docházeli domku Loučova, nízkého, zvětralým šindelem krytého. Šenkýř pozdravil a zmizel v širokém průjezdu hospody.

„Tak, sousedko, vy jdete ještě o dům dále," na rozloučenou děl Louč.

„Slyšíte, kmotře," rozpomínala se Valentová, „jak to tedy bylo, když Vojtěch Ponec zmizel? Vy to dobře pamatujete, poněvadž jste zdejší. Já jsem tehdy dostala se teprve do Brandejsa a málo jsem lidí znala.

Otázka tato starci zalichotila. Pustil kliku od nízkých dveří domovních, kterou již v ruce držel a prostrčil pravici za náprsní díl usmolené zástěry; potom ohlédl se kolem po liduprázdné ulici a shledav, že není na blízku nikoho, ani v protějším šenkovném domě ani v domě obecním, počal vážně vypravovati:

„Ovšem že vím, jak a co se stalo," sousedko. Vždyť jsem byl tehdy i v povinnosti obecní. Povím vám na den. Psalo se léta Páně 1734 a hodilo se dva dny před svatou pannou Kateřinou. Pán Bůh nám zrovna ten den seslal holčičku, víte matko drahá, Kačenku, co se loni vdala za truhláře Dlouhého na Vyšším Hrádku. Moje nebožka — dej jí pán Bůh nebe — zrovna slehla a já sháněl pro ni slepici pod polévku. Tu přijel kočár od Toušeně a zastavil zde u Víznerů. Byli v něm dva páni, mluvili německy a s nimi jakýsi pan Oppelt z města Poděbrad. Zasedli na mázhause, poručeli víno i pečení, a postavili stolek, na němž rozkládali tolary nad sníh bělejší, věřte, matko, jako by byly právě přišly z Hory. Ten pan Oppelt chodil po městě, zastavoval kde koho potkal z mladých lidí a zval k Víznerovům. Ti i oni přišli, obhlédli a zase odcházeli. Jen Vojtěch Ponec za-

pomenul se nad ženou a dítětem, které měla u prsou. Špatný přítel očernil ji u něho a ze zlosti dal se naverbovati; nedbal toho, že mu slibovali v zámku písařství. Verunka s dítětem přiběhla celá zoufalá a chtěla se mu vrhnouti k nohám, ale zavřeli před ní vrata. Tu nahodil se služebník vzácného úřadu purkmistrovského a vida, ana Verunka v zoufalství vlasy si trhá, kázal vrata otevříti, zastavil verbíře a chtěl, aby jemu podle jeho Milosti Císařské patentu, že v tomto království Českém verbovati povoleno mají, proukázali. Již sbíhali se lidé a já ze sousedství také jsem přišel. Tu ten pan Oppelt za odpověď dal, že on neverbuje, než toliko jeho pán, který při královském dvoře pruském sekretářem jest a u pana hejtmana jistého prý poddaného, kterého zverboval, vyzdvihuje. Na kterážto jalová slova služebník ouřadní nic dáti nechtěl, alebrž když spatřil, že na spěch outraty a to dva opravdovské dukáty na stůl paní Víznerové vyhodil, jej ze světnice pustiti odpíral, ale on do zámku ponocného zámeckého pro sekretáře vyslal. Mezi tím ten domnělý pan sekretář přijel na kočáře, maje s sebou toho prý naverbovaného chlapa."

„A kdo byl ten naverbovaný, kmotře?" vskočila zvědavě do řeči Valentová.

„Počkejte, hned dopovím," pokračoval mistr. „Když tedy kočár přijížděl k těmto zadním vratům — při tom rukou ukázal na protější statný hostinec, o samotě ve svém vymezení stojící — vstal ten pan Oppelt za ním. Tu skočil sekretář s vozu a ohrazoval se, že není povinen proukazovati poslušenství. Služebník ouřadní chtěl jej zadržeti, on však skočil opět rychle do vozu a ujel přes rynk k Podolánce. Oppelt na radnici zavřen."

„Ale neříkáte mně pořád, kmotře, koho ti cizí páni sebou vezli!"

„Nuž, vězte, sousedko, byl to Vojtěch Ponec, usedlý zdejší měšťan, muž ženatý, otec dítěte."

„Ah, ubohá žena," zvolala Valentová, „ubohá, i by byla chodila v hříchu."

„Teď tedy víte, sousedko," vážně dodával Louč, „či jest Vojtíšek Ponců synem."

„A co se dálo s osiřelou vdovou?"

„Ach, draze pykala za to, co lidé o ní vypravovali, smýšleli a lhali. Pán Bůh navštívil ji těžkou nemocí, zastřel rozum její a než se rok s rokem sešel, odnášeli ji k sv. Vavřinci."

„Děkuji vám," pohnutě na to Valentová, „neznala jsem historii tu tak z gruntu, jako teď."

„Nu a Vojtíška ujala se Veruńcina sestra."

„Paní Budinská," dotvrzovala Valentová při rozchodu. „Paní šlechetná, Pán Bůh ji to zplatí."

* * *

Vojáci odešli k Touženi a město ztichlo. Tu a tam objevil se v rynku člověk, ale rychleji zmizel než přišel. Jen v rathouze radil se vzácný magistrát s obecními staršími.

Bylo skoro k páté hodině, když ozval se hlomoz v Stříbrné ulici. Od potočního mlýna úprkem přijížděli tři jezdci v oděvu pruských modrých husarů, každý z nich nabitou karabinu v pravici.

Projeli podle Krolupovské hospody vzhůru a na rohu zahnuli do rynku, ale nestanuli, nýbrž jako ďáblem posedlí řítili se v před, k průchodské hospodě.

Sotva že zajeli za Viznerovy, objevili se na kamenném můstku jiní jezdci a brali se v zástupu na rynk. Podkovy koňů jejich zvonily o hrbolaté kameny v dláždění.

Uprostřed rynku zastavili, a jarním vzduchem pronikavě ozvala se polní píšťala.

„Ať přijde ouřad," kázal plukovník starožitnému vachtmistrovi.

Tento zasulutoval a namířil k protějšímu rathouzu, již však v průjezdě potkal se se vzácným magistrátem.

Vojsko pruské rozestavilo se zatím na povel v dlouhý šik, až ke kalu dobíhající a proti Zelenému domu čelem obrácený. Ustrašení židé rychle skládali a zavírali zboží ve svých krámcích u kalu.

Plukovník sedě na koni s přísným pohledem objížděl frontu pátraje po nedostatcích.

Tu přicházely s vachmistrem pokorně magistrátní osoby, purkmistr Minsingr, stařec shrbený, zvadlé tváře a oči pohaslých, pak konšelé Vespesyán a Zámecký, s nimi syndik Benedetti v dlouhém černém sametovém kabátě, s bílou parukou pod černým biretem, s velikými kostěnými okuláry na očích.

Plukovník shlédnuv ouřad, ostře na jednotlivé osoby pohlížel, jakoby chtěl zrak svůj vnořiti do ulekaných obličejů jejich.

Syndik dodal si odvahy, uklonil se hluboce a drže klobouk v ruce, jal se lámanou němčinou prositi velmožného pána jako zástupce Jeho Milosti krále pruského, aby města těžce již postiženého ušetřil.

S netajenou nevrlostí vyslechl plukovník prosbu a zahřměl na ouřad česky k největšímu překvapení přítomných:

„Kdo jest v zámku?"

Syndik, purkmistr a konšelé pozdvihli udiveně hlavy a purkmistrovi připadalo, že se snad již někdy s tímto oficírem setkal.

„Vaše Milosti," odpovídal zajíkavě a hlasem třesoucím, „o druhé hodině odpolední opustil zámek lid Její Mil. Císařské."

„A kam odtáhli?" velitelsky tázal se plukovník.

„Po královské silnici k Toušeni, Vaše Milosti," odpověděl poníženě purkmistr.

„Beru vás všechny na závazek," velel plukovník. „A teď opatříte pánům officírům, lidu a koňskému pohlaví dobrý lozument."

Purkmistr se hluboce uklonil.

Plukovník změřil zrakem východní stranu rynku. A oko jeho utkvělo na druhém domě od rohu.

„Slyšte," vzkřikl opět na ustrašeného purkmistra, „já a pan adjutant volíme si lozument v tomto domě."

Při tom ukázal rukou na dům od rohu druhý, vedle Zeleného domu.

„Ci jest dům ten?“ tázal se plukovník poněkud vlídněji.

„Dnes jest paní vdovy Budínské,“ odvětil purkmistr, odvažuje se při tom patřiti ve tvář pruskému plukovníku, který tak dobře mluvil česky.

„A komu dříve náležel?“ dotazoval se plukovník.

Purkmistrovi a konšelům otázka ta byla překvapením. Nedovedli si vysvětliti, proč se plukovník táže.

„Vaše Milosti,“ počal purkmistr, „býval dům ten před paní Budínskou její sestry, paní Poncové.“

Tvář plukovníkova křečovitě se ztáhla. Otužilý vojín sotva zdolal pohnutí, které zalomcovalo jeho hrudí. Přemohl se, zaťal zuby, svraštil čelo i obočí. „Opatřte lozument,“ velel po chvíli. „Mne doprovodí purkmistr“.

Ihned rozrušily se řady vojínů v menší hloučky a čety, jimž příbytky přikazovány. Měšťané, kteří mezitím objevili se, puzeni jsouce zvědavosti, rozváděli vojíny po domích; z dola pak, od Stříbrné ulice, blížily se vozy se zavazadly officírův.

Plukovník udělil rozkazy officírům, kteří sstoupili se v kruhu kolem něho, pak pokynul vachmistrovi, ukázav na dům, který si obral za byt.

Těžký vůz rozkolébal se s hlasitým rachotem a za průvodu vachtmistrova zajiždel před dům paní Budínské.

Purkmistr zůstal státi blíže plukovníka, ponechávaje městskému syndikovi a oběma konšelům starost o officíry a lid vojenský.

Po nějaké chvíli plukovník obrátil se k purkmistrovi.

„Půjdeme,“ pravil a vsedl na kůň. Jeho příkladu následoval adjutant.

Purkmistr shrbený až k zemi kráčel rychle podle nich, po očku stále na plukovníka pohlížeje.

„Viděl jsem ho již někde,“ pravil sám k sobě, „tvář jeho jest mně známa.“

Plukovník a adjutant seskočili s koně před okrouhle zklenutými černými vraty. Purkmistr zabušil na vrata.

Byl to dům statný, o dvojí podlaze, s mohutnou lomenicí, bohatě ozdobenou.

An purkmistr tluče na vrata, prohlížel plukovník s neobyčejným zájmem každou částku průčelí.

Tu otevřela se vrata a v nich objevila se nahrblá stařena, překvapeně patříc na officíry i purkmistra.

„Líbí se, slovutný pane purkmistře?“ zaskuhrala.

„Zavolejte, Bětuško, domácí paní“ nařizoval purkmistr, „Jejich Milosti páni officíři ráčili si v tomto domě obrati lozument.“

Babice se ušklíbla a šilhavým pohledem utkvěla na plukovníkovi.

Pak otevřela vrata do kořán. Purkmistr vkročil do průjezdu, za ním bez pobídky plukovník i jeho pobočník.

Šli dlouhým šerým průjezdem, dobře zklenutým, ke schodům, které vedly v pravo do prvého patra, po temných pak dubových schodech přišli ke skleněným dveřím.

Byly zavřeny. Purkmistr marně namáhal se jich otevříti. Tu plukovník jej lehce odsunul, sáhl mezi dřevěné mřížky a namakal péro, jímž lehce otevřel.

Udiveně popatřil opět purkmistr na plukovníka. Temno v širé předsíni, která se před nimi vykládala, zakrývalo vzrušený výraz jeho tváře.

Plukovník namířil jako doma ku prostředním dveřím, vedoucím do veliké komnaty se dvěma okny, jimiž slunce k západu se sklánějící rozlévalo proudy zlatoskvoucího světla.

Byla to komnata úpravně zařízená, svědčící o zámožnosti, s pěknými ač již staršími nábytky nahnědlé lesklé barvy.

Plukovníkův zrak přelétl bleskem komnatu a zdálo se, jakoby něco hledal.

Mezi okny visel neveliký obrázek v černém rámci, zlatem ciselovaném, představující podobu mladé ženy.

Plukovník přistoupil k němu a kdo by byl jej z blízka pozoroval, toho by nebylo ušlo vážné hnutí v hladce oholené jeho tváři; v oku otužilého vojína zaleskl se i třpyt slzy.

(P. d.)

Jan Voborský:

Sonety Mariánské.

U sochy Piety.

Ratolest jabloně se růžovým svým květem chlubí
a motýl cvičí křídla v první vzdušné výlety — —
v plášť zeleně se halí vrby, topoly a duby
a zlata pampelišek plno kolem sochy Piety. — —
Ta socha kamenná, co ta nám všechno věstí
z dob minulých a co nám hlásá v příští čas!
My všichni kolemjdoucí hledat jdeme štěstí
a netušíme, že tak blízoučko a v nás!

Co slzí se tu s očí matek zarmoucených lilo,
že trávník jejich vlahou žil a bujel v zeleni —
co sněhu se tu v zimě vánicemi od hor chumelilo. —
Ta Boží Máti s mrtvým synem vidí jara rozkvěty,
zří zlaté lány zrát a ru nout listí v jeseni —
jen člověk vrhá kamenem po soše Piety! —

Laur Tobě zlatý!

Tam nad rozrytou písmem blesků skalní stěnou,
nad oceánem lesů v nedostupných výšinách,
zřím Tebe, zlatým rouchem světla přioděnou!
Den září z Tebe, hřeje jako úsměv jara po nivách. —

A noc když klade závoj země na zemdlenou
skráň, kol níž vlásy stínů kypí v černavách,
v obloze hvězdy v gloriolu Tvou se klenou,
stříbrosvit luny když se koupá ve vodách.

Srp její brilantovou lunetou plá tiché do noci,
Ty do ní vkládáš našich snů a touhy bílý květ,
tajíc v kalichu svém rajskou rosou rady, pomoci — —
mých citů iniciálo na písni každé stránce,
dej, abych úctu k Tobě v laurů věnec plet
a srdce své bych přetavil ve zlato na monstrance!

Mystika tiché noci.

Tichoučká letní noc. — Jak opálového je ze skla
hladk rybníka, na které spějí sněhobílé lekníny,
ty růže našich vod, v jichž kalichu se leskla
tak často zlatozář, vetkaná v nebes výšiny. —
Ó, proč by sobě duše, k Tobě Paní, nezasteskla,
a proč by psalmodiem nerozchvěly se rtů dívčích maliny,
když luna sonet noci střibrem píše oken ve skla
a v chrámy tajemné změňuje spících lesů tišiny?

Co touţných vzdechů tam jak na poduškách spalo,
co myšlenek tam čistých v ozón změnilo se,
jímž z rána k nebi voní mech i mladá zeleň jehličí —
co touţný noci vzdech — to básní životů se stalo
co myšlenka, to třpytilo se, démant v květů rose
a k slunci touţit, Paní má, toť síla, které život nezničí! —

Ze srdcí trůny Tvé!

To jestě v klidných dobách, než tympány třeskla válka,
lyrika něţně tulila se k našich hájů tišinám — —
v milostných čteme zpěvech Vítězslava Hálka:
„Já z písní svojich trůn ti udělám!“ — —
Tak pro bytost, která se v srdcí pěvce zrcadlila
pro růži, která měla život mladý zpříjemnit,
trůn chtěla stavět vzletu básnického síla,
na jeho stupních štěstí poznávat a mřít! —

Však z růží, které kvetou dívkám v líčích,
ze srdcí, Tobě Paní, chvály zpívajících,
od staletí již trůn Ti stavěl prostý, zbožný lid —
on věděl, že to malé měkké lidské srdce stačí
Matičce Boží v Čechách, na Moravě, na Slovači,
by měla, kam své věčné lásky rubín položit!

V. O. Hlošina:

O náboženských vztazích Čech a Bavor v dobách nejstarších.

Příspěvek k počátkům křesťanství v Čechách.

Rozhodným mezníkem v dějinách starověkého křesťanství a nesporným obratem k vítězství tohoto nad pohanstvím byl Konstantinův edikt milánský z roku 313. Tehdy setřen byl s pohanství charakter státního, panujícího náboženství a zavedena byla poprvé snad, pokud paměť lidská sáhá, svoboda náboženského přesvědčení. Alespoň vrcholná slova tohoto prohlášení: „Ut nulli omnino facultatem abnegandam putaremus, qui vel observationi Christianorum vel ei religoni mentem suam dederat, quam ipse sibi aptissimam esse sentiret, ut possit nobis summa divinitas, cuius religioni liberis mentibus obsequimur, in omnibus solitum favorem benevolentiam praestare,“[1]) jimiž Konstantin a Licinius dávají průchod jednak svému vnitřnímu přesvědčení a jednak nábožen.-politickým poměrům v říši římské, zatím vzniklým, jsou toho nejlepším dokladem. Mimo to ediktem tímto celá, staletími pohanstva vytvořená soustava rodinná, společenská a státní byla prolomena a postavena na nový, pohanstvu právě opačný, základ. Konečně umírající pohanská civilisace rozhodným krokem Konstantinovým a Liciniovým byla nejen podchycena, ale přímo obživena novým prouděním a novými myšlenkami, krátce novou krví a novým životem, a to pro všecky národy podrobené říši římské bez rozdílu, neboť slova Kristova: „Kažte evangelium všemu stvoření“ stala se vzpruhou, jež až do nejzazších končin světa přinášela křesťanskou kulturu. Proto po roce 313 potkáváme se v dějinách s křesťanskými věrověsty ve všech končinách tehdy známého světa.

Do Bavor, jako vůbec do krajin germánských, pronikalo křesťanství hlavně třemi směry. Ve východních totiž krajinách říše římské rozlilo se světlo víry Kristovy nejprve v jižních končinách podunajských, odkudž přes Panonii dostalo se k hranicím německým. V západních zase krajích téže říše razilo si evangelium cestu k Rýnu a dále k východu z Francie čili Gallie. Konečně z Italie přes Alpy rozlévalo se učení Kristovo až k nejsevernějším bodům nynějšího Bavorska a snad i výše.[2]) Před rokem 313 dálo se tak ovšem proti vůli římských vladařů, protože křesťanství bylo tehdy ostrou protivou směru císařského, směru to, jenž byl nositelem a záštitou římského pohanstva a úcty

[1]) T. j. „Že domníváme se, že není v moci naší, abychom vůbec komukoliv odepřeli volnost, kdo buď křesťanskému způsobu života nebo tomu náboženství se věnoval, o němž si myslí, že jest pro něj nejvhodnějším, z důvodu, aby nejvyšší Pán, jehož víru dobrovolně jsme přijali, všecka počínání naše provázel svou obvyklou přízní a náklonností.“

[2]) Sr. Dr. Franzisz, Die ältesten Denkmäler des Christenthums in Bayern v „Historisch-politische Blätter“ 1901, 313. nn.

římských bohů, ale dálo se, ač ojediněle a sporadicky, přece. A tak proti své vůli říše římská i před rokem 313 stala se šiřitelkou křesťanství a připravovala půdu, v níž by se sémě učení Kristova řádně ujmouti a pak zkvétati mohlo. Vždyť u pohanských národů severních končin této říše musily nejprve zakotviti římská, byť pohanská, kultura a znalost, alespoň částečná, latiny, aby později křesťanští hlasatelé nalezli u nich jednak přijetí a jednak mohli dorozuměti se s nimi a přiučiti se jich mateřštině, v níž pak měli hlásati veliké pravdy Syna Božího. Než jako před rokem 313 dálo se tak proti vůli císařů římských, po roce 313 dělo se vše již s vědomím jich, a to, alespoň těch císařů, kdož sami křesťanství přáli nebo křesťany byli.

Proto hlasatelé křesťanství u národů pohanských vesměs byli z počátku buď rodilými Římany nebo v Římě vychovanými kněžími a bývali jimi pravidlem biskupové, sídlící v městě, ovládaném vojskem římským. Alespoň všickni, z dějin známí biskupové a misionáři, ať v Raetii, ať v krajinách sousedních mají vesměs římská jména. I poslední veliký misionář bavorský z dob říše římské sv. Severin, ač pocházel z Afriky, přece dle jména byl rodilým Římanem.[3]) Dle toho zcela důsledně první křesťanské osady vznikaly jednak v římských městech či municipiích a jednak v pevnostech či kastelích. Proto také Huber ve svých církevních dějinách nazývá římské silnice kanály,[4]) jimiž slovo Boží z hlavního města Říma vytékalo do důležitějších měst a míst v říši a odtud zase se rozlévalo po venkově, jak svědčí slovo paganus, jež původně značí nejen pohana, ale i vesničana.

V krajinách mimo říši římskou však sluší mezi šiřitele křesťanství vedle misionářů v jistém smyslu zvláště čítati také všeho druhu kupce a vojáky. Vždyť tito dva stavové bývali vždy a všude průkopníky civilisace. Římští kupci alespoň v krajinách říšských vesměs, a to zcela dle pravdy, nazývají se peregrini. Plnokrevný Říman totiž pravidlem zřídka věnoval se obchodu a výdělku. Proto mimo službu vojenskou i toto odvětví živobytí po celé říši patřívalo pravidlem přistěhovalcům. Tím „římský“ kupec zanášel jméno římské, civilisaci římskou a později i náboženství římské, t. j. křesťanství do všech i nejvzdálenějších koutů imperia, ba daleko až za hranice jeho. Po zemi pak a po vodě, jak z dějin známo, dostali se tito „římští“ kupci se svým obchodním, cenným i méně cenným zbožím, nejen do všech končin Orientu, ale i až na břehy Severního moře, do nepřístupných končin vnitřní Germanie a i k Slovanům. Při tom, jak zejména z dějin německých jsou doklady, seznamovali lid s názory a učením křesťanským a hlásali tak nové světové proudy ve všech od Římanů dostupných zemích.

Podobně bylo tomu i s armádou a vojáky. Tito pocházeli ze všech končin říše římské a mnohdy i z krajin, kde křesťanství

[3]) Sr. Hauck, Kirchengeschichte Deutschlands, I., 330.

[4]) Sr. Alois Huber, Die alten Römerstrassen als Substrat des Christianisierungsganges, III., 1.

již bylo zapustilo netoliko hluboké kořeny, ale bylo přímo v rozkvětu, ba někteří z nich byli duši i tělem hlasateli učení Kristova. Zapovídali sice z počátku různí církevní spisovatelé křesťanům nošení zbraně,[5]) ale zákaz tento nedošel v církvi nikdy úplného, nebo alespoň rozsáhlejšího uskutečnění.[6])

Konečně celá řada vznešených křesťanských paní a dívek římských, jež do provincií odcházely se svými muži, syny, otci a hluboce Krista ctily plnou oddaností svého ženského citu, byly takořka stvořeny k šíření věčných pravd našeho nebeského náboženství a Boží pravdy.

Ostatně všecky nitky, jež v říši římské šíření se křesťanství podporovaly, nedají se nejen sebrati, ale ani stopovati, ač vždy významno jest a zůstane, že již na konci druhého století Tertullián při obraně křesťanů proti pohanství zaznamenal, že křesťanství tehdy proniklo do všech římských kastelů a kastrů, když výslovně dí: „Hesterni sumus et vestra omnia implevimus, urbes, insulas, castella, municipia, conciliabula, castra ipsa, tribus, decurias, palatium, senatum, forum: sola vobis reliquimus templa“[7]) a ač rozumí se ovšem samo sebou, že v následujícím století, kdy Dioklecián tak krutě křesťany pronásledoval, právě toto pronásledování bylo příčinou velikého rozšíření křesťanství v krajinách, ležících mimo město Řím, takže Eusebius se táže: „Kdo by mohl popsati nepřehledné zástupy lidí, vyjmenovati všecky kostely v jednotlivých městech a nádherná shromáždění národů v posvátných chrámech, kde již tehdy byli křesťané?“ Toto pronásledování bylo také příčinou, že křesťané nespokojujíce se starými budovami, v jednotlivých městech stavěli si ze základů nové rozsáhlé kostely.[8])

Takto rychlé šíření se křesťanství a jeho vítězství nad pohanstvím stává se dějinným a ojedinělým faktem, jehož síla bez nadpřirozeného zasáhnutí zůstává nevysvětlitelnou, jak jednotliví spisovatelé dob tehdejších a jednotlivé, nám dochované doklady, jsou toho nejlepším svědkem. Bránilo se sice staré pohanství křesťanskému kvasu a bránil se starý, pohanský stát novým ideám, jak a pokud mohl, ale faktem jest, že křesťanství náhle oba tyto činitele povalilo a stalo se vítězem jak nad státní mocí, tak nad státním pohanským náboženstvím. Prostě, abych to řekl, říše římská stala se křesťanskou a nikdo vlastně nemohl a nevěděl povědětí, jak se to stalo tak, že pouze pevná křesťanská víra ve faktu tom viděla prozřetelnost Boží a zasáhnutí nadpřirozené.

Tak tomu bylo nejen v Římě, v nejbližším jeho okolí a v celé říši římské, ale také vždy i v jednotlivých provinciích.

[5]) Sr. Tertullianus, De corona militis, v kap. 11.

[6]) Tak Alois Huber ve spise: Geschichte der Einführung des Christenthums in Süddeutschland dí výslovně: „Legie byly více méně všecky proniknuty křesťanským živlem.“ D. c. 35.

[7]) T. j. „Jsme od včerejška a naplnili jsme všecka vaše místa, města, ostrovy, kastely, municipie, sněmy, vojenské tábory, třídy, palác (císařský), senát, náměstí a pouze ponechali jsme vám vaše (pohanské) chrámy.“ Sr. Apologet v kap. 37.

[8]) Eusebius, Církevní dějiny, v knize VIII., kap. 1.

Na severu říše římská v největším svém rozkvětu sáhala až po Dunaj a Rýn. Obsahovala tedy část nynějších Bavor a téměř bezprostředně se dotýkala Čech. Území bavorské od Dolních Franků na Mohaně až po Miltenberg bylo zemí Římanům poplatnou. Nejbližší pak větší římské město tohoto území Moguntiacum či Mohuč leželo již na samém levém břehu rýnském. Proto Moguntiacum jako hlavní město severní provincie germánské, kde sídlil císařský místodržitel a kde byl hlavní stan římských vojsk na středním Rýně, zajisté velmi záhy bylo též sídlem křesťanské osady. Alespoň ve čtvrtém století bylo obyvatelstvo tohoto místa již zcela naurčito z většího dílu křesťanským. Vždyť, jak dí prameny, r. 368 alemannský kníže Rando dobyl tohoto města útokem právě v neděli, kdy většina obyvatelstva dlela v kostele při službách Božích.[9])

Z Mohuče pak proniklo křesťanství dosti záhy do Země desátkové.[10]) Kastely alespoň a opevnění její byly bezpečnou oporou křesťanův a jich chrámů právě tak jako na Rýně a na Dunaji. Vždyť starobylé nápisy nádobní, nalezené v Altstaltu u Miltenbergu a starokřesťanské jich symboly určitě dokazují přítomnost křesťanů i v těchto končinách říše římské, ač záhy ve třetím století, kdy sem vtrhli Alamannové, zdá se, že celý kraj pomohanský propadl znovu starému pohanství a že křesťanství bylo tu nadobro zničeno. Alespoň anglosašti misionáři nenalezli tu ani nejmenší stopy po křesťanství a musili znovu podstupovati urputný boj proti pohanství a jeho zvykům. Římané tedy, jak souditi dlužno, musili tehdy krajiny pomohanské vykliditi, a s jich odchodem bylo zničeno i sémě víry Kristovy tu a tam rozseté.

Docela jinak bylo tomu však v Raetii.[11]) Tu všude ve větších místech i za stěhování národů, ba i po odchodu římské šlechty, udržely se římské komuny a křesťanské obce. Středem křesťanství alespoň i tehdy zůstaly Augsburk, jakožto hlavní město provincie, dále Řezno, jakožto pohraniční sídlo a město velmi pevné a konečně také Pasov.

V Augsburku alespoň zcela určitě již v druhé polovici třetího století, jak svědčí doklady, bylo evangelium Kristovo vydatně hlásáno a šířeno. V tu dobu stalo se tam obrácení sv. Afry od biskupa Narcisa a následovalo její umučení. A křesťanství udrželo se tu i za stěhování národů. Vždyť Allgavští Římané uchránili si křesťanství i uprostřed pohanských Švábů, jak důkazem toho jsou jich křesťanská nebo biblická jména, na př. Benedikt, Agnes, Christina, Petr, Jan atd. V blízkém Epfachu udržela se též křesťanská obec. Alespoň augsburský biskup Wikterp v osmém století tu dlel a církevní funkce vykonával.

---

[9]) Ammianus Marcellinus v knize XXVII., kap. 10.

[10]) Za Domitiána opanovali Římané trvale některá území na pravém břehu rýnském a nazvali je Agri decumates, t. j. Země desátková.

[11]) T. j. v krajině od „Agri decumates" na východ až po Dunaj a od tohoto na jih až po hranice italské. Sr. Henricus Kiepert, Atlas antiquus tab. XII.

Podobně tomu bylo v Kemptenu, kde připomíná se, že právě v této době pohanský chrám byl proměněn v křesťanský. Křesťany však nebyli tu Švábové, ale pozůstalí Římané z bývalého svého města, zvaného Campodunum.

V římském Noricum, t. j. v krajinách od Pasova podél Dunaje až k Vídni, již koncem třetího století žili četní křesťané. Alespoň Passio Floriani[12]) vypravuje, že setník či centurio Florianus, když za času Diokleciánova pronásledování obdržel zprávu, že 40 křesťanů bylo uvrženo do vězení, odebral se do Lorchu k císařskému místodržiteli Aquilinovi a tu dobrovolně prohlásil, že jest také křesťanem, načež byl krutě mučen a pak roku 304 do Enže vhozen. Mimo to, jak dle zachovalých dokladů usuzují dějepisci, před pronásledováním Diokleciánovým a za něho působil v Pasově a v celém Noriku první pasovský biskup a mučedník sv. Maximilian z Celeje. Konečně pasovský biskup sv. Valentin působil nejen v Noriku, ale ve všech krajinách sousedních, jak na severu, tak na východě, právě v době stěhování národů.

Z těchto dob ovšem zachovalo se velmi málo památek a dokladů o náboženské proměně, jež tehdy světem šla, ale právě proto překvapuje fakt, že na konci pátého století pohanství téměř ve všech pohraničních provinciích říše římské nadobro zmizelo a křesťanství ovládlo všecky jeho posice. Vždyť téměř ve všech těchto krajinách připomínají se křesťanské kostely, kláštery, jména jáhnů, kněží a biskupů. Bohu zasvěcené dívky a paní jako jeptišky, jež dlí na modlitbách, tráví život vykonáváním bohumilých dobrých skutků, postí se, přinášejí Bohu v oběť život svůj, modlí se za nebožitky, posilují duši svou k svatosti života ve sv. přijímání, uctívají svaté a následují jich ctnosti. Všecky tyto důkazy upřímného a opravdového křesťanství připomínají se pak v zemích podunajských již ve dnech sv. Severina. (P. d.)

[12]) T. j. Umučení sv. Floriána.

J. Šimon:

Přešlá doba nevrátí se víc.

Co bylo kdysi, nevrátí se víc. . .
Je dobře tak, vždyť nesnesl bys bol.
Ze starých plesů nezbude nám nic,
leč pásmo vzpomínek, jež hryže mol.

Co těšívalo, dnes se protiví,
a starým touhám dopřáváme klid.
Na rány dáme balsám hojivý,
za bludy v mládí — jdem se pomodlit.

Oh, všechno mizí: Slunce paprsek,
šum lesů, dětí smích i krakor vran.
Svůj dožijeme rychle statný věk,
a pak nám zazní truchlý akord hran.

Je dobře tak. . . Toť naším osudem.
Jen na tom hlavně v žití záleží,
za dobrou cestou za Vůdcem svým jdem,
zda duše v jeho tábor náleží. —

Alois Dostál:

Na zámecké kaplance.

XII.

Když v parku sežloutlo listí, když vál studený vítr, obyvatelé zámecké kaplanky tlačili se k teplým kamnům. Deputátní dříví bylo ve sklepě, kam denně vcházel Prokop, aby řezal a štípal. Pro tu práci měl odpoledne určenou hodinu. Zahradník mu do pořádku dal nástroje. Sám také obstarával teplem skleník, kam snesl všechny květiny ze zahrady.

Strýčkovi pomohla řezati Milada a v koši vynášela polena po kamenných schodech. Ani ji nenapadlo odjížděti na zimu do Klonova k rodičům. Zvykla zde a byla tu ráda. Už docházela do zámku k paní baronce a mnohdy zastupovala komornou. Družkám do rodiště psala, že jest společnicí. Obeznamovala se tu s rozličnými ručními pracemi, vypůjčila si ze zámku šicí stroj a šila pro sebe i babičku, jen to v kuchyni řinčelo. I do kuchyně zaskočila, aby se podívala, jak se to i ono strojí na panský stůl.

Haliková měla v ní výdatnou pomocnici a mohla si uhehčiti. Však toho při svém stáří potřebovala.

Kaplan docházel do zámecké knihovny. Pokud to vydržel, zapisoval a rovnal na místě, potom však náruče knih odnášel do kaplanky, kde je zapsal do indexu, očistil, roztřídil a spravil. Dávno ho těšilo knihařství, teď se cvikem zdokonalil. Papíru si donesl ze zámku, kůži koupil, mazu si navařil a měl radost, když se mu to a ono podařilo. Vždyť nyní nebylo možno chytati ryby, ani do parku se mu mnohdy nechtělo.

Tu onu knihu nechal v kaplance. Měl k tomu svolení, z českých, snadno pochopitelných, zábavných i poučných knih udělati knihovnu pro lid, z niž by v zimě půjčoval. Zde hned prováděl censuru, co by se hodilo a co nutno dáti stranou. Všichni četli, také jiní dávali pokyny knihovníkovi. I do Křečína odnášeny svazky a podáván o nich posudek.

Halík pospíchal, aby ještě v zimě mohl knihovnu otevříti a lidem se dostalo v dlouhých večerech ušlechtilé zábavy i milého poučení. Ani se v kaplance nyní nehrálo, všichni byli zaměstnáni. I babička nasadila na oči brýle a četla.

Nedaleko ve dvoře se mlátilo. Kouř z kotle vysoko se vznášel nad střechami a hukot stroje rozléhal se celou dědinou. Na mlatech selských odpovídal mu žentour voly tažený nebo jenom dle taktu dopadající cepy. Panští jezdili s mlátičkou ode dvora ke dvoru, posledně mlátili v Opětanech. Dvorští nestačili, bylo nutno najímati též jiné dělníky. Všechno řídil adjunkt Pavelka. Když šla Milada kolem do vsi, zavolal ji, aby se podívala, jak dopadají do stroje snopy, jak se obilí sype do nastavených pytlů a tyto zdviží dopravovány jsou na sýpku s malými zamřižovanými okénky. Slámy úžasně přibývalo do stodoly. Jedněmi vraty vynášeny těžké snopy, druhými vracely se lehké otepě. Všudy přebíhali lidé, každý měl vyměřenou práci, jako ve velikém mraveništi to bylo.

Milada posud nic podobného neviděla. Slyšíc, že se zde počne mlátiti, vyslovila přání, že by ráda všechno seznala.

„Ale musíš si vzíti několik známek na pivo," upozorňovala babička. „Mlatci si osobují zvědavce vázati povřísłem, aby se darem vykoupili."

To bylo zase dívce novinkou. Potvrdil to kaplan, jenž také byl vázán a dělníky obdaroval.

„Baroni už napřed se vykoupili, neboť by to dělalo poplach, kdyby je kurážná pasačka vázala."

„A což kdyby mezi ně přišla paní baronka!" vzpomněla hned Milada. „Koho by za sebe svázati dala, když tak ráda všechno se sebe na jiné svaluje —"

„Ta se u stodol ani neukazuje. Má přece úředníky, kteří ji zastupují."

Milada tedy vyšla předem poučena a připravena. A sotva se ukázala, sotva byla adjunktem zavolána, už se hnala pasačka

s povříslem. Vázala slámu a dobře pozorovala, kdo jde kolem. Teď na ni hleděli jiní, všichni se smáli, div stroj nebyl zastaven. Jak se slečinka z fary zachová? Zdaž neuteče? Pavelka ji chtěl ochrániti, nepřipustila. Strpěla slámu na krku, vyslechla blahopřání a do nastavené ruky dala bílé plíšky, jež bylo možno u Emila proměniti za pivo. Všechno přijímala a konala se smíchem. Dostalo se jí pochvaly, že se za dělníky ve dvoře nestydí. Teď se jí ujal adjunkt, uváděl ji až ke stroji, vysvětloval, vykládal. Šli do stodoly kolem dlouhého, rychle se pohybujícího řemenu, před nímž varoval, stručně a srozumitelně upozorňoval na proceduru rychlého mlácení. Právě byl naplněn pytel, padl na váhu a adjunkt si zapsal počet kil. Šafář hlásil novou stovku otepí slámy.

„Což třeba všechno takto zapisovati?" divila se Milada, každé maličkosti si všímajíc.

„Pořádek toho vyžaduje. V sobotu ohlásíme paní baronce na jedno kilo, mnoho-li se vymlátilo, v knize všechno zaznamenáno, víme, jaká byla celková žeň. Co se vydá, hned se odpisuje."

Milada už proti tomu ničeho nenamítala.

„A až se vymlátí, máte zimní prázdniny."

„Zcela volno při hospodářství není nikdy, bude se orati do zámrzu, vyvážeti kompost a podobně. Ale ovšem také bude více času ku čtení."

„Právě srovnáváme zámeckou knihovnu. Strýc je v tom zabrán a my mu pomáháme. Třídíme, co bude nadále v knihovně odpočívati a co by se mohlo zapůjčiti. Tu a tam jsem nahlédla a viděla, že by se to a ono i vám hodilo."

„Mám malou knihovnu hospodářských spisů, ale milerád přijmu něco ze zámku. Prosím tedy, aby to bylo pro mne odděleno. Také náš lid bude potěšen, až si vypůjčí knihy a bude moci čísti ve volné chvíli. Knihovna školní mu nedostačuje a knih po staveních řídko."

„Spěcháme, abychom aspoň před svátky onu knihovnu otevřeli. Paní baronka je s tím zcela srozuměna."

„Kde kdo je přesvědčen, že páni v zámku na vaše slovo, na vaši přímluvu mnoho dají."

„Mně žádné zásluhy nepřipisujte, já jsem zde pouze hostem a ničeho neznamenám," vymlouvala se Milada. „Nyní však musím jíti, aby babička za mnou neposlala posla. Děkuji za vysvětlení. Revanžovati se nemohu."

„Přijdu se na knihy podívat," ohlašoval se adjunkt.

Dívka jenom kývnuvši hlavou, odbíhala ke vsi.

Také ženy ve stodole o ní rozmlouvaly. Třeba mlatička hučela, prášilo se ze pšenice, vázačky slámy ob chvíli pronesly několik slov. Teď příležitost zavdala Milada.

„Paní baronka by ji prý přijala za stálou komornou, ale Miladina babička jí potřebuje ke své výpomoci."

„Také by jí bylo za komornou škoda. V zámku by zanikla. Na kaplance se tak nemá, ale jest samostatnou a má budoucnost —"

„Myslíte, že hospodářský?" napovídala žena místního domkáře.

„Proč ne? Tak se kolem ní točí," usmívala se kravařka.

„Vždyť tu nemá budoucnosti. Kdyby odešel, brzo zapomene. Známe to."

„A proč by nemohl býti u nás ještě jeden správce?"

„Nevím, nevím, panství není tak rozsáhlé a v zámku se bude spíše šetřiti než nová místa zařizovati. Ale ti lidé by se k sobě hodili."

„Velice, jako by se dávno hledali."

Nahromadilo se více slámy, bylo nutno si popíliti, aby se všechno dostalo do prostranných peren.

Když se Milada vracela, jenom proklouzla kolem stodoly. Beztoho se značně opozdila —

Kaplan mnoho prachu vymetl, mnoho mazu vypotřeboval, často mezi zámkem a kaplankou cestu přeměřil a vždy s přítěží knih. Tak se do díla zabral a nejvíce ho těšilo, že tu hodně nalezl spisů pro lid. Při prvé prohlídce ani se mu tak nezdálo, ale když hlouběji do regálů nahlédl, seznal, jako by sem byla též česká menší lidová knihovna, ovšem bez ladu a skladu, uložena. Před lety zemřel na kaplance starší kněz, snad ony knihy byly po něm. Halík je pilně oddělával a upravoval. Něco ponechal pro sebe z knih theologických a teď Milada upozorňovala, že i adjunkt chce odtud čerpati.

„Ani všeho nepřečte za celou zimu," řekl Prokop a v katalogu ukázal několik stránek. Majitelé panství kupovali hojně knihy hospodářské a některé se posud ani nůž nedotknul. Uzavřeny byly její vědomosti.

Kaplan slyše, že si Pavelka pro knihy dojde, hned je uchystal, aby nebylo třeba ani pro ně do knihovny choditi. Měl radost, jak to v pokoji prosvítilo, jak se přímo svazky usmívají v regálech. Měly nové štítky, byly pěkně srovnány, očištěny. K hořejším řadám bylo možno dostati se po schůdkách. Uprostřed na stole ležel katalog, bylo tu psací náčiní a pamětní kniha. Kaplan ji nalezl, nebylo v ní dávno psáno.

Teď s radostí hleděl na své dílo. Však ho to stálo práce! I ruce ho bolely od přenášení a co zakusil zimy. Než nyní zapomínal na obtíže a námahy. Když se tak kolem rozhlížel, zticha otevřely se dvéře a mladý baron sem vpouštěl svoji choť. Tato přehodila si přes tělo teplou pláštěnku, vědouc, že se tady netopí.

„A náš knihovník!" zvolala, vidouc kaplana.

„No, zde se to změnilo!" pochvaloval Vajt, hledě na regály a skříně. „Zcela jinak to tu vypadá."

„Knihy jsou z valné části srovnány. Jenom jsem dokončil, co jiní přede mnou začali. Teď se snadno každá kniha nalezne."

Kaplan ukázal na seznam, v němž se počala baronka probírati. Na zkoušku jmenovala kterousi knihu. Halík podíval se na číslo a v okamžiku spis předložil.

„Opravdu. To je znamenité!" pochvalovala paní. „A co je to zde za novou knihu?"

„Tam se bude zapisovati, kdo si co vypůjčí. Až knihu odvede, odepíše se mu."

Tu si baron všimnul knihy pamětní. Mnohý podpis ho zajímal. Kaplan namočiv péro, podal paní baronce, žádaje, aby dnešní návštěvu podpisem stvrdila. Podepsali oba a Vajt chtěl zanésti knihu i k dřívějšímu majiteli panství, starému baronovi, aby se tu podepsal. Při tom si celou hnihu důkladně prohlídne.

„Ale je zde chladno," řekla paní a zatřásla se.

„Půjdeme," vybídnul baron a kaplana pozval na malé občerstvení do jídelny. „Dnes bychom vlastně měli oslaviti velikou práci —"

„Ještě není všechno hotovo. Až bude teplé počasí, budu pokračovati," sliboval kaplan.

Když usedli a když poslali také pro Fliegla, komornik přednášel domácně vyrobený salám a naléval víno.

„Tak na zdraví našeho knihovníka!" provolal Vajt a sklenky s vínem zacinkly.

„Tedy novou hodnost!" divil se baron starší. „Hleďme probošt, advokát, lékař a teď zase knihovník. No gratuluji."

Viktor Fliegel málo se staral, co se v zámku děje a téměř ani nevěděl, že kaplan knihovnu rovná. Teď mu zeť všechno vysvětloval a k podpisu i prohlédnutí pamětní knihu do pokoje přinésti sliboval.

„To se rád podívám. Beztoho pro mizerný čas nelze nikam vyjíti. Vím, že v lese kradou, když tam nedohlédnu."

„Bude nová paseka," upozorňoval Vajt.

„Škoda lesa. Nedivím se, že v Rajiči se nic nekácí, že se les šetří. Viděl jsem ty stromy vyrůstati."

Páni se dlouho nezdrželi, nejdříve odešla baronka, baroni se uchýlili k novinám a kaplan rychle přeběhnul kolem kaple. Panovalo sychravé počasí.

V neděli kde kdo se zastavoval u lípy, na níž oznamovala vyhláška, že si možno odpoledne v kaplance vypůjčiti knížku ke čtení. Jedni přečetli těch několik slov a klidně šli do kaple. Nebyli milovníci čtení. Jiní se zastavili a rokovali o novotě. Šli by pro knihu hned, ale kaplanka byla zavřena. Halíkovi odešli už na služby boží, babička do stolice k paní správcové, Milada na kůr, kde Holan a Vraný předzpěvovali. Kaplan posud exortu četl od oltáře, jak si ji během týdne sepsal. Pavlátová si ji dobře zapamatovala a potom po okolí vykládala, jaké bylo v Opětanech v neděli — slovo boží.

Odpoledne skutečně se někteří trousili pro knihy, ale žádali i takových, jaké nebyly po ruce. Kaplan do každé rodiny půjčil

jednu a číslo její si zapsal. Radil, aby odváděl ten, kdo si vypůjčuje, poněvadž každý za to ručí, že se kniha v dobrém stavu vrátí, a výslovně připomínal, aby se tak stalo nejméně ve čtrnácti dnech. V Opětanech bývalo jako namnoze i jinde tak, že kniha, která se líbila, putovala dům od domu, až se úplně ztratila nebo byla roztrhána. Proto lidé nebyli spokojeni ručením za správné dodání. Asi dvacet knih bylo půjčeno, někteří, neobdrževše, po čem toužili, odešli s prázdnou. Kaplan se hněval, ale matka ho utěšovala, že to je vlastně dosti pěkný počinek, že chuť ku čtení poroste.

Už se nikdo nepřihlašoval, když zaťukal adjunkt Pavelka. „Jdu si pro slíbené spisy, abych si jimi čas ukrátil," omlouval se.

Halíková ho pozvala dále do pokoje, kde hořelo ve starých kamnech.

„Dnes beztoho nepůjdete do Sedan k soudruhům," narážela Milada.

„To ne, v tomto mizerném počasí. Brzo se nám zima dostavila a dle všeho také potrvá."

Pavelka usedl na podanou stolici ke stolu. Líbilo se mu zde mnohem více, než v mládeneckém pokoji, kde mu služka vždy na noc zatopila. Rozhlížel se kolem, zavadil okem o podivný obraz na stěně, všimnul si klavíru a rozložených not.

„Jsme téměř sousedy a nevím ani, že se tu hraje."

„Střídáme se s Miladou," řekl kaplan.

„Já se teprve učím," rychle hlásila dívka s obavou, aby snad nebyla donucována ke hře.

„Kdysi také jsem hrával, teď ani pomyšlení. Leda že si pískám na těch cestách do dvorů," žertoval adjunkt.

„Teď máte poněkud pokoj," mínila Halíková.

„Zítra musím zase do dvorů, abych vydal krmivo. Budou na mne čekati. Vždyť se mně stýská v dusné kanceláři, kde s panem správcem pracujeme na účtech. Raději se pohybuji v přírodě."

„To dělá zvyk. Jste-li však dobře zaopatřen proti zimě?" starala se Halíková.

„Boty mám důkladné, šat lodenový, rukavice kožené. Rodiče mne tak proti zimě vyzbrojili."

Halíková se tázala adjunkta na rodiče, na domácí poměry, odkud pochází, jaké má příbuzenstvo, kde studoval a podobně.

Pavelka stručně vyličoval své mládí i leta pozdější. S láskou mluvil o rodičích, jež posud má na živu, o sourozencích, mezi nimiž vyrostl v kterési dědině na Táborsku. Pochází z prostředního statku, od mládí miloval půdu, na níž pracoval, aby si vydělal vezdejší chléb. Maje blízko střední školu, počal studovati, potom však na své přání byl dán do ústavu hospodářského. V Opětanech jest první jeho samostatné místo. Otec už byl za ním zde, domů jezdí na svátky, maje dovolenou. Cítí se

spokojeným, třeba se mnoho nachodí a nastará. Zdejší dvory nejsou veliké, ale přece nutno často je navštíviti. Správce ani šafářům zcela nedůvěřuje.

Adjunkt projevil radost, že se opět na Vánoce domů podívá a s drahými se potěší. Zvláště má o matku starost, neboť často postonává. Také sem přijede příštího roku, až bude pěkné počasí.

„A tu si vyhražujeme, aby se u nás ubytovala," hned zvala Halíková.

„Mohla by spáti v zámku, v hostinském pokoji, ale tuším, že jí mezi vámi bude veseleji," přijímal Pavelka pozvání. „Moje matka jest zcela jednoduchá venkovanka, ale mně tím milejší."

„Rádi věříme, že chce se podívati na svého nejstaršího syna."

„Má už za mne náhradu v mladším bratrovi, který s otcem pracuje."

„A jak jsou staré sestry?" ptala se Milada, která pozorně v kuchyni otevřenými dveřmi poslouchala.

„Jedna jest ve vašich, slečno, letech, druhá ještě školačka," vykládal adjunkt.

„Tak ať ta starší přijede s paní matkou —"

„Myslím, že se tak stane, neboť matka sama na dalekou cestu se nevydá."

„To je dobře," přisvědčila Halíková. „Dvěma bude cestou veseleji a dcera na matku dá pozor."

Adjunkt už žádal o knihy, když Milada přinesla svačinu.

„Musíte dnes s námi pojísti trochu kávy."

„Abych spravedlivě řekl, nejsem takovým přesnídávkám a svačinám uvyklý. Při mém povolání to nejde odběhnouti domů na kávu. Ani pan správce to nedělá."

„Dnes učiňte výminku a zůstaňte s námi," připojoval se také kaplan.

Adjunkt se tedy nedal dlouho pobízeti a přijal hrneček s pěkným malováním. Též si bral řízky bábovky. Chutnalo mu, třeba Halíková se omlouvala, že je všechno jenom tak jednoduché, že hosta nečekali.

„Jenom abyste si mne nenamlsali," varoval žertovně adjunkt. „Teď v zimě byste mohli často míti jedlíka a nezvaného hosta."

A myslil to částečně do opravdy, neboť se mu v této rodině počalo líbiti. Správce doma miloval jenom pohodlí, pohrál si s dětmi, zapálil si dýmku a s novinami v rukou usínal. Zde adjunkt sotva se najedl, sotva vyslechl, co má příště obstarati, už odcházel do svého pokoje, kde četl a se nudil, neboť nikdy samoty nemiloval a při hospodářství nebyl jí zvyklý.

Do hostince často chodíti ani nemohl ani nechtěl, věda, že tam není vhodné společnosti. Správce by mu to vyčítal, do po-

dezření by přišel, že se s někým smlouvá, že chce někoho podporovati. Do Sedan daleko a teď cesty neschůdné, počasí k večernímu cestování nevlídné.

Domácnost kaplanova by se mu velice hodila, sem může vejíti, aniž by kdo pozoroval, jenom obejde dvě lípy, přeskočí nyní uschlý trávník, nepřijde v podezření, neboť kaplanova domácnost dostává ze dvora deputát i s přídavkem. Jenom aby neobtěžoval. Ale nezdá se, neboť se k němu všichni vlídně chovají. Už věděl, jak se zde zimní večery tráví, že se hraje, čte, rozmlouvá. I šach tu viděl a jinou společenskou hru. Pro čtvrtého je tu dosti místa a také teplo. Nadhodil tedy, že nemá co dělati, že nyní může čísti ve dne, a hned se mu dostalo vlídného pozvání, jenom aby po večeři přišel, ale déle než do deseti hodin že se tu nesvítí, žertem doložila Halíková. „Nejsme zvyklí ponocování, jako v zámku," dokládala. „Také brzo vstáváme."

„Já před pátou, abych byl přítomen ve dvoře krmení a dojení. Ani bych déle na lože nevydržel," dokládal adjunkt.

Bylo tedy umluveno, že pokud bude míti čas a chuť, přijde na nějakou hru, kterou společně podniknou.

„Výhry dáváme na dobročinný účel," naznačoval kaplan. „U nás nikdo nezbohatne."

„Jsem úplně srozuměn," svoloval Pavelka. „Beztoho zdení příležitosti na něco podobného peníz věnovati."

Spokojeně odcházel před večerem z kaplanky, nesa si knihu. Toho dne ještě nebude beseda, když se dnes dlouho zdržel. Ale naděje ho oživovala. Při večeři zmínil se správci, kde byl, a tento mu kaplanovu společnost schválil.

„Jsou to hodní lidé, v zámku posud žádného zdejšího duchovního si tak neváží," pochvaloval Uslan.

„Na besedy asi nejvíce láká nejmladší člen," nadhodila uštěpačně paní správcová.

Hospodářský se zapálil, ale hned měl výmluvu.

„A proč by se nebavil," ujímal se ho správce. „Ale na sňatek mysliti nemusí. U nás v panské službě to tak rychle nejde. Někdy už člověk sešediví, než dostane svolení."

„Však také nepospíchám," řekl Pavelka.

„Máte dobře, nezavazujte se. Není nad volnost. Těch pout ještě dosti užijete."

„Ale Alois!" připomenula paní rozhořčeně.

„Už mlčím," plesknul se správce přes ústa a dal se do čtení. Pavelka šel do svého pokoje. (P. d.)

Ignát Zháněl:

Konrád Bolanden.

Zasluhuje zvláštního připomenutí, ač zní skoro neuvěřitelně, že teprve koncem července 1920 přinesly naše listy zprávu, že již 28. května téhož roku zemřel ve Špýru devadesátdva roky čítající senior spisovatelů katolických nejen německých, ale asi celého světa, Konrad von Bolanden, papežský čestný prelát, farář na odpočinku. Byl to pseudonym; pravým jménem se jmenoval Josef Bischoff.

Odmlčel se sice od několika let úplně tento dříve nadmíru plodný spisovatel, což při jeho vysokém věku je vlastně samozřejmo. Poslední jeho obšírný román vyšel roku 1910, kdy čítal osmdesátdva roky. Ukázal celému světu, že i v tomto stařeckém věku uchoval si svěží mysl. U nakladatele Pusteta v Řezně vyšel tehdy jeho román „Das Kreuz in Gefahr", „Kříž v nebezpečí". Kulturní obrázek z osmého století (stran 244, v 8°, cena 1 M., váz. M. 1·60).

Krásně vypravená tato kniha popisuje zajímavý výjev z německých dějin, boj německých kmenů na luzích u Toursu s houfy Mohamedánů, čímž byl jejich dosavadní vítězný postup zaražen. Nejkrásnější částí jsou kulturně dějinné popisy germánského a mohamedánského života, čímž jest ovšem umělecká cena knihy zmenšena, ale je to náš starý známý, Bolanden, nejedná se mu o liceň umělecky bezvadnou, nýbrž o eticky působivou. Pomáhají mu toho dosici citáty z nejrůznějších spisů, jež vplétá v řeči jednajících osob. (Liter. Hanweiser. 1910, str. 403.)

Touto knihou rozloučil se se svými čtiteli, které od r. 1857 rok co rok udržoval v napětí a očekávání. My starší generace dobře ho známe, pamatujeme se, že v poslední čtvrtině minulého století jsme přímo hltali jeho romány. Byl velice plodným, měl fantasii přímo nevyčerpatelnou, často vycházely od něho nové a nové romány a bývaly o dvou i více svazcích.

Bolanden je vzácný, neobyčejný zjev mezi spisovateli! Vystoupil na literární jeviště ihned jako vyškolený spisovatel a nikoliv jako začátečník. První jeho román „Luthers Brautfahrt", „Lutherova jízda za nevěstou" vyšel roku 1857, když čítal 39 let. Byla to knížka o půlčtvrtu set stran; ukázal jí na prvý hod, co dovede a kam míří? Chtěl v zábavné formě čistiti vzduch, přesycený různými, katolikům nepřátelskými hesly, která nepřátelé zkroutili a na červeno přebarvili. Poučovati o dějinách, jaké skutečně byly a ne jak je naši nepřátelé zbarvili, byl jeho účel.

Již touto prvou prací šel do vosího hnízda! Luther byl do té doby nedotknutelným rekem, skoro nikdo z katolíků se neodvážil roztrhnouti záře slávy, kterou byla obvinuta jeho hlava. Líčil Luthera a Melanchtona, kteří jsou jednající osoby v románu, dle jejich vlastních slov; hlavně uvaděl Lutherovy „Stolní řeči",

kde jsou ovšem také místa, jichž nelze beze studu čísti. Dle příkladů spisovatelů, nám nepřátelských, dával pod čáru mnoho citátů, čímž dokazoval, že líčí přesně dle původních historických pramenů. Je sice až odporno čísti přímo lascivní výjevy z klášterů uteklých mnichů a jeptišek, ale kdo se vmysli do oné doby, dá autorovi za pravdu. Líčiti mravně schátralé osoby, jako v prvé řadě jednající, je sice dle zákonů esthetiky nemístno, ale protože vynikali svým postavením, dávali ráz celé době a často je dějiny jinak zbarvily, bylo dle Bolandenova programu nutno uváděti je na jeviště a ukázati dle pravých pramenů, jací byli ve skutečnosti.

V této prvé práci byl již obsažen celý životní program Bolandenův. Podivno! Hned od prvopočátku vytýkala mu nestranná kritika různé nezpůsoby, vybízela, by se jich varoval, ale marně, neučinil tak. Byly to hlavně příliš bujně líčené výjevy nemravů všech stavů, časté citáty pod čarou, stranické zbarvení osob, které někdy vypadlo až jako karikatura.

Pozdější biskup v Paderborně dr. Schulte přímo se ohražoval v časopisu Liter. Handweiser proti Bolandenovu způsobu psáti; co nejdůrazněji žádal, aby už jednou nechal těch nanejvýše protivných výjevů; kolínský katolický denník výslovně vytýkal a správně podotkl roku 1879: „je vůbec litovati, že nemůže napsati Bolanden jedné knihy bez výjevů, které měly v zájmu všech čtenářek úplně býti vynechány.“ Ano již v tomto prvním románu má nemravné výjevy, které líčí příliš bujně a užívá výrazů obhroublých, čímž zrovna jako vědomě uráží cit všech jemněji naladěných čtenářů.

Po románu „Lutherova jízda za nevěstou“ začaly zrovna pršeti další jeho romány. Následovaly: „Eberhard, der Falkensteiner“, 1857, který však nijak nevynikl a je skoro neznámý; ale už následující román, vyšlý roku 1859, „František Sickingen“, patří dle jednohlasné kritiky k nejlepším dílům Bolandenovým a vůbec mezi nejlepší beletristická díla vší světové literatury. Následovaly: „Königin Bertha“, román historický z osmého století, „Barbarossa“, kde si obral známého německého krále Friedricha, který žil ve dvanáctém století.

O těchto třech románech napsala nestranná kritika, „Mají tak velkou cenu, že jsou hodny péra největšího románopisce všech věků a národů „Waltera Scotta“, lze je docela dobře postaviti na stejný stupeň dokonalosti jako jeho nejproslulejší a všemu vzdělanému světu známé veledílo „Ivanhoe“.

Je vůbec zajímavo, vyhledati si a sledovati v již zmíněném literárním časopise „Literarischer Handweiser“ od prvního ročníku, 1862, posudky o Bolandenových spisech. Tak již v prvním ročníku píše se o tuto jmenovaném románu „Barbarossa“: „Značný talent vítáme v pseudonymu Bolandenu. Bohužel pohyboval se tento nadaný spisovatel ve výstřední polemice, která dle našeho domnění je nepřítelem pravé poesii a křesťanskému míru. Teprve nyní shledáváme, že hrot jeho úsečnosti cvičbou a zkušenosti

hodně otupěl a mnoho se zlepšil. Náš dobře uvážený úsudek zní: v nynějším století nemáme ještě celý tucet podobně dobrých knih jako jest „Barbarossa". Nemůžeme se pro nedostatek místa šířeji rozepisovati, jenom tolik opakujeme: Velmi si přejeme, aby všichni naší čtenáři „Barbarossu" četli anebo aspoň k četbě doporučeli."

Strana protivná ihned se však chopila knih Bolandenových, prohlašovala je za praobyčejné a prasprosté pamflety, upírala mu nadání, čítala jej ku tuctovým spisovatelům, zrazovala čísti jeho spisy, odsuzovala ho slovy co nejdůraznějšími. Známý Brockhaus psal ve svém lexiku o něm takto: „Získal si historickými romány ve vyslovně ultramontání tendenci jméno, daleko široko přes hranice Německa známé. Jeho první romány „Lutherova jízda za nevěstou" a „František Sickingen" napadají nejprudším způsobem reformaci i její původce, chtějí historickými romány a novelami lid poučiti a vyvrátiti dějinné lži; ale i v katolických kruzích pozastavovali se a kárali tuto tendenci jako příliš výlučnou a pravému básnictví a křesťanskému míru nevhodnou."

Kromě historických románů věnoval se od prvopočátku své činnosti Bolanden časovým románům, v nichž rozebíral otázky, právě běžné a důležité, ale v tomto oboru docela zklamal. Prvý spis tohoto druhu byl román „Die Aufgeklärten" „Osvícenci" vydaný roku 1864 u Kirchheima v Mohuči (stran VIII a 607). Týž Lit. Handw. 1864, str. 246 chválí jeho snahu všímati si denních otázek a píše o jeho literární činnosti takto: „Bolanden měl hned, když počal psáti, náklonnost, vždy a všude nadsazovati, ale dal si říci, když ho upozornila kritika na tuto vadu. Lze pozorovati, že se polepšil, ač ne docela, ve svých dosavadních historických románech, počínaje „Lutherem" a zakončuje „Barbarossou". V románech však, v nichž líčí nynější poměry, zase úplně upadl ve svou starou chybu. Všichni jsme prožili poměry, které popisuje v románu „Die Afgeklärten". Každou chvíli mohli bychom téměř prstem ukázati na „Osvícence", jak je tuto líčí, ale jak je slučuje v čase a místě, jak je hromadí a skupí na několik málo osob, toho jsme nikdy nebyli svědky, to se vůbec ani nemůže státi a proto nedostavuje se zamýšlený a očekávaný dojem. Tuto líčení „Osvícenci" nejsou více pravzorem, jak je má vytvořiti a vybásniti umělec, nýbrž jsou karikatury, které přímo zarážejí."

„Radili bychom proto autorovi, aby se navrátil ku svému nejvlastnějšímu oboru, ku historickému románu. Ale všechny tyto výtky nezabraňují, že rádi doporučujeme četbu této velmi zajímavé a poučné knihy každému, kdo může čísti také kapitoly „o pokrokáři manželovi" a jak si vykládá šesté Boží přikázání."

V knize „Katholische Erzähler der neuesten Zeit" (2. Aufl. 1890, str. 120) odsuzuje Jindřich Keiter naprosto tuto činnost Bolandenovu těmito slovy: „Smutně sklonil křídla genius poesie, pojednával-li o časových otázkách, psal prudce, energicky, bezohledně jako žurnalista, učinil své práce bojištěm vespolek se poli-

rajících druhů. Vůně poesie zmizela, nad tvorbou básníkovou usadil se tísnící prach každodenních bojů, které nemohou činiti nároků na básnické tvoření. Čistili tu vzduch — ale básnické to nebylo."

Všechnu požehnanou a bohatou literární tvorbu Bolandenovu lze rozděliti ve tři velká oddělení: v romány historické, v romány časové a v kratší časové lidové povídky. Nejprve o těchto posledních několik poznámek:

V době kulturního boje v letech sedmdesátých minulého století byl Bolanden nejčtenějším a nejznámějším katolickým německým spisovatelem, tu dožil se největší slávy spisovatelské. Vydal několik kratších, řekl bych, povídkářsky zbarvených brožur, které se dočkaly rozšíření do té doby vůbec neobvyklého. Proti nepřátelům neomylnosti napsal povídku „Der neue Gott" (Nový Bůh). Vyšla roku 1870 u Pusteta v Řezně v 16°, o 64 stranách v 30.000 výtiscích a dočkala se dvaceti, stejný počet výtisků čítajících vydání. Jako „pendant" k té o práci vydal lidovou povídku pod názvem „Der alte Gott" (Starý Bůh), která vyšla v prvém vydání rovněž o 30 000 výtiscích a dočkala se třinácti vydání. Oproti zednářům vydal povídku „Kelle und Kreuz" (Zednická lžíce a kříž), která se dočkala třinácti vydání. Kulturní boj vysvětlil povídkářsky v práci „Die Staatsgefährlichen (Nebezpeční státu), která měla jedenáct vydání. Tehdy byla palčivou a časovou otázka ruská, objasnil ji opět svým způsobem v brožuře nadepsané „Russisch" („Po rusku"), 54 stran, která měla náklad 50.000 výtisků a byla v několika málo týdnech docela rozebrána: vyšlo ještě dalších osm vydání, tedy celkem devět. Knížečka měla heslo: „Nutno více poslouchati cára než Boha." Tehdy byl celý křesťanský svět vzrušen ukrutnostmi, jichž se dopouštěli Turci na křesťanech. Bolanden napsal o tom povídku „Der Pascha" (56 stran), v níž líčí hroznými barvami turecké hospodářství pašy v Sarajevě. Tato brožura měla pouze jedno vydání; byla přeložena do češtiny v Brně u benediktinského nakladatelství. Když později bylo rozšířeno heslo o „Hetz- a Press-" kaplanech. (sepsal (1890) povídku lidovou „Der Presskaplan" (kaplan, horlitel pro tisk), která se též dočkala sedm vydání. Když se stávala palčivou sociální otázka, vydal o ní povídku „Die Socialen" (1891, str. 71, malá 8°). Ukazuje, kterak se napravila socialisty ovládaná obec. Socialisté byli od protivné strany chytře donuceni, aby ukázali pravou barvu, co soudí o Bohu, o náboženství, o manželství. Když se to lid dozvěděl a viděl následky, byli nemožni a s hanbou odešli.

Všechny vyjmenované, ve formě povídkářských brožur vydané práce jsou napsány pro nejširší vrstvy lidové (prodávaly se po třiceti pfenicích čili 36 halířích); proto nikdo nehledej v nich nějakého jemnocitu. Jednající osoby vytesal kamenník hodně zhruba ze žuly, lze pozorovati pouze kontury; nebyl při práci umělec, který malým nožíkem vyřezává ze dřeva nebo ze slonové kosti jemné, do podrobna vypracované figurky. Kdyby byl Bolanden nic více nenapsal než těchto několik právě vyjme-

novaných lidových kratších povídek, bylo by jeho jméno mělo nárok na nesmrtelnost; pouze těmito pracemi byl by vyplnil svůj životní úkol a mohlo by se o něm říci: „Nežil nadarmo!"

V době největšího jeho spisovatelského rozmachu, r. 1871, počal vydávati Pustet sebrané spisy Bolandenovy, opatřené dřevorytinami, nepříliš sice krásnými, ale účel svůj vyplňujícími. Z počátku bylo pouze 5000 odběratelů, brzy však vzrostl počet jejich na 20.000. Vyšlo však pouze jedenáct svazků. Jak byly tehdy laciné knihy! Celé vydání stálo pěkně v plátně vázané 25 marek.

Dlouho trvalo, než zvěděla veřejnost, kdo se skrývá pod pseudonymem Konráda Bolandena. Jak nahoře pověděno, byl to katolický kněz Josef Bischoff, narozený v Rýnské Falci dne 8. srpa 1828. Bohosloví studoval v Mnichově, na kněze se dal vysvětiti ve Špýru, kde zůstal nějaký čas ihned jako dómský kaplan. Potom byl administratorem v Kirchheimbolandenu, kde začal spisovati a odkud si vzal také svůj pseudonym. Když docházela jeho spisovatelská činnost nevídaného úspěchu, radili mu ze všech stran, aby se vzdal duchovní správy a žil pouze spisovatelství, což také učinil a přestěhoval se do Špýru, kde si zakoupil malý tříposchodový dům; žil v úplném ústraní, věnuje všechen čas studiu. Neměl k němu nikdo přístupu, v poslední době pouze jediný biskup Faulhaber ho někdy navštěvoval, jiných návštěv vůbec nepřijímal. Okenice domu byly stále zavřeny, nikdo v sousedství neviděl jich otevřených. Již roku 1872 jmenoval ho papež Pius IX. čestným prelátem. Zemřel ve vysokém věku skoro 92 let dne 28. května 1920.

Než vraťme se k další jeho literární činnosti. Roku 1865 vydal čtyři svazky novel z doby pruského krále Fridricha II., kterého ctí Francouzi za svého klassika, psaltě jazykem francouzským — což je zajisté velká kuriosita. Ovšem je tu důkladně probrána také celá jeho společnost, hlavně Voltaire přichází ku slovu a je dle zásluhy odsouzen. Přátelé Bolandenovi litovali, že nenapsal o této době delšího románu, jak učinila oblíbená spisovatelka Louise Mühlachová, líčíc krále jako vzor všech ctností. Král tento těšil se velké přízni, měl však mnoho chyb, bylo tedy časové a dobré, odkrýti jeho pravou tvář dle spolehlivých pramenů, jež tehdy vydávali především Arneth, Gfrörer a Klopp. Nebyly to vlastně novely, jako spíše dějinné obrázky; v prvém svazku byly dvě, v II. také dvě, z nichž poslední „Kuřátka moravská", jež Friedrich otrhal, byly přeloženy v Brně u Benediktinů; v III. svazku byly opět dvě novely, z nichž druhá pod názvem „Die böhmische Canaille" líčí draze dobyté vítězství krále pruského, který zachránil z 90.000 mužů toliko 40.000. IV. svazek měl delší novelu „Volnomyšlenkáři." Všechny tyto čtyři svazky měly 1082 stran v 8° a stály nev. 4·80 M., váz. ve dvou svazcích v plátně M. 5·80.

Nebylo časové otázky, které by se nebyl ujal a které by nebyl básnicky využil. Oproti nevěreckým přírodozpytcům vydal knihu „Angela" (u Pusteta 1872, 2. vydání 256 stran), v níž líčí

andělsky krásnou a vzornou dívku Andělu, jíž se zakoukal do srdce nevěrecký přírodozpytec a obrátil se. Děj jest až do konce zajímavý, dobře rozdělený, povahy všech osob jsou rázovité, ale opět příliš hrubě a křiklavě kresleny, řeč je silná, mocná, živá, ale málo umělá. Čtenář by měl plný požitek, kdyby nebylo dlouhánských rozprav přírodovědeckých, jako o Vogtovi, Moleschottovi, ba i o historickém Sybelově časopisu, při čemž naskočí čtenáři husí kůže. A kromě toho není šťastným v těchto doktrinářských oddílech, lépe působí na cit než na rozum a vědění.

V šedesátých letech minulého století řádil v Bádensku velký boj o školu, což popsal románem „Die Schwarzen und die Rothen" (3. vydání u Pusteta, 1873 stran 560, cena M. 2·80). Ukázal, že má dar psáti o věcech suchopárných přesvědčivě a zajímavě. Je tu sice málo děje, ale přece vplete v něj dosti osob, aby jej posunuly vpřed. Ovšem nechybí mnoho dlouhých rozprav, ale píše je tak, aby neunavily. Tak zvané lásky je tu málo, což však není vadou. (P. d.)

Prof. Václav Hübner:

Drobnosti z ornamentiky.

Měřická ornamentika vyvinula se hlavně u Arabů. Hlavní příčinou toho bylo, že náboženství jim zakazovalo zobrazovati bytosti živé. Ornamentika jejich byla nucena vážiti tedy základní své myšlenky jednak z říše neústrojné (pentle a pásy), jednak z říše rostlinstva; i sama arabská písmena, jež tvarem svým k ornamentice výborně se hodí, často v ornamentech arabských (co průpovědi z Koranu) se objevují. Z pentlí a pásů vytvořila bujná obraznost Arabů přerozmanité ornamenty měřické; neméně plodnou objevila se také v ornamentu rostlinném, přepodivně, avšak vždy důmyslně propletaném, tak že až dosud ornamenty podobné dle arabských svých pěstitelů *arabesky* slují. Ve všech ornamentech arabských měla barva nemalou důležitost, a to nejčastěji modrá, červená a žlutá (zlatá). Bílé proužky mezi nimi nedaly jim splynouti. Zvláště jemné ozdoby bývaly barvou pomerančovou, zelenou a nachem obarveny. V Evropě jsou Španělsko (Maurské) a Sicilie, kterýmžto zemím Arabové po nějaký čas vládli, bohatými nálezišti arabských ornamentů, zejména knížecí palác Alhambra v Granadě, Alkazar v Seville a mešita v Kordově. Plochy stěn těchto staveb jsou důmyslně ve hvězdovitá pole rozděleny, jež pak pestrými arabeskami jsou vyplněny.

*

Mosaikou neb vykládanou praci v širším slova smyslu nazýváme umění, seřaděním rozličně barevných těles zhotoviti obraz, nebo alespoň nějaký vzorek. Podle hmoty oněch tělísek rozeznáváme mosaiku kamennou, skleněnou, dřevěnou atd. V užším slova smyslu nazýváme mosaikou ono umění, jež užívá barevných kaménků nebo slitiny skelné. Skelná slitina připouští mnohem větší rozmanitost barev než kaménky. Skelná mosaika působí mimo to také živějším vzhledem kamenné. Mosaikové umění jest značně staré, neboť již v knize Esther mluví se o dlažbě ze zeleného, bílého, žlutého a černého mramoru v paláci Ahasverově.

Zprvu ovšem vykládány jenom jednoduché, zejména měřické ornamenty, později ale též celé obrazy a skupiny osob. U Římanů byly mosaiky velmi oblibeny. V Pompejích byly odkryty krásné podlahy mosaikové. Také chrám sv. Žofie v Cařihradě a sv. Marka v Benátkách, jakož i palác Alhambra v Granadě a jiné arabské budovy staví na odiv čarokrásné mosaiky na stěnách, stropu i podlaze. Co příklad velikého obrazu v mosaice provedeného uvádíme jenom kopii slavného obrazu „Večeře Páně“ od Leonarda da Vinci, která se nalezá v kostele Minoritů ve Vídni. Mnoho je též monrealských mosaik. (Monreale je město na ostrově Sicilii nedaleko Palerma). V kathedrálním kostele, vystavěném od Normanů ve XII. století, nalezá se množství krásných mosaik na stěnách, stropu i podlaze. V mosaikách těch jeví se patrně vliv Arabů, již před Normany na Sicilii vládli a umění toto u veliké míře provozovali.

Dlažby v kostelích a jiných nákladných domech, též i chodníky ve větších městech bývají také nyní vkusnou mosaikou ozdobovány.

Ve vykládaných pracích, kde plochy, jež se mají ozdobiti, mohou velmi rozmanitě býti omezeny, lze k tomu užíti rozličných mnohoúhelníků, při čemž však vždy musí se k tomu hleděti, aby se tvar jejich řídil dle tvaru oné plochy, již vyplňují.

*

Maeandry, řecké to ozdoby lemové, jejichž podstatu tvoří rozličně se vinoucí a proplétající pás jediný anebo jich více. Jméno „maeandr“ pochází od stejnojmenné, velmi klikatě tekoucí řeky v Malé Asii. Charakteristickými známkami maeandru (řeckého) jsou pravý úhel a stejná od sebe vzdálenost jednotlivých závitků oněch pásů, z nichž se skládá.

Mnoho takových maeandrů provedených v barvě nejvíce černé, bílé a hnědé, nalezáme na starořeckých vásách, jež byly vykopány a posud se vykopávají v Řecku, Sicilii a rozličných krajinách Italie. Tyto vásy svědčí o velké dokonalosti starořeckého uměleckého průmyslu.

Literatura.

ČESKÁ.

Církevní jmění za doby husitské (se zřením k Moravě) podává P. Augustin Neumann O. S. Aug. (Staré Brno). Vydal „Našinec" v Olomouci r. 1920 (Církevně-politická knihovna č. 3.) Stran 226. Cena 5 K 80 h. — Máme před sebou spis neobyčejně časový a důležitý i zajímavý. Jisto je, že otázka sociální byla snad nejdůležitější složkou hnutí husitského. „Hus ovšem nebyl snad třídním zástupcem nižších vrstev (praví soc. demokrat Modráček), nebylo také úmyslem Husovým, měniti něco na věcných poměrech poddanských a politických té doby". (Modráček, Mistr Jan Hus, str. 51). „Přes to však (píše Modráček dále) sluší za to míti, že sám přímo i nepřímo přispěl k vytvoření hnutí, které pak vyvrcholilo v komunistickém táboře". A dnešní historik (prof. Zd. Nejedlý) jde tak daleko, že žádá, abychom bolševiky oslavovali tak, jako oslavujeme husity... A přece hnutí husitské skončilo i v tomto směru hrozným nezdarem. Dějepisec Bezold (k dějinám husitství) praví: „nejhorlivější přívrženci nového učení zůstali jako před, tak potom poddanými a robotníky, bídnými pacholky domnělých svých bratří..." A Palacký nadepsal příslušnou kapitolu toho období (k roku 1487) „porobení lidu selského"... A nemohlo jinak býti. Rozchvácené jmění církevní nemohlo zemi ani obyvatelstvu nic jiného přinésti než neštěstí a zkázu. To je v dějinách zjev tak určitý a zřejmý, že jen zaslepenec ho nevidí. Kdo se na dějiny dívá „pod zorným úhlem věčnosti", pochopí také tento zjev. Tak na př. první ránu, smrtelnou ovšem, zasadil Rakousku Josef II. konfiskací jmění církevního. Konfiskace v Čechách po r. 1547 a 1620 byly jen přirozeným (nutným) následkem násilného zcizení jmění duchovního za doby husitské. A jakou kletbu a zkázu přineslo to jeho nespravedlivým držitelům! Významý je nápis, který r. 1568 dal Burjan Trčka nad vchod do tvrze ve Světlé: „Není pokoje na tomto světě". A to cítili nejen Trčkové, ale i Kostkové, Pernšteinové, Švamberkové, Gryspekové a jiní a jiní. A bylo by již žádoucí, abychom měli monografie jednotlivých statků církevních v době husitské „zabraných" a znali osudy jejich držitelů a jejich rodin. Žasli bychom nad smutnými jejich konci. A podobné monografie za účelem apologetickým daly by se pořiditi v době dosti krátké. (Mnoho materiálu by se našlo v Sedláčkových Hradech a zámcích.) Tuším, že v Anglii už před lety podobnou historickou studii vydali a historik Döllinger líčí nám živě truchlivé následky anglické reformace hlavně pro chudinu. (Kirche und Kirchen, str. 198 a násl.) Čteme u něho na př. i tato slova: „Die Spenden der katholischen Zeit an Arme hatten mit der Reformation, der Verheiratung des Klerus (!), der Bereicherung des Adels aus dem Kirchengute ganz aufgehärt"... Bláhový lid, který dnes se těší z toho, že se mu „zákonem" dostává „dílu" z jmění kostelního nebo farního... pocítí brzo smutné toho následky. Bohužel hlad po bohatství zaslepuje a zákonodárci vidí jen jeden cíl: vyhubit službu Boží. Knihu „Církevní jmění za doby husitské" měli by si pročísti nejen naši (lidoví) zástupci v parlamentě, ale i poslanci jiných stran; měli by ji znáti kněží, aby mohli lid poučiti a dáti mu včas výstrahu. Spisovatel líčí osudy církevního zboží v době předhusitské, v době Husově (str. 11.—50.), dále dobu taborského chiliasmu a počátky vojen husitských (51—66), vojny husitské (66—84), jednání koncilu basilejského a konečně dobu Poděbradovu (84—140). V druhé části (speciální) pojednává o správě beneficií (zákonnitost obdarování, vlastní správa beneficií, poměry za válek husitských a právo patronátní - do str. 185). Ku konci (str. 187—215) otištěno několik příloh. — Až dosud kladl se v našich dějepisech (kromě snad Bezolda) na tuto stránku našich dějin malý důraz, vznikla jednostrannost i nesprávnost úsudku. Pan spisovatel došel tedy tohoto poznání: V době předhusitské jevila se tendence

ochuditi církev; na počátku válek husitských chtěl se všeho zmocniti lid, ale šlechta a města dovedly svou chytrou politikou na sebe strhnouti většinu zabavených statků a lid měl si pak kněze živiti — sám (dle prohlášení Ctibora Tovačovského z Cimburka). Kázeň a vážnost kněžstva poklesla, jeho poslání naprosto ochromeno. (Str. 138.) — Církev užívala jmění jí svěřeného (a užívá) až na skrovné výjimky dobře; bohatství a blahobyt kněžstva existují pouze ve fantasii lidské, podrážděné pomluvami a štvaním. Je-li někde vskutku odůvodněno odstoupení majetku církevního k účelům světským a pro veřejné blaho, může se tak státi vzájemnou a spravedlivou dohodou mezi církví a státem. L. † st.

Příručka správné mateřštiny. Napsal dr. Petr Zenkl. Nakladatel Jos. R. Vilímek, druhé vydání. Cena 12 Kč.

Právem řečeno v úvodu, že přemnozí dopouštějí se na svém mateřském jazyku velkých křivd jednak z nevědomosti, jednak z liknavosti a pohodlí, ba i z jiných důvodů naprosto neomluvitelných. Proti tomu čelilo už mnoho vydaných Brusů a posud pracuje „Naše řeč". Nutno usilovati o očistu českého jazyka. Proto v druhém vydání vyšla Zenklova „Příručka", jejíž užitečnost a methodická účelnost jest jasně uznána. Všímá si celku i podrobností, mluví se tu hlavně o těch věcech, v nichž se zvláště chybuje, o drobnostech v pravopisu, dělení slov a slabik, znaménkách rozdělovacích, o tvarech a vazbách, ochuzování mateřštiny, o dopisech obchodních a soukromých, o slohu denní literatury, slohu obchodním, úředním, o češtině našich schůzí, germanismech a kazimluvech, o cizích slovech, českém přízvuku, zkratkách atd. Bohatý rejstřík ku konci jest pěkným ukazovatelem. Ve statí O kráse našeho jazyka spisovatel dí: „Naše mateřština jest řeč nad jiné krásná. Sami to dobře víme a cítíme, básníci naši opěvují její krásy a cizinci slyšíce jí hovořiti, podivují se lahodě jejich zvuků. Je tedy čeština libozvučná. Řeč sama se vyhýbá každé nelahodnosti, každé drsnosti, jež by vadila sluchu."

Vladimír Sergějevič Solovjev, jeho život a působení. Dle původních pramenů napsal Karel Jindřich. Cena 20 Kč. Tiskem počala Československá akciová tiskárna, dokončila společenská knihtiskárna v Kroměříži.

Asi před 4 roky koupil jsem si Solovjevův spisek, duchovní základy života. Obdivoval jsem se tehdy bohatosti myšlenek i hlubokému mysticismu, v jehož duchu spisek se nese. Nepomyslil jsem tehdy, že dostane se mi do ruky někdy i životopis Solovjevův, tohoto hlubokého a dosud u nás nedoceněného ruského filosofa katolického. Jest sepsán od osobního přítele Solovjevova a proto můžeme se spolehnouti na jeho pravdivost, která vylučuje všechny zbytečné chvály. Jest sepsán na základě spisů filosofových, proto podává i přesný obraz jeho ducha, hlavně v jeho duševním a náboženském přerodu. Z nábožensky vychovaného mladíka stal se člověk nábožensky indifferentní, který pod vlivem četby protestantských a nevěreckých filosofů dospěl až k naprostému nihilismu. Ale genialní duch nespokojil se jen planými frasemi filosofických soustav. On šel dále a s vytrvalou pílí oddal se studiu zjeveného náboženství; tak došel až k hloubce positivního křesťanství a stal se katolíkem. Poznal, že caesaropapismus a na jeho základě stojící ruské slavjanofilství neprospívají národu, ale naopak, velice mu škodí. Postavil se tedy Solovjev na stanovisko opačné, ideu národnostní stavěl na učení katolickém a usiloval o spojení s Římem. Toto své stanovisko hájil s velikou obětavostí bez ohledu na ztrátu přátel i hmotné kariery. Právem tudíž podává v úvodu jeho karakteristické rysy Fr. Žák „hluboká positivní víra křesťanská, spojená se svatým životem, boj za sjednocení křesťanů v katolické církvi, potření ruského slavjanofilství, úžas budící synthese kulturní". Biografie zpracována je velmi pečlivě, ale potřebovala by kommentáře, přeložiti totiž do češtiny všechny, nebo aspoň ty spisy, které jednají o sjednocení církví. Tak poznali by naši nevěrci i indiferentní inteligence, jak pohlížeti mají na církev a na Řím. Pro začátek pak ať opatří si alespoň tento životopis a po jeho přečtení jistě z mnohého Šavla stane se Pavel a apologeta církve katolické. Neškodilo by také, aby správy škol odporučily ho učitelstvu a studentstvu místo Machara, Herbena

a pod., aby naučili se nazírati na život a církev tak jak jsou a ne pořád jen se stanoviska Volné myšlenky a protestantismu. Kydlíček.

Tajemná zahrada. Román malé dívky. Napsala F. Hodgson-Burnettová. Přeložil Karel Weinfurter. Vydalo Zemědělské knihkupectví A. Neubert v Praze. V barvot. obálce Rélinkově Kč 24·20. Jestliže román „Malý lord" téže autorky pobavil již statisíce čtenářů velkých i malých, bude tak jistě v míře ještě mnohem větší u knihy této. Malí i velcí budou čísti tento výtečný spis slavné Američanky, která tak výborně rozumí lidskému, zvláště dětskému srdci. Scény dětsky tragické a zase nesmírně komické střídají se tu jako v biografu a zkušená ruka spisovatelčina vede čtenáře od výjevu k výjevu se vzrůstající dovedností a kouzlí na jeho líci hned úsměv a hned slzu. Tajemná zahrada, jejíž anglický originál vyšel v 50 vydáních, bude každému čtenáři nezapomenutelnou na celý život a čtenářům malým budou se její zákoutí i s těmi veverkami a červenkami zjevovati v blahých dětských snech. Málo je tak krásných knih jako je Burnettové „Tajemná zahrada".

Od Kostnice po Lipany. Čtyři lidové přednášky. Napsal Dr. J. V. Šimák. Sbírky „Duch a svět" svazek 50. Fr. Topič Praha 1920. Stran 85. Cena 6 K. — — Vzpomínka na Lipany je pro upřímného Čecha snad bolestnější než vzpomínka na Bílou Horu. Pro Bílou Horu máme aspoň řadu omluv a výmluv, ale jak omluvit bratrovražedný zápas u Lipan? Spisovatel praví na konci knížky: „Došlo k Lipanské bitvě, hrobu husitské síly a vlastně i jejich ideálů. Po hříchu jen vlastní vinou." A to je nejsmutnější přiznání: vlastní vinou . . . („Hrob husitské síly" — je to řečeno přesně? Nebylo by správnější, říci: České síly?) A vysvětlení? Čteme opět na poslední stránce: „Tu v nejvážnějších chvílích nastal osudný obrat v lůně husitství sama, obrat odůvodněný snad příčinami významnými, ale přece jen nerozvážný a ukvapený; jím Čechové rázem pohřbili vzácné ovoce drahých a tolikerou krví vykoupených vítězství. Většiny se zmocnila vydrážděná nervósní nálada: smír za každou cenu, třeba s obětí." — Tu tedy volá historik na pomoc psychologa a snad psychiatra. Co je to vydrážděná nervósní nálada"? Tak brzo tedy vyplýtvána duševní i fysická síla, kterou nastřádal národ v dobách, kdy jej vychovávala moudrá a zkušená učitelka národů katolická církev. A jaká při tom ještě tragedie, že národ, který se dnes chlubí „pokrokem", mařil své síly v boji za ideje spíše zpátečnické . . . Ve dnech vzpomínek bělohorských r. 1920 správně poukazováno k tomu, že vítězný Habsburk stál vlastně na stanovisku modernějším než poražená šlechta. A že husitství mělo býti brzdou proti tak zv. renaissanci, touze a snaze po uvolnění, po rozkvětu a plnosti života (což se s křesťanstvím dobře srovná), to vykládá dr. Šimák v jiném spisku svém („Hus a doba před ním"). — Ve spisku „Od Kostnice po Lipany" proniká nápadně tendence apologetická. Spisovatel vysvětluje a omlouvá vše, co by se mohlo proti husitství (osobám a ideám) namítnouti. A toho snad nebylo třeba. I když se chybilo, nebudou se přece potomci se svými otci hrdlovati, ale také netřeba vše s nadšením velebiti, co pochvaly hodno není. Anglické „Right or wrong, my country!" je rozumnější a čestnější. — Že tak ideální vše nebylo, naznačuje p. spis. sám (na str. 33), když praví: „V popředí se dostává opět šlechta, která za cenu hospodářského vyvlastnění církve a za politickou moc slevuje s článků ostatních, zejména theologických" . . . „Otázka spásy" byla jistě mocnou vzpruhou v hnutí husitském, ale sobectví jednotlivců (obratných a výmluvných) působilo na lid přece jen mocněji. A proto skoro se nám zdá, že slov „lid" a národ" až zneužívá, když se o hnutí husitském mluví. Zvlášť nenávist proti „Římu" nevyšla z národa, nevzešla z půdy domácí; byla sem přenesena viklefismem, valdenskými a později zase německým protestantismem. To by se mělo už jednou uvážit. Dobře dí spis. (na str. 49): „Mravní a věroslovné zásady husitství jsou cizího štípení". Husitská doba (od Kostnice do Lipan) zůstane dobou památnou, slavnou i čestnou právě jen tehdy, když se s láskou zasadí do rámu katol. církve. L. † gn.

Soustavná katolická věrouka pro lid. Napsal P. Frant. Žák T. J. Díl druhý. Část druhá. Knih „Dědictví Svatojanského" číslo 146. Podíl údů „Dědictví Svatojanského" na rok 1920 čís. 1. Cena 10 K. V Praze 1920. —

Díl I (576 str.) objemného tohoto a krásného díla vyšel ve jmenovaném „Dědictví" r. 1915 (cena 6 K), dílu pak II. část první r. 1917 a část druhá r. 1920 (5 + 10 K). Pojednáno zde v díle I. velmi srozumitelně — opravdu „pro lid" — o pravé víře, o církvi, o podání a Písmě a o Bohu jednom v Trojici; v díle pak II. rozděleném na tři hlavy či knihy o Bohu Stvořiteli, o Bohu Vykupiteli a o osobě Pána Ježíše t. j. o Kristu Bohu vtěleném, o Kristu Vykupiteli neboli o vykupitelském díle P. Ježíše a v části III. Mariologie t. j. o P. Marii, v dodatku o úctě a vzývání Svatých, o úctě ostatků, obrazů a kříže. V knize VII. pak pojednáno obšírně a srozumitelně ve třech částích o milosti a zásluze a ke konci o Zákoně Starém a Novém. Při dnešní náboženské vlažnosti a netečnosti bylo by žádoucno, by důkladně toto dílo co nejvíce vniklo mezi náš lid sváděný všemi možnými prostředky od víry! Na „Dědictví Svatojanské" složí se 50 Kč jednou pro vždy. Jos. Fabian.

Alois Studnička: **Paměti a zkušenosti ze zapadlých dob.** (V „Zlaté Praze" 1920, r. XXXVII.) Pan spisovatel (narozený r. 1842 v Janově u Soběslavě) líčí tu v jedné kapitole (v čís. 41.—42.) také „slasti učitelů na počátku 19. stol." a vypravuje nám, kterak otec jeho (učitel) pronásledován byl mstivým a nehodným farářem. „Každoročně (praví se tam) přijíždíval dozorce školní, vikář, na zkoušku. Poněvadž vikář bydlel na faře, mohl jej farář „naladiti" proti učiteli, nebyl-li mu po chuti . . ." „Učiněnými kněžskými lokaji byli učitelé na vesnicích." „Zvláště smutně utvářely se poměry u nás, kde měl farář u sebe tři velice dospělé sestry, které by byl rád zaopatřil. Jedné klestil cestu na školu janovskou, snaže se vystrnaditi našeho otce s pěti dětmi a získati pomocného učitele za ženicha. Proto ho zval na faru a nabádal k donášení a nebohého otce pronásledoval všemožně atd." . . . — Tyto „vzpomínky" vynesla na světlo denní ne potřeba literární, nýbrž časová horečka, jež hledá slávy v tom, může-li něco říci na potupu kněžského stavu. Ten farář ovšem už mluviti nemůže a proto má autor volné pole. Avšak horší je, že tu Alois Studnička generalisuje, jako by podobné poměry byly na poč. 19. stol. všeobecné a jako by tento ojedinělý případ byl typickým zjevem celé doby. Pan autor zapomněl, že máme z oné doby dost zpráv, které poměr mezi učitelem a knězem líčí daleko příznivěji a pravdivěji. Není pochybnosti, že „obrázek" jeho účelu svého dosáhne: nenávist ke knězi v čtenáři ještě víc rozpálí. Že by se v každé době, tedy i počátkem 19. stol. našel učitel, který by byl k hanbě celého stavu, je jisto, ale líčit ho jako představitele učitelského stavu určité doby, bylo by jistě činem nedovoleným. Právě kněžstvo z prvé polovice stol. 19. odchované josefinismem a humanitářstvím (Bolzano) může nejméně býti representováno farářem janovským, jak jej vylíčil Al. Studnička. Pan spisovatel i jinak není „laudator temporis acti", neboť nám líčí zvlášť venkovský lid z té doby velice nepříznivě, když na něm vidí lenost, hrubost a zanedbanost, zapomínaje, že i my žijeme v době velikého úpadku mravního a nemáme nikterak příčiny nebo práva, házeti kamením potupy po těch, kteří žili sto let před námi. L. † vs.

Ohlasy žalmů. Básně Františka Žáka T. J. Nákladem „Tiskového Družstva" v Hradci Králové, 1921, stran 150, cena 6 K.

Není snad jednoho z čelnějších básníků všech světových literatur, který by se nebyl nadchnul četbou žalmů a nebyl se pokusil buď některý z nich přebásniti anebo vůbec jich nějak ku své tvorbě použil. Učiniti žalmy oblíbenými i u našich lidí jest účelem této nové Žákovy knihy.

Není jistě potřebí šířiti se o Žákově básnickém nadání, vždyť dokázal je již několika sbírkami svých básní. Tuto podává parafraze žalmů; škoda, že u mnohých spokojil se toliko několika málo myšlenkami a dalších rovněž krásných a zajímavých pominul. Tak mnohé dosti dlouhé žalmy odbyl několika málo čtyřveršími, které mají rým v druhém a čtvrtém řádku, kdežto prvý a třetí jsou bez rýmu.

Kdyby se učinila ze všech výkladů a ze všech různých spracování žalmů sbírka, byla by jistě velmi bohatá a obsáhlá, což by dokazovalo, že žalmy byly a jsou až po dnešní dobu oblíbenou četbou a studiem nevy-

čerpatelným. Proto doporoučeli výslovně svatí Otcové, aby se je věřící modlili při polní práci, při orbě (sv. Jeroným tak radí); při každém domácím zaměstnání. Svatý Ambrož pozastavuje se nad tím, že by někdo mohl býti, kdo by modlitbou žalmů neskončil své večerní modlitby. Protože se verše Žákovy příjemně čtou, pohnou snad naše lidi, aby je opět a opět četli a zamilovali si četbu žalmů. Pak se vyplní, co tvrdí učený Kassidorus: „Žaltář je rájem duší, je v něm nesmírně mnoho ovoce; když se jím nasytí mysl lidská, učiní veliký pokrok ku předu." Ignát Zháněl.

Pod českým nebem. Politicko-socialně historický román. Díl I. Děje z let 1840—1875. Napsal T. J. Jiroušek. Tiskem a nákladem družstva Vlast. Cena 24 Kč. Máme tedy nový socialně-historický román lišící se od jiných socialně-historických románů tím, že je spolehlivě socialním ze socialního hnutí u nás a spolehlivě historickým. Vše co se zde z let 1840—1875 u nás odehrálo, jest historicky dokládáno v poznámkách. Nalézáme zde místopisné, událostní i životopisné doklady, na něž můžeme úplně spolehnouti. Proto kniha čte se ve svém složení jako román, baví poučuje a místopisně, událostně a historicky informuje. Jest to svého druhu v socialní románové literatuře nový románový směr a proto do budoucnosti cenný, že zachovává děje v pravém světle, podstatě a skutečnosti. Vedle románových osob, které nemají pod čarou dat životopisných, jako: Jindra, Jeník z Kampy, tiskař Cerha, rybář Kohout, vystupují v románu osoby skutečné z těch dob, jako: vinař Lelner, farář Raab, dr. Kampelik, Antonio Manetta, farář Arnold, Haman, Kovanda a j. Celý román jest řadou kapitol, zajímavých událostí a dějů od vzbouření tiskařů r. 1845, od revoluce r. 1848, od doby absolutismu až do hnutí dělnictva v letech šedesátých a sedmdesátých věrně vylíčených a podaných, které v knize míhají se za sebou jako v kaleidoskopu, baví, poučují a seznamují nás s hnutím lidu v druhé polovici 19. století podrobně. S vydáváním II. dílu při „Našich Listech" se pokračuje. Celkem budou čtyři díly, v nichž vylíčeny budou děje až do našich dnů. Liga † 20.

Poslední láska. Román. Napsal Georges Ohnet. Přeložil Dr. Jan Sajíc. Vydalo Zemědělské knihkupectví A. Neubert v Praze. (V barvotiskové obálce J. Gotta Kč 24·20). Sytým perem líčena v románu láska Armanda de Fontenay a krásné Miny ze Schwarzburgu. Ostrými třpytnými a vášnivými tahy nakresleno několik scén, plných milostného roztoužení, mezi nimiž proplétá se celé drama rodiny Perzépébusovy. Postavy kresleny jsou brilantním způsobem Ohnetovým, jakým vystiženo i prostředí vysoké společnosti. Psychologickými postřehy je bohaté vyprávění o lásce Armandově k sestřence Lucil, která mládím vítězí nad dozrálou krásou Mininou. Celý román udržuje čtenáře v silném napětí, jež se stupňuje od scény ke scéně. Muka lásky a žárlivosti líčena jsou s jemností a uměleckými prostředky. V tragickém zakončení vyniká jakási apotheosa ženy-hrdinky, jež vykupuje svou smrtí dobrovolně štěstí mužovo. Dílo jest stkvělým dokladem vypravovatelské dovednosti francouzské. Do rámce salonů a krásných partií přírodních vetkal tu romanopisec děj dojímající svou životností.

Ludmila, sbírka zábavné četby pro český lid, jižto vydává knihtiskárna a nakladatelství V. Kotrby, přinesla v roč. XXII. toliko jednu práci, totiž historický román od Václava Beneše-Třebízského „Královna Dagmar" (566 str.). Děj románu tohoto jest asi většině čtenářů znám — jest poutavý, tklivý, ale pochybuji, že pro nynější poměry vhodný; jestiť známo, jak se generalisuje pravidelně tam, kde jedná se o víru a kněze katolické. Obyčejný čtenář činí tak obyčejně z nevědomosti a tak zvaný „intelligentní" ze zloby . . . Proto co tu vypravováno o šíření katolictví kněžími německými, možno, že dosti přemrštěně — jako v románu — budou v nynější rozvířené době snad obraceti mnozí na všechny kněze katolické a na celé učení Kristovo, jemuž dnes vypovězen boj na celé čáře . . . S jakou asi radostí budou si opakovati místa, jež se jim výborně hodí k jejich zášti proti všemu katolickému, jako na př. na str. 49.: „Evangelium v našich krajinách má hrozné zločiny na svědomí" . . . „Jestli kdy která kniha kde vraždila, pálila, jestli kde která kniha brala mužům ženy, rodičům děti, jestli kde

která kniha znamení hanby vtiskovala na čelích, jestli kdy kde která kniha hlásala otroctví, bylo to vaše — tvé — evangelium!" A jak psáno na několika místech, o křížil To jest voda na mlýn moderních nevěrců, kteří by též nejraději všechny kříže zničili! Ovšem svaluje se vina na kněze německé. Ano právě ti nejhorlivější kněží jsou nejvíce nenáviděni a pronásledováni . . . Z té příčiny se bojím, že románu moderní naši pohané využitkují na mnohých místech ve svůj prospěch, totiž co důvodu k opovrhování katolickou vírou, k pronásledování duchovenstva, k tupení církve Kristovy. Předplatné na tento i budoucí ročník jest 10 Kč. Fab. Budil.

Prof. Dr. Frant. Pacák: **Dante Aligieri** život a dílo. Ve sbírce „Za vzděláním" č. 123. Vydavatel: Jos. Vilímek v Praze. Cena K 4·50. Na paměť 600letého úmrtí velikého básníka (14. září) vyšlo několik publikací a pojednání o nesmrtelném díle Dante Aligieriho. Malá knížka, ale mnoho se z ní dovídáme o době, rodišti, předcích a osudech básníkových, především o jeho velikém díle, ač mnoho zůstává zakryto před naším zrakem. Dante znal tři jazyky, historii, astronomii, zeměpis, mathematiku, uměl kresliti, nejvíce se však zanášel poesií. Známa i Beatrice, podnět jeho básnické činnosti. Autor v „Posvátném jaru" nakreslil mládí Danteovo, jeho lásku, v odstavcích „Na bludných cestách" jeho bolest nad milenčinou smrtí, následovalo vyhnanství, putování po Italii a práce „Božská komedie" (Peklo, Očistec, Ráj). Dante zemřel v Ravenně, 56 roků stár, o jeho mrtvolu byl spor, chtěla ji rodná obec Florencie, ale Františkáni ji ukryli. Teprve r. 1865 byla nalezena rakev s nápisem. Mnoho zajímavých věcí obsahuje dílo Pacákovo, jež přijdou vhod zvláště nyní v roce jubilejním. Liga † 12.

V. O. Hlošina: **O poměru Karla Havlíčka-Borovského k náboženství.** V Praze 1921. Tiskem a nákladem družstva Vlast. Cena K 3.

K oslavě stých narozenin tohoto předního českého žurnalisty vyšlo několik publikací, velice zajímavou přináší „Obrana víry" v roč. XVI. čís. 1—2. Kdo četl Havlíčkovy satiry, epigramy, Křest sv. Vladimíra, pozastaví se nad jeho výroky a narážkami o církvi sv. a táže se, jak to bylo s jeho náboženským vyznáním. Hlošinova brožura mnoho vysvětluje ze života Havlíčka, jenž rok prodlel v semináři a z něho vystoupil, necítě se povolaným ke stavu kněžskému a že neprospěl ze dvou předmětů. Ale později s kněžstvem se stýkal, na farách dlel, kněze mezi své přátele čítal a jim důvěřoval. Autor jasně uvádí, že se Havlíček dal při zdravém ještě rozumu před svojí smrtí zaopatřiti, což nemohou nevěrci vyvrátiti. Havlíček jednou psal: „Svatý Jene z Nepomuku — drž nad námi svoji ruku; — af nám Bůh dá, co dal tobě: — by náš jazyk neshnil v hrobě" — a podruhé: „Bratře Čechu, shoď černou hazuku! Hazuku též římští vrazi měli, co v Kostnici Husa upálili" atd. Jednou píše: „Pomodli se Čechu — k svatému Vojtěchu — by tě vzaly samostatné — národy do cechu!" a podruhé: „Atheistou buď! tof víra jistá: — Pán Bůh sám je první atheista". Spis Hlošinův jest zajímavý a zasluhuje doporučení. Liga † 12.

Drobnůstky. Krátké povídky pro malé dítky. Napsal A. B. Šťastný. V Praze. Knihkupectví — V. Kotrba — Nakladatelství. Cena 70 hal.

Horlivý pracovník na roli literární A. B. Šťastný, s jehož obrázky a povídkami shledáváme se v tak mnohých časopisech, a kalendářích vydal pro malé dítky tuto úhlednou a vkusně vypravenou knížečku, v kteréžto v 28 krátkých povídkách připravil nejenom malým, ale jistě i větším dítkám milou zábavu Budou zajisté dychtivě čteny a dále sdělovány. Povídky ty jsou kratinké a velice poutavé psané. Proto kdo chceš miláčkům svým připraviti ušlechtilou zábavu, objednej si spis tento.

Šeb. Rada.

Jack London: **Bílý den,** z angličiny přeložil dr. Josef Staněk. Nakladatel Jos. R. Vilímek. Cena K 25.

Statný muž přírody, zlatokopec Bílý den, hráč o zlatý prach v Tivoli, jenž za 60 dnů dovezl pošiu do Dyery a zpět, čímž vyhrál cenu, který míval svůj den, při němž častoval známé, nepřítel žen, po něm toužících, jenž přemohl všechny siláky, vzdoroval hladu, zimě o 65°, všelikým obtížím, nalezl zlata za 11 milionů, koupiv za tři libry tabáku 1500 stop půdy. Jako

bohatý vrátí se do San Franciska a počne nový život. Noviny o něm píší, bohatství jeho zvětšují, hned ho tepají, hned chválí. Zde se vmísí do stávky paroplavební společnosti, hraje vítězně, věří v Osud, koupí rozsáhlé pozemky, staví elektrickou dráhu, nové město, prospěšně spekuluje. Zamiluje se do své stenografky Dede Masonové, na projížďkách o nedělních dnech. Ta ho odmítá, poněvadž se změnil tělesně i duševně, oddává se pití, ztrácí na síle. Při podnicích musí si vypůjčovati u bank, má nepřátele, zápasí, padá, ale byl by se zachránil, kdyby, jsa všeho syt, neustoupil, aby na ranči hospodařil, jsa vzdálen města i rozmařilého života. Nyní si ho Dede béře za manžela, když zanechal pití a vrátil se k přírodě, která mu dává sílu i spokojenost. Obsáhlý román, zajímavý i poučný nejlepší na počátku a na konci. Zvláštní v něm dikce, místy ani Staněk nemohl vystihnouti původní text. Román jest odlišný od románů, jaké se u nás píší. Nic v něm není urážlivého, nic nepatřičného. Stojí za přečtení.

Jaroslav Hruban: **Pont do Ravenny.** Zápisy o vzestupu duše. Olomouc 1921. Vydala Družina literární a umělecká. Cena K 15·50.

Mladý člověk líčí svůj stav, cestu života za vzorem Kristovým, svůj cíl dobra a pravdy, tu a tam poklesky a zase povstání. Víc a více se poznává, pro ctnost horuje, k dobru spěje. A je to mladý katolický inteligent, jenž se za víru svoji nestydí. Jako román se tyto zápisy čtou, ale nutno o statích uvažovati, pobádají nenápadně čtenáře, aby stejně dokonalými se stali, ideály svého žití dle víry uskutečnili. Autor je tu více filosofem než beletristou. Sloh jest přiměřený obsahu, stavba knihy pevná, úprava vkusná.

Dr. Fr. Grivec: **Pravoslaví.** Ze slovinského rukopisu přeložil Martin Chudoba. 1921. Nákladem Akademie Velehradské. Cena K 15.

Na čtyřech stranách uvedeny jsou četné prameny, z nichž autor čerpal materiál ke svému dílu, aby náležitě podal vznik, rozvoj a věroučný rozdíl pravoslaví. Dokazuje, že všechny články katolické v jádře jsou ve víře staré východní církve. Na Rusi katolicism má hojně příznivců, kteří jej velebí pro sjednocenost a povznešenost nad státy. Autor dotýká se poměrů mezi ruským duchovenstvem světským i klášterním. Starověrců se čítá na 10 milionů. Mnozí kněží mají sotva nižší gymnasium, nemohou se pustiti v boj s bezvěřím. Rusku by pomohlo sblížení s Římem, o něž mnozí horují. Tato kniha jest velice poučná a pro nynější dobu vhodná.

Jiří Sahula: **Krutosti habsburské a protestantské.** — Nákladem Polit. družstva tiskového v Hradci Králové. Cena K 2·50.

Časový spisek pojednává historicky o Martinu Lutherovi a jeho učení, o násilném potlačování jinověrců, o Zwinglim, Kalvínovi a jiných bludařích, o krutém anglickém rozkolníku Jindřichu VIII. a jeho protestantských nástupcích. Přechází do bývalého Rakouska před Rudolfovým Majestátem a četnými příklady dokazuje pronásledování katolíků v Čechách. Dotýká se událostí v Broumově a Hrobech, líčí protikatolické násilnosti za stavovského povstání, mučení katolíků před Bílou Horou, na pravou míru uvádí pobělohorské popravy a jiné tresty habsburské. Kdo tuto knihu přečte, přesvědčí se, že nebyli protestanté neviňátka, jak se pravidelně vyličují v románech a přednáškách. Pro řečníky neocenitelná kniha. L. † 12.

Růženec ve slunci. Jste v tiché kapli úplně od světa odloučeného kláštera a cítíte, jak z šerých zákoutí svatyně, s postranních oltářů, s bledých svící i starých obrazů stéká do vaší duše tajuplné kouzlo, zcela ji proměňující a očišťující — kouzlo svatosti. Před vámi jdou postavy světic a mučednic, jejich tváře bílé, nepohnuté a plné nezemského světla jsou zkrásněny pokorou, odříkáním a láskou. Z nich jedna mladičká, bělostná dívka-anděl, symbol čistoty a dívčí nevinnosti pokleká skromně stranou. A nade všemi tkví ve výši skvoucí řetěz-růženec, hořící v slunečních paprscích všemi třemi tajemstvími: radostným, bolestným i slavným ... Takový máte dojem, když jste dočetli poslední stránky knihy franc. básníka Francise Jammese „Růženec ve slunci". Nemohl býti postaven krásnější pomník Lurdům, růženci a čisté dívčí duši, opojené i kypící láskou k Bohu, nežli tímto dílem, které není ani románem, ani povídkou, ale skvělou básní

v próse. Čtouce ji, jste uneseni někam do jiných světů, smutné údolí země, jež jste opustili, neexistuje pro vás, jeho bolestné křížové cesty zanikly v dálce a jste v ovzduší, kde není ničeho mimo lásku. - Díla, jako „Růženec ve slunci", nelze čísti bez vzrušení i bez ukonejšení. Těm, kdož věříce, hledají posílení, stane se kniha sladkým odpočinutím, a těm, kdož trpí a zmítají se na vlnách pochyb, rozvoněnou zahradou, skýtající očišťující vůni všem, kdo v smutcích života se k ní přiblíží. – vk.

RUSKÁ.

Da prildět cárstvo tvoje. (Přijď království tvé.) Spis tištěn v Urze (Urga) a stojí 3 ruble 40 kopějek. Jelikož již dle názvu jest to spis toužící po rozšíření království Božího zde na zemi a po pokřestění všech Mongolů, zmiňujeme se zde o něm. Spis jedná o veliké žni, čekající dělníky v Mandžurii a Mongolii. Mandžurie leží severně od Sibiře, západně od Mongolska, jižně od Koreje, Žlutého moře a čínské provincie Pečili, východně pak od ruského pobřeží ohraničena, měří Mandžurie 94000 čtverečních kilometrů. Od roku 1902 až do roku 1905 byla Mandžurie od Rusů obsazena a roku 1905 opět Číně zpět vrácena. Jest to země hornatá, má mnoho jezer. Podnebí je tam v zimě velmi studené, drsné, v létě však velmi horké. V říčních nižinách a údolích jest půda mandžurská dosti úrodná, daří se tam obilí, tabák, ovoce, různé rostliny, dávající barvy, avšak hlavním bohatstvím Mandžurie jsou lesy a kožešiny. Jsou tam medvědi, vlci, kuny, dále soboli, hranostajové, herdy, divocí osli, v horách horské ovce, zvané „argalis", z domácích zvířat koně, ovce, kozy, hovězí dobytek, v řekách jest množství ryb, dále kamenné uhlí, pak stříbro, zlato, zvláště „Kirin". Na šest milionů obyvatelů náleží ku plemeni mongolskému (žlutému), jsouť „Mandžu", „Tungézi" a kromě toho mnoho přistěhovalých Číňanů. Tito poslední se živí rolnictvím a maloobchodnictvím, kdežto „Mandžu a Tungézi" živí se chovem dobytka a honbou. Panujícím náboženstvím jest „lamaismus". Hlavním městem jest Zizichar a čítá asi 65000 obyvatelů. Zde byl tištěn první díl spisu „Da prijdět cárstvo tvoje". Druhý díl spisu tišlěn v Urze, pojednává o pokřesťování Mongolie. Mongolie jest též jako Mandžurie, územím čínským. Plocha Mongolie obnáší 36.000 čtverečních kilometrů a něco málo přes dvacet milionů obyvatelů. Země jest plochou, na krajích 1200 až 1500 metrů vysokou a uprostřed 600 m. a pak se snižuje až ku poušti Gobi, čili Šamo, v jejímžto písku řeky a jezera úplně vysychají. Zima zde dosahuje až 50 stupňů pod bodem mrazu, počasí jest velmi drsné, ba i v létě přinášejí tu severní bouřlivé větry sníh a led. Teplota činí zde počasí náhlé měnivé. Na severním pohoří Altai, Sajanišské hory, jest rostlinstvo bohaté, na stepích však velmi nepatrné, takže se musí hnojiva k palivu užívati. Plody, jež Mongolie skýtá, jsou obilí, proso, konopě, rebarbora, kteráž má zde v Mongolii svou vlast, pak „šinseny", důležitá to lékařská rostlina, dále sůl, několik druhů kovů, jež se zde však málo dobývají, pak jsou zde letavé veverky, bobři, losy, tygři, medvědi, vlci, mnoho divoké zvěře a divokého ptactva, velbloudi, koně, osli, búvoli a obyčejný skot. Obyvatelé jsou Mongolové, kteří zemi kočovně (nomadsky) probíhají. Hlavním kmenem jsou „Kalka", jiné kmeny jsou Urotl, Ordové, Bureti a Eletové (Kalmuci); na jihu jsou též Číňané. Čínská vláda obmezuje se pouze dohlídkou nad náčelníky jednotlivých kmenů. Mongolové vyznávají lamaismus a mají v „Urga", sídle to třetí osoby budhistské hierarchie a v Krekuchoto svá posvátná místa, do nichž putují. Kéž by Bůh seslal sem hojně dělníků. Lamaismu vyznavači by se stali horlivými katolíky, jsouť velice v jejich bludu zbožní, jejich posty a jejich tělesná kárání jsou vskutku pravého náboženství hodny. Josef Šeřík-Vitínský.

POLSKÁ.

„W czém można poznać, że człowiek nie pochodzi z małpy, ani z inszych zwierząt ale od samego Boga". Tato časová brožura, tištěna v „Polskiej drukarni" v Chicagu Na 50 stranách jest uvedeno mnoho důkazů, že člověk nepochází z opice (malpy), ani z jiných zvířat, ale od sa-

mého Boha. Židé věří, co napsal Mojžíš ve své první knize „Berešith", tak jako křesťané, co tam psáno o stvoření prvního člověka v Genesi. Kristus sám pravil, že nepřišel zrušit, ale vyplnit zákon a potvrzuje zprávu Mojžíšovu o stvoření člověka úplně. K vůli zajímavosti stůjtež zde některé z uvedených tam důvodů. Opice (malpa) má čtyři ruce a člověk pouze dvě, opice musí ustavičně semo tamo otáčeti hlavu, chce-li viděti co není přímo před jejíma očima, člověk může však viděti předměty i vedle se nalézající, anižby otáčel hlavu jako opice. Opice a jiná zvířata nemají ponětí o věcech abstraktních jako o spravedlnosti, o mravnosti, o víře, o naději atd. Opice a jiná zvířata nemají svobodné vůle, jednají pouze z pudu, kdežto člověk má svobodnou vůli a přímo božské nadání. Ont dovede svým od Boha mu daným rozumem děliti a měřiti věci neviditelné, na př. čas na hodiny, minuty a vteřiny. Kdy jaká opice, kdy jaké zvíře, něco takového dovedlo? Člověk se naučí čísti a psáti, své myšlenky napsati a jinému do vzdálenosti je sděliti, písmena jsou neživá, avšak čtením jakoby obživla a to při každém čtení obživne obsah mrtvým písmem napsaný. Čtěte jednou, čtěte dvakráte, čtěte kolikráte chcete, napsané tím neubude a psaní vašich milých můžete čísti, pakli si je uchováte, ještě po jejich smrti. Dovedou něco podobného opice aneb jiná zvířata? Ještě mnoho příkladů jest v brožuře té, avšak uvedené postačí každému pochybovači, je-li dobré vůle, že člověk, „homo sapiens" vdechem Stvořitelovým v jistém ohledu podoben jest Bohu, že jest k obrazu Božímu stvořen. Josef Šeřík-Vitínský.

„Niewolnictwo jeszcze nie jest znieszonym". (Otroctví není ještě zrušeno). Pod tímto názvem vyšel leták, vyšlý ve Varšavě, v ulici Marszałkowské, cena 3 polské marky. V letáku tom píše „Gminowladca", že otroctví není ještě zrušeno. Své tvrzení dokazuje takto: Chudý člověk nemá u boháče ani tolik vážnosti jako jeho pes aneb kůň. Bohatí a zámožní lidé nemají časem ani chuti odpovědětl na pozdravení člověka chudšího. Ta jejich nadutost a vypínavost vůči chudině bouří nitro chudých a z vnitra to časem musí ven. Jsme to ještě křesťané? Býti více křesťanské lásky k bližnímu, nebylo by dnes revolucionářů, socialistů a vůbec tolik nespokojenců. Kristus Pán sám hrozil: „Vae divitis!" (Běda bohatým!) a pronesl tato hrozná slova: Snáze jest projíti velbloudu dírkou u jehly než boháči dostati se do království nebeského. Než „Gminowladca" ku konci přichází ku závěru, že nebudou všichni boháči zavrženi a všichni chudí spaseni. Boháč může býti chudý duchem, to jest pokorným, jenž i v chuďasovi bratra svého uznává, chudinu všemožně podporuje a v největším nuzákovi Krista Pána trpícího vidí. Chudý člověk, jenž touží jen po bohatství, aby se dobře měl, nad jiné byl vážen a ctěn, ač chudý hmotně, není chudý duchem. Dokavad nebudou žíti lidé dle učení Spasitele našeho, dotud nebude na světě dobře, lidé ne křesťansky žijící, mají níže stojícího bližního za něco menšího, za kus otroka. To není křesťanské ale pohanské.

Josef Seřík-Vitínský.

LITEVSKÁ.

Saldupilė. Pod tímto názvem vyšel v Americe spis s modernímí u Litvínů diakritickými znaménky dle českého vzoru. Spisovatel kněz (Kunigas) píše totiž místo dřívějšího polského vzoru cz všude jen č, místo sz pouze š, místo zv všude jen v a pod. Seznamuje s velikou žní, kteráž očekává dělníky, jichž se nedostává a udává celou řadu národů pohanských, zvaných L o h i t a. Pod tímto názvem Lohita jest zahrnuta veliká líčba, velký počet, nevzdělaných dosud horalů žijících na Indočínském poloostrově, k nimžto se Birmané připojují. K těmto náleží pohanské a nevzdělané kmeny, známé jmény Koč, Bodo, Dhimal, Karo a několik jiných, dále patří k nim Mečové, Mikizové ve střední Assamě (Assama), pak Mocové, tito žijí na východní části Himalaje, Daflové pak a Arkaové v Assamě, Mérové opět na severním břehu Brámaputry (Brahmaputra), kdežto Mismiové horní údolí Brámaputry obývají, dále jsou zde pokolení Naga-a Kuki, tito žijí v pohoří východně Nižních Bengálů, kdežto Kyengové jsou v horách zvaných Juma, Singfové pak a Karové, dále Kajmiové a Mjuvéové žijí.

v horách mezi Arakanem a Čitlagongem, Tung-Cho v Tenasserim, Tipperakové, Kaziové dostanou snad první vzdělání přijetím missionářů-učitelů, řemeslníků a zemědělců. Všichni tito zde jmenovaní lidé pokolení Lohitského jsou pohostinní a velmi zbožní, kdyby poznali křesťanství, stali by se z nich vzorní křesťané, ale nedostává se, naříká spisovatel, peněz, nedostává se missionářů a učitelů. — V příloze „Saldupils" popisuje spisovatel své cesty v Himalaji, z čehož k vůli poučení uvádíme aspoň některé zajímavosti. Himalaja značí dle sanskrtu „Obydlí sněhu" a jest nejvyšším pohořím země. Himalaja jest jižním krajem střední Asie. Na západě počíná průsmykem, vlastně průlomem, veletoku řeky Indu, na východě u veletoku Brámaputry a rozprostírá se v délce 2400 km a v šířce 200 až 400 km, západně od Kašmiru až k zemi Assam, kterýž tvoří přechod k Zadní Indii, na severu a severovýchodu od vysočiny Tibetu, na jihu hluboké roviny řeky (veletoku) Gangesu. Z vysokých hor himalajských zasluhují zmínky obrovské hory Diarma 8120 m. vysoká. Na Kašmiru jest nejvyšší vysočinou Narda Devi 7820 m. Hora Dhaulagia jest 8180 m. vysoká, Gaurisankar 8840 m. (Mount Everest se považuje za nejvyšší horu země na hranici Nipalu a Tibetu) Kančanjunga je 8580 m. vysoká, Uda 7540 m. a nejvyšším průsmykem jest Ibi Gamin 6260 m. Z veletoků čili velikých řek nejznámější jsou Indus, Sullej a Brámaputra. Z jezer jmenujme Vular v Kašmiru a Combo-Dong. Na tibetá ské hranici uvádí spisovatel jezero Manasarovar, jež se zove svatým jezerem. Dle spisovatele jest v celku vzato podnebí himalajské to o: jest tam mírná zima, horké snesitelné léto. Stromoví tam roste až do výše 3000 m., jehličnaté stromy až do výše 5000 m. Jsou tam veliké pastviny, veliká stáda dobytka, obyvatelé jsou štědří a pohostinní, obilí se tam daří až do výše 4600 m. Kašmir má trochu zlata, Nepal s Kašmirem skýtají též železo a měď. Též zasluhují horké prameny himalajské zmínky, jsouť četné. Obyvatelů počet spisovatel neudává, snad není dosud přesně znám, lid prý je zbožný a křesťanství velmi nakloněn.

Josef Seřík-Vitínský.

ANGLICKÁ.

The Catholic-News, vyšlo v Kaymě a seznamuje nás s obyvateli Lévardských ostrovů, kdež jest široké pole pro misionáře, jichž se tu po hříchu nedostává. Leewards-Islands jsou u nás lépe známy pod jménem Antilly, jsou to veliké západní indické ostrovy, známé též pod jménem Západní Indie. Je to celý řetěz ostrovů, rozprostírajících se v polokruhu Mexického zálivu na 244.500 km□ v 5 zeměpisných skupin: 1. Kuba, Haiti, Portoriko, Jamaika, Kaymské ostrovy, čili též Velké Antilly zvané. 2. Ostrovy Bahama, Kaikos Turk ostrovy. 3. Panenské ostrovy. 4. Malé Antilly, to jest: ostrovy od Anguilly až ku Trinidad. 5. Ostrovy pod Větrem, na severním pobřeží Venezuely, kdež ostrovy od Trinidad až ku Portoriku zovou se ostrovy nad Větrem. Ostrovy tyto jsou vesměs hornaté a mají pro svůj obchod velikou cenu, poskytují cukrovou třtinu, kávu, kakao, různé druhy tabáku, piment, barvy poskytující dřevo, platány, banány, ananas, batáty, kukuřici, maniok, bavlnu, košenillu, indigo, sladké dřevo, arrowroot, zázvor, jalap, ipecacuanha, mahagoni a p. v. Kromě vepřového dobytka není tam mnoho domácích zvířat, takže se tam maso musí dováželi. A podivno, ač jest tam velké bohatství ryb, želv, raků, langust, krabů atd, přece se tam nikdo lovením nezabývá. Obyvatelů jest přes 6 millionů a po vytlačení domorodců jsou tam nyní nejvíce Evropané romanského a germánského kmene, jako Španělové, Francouzi, Holland'ané, Angličané a jiní, pak Afričané a smíšenci různých kmenů. Od té doby, co je zde odstraněno otroctví, stěhují se sem na místo otroků především Číňané a Kuli. Z katolických misionářů jsou ponejvíce Francouzi a Belgové.

Josef Šeřík-Vitínský.

FLÁMSKÁ.

Marteldood van den zeer eerwarden Pater Josef Segers. Algemeene Antwerpsche Drukkerijen. Prinsstraat, 28, Antwerpen, Belgie. Cena 8 franků.

Jest to dojímavý děj, jejž sepsal bratr, missionář na odpočinku v Antverpách. Spis začíná zprávou, v nížto budoucí mučedník, jeho biskup, blížící se nebezpečenství předpovídá. „Nevím, dostaneš-li tento dopis, zdali se zde na zemi ještě uvidíme.“ Teď podává spisovatel vysvětlení o čínském vnitřním stavu, počátkem nynějšího století, na to ukazuje povahu svého bratra. Holá, pustá Mongolie, kdež se jeho bratr Josef takřka dává za živa pochovati, dříve než doslovně byl do země vecpán, dále popisuje útěk missionářův přes písčiny a skalnaté hory, do nichž se svými ovečkami se utekl ze starosti o jejich bezpečnost, jak byl chycen a kamenován, až skrvácen sklesl, jak mu nic k pití nechtěli dáti, ač měl hroznou žízeň, jak byl potom před soudce předveden a jak konečně byl za živa pohřben a jeho mrtvola byla vlnám za mič vydána, až konečně ve velkém moři zmizela. Pěkných vyobrazení jest 47 v tomto poučném a zajímavém spisu. Výtěžek bude věnován missiím. Josef Šeřík-Vitínský.

FRANCOUZSKÁ.

Pierre de la Gorce. **A travers la France Chrétienne.** Paris 1920 (221 str.) Slovutný historik, akademik de la Gorce směřuje toulo sbírkou článků a promluv k dvojímu účelu: předložiti novým pokolením spasitelné příklady a přispěti k poznání pokladů Francie často pomlouvané, důkazů to „pokorné oddanosti, mužné něžnosti, vlasteneckého sebezapírání a heroických ctností.“ — Máme-li se přeorientovat k Francii, bylo by na čase, aby se naše čtenářstvo seznámilo nejen s katolickou belletrií, nýbrž i s poučnými spisy mistrů slohu křesťansky smýšlejících, jako jsou de Mun, d'Hust, Thureau-Dangin, Lamy, Valery-Radot a j. — Obsah knihy je: Povinnosti mládeže. Druhé císařství a obecná výstava r. 1867. Promluva k sirotkům z Elsaska-Lotrinska (1914) Dva bratří: André a Pierre de Gailhard-Bancel (oba rekové padlí ve válce). Velký biskup Msgr. Lobeddey, biskup arraský († 1916). Řeholnice villepinteské (sestry Marie-Pomocnice: Thér de Soubiran). Philibert Vrau (lilleský továrník, vzor křesťanské obětavosti.) Promluva na výroční schůzi přátel pařížského Institut catholique (1919). Promluva ke konci školního roku v kolleji Juillynské. Zvláště upozorňuji na první článek, kde se dávají výtečné pokyny pro život a na str. 192—4, kde by se zvláště naši novináři mohli poučit jak si vésti vůči vládě. A. Š.

MALAJSKÁ.

Malajský spis „Čaura“, jenž jest pro nás zajímavý, poněvadž jeho pisatel se zmiňuje o katolické misii u Malajů na Nikobarech. Nikobary zove se skupina ostrovů v mořském zálivu Bengálském, jihovýchodně od Andamanských ostrovů a jest anglickou državou. Nikobary sestávají z 20 ostrovů v objemu 1700 km□. Pisatel uvádí z nich pro misionáře přístupné tyto: Kar. Nikobar 140 km□ se 4000 obyvateli, Tchsurs 150 km□ s 800 obyvateli, Kamarta, Naughari a Trinkat se 280 km□ a 1900 obyvateli, Kačă 150 jest neobydlen. Malý Nikobar 228 km□ a Velký Nikobar 660 km□, na obou těchto ostrovech jest teď něco málo přes 1000 obyvatelů. Nikobary jsou pahorkaté, mají však velice bujnou vegetaci. Hlavními plody jsou kokosové ořechy, jichž se vyváží ročně aspoň 7,000.000 kusů, dále cukr, bavlna, vonné cedrové dřevo, palmy, známé areku, chlebonč (chlebové stromy) atd. Živočistvo jest tam též hojně zastoupeno, zvláště divokých vepřů, krokodilů, hadů a též množství ryb. Podnebí jest tam, jak píše spisovatel Čaury, velmi nezdravé, působí často zimnici. Pobřeží těchto ostrovů jsou korálovými, podvodními skalisky obklíčena, že přístup na ně se tím velmi znesnadňuje a přístavy nejsou skoro žádné. Obyvatelé jsou vesměs Malajci. Angličané obsadili pouze stanici zvanou Naneowry, na jihozápadním konci ostrova Kamorty. Ze všech těchto dvaceti Nikobarských ostrovů jsou nejznamenitějšími Velký a Malý Nikobar (Samelong). Velký Nikobar má dobrý přístav. Jenom častému střídání misionářů podařilo by se obyvatele tamější přivésti na pravou víru, delší pobyt jest tam nemožným pro nezdravé podnebí. Josef Šeřík-Vitínský.

ŘECKÁ.

Ταπάς (Tapas) jest název spisu vyšlého v Naxos, redigovaný v Korfu. Spisovatel se podepsal Konstantinos Hamara, presbyter, a uvádí nás v místa, kde se pozvolna rozšiřuje katolická víra. Nejprve do severní Hellady (severního Řecka) a sice do Arty, Trikkale a Larisse, odtud do středního Řecka a sice do Attiky, Beotie, Eubeji, Aetolie a Akanárny. Položiv zde základ své misie jde do Peloponnesu a sice do Arogolis, Korintu, do Achaje a Elisa, odtud do Arkadie, Lakonie a Messenie, odtud do Kyklad a na Jonických ostrovech do Kerkyry (Korfy), Kefallenie a Zakynthos (Zante). Helleni čili Řekové jsou, jak známo, řecko-pravoslavní (graeco-orthodoxi) a jest jich na 25 milionů, jsou však smíšeni ze starých Řeků se slovanskými a albánskými, pak bulharskými, románskými a tureckými kmeny, nesmíšenými zůstali však Arnauti čili Albanési, jichž jest dosud na 200.000, potomci dřevních Epirotů a Illyrů v severním Řecku a na ostrovech, zvaných Hydra, Spezzia, Paros a Salamia, v Thesálii, jest asi 15.000 Turků, pak 5000 Valachů, židů a západních Evropanů a též něco málo Arabů. Panující řeč jest novořecká. Albané užívají však až dosud svojí vlastní řeči. Ač jest Řecko zemí hornatou, má přece na severu rozsáhlou nižinu, jež jest nejlidnatější. Podnebí jest celkem mírné a zdravé, v zimě deštivé. Včelařství se tam daří znamenitě, též jest Řecko známo svým mramorem, jehož má hojnost. Řekové se nejraději zabývají obchodem. Peníze jsou drachma, kteráž má sto lepta, drachma měla cenu naší dřívější koruny, míry a váhy jsou metrické. V obchodu se užívá drachem, obolů, granů a gramů. Řecko je konstituční monarchií, moc zákonodárna spočívá v jedné komoře poslanců zvolených na 4 leta v počtu 156 až 187. Výkonnou moc má král prostřednictvím ministrů. V hlavním městě Athénách jest zemská universitá, polytechnická, hospodářská, vojenská a marinářská škola, 4 theologické a 5 nautických škol. Církevní moc vykonává Svatý Synod, jehož 5 duchovních jmenuje král, pak jest tam 1 metropolita, 15 arcibiskupů, 16 biskupů v starém, 2 metropolité (Arta a Larissa) v novém okresu. Církev katolická čítá 2 arcibiskupy v Naxos a Korfu a 4 biskupství. Ač jest tam náboženská svoboda, nesmí přece k přestupu do jiné církve nikdo nikoho přemlouvati.

Josef Šeřík-Vitínský.

NĚMECKÁ.

Im ewigen Rom. Rombilder für die Jugend von Joseph Liensberger. II. a III. vydání. 1921. Herder XII. a 186. 12. váz. 14 M.

Srdce je středem všeho oběhu krve, ze srdce vychází teplá krev, proudí všemi žilami a vrací se zpět k srdci. Podobně je Řím středem velkého díla, jež rozšiřuje život víry. Řím nazývá se proto velmi vhodně srdcem celého světa, neboť mu dodává krev, to jest život. Byla jistě velmi dobrá myšlenka, vydati pro děti popis Říma. Je tu podáno 42 statí, v nichž jsou podány nejstručnější dějiny tohoto věčného města od nejstarších dob až po naše časy. Je tu zmíněno o světcích, o církvi, papežích, vůbec o všem, co s Římem souvisí a souvisí s ním celá budova naší církve. Bere se ve všem patřičný zřetel na chápavost a vědomosti dětí, proto vmíseno v textu více vhodných básní i legend a vůbec látky, která se dětem líbí. 59 velkou většinou zdařilých obrázků zaujme mysl dětskou a vysvětlí vhodně podané slovo. Autor podává vše slohem pro děti přiměřeným, ale najdou tu všelicos vhodného a nového i starší čtenáři, vždyť řekl již starý Brunner, že píše se o Římu tolik, protože se o něm také rádo a mnoho čte. Ignát Zháněl.

Dante. Sein Leben und seine Verke. Von Karl Jakubczyk. 1921. Herder. 8°, XII. a 292, nev. 20 M., váz. 26 M.

Německá katolická literatura neměla nyní žádné novější příručky ku studiu Dantovy „Božské Komedie". Dříve vydaná díla katolických učenců Gietmanna, Hettingera, Krause jsou dávno rozebrána. Vydati nové vydání některé z těchto jinak jistě dobrých knih se nedoporoučelo, jednak se studium Dantovo prohloubilo, kdo by byl chtěl nové vydání vydati, byl by musil celou příručku přepracovati a mnoho doplniti, proto raději napíše a vydá nővou a svou knihu.

Karel Jakubczyk, vikář při dómě ve Vratislavě obíral se po leta s láskou studiem Dantovým, prostudoval celou literaturu o něm. Počíná jeho životopisem, jejž probírá dosti stručně, pak se obrací k jeho kratším literárním pracím, jež probírá a oceňuje. Největší pozornost ovšem věnuje jeho hlavnímu dílu „Božské Komedii," věnuje jí skoro polovici celé knihy.

Letos slavené jubileum 600tileté smrti Dantovy obrátilo pozornost mnohých vzdělanců k jeho studiu, jež však nelze provésti pouhou četbou jeho děl; je k nim nezbytný výklad. Jakubczyk snesl v této příručce vše, co má vzdělanec o Dantovi věděti, aby ho s prospěchem mohl čísti. Autor neblýská se svou sečtelostí a učeností, ale čeho se dopátral u Dantistů a co k jeho porozumění je potřebno, podává ve své knize slohem srozumitelným, proto je tato příručka pro každého přítele Dantova potřebna.

Ignát Zháněl.

Dante: **Die göttliche Komedie.** Übertragen von Richard Zoozmann. Mit Einführungen und Anmerkungen von Constantin Sauter. 3. a 4. vydání. Herder, 1921. 8°, X. a 694. 31 M., váz. 38 M.

Dokud chodíval svatomartinský farář ve Fryburgu Jindřich Hansjakob každodenně na procházku, vždy se zastavil u Herdera. Napsal v jedné ze svých četných knih, že nikdy mu nezáviděl bohatství a že by pro obrovské starosti, které měl, ani dne nechtěl býti v jeho kůži. Herder patří beze sporně mezi největší katol. knihkupce, ale také rozumí obchodu. K jubileu Dantově vydal tuto ohlašenou knihu. Zoozmann přináleží ku známým německým Dantistům. Přeložil Dantovu božskou komedii; před tím vydal svou báseň Dantovy poslední dny. Před válkou vyšlo roku 1912 II. vydání tohoto překladu ve dvou dílech o 1658 stranách za 27 M. Prozíravý nakladatel, věda, že by kniha byla nyní drahá a proto se po zásluze nerozšířila, vydal ji v zkrácené formě, ozdobenou velmi zdařilou podobenkou Dantovou, dle obrazu Giotta di Bordone.

Předmluva o 51 stranách poučuje o osobě, díle i době, pokud v této stručnosti je možno. Pak je dosti obšírný úvod ku každému oddílu, což podává pěkným, srozumitelným slohem Const. Sauter. Soozmann snažil se podati překlad věrný i srozumitelný, což se mu při této tak těžké látce jistě zdařilo; je dokonalejší starších německých překladů. Kniha vyhovuje nynějším četným poptávkám po božské komedii svou lácí, stručným výkladem i jasně podaným překladem; dojde jistě i u nás rozšíření mezi znalci řeči německé. Poznámky k jednotlivým veršům jsou pokud možno nejstručnější, jsou na konci knihy, zaujímají 130 stran. Text překladu počíná na straně 71. Úprava, tisk, papír jak vždy u Herdera jsou vkusné.

Ignát Zháněl.

Der heilige Johannes Berchmans. Von Sigmund Nachbaur S. J. 1921, VIII., Herder, 8°, nev. 19·50 M., váz. 24 M.

Obrazy světců neztrácí nic na svěžesti, neporušenosti barev i po staletích. Je proto svěží a jako nový obraz, který podává tuto oznámená kniha o svatém Janu Berchmansovi. Vždy čilý knihkupec Herder vydal k nedávnému třístému jubileu úmrtí B. tento spis. Byl rozený Flám, zemřel v Římě dne 13. srpna 1621, tedy před třemi sty lety, stár 22 let a pět měsíců.

Jan B. byl synem chudé rodiny, otec byl obchodníkem kůží a zároveň obuvníkem, později, když umřela mu choť, byl vysvěcen na kněze, měl tedy asi vyšší vzdělání. Když vyrostl Jan, odešel z Diestu svého rodiště do nepříliš vzdáleného Mechlína, kde mínil studovati, což však, protože byl beze všech prostředků, dalo se těžko provésti. Přijal službu u kanovníka Jana Froidemonta, který měl studenty na bytě. Jim posluhoval a zároveň studoval, a s tak dobrým výsledkem, že na konci roku obdržel první cenu pilnosti.

Přihlásiv se po dokončení studií k jesuitům v Mechlíně byl poslán po jednoročním noviciátě do Říma do kolegia Germanika, kde byl od 1. ledna 1619. Žil životem světce, což se tuto velmi názorně, na základě soudobých zpráv popisuje. Kniha, ozdobená několika dřevorytinami, podává jasný obraz o světci, vzoru pro mládež i pro každého z nás katolíků.

Ignát Zháněl.

Literární obzor.

Matice slovenská počala opět vydávati spisy a to nejdříve díla básnická. Vyšla Jana Kollára „Prvá sbierka básnická", totiž 86 znělek, jež předcházely „Slávy dceru". Druhá kniha jest Janka Matúška „Sebrané spisy básnické" na paměť jeho stých narozenin. Tomuto spisovateli se připisuje národní hymna „Nad Tatrou se blýská". Knihtiskařský spolek v Turč. Sv. Martině vydal svazek básnických spisů Andreja Sládkoviča, far. v Hrochotě, jehož sté narozeniny připomínány před rokem.

Katol. list omladiny **„Dorost"** měl při II. a III. ročníku 11.000 odběratelů a doufá jich získati při ročníku následujícím aspoň 15.000. Je to čtrnáctideník za 12 K ročně.

Životopis Kosmákův byl právě Pavlem Vychodilem ukončen a obsahuje 655 stran. Vycházel od r. 1916, za války byl pro několik řádek zkonfiskován a seškrtáván. Dle něho seznáváme, že prvou prací Kosmákovou byly „Vzpomínky na mou zemřelou matku" (v Hlase) a nedokončené zůstaly „Studoval na kriminál" (v Hlase) a „Na lehčím chlebě" (v Obzoru).

Věda a víra. Ant. Eymien studuje ve své knize „Le part des croyants dans les progrés de la science au XIX. siécle" poměr učenců XIX. století k víře. Probírá všecky obory vědy. Přichází k závěru, že poměrně největší procento z učenců nevěreckých mají přírodozpytci. Avšak to je míněno pouze o průměrných učencích. Velcí, geniální přírodozpytci, kteří podstatně rozšířili obzor našich vědění, byli všichni věřící. Nejzajímavější jest závěrečná statistika, v níž dokazuje, že ze 432 učenců bylo lhostejných 15, 16 nevěrců, u 34 nelze zjistiti náboženský stav a zdrcující většina 367, a to největších učenců byla pevně, hluboce věřící. Možno ještě mluviti o boji mezi věrou a vědou? Nebylo by zajímavé i u nás učiniti podobnou studii. Že by nedopadla jinak? Ale musili by se počítati jen opravdoví, skuteční učenci. Ještě není učenec, kdo zkompiluje gramatiku, učebnici dějepisu a arithmetiky.

Dr. Bartol. Kutal v „Našinci" v článku „Jaké knihy a publikace z literatury biblické bude třeba brzo vydávati" přimlouvá se za vydání Písma sv. v kapesním formátu pro lid, za Biblický dějepis, biblický časopis dle „Biblische Zeitung" nebo „La revue biblique".

Do Maria-Zell, napsal V. Svatohor, vyšlo v knihovně „Dorostu" nákladem Sdružení katol. mládeže v Praze 1921. Že je potřebí poučení o věcech náboženských, toho nebude nikdo popírati, kdo zná naše prostředí dnešní. A že hlavně mládež potřebuje pomocné ruky v různých námitkách proti víře, to je každému jasno. Spisovatel Svatohor chtěl této potřebě vyhověti a napsal rozhovory o náboženství v této knize. Ve způsobě cestopisu zábavného do Maria-Zell v 9 kapitolách, jejichž nadpisy jsou: Katedrála linecká, Na Královské jezero, na Schafberg, se Schafbergu, kolem Höllenbirge, u paty Dachsteinu, do Maria-Zell, píseň o Magnetu štýrské země, rozebírá moderní pochybnosti o Bohu, božství Ježíše Krista, o duši a věčnosti, o církvi a Eucharistii atd. Čtenář vedle popisu a líčení krásné přírody osvojí si vyvrácení mnohých pochybností, jichž je kolem nás mnoho. Proto doporučujeme tuto knížku našim Omladinám, Orlu, jakož i každému, kdo se zajímá o náboženské rozhovory. —H—.

Kdo chce míti zprávy z katolických krajů tomu se doporučuje týdeník **„Revue catholique".** Týž vychází v Bruselu, Boulevard Botanique 38. Týdeník se zove: „Journal de la Semaine" a stojí ročně 25 franků. Redaktoři jsou: Robert Valery-Radot abbé R. G. Van den Hout, Eh. Terlinden, Dr. R. Warlomont, Paul Halflants a Léon Valschaerts. Š. V.

Americký **„Hlas"** přináší vedle jiných „Kapitoly pobělohorské", — „Věda a víra" — „O původu světa" (Dr. Jos. Novotný) „Encyklopaedii katechismovou" (Václav Melichar) „Pro českou kollej v Římě", „K činnosti čsl. Červeného kříže", „Zapadlí vlastenci" (Rais) atd.

Nové knihy Hlavinkovy. Matice cyrilomethodějská vydá spis Al. Hlavinky: „Moderní kultura jazyka českého. — Nové rozhledy po řeči a mluvnici.“ Po několika úvodních akordech ve „Vychov. listech“ mluví autor souborně a právem lze čekati, že spis svým novým, jasným a zajímavým a nad to velmi časovým obsahem vzbudí ve školách a v širé veřejnosti velikou, a hned pravíme že zaslouženou pozornost ve směru nového, lepšího pěstování naší mateřštiny. Občanská knihtiskárna v Brně vzala zase do práce Hlavinkovu illustrovanu „Kroniku“. Poptávka po knize neustává, a tak se počalo s novým vydáním už před válkou. Ale došlo se jen ke 12. archu. Nyní to jde rychlým krokem dále. Kniha má mnoho obrázků a — toť se ví — bude přizpůsobena novějšímu stavu vědy historické.

Jedenáct promluv při slavnosti Zasvěcení rodiny Bož. Srdci Páně vyšlo ve Slezské lidové tiskárně v Opavě. Napsal a vydal je Bob. Bilík v Kravařích na Hlučínsku.

Levné Palackého Dějiny národa českého (úplné), jež před válkou v původním vydání stály 60 korun, vydá nyní nakladatel B. Kočí v Praze-I., Masarykovo nábřeží č. 14, za pouhých Kč 30·—, poštou franko Kč 35·—

Běloruský časopis „Naše dumka“ stanovil čtvrtletní předplatné — 3 libry mouky. Také ukázka blahobytu.

Terciářské listy české jsou: Serafinské Květy“ ročník XIX. v Třebíči na Moravě a „Serafinský Prapor“ ročník I. redakcí J. Štikara a Ant. Drapalíka.

Z našeho života.

Úmrtí. Dne 29. srpna zemřel Karel Tippmann, profesor ústavu učitelů a docent katechetiky. Narozen r. 1846. Byl obsáhlých vědomostí, učitelem laskavým, člověkem ušlechtilým.

František Špička zemřel dne 19. srpna jako bývalý farář Moravsko-Ostravský, arcikněz atd. Nar. v Lošticích r. 1846. Vynikal jako buditel, organisator, podporovatel literatury a zakladatel strany katolicko-národní. Byl plný sušilovského nadšení pro církev a vlast.

Dne 3. srpna zemřel v Senici **Jan Otli**, děkan v. v., rodem Slovák neúnavný podporovatel a šiřitel katol. tisku na Slovensku a na Moravě.

V Podolském sanatoriu zemřel dne 27. září t. m. opat kláštera Želivského Sales. Roubíček v 59. roce věku. Byl velikým organisatorem a postavil znovu klášter po požáru. Pochován v Želivě.

Farář slovenské osady sv. Štěpána ve Shenandoah, Pa. (Spoj. státy severoamer.) dr. Lad. Kloučck, rodák z Chrudimi, zemřel dne 17. srpna u věku 51 let. Zesnulý studoval v Litoměřicích, kde byl též vysvěcen. Pak studoval v Praze filosofii a složil doktorát. Do Ameriky odjel r. 1898. Působil na různých místech a postavil tři chrámy. O. v p.!

Prelát Josef Řezák, překladatel Babičky Boženy Němcové do lužické srbštiny a autor velkého německo-lužického slovníku, zemřel náhle v Budišíně.

Spisovatel Petr Dmitrijevič Boborykin zemřel v Luganu, daleko od rodné země, pro niž tolik pracoval, snil i trpěl a posléze v bídě jako psanec v cizině zemřel. Narodil se 15. srpna roku 1836 v Nižním Novgorodě z bohaté šlechtické rodiny. Studoval práva a vystudoval posléze lékařskou fakultu. Ale věnoval se jako mnozí Rusové spisovatelství. Od let 1860 psal. Představme si, co to znamená za 60 let. Napsal četné romány, tak: Na cestu, Pevné činosti, Kitaj gorod, podobně řadu veseloher: Malý šlechtic, Dítě Staré účty, Doktor Moškov, K útoku. Řídil také knihovnu „Divadelní umění“,

pracoval v různých žurnálech, nedávno vyšla jeho poslední belletristická práce „Kdo jsem?“ V poslední době živil se skrovným spisovatelským výdělkem. V pracích svých byl západníkem a všestranným pozorovatelem života a jeho proudů. Nic mu neušlo. Jako málo kdo znal otčinu i cizinu; mnoho viděl, mnoho zažil a také potom popsal. Neměl pro samou práci pokdy napsat své vzpomínky kromě náčrtku „Od Hercena k Tolstému“. Vzpomínal těch, kdož trpěli a umřeli na Sibiři a jinde v cizině. Sám rovněž v cizině dokonal.

450. výročí úmrtí Tomáše Kempenského. Město Kempen u Düsseldorfu oslavilo 31. července 450. výročí úmrtí svého velkého syna, Tomáše a Kempis, autora světoznámého díla „Následování Krista“.

Při málokterém jubileu sepsáno tolik monografií a vydáno jiných publikací, jako při Al. Jiráskovi. Mimo články novinářské ať připomeneme „Sborník studií a vzpomínek na počest 70. narozenin A. J.“ Dr. Zd. Nejedlý vydal spis „Al. Jirásek“, studii historickou, J. Horčička „Stezkami našich dějin“, dr. Frič „Život a dílo Al. J.“, dr. Mir. Hýska „Alois Jirásek“, „Průvodce po Jiráskově kraji“, přednáška o Jiráskovi, deset lidových písní z Jiráskova kraje atd. — Mistru Jiráskovi odevzdán v Hronově při jubileu jeho sedmdesáti let národní dar jeden milion korun od českých bank a obchodních korporací.

Václav Frydrych, farář ve Stěbořicích, padesátníkem. Nar. 8. září 1871. Jest známým řečníkem ve Slezsku, spoluzakladatelem Katol. lid. spolku, prvním protektorem Omladiny ve Slezsku, pracovníkem při listě „Naše Slezsko“. Voláme se Slezany „Mnogaja ljeta!“

ThDr. **Josef Dvořák,** bisk. vikář, čestný konsist. rada a farář ve Stříbrných Horách, byl dne 16. července t. r. na Karlově universitě v Praze prohlášen za doktora veškerých práv.

Karel Dostál-Lutinov slavil 22. září padesátileté jubileum. Jeho literární práce jest všeobecně známa jako redaktora „Nov. Života“, „Archy“ „Máje mladých“, jako spisovatele, jenž pěstuje lyriku, epiku, feuilleton, libreto, epigram, jenž vydal mnoho sbírek básní opravdu uměleckých. S Lutinovem setkáváme se v každém katol. literárním podniku na Moravě. Jeho práce snesly nejpřísnější kritiku. Samostatné básnické jeho sbírky jsou: „Sedmikrásy“, „Náš Honza“, „Království Boží na zemi“, „Ryme a špryme“, četné překlady a jiné. V prose překlad z italštiny „Kvítka sv. Františka“. Sám vyplňuje svižný časopis „Ječmínek“. „Našinec“ přinesl několik oslavných básní a statí o jubilantovi.

Opat Zavoral zvolen čestným členem rumunského transylvánského sdružení v Marmorášské Sihoti pro zásluhy o styky rumunsko-československé.

Sedmisté výročí smrti sv. Dominika připadlo 4. srpna. Vedle jubilea sv. Františka a Dante Alligieriho jest znamením slávy církve. Za tou příčinou vydán spis Fr. Fil. Konečného „Svatý Dominik“ s četnými illustracemi, zakladatel řádu kazatelského 1921. Vydal Lad. Kuncíř v Praze. Toto vědecké dílo zasluhuje uznání a rozšíření. I úprava jeho velice vkusná.

Walter Scott, otec historického románu, připomínal se tiskem u příležitosti 150. narozenin dne 15. srpna v Edinburgu. On to byl, jenž objevil mocnou poesii pro literaturu a stal se zakladatelem historického románu. Walter Scott stal se biografem dějin svého národa a vzor jeho následován byl u všech národů. Od něho nejnověji přeložen Kenilworth u J. Vilímka.

Katol. universita v Miláně bude otevřena 15. listopadu. Kongregace studií v Římě schválila tyto dny první skupinu profesorů. Jsou v ní první katoličtí učenci italští, kteří většinou již na universitách působí. Rektorem university byl jmenován P. Aug. Gemelli. Prozatím se obsadí 53 stolic.

O diecésním sjezdu v Českých Budějovicích sešla se také tak zvaná **Papírová rodina,** která 45 let šíří časopisy „Anežku“, „Ludmilu“ a „Václava“. Dostalo se jí též pozdravu od vídeňských Čechů.

Knihy a časopisy redakci zaslané.

Vlastenecký kalendář 1922. Nákladem B. Stýbla v Praze. Cena 9 K s povídkami L. Grossmannové-Brodské, Aloise Dostála, J. V. z Finberka, Vlasty Pittnerové, F. X. Svobody, F. Čečetky atd.

Jan Leopold Hay, vypsání jeho života a působeni. Podává Dr. Václ. Řezníček. 1920. Zemědělské knihkupectví A. Neubert v Praze. Cena K 16. — U téhož nakladatele vyšly praktické brožury: „**Krmeni hospodářského zvířectva a nouze o píci**" od insp. V. Vegra a jiných. (Cena K 3·50) a **Kuchyňská zelenina,** její pěstování a uschování pro domácnost od J. Kozlíka. (Cena K 3·10). — **České švestky** jejich zpracování a zužitkování v domácnosti i kuchyni. Upravila Amalie Bláhová. (Cena K 7·50). Spis obsahuje několik set pokynů a návodů. Vyšel ve třetím vydání, což jej zvláště odporučuje.

Z nakladatelství Jos. R. Vilímka: **Potopa.** Spisů Henryka Sienkiewicze díl I. Cena K 36. Přeložil Václav Kredba, illustroval Věnceslav Černý. — Jack London: **Když Bůh se směje.** Přeložil Dr. Ivan Schulz. Dvanáct novel. Cena K 14. Druhé vydání. — F. X. Svoboda: **Nevěsty.** Spisů dílo XXXVIII. Cena K 30. — Terezy Novákové: **Jiří Šmatlán.** Spisů dílo VI. Cena K 16. Třetí vydání. Teže spisovatelky: **Jan Jílek.** Spisů dílo IV. Cena K 25. — Cyril Merhout: **O Havlíčkově dceři.** Druhé opravené vydání. Cena K 4·80.

Fr. Filip Konečný: **Svatý Dominik,** zakladatel řádu kazatelského 1921. Vydal Ladislav Kuncíř v Praze IX., 304. Stran 451. — Francis Jammes: **Růženec ve slunci.** Přeložil František Pastor. Desátá kniha Družstva přátel studia v Praze-II., u P. Marie Sněžné. Stran 194.

Z nakladatelství A. Neuberta v Praze: Jos. D. Konrád: **Dědeček Sejk,** povídka. Sebran. spisů sv. V. Cena K 16. — Jos. D. Konrád: **Babička Zahradničková,** povídka. Sebran. spisů sv. VI. Cena K 12.

Život a umučení sv. Václava a jeho báby sv. Ludmily. Dle sepsání Křišťanova. Praha 1921. Nákladem L. Kunciře. (Družstvo Přátel studia v Praze.)

Není tu víry! (prof. Denis) Brožurky č. 3. a 4. od dr. Fr. Xav. Nováka už vyšly nákladem denníku „Našince" v Olomouci. Bez další objednávky bude každému čísla 3. a 4. tolik vyexpedováno, mnoho-li si č. 1. a 2. těchto brožur ponechal a eventuelně přiobjednal. Každý, kdo objsdnal více než 12 kusů z jedné brožury, obdrží účet a složní lístek. Kdo ponechal si méně, obdrží jen složní lístek a zaplatí: za čísla 1. po 80 hal., za čísla 2. po 60 hal., za čísla 3. po 60 hal. a za čísla 4. po 1 K 20 hal. Čísla 3. a 4. byl hned na poprvé tisknut tak velký náklad, že k novému vydání ani nedojde. Račte si ihned objednati u administrace „Našince" v Olomouci.

Veledůstojnému duchovenstvu a slavným patronátním úřadům

dovoluje si doporučiti veškeré kostelní nádoby a náčiní, a to: monstrance, kalichy, ciboria, paténky, nádobky, pacifikály, svícny, lampy, kaditelnice, kropenky atd. své vlastní výroby, předpisům církevním vyhovující. Staré předměty opravuje v původní intenci a znovu v ohni zlatí a stříbří neb proti doplatku za nové vyměňuje. Hotové předměty neb výkresy zasílá na ukázku franko bez závaznosti koupě. Vše se posílá posvěcené. Práce ruční. Sklad veškerých zlatých a stříbrných klenotů, jako řetězů, madonek, křížků, přstýnků, náramků atd. Notářské prsteny, tabatěrky, jídelní náčiní ze stříbra pravého a čínského vždy na skladě. Staré zlato, stříbro a drahokamy kupuje za nejvyšší ceny.

Jan Staněk, pasíř, ciseleur a
přísežný znalec zemského trestního soudu.
PRAHA-I., ul. Karoliny Světlé č. 12 n. Telefon 88-VI.

O poměru Karla Havlíčka Borovského k náboženství.

Vhodné pro katol. řečníky. — Vyšlo k oslavě stých narozenin Havlíčkových.

Cena Kč. 3·—.

Administrace družstva Vlast v Praze-II., Žitná ul. č. 26.

Bibliotéka dramatických prací pro jeviště katol. spolků a jednot. Nákladem družstva Vlast.

Kaplička na Šumavě Činohra se zpěvy o čtyřech jedn. Napsal Svec-Blanický. Cena 1·60 K.

Vězeň na Křivoklátě Historická hra se zpěvy ve 4 jedn. Napsal Jos. Hais-Týnecký. Hudbu složil Karel Kafka. Cena 2 K. Zvláštní partitura k této hře 80 hal.

Přemysl Otakar. Hist. tragedie ve 4 jednáních. Napsal Boh. Bouška. Cena 2 K.

Cholera. Veselohra o 1 dějství. Napsal Jos. Hais-Týnecký. Cena K 1·20.

Nešťastná tragedie. Veselohra o 1 dějství. Napsal Jos. Hais-Týnecký. Cena 80 h.

Morávkova rodina na venkově. Veselohra o 4 jednáních. Napsal A. Dostál. Cena K 1·20.

V zápasech Socialní obraz ve třech jednáních. Napsal Jos. Hais-Týnecký. Cena 2 K 40 h.

Vesnická královna Helenka z pazderny Činohra ve třech jednáních s proměnou v posledním jednání. Dle povídky V. Pakosty „Vesnická královna" napsal Loučenský. Cena 1·20.

Pro živou vodu. Báchorka v pěti jednáních se zpěvy. Napsal A. Dostál. Nápěvy opatřil J. Žák. Cena 1·60 K.

Tovární dělnice a její dva milenci. Obraz ze života ve 4 jednáních s proměnou ve II. a IV. jednání a se živým obrazem ve IV. jednání. Dle stejnojmenné besídky Františka Šupky, redaktora „Štítu", upravil Loučenský. Cena K 1·20.

Na dušičky. Hra pro dítky v pěti jednáních se zpěvem. Napsal Alois Dostál Cena 80 hal.

Když je nouze nejvyšší . . . Dojemný obraz ze života o jednom jednání. Napsal Antonín Voborský. V tomto obraze vystupuje pět osob. Cena K 1·20.

Návštěva. Něžná pohádka. Na scénu upravil Ant. Voborský. Vystupují tři dítky a jeden pán. Cena 50 h.

Věštec svému národu. Solový výstup a dram. obraz se slovy. Veršem napsal Tom. Jos. Jiroušek. Cena 60 h.

Vojín Kristův. (Smrt sv. Šebestiána.) Historická hra v 5 jednáních. Napsal Aurelius Tacitus. Cena 40 hal.

Koleda dítek. Veršem napsal Dr. M. Kovář. Hudbu složil Jan Ev. Zelinka. Cena 32 hal.

Právo provozovací zdarma při odebrání nejméně

— 5 exempl. —

Posudek o našich hrách: Kusy divadelní u Vás vydané jsou překrásné, a budu hleděti všechny je u nás dávati. S úctou

Jan Noha, kaplan v Třebíči.

Administrace družstva Vlast v Praze-II., Žitna ulice č. 26 n.

VLAST

MĚSÍČNÍK PRO POUČENÍ A ZÁBAVU.

ROČNÍK XXXVIII. **LISTOPAD 1921.** ČÍSLO 2.

Alois Dostál:

Josef Zimmermann.

(Nástin životopisný.)

Na starém hřbitově v Českém Brodě proti kostelu sv. Trojice s mnohými památnými deskami ve stěnách, ve směsici pomníků a růžových keřů stojí jednoduchý kříž s deskou, hlásající, že tu odpočívá český spisovatel, místní děkan *Josef Zimmermann.* Železný kříž byl rezavý, deska opláklá, do pořádku uvedlo vše družstvo Vlast před několika roky. Na hřbitově se dávno nepochovává, mnohý pomník putoval odtud na nový hřbitov, vedle zařízen městský park, zeď pobořena a záhy prý obé splyne a hřbitov zmizí. Tento by se vysokými stromy i polohou k parku hodil a potom by zanikla i památka na hrob zasloužilého spisovatele. O něm nezmiňují se ani „Dějiny literatury české" Dr. J. Nováka a Dr. Arne Nováka, ani „Stručné dějiny literatury české" Vaclava Staňka. J. Ježek ve svých „Zásluhách duchovenstva" zmiňuje se o něm na několika místech, seznam jeho spisů přináší Douchův knihopisný slovník str. 307 a 308. Životopisných dat na jeho působištích sehnaných jest po řídku.

V literatuře se připomíná R. Zimmermann aesthetik a Jan Václav Zimmermann (nar. 5. V. 1788, † 27. VIII. 1836), snad strýc Josefův. Ten přistoupil r. 1806 ke křižovníkům s červenou hvězdou, byl scriptorem a censorem knih v pražské universitní knihovně v Praze, psal do Čechoslovana, Vlasti, Zvěstovatele, Časopisu katol. duch. statě dějepisné, pokračoval v kronice Beneše z Hořovic, vydal životopis sv. Jana Nepom., Palmu Svatojanskou, modlitby při mši a Příběhy království českého.

Ze života Josefa Zimmermanna lze sděliti nemnoho. Narodil se 4. února 1804 v Tomicích u Bystřice, v malé dědině na hejtmanství Sedlčanském, farnosti Ouběnické. Studoval na Malostranském gymnasiu, filosofii a theologii na universitě v Praze, na kněze vysvěcen byl 9. dubna 1827. Působil jako kaplan v Ořechu, potom v Chrášťanech půl druhého roku, r. 1832 přešel do Prahy, kde kaplanoval u sv. Havla půl šesta roku. Léta 1838 stal se lokalistou ve Stodůlkách u Prahy na patronátě Nábožen-

ské Matice. Zde působil přes dvacet roků. Obročí malé, chudé, ale výhodu mělo, že se Zimmermann odtud za hodinu dostal do Prahy a že zde měl hodně času k sepisování. Tady také nejvíce spisů napsal. Byl jmenován osobním farářem. Za něho Stodůlky také byly povýšeny za faru, neboť po něm už všichni duchovní zde slují faráři.

Roku 1860 uprázdnilo se děkanství v Českém Brodě, městomá jus precum, jméno a působení Zimmermannovo bylo už známo, byl jmenován mezi jiným i dopisujícím členem Českého Musea, členem Dědictví Nepomuckého, vyznamenán od arcibiskupa expositoriem atd.; volba nového děkana v Českém Brodě v dubnu 1860 padla na spisovatele Zimmermanna. Nastoupil právě před biřmováním dne 13. června. V Českém Brodě působil sedmnáct roků, až dne 24. června 1877 zde sešlostí věku zemřel stár 73 roky, 4 měsíce a 19 dnů. Stonal delší dobu, neboť už počátkem května byl zaopatřen. Pochoval ho František Janda, vikář a děkan v Přistoupimi.

Spisovatelská činnost Zimmermannova byla mnohočlenná. Obíral se dějepisem světským i církevním, psal knihy náboženské, uveřejňoval kázání, vydával povídky pro dospělé i pro mládež, původní i přeložené, modlitební knihy, pojednání, kritiky, statě vychovatelské, místopisné, obranné na př. v Časopise katol. duchov. „O přídavku Syna Filiogue".

Z dějin podává „Příběhy království Českého za Ferdinanda I. a Maxmiliana II. (Praha 1820)," „Životopis sv. Prokopa s obrazem představujícím jeskyni a kostel sv. Prokopa". (Nákladem vlastním u Fr. Špatného 1845, cena 10 kr.)

Z oboru náboženského od něho vyšly: „Pobožnost k uctění nejsvětějších srdcí P. Ježíše a P. Marie" (u Spurného v Praze, cena 8 kr.) Tamtéž „Uvedení k vnitřní modlitbě" od B. J. Pfeiffera. Cena 28 kr.; „Neposkvrněná hvězda na obloze církevní aneb Doby neposkvrněného života nejbl. P. Marie se zvláštním ohledem na neposkvrněné Početí", s ocelorytinou. Praha r. 1835 (u Rohlíčka str. 240, cena 16 kr.)

Řeči, které pronesl, shrnul ve sbírku Ranní kázání na neděle celého roku. Praha 1839 u Tom. Tábora, potom u B. Rohlíčka, dva díly, I. 122 stran za 36, II. 97 stran za 30 kr.

Nejpopulárnějším v tom oboru bylo dílo Česká postylla, kniha k vyučování a k vzdělání katol. křesťanů, v kteréž nedělní a sváteční epištoly a evangelia, články víry a mravnosti, naučení, církevní obřady (ceremonie) vysvětleny a modlitby církevní se zvláštním rozjímáním obsaženy jsou, přeložil (z Goffiena společně s J. Chmelem a J. N. Desoldou), rozmnožil a životopisy sv. patronů českých připojil J. Z.", dva díly (v Praze u Jana Spurného r. 1843). Stran 454, cena 2 zl. 10 kr.

Nejvíce napsal Zimmermann povídek pro dospělé a mládež a to mravokárných, obsahu náboženského, poučného, po-

vzbuzujícího. Řadu vydal B. Stýblo. Některé jsou tištěny švabachem. „Hvězda večerní anebo Slepý vojín", povídka pro dospělejší mládež i zvláště venkovskou, 98 stran, 20 kr.; „Travič anebo Němá žaloba na hřbitově," 208 stran, 52 kr.; „Zpěvec křižácký nebo dobytí božího hrobu", dějepisná povídka z dob křižáckých bojů pro mládež i dospělé, Praha 1858, stran 191, cena 52 kr.; „Proletář" (chudinec), obraz u starého kostela, 156 stran, 20 kr.; „Rybáři — Nebudeš pokoušeti P. Boha svého" 1860, str. 96, cena 20 kr.; „Růže římská — Cti otce svého i matku svou". Dle německého. 1846. Tiskem K. Meduna, stran 179, druhé a třetí vydání u Stýbla. 40 hal.; „Soukromý žalář nebo Napravený kárance", nábožensko-poučná povídka pro dospělé. R. 1852. Cena 52 kr.; „Otrok nebo Vyzrazený, u hrobu hříšník" pro dospělejší mládež, 1861, stran 115, cena 42 kr.; „Vystěhovalci nebo Nechoďte do Ameriky, zůstaňte doma a poctivě se živte". Pro dospělou mládež. 1859, stran 192, cena 50 kr.; „Čerkesín aneb Tajný křesťan", povídka z ruských bojů s Čerkesíny, pro dospělou mládež. 1861, stran 104, cena 50 kr.; „Mnich aneb Umrlčí město", povídka pro dospělejší mládež, stran 108, cena 20 kr.

U jiných nakladatelů od Josefa Zimmermanna vyšlo: „Lovec z hor aneb Zemězrádcova a vlastencova odplata", povídka pro dospělejší mládež zvláště venkovskou, 1857, stran 96, cena 17 kr.; „Miloslav Vlnovský, Brémský kormidelník, nový Robinson", dle Marriata. Vydal Boh. Haase, 2 díly, 202 + 243 stran, oba 1 zl. 90 kr., váz. 2 zl. 20 kr.; „Mořští loupežníci od východu čili Hvězda Tuniská", povídka z dob křižáckých válek, pracováno dle A. G. 1846 stran, 183, cena 35 kr.; „Mouřenín čili Hadem k smrti uštknutá", nábožensko-poučná povídka pro dospělé, 1857, stran 181, cena 24 kr.; „Němý jezdec nebo Růženec co pomoc v ouzkosti". Nábožensko-poučná povídka pro dospělé, 1857 (u Haase), stran 170, cena 24 kr.; „Kletba a požehnání aneb Jak budeš síti, tak budeš žíti", povídka zvláště pro venkovskou mládež, stran 220, cena 63 kr; „Sirotci aneb Bůh pomáhá ponížených, nevinně sužovaným, sráží však ve prach zlosyny ohavné", pov. pro dospělé (u Haase) 1852. cena 35 kr.; „Panoš čili Mstitel, otcův ochrance a smírce", vlastenecká povídka z dob třicetileté války, „Poslední Johanita na Rodyzu čili Dobytí Rodyzu Solimanem II.", dějepisná povídka z dob XVI. století pro dospělé, 1854 (u Haase), stran 141, cena 30 kr. Tamtéž vyšel „Žid aneb Pýcha předchází pád", 1856, stran 136, cena 20 kr. „Poustevník", povídka z dob křižáckých válek pro dospělou mládež, „Ztracený syn" od Kryštofa Šmida, povídka z dob třicetileté války. Na výstrahu dospělé mládeži a přátelům jejím vypravovaná. V Hradci Králové 1841 (u Pospíšila), stran 200, cena 41 kr.

Povídkář Josef Zimmermann rozlišoval, co by se hodilo pro dospělé a co pro mládež, zde pak uváděl zvláště mládež venkovskou. Ovšem dle nynějšího měřítka, všechny jeho práce lze dáti do rukou dětských. Pro mládež výhradně psáno: „Vla-

stimila či Švédové v Čechách", pro dospělou mládež, 1852, stran 179, cena 75 kr., „Palič aneb Zanedbané vychování", povídka pro mládež (u Haase), 1856, stran 126, cena 36 kr.; „Marnotratník — Jaký život, taková smrt," pro mládež dospělejší; „Hulán čili Podivné shledání v severních pralesích ruských", povídka pro mládež dospělejší.

Zimmermann vydával buď práce samostatné nebo překlady, někde pracoval dle cizích motivů, jak všudy udává.

Z B. J. Pfeiffera přeložil „Ježíš naše spása", uvedení k vnitřní modlitbě, 1852 (u Stýbla), dvě vydání, druhé r. 1857, stran 245, cena 18 kr.; „Jenovefa", jedna z nejkrásnějších a nejzajímavějších událostí starobylosti, zcela novým způsobem vypravovaná a všem dobrým lidem, zvlášť matkám a dítkám obětovaná od J. Z. S mnohými obrazy. Praha 1849 (u J. Spurného), stran 132, cena 14 kr. Jenovefa byla osmkrát přeložena pod rozličnými názvy.

Josef Zimmermann psal a překládal také modlitební knihy: „Věneček rajský", knížka poučná a modlitební. Dárek pro mládež. S rytinou. 1846 (u Haase), 75 kr.; „Zápal náboženství", kniha modlitební pro katolické křesťany. 1842 (u Spurného, II. vydání u Stýbla), 52 kr.; „Svatí zvukové", modlitební kniha pro katol. křesťany (u Spurného) 20 kr.; „Ouplná modlitební kniha pro katol. křesťany" dle Sailera přeložil J. Z. s připojením starobylých písní z českých kancionálů sebraných. V Hradci Králové u Pospíšila. I. vyd., stran 336, II. vyd. stran 732; „Perla křesťanská", modlitební kniha pro ženské pohlaví katolického náboženství. S rytinou a kamenopisným titulem, 1846 (u Hasse) tři vydání 1852, 1856). Stran 282; „Poklad duše", modlitební kniha pro katol. křesťany, 1844 (u Hasse), stran 63, cena 84 kr.; „Brána angelská aneb Nový Zlatý nebeklíč", 1852 (u Haase), stran 880, cena 1 zl. 30 kr.; „Katolická modlitební knížka" pro dítky k denní potřebě a při službách Božích od B. J. Pfeiffera, přeložil J. Z. 1834 (u Spurného).

Zimmermann psal do časopisů prostičké verše pro mládež, pojednání „výkladosudné" na sv. Pavla k Židům, výklad na čtení Jeremiáše, o Panně Orleánské (napsal P. Göres, přeložil J. Z.) 1836. V Dědictví Svatojanském č. III.; Pražský konstituční kalendář pro město i venkov 1848—51 (u Haase) dle národní potřeby sestavil J. Z. Stran 192, cena 24 kr.; „Fortunátovi synové a co se mimo to s peněztvorným měšcem a kouzedlným kloboučkem přihodilo" (u Spurnýho) 1851. Cena 7 kr.

Zajímavo jest, že dává téměř všem knihám dva názvy, druhý naznačuje obsah spisu. Dle pamětní knihy v Česk. Brodě napsal tyto spisy za 22 roky (per 22 annos nonulla scripta theologica — pro juventute cechico et etiam germanico). Zimmermann psal i německy, spisů těch neznáme a nebude jich asi mnoho. Posud B. Stýblo má ve svém katalogu několik spisů jeho. Farní věstník úřední pro farnost Stodůleckou si stěžuje, že

na tamní faře po † Zimmermannovi žádných knih není mimo Postilu a Bránu andělskou. Podobně jich není ani v Českém Brodě.

Z uvedeného viděti, že neprávem zapomínáno na spisovatele Josefa Zimmermanna v dějinách české literatury. Třeba se jeho povídky pro nynější dobu nehodily, třeba jeho práce jsou jinými už nahrazeny, přece svého času vydatně působily a také Zimmermann má zásluhu o vzkříšení našeho národa a jeho kulturu. Na padesát spisů vyšlo z péra jeho, co v nich poučení a ušlechtilé zábavy!

Nebudiž mně za neskromnost přičítáno, že téměř při každé návštěvě Českého Brodu zajdu na starý hřbitov a vyhledám hrob spisovatele Josefa Zimmermanna, jehož náhrobek družstvo Vlast na můj návrh dalo před časem opraviti. Pod košatými stromy uvažuji o tom, jak se zapomíná na záslužnou práci mnohaletou. Kolik lidí přejde sousedním parkem, zapadajícím hřbitovem a málo kdo vzpomene na českého spisovatele.

Jan Voborský:

Poselství katolickým Slovákům.*)

Když loni s Avem na rtech v svět jsme zase jeli
jak věrné Marianské děti dobrou Matku navštívit,
co sladké letní radosti jsme v srdcích měli,
že cíl nám září vstříc jak snivé večernice svit —
To z chrámu od Madonny Sněžné v Praze provázelo
nás cestou přání toužebné, by duší našich zpěv
tam zazněl, kde se to jasmínem vonným zabělelo
a Sněžné Matky v Olomouci, kde je luzný zjev
a když ta naše srdce jak v radosti tichém moři
se granátově rděla, na vodách jak zrcadlení hvězd,
na svatý Hostýn spěli jsme, kde Matka divy tvoří
a kde vše půvabné jak někde v samém ráji jest.
Modliteb na křídlech dál srdce naše spěla,
skřivanem jásala, kde sluncem líbán Velehrad,
v studánce čistých myslí luny paprskem se chvěla
otázka, zda a kdy se do Lurd dostaneme snad?
Vše světlem bílým planulo jak v nočním tichu zahrada
a našich písní melodie, verš a rým a zvuk,
to vše nám bylo jako hodin odměna a náhrada
za cestu k ideálu, věncem hájů, niv a luk.

* * *

*) Psáno roku 1920.

Jak vzácný poklad tuto velkou touhu ukrýváme
a svěřujem ji snivým hvězdným třpytům v blankytu —
z kytice touhy té pro vás též bílý kvítek máme,
tajemnou jeho vůni vtělujeme všechněch do citů
přátelství, lásky, bratrství — a ty nás provázely
až sem na Slovač osvobozenou a svobodnou,
jež věru dlouho scházela nám, by byl věnec celý
těch růží marianských, které nikdy neblednou
po rozpuku svém v žhavý purpur, do karmínu,
jež svítí zlatoskvěle, zázračně jak růže ty,
rozvité ve sluji tam ve skal Masabjelských stínů
hvězdami nebes před zrakem malé Bernadetty. —
Z těch růží dvou po vlastech našich celý sad
se rozpučel a rozkvetl a ani vzdor ni zlost
nepřátel zjevení a čistoty, bouřících odevšad.
květ jeden nezmařily černým dušim pro radost.
Vždyť Pyrenejská královna tak ráda šíří
tu rajskou vůni lásky své všem smutném po světě
a když to nejvíc z černých mračen hromů symfonií víří,
mateřsky ujímá se lidské duše jako dítěte! —
Za Lurdy ach tam v dáli — Lurdy v srdcích lidských,
blankytná vzpomínka, společná, milá všem,
ta klenotnice síly za ticha, v zápasech gigantických —
z jednoho Ave zní jich statisíce jasným ohlasem!

* *

K Marii spěje ptáče, naše srdce rozjásaně,
k Marii zní to, zní a šumí, zvučí písní jedinou,
od Boubína a přes Moravu, v Tater lesní stráně,
co Mariino, jednou jest a bude velkou rodinou.
Za rodinu tu zbožnou v dar a skromnou obět přinášíme
nadšená srdce, svědky míru, svědky zápasů,
ta srdce svá, o kterých vzletem poetickým díme,
že rubíny jsou na poduškách z bělostného atlasu.
Jen proto naše snahy k tomu svorně plíl,
být k činům živu, ruce nikdy neskládati v klín — —
a šťastni jsou, kdo celým srdcem jasně pochopili,
že Matčin plášť jest nebes modrý baldachýn
a pod ním že jsou zcela bezpečni a zcela jisti
před každou škodou a že dají pravé víry květ
jak jarní violka skrytá pod teplým pláštěm listí,
kol které lhostejně jde zlý a zamračený svět,
pro kterou však se shýbne bílá dívčí ruka,
tak měkká jako naše Slovač, naše sestra je,
pro kterou stařec skloní se, jenž vede vnuka,
když vypráví mu o cestách k azuru, do ráje. —
Nechť Marianských viol vůně s duši splývá
jak mihotavý hvězdný svit s oblohou pevně spiat,
i když snad člověk prostý řeč svou neodívá
v slov řízu zlatotkanou nebo ve brokát,

vždyť nám tu všem, kdo nebes Královny jsme děti,
nám všem to poznání, ten půvab postačí,
že ostatní nám mohou mnoho, velmi mnoho záviděti
a světu — herci že je někdy a snad často ke pláči,
vidí-li při všem bohatství a přepychu a lesku,
že potácí se jako chuďas poloslepý, kulhavý,
zatím co jiní, šťastnější, si našli blaha stezku,
po které cherub jejich kříž až k nebi dopraví.

* * *

Maria divy tvořila a dosud ještě tvoří
a majestátu neztratí, i kdyby všeho světa půl
se k smrti utápěl v tom rudém nevěreckém moři
a kdyby bludů eskádrami proti modru plul! —
Blaženi, k církvi, k Marii kdo něžně chtějí lnouti,
ne s bázní zbitých otroků, však s dobrou vůlí andělů
k těm Pán jak do Emaus se přidá na života pouti
a štědrý vezmou úrok z nebes vzácných údělů
Vzpomínám dnes pěvce Andreje Sladkoviče,
jenž napsal: *musí púčať, čo chce zkvitnúť* —
a vítám dnes, kdy svět zná jenom rozkoš, zlo a chtíče,
ta slova jeho věštecká, že také *musí svítnúť*!
Dnes jako by se dělo duchů slavné vzkříšení,
dnes jme tu doma u vás jako mezi svými —
to archandělské Ave jest pečetí sbratření
těch, kdo jsou s námi věrně jako my jsme s nimi
a proto všechny pobratimsky k srdcím vřele vinem
do všech těch příštích lepších let a sterých měsíců,
zde v zemi vytoužené, za niž „vitam et sanguinem"
když znělo ze rtů vínem spitých hrdých šlechticů —
dnes jiných hesel, písní, chorálů zněj k dušim arie,
ta, kterouž liliové sady modrých nebes zvučí,
kde od věků a do věků jest pravé „regnum Mariae",
kde víno blaženství jest prosto bludů zeměžlučí. —
Nuž, bratří, sestry! Od křtu navždy dítky Boží,
doznejme, že jsme Mariini, Maria že v nás —
jásejme v srdcích, ať se chvála její denně množí,
jak ona ochraňuje lásku, věrnost k Bohu, k církvi zas!

Ava, ave, ave Maria!

Dr. J. V. Prášek:

Generál Ponec.

(Č. d.)

Z dumání svého vyrušen byl vstupem domácí paní, ctihodné matrony černě oděné; toliko bílý čepeček obepínal řídké šediny, hladce přičesané. Kolem hrdla kroužil bělostný krajkový límec.

Plukovník se obrátil a němě uklonil. Purkmistr krátce oznámil domácí paní, že pan plukovník Jeho Milosti krále pruského s panem pobočníkem žádají v domě lozument.

„Opuštěná vdova vynasnaží se," odvětila paní, „aby vyhověla žádostem Jejich Milosti."

Teď plukovník pokročil do středu pokoje.

„Odejděte," velel přísně purkmistrovi.

Tento s hlubokou poklonou a v průvodu pobočníkově opustil komnatu.

Domácí paní nedůvěřivě pohlédla na pruského plukovnika, který mluvil česky.

„Ráčí Vaše Milost přáti si," otázala se německy plukovnika.

„Mám prosbu k vám, paní Magdaleno," odtušil plukovník hlasem, který stěží jen zakrýval mohutné pohnutí.

„Vaše Milost ráčí znáti moje křestné jméno," divila se paní.

„Znám ještě více, prosím však, abyste se posadila."

Paní sotva tlumíc překvapení i rozpaky, usedla na pohodlné křeslo, potažené koží světle modré barvy. Při tom setkaly se zraky její s plukovníkovými.

„Jste, paní, rodem Albrechtová," zvolal plukovník hlasem se chvějícím, „jste mladší sestra Verunčina."

„Můj Bože," vzkřikla paní a povstala proti plukovníkovi, „jest to šalba nebo klam? Sním nebo bdím? Vaše Milost jest —"

„Vojtěch Ponec, milá svatko," odvětil plukovník a jemně chopil paní za ruku. „Ano, jsem Vojtěch Ponec, který po letech překročil opět práh svého domu."

Paní lehce vyprostila ruku z jeho pravice. Zraky její povznesly se vzhůru a tvář oděla posvátnou vážností.

„Nevyzpytatelné jsou cesty Páně," zvolala a ručej slzí rozlila se jí po lících. „O moje drahá sestro, kéž bys se byla dočkala této chvíle."

A ctihodná paní hořce zaplakala. Avšak i plukovník stíral slzy s tváří.

„Nebylo mně přáno, Magdaleno," ujal se po chvilce slova, abych za dlouhých dvaceti tří let stanul na této své rodné půdě, abych odprosil a usmířil ženu, již jsem v návalu hněvu opustil, abych v náručí své přivinul jediného syna."

„Co se stalo, budiž božské milosti zůstaveno," slavnostním tonem prohlašovala paní, „chybil jste Vojtěše, ale Verunka v řid-

kých jasných chvilích, které jí ještě Bůh popřál, vzpomínala na vás, oddávala se pevné naději, že se k ní vrátíte, a usínajíc na věky, odpouštěla vám."

Ctihodná paní dala se znova do usedavého štkaní. Plukovník v hlubokém vzrušení sklonil hlavu, na níž projevoval se již prvý sníh stáří.

Paní se poněkud upokojila a vidouc svata svého v trudném zamyšlení, pravila měkce:

„Máte však, Vojtěše, syna, hodného syna. Vyrostl po smrti Verunčině v tomto domě a bohdá bude hodným otce svého . . . Jak vidím, štěstí vám v cizině přálo."

Plukovník rychle povstal.

„Mluvíte, Magdaleno, o mém synu. Prosím snažně, kde jest, co se s ním děje? Či uvidím ho?"

„Váš Vojtěch studuje jus na akademii Pražské a teď právě učil se k přísným zkouškám. Můj dobrý nebožtík odvezl jej do Kosmonos, do škol pánů páterů Piaristův, odkudž vrátil se jako praemio donatus. Pan páter provinciál sám, vraceje se do Prahy, zastavil u nás a smlouval s námi, aby Vojtěch pokračoval ve studiích v Praze, že z něho bude jednou znamenitý appellační rada nebo poddanský advokát."

„A kde teď meškâ, Magdaleno?" vyrušil ji plukovník, „zde u vás či v Praze —?"

„Chci vám říci, Vojtěše, božskou pravdu. Do hodiny druhé s poledne byl Vojtěch váš zde, v tomto domě. Ale po té jako věrný poddaný Její Milosti Císařské odešel s naším lidem k — "

Chtěla říci kam, ale rychle se vzpamatovala. Stál tu přece vysoký pruský officír, jemuž nesměla prozraditi, kterou stranou císařští ustoupili.

„Tu ovšem nemám naděje," zahořekoval plukovník, „že Vojtěcha spatřím. Děje se mně dnes jako před třinácti roky. Byl jsem již s vojskem v Poděbradech a zdržel jsem se tam za mnoho nedělí. Ale vzdáliti jsem se od vojska nesměl."

„Pamatuji se, Vojtěše," přiznávala paní Budínská, „jakýsi pan Oppelt přišel od vás k mému zesnulému staroušKovi, než pohříchu dověděli jsme se pouze z jeho úst, že jste živ, zdráv, že se pídíte po ženě i dítěti a že jste se v zemi našich nepřátel stal vysokým pánem."

„Tak tomu jest, paní Magdaleno," odpověděl plukovník, „dal jsem se lehkomyslně zverbovati, opustil jsem domov i krb a v prvém procítnutí byl bych si již zoufal. Ale král všiml si mne na cvičišti u Postupimě, doporučil mne generálu Winterfeldtovi a tu jsem stal se záhy officírem. Za příprav k této válce jmenován jsem byl velitelem nad regimentem lidu pěšího. Ale čím výše jsem postupoval, tím bouřlivěji ozývala se ve mně touha, abych vrátil se k ženě a dítěti. Pohříchu bylo to jediné možno ve válce, a sice ve válce v Čechách vedené. Proto zajá-

sal jsem v duchu, když dostalo se rozkazu generálu Wartenberkovi, aby od Mladé Boleslavě táhl ku Praze. Náležím k jeho divisi a tu jsem měl naději, že postoupíme k Brandejsu, že setkám se se synem a že odprosím Verunku alespoň nad hrobem jejím."

Statný muž sklonil hlavu a v lesku slunce, které zmíralo nad vysokými střechami domů v protějším pořadí, zaleskly se slzy hrachu větší.

Také paní Budínská opět zaplakala a stírala slzy s očí i lící hedvábným šátečkem.

„Paní," zvolal plukovník, vzchopiv se, „mrtvých nevzbudíme, žije toliko památka jejich v duši naší. Prohřešil jsem se proti Verunce i dítěti, vím a uznávám to, jako balvan tísní vina tato duši mou, vy však pravíte, že mně odpustila. Jsem vám vděčen za slova útěchy, mějte i dík za vše, co jste učinila pro Verunku i syna jejího, zároveň pak přijměte slovo mé v závazek, že po válce postarám se o svého syna. Do té doby, prosím, abyste držela i nadále nad ním ruku ochrannou. Buďte, svatko milá, Vojtěchovi matkou i otcem, dokud nevrátím se trvale k vám."

„Jste hodný, Vojtěše," dala v odvetu paní, „ani cizina ani válečné řemeslo nezatvrdily srdce vašeho. Učiním ráda dle slov vašich. Dítek nemám a Vojtíšek mně přirostl k srdci, jako by byl krví z mé krve . . ."

„Na stěně tam visí Verunčin obraz," pravil plukovník povstávaje, „dovolte, abych políbil za Verunku alespoň její obraz.

Paní měla se k odchodu. Plukovník ji doprovodil až ke dveřím.

„Vojtěše," prosila paní, „šetřte město. Slibte mi to!"

„Slibuji, Magdaleno," odtušil plukovník, „pokud dovolí mně přísné rozkazy. Kam odcházíte?"

„Po čas vašeho zde pobytu zůstanu se starou Bětou v domě zahradním."

* *

Od 5. května rozloženi byli Prusové táborem od Brandejsa kol Brázdimského dvora až ke Sluhám a Kostelci. Maršálek hrabě Schwerin, miláček králův, usídlil se v dosti sešlé již Brázdimské tvrzi, generál Winterfeld tábořil v Kostelci, generál Fouqué střehl pontonový most u Záryb. Nejzazší oddíl levého křídla měl pod rozkazy plukovníka Ponce obsazený Brandejs a sice v městě velel sám plukovník, maje po boku majora von der Klentze, v zámku podplukovník von Mardefeld.

Celý den uplynul klidně, ale v příbytku plukovníka Ponce bylo stále živo. Ordonance přicházely a odcházely. Maršálek Schwerin posílal rozkazy, neboť král chystal se nazejtří u Hrdlořez, Kej a Dolejších Počernic donutiti císařské k bitvě, dříve než by se spojili s armádou hraběte Dauna, která rychlými pochody blížila se od Poděbrad a Kolína. Armádě Schwerinově tudíž při-

padl úkol, aby zesílila šiky královy, dříve než Daun přitrhne. Po půlnoci měla se hnouti celá k Prosíku a Hloubětínu, toliko Fouqué a Ponec měli zůstati na vykázaných svých stanovištích.

Plukovník Ponec kázal po celý den bedlivě rekognoskovati krajinu mezi Čelákovici a Jirny. Jízdní hlídky oznamovaly, že spojila se posádka Brandejská s generálem Beckem a že pod maršálek baron Puebla spěchá od Sadské a Poříčan k Ouvalu. Tu bylo bedlivě stříci pochody císařských, aby náhle v týle Schwerinově nevrhli se přesilou na Brandejs, nezničili mosty pod zámkem i u Záryb a nepřerušili armádě pruské u Prahy spojení s domovem.

Proto plukovník Ponec bedlivě vysílal jízdné hlídky, po královské silnici až k Čelákovicům, přes Zápy a Mstětice na silnici Hradeckou.

K večeru vrátil se z potulek svých u Čelákovic a Přerova žid Kšáj a dal se ihned ohlásiti u plukovníka. Ze zpráv jeho zvěděl plukovník, že se generál Beck s několika tisíci muži dotud nehnul z Mochova Poněvadž oddíl jeden posunul až do Záluže, nabývaly domněnky Poncovy podstaty. Proto ještě večer učinil veškerá příslušná opatření, aby nebyl císařskými překvapen.

Sám ponechal si řízení obrany proti přepadu, jehož bylo se již v noci naditi. Pěší lid položil do zahrad za domy na východní straně rynku a v ulici Pražské, které byly chráněny zděnými ohradami a ploty. Podplukovník Mardefeld měl ze zámku chrániti širou císařskou zahradu, opírající se o rozsáhlou oboru, major von der Klentze osadil pustou vinici Datkovskou a naproti zahrady mezi Toušeňskou silnicí a Zápskou cestou. Na vršině u proboštské skály vztýčena žerď a k ní kommandována četa jezdcův, aby dle potřeby, v noci ohněm a ve dne praporem, dávala znamení, že blíží se císařští.

Noc minula klidně, ale obyvatelstvo městské ani oka nezamhouřilo. Kol osmé hodiny ranní bylo slyšeti směrem od Hloupětína prvé rány z děl, které zvolna vzdalovaly se, po nějakou dobu zaznívaly od Svémyslic, pak opět od Jenštejna a Vinoře. Plukovník Ponec vystihl z nich, že král postupuje z východu ku Praze.

Byl jasný a vlažný květnový den. Po polích kolem města vlnilo se brčálově zelené osení, ve štěpnicích jabloně a hruškové stromy, květem obalené, vydychovaly jemnou vůni a v nemnohých již vinicích čerstvou zelení odíval se vinný les.

Poněvadž byl pátek, poslal děkan Šveiberer kaplana Sichrovského k pruskému veliteli s prosbou, aby dovolil podle zvyku o třetí hodině odpolední zvoniti. Plukovník žádost odmítl.

Na rathouze odbíjelo právě půl dvanácté, když pruské hlídky s věže zámecké i s nové věže kostelní zároveň prapory označovaly, že blíží se císařští. Hlídka u proboštské skály vytrvale dávala znamení praporem, že postupuje nepřítel od Toušeně, Záp-

ským hájem i ode Mstětic. V městě bubny a píšťaly zavzněly na poplach, lid pruský na svých stanovištích hotovil se k obraně.

Plukovník Ponec s pobočníkem a několika jezdci vyrazil zahradou nově zřízené pošty k bažantnici, aby přehlédl odtud okolí. Právě když dojel ke plotu při cestě, která mijíc město, podle bažantnice vedla k Toušeni, spatřil jízdnou četu, ana tryskem od proboštské skály vrací se k městu. Za krátko objevily se v polích mezi skálou a oborou červené uniformy pandurův a za Stráneckým dvorem temné pruhy v polích dosvědčovaly, že ode Mstětic postupuje k Zápům císařská pěchota. Dlouhé temné pruhy v zeleném osení prozrazovaly, že přicházejí císařští u větším počtu, než dalo se očekávati. Ale překvapení pruského velitele vzrůstalo, když spatřil na návrší nad mlýnem Kabelínem, kudy tehdy vedla k městu královská silnice, modré a žlutě pruhované uniformy husarů. Nebylo pochybnosti, že do hodiny udeří císařští na město přesilou.

Plukovník se zamyslil a uvažoval o nejvhodnější obraně. Znaje dobře místní poměry, které se za třiadvacet let jeho nepřítomnosti hrubě nezměnily, nebyl ani okamžik v pochybnostech, že zámku neudrží, chtěje však za každou cenu zachovati spojení králova vojska u Prahy s pruskými kraji, musil chrániti most u Záryb. Tu bylo nutno, zámek brániti po nějakou toliko dobu, aby císařští nespozorovali číselnou slabost Prusův, ale město kázala velitelsky potřeba hájiti do nejkrajnější možnosti. Plukovník uvažoval o způsobu obrany a tu vkrádala se mu stále s větším důrazem myšlenka, již marně snažil se odpírati. Bylo jen tehdy lze hájiti s úspěchem město, když domy po obou stranách královské silnice budou dány v pospas červenému kohoutu. Silnici Toušeňskou nebylo možno císařským uzavříti, leč když dlouhá řada domův od domu Veroniky Dušičkové až po Cellovskou hospodu byla zapálena.

Ale tu rozlítil se v mysli plukovníkově těžký boj. Láska k rodnému městu, které opět po létech bylo mu přáno navštíviti, a slib předevčírem svatce Magdaleně daný křížily se s neúprosnou povinností. Král vždy k němu milostivý očekával, že za každou cenu zajistí spojení armády před Prahou s domovem. Neměl sice rozkazu určitého, ale jako zkušený vojín dobře posuzoval úlohu, kterou mu poměry vnucují.

Škubl koněm a rychle od bažantnice sjížděl k pusté vinici. Pobočník a družina následovali. Když seskočili na cestu Zápskou, stali se bezděky svědky hrozného zmatku. Obyvatelé východních částí města, vědouce o bližení se císařských, zděšeně vybíhali z domův a vynášeli nejnutnější potřeby: peřiny, šaty, všelikteré nářadí, sousedé z obou Hrádků jim pomáhali. Plukovník stanul před hospodou Cellovskou, odkudž právě obtloustlý šenkýř s podomkem vynášel v posteli neduživou svou ženu.

„Odneste ji do hraběcího dvora," kázal plukovník, hnut jsa citem, „zde by sotva ušla nebezpečenství."

Šenkýř uctivě poděkoval a rychle zaměřil k rynku.

„Rozhodnuto," pravil k sobě plukovník, „neprospěl bych městu, nedbaje povinnosti, kterou jsem na se vzal. Lépe, když několik domů bude obětováno, než aby propadlo zkáze město celé, aniž by tím bezpečnost mostu byla zajištěna."

Obrátil se k pobočníkovi, „Fendrichu," velel, „zajeďte ihned k panu majorovi s rozkazem, aby dal zapáliti neprodleně celou řadu domův od zámku až k této hospodě. Vozy a zavazadla dejte dopraviti ihned před město, tím směrem, kudy jsme přitáhli."

Pobočník zmizel ve vratech zámeckých a plukovník zajel s družinou na rynk, přeplněný utíkajícími. Tu nesl v posteli Cellovský šenkýř s podomkem nemocnou ženu, jejíž veliké černé oči, horečkou rozpálené, vytřeštěně pohlížely na zmatek kolem, tu pan apatykář Zimmer s laborantem odnášel v truhlici plechem pobité drahé a vzácné ingredience, chtěje je ukrýti za městem do své stodoly u sv. Rosálie.

Plukovník objel řadu domů podél Pražské silnice a okem utkvěl na domě pani Budínské. Dům byl uzavřen, toliko stráž stála před průjezdem.

Tu k uchu jeho dolehl ohlas vzdáleného ryku, přicházející jakoby od mostu. Rychle obrátil koně a pokynul pobočníkovi, načež oba tryskem hnali se kol průchodské hospody k zámku. Tu již ryk byl hlučnější a od zámku zaznívaly výstřely z ručnic. Nebylo pochybnosti, že podařilo se císařským proniknouti oborou podle Labe k pivovaru a mlýnu, aniž byli pozorováni. Obojí panská vrata, u špitálu i u pivovaru, byla toliko slabě obsazena, proto nebezpečenství bylo veliké. V divém trysku pádil plukovník širokou ulicí a s kopečku ke špitálu, kdež neočekávaný naskytl se jemu obraz. Přístup k mostu byl již v rukou císařských, kteří zuřivě doráželi na panská vrata u špitálu. Těžké rány kladiva dopadaly na zámek, který povolil a dubové veřeje se otevřely. Hrstka Prusů spatřila před sebou husté řady pandurů, v čele jejich mladý štíhlý kadet, který šavlí ukazoval cestu vpřed.

Prusové kladli zmužilý odpor, ale síly jejich nebyly s to, aby odolaly přemoci. Kázal tedy plukovník pobočníkovi, aby rychle přivedl posilu, sám pak se svou družinou zajel až ke špitálu a mocným hlasem vyzýval Prusy, aby vytrvali, že přijde v okamžiku pomoc. Mladý kadet v čele pandurů neušel jeho pozornosti. Když tak upíral zrak svůj na ušlechtilou tvář jinocha, který dodával pandurům odvahy, tu jakýsi divný neurčitý pocit ozval se v jeho nitru.

Ten oblý profil obličeje, kaštanovým vlasem lemovaný, modré výrazné oko, orlí nos — to vše budilo v mysli plukovníkově neurčité vzpomínky a rozehřívalo hruď jeho pocity neznámými.

„Kdo jest asi tento mladý muž?" uvažoval u sebe. „Zajisté dobrých rodičů syn! Jak vede si čacky v boji! Jak povzbuzuje své pandury!"

U kamenného křížku před špitálem ve skupině pomořanských pěšáků namířil vyčouhlý vojín ručnicí po císařském kadetovi. Bezděky přitočil se k němu plukovník a oslovil jej. Vojín otočil se a rána vyšla do vzduchu.

Tu za vysoko položeným domem fořtmistrovým zahřměla rána z děla; z mohutného otřesu vzduchu i oken seznal plukovník, že vystřelena byla z největší blízkosti.

„Císařští útočí na město a na zámek," zvolal na officíra své družiny. „Ujmete zde velení a hleďte, abyste zajal onoho mladého kadeta i s jeho pandury."

Otočil se s koněm a po hrbolaté silnici, podle zděného tarasu před domem fořtmistrovým, ujížděl tryskem do města. Ale, nastojte, jaké divadlo objevilo se zrakům jeho. Vysoká střecha na domě paní Dušičkové hořela jediným plamenem, větrem poháněným. Za ní sloupy dýmu a ohnivé jazyky potvrzovaly, že jest celá řada domů v plamenech. A mezi plameny pobíhali pruští vojínové, hnaní officíry proti císařským. (P. d.)

J. Šimon:

Na podzim.

Hle, svadlé listí . . .
Jak smutně padá!
A letíc svistí
a kryje lada . . .
Smrt ve hrob vkládá,
co bylo svěží . . .
Jak mnoho tužeb jest — jak zvadlé listí!

Co bylo svěží
a duhou hrálo,
teď poznám s těží . . .
Ach, jaro smálo
se hodin málo,
a již v hrob klesá . . .
Jak mnoho tužeb jest — jak svadlé listí!

Vše ve hrob klesá —:
plod chmur i slávy!
Smrt při tom plesá;
jak srp žne trávy,
tak vše kol tráví . . .
Hle svadlé listí!
Jak mnoho tužeb jest — jak svadlé listí.

V. O. Hlošina:

O náboženských vztazích Čech a Bavor v dobách nejstarších.

Příspěvek k počátkům křesťanství v Čechách.

(Č. d.)

V Řezně objevují se první křesťané, jako v krajinách podunajských vůbec, již koncem druhého století. Jich podporovateli, ne-li přímými původci byli vojáci třetí legie římské. Alespoň nejstarší křesťanská památka v Řezně, a to pomník z velikého hřbitova u silnice, zvané via Augusta, pochází už z první polovice třetiho století a byl věnován Flaviu Amabiliovi Polliovi a jeho synům od manželky Materniny. Proto archeologové se domnívají, že většina hrobů na připomenutém hřbitově náleží hrobům křesťanů. Dále za pronásledování Diokleciánova byli mnozí z křesťanů řezenských umučeni. Zbožná paní Sarmanina, dle jména rodem Němka, alespoň dala se pohřbíti vedle hrobů svatých mučedníků a hrob tento, jak je prokázáno, sahá až do druhé polovice čtvrtého století. Přestála tedy obec křesťanská v Řezně pronásledování velmi dobře a uchovala se v tomto městě dosti neporušenou.[18])

Než překrásné květy křesťanského života v Raetii a v Noriku, tedy ve všech podunajských krajinách římských, byly záhy ohrožovány ustavičnými boji s Germány. Alespoň Alamannové, Herulové, Tyringové a Rugové přepadali tyto kraje velmi často, města i osady loupili, ničili a po zajetí hojné kořisti jak na jmění tak na lidech vraceli se do svých sídel zpět, aby co nejdříve vpád svůj opakovali. A vojsko římské jim neodporovalo. Tehdy totiž, poněvadž říše římská spěla rychle k svému zániku, dříve pevný svaz okkupační armády římské v Raetii se velice uvolnil. Proto každé město a místo či kastel byly ponechány samy sobě a zbytkům římských vojsk, jež tu ještě dlela.

A v tom došlo k velikému stěhování národů, při němž usídlili se v krajinách podunajských Bavoři. Když totiž v době pátého století národové germanští ze severních krajin do Bavor vnikli a vojska Attilova stávající křesťanské kultuře, zejména v krajinách jižně od Dunaje, smrtelnou ránu zasadila, usadili se posléze kol roku 500 v Bavorsku předkové nynějších Bavorů, zvaní Bajuvarové. Alespoň r. 488 Arnulf, bratr Odoakrův, odvedl větší část římského obyvatelstva z Podunají zpět do Italie a tím uvolnil zemi, již ihned zaujali k jihu se tlačící různí kmenové němečtí. Při tom s Arnulfem, jak pravdě podobno, odešli z Bavor hlavně bohatší Římané a římské vojsko, kdežto řemesl-

[18]) Sr. Dr. Ferdinand Janner, Geschichte der Bischöfe von Regensburg, v úvodě.

níci, obchodníci a otroci tam zůstali. A ti byli většinou křesťané. Tím tedy ani tehdy křesťanství v Podunají nadobro nevymizelo, ale udrželo se až do příchodu nových hlasatelů víry Kristovy mezi nové usedlíky Bavor. A těmi byli ze západu kněží frančtí.

Když totiž r. 531 Tyringové musili podrobiti se nadvládě francké a r. 537 Teodebert I., jenž vládl v letech 534—547, podrobil si ještě Alemany, nemohli Bavoři panství franckému více odpírati a s ním musili přijmouti kněze z říše svého pána. Proto okolo let 560—590 setkáváme se v Bavořích s vévodou Garibaldem z rodu Agilulfingů, jenž již byl křesťanem a měl za manželku rovněž křesťanku Valdradu, dceru longobardského krále Vacha. Tím tedy křesťanství znova počalo se v Bavorsku a zejména v Podunají šířiti, kterážto perioda trvala až do roku 630, kdy pravda Kristova zvítězila úplně. Alespoň „Lex Baiuvariorum",[14]) jež dle zmínky počátku svého byla dohotovena za Dagoberta, panujícího v letech 628—638, dokazuje jasně, že již celé Bavory podrobily se sladkému jhu víry Kristovy a že katolická církev v širé tělo zemi zaujala vůdčí kulturní úlohu a místo důstojnosti, jí vším právem náležející. Potom roku 719. přišel do Bavor sv. Bonifác a dokonal uspořádáním církevního rozdělení země v biskupství, čeho ještě bylo třeba. Tím objevuje se tato země koncem osmého a počátkem devátého století jako říše úplně křesťanská s pravidelnou duchovní správou a více ráznými, horlivými a neunavnými biskupy v čele, mezi nimiž zvláště vynikali biskupové řezenští, jako byli Gaubald, Sigirich, Sindpert, Adalvin, vládnoucí v letech 792—817, Badurich a j.

O Řezně alespoň určitě víme, že již v době před vydáním ediktu milánského jako římská pevnost, zvaná Castra Regina, větším dílem bylo městem křesťanským a uctívalo zvláště mučedníka sv. Jiří, jehož kult zanesli sem s počátky křesťanství římští důstojníci, pocházející z krajin maloasijských, kdež sv. Jiří byl ve veliké oblibě ba jako bývalý římský důstojník vlastně patronem a ochráncem křesťanského vojska a rytířstva. Proto tomuto světci byl zasvěcen i nejstarší kostelík v Řezně, později věnovaný úctě sv. Haimhramma či Emeráma. Ba, protože v klášteře sv. Jiří, nazvaném později sv. Emmeráma, bydlili i první řezenští biskupové, již byli zároveň opaty tohoto kláštera, stal se sv. Jiří mimo sv. Petra, jemuž původní kostel biskupský byl zasvěcen, patronem diecése řezenské a byl uctíván všude, kam moc biskupů řezenských zasáhla.[15]) Bylo tedy Řezno od pradávna mocnou oporou křesťanství po celém širém okolí a šiřitelem úcty svatopetrské a svatojirské.

[14]) T. j. „Zákon bavorský."

[15]) Sv. Bonifác r. 739 rozdělil Bavory ve 4 diecése a posvětil na biskupa řezenského Gaubalda. Tento usídlil se v klášteře sv. Emeráma, poněvadž byl zároveň tamějším opatem, ale biskupství zřízeno bylo u kostela sv. Petra. Mimo to, protože příjmy kostela svatopetrského nestačily k výživě biskupově, užíval Gaubald také příjmů klášterních. Proto od tohoto

A tu je zcela přirozeno, že sotva biskupové řezenští pokřestili svůj lid, vedeni horlivosti pro rozšíření víry Kristovy, obrátili také zraky k velmi blízkým Čechám a usilovali obyvatelstvo jejich seznámiti s pravdami Syna Božího. Nemáme sice přímých dokladů o této činnosti či vlastně o pokusech biskupů řezenských anebo jimi splnomocněných a vyslaných kněží, kteří měli v Čechách víru Kristovu šířiti, ale známe výsledek či fakt této působnosti. Annály fuldské alespoň vypravují, že roku 845 přijalo v Řezně čtrnácte členů z vladických rodin českých svatý křest. Tím ovšem fakt sám známe, ale jeho přípravy, příčiny a celé pozadí přes všecko nové i nejnovější bádání zůstávají nám stále tajny.

Proto také mezi dějepisci českými vznikl spor, záležející v tom, že jedni nepřikládají faktu tomuto nižádné váhy, pokud se týče uvedení křesťanství do země české, a tvrdí, že Čechy nikdy ani jako země misijní nenáležely k diecési řezenské, kdežto druzí zase, byť faktu tomuto také nepřikládali značnějšího vlivu na pokřestění Čech, přece v něm spatřují uplatňování se vlivu křesťanství, od západu působícího na naši vlast. V poslední době však vyskytl se i názor třetí, posud nedosti povšimnutý, jenž tvrdí, že vlastně ti, kdož v Řezně r. 845 křest sv. přijali, nebyli ani z Cech, ale z marky české, čímž má býti posilněno, ne-li zdůvodněno mínění, že Čechy nikdy nenáležely diecési k Řeznu a že tedy pokřestění Čech je výhradně dílem apoštolů slovanských sv. Cyrilla a Methoděje čili štípením z východu. Jedni i druzí z připomenutých dějepisců uvádějí ovšem celou řadu důvodů pro svá tvrzení. Pravda však, jako obyčejně, bude a je uprostřed, t. j. dle všech známek pronikalo křesťanství do Čech dvojím směrem, totiž západním a východním. Západní směr byl starší, ale méně účinný. Za to východní byl mladšího data, ale mocnější . . .

Bitvou totiž u Aktia roku 31 před Kristem byly skončeny hrůzy válek domácích v říši římské a imperium Augustovo znamenalo mír a zároveň i rozmach práce nejen duševní, ale i hmotné tak, že v krátké době povstal rozkvět obrovské této říše, jehož dosah dosud nebyl doceněn. Důsledně oslňující rozmach veleříše římské jevil značné účinky i za hranicemi této říše. Směrem k Čechám alespoň přivtělili k ní znamenití princové Tiberius a Drusus téměř bez boje země východoalpské až k Dunaji a prošedše vítězně vlastní Germanií až k Labi, přiblížili se několikráte k hranicím země české. Tiberius konečně stanovil hranici říše římské na Rýně a na Dunaji. Germanie zkrušená zbraněmi římskými a rozdrobena na kmeny vzájemně

času až do sv. Volfganga byly v Řezně vlastně dvě katedrály: sv. Petra a sv. Jiří, jež později slula sv. Emeráma. Biskupové, kteří střídavě byli voleni jednak z mnichů u sv. Emeráma a jednak z kanovníků u sv. Petra, byli zároveň opaty klášterními a vykonávali biskupské funkce v obou kostelích. U sv. Emeráma přisluhovali jim mniši a u sv. Petra kanovníci, ale mniši a kanovníci tvořili společně biskupský senát či konsistoř.

nevražívé, nemohla býti nebezpečnou hranicím římským, zejména když i nebezpečný někdy Marobud byl zkrušen i bez zakročení vojska římského.

Když pak barbarské země dalekého a nehostinného severu neposkytovaly tehdy zvláštního bohatství ani přírodního, aby zlákaly podnikavé Římany, ponechána byla barbarská tato končina svému osudu a snahy římské obrátily se více k východu a k zemím bezprostředně s říší sousedícím. Avšak již i pouhá blízkost hranice veleříše římské musila přirozeně mohutně působiti na barbary v každém ohledu. I není tudíž s podivením, že od prvního století křesťanského letopočtu záplava římského kulturního vlivu od Rýna a Dunaje zasahuje barbarské země až po Balt, ba ještě dále, totiž až do oblasti nordických.

Z toho již jest patrno, že v této době kulturním vlivem říše římské, za jehož nejhlavnější, ba první složku musíme považovati obchod, nutně musily býti zasaženy i Čechy, jež sice k říši samé nenáležely, ale v bezprostřední blízkosti její se rozkládaly. A vskutku sídliště a pohřebiště z dob těchto v Čechách jasně o tom svědčí.[16]) Pohřebiště alespoň z doby císařství římského jsou rozložena nejen v severních Čechách, ale i ve východních a jižních a největší část z nich vykazuje pohřby žárové. Totéž skoro doslova a v celém rozsahu platí také o sídlištích. Při tom, jak výslovně podotýká dr. J. L. Píč, kulturní vliv blízké říše římské jeví se nám v rozsahu ohromném, při čemž zůstává arci tajno, co mohly poskytnouti naše barbarské kraje náhradou provinciím římským za dovážené sem předměty ozdobné i potřebné, neboť kde je veliký dovoz musí býti i značný vývoz a to vývoz předmětů dobře zpeněžitelných tak, aby z obtíže, plynoucí z obchodování se zeměmi barbarskými, kynul tučný zisk. Snad byli prodáváni otroci, po kterých v říši římské byla vždy veliká poptávka. Otroci byli totiž tehdy na místě naší čeledi pracovní silou, mohli někdy dostati svobodu neb i vykoupiti se a naučivše se mnohému, mohli při návratu do vlasti přinésti mnohou dovednost a mohli se tudíž navzájem státi učiteli svých krajanů v pracování podle způsobu římského a mohli přinésti i mnohý mrav a názor náboženský, který potom zdomácněl.[17])

Ve příčině obchodu s provinciemi římskými jest pak velice zajímavo, že v Čechách na území žárových hrobů, ba i dále, tedy na území z dob císaře Augusta a následujících, nalézáme dosti hojně římské mince měděné i stříbrné, později i zlaté, kteréž svědčí důvodně, že prodej a koupě nebyly vedeny pouhou výměnou věci za věc, nýbrž že není vyloučena možnost, že římská, ražená mince, mohla býti dosti obecným platidlem v obchodování. I místním i zahraničním jest pak významným, že

[16]) Sr. Dr. J. L. Píč, Starožitnosti země české II.,[2] 89.
[17]) D. c. II.,[1], 162.

i ve třetím století, kde mince římská stávala se čím dále špatnější a dále na sever se více nevyskytuje, u nás v Čechách přece v nálezech přichází, na doklad, že čilé spojení obchodní bralo raženou minci jako měnu, jejížto cena se mohla měniti, bez které se však v obecném životě nedovedli obejíti. Rozumí se, že mince, které v zemích barbarských zůstaly, znamenají pouze rozdíl mezi dovozem a vývozem. A protože nebyl u nás nalezen žádný veliký poklad jako majetek nějakého obchodníka, nýbrž mince pouze roztroušené na větším území, které spíše byly ztraceny než zúmyslna do země uchovány tak, že považovány býti mohou za nepatrný pozůstatek běžných někdy mincí, musíme souditi, že mince římská tehdy musila býti dosti u nás povšechně rozšířena čili že styky provincií římských s Čechami musily v té době býti velmi, nebo alespoň dost značné . . .[18])

Tehdy sídlili v Čechách Markomanné, jejichžto země již ode dávných dob stála pod ochranou říše římské a tedy vlivu Říma podléhala. Tehdy také to bylo, kdy Fritigil, choť krále Markomannů, zvěděvši od jakéhosi křesťana o slávě a zásluhách milánského arcibiskupa Ambrože, uvěřila v Krista a poselstvím i dary obrátila se na tohoto světce, aby ji poučil, jak má věřiti. Ambrož odpověděl překrásným dopisem, vykládajícím stručně zásady křesťanské. Fritigil hořic touhou seznati osobně proslaveného muže, vypravila se do Milána. Ale Ambrože již nestihla. Zemřelť 4. dubna r. 397, krátce před jejím příchodem.

Tato historická zmínka je prvním dokladem, že kol r. 395 křesťanství v Čechách vešlo, byť jen ve velmi malou a nepatrnou, známost alespoň u Fritigily a, jak souditi sé dá, že po jejím návratu z Milána více nebo nejméně několik vyznavačů z Markomannů si podmanilo. Praví sice dr. Novotný, že z této zmínky určitě plyne, že křesťanství do té doby k Markomannům ještě neproniklo a že naprosto z ní nelze vyvozovati, že by styk s Ambrožem byl dal základ k pokřestění celého kmene, jak chtí tomu dějepisci němečtí,[19]) ale dr. Novotný zapomíná, že zpráva sama rozhodně svědčí, že známost o učení Kristově došla Fritigilu v Čechách a odešla-li Fritigila z touhy po křesťanství do Milána, že najisto po svém návratu u svého národa známost křesťanství šířila, pokud ovšem v jejím vlivu bylo možno. A to stačí, neboť dle toho musíme za pravdu přijmouti, že první paprsky učení Kristova zazářily v Čechách již za Markomannů kol r. 395, a to z některé provincie říše římské, tedy buď z Bavor nebo z Podunají, jež k Bavorům patřilo, či snad docela z provincií porýnských.

Proto pravdu uvádí Dr. Ferdinand Janner, jenž případně napsal: „K otázce, nabylo-li křesťanství u přistěhovalých Bajuvarů do Bavor přívržencŭ čili nic, nemůžeme dáti odpovědi zá-

[18]) Sr. Dr. Píč, d. c. II.,[2], 163, n.

[19]) České dějiny I.,[1], 149.

porné, poněvadž již koncem čtvrtého století učení Ježíše Krista proniklo k Markomannům a choť náčelníka jejich Fritigilda udržovala náboženské styky se sv. Ambrožem . . . Ale víra Kristova i přes to u Bajuvarů, kteří jsou vlastně Markomanné z Čech do Bavor vystěhovalí, nedošla většího rozšíření . . .“

Markomanné ovšem, jak již bylo podotknuto, přešli při stěhování národů do Bavor a místo jich v Čechách zaujali Čechové. Alespoň pravdu tuto ohhajuje dr. Novotný zcela určitě, když dí: „Stopa po Markomannech skutečně jest a vede do Bavor. Neváhám přiznati se, přes novější námitky, k mínění celkem obecně přijatému, že Markomanné vystupují později pode jménem, které samo ohlašuje, odkud do nových sídel přišli, kdyby ani jazyk jejich příslušnosti neprozrazoval, pode jménem přichozích z Boihema, Bajovarů, Bavorů,“ ač dodává jinde: „Přesídlení nestalo se najednou, nýbrž poznenáhlu. Když se poprvé jméno Baiuvariů ozývá, znamená to jen, že proces již jest ukončen, že noví příchozí zaujali již nová sídla, jak samo jejich jméno prozrazuje.“

Než, jako z Bavorska po rozpadnutí se říše římské neodešli všickni Římané ze země, ale nějaká část jich, a mezi nimi i mnoho křesťanů, tam zůstala, což vyplývá již ze slova, jímž Markomanné od domácího, starého obyvatelstva byli přezváni, tak zajisté také z Čech neodešli všickni Markomanné, ale alespoň někteří z nich tam zůstali a později s přibylými Čechy splynuli. Tím ovšem nechci říci, že v Čechách po odchodu Markomannů zůstali alespoň někteří křesťané, ač nemožno to není, ale chci jen upozorniti, že zajisté obchodní styky i tehdy mezi Bavory a Čechy dále byly a trvaly. Pravdivě ti z Markomannů, kdož v Čechách zůstali, použili kulturní vyspělosti římské, jež v Podunají i po rozpadnutí se říše římské a po přistěhování se sem Bavorů a jich splynutí s pozůstalým domácím obyvatelstvem zůstala, k navázání nových obchodních styků. A poněvadž právě obchodníci a řemeslníci bavorští byli namnoze křesťany, musíme uzavírati, že tito na svých cestách po Čechách alespoň jiskřičku křesťanství zaseli i mezi nově sem přišlými Čechy. (P. d.)

Alois Dostál:

Na zámecké kaplance.

(Č. d.)

XIII.

Sotva kaplan ohlásil v zámecké svatyňce, že nejbližší neděli nadchází doba adventní jako příprava k vánočním svátkům, hned si zavolala paní baronka Halíkovou do zámku.

„A je to tak naspěch?“ pravila babička, předávajíc vaření nedělního oběda vnučce ne bez obavy.

„Návštěvu nutno vykonati hned,“ stál na svém komorník a hned otočiv se, ubíhal do zámku, aby donesl starému pánovi přesnídávku.

„Právě teď, právě dnes, když máme husu,“ měla starost kuchařka, poučujíc Miladu, jak třeba topiti, husu polévati, pozor dáti. Snad se dlouho nezdržím,“ ještě se utěšovala cestou.

Nebylo třeba ohlašování, mohla vejíti kdykoliv do pokoje baroničina.

„Paní Halíková, paní Halíková,“ volala velkostatkářka poplašeně. „Já zapomněla, že už bude advent, že za čtyři neděle jsou vánoční svátky.“

„Ano, za čtyři neděle,“ přisvědčovala paní.

„Ale vždyť nebudeme hotovi, vždyť jsme ještě ani nezačali!“

„Nerozumím milostivé paní.“

„Štědrý den, k tomu nutno našíti mnoho šatek, sehnati látky, měřiti, šíti —“

Halíková posud nerozuměla.

„Na ten den dostanou děti našich čeledínů, čeho nejvíce potřebují. Na chlapce to dáme ušíti krejčímu, divím se, že posud se nehlásil, děvčatům to šijeme zde v zámku.“

„A tak!“ pochopila Halíková. „No, to je hezké, to mají děti radost a veselé svátky.“

„Ovšem, ale nutno všechno sehnati — nejméně pro čtyřicet dětí. V takových rodinách co rok počet přibývá.“

„Pomůžeme s vnučkou, denně budeme šíti,“ nabízela se Halíková.

„Také komorná, zahradnice, pradlena šijí, dole pokoj promění se za dílnu. Velebný pán bude tak laskav a sepíše počet dětí, chlapce pošleme hned ke krejčímu. Látky kupují sama, něco se přešívá také ze starého. Celý advent jsou s tím starosti.“

„Všechno potom odměněno při nadílce, to je radost, to jest díků —“

„I také nespokojenost. Tedy se do toho dáme. Hned zítra začneme. Nutno dojeti do Sedan.“

„S největší ochotou, ale teď bych prosila za propuštěnou. Nedůvěřuji vnučce, že by mně nespálila oběd. Ještě nezkušená kuchařka.

„Tak jenom jděte, odpoledne si o tom více pohovoříme a prohledáme šatnu," vybízela baronka kaplanovu matku.

Tato doma nejdříve se podívala do trouby, potom opravila oheň a zvěstovala synovi, co se chystá a jaká práce v zámku nastává.

„To je hezké, v tom rádi pomůžeme, budou aspoň veselé svátky. Tak, děti dvorské čeledi," přikyvoval kaplan.

„Ze všech čtyř dvorů. Budeš to sepisovati. Každý dostane nejnutnější," přisvědčovala matka z kuchyně.

„Už jsem to dělal jako katecheta. No, zde to nebude tak těžké a — nevděčné. Hned si připravím papír."

Prokop měl knihy a psací náčiní na vedlejším stolku. To byl jako pult, ale psal tu, kdo právě z domácích potřeboval. Papíru tu ležel svazek, bylo ho třeba na žádosti rozličného druhu, jež hotovil, na kázání, jež sepisoval. Kaplan vyňal arch a dělal rubriky pro jednotlivé části oděvu dětského, čepicí začal a botami končil. A ještě nebyl hotov, když se dostavila kravařka s přeuctivým pozdravením.

„Mám prý se přihlásiti na šaty pro haranty. V kuchyni jsem slyšela, že se už sepisuje Tak jsem první, to je dobře, aspoň dostanu nejvíce."

Kaplan zavolal ženu do pokoje a počal výslech. Zapsal jméno a příjmení. „Tak kolik máte dětí?"

„A prosím pět, všechny jsou nahé a co rok dostávají celý oblek. Tak tomu bude i letos."

„Ale já musím učiniti přece zápis. Jmenujte ty děti křestními jmény a udejte jejich přibližné stáří."

„Snad toho ani není třeba. No, tak Tonda 13 roků, Mařka 12 —" vypočítávala kravařka.

„Čeho tedy Antonín nejnutněji potřebuje? Počneme od hlavy. Čepice?"

„Všeho, jak jsem řekla. Do školy jich posílati nemohu, zimou naříkají —"

„Kdybyste podrobně nevypočetla, co jim nejvíce schází, musily by se sem dostaviti."

„I přijdou, třeba hned a to nejmladší přinesu," poněkud nakvašeně vypovídala matka. „Pošlu je sem a hned se mohou změřiti."

Za chvíli skutečně tu byla kravařova rodina, všichni se dostavili bosi, roztrhaní, bez čepic a šátků, ač ráno někteří z nich byli ve slušném šatě v kapli. Všichni prý mají pouze dřeváky a tohle jest jediné, co jim visí na těle. Kaplan poznamenal do rubrik a chlapce poslal ke krejčímu. Děvčata změřila Milada.

Ale hned šel na radu ke správci, aby se zeptal, bude-li do takové výše povolen rozpočet.

Uslan se jenom usmál.

„To se opakuje co rok. Já bych to vůbec ani nepodnikal, ale dárek odevzdal v penězích. Ti lidé chytají celou ruku, podá-li se jim prst. Náš adjunkt zná čeleď a pomůže vám. Vás by ošidili. Někteří hlásí i mrtvé děti."

A skutečně, odpoledne se děl zápis za přítomnosti Pavelkovy. Každý zase žádal celé obleky pro děti, ten onen hlásil i syny nepřítomné i dívky, které se už samy živily. Kaplan psal a adjunkt opravoval. Byl při tom křik, i slza vyroněna, opronesena stížnost, ale na konec zůstalo tak, jak Pavelka usoudil. „Dostanete, mnoho-li bude možno, jak paní baronka rozsoudí. Na té všechno záleží."

Během týdne dostavili se k zápisu i z ostatních dvorů, nebylo třeba je svolávati, dorozuměli se a čekali, až ve známost vejde, že se konají přípravy. Přišli jiní, také chudí, kaplan je poznamenal, ale adjunkt hned vymáčal. Nepracovali u panských dvorů, ať se o ně postará obec.

„To tak," odpovídal starostá, „já jsem rád, že si obleku svoje. Ti by si toho naporoučeli!"

„A nedalo by se to nějak zařídit, by se i těm dětem dostalo zimního obleku?" ptal se kaplan, rozmlouvaje o té záležitosti s mladým Vraným.

„Obec má mnoho vydání, několik stovek věnuje na chudinství, oblékati tedy děti nemůže a nebude. Ať se tak děje v zámku, tam se strojí stromek a páni mají potěšení," nadhodila hlava obce.

Babička s vnučkou nyní trávily více v zámku než na kaplance, pilně se šilo, také švadlena z obce povolána na pomoc. Stroje rinčely.

„Prokope, máš si říci, co bys přál si štědrého večera. Paní baronka se mne ptala."

„Divné zařízení," vrtěl hlavou kaplan, „špatné překvapení dárkem."

„Také k něčemu dobré. Aspoň dostaneš, po čem toužíš, čeho potřebuješ. Mám to paní baronce sdělit."

„Něco k malování by mně bylo nejmilejší," po krátkém rozmýšlení řekl kaplan. „A co dáme my?"

„Mnoho toho nebude, nějakou maličkost, aby seznána byla dobrá vůle. Tak, a musím zase jíti."

Teď kaplan sám topil, sám si ohříval, s večerem pro vodu si došel, dříví ze sklepa vynesl. Mnohdy už tu byl návštěvou Pavelka, ale pilné pracovnice posud ze zámku se nevracely. Muži se bavili. Adjunkt donesl si pivo, povídal, co toho dne podnikal, co se kde přihodilo. Jindy sklonili hlavy nad stůl a hráli šach, hledíce druh druha poraziti.

„My se namáháme a páni si hrají," vyčítala žertem Milada, ze zámku se vrátivši. „Ani nepřiložili. Taková je zde zima. Brrr!"

„Já mám o svátky také zásluhu," hlásil adjunkt, „pomáhal jsem vybírati pro zámek vánoční stromy."

„Kolik? Povídáte hned — stromy."

„Tři: jeden pro dvorskou čeleď, druhý pro příslušníky zámku a třetí pro vznešenou rodinu. A musí to býti stromy, když na příklad na tom druhém bude viseti mezi jiným kožich páně správcův."

„Co bude asi na tom posledním stromku?" zatoužila Milada.

„Něco mohu sděliti, bude tam zlatý řetěz, který si objednala paní baronka."

„Sama pro sebe?"

„Ano, už dopsala zlatníkovi do Prahy."

„Divné zařízení. Snad už i vy předem víte, co dostanete?" smála se dívka.

„A to také vím, boty shrnovačky, aby se mně dobře chodilo i závějemi do Závoran. Můj pán učinil paní baronce ten návrh."

„Věc užitečná, ale málo poetická," poznamenala Milada.

„První cestu v nich udělám do svého domova. To si rodiče vymínili, že, pokud budu svoboden, svátky vždy u nich strávím. Zde by mně bylo velice smutno, neboť můj pán i vy, štědrý večer budete tráviti na zámku."

„Snad by se dalo pozvání i pro pana adjunkta získati," nabízela Haliková.

„Ne, děkuji za sprostředkování. Vím, že byste toho docílila, ale rád spěchám domů. Povezu rodičům ryby, které dostanu za to, že k rybníkům dohlédám."

„Tak vás nemůžeme zdržovati. Také bychom se podívali rádi do Zlonova, ale není to možné. Aspoň pošleme dětem cukrovi na stromek."

„Toho se zde mnoho vyrábí; jak jsem nahlédl do účtů, vydává se na ně mouka i cukr. Každé dítě dostane několik kousků —"

„Ale jenom děti dvorské čeledi —" nějak s výčitkou pronesl kaplan, jemuž se toto zařízení nechtělo líbiti.

„A já neumím cukroví dělati!" lekala se Milada.

„Tomu vás, slečno, kuchařka snadno naučí. A co na tom, bude-li kůň míti o jednu nohu více nebo bude-li panák dvouhlavý. Pamatujte si: vždy lépe více než méně;" dodal adjunkt se smíchem.

Kaplan přešel pokojem, počítaje, kolik dětí asi vůbec jest v Opětanech. Škola tu byla dvoutřídní.

Páni hrávali nyní pravidelně šach, Milada si ještě domů nosila práci. Bylo nutno popíliti si.

V zámku ve velkém pokoji už se kolikráte dodělávalo, ale došla nová úpěnlivá prosba, aby také na to ono dítě ještě byl vzat zřetel. Také krejčí už mnoho odvedl díla a zase dostával

nyní již jenom rozpárané šaty po obou baronech, aby z nich něco menšího vyrobil.

„To ještě dlouho vydrží," pochvaloval, „teď se takové sukno ani nekoupí."

Mezi šičky přicházel starý baron, vždy s nějakým vtipem, často i obhroublým, ale když se déle chtěl zdržeti, baronka ho posilala do pokoje: „Ale papa, nesmíš nás zdržovati."

„Vždyť nás milostpán jenom obveseluje," ujímala se barona Halíková.

„Chystáte-li mně někdo pod stromek doutníky, mohl by mně je dáti předem, právě bych potřeboval."

„Ale papa," napomínala otce baronka.

„Vždyť tomu rozumíme," mínila kaplanova matka, která byla v této dílně jako mistrovou.

Ale baronka přece měla strach, že švadlena všechno rozpovídá v obci. Už oznamovala, kdy se počne s cukrovím na stromek.

„A nebylo by možno," ozvala se Halíková, „těch koníků, srdcí, věnečků napéci více, aby se mohly jimi podělíti všechny děti z obce? Uspořádala by se při tom taková slavnost —"

Baronka byla návrhem překvapena. Hned seznala, že to je žádost kaplanova, že se zase ujímá dětí, jako se už mnohdy ujímal dospělých. Proto hned ani se nerozhodla.

Při nejbližší příležitosti volán do zámku správce, aby poradil, zdaž by se mohl pro všechny děti vystrojiti stromek, ovšem šatu že se dostane jen dvorským. Baronka se obávala, že by pro příště i ostatní děti vyžadovaly cenných darů.

„Když je obec zaplatí, ale vím, ta nedá krejcaru," hned vpadnul do řeči Uslan. „Děti z vesnice by mohly býti k té slavnosti připuštěny, ale dostanou pouze pečivo nebo co jejich rodiče jim pošlou."

Správce ujistil baronku, že vydání na pečivo nebude veliké, to že se při ostatních dárcích ani nepozná.

Kaplan promluvil s panem řídícím, ten se uvolil nacvičiti zpěvy, příležitostné básně, poděkování a obcí se rozletělo, že budou na štědrý den do zámku na slavnost všechny děti připuštěny.

„Jenom dostanou-li také šaty," hned měla starost hospodyně z větší chalupy. Také by ráda brala.

„Ba vaše nedostanou," jistila Voráčková, „leda že byste je dříve poslala velebnému pánovi. Tento to řídí."

„Potom tam moje děti nemusí chodit."

„Jde o tu dětskou radost. Až posud se to vyčítalo, že se ona slavnost přede všemi uzavírá."

Hospodyně hned slevovala z přísného úsudku. Celkem velmi mnozí si stanovili, že pro své děti dárky pošlou a jiní z dospělých se chystali rovněž se zúčastniti, když děti nosily ze školy pěkné vánoční koledy.

V zámku přípravy končily, už z lesa odvezeny stromky. Určený pro barony byl zcela bez vady a úplně souměrný. Hajný nejvíce ho opatroval.

V kaplance kupily se dárky z obce, Prokop na každý přivěsil cedulku, pro koho určen. Zase matka s vnučkou byly v kuchyni, kde se peklo cukroví. Milada přinesla talíř nepodařených kousků strýčkovi. Došla i zbožná Pavlátová a položivši dvě svíce na stůl, pravila: „Zde ode mne darek Ježíškovi."

Kaplan vděčně pohleděl na ženu.

„A nemohla by také v Opětanech býti půlnoční?" tázala se Pavlátová.

„Posud zde nebyla nikdy. Musil bych o tom promluviti s pány a v Křečíně. Letos už je pozdě."

„Tak půjdeme na jitřní." Že zůstane i na další dvě mše, nepověděla. Při jedné bude zpívati Vraný a při druhé Holan, s varhanami bude velká.

Ještě kaplanovi nastala povinnost nastudovati řeč při rozdílení dárků vánočních, v níž by spolu díky vzdal jménem obdarovaných. Pachtil se s promluvou, když matka s Miladou rovnaly dárky na stromek. V kuchyni ve vaničce šplouchal se tříkilový kapr a vedle na podlaze ležel zajíc. Obé donesl hajný na svátky. Také do Křečína a do Sedan rozneseny ryby a zvěř. Páni na večeři nikoho do zámku nezvali, tu slavili v nejužším kruhu rodinném a teprve k sedmé hodině přišli správcovi a obyvatelé kaplanky, aby večer strávili v hovoru a hrách společenských.

(P. d.)

H. Uden:

Mundus vult decipi —

Ne svět, ale tvorstva pán, jenž myšlenkou se zrodil,
klame sebe sám jak o závod a klame všecky:
že prý s pravdivostí dotud nikdo nepochodil,
čistá bezelstnost se najde sotva mezi děcky.

Troupem sluje, kdo za sebou všecky mosty spálil —
člověk opatrný na plno se neprojeví,
byť i proto jen, že v zásadách se neustálil,
aneb o svých přesvědčeních ani dobře neví.

Z vrozeného schylu se vzájemnou nedůvěrou
podléháme neduhu, jenž zřídka bývá řečným,
a přec v rozšíření lišícím se pouze měrou
pro hřích závěrů již dávno stal se příslovečným.

Nadšenosti, která na kvap opatří si chůdy,
by se hlomozivě pustila za slibným ruchem,
počítavost ještě na rozpacích, kam a kudy,
vychloubá se plynně se svým předvídavým duchem.

Špatný zvyk má vezdy vrch vzdor vlastní prázdné lácí,
již se zdává zradou všecka starostlivá láska:
když se primitivní chaos občas na svět vrací,
bývá s lidmi lichý kothurn a falešná maska.

Ignát Zháněl:

Alois Koudelka – O. S. Vetti.

(K šedesátinám i ku 40leté spisovatelské činnosti.)

Až posud žijí u nás někde v zastrčené dědince velikáni svého oboru — a málokdo o nich ví. Mezi ně patří katolický farář Alois Koudelka, více znám pod pseudonymem O. S. Vetti. Působí poblízku Brna v Praci, ve stínu památné mohyly Napoleonovy, která byla postavena na prateckém kopci před válkou nákladem jednoho sta tisíc korun, přičiněním ř.-k. profesora náboženství na české reálce v Brně, Aloise Slováka, č. kons. rady.

Koudelku nazýváme vším právem českým Mezzofantim, ovládá třicet dva jazyky, z dvaceti šesti přeložil kratší a delší věci, uveřejněné samostatně v knižní úpravě nebo pouze v časopisech. Myslíme, že nepřeháníme, když tvrdíme, že je K. ojedinělý zjev mezi překladateli všech kulturních národů. O Mezzofantim, o němž se tvrdí, že uměl a rozuměl ve věku sedmdesáti let, kdy zemřel, sedmdesáti řečem, jest známo, že kromě přirozeného nadání byl neobyčejně pilný. Když zemřel, našlo se v jeho pozůstalosti několik beden, naplněných výpisky, překlady, frásemi, slovíčky atd. Podobně pilný je K. Kromě svých stavovských povinností obírá se celý den studiem řečí, jednu hodinu věnuje pro zdraví nezbytně potřebné procházce a tu má vždy s sebou knihu, tužku, píše, mluví, cvičí se v řečech. Každý den vstává ráno o třech. Má ve svém bytě velkou skříni, v níž jsou ve dvou řadách za sebou toliko slovníky, gramatiky, učebnice a jiné vhodné pomůcky k naučení řečem. Ovšem, pokud mohl a stačily skromné příjmy, zaopatřoval si od některých řečí více slovníků i pomůcek, až našel nejvhodnější a nejsprávnější, proto mnohé ze slovníků jsou plny jeho poznámek, vepsal do nich slova, fráze, kterých tam nenašel.

Koudelka narodil se v Kyjově, na moravském Slovácku, 18. listopadu 1861, kde byl jeho otec nadlezcem při hnědouhelných dolech Salmových. Po návštěvě obecné školy šel do místního německého, piaristy řízeného gymnasia, kde pobyl pouze dvě leta. Otec byl totiž přeložen do kamenouhelných dolů téhož majitele do Polské Ostravy. Alois šel do III. třídy gymnasiální do Brna a bydlil v biskupském semináři. Maturoval na tehdy nazvaném slovanském gymnasiu roku 1879. Vstoupil v Brně do bohosloví, jež vystudoval 1883 a byl, jsa stár ne úplných 22 let, vysvěcen pouze na jáhna. Ustanoven byl za výpomocného kněze v Hrádku u Znojma, kam zavítal tehdejší brněnský biskup Dr. Fr. Bauer a vysvětil ho 19. března 1884 na kněze, což byl u nás první podobný případ. Pobyv rok v Hrádku, byl kaplanem v Bučovicích něco přes rok, pak administratorem ve Fryšavě u Nového Města. Ve školním roce 1887/8 byl výpomocným katechetou na české reálce v Brně a

zároveň redaktorem katol. denníku „Hlasu“. Protože nebylo naděje, že by se v dohledné době stal skutečným profesorem, zadal si k vůli matce i sestře, aby je mohl míti u sebe, o faru v Rovečíně, na níž byl 6. července 1888 investován. A sotva se tam odstěhoval, zadal profesor Hrudička, katecheta reálky brněnské o faru v Telči, již obdržel. Jeho nástupcem se stal Alois Slovák. V Rovečíně pobyl tři leta. Pro strohé, právě horské po-

Vdp. P. Al. Koudelka. — O S. Vetti.

časí, které mu nesloužilo, hlásil se na rovinu na faru Nikolčice, kde ztrávil sedmnáct let; nyní je v Praci, letos patnáctý rok.

Již v bohosloví oblíbil si studium řečí, maje úmysl překládati z nich do naší milé mateřštiny. Uměl poněkud francouzsky z gymnasia, kde vyučoval tomuto jazyku dr. Karel Veselík, všem žákům nezapomenutelný, šlechetný učenec. V bohosloví učil se dalším řečím a uveřejňoval překlady v „Museu“, tehdy psaném časopise bohoslovců. Tiskem vyšel jeho první překlad z italštiny ve „Květech“ 1881, byla to povídka Domin. Ciampoliho „Lovec hadů“. Slaví tedy Koudelka letos zároveň se svými šedesátinami čtyřicetiletě jubileum své překladatelské činnosti. V brněnském „Obzoru“ uveřejnil jako bohoslovec 1882

dvě povídky, překlady z italštiny, v roku následujícím 1883 v témže „Obzoru" překlady již ze čtyř jazyků, totiž z angličtiny, francštiny, italštiny a španělštiny. Pak přibývalo znalosti jazyků, jak lze sledovati v témže „Obzoru". Roku 1889 používá ponejprv pseudonymu O. S. Vetli a uveřejňuje překlad ze švédštiny, r. 1892 přistupuje chorvatština, 1893 finština, 1895 novořečtina, 1899 holandština, z níž tu podal překlad delšího románu „Tajemství Duverlyovo". Originál jest od Melati van Java.

Není možno uvésti všech K. překladů; sám nemá žádného seznamu, neví, kam je posílal, kde a kdy byly uveřejněny. Myslíme, že nechybíme, když tvrdíme, že bylo každoročně vydáno od něho nejméně sto kratších povídek, novel, což by bylo za čtyřicet let čtyři tisíce, které by snad vyplnily dvě stě svazků po 250 stranách. Vydal kromě toho ještě mnoho větších překladů, které vyšly knižně. Pokud podepsaný mohl zjistiti, jsou to následující spisovatelé, z nichž překládal. 1. Z angličtiny uveřejnil roku 1889 svůj první knižní překlad. Byl to „Ben Hur" od amerického spisovatele Lewisa Wallace. Vyšel nákladem redaktora „Hlasu" Jindřicha Dvořáka a měl VII a 479 stran. Dále přišly na řadu: Dickens Charles, Manning kardinál, P. A. Sheehan, Gibbons kardinál, Benson Hugh Robert, Kingsleyová, Copus J. E., Reade Ch., Reide Christian, Wilkonsová dva sv., M. Mannixová.

2. Z arménštiny (nové): Raffi a Aharonian. 3. Z čudštiny: Juhani Reijonen, Juhani Aho 2 sv. 4. Z francštiny: Routhier A. B., Levrayová Marguerite 2 sv., Delly M. Verriéres Jos. des, Chatelain 2 sv. 5. Z grusinštiny: Tsereteli Akati. 6. Z holandštiny: Cremer J., Vesters J., Werumens Buning A., Heijersmans Herm. 7. Z chorvatštiny: Pokupská Mil. 8. Z islandštiny: Hjörleifson Einar, Pálsson Gestur. 9. Z italštiny: Rossi Giov. Bapt. 10. Z lotyštiny: Blaumanis Rud. 11. Z maďarštiny: Murai. 12. Z norštiny: Lie J. 13. Z portugalštiny: Diniz Julio. 14. Z řečtiny (nové) Viketas Kark a svazek povídek od různých spisovatelů pod názvem: „Kus jižního nebe." 15. Ze slovinštiny: Jurčič Josip. 16. Ze srbštiny: Iljič Dragutin 2 sv. 17. Ze španělštiny: Alarcon de P., Alfonso Luis, Caballero Fernan., Coloma Luis, Grassi Angela, Valdés. 18. Ze švédštiny: Hedenstjerna Gustaf, Geierstam Gustaf, Lagerlöfová Selma. 19. Z ukrajinštiny: Čajkovskij Andrij.

Dr. Ph. Fr. X. Nábělek:

O autoritě a její potřebě.

(Č. d.)

Bezprostředními vnějšími příčinami, že autorita klesá, bývají nepřátelství, zlá vůle, lehkomyslnost, nevědomost lidská, závisť, zvláště sobectví, jež nedává se od zlého skutku zdržeti ani vědomím, že jedná zle, a že jednání takové někdy stihne zasloužený trest od toho, jenž dal přikázání: „Nepromluvíš křivého svědectví proti bližnímu svému!“ Pokud známe osoby snižované, sami víme, v čem se jim křivdí; jinak věc se má, když jich neznáme. Ale pozorovati jest, že autorita t. j. vážnost, úcta vůbec, jak světských, tak i duchovních vrchnosti a zákonů klesá a mizí; poněvadž každá změna, každý zjev tedy i tento má svou příčinu. Neklesá autorita za dnů našich po nejprv; zjevy takové byly již mnohokráte v dějinách lidstva pozorovány a co bylo příčinou všeobecného klesání autority jindy, bude snad i příčinou klesání autority za doby naší.

Dokud u starých Řeků, později u Římanů víra v bohy nebyla otřesena, stála i autorita světská a statečnost občanská, byl zájem pro všeobecné dobro a obětivost pro společnost, pro stát. Jakmile šířila se nevěra, mizela úcta k bohům, klesala i autorita světská. S úctou k náboženství úzce souvisí i blaho lidské společnosti, blaho státu, filosofové popírající jsoucnost bohů byli vypovídáni a spisy jejich veřejně páleny, jak se to stalo neznabohu Protagorovi (v V. stol. př. Kr.) v Athenách. Filosofie epikurejská zvláště za doby římského císařství, jež radila lidem nestarati se o bohy a užívati, poněvadž člověk prý má jen to, čeho užije a není nesmrtelným, zhoubně působila tedy na lidskou společnost, sváděla od uctívání božstva k neřestem, k požívavosti a měla v zápětí mravní zkázu a tím i úpadek říše, která pak nebyla s to, aby odolala nájezdům národů sice nevzdělaných ale pilných. Klesla, když sloupy její pozbyly síly a moci. Také před revolucí francouzskou filosofové francouzští šířili bezbožectví; Holbach, de Lamettrie, Diderot hlásali, že Boha není, člověk že jest pouhým strojem L'homme machiné (de Lamettrie) že není duše nesmrtelné a smrtí tělesnou že jest vše u konce. Šťastným prý bude lidstvo, až vymizí z něho všechno pomyšlení na Boha. Z náboženství tropen smích; Voltair jenž uznával potřebu náboženství pro zachování společnosti lidské, brousí na něm svůj vtip. Bůh pak s trůnu sesazen a postavena na něj moudrost lidská. Hlásali rovnost, svobodu a bratrství. Chrámy a obrazy zneuctěny. A vizme, jak ta rovnost, to bratrství upřímně bylo míněno. Měli snad v úctě toho, jenž rovnost všech hlásal a bratrství, jenž vždy klonil se k těm, kteří byli zkracováni, a z lásky k lidu i ukřižovati se dal? Když jemu upřeli božství a učinili jej pouhým člověkem, měli jej ctíti aspoň jako vzor lásky k bliž-

nímu. Ale obrazy jeho vydány luze k nejhorší potupě a roubání a nedovoleno hlásiti se k němu a cíti jej. Klesla úcta k náboženství, klesla i úcta k úřadům a zákonům světským, pominula všechna autorita a s ní i počátek lidské společnosti. Je-li Bůh stvořitelem světa, jest i původcem řádu světového a všechna moc pochází od něho. Tím autorita jest jako posvěcena a má váhu a moc. Odstraníme-li víru v Boha, autorita úřadu, vrchnosti pozbývá tohoto posvěcení.

Nebude posvátnou osobou vladař, nebude posvátným úřad, nebude člověk konati povinnosti, leč bude-li donucen k tomu mocí a snad i hmotným ziskem. Není-li Boha, není i jeho přikázání; všechna mravouka založená na náboženství jest výmysl lidský, pouhý blud; nejsme povinni poslouchati vrchností ani duchovních ani světských, nejsme povinni dávati „co jest císařovo císaři, a co jest Božího, Bohu". Neplatí přikázání: „Pomni, abys den sváteční světil, . . . Cti otce svého i matku svou . . . nezabíješ, nesesmilníš, nepokradeš, nepromluvíš křivého svědectví, nepožádáš statku bližního svého". Kde jindy povinnosti byly konány z příčin vnitřních, konají se z donucení. Jestliže ti, kdož jiným postaveni jsou za vůdce, za vzor: učitelé, vychovatelé, páni prosáklí budou neznabožstvím, nebudou-li míti náboženství, v jednání jejich se to bude zračiti a nezůstane to tajno. Co si dovolí pán velký, proč by nesměl si dovoliti pán menší; a co si dovolí pán menší, proč by neměl si dovoliti pán ještě menší, proč ne i jeho sluha, proč ne každý? Pěkně nám to podává parabola: Ubíral se kdysi s komonstvem cestou král; utrhl si z ovocného stromu u cesty lístek, ministři po větvičce, vysocí úřednici lámali větve a jejich sluhové olámali i haluze a ti kdož šli za nimi povalili i strom. — Tak klesání autority zaviňují sami ti, kteří na ni činí nároky. Kdyby nevěra omezovala se jen na málo lidí, ještě dalo by se mysleti, že řád bude udržen, ale rozšíří-li se všeobecně až do nejširších vrstev lidu, tu pak již nepostačí prostředky hmotné moci donucovací, tu přestane pořádek v rodině, v obci, ve společnosti, ve státě. Nechť nikdo nepraví: ona ctnost, která varuje se zlého z bázně trestu a činí dobré za odměnu, ta není ctnosti, nechť nikdo neříká, že mravouka tím se kazí, když slibuje za skutek dobrý odměnu a hrozí se trestem za skutek zlý, dobré že má se konati jen proto, že dobrým jest a varovati se zlého proto, že jest zlým; k tomu že mají býti lidé nabádáni, a pak že není třeba Boha odměňujícího a trestajícího. To se snáze řekne, ale nesnadno provede ve skutečnosti. Přirozená povaha lidská jest sobecká a nikdo s chutí ničeho nepodniká, z čeho nevidí pro sebe nějakého prospěchu. Ten ovšem stojí výše, kdo by dobré konal proto, že je to dobré a varoval se zlého, protože zlé jest samo sebou opovržlivo a ne proto, že očekává odměnu nebo že bojí se trestu. A vím, že žili i mužové, kteří popírali jsoucnost Boží, jako Holbach, a přece byli jinak dobrými lidmi. Ale v mládí byli vychováni v náboženství, a to je povzneslo na tak vysoký stupeň a působilo v nich mimoděk,

i když zapírali Boha. Proč pak jejich žáci nebyli takoví? Vždyť ostatně i naše mravouka neučí nás jen proto činiti dobré, abychom došli odměny a varovati se zlého pro uvarování se trestu, nýbrž dobré máme činiti z lásky k Bohu, odměna a trest jsou jaksi prostředky vychovatelskými paedagogickými. „Hledejte nejprve království Božího a spravedlnosti jeho, a vše ostatní bude vám přidáno."

Shoda s bytostí nejvyšší zajisté jest příčinou šlechetnou. Však těch málo, kteří snad by zůstali i jako neznabožci dobrými lidmi, sotva by obstáli vedle množství těch, kteří nebojíce se trestu, od zlého ničím by nedali se zdržeti: ani skála osamělá v rozbouřeném moři vlnám neodolá. Neznabohů, kteří přece byli šlechetnými lidmi, bylo vždy málo. Též na druhé straně víme, že i lidé věřící v Boha byli zlými a dopouštěli se zločinů. Smíme snad z toho dovozovati, že víra v Boha nemá účinku na jednání člověka? To by bylo velkým omylem. Onino zůstali dobrými, poněvadž byli k dobrému vychováni od matek věřících, tito jsou zlými aspoň občas, protože přirozená sobeckost a vášně zatlačily v mysli představu Boha. Však svědomí se u nich ozve, mnozí aspoň chybu napraví. Ti kdo nevěří, zůstávají zatvrzelými. Nebýti víry, tito všichni byli by zlými. Spíše dlužno říci: když u člověka mnohdy ani náboženství není s to, aby zdrželo jej od zlého, jak by bylo mezi lidmi, kdyby víra v Boha vůbec pominula! Ale kdo nám řekne, co jest dobré a co jest zlé, co jest dovoleno a co ne. Rozdíl tento stanoví přesně nám jen náboženství. Řekne-li někdo z lidí, to není dovoleno, proč měl bych věřiti; stejným právem mohu říci já, že jest to dovoleno. Můžeme vůle jiného člověka vázati, abych konal to neb ono? Není mi v té příčině nikdo autoritou? Že neznabožství vede k zavržení autority, dá se ukázati příklady. Dle filosofie materialistické, jež právě za našich dnů nabyla velkého rozšíření, Boha není, člověk podstatně neliší se od zvířete, nemá duše nesmrtelné. Bůh jest výmyslem lidským. Člověk jest nejvyšším pánem. Jako ve vší přírodě, co silnějšího jest, více má práva k životu než slabší, žije tedy na úkor slabšího. Zvíře silnější umí kořist slabšímu, jest mu to dovoleno, má ku všemu právo, čeho se může zmocniti. Tak jest i člověku dovoleno všechno. Nejoblíbenější, téměř moderní filosof německý Nietsche bez obalu hlásá ve svých spisech důsledky této filosofie. Mnohokrát opakuje: „Bůh jest mrtev a zůstane mrtev", jindy opět, „že člověk vymyslil si Boha." „Přikázání že nebyla dána lidem s hůry, že si je dali lidé sami: jako otce ctíti, pravdu mluviti, věrným býti." Místo lásky k bližnímu, radí vykořistovati bližního a obětovati jej svému prospěchu. „Buďte tvrdého srdce", volá k mocným, „ničeho se nebojte; co vy jiným činíte, nikdo vám oplatiti nemůže. Bůh, jenž trestá, jest odcizen, jest mrtev." O manželství mluví pohrdlivě a ženu uráží.

„Nic není pravda (co se týká náboženství), vše jest dovoleno". — Měl předchůdce. Tak Max Stirner, pravým jménem Kašpar Schmidt (1806—1886), prohlašuje Boha za výmysl lidský, práva má každý jen tolik, kolik má moci, zavrhuje rodinu, manželství,

stát; Bůh, víra, mravnost, spravedlnost, vlastenectví, lidskost a vše, co jmenujeme ideálem, jest bláznovství, a lidé, kteří v ideály věří, jsou blázny. Vše, co dle mravouky křestanské jest dobré, jest prý bláznovství. Člověk má býti bezohledným sobcem. Kdokoliv hlásá ctnost, jest pošetilcem. Člověk nemá pražádného určení. Člověk teprv potom přestane býti poddaným, až nebude kněží, theologů, filosofů, státníků, učitelů, úředníků, rodičů, manželství, čili jinými slovy, až nebude náboženství, státu, společnosti lidské, řádu rodiny, jako mezi zvířaty. Tak na jedné straně úplná svoboda, aby činil, co chce, na druhé straně přece však není prý svobodné vůle a zodpovědnosti za to, co kdo dělá: materialismus nepřipouští svobodné vůle. K tomu prý vede věda; věda a víra prý se nesnesou, věda prý odporuje víře. Člověk, beztoho přirozeně náchylný k sobectví, té nauce rád uvěří, zvláště kdo má moc, bohatství, a snadno může si opatřiti tělesné požitky. Lehkomyslnost a povrchnost velmi lehko dá se získati pro takové názory. Německý básník Jindř. Heine (1799—1856) ve svých básních hlásal požívavost; právo k životu má prý jen ten, kdo má co jíst. Radí jako kdysi Epikurejci o život záhrobní se nestarati, užívati života a nebe ponechati vrabcům. — Ze všeho, co člověku jest svatým tropil si smích, z náboženství, ze ctnosti, a to pohrdání stavěl na odiv. Byl vtipným a vládl pérem velmi obratně. Neznaboh tento byl oblíbeným básníkem bohatých tříd, jimž dovoluje všechno, a měl tento nadaný ale nad míru frivolní muž veliký účinek na německý národ. Každý jej znal a četl a čerpal z jeho vtipů; názory Heineovy staly se módou tak zvaných lepších a vzdělanějších tříd. Ale nejen náboženství zasypával výsměchem i vlastenectví bylo mu směšným, i boje za svobodu; jemu byl vzorem násilník Napoleon. Což divu, že klesala úcta, vážnost, autorita náboženství a jeho sluhů, šířila se lhostejnost, vlažnost náboženská z tříd zámožnějších do tříd nižších. Tak s jedné strany od mužů oddaných vědě, zvláště od přírodozpytců, jako byli Karel Vogt, Büchner, Moleschotte, pak od filosofů, jako Schopenhauer, Stirner, Hartmann, zvláště Nietsche, podrývána víra v Boha, ničena autorita náboženství s druhé strany i v krásné literatuře zlehčováno, co jindy člověku bylo a mělo zůstati svatým. Zůstaly tyto zhoubné názory cizích učenců a filosofů bez účinku v národě našem? Nikoli. Názory materialismu i u nás se ujaly, a materialismus učí, že není Boha, že není duše nesmrtelné; moc jen rozhoduje, a každý má jen tolik práva, kolik má moci. I u nás našli se básníci, kteří z náboženství posměch se tropí. Tak čteme u jednoho na př. Lid musí vždy a všude něco míti, — jež plní vždy ho hrůzou posvátnou, — by moh se modlit, vzývat ho a ctíti, — a duši jemu otevírat svou. — Tys, Kriste sestárl atd. Jinde . . . Ó Bože, člověk obrazem-li tvojím — jak nekonečně bídným musíš býti! Jinde. — O věčném žití není dáno — mé hrudi ani potuchy, — vím, až vše bude dokonáno, že budu popel bezduchý: — A nemám žádných ideálů.“ Nejsou-li to názory Heineovy? Nesetkáváme-li se u některých jiných zrovna

s výsměchem náboženství, tož aspoň s pochybovačností ve věcech víry, a velmi často s výsměškem obřadů a jejich vykonavatelů. Za starých dob názory neznabožské zůstávaly jaksi omezeny na poměrně málo lidí, na vyšší vrstvy: za dob našich však tiskem rozšiřuje se rychle i mezi nejširší třídy. Na zkažené pokrmy, falšování potravin vydány tresty a zřízeny ve velkých městech zkušebné komise; tiskem však smí se lidu podávati duševní strava otrávená, jedovatá. (P. d.)

Ondrouš Fritz-Vltavotýnský:

Lid.

Ty chceš-li dáti lidu žití celé,
v něm slovo mít, vznést nad hořkou jej bídu
a k blahu vést jej, snouti plány smělé —
to na mysli měj za boje i v klidu:
v nic nedoufej a nevěř v kohokoli,
ni v panskou lásku, ni ve vděčnost lidu.

Jest panská láska sníh jen bílý v poli,
jejž vítr svane, roztaví žár denní —
lán černý pod ním objeví se holý!
A vděčnost lidu? — Bláhové tvé snění!
Té se zlou zvěstí vždycky přijdeš záhy,
a s dobrou pozdě, dávno po zvonění!

A nemysli, kde jasné vidíš dráhy,
že jiným z tvého slova světlo svitne,
že uznají, co vzešlo z tvojí váhy!
Ty mníš, že zásluhy tvé sečtou třpytné,
by pro ně malý hřích ti odpustili?
Jsi bloud! Lid neptá se, jen soudí, chytne.
A věz, že zmeškáš-li svou šťastnou chvíli,
jen abys lid probudil dřímající —
on povstav zašlápne tě cestou k cíli,
jak drobný kámen v bláto na silnici.

Ignát Zháněl:

Konrád Bolanden.

(Č. d.)

Protože je zrovna nekončná řada prací Bolandenových, abychom se nestali suchopárnými, nepopíšeme všech, ale zmíníme se pouze o některých důležitějších. Roku 1872 vydal povídku „Die Mageren und die Fetten“ (u Pusteta, stran 160, cena 80 pfeniků). Děj je ze selské války z r. 1525. Líčí, kterak přepadli sedláci klášter Klarisek ve Špýru a dům boháče Höhenecka. Popisuje hrůzu selských válek. „Hubenými“ jmenuje sedláky, „Tlustými“ boháče. Méně děje, ale mnoho si všímá Lutherových názorů a výroků. Pouliční boj ve Špýru mezi sedláky a městskými zbrojnoši líčen nádherně, zrovna po homerovsku. Vzrušujících výjevů a mimořádných dějů tu není.

Roku 1874 vydal dva romány; prvý, nazvaný „Die Reichsfeinde“ (Nepřátelé říše), měl dva svazky o 1042 stranách (u Kirchheima, cena 8 Mk.). V této výborné práci obral si děj z dob prvních křesťanů; počíná pronásledováním Diokleciánovým a končí vítězstvím císaře Konstantina; druhý byl třídílný „Canosa“ (1338 stran u Kirchheima, cena Mk 9·50); podán tuto t. z. boj o investituru, mezi papežem Řehořem VII. a císařem Jindřichem IV. Román patří mezi méně zdařilé; předně vylil příliš mnoho černě na císaře, pak opětně má několik zbytečných výjevů ze života špatných kněží, což by vlastně katolický spisovatel samozřejmě měl mlčením minouti a ne jak Bolandenovým zvykem, co nejšířeji a nejnázorněji rozšlapovati. Pak jsou v románu dlouhé rozpravy a poučení o svatokrádeži, o volbách opatů, obhrouble podané rozpravy o poměru mezi papežem a světskými knížaty, což nutí čtenáře přeskakovati ne stránky, nýbrž celé archy. Potom pochybil autor, že příliš brzy naznačil lásku mezi rytířem Siegfriedem a Godilou; čtenář musí v potu tváře své přečíst 1300 str., než se tito dva vezmou. Kritikové nemohli najíti dosti silných výrazů, aby patřičně odsoudili, že Bolanden vpašuje stále do svých románů tak ohavné scény pod katolickou vlajkou. Radili mu, aby pilně a svědomitě piloval a vynechal celé strany rozvláčné látky. . .

Po příkladu Freytagově, který vydal serii románů pod názvem „Ahnen“ (Předci), vydal Bolanden trilogii, jejíž prvý oddíl nazval „Urdeutsch“ (Praněmecky), kde líčí Němce jako barbary, v druhém oddílu, nazvaném „Altdeutsch“ (Staroněmecky), podal obrázky ze středověku a dokazuje, že nebyl nijak temným, ale příliš světlým, v „Neudeutsch“ (Novoněmecky) maluje moderní Němce — pohany.

O románu „Urdeutsch“ vznikla zajímavá polemika (má dva svazky, 1875, stran 846). Spravedlivý a rozvážný kritik katol. farář pozdější paderbornský biskup F. X. Schulte román dopola odsoudil (Lit. Handw. 1875, str. 500.), nenalezl nic, co by zasluhovalo chvály; píše: „Není tu jednotné myšlenky, více odpor-

ných výjevů, při nichž čtenář obdrží nával vrhnouti, nemá smyslu pro jemnocit, něžnost.“ Román není propracován, je rychle napsán. Vplétá v děj život sv. Martina a poučuje příliš zdlouhavě i široce o německých starožitnostech; dokazuje, že staří Germáni byli špinavci a krvežiznivi barbaři. Jako skoro ve všech jeho historických románech je také tu více dějepisu a méně děje, čímž čtenáře unavuje.

Druhý oddíl trilogie vyšel teprve po šesti letech. Má nápis: „Altdeutsch“ (u Kirchheima, 1881, stran 900, cena Mk. 7·50). Chtěl dokázati beletrií, co provedl geniální Janssen nestranou prací archivální ve svém epochálním díle „Dějiny německého národa od konce středověku.“ Bolanden vybral z přebohatého materiálu některé části, jež obšírněji probírá a sice jest to především scholastika, potom kláštery, poutě, venkovské soudy, život v městě, řemeslnické cechy, což však často nevyplývá z děje a je v něj násilně všinuto. Německo je v největším rozkvětu, obchod, průmysl, vědy, školy, vše kvete, panuje zámožnost, lid šťasten; nade vším bdí církev, která je se státem úzce a přátelsky spojena. Často však příliš se rozšiřuje do podrobností kulturně-historických, děj podán macešsky. Povahy mnichů kláštera v Lorschu jsou výtečně podány.

S touto trilogií vůbec dobře nepochodil, patří mezi jeho nejslabší práce. Třetí díl vyšel 1873, byl nejkratším, měl název: „Neudeutsch“ (stran 368, cena Mk. 3·—). Líčil poměry nynější doby a opět překreslil. Vzal si na mušku katol. biskupa i katol. kněze, kteří byli naprosto vládní muži, za ovečky měli sociální demokraty, zuřivé i štvavé. Úmyslem autora bylo osadu obroditi hodnými kněžími, kteří mají dobrý vliv na věřící, což se také podařilo. Práce je mnohem slabší než dřívější, pouze v některých místech poznati, že uchoval si autor svěží péro. Dobře poznamenali tehdy referenti, že nehodno katolického spisovatele, psáti o špatných biskupech, kněžích a věřících; lépe ponechati tuto látku nekatolickým autorům, kteří si beztoho libují v tomto oboru. Vzdor svým nedostatkům měl Bolanden také mnoho dobrých vlastností. Přátelé uměleckých pravidel, dle nichž má býti sepsán román, nenašli jich, neřídil se jimi, ba připadalo, jakoby jimi opovrhoval; nikde není u něho hluboce rozvětvené, odůvodněné psychologie jednajících osob, též nedbá na karakteristiku, nesnaží se, aby byla až do nejmenších podrobností důsledná, ale jest umělcem, dovedně sestaviti a zajímavě podati kulturní episody minulých dob, jež se snaží tak vylíčiti, aby byl každý čtenář nadšen a rozohněn hlavně pro středověk, do něhož se sám zamiloval.

Proti nepřátelům neomylnosti vydal kromě nahoře zmíněné kratší povídky ještě knihu: „Die Unfehlbaren“, která se dočkala šesti vydání. (Stran 326). Jako heslo dal knize výrok: „Neomylná jest pouze německá věda“. Způsobem právě lidovým rozkládá, v čem neomylnost záleží. Uvádí i kněze, který nechce věřiti v toto učení, ale vida, že jeden po druhém od něho odpadají,

obrátí se s celým srdcem a smíří se s církví. Povídka je právě mistrovské dílo, jak vyprávěti lidově, katolickou věrouku.

Jest i v rozsáhlé katolické německé literatuře řídký zjev, že vyjde čtyřsvázkový román ve třech vydáních, jak se stalo s Bolandovým historickým románem, jednajícím o švédském králi „Gustavu Adolfovi" (u Kirchheima, 4 svazky, 1887, str. 2238). Děje je sice v celku na takovou spoustu stran málo, ale mnoho dějepisu, který podává lidově, takže přečte si vše čtenář se zájmem. Pod čarou podává mnoho dokladů, z nichž čtenář usuzuje, že se drží přesně dějinné pravdy. Líčí vlastně celou třicetiletou válku a ovšem hlavně, jak do ní zasáhl Gustav Adolf, který nebyl rekem náboženským, ale pouhý politický intrikář; pod rouškou náboženství chtěl svou moc rozšířiti a upevniti.

Ještě několik stručných poznámek o jeho posledních pracích, v nichž nejevil dalších pokroků, ale jsa na výši tvorby, podával stále dobré práce a udržoval své jméno v paměti svých početných čtenářů. V románu „Bankrott" (tři svazky, 1877, str. 1311) nemá jednotné myšlenky, vzal pro děj příliš rozpjatou dobu. Pojal totiž do rámce povídky celou francouzskou revoluci, od doby, kdy ji připravovali až do zřízení císařství Napoleonem. Je to řada obrazů a nikoliv román. Pěknou myšlenku tu rozvádí o katolickém souboji, „zvítězí, kdo déle vydrží na hlídce u morem zatíženého."

Bohatá fantasie Bolandenova nespokojila se toliko líčiti dějiny svého, německého národa, ale vyhledával i v dějinách jiných národů události, o nichž panoval špatný názor a jehož používali nepřátelé, aby zohyzdili naši svatou církev. Tak nemohl minouti Hugenotů ve Francii a noci, v níž měli býti všichni zničeni. Napsal román ve dvou svazcích nazvaný „Bartholomäusnacht" (Bartolomějská noc.) (Stran 864, 1879; II. vydání vyšlo 1904, cena 7 M.). Kritik Jindřich Keiter, jehož referáty bývaly směrodatné a zasluhovaly by i nyní studia a povšimnutí, chválí tuto knihu jako prvotřídní a právě mistrnou práci. Autor dokazuje, že byla to akce politická, s níž náboženství nemá nic společného, zabito bylo nejvýše 786 osob, rozbírá, jak se stalo, že následovala hrozná „noc", neobírá se tedy pouze touto událostí, ale dějinami celé doby. Dobře podotkl, že měli reformatoři ve Francii i jinde pouze proto tak veliký nával přívrženců, že bylo u nich nebe tak laciné. (Lit. Handw. 1880, str. 214.)

Též doprovázel v duchu křižáky na cestě do svaté země, napsav o této světové události román, kdež nejvíce vynikl v popisech bojů, jež křižáci podnikali. Chybou je, že nemá vlastního reka, kolem něhož by se vše točilo, ale je to řada episod, všelijak k sobě přidaných. („Die Kreuzfahrer" (Křižáci), 3 svazky, 1885—1887). (P. d.)

Pravda Hradistský:

Sněhulka o vánocích.

Hra vánoční neb zimní pro mateřské školy a opatrovny.
(Podle německého.)

OSOBY:

Sněhulka. — 7 trpaslíků se svítilnami a kladivy. — Sněhulák a 2 andělé.
Scenerie: Hornatá, lesem porostlá krajina.

Sněhulka zpívá neb mluví:

Veselou hle mysl mám, u pěčků když pobývám.
Trpaslíci dobří jsou, vzali v ochranu mne svou.
Vděčnou býti v každé době trpaslíkům chovám v sobě.
Vrátí-li se večer domů, dám jim jídlo nápoj k tomu.
Bude-li jim toto k duhu, milí budou druh ke druhu.
V pravdě toto moje čest, jedinkým mým přáním jest.
Pokrm již je hotov, připraven, trpaslíci, spěšte sem! —
Dálná však je cesta, obtížná, jak to každý z vás dozná.
Bouří, sněží převelice, noc přichází kvapem blíž, —
kéž by zasvítil měsíc přece trpaslíkům světlem již!
Ke mně cestu nalezli by, dlouhou sice, jistou ale,
pokrm, nápoj nevystydl by; vrátí se však nenadále. —

Slyšeti dupot kroků:

Cupy, dupy, do chalupy! Trpaslíci pospíchají. —

Teď mohou trpaslíci mlčky provésti nějaký rej, kladívky bušíce do kovadliny, která prostřed dvoru stojí.

Trpaslíci: Nazdar, Nazdar! Sněhulko nám milá!
Zde je stříbra, zlata, kovu síla!

1. trpaslík: V horách našich a ve skalách leží poklad ve hromadách.

2. trpaslík: Spěchej a viz, pohlédni blíž!

Sněhulka: Nikoliv, ne! Není na čase; prostřeno mám.
Sedněte hned ku stolu teď, pokrm vám dám!

3. trpaslík: Bratři, sem pojďte a vizte, Sněhulka co vařila nám!

4. trpaslík: Zkuste, jak dobré, zkuste, jak dobré,
rád bych již měl to vše v sobě.

5. trpaslík: Perníky, vdolky, koláče; Sněhulko, tys jak to ptáče.

Sněhulka: Vánočka jesti, přináší štěstí, hleďte ji sněsti!

6. trpaslík: Bratří, hej, pojďte ke stolu,
okuste koláčů, perníků, vdolků,
chutnejte spolu, chutnejte spolu!
Jak chutný je koláč, vdolek a perník!
Jak chutný je koláč, vdolek a perník!

Trpaslíci: O náš se staráš velice
den co den jak drahá, předobrá máti.
Sněhulko, díky, Sněhulko, díky!
Naše ti, dívenko, díky vždy platí;
Sterý dík, dívenko tobě, ba více!

Sněhulka: Těší mne! Těší mne! Živte se jen!

Pozoruje jak jim chutná.

Sněhulka: Mohu-li skliditi příbory již?
Trpaslíci: Ano, Ano!
7. Trpaslík: Bratři, sem! Pojďte jen,
přinesem' stříbro, zlato, hlatě sem,
Sněhulce ukážem' skvostů všech žár.

Trpaslíci nesou skvosty. Sněhulka vše obdivuje, pak ustoupí ke dveřím, jakoby naslouchala.

Sněhulka: Trpaslici, pojďte blíž,
poslyšte, zda někdo nestojí před dveřmi již?
(tiše) klepá, klepá! (hlasitě) Volno!
Trpaslíci: Volno, vstupte!
Sněhulka volá do toho: Královna zdá není tu poblíž?

Sněhulák a andělé vstupují.

Sněhulák: Pozdrav vám, tvorové malí,
posílá k vám mne Ježíšek milý.
Sněhulka: Ježíšek? Jak nesmírná radost pro mne!
Trpaslíci: A jaká pocta nám trpaslíkům všem.
Sněhulák: Mnou táže se Ježíšek vás,
zda z podzemních síní skvostů mu dáte jas?
Zapotřebí má Dítko Boží
spousty jak stříbra tak zlata,
rýzího zlata, stříbra lesknoucí se koule,
démantovým leskem zářící hlatě,
dětem by krášlil stromky v chatách a síních
plné sladkostí, jablek, fíků, ořechů, švestek,
osvětlené vše mořem hořících světel.
Děťátko dalo vše, co mělo; — nemá již stříbra ni zlata,
posílá mne: „Jdi do dálky tam
k trpaslíkům za sedmi vrchy," — k vám, —
„přinesli dnes právě z dolů svých stříbra a zlata,
pomohou v nouzi jistě, jistě nám, —
dobrotu jejich předobře znám."
Trpaslíci: Tuto je stříbra, zlata dosti, vezměte všeho do sytosti,
1. trpaslík: vždyť rádi chceme pomoci v Ježíškově svaté noci
2. trpaslík: a bude li potřeba více, posloužíme dle své moci.
Sněhulák: Jak jste tuze dobří, trpaslíci bodří!
Děkuji vám, ještě dnes odnesem poklady do nebes.
Blaze žij, Sněhulko ctná! Stálý dík vám nejen dnes,
pidimužíci dobří; žijte blaze!
Andělé: Žijte blaze! Blahobyt vám! (Odcházejí.)
Sněhulka a trpaslíci: S Bohem! S Bohem! Přijďte opět k nám!
Sněhulka: Díky vám!
Trpaslíci: Bylo-t velkou ctí nám!

(Opona padá.)

Literatura.

ČESKÁ.

Dr. Jaroslav Prokeš: Bílá Hora. (Její příčiny a následky) (Knížky rychlého poučení." Svazek 1.) Nákladem Slovanského knihkupectví (Bačkovský a Hach) v Praze 1920. Stran 40. Cena 3 K 30 h. — Je to spisek agitační a stranický. Slýcháme i čítame stesky, že se český katolík (a především kněz) rozchází s národem (?) a „inteligencí" v názorech na Husa, Bílou Horu a protireformaci, a že by se tedy čeští katolíci měli přizpůsobiti běžným názorům. . . Spisek dra Proška mohl by míti o soudného čtenáře aspoň tu zásluhu, že by jej z podobných „smiřovacích pokusů" vyléčil. Spisovatel podléhá všem bludným úsudkům, kterých se dočetl v novinách a brožurách, psaných proti katolické církvi a víře. Jádro té „protiřímské" nálady a moudrosti čteme na př. ve větách: „Protireformační kultura slavila u nás triumf. Znásilněna svoboda svědomí a český sedlák uvržen do těžkého poddanství." (Jak pak to vypadalo tenkrát v zemích protestantských?) „Fanatičtí (jak by ne!) misionáři za pomoci vojenských dragonách pokatoličovali český národ, pálili staré dobré české knihy." (Co dělali jinde protestanté?) „Protireformační podvod (jak to?) nahradil dosavadního světce Českého národa Husa lživým (lak!) svatým Janem z Nepomuka a vše, co připomínalo kacířskou minulost, vyhlazováno." „Habsburkové neustávají býti dobrým nastrojem Říma" (po roce 1848), „Habsburkové chránili nadpráví církve katolické." „Habsburkové i Řím byli a dosud jsou úhlavními našimi nepřáteli." (Str. 38. až 40.) — Kdyby byl spisovatel dr. Jar. Prokeš uvážil, že církev katolická byla před Habsburky, že je a bude i po nich, kdyby mu bylo známo, že právě studiem velkolepých dějin katolické církve mnozí historikové protestantští byli do této pravé církve uvedeni, kdyby si jen vzpomněl, jak i naši přední dějepisci (Palackým, Tomkem, Kalouskem, Rezkem počínaje) příznivě o katol. církvi soudili, kdyby uvažil, co dle svědectví povolaných učenců katolická církev pro kulturu lidskou znamená, kdyby to a jiné a jiné okolnosti byl měl na paměti, byl by se aspoň trochu ukrotil. Církev je připravena na vše — religio depopulata se očekává od staletí, ale církev je si také vědoma zaslíbení, že branami pekla přemožena a zahubena nebude. — Jakých nesprávností se dr. Jar. Prošek dopouští, lze vidět na četných místech. Praví na příklad: „Ferdinand I. stal se českým králem v době, kdy jeho rod požívá v západní Evropě pověsti nejmocnějšího pilíře Říma" (str. 11.), kdežto Denis (II., 29) nazývá tehdejšího papeže Klimenta VII. „nesmiřitelným odpůrcem Habsburků," neboť právě r. 1526 zakládá papež svatou ligu proti císaři (Karlu V.) a r. 1527 císařské vojsko plení Řím. Na str. 37. čteme: „Císař rozdával plnýma rukama rozsáhlé statky svým oblíbencům a církvi. . . A přece je známo (na př. z Bílka), že se arcibiskup marně ucházel o statky, které byly církvi uloupeny a že komise (od Liechtenštejna ustanovená) tomu bránila a dokazovala, že „církev ničím k vítězství nepřispěla a že proto se mají statky raději dáti pánům, kteří bojovali; duchovenstvo že je nevděčné a lakotné (hlásilo se o svůj majetek!) a kníže Liechtenštejn sám radil, aby císař žádost za navrácení statků zamítl! (Dr. Krasá: kardinál Harrach str. 489.) — Bohužel, marno dnes protestovat proti překrucování dějin; proti katolické církvi je dnes dovolena každá lež. Víme ovšem, odkud vítr věje. L+jv

Dědeček Sejk. Povídka. Napsal J. D. Konrád. Nakladem Zemědělského knihkupectví A. Neubert v Praze. Kč 16·—) Oblíbený povídkář nalezl i tentokrát zvláště vděčnou látku svému peru. Neobyčejně poutavě a svěže vypravuje nám o bodrém stařiku Sejkovi, který v požehnaných sedmdesáti letech ovdověv, znovu upadl do nastražených osidel manželských a je dobýván jako dvacetiletý chasník. Kyprá růžolící vdovička Rozárka, která hned nazítří po pohřbu babičky Sejkové velře se do domu a ujme se

osiřelého hospodářství, dostane zálusk na hezoučký domek i na naschráněné žlufáčky. Vynaloží všechnu dovednost, aby si dědečka připoutala. Bylo to nemalé pokušení, jež kolem veselého stařika od rána do večera se otáčelo, hubičky loudilo a v bílých nedbalkách pobíhalo. Což teprv, když kyprou paničku, vidouci, že rybka dosud nebere, napadlo, aby s dědečkem byla pod jedním stropem. Jako anděl spásy přichází v poslední chvíli starý druh Fabian všemi mastmi mazaná šelma, s nímž dědeček sehraje zápas o srdce Rozárčino. Veselé rozuzlení milostné zápletky dvou sedmdesátníků upřímně rozesměje právě tak, jako další neuvěřitelný čin rozdováděného stařika.

Život a umučení sv. Václava a báby jeho sv. Ludmily dle sepsání Křišťanova. S předmluvou Dr. Josefa Pekaře. Nákladem L. Kuncíře v Praze 1. P. 1921. Družstvo Přátel studia v Praze.

Autorem díla jest mnich Kristian, strýc nebo bratrovec biskupa Vojtěcha, pocházel tedy nejspíše z knížecího rodu Slavníkova. Psal dle legend o slavné době českých dějin, kdy krví mučednickou vzrůstalo křesťanství v naší vlasti. Čísti v těch dějích záhodno zvláště nyní. Důkladnou předmluvu k dílu napsal Dr. Josef Pekař, jehož jméno zaručuje poctivou práci. Mimo jiné podává též důvody, že dílo Křišťanovo není žádným padělkem. V zadu podány poznámky v deseti kapitolách. Úprava jest vkusná knize starobylé příslušící. Cena neudána. Fr. Sekanina píše o díle tom v Nár. Politice (č. 294): Podle Pekařova bystrého odhadu již ve starším jeho německém spise „Die Wenzels- und Ludmila-Legenden und die Echtheit Christians" (1906) spadá tato Křišťanova latinská skladba do konce 10. století; prof. Pekař pokládá totiž za jejího původce mnicha Kristiana (Křišťana), syna Boleslava I., který slul jinak Strachkvas, čímž by počátky vědomé české snahy kulturní sahaly už bezmála tisíc let nazpět. Podle Pekařova přesvědčení dostává se tu tedy „Životem a umučením sv. Václava a báby jeho sv. Ludmily" i neučenému čtenáři českému příležitost, aby se seznámil s nejstarší literární prací, vyšlou z českého péra (arci původně po latinsku; český převod velmi pěkně, se zachováním a vystižením všech archaismů, podává Ant. L. Stříž). Čte se velmi pěkně a poutavě nám vykládá podrobnosti o životě a smrti obou prvních českých mučedníků národních. Z její historie uvádíme vedle vzácného rukopisu kapitoly pražské, kde je nám tato legenda (opsaná v letech 1320—1342) zachována celá, ještě i několik rukopisů jiných, necelých. Tiskem ji po prvé latinsky vydal Balbín r. 1677, čtvrté pro nás důležité vydání je od Emlera s překladem českým (1873) a páté i šesté Pekařovo ve spise „Nejstarší kronika česká" (1903) jakož i v díle „Die Wenzels-Legenden" (1906). Naše vydání (bibliofilské); je tedy celkem sedmé (české druhé).

Přítel opuštěných. Kalendář věnovaný blahu opuštěných osob na obyčejný rok 1922. Redaktor Jan Ptáček. Ročník X. Čistý výnos věnován na vydržování Domova sv. Antonína. Cena 7 Kč 50 hal. Po kalendariu a obyčejných rubrikách kalendářních jest v kalendáři tomto životopis (s obrazem) předs. spolku „Domova pro opuštěné" JUC. J. Šindlera od J. Materky a pak „Slovo k soucitným duším", načež střídají se zábavné práce s poučnými, jimiž přispěli: Al. Dostál, který má zde dva pěkné obrázky, „Pan otec ze mlýna" a „Patero pouti." Fr. Pravda, od něhož jest zde: „Vávra kuřák" a „Pán z Podlesí a vesnické děvče". L. Grossmannová-Brodska má tu veselý obrázek z veselých časů „Všeho mnoho škodí". Václav Špaček obrázek ze života „Osudný dopis." Vl. Piltnerová „Zvoník" atd. Jak pro bohatý a vybraný obsah, tak pro šlechetný účel doporučuji kalendář tento vřele. Fab. Budil.

Vzkříšení. Kalendář katolického lidu československého na obyčejný rok 1922. Ročník XIV. Redaktor a vydavatel Msgre Dr. Karel Slavík. Cena 7 Kč. Nákladem Českého tiskového spolku v Č. Budějovicích. Vkusně vypravený kalendář tento po části kalendářní přináší krásnou časovou báseň Klem. Marianského „Za právo a víru," načež střídají se tu povídky a články poučné od předních našich spisovatelů, jako Aloise Dostála, který má zde poutavý obrázek „Na pouť"; Jana Slaňka, jenž uveřejnil tu práci „V Pod-

skalském mlýně"; L. Grossmannová-Brodská, která vedle drobnějších článků má zde příběh ze života „Vytřestaný vzdor"; Bohumila Bouška „Na dně propasti"; A. Mitterfübrové „Matka"; strýce Antonína „Legenda Marián ská". Zvláště upozorňuji na časovou úvahu „Dědeček Vopálka proti odpadlictví" od J. S. Jos. Fabian.

Cyril Merhout: O Havlíčkově dceři, druhé vydání. Vydal Jos. R. Vilímek cena K 4·80.

V době oslav publicisty Havlíčka vzpomenuto i jediné dcery jeho Zdenky. O té už r. 1914 vyšla publikace „Zdeňka Havlíčková. Dcery národa trnitá cesta životem." Havlíček se z ní radoval, „že mu ji Ježíšek naděli!" (r. 1848), ale brzo se s ní loučil, nastupuje cestu do vyhnanství. Navštívila s matkou na nějakou dobu otce v Brixenu, záhy osiřela, ztrativši otce i matku. Vychovávána byla u přátel Havlíčkových, jako žačka nerada chodila na náboženství. Z darů vypsána loterie, která vynesla 30.590 zl., jež byly uloženy jako národní dar pro Zdenku. Byla považována za dceru národa a pohybovala se v nejlepších kruzích. Veřejnost se proti ní pozvedla, když si zamilovala Poláka, rakouského důstojníka. Láska k ní ochabla. Nevzala si ho, ucházel se o ni český kavalír Václav Kounic, byla by si vzala statkáře Svobodu, kdyby r. 1872 nepodlehla v Německém Brodě souchotinám. Tam jest pohřbena. Byla prý velice vzdělaná, po otci zdědila důvtip a satiru.

A. P. Čechov: Bez názvu a jiné povídky. Přeložil Fr. Husák, druhé vydání. Nakladatel Jos. R. Vilímek v Praze. Cena K 15.

Ve sbírce slavných autorů literatur světových vycházejí také spisy A. P. Čechova a tento svazek jest sedmý. Obsahuje deset menších i větších povídek a črt náladově nahozených bez vnitřního pojítka. Obsahem jejich jest pokušení mnichů (poněkud výstřední), napjatost mezi doktorem a ranhojičem pro udeření za opilství, rozruch v rodině při návštěvě tajného rady, odpuštění nezdárnému synu, nevyjasněné dobrodružství důstojníkovo při polibku, nepravý pojem o slávě, podivná sázka o dva miliony, že vydrží dobrovolně 15 roků v žaláři, historie zbloudilého psa, jenž při uměleckém vystoupení poznal svého pána, obchodníkovo nešťastné manželství atd. Ovšem Každá črta jest umělecky spracována, charakterisuje poměry nešťastného Ruska, odkud by se nyní daly psáti obrázky jiného druhu. Čemu by čtenář nerozuměl, vysvětlují hojné poznámky. Překlad pořízen pečlivě.

Liga † 12

Sebrané spisy Vlasty Pittherové. Nakladatel R. Promberger v Olomouci I.—IV.

Pilná a velice oblíbená spisovatelka Vlasta Pittnerová, která mnohou cennou práci uložila v tomto i jiném katolickém listě, počala už dávno rovnati své četné práce („Ze Žďárských hor"), ale teprve r. 1919 převzal je snaživý nakladatel R. Promberger, aby čtenářům souborně předložil celou literární činnost lidové spisovatelky. Už dříve očekávány byly její Sebrané spisy, nic nevádí, nyní se jim dostalo sličné moderní úpravy, obsahu přiléhající. Až posud vyšly čtyři svazky, každého roku dva, pátý se tiskne. V prvém uveřejněna práce „Páni od stavu" ze života a města soukenického, kdy toto řemeslo bylo v rozkvětu i kdy pokleslo a jeho pěstitelé pozbyli slavovské pýchy a ztratilo zlaté dno. Spisovatelka podrobně líčí způsob řemesla a tehdy panující život zbohatlých měst. V díle druhém, zvaném „Z ovzduší zámků", v deviti novelách Pittnerová se zase osvědčila znalostí života, dychtění a snah mocných i malých lidí na zámcích hlavně ještě za dob pánů vrchních a jiného kancelářského personálu ve službě i na odpočinku, kdy tito těžce nesli odstavení od vesla. Ovzduší paláců a zámků, znamenitě vystiženo, jak obsahově tak i řečí. Pittnerová zná naše lesy, myslivce, hajné i pytláky, zná hvozdy s pověstmi, utěšená místa lesní i co mnohdy hárá mezi těmi, jimž dohled v lesích určen. Z toho života vybrala zatím i ět prací, jež předkládá pod názvem „Lidé a Lesy". Přečtou je rádi nejenom odborníci, ale i širší publikum. Jak by spisovatelka mohla hned na počátku svých Sebraných spisů zapomenouti na lid venkovský, na hospodáře i mnohdy odstrkované výminkáře, na lidi dobročinné i lakomé na dělníky, pracující na polní hroudě. Sedm obrázků spojila ve sbírku „Lakomci a sobci (mamon)" a co jich ještě bude následovati. Dle toho vidětl

že slučuje práce dle vnitřního obsahu. Také život venkovský tu podrobně vystižen a zde uveden rys smutný než přece pravdivý. Jsme na počátku Sebraných spisů, ale nyní je můžeme všechny pro ráz národní, katolický a umravňující směle jednotlivcům i knihovnám odporučiti. Liga † 12.

RUSKÁ.

Rasputin jest název spisu vyšlého v litevském Kovně. Ze spisu dosti obšírného vyjímáme nejhlavnější. Rasputin byl jednoduchým selským synem ze Sibiře, ale přírodou velmi nadaný. Vydával se za mnicha a jako politik hrál velkou úlohu v Rusku u cářského dvora. Rásputin považoval se za Bohem posланého ku osvobození cářství. Bůh sám, hlásal Rasputin, jej poslal na pomoc svaté Rusi. Vydával se za svjaščenika, kněže, ač nikdy kněžský řád neobdržel. Svým pochlebováním a různými mamnými činy podařilo se mu u ruského lidu, jenž ve svém pravoslaví alespoň dvěstě let zpět je za naším náboženstvím, že mu uvěřil, že on, Rasputin je svatým prorokem, zvláštním způsobem Hospodinem Bohem osvícen. Ustavičně mluvil o svých zjeveních tak dojímavě, že vzbudil v každém podiv a úctu. Nedá se upříti, že svým zevnějškem a zvláště svýma velikýma modrýma očima, jež silnou přitažlivost měly, mnohé duše opanoval a svedl. Zvláště ženské vysokých stavů z Petrohradu a Moskvy sváděl. Tento falešný mnich objevoval se tam ve staré a špinavé kutě, s dlouhými neučesanými vlasy, se špinavýma, nemytýma rukama, aby vzbudil dojem, že miluje chudobu a opovrhuje vším pozemským a pomíjejícím. Vydával se za učeného v Písmě svatém a hlásal: „Chce-li někdo milosti Boží dosáhnouti, musí napřed dobře tělesně hřešiti.“ Takováto nauka nezůstala bez následků v jistých ruských stavech a již před válkou bylo mnoho zkažených. V politickém světě byl Rasputin též znám. Slabý car důvěřoval mu úplně, směl k němu přijíti kdy chtěl, v cárském paláci měl veliké pokoje, v krátce dosazoval i biskupy v schismatické církvi, kteříž byli jeho přívrženci. Poněvadž mu car úplně důvěřoval, prodal svou vlastní zem Němci. Nikdy nebylo horšího zrádce nad Rasputina, byl v ustavičném spojení s německým císařem Vilémem a s pohlaváry v Berlíně. Ohromné sumy peněz dostal Rasputin za zradu. Že mocný ruský voj při veliké offensivě v roce 1914 a 1915 takového sklamání doznal, byl většinou Rasputin vinen, dovedl velký počet vojenských vůdců podplatiti. Mnoho o tom telegramů a dopisů bylo v jeho vlastním domě nalezeno, což dokazuje nezvratně, že byl zemězrádcem. Car nechtěl nikomu věřiti, že by tento muž podváděl, Rasputin sám napřed přemluvil generály k činům, pro něž je potom u cára obvinil a car je dal postříleti. Carevna mu ještě více důvěřovala, „svatým otcem“ jej nazývala v dopisech, jež mu psala. Korunní princ, jejž carevna velice milovala, onemocněl a Rasputin ji namluvil, že měl vidění, že bude syn její nejmilejší uzdraven, pod podmínkou, že s ním zůstane v úzkém tělesném spojení. Dvorní dáma, kteráž nemocného prince ošetřovala, byla jedna z Rasputinových souložnic a když princ dostal křeče a hrozilo nebezpečí smrti, dostalť dávku jedu, dala carevna Rasputina zavolati a s pláčem jej prosila, by se modlil za uzdravení princovo. Rasputin začal u jeho lůžka dělati všelijaké hokusy pokusy, princi se nedával už jed a proto se cítil zdravějším, carevna považovala jej za svého ochránce. Rasputin byl jednoho dne do jistého shromáždění přilákán a usmrcen, jeho tělo bylo večer do řeky vhozeno a několik dní později cárským dvorem pochováno. Za tři měsíce ztratil car svoji vlastní korunu a celý cárský dům se střítil, velkou také vinou a zradou Rasputinovou. Josef Šeřík-Vitinský.

FRANCOUZSKÁ.

„Manuel des ordinations“, text a překlad z Pontificálu. Avignon, Francie u bratří Aubinalů, Aubinal Frères.

„L'heure a sonné“ (Hodiny bily) jest spisek odporučení hodný, každý se v něm přelaskavě upozorňuje na povinnost vykonati velikonoční zpověď a přistoupiti k stolu Páně. K dostání u „Action catholique“ 79— 1, Haechtschen Stennwey, Brussel (Belgie). „L'Eglise et l'Ecole“ (Církev (kostel) a škola) „Doctrine, lois, documents“ (Nauka, zákony, důkazy). Vyšlo-

tamtéž, francouzská adresa jest „Action catholique, Chaussée de Haecht 79 Bruxelles, Belgique. V tomto spisu se napomíná křesťanský občan, aby vykonával svoji povinnost ohledně křesťanského vyučování svých dítek a svého bližního. Ďábel má nyní mnoho jednatelů, kteří Bohu kradou nesmrtelné duše, ježto Kristus ne stříbrem, ne zlatem, ale svou vlastní předrahou krví vykoupil a proto běda, třikráte běda, těm zlodějům předrahých nesmrtelných duší. Josef Šeřík-Vitínský.

FLÁMSKÁ.

Zalig die zuiver van harte zijn. (Zálig dý zojver fan harte zajn. Blahoslavení, kteří čistého srdce jsou). Je to moderní lirický divadelní kus pro ženské pohlaví, jejž složil Fr. S. kněz. Vyšlo právě u „Všeobecného ženského sekretariátu" (Het algemeene Vrouwensecretariaat), Coppenolstraat, 5, Antwerpen, Belgie. Cena 3 franky. Jest to naivně dobrácký kousek, v němž nebe a země hrají a všecko pomáhá od pekelných duchů až k duchům nebeským, aby obecenstvo bavili a dali pocíliti a spolu zakusiti hroznou ošklivost velkého hříchu a půvabný skvost bohumilé nevinnosti. Ženským katolickým kruhům a patronátům tu dána překrásná příležitost uvésti všude tento divadelní kousek psaný výhradně pro ženské úlohy. Obsah jest tento: Odpuzené královské dítě bylo lidem na trůn dosazeno. Ve třech jednáních jest líčen trpký zápas bodrého lidu pro toto čisté, nevinné královské dítě s hroznými pekelnými mocmi. Děj jest velmi napínavým a obecenstvo sleduje všecka tři jednání s největší pozorností, hned do hloubí duše rozhořčeno nad pekelnými úklady zlých protivníků královského neviňátka a pak opět vítězstvím lidu a osvobozením nevinného králevice. Něco podobného bylo by na výsost u nás v Čechách zapotřebí. Josef Šeřík-Vitínský.

NĚMECKÁ.

Es will Abend werden. Bilder vom Lebenswege. Von Edna. 1920. Kösel v Kemptenu. 8°. X. a 224. nev. 15 M. váz. 18 M.

Sedmdesátiletá dáma vzala péro do ruky a psala pod pseudonymem „Edna" vzpomínky a příhody ze života do známého něm. katol. měsíčníku „Hochland". Črty se líbily, proto uveřejnil je knižně nakladatel Kösel. — Autorka chce vykonávati apoštolát pérem, což se jí zdařilo. Píše ve všech tuto podaných čtrnácti črtách poutavě, zajímavě, což hlavně platí o líčení její konverse. Ledacos ze spisku zasluhuje povšimnutí. Aspoň něco z duchaplných výroků: Byla jsem svědkyní vodní smršťě na Bodamském jezeře při červeně zbarveném nebi při západu slunce; vzpomínala jsem na výrok Michelangelův: Příroda je štětec, kterým maluje Bůh. P Odilo, její zpovědník, říkával: I sebe výtečnější husa (žena) je přece jenom hadem. — Idealista, básník a dítě jsou terčeto, jsou předměty, které přináležejí sobě či jak říkával Daudet, tento francouzský Dickens neuvěřitelné jemnosti citu: Le poete c'est homme, qui a gardé ces yeux d'enfant, básník je člověk, který se zakoukal do očí dítěte. Všechny řádky v této krásné knize jsou ovanuty idealismem, který se příjemně dotkne čtenáře. Ignát Zhánělí.

Ich. Selbstbetrachtungen von Sebestian von Oer, 1921, 12°, Herder, VIII. a 100, nev 4·50 M., váz. 8·50.

Tato nejnovější knížka pilného asketického spisovatele P. Oera podává jasně, srozumitelně napsanou filosofii o „já". Probírá „já" z třinácti hledisk. Počíná článkem nadepsaným: probuzení mého „já" a pokračuje články nadepsanými „já a okolí moje"; další hlediska jsou: vlast, Bůh, povolání, majetek, bolest, smrt, věčnost, vychování, zapření „mého" „já". Některé z těchto statí jsou velmi zdařilé. Ždyť je samozřejmo, že tak vyškolený, sečtelý, vzdělaný spisovatel, jakým je P. Oer, narozený roku 1845, podává v každé své knize trest svých životních zkušeností. Je i v této knize mnoho nových, dobrých myšlenek, jichž se dá vhodně použíti při přednáškách i jinde. Ignát Zhánělí.

Literární obzor.

O Julin Zeyerovi píše v III. svazku „Letorostů“ (vydává Družstvo přátel studia a pořádá Lad. Kuncíř) Jiří Karásek ze Lvovic takto: „Málo listů, a to jen zcela stručně, vzpomnělo dvacátého výročí smrti Zeyerovy. Nevzpomněla naše divadla, nevzpomněly literární spolky přednáškami. Česká veřejnost zachovává i po dvacet let po smrti básníkově chladnou distanci. Ne tak čtenáři. Spisy Zeyerovy se čtou horlivě, horlivěji než za života Zeyerova, kdy se prodalo pouze 20 výtisků Karolinské Epopeje za rok. Básník, jenž za svého života bral velice skromné honoráře, má zadostiučinění, že dnes z výtěžků jeho spisů se živí tučný fond, podporující rok co rok kde jakého básnického diletanta. Ironický osud zůstal věren básníku tedy i po jeho smrti.“

Populární dějepisné dílo „Stručné dějiny národa čsl.“, od katolického učitele Fr. Hanzelky sepsané a uměleckými dřevoryty vyzdobené, měli by rodiče zakoupiti pro své školní dítky jako školní pomůcku dějepisnou a tak zabrániti, by dítky otráveny byly protikatolickým jedem z jiných příruček. Pouze za cenu Kč 7·- zasílá autor František Hanzelka, učitel v Mořkově, pošta Hodslavice, Morava.

Nedostatečné ceny. Na vědecké dílo z oboru lékařství vypsána odměna (Šetkova) 500 K a vyžaduje se dílo o pěti arších. Na činohru nebo truchlohru vypisuje se 800 K (cena Fr. Budeciusa). Může býti práce kratší, ale spíše celovečerní.

Souborné vydání spisů **Fr. Sokola-Tůmy** se ohlašuje z Mar. Hor u Mor. Ostravy, jakož i sebrané spisy dr. Slámy u nakladatele R. Promberga v Olomouci.

Kapesní kalendářiky pro dítky školní vydalo Serafínské dílo lásky na záchranu mládeže v Čes. Budějovicích. Budou náhradou za kalendář odpadlické sekty bez svátků, svatých a Božích Hodů.

Z Jednoty duchovenstva arcidiecese olomoucké. Výbor Jednoty prosí veškeré P. T. spolubratry, aby zakoupili si jednak pro sebe, jednak pro farníky nebo knihovny některé knihy, které zůstaly po † P. Pozbylovi v tiskárně ve Valašském Meziříčí nezaplaceny! Jsou to knihy: Církev Kristova (3526 svazků), Ježíš Kristus (500 svazků) a Panna Maria (5000 svazků). Dlužný obnos v tiskárně činí 37.129 K! Z úcty k horlivému knězi, který zemřel v největší bídě, který měl nejlepší úmysl vydáním jmenovaných knih šířiti lásku ke Kristu a Panně Marii, zakupte knihy a doporučte svým farníkům!

Přehledné dějiny české literatury (Arne Novák) mají vyjíti ve třetím vydání. Bude v něm napraveno, co bylo nedostatečného o literatuře katolické?

Dějepis umění z péra odborného spisovatele Antonína Matějčka u Štenclova nakladatelství počíná vycházeti ve velkém formátě s illustracemi. Dílo rozvrženo na 10 sešitů po 64 str., 6 dílů. Jistě v něm bude pojednáno o umění církevním, katolickém.

Osud literární pozůstalosti a knihovny Jaroslava Vrchlického. „Slovan“ se dovídá, že pražský nakladatel a knihtiskař Beaufort měl pozůstalé a dosud neotisknuté rukopisy Vrchlického asi sedm let ve stole a nikdo si jich od něho nevyžádal, protože na nich vázla jakási tiskařova pohledávka jedno sto dvacet šest korun. Knihovna Vrchlického jest v bednách kdesi pod schody.

Rozmach katol. živlu v Německu dle přednášky Dr. Herwiga z Výmaru znamenati jest v poesii, v románech, divadlech. Budoucnost tohoto živlu jest velice slibná. Zvláště poesie byla zachvácena a nedá se onen proud snahami liberálů zatlačiti.

Bible české (Praha-IV.-35) vyšel právě sešit 35., kterým ukončen jest druhý svazek celého díla, obsahující na 832 str. překlad a výklad knih Ester-Ekklesiastikus. Příští sešit počne třetí svazek, který podá překlad a výklad knih prorockých.

Neznámé rukopisy prací Tolstého, Puškina, Gogola, Turgeněva a Ševčenka byly nalezeny v knihovně bývalého ruského generála Rennenkampfa; jsou uloženy zatím v král. bibliotece v Kodani.

O vypsanou cenu v Jap. na dílo básnické přihlásilo se 17.000 básníků. — Vítězem Američanka v Tokiu žijící. Takový rekord není u nás možný. —

Orelské časopisy v cizině. V Lublani vychází slovinská „Mladost," list jugoslávské orlovské Zvere. „Tatranský Orol", časopis Slovenské zemské rady Orla čsl. vychází redakcí spisovatele br. Kysuckého.

Pod divným názvem **Světec Temna** vyšla nákladem Kostnické Jednoty kniha o Janu Nepomuckém; o níž jistě někdo podá bližší kritiku. Spisovatelem jest mladý historik Dr. F. M. Bartoš.

Z našeho života.

Pavel Orságh Hviezdoslav

zemřel 8. listopadu.

Slovensko pláče nad rakvou svojho ušlachtilého básníka Hviezdoslava, ktorý vyjadril slovou dušu svojej vlasti. So Slovenskom trúchli celá republika, pretože jej odišiel se vznešeným básnikom veliký vlastenec a bojovník za samostatnosť našu.

Hviezdoslav narodil se 2. února 1849 v Horním Kubíně, byl advokátem a od r. 1894 žil v Dolním Kubíně. Psal básně (Prvosenky, Vzpomínky, Stezky, Žalmy, V paměť, Dozvuky atd.), díla epická a sujety biblické a lidové Z večera, V žatvu, Poludenok a j.). Nejslavnější díla jsou: Eře a Gaber Vlkolinský a Hajníkova žena. Překládal z němčiny, angličiny, maďarštiny, polštiny, ruštiny. Slavně pochován na státní útraty v Dolním Kubíně.

Zemřel po životě čistom, cele odanom poesii, naplnenou láskou k svojmu ludu a svojim národom milovaný.

† **Josef Kratochvil** zemřel 1. listopadu u věku 71 let. Býval redaktorem „Pražského týdenníku", po jehož splynutí s „Čechem" vstoupil do redakce nově založených „Katolických listů". Když po šesti letech byl obnoven „Čech", Kratochvíl platně i v něm působil řadu let. Po delší době v Čes. Budějovicích převzal redakci „Budivoje", kde pracoval do války. Rakouská censura i jej postihla. Nějaký čas byl internován, z vězení si přinesl chorobu, které se už nezbavil. Byl vlastencem a mužem náboženského přesvědčení. Psal básně a vydal sbírky „V mlžinách" (Brno), „Písně oráčovy", epickou báseň „Vyšehrad". Od něho jsou historické skladby dramatické: „Eva ze Závořic", „Po krvavém sněmu", „Život za krále". Psal povídky a drobné románky: „Mikuláš Zampach", „Růže Plumlovská". Uváděl jako žurnalista do světa „Hlasy z Hané", v nichž bojoval proti německé nadvládě prostějovské. Stejně v „Budivoji" získal si zásluhy o českobudějovické Čechy a menšiny české vůbec. Narodil se v Rychnově nad Kněž., 29. listopadu 1850, byl profesorem gymnasia v Brně, potom se vrhnul zcela na dráhu žurnalistickou. Pochován 4. listopadu na hřbitov Vyšehradský.

Úmrtí. Dne 16. října zemřel v Praze senátor Vincenc Ševčík, arcikněz v Černé Hoře u Blanska na Moravě, ve věku 59 let. Byl jedním z předních organisatorů lidové strany na Moravě a před 25tilety zvolen do moravského sněmu jako první poslanec této strany. Po převratu byl členem revolučního Národního shromáždění a r. 1920 zvolen do senátu. Pochován v Černé Hoře.

Dne 6. října 1921 zemřel v Petrovicích ve Slezsku Josef Janša. Zesnulý narodil se dne 3. února 1869 ve Vojkovicích ve Slezsku, svá studia gymnasijní konal v Těšíně a po jejich ukončení vstoupil do arcib. semináře v Olomouci, kde byl 5. července 1893 na kněze posvěcen. Všude věnoval se apoštolské práci s největší pílí a občtavostí, při tom však nikdy nezapomněl na svou povinnou práci národní, podporoval chudé studenty, nabádal a pracoval neúnavně. Také pracím národohospodařským se věnoval a s velikým prospěchem zakládal katolické konsumy, raiffeisenky atd. Lid český ve Slezsku znal zesnulého velmi dobře a je mu vděčný za veškeré jeho práce. Jméno jeho bude zapsáno v análech českého národa slezského.

Dne 5. listopadu zemřel ve Vlašimi bývalý farář na Hrádku Fr. V. Kamaryt, vlastenecký kněz a spisovatel. Byl rodákem z Chmelné na Královicku. Již jako student vynikal láskou k české literatuře. Jako kněz překládal z ruštiny a přispíval do Šimáčkových „Českých Novin". Byl na poutnickém místě Hrádku nástupcem místopisce Ant. Vlasáka. Napsal monografii „Hrádek u Vlašimě". Byl na slovo vzatým řečníkem a bral vřelý podíl na veřejném životě v kraji podblanickém.

V Opavě zemřel 15. října Josef Kotek, em. farář ve věku 60 let. Byl badatelem botanickým a nalezl v lesích u Opavy nejednu specialitu z říše rostlinné. Botanikové z Vratislavi často k němu dojížděli.

Josef Hruban, rolník v Ivanovicích na Hané, dlouholetý pokladník spolku katol. zemědělců, člen výboru Ústředí raiffeisenek a Zemědělské družiny, zemřel 18. října.

Filip Rézak, prelát, lužický spisovatel, zemřel 8. září v Budyšíně Přeložil „Babičku" Boženy Němcové do lužické srbštiny. Vydal též velky německo-srbský slovník („Naše Kniha.")

Po slovenských biskupech následovali slovenští kanovníci v Bratislavě **Pavel Blaho a dr. Ludevít Okánik.** Oba jsou osvědčení Slováci, kteří pérem a živým slovem v Nitranské stolici stáli při svém lidu. Blaho působil při „Katolických Novinách", jež byly přeměněny na „L'udové Noviny".

Dr. Kratochvíl — docentem křesťanské filosofie. Jmenováním prof. dr. J. Kratochvíla docentem křest. filosofie v Brně konečně zahájena příprava, aby směr křest. filosofie byl uveden také na naše university a náš inteligentní dorost byl jakž takž seznámen s křesťanským názorem světovým, na němž spočívá dosud veškerá civilisace světa, jeho kultura, umění pedagogie a veškerá positivní opravdová věda a její blahodárné účinky. Naším novým vědeckým činovníkem dostává se křesťanskému solidarismu síly, pracující již po leta na synthesi světového názoru křest. s novodobými vymoženostmi vědy po způsobu velkých duchů všech národů, cítících dobře onu umělé přirozenou propast, vzniklou jedině z nedostatku filosofické erudice duchů, věnujících se pracím toliko technicko-mechanickým. Třídně specialisovaná věda ukázala se býti morem pro ducha, jako třídně specialisovaná politika ukázala se býti morem pro společnost.

Zlaté jubileum kněžství slavil v Americe v Chicagu, dne 11. září farář tamní osady sv. Ludmily msgre Fr. Bobal. Jubilant je Moravan, narodil se r. 1845 v Lužkovicích u Vizovic, do školy chodil v Želechovicích, na gymnasium v Kroměříži a dvě leta bohosloví studoval v Olomouci. Na kněze byl vysvěcen r. 1871 v Lüttichu v Belgii. Téhož roku odejel do Ameriky. P. Bobal byl prvním českým knězem ve státu Nebraska. Z Plattsmouthu sorganisoval nebrasské Čechy, kteří neměli tehdy v Nebrasce ani jediné české osady ani jediného českého kostela. Z Plattsmouthu dostal se do Omahy za administrátora kathedrální osady a pak do Chicaga, kde zachránil českou osadu sv. Jana od zániku V Chicagu působí jubilant až do dnes.

Sedesátiny **Aloise Mrštíka** a **Otokara Bystřiny** prakticky oslavilo Moravské kolo spisovatelů v Brně. Usneslo se zříditi z fondu Mrštíkova pět cestovních stipendií po 2.000 K.

Jóža Úprka šedesátníkem. V tiché a zapomenuté vsi slovácké slavil své šedesáté narozeniny Jóža Úprka, věrný syn Slováče a oddaný jejich maléreček. Kdo by neznal jeho Pouť u sv. Antoníčka, Jízdu králů, Od kteréj, Boží Tělo ve Velké, Lanžhotské hody, Kožuchy, — kdo by si ze srdce nezamiloval jeho rodný kraj a rázovitý jeho lid, s takovou láskou zachycený na Úprkových plátnech! Ve svém mládí prošel mistr cizinou, pobyl v Mnichově, v Paříži, ale nikde nezakotvil; domů do Kněžduba táhlo ho srdce, mezi ty slovácké šuhaje, pružná děvčata a vrásčité, milé stařenky, mezi nimiž zdomácněl a které se staly jeho uměleckou láskou. Stal se rhapsodem rodné hroudy, jejích barev a písní, jejích úsměvů i smutků. Jeho život, toť ustavičný houževnatý průboj o osobitý výrazový tón, pustý vší doktriny a zužující tradice. Maloval, jak viděl a cítil, zápasil, lámal předsudky, aby se stal na konec uznaným malířem.

Václav Vraný, kustod svatomartinského musea (nar. v Chvatelicích v Čechách) slavil 30. září sedmdesátiny. Osvědčil se také jako literát, otiskoval překlady v „Orlu" a jiných listech práce původní.

Dne 30. října bylo tomu sto let, co se narodil jeden z největších mužů Ruska **F. M. Dostojevský.** Známy jsou jeho spisy: „Zločin a trest," „Běsy," „Zápisky mrtvého domu," „Uražení a ponížení" atd. Jeho dílo vyzdvihuje lidskost, smysl pro spravedlnost, snahu po očistě u hřešícího člověka, zodpovědnost téhož před Bohem za všechny jeho činy. Jeho spisy vine se jakási těžká, dusivá atmosféra, zamlžená Rus s typickými dědinami a městy, s nezbadatelným ruským člověkem.

Juraj Biankini. Kněz a žurnalista. Padesát let jest tomu, kdy převzal vrchní redakci listu „Národní list" v Zadaru. Chorvat, jehož práce životní je hodna obdivu, dívá se na svých 74 let zpět, svěží a neúnavný, vzdor ustavičnému boji, jejž ve svém životě musil vésti jako kněz, učitel, kazatel, buditel a povzbuzovatel svého národa. „Národní list" měl ohromný význam v boji o státní právo Chorvatska proti Vídni a ve všech politických otázkách. Jeho programem bylo: křesťanství a chorvatství a za tímto programem Biankini důsledně šel.

Pocty Svatého Otce dostalo se katolickému spisovateli a básníku **Janu Voborskému.** Při národní pouti československé přijal J. S. papež Benedikt XV. dne 7. října 1921 ve zvláštní soukromé audienci ve své vatikánské pracovně zástupce Lurdského spolku, vldp. arcib. notáře Ant. Kašpárka, jenž Svatému Otci odevzdal ve skvostné purpurové vazbě rukopisy nejnovějších básní p. Voborského, doprovozené dedikačními listy v řeči latinské, české a slovenské. Zřejmě potěšen, přijal náměstek Kristův tyto rukopisy, a udělil našemu katolickému spisovatelovi a jeho rodině apoštolské požehnání pro zdar jeho další práce literární zejména o kultu Mariánském. —

Národnostní archiv Národní rady československé v Praze shromažďuje všecky knihy, brožury a tiskopisy, týkající se nejrůznějších otázek národnostních. Obsahuje již nyní 3.000 svazků, soustřeďuje časopisy české, slovenské a jinojazyčné.

Sjezd katol. mládeže v Římě konal se v září, súčastnilo se ho 30.000 mladých mužů s 3.000 prapory. K jinochům mluvil i papež Benedikt XV. ve Vatikánské zahradě. (Illustrované Listy v čís. 43. přinesly snímky.)

VLAST

MĚSÍČNÍK PRO POUČENÍ A ZÁBAVU.

ROČNÍK XXXVIII. **PROSINEC 1921.** ČÍSLO 3.

Alois Koudelka — O. S. Vetti.

(K šedesátinám i ku 40leté spisovatelské činnosti.)

(Č. d.)

Ku devatenácti jazykům, z nichž vydal K. knižní překlad, nutno ještě připočísti další jazyky, z nichž přeložil práce toliko do časopisů anebo do knih, v nichž byly uveřejněny jeho překlady z více jazyků.

Jsou to následující další jazyky: 20. bulharština, 21. dánština, 22. estonština, 23. katalonština, 24. polština, 25. rumunština, 26. ruština, 27. turečtina.

Překládá tedy K. z dvacetisedmi jazyků. Kromě těchto ovládá ještě jako ř. k. kněz dokonale 28. latinu, 29. hebrejštinu, 30. němčinu. Učí se nyní dvěma dalším řečím, k nimž však pro nynější poměry nemůže si dosud zaopatřiti celé potřebné literatury, totiž 31. novoarabštině a 32. hindustánštině a dovoleno li konečně jmenovati — dle německého „das Beste kommt zuletzt" — drahou mateřštinu, byla by tato jazykem třicátýmtřetím, jež náš moravský Mezzofanti ovládá. Mezzofanti byl pro svou znalost jmenován kardinálem, náš Koudelka je čestným kons. radou v Brně a členem několika spolků, z nichž byl první co do času spolek „Osvěty" v Bučovicích, od něhož přijal svůj pseudonym O. S. Vetti.

Ojedinělé jsou Vettiho sbírky povídek, v nichž vydává překlady z více řeči. Jsou to:

1. U Promberga v Olomouci vydal 1908 knihu pod názvem: Papěří, str. 167, je tu patnáct humoresek, přeložených ze sedmi různých řeči. 2. U Benediktinů v Brně vyšla 1908 knížka pro děti pod názvem: Z jiných krajů, str. 387, v níž je 24 povídek od různých spisovatelů a z různých řečí. 3. Od 1910 do nynějška vyšlo u téhož nakladatelství pět svazků sbírky Vettiho „Na táčkách u cizích spisovatelů", 1200 stran. Je tu podáno 73 povídek, přeložených z dvaceti různých řečí. Myslíme, že něco podobného není v žádné jiné literatuře. Protože skoro každý spisovatel píše z ovzduší svého národa a málokterý je kosmopolita, kochá se tuto čtenář pravou vůní tolika národů a zemí nám cizích! Pravá rozkoš při četbě!

Podařilo se zjistiti 66 svazků knižních překladů Vettiho. Mají přesně 14.606 tiskových stran. Protože je zajisté ještě několik dalších svazků, které jsou dosud neznámy, lze říci, že uveřejnil Vetti okrouhle sedmdesát svazků překladů s 15.000 tiskových stran.

Není možno ani přibližně se zmíniti a vypočítati časopisy, do nichž K. po těch čtyřicet let, co překládá, přispíval delšími romány i kratšími novelami a povídkami a mnohdy velmi často, téměř do každé nedělní přílohy. Jmenujeme namátkou pouze několik jmen: kromě našich katol. denníků; zašlého „Hlasu", „Budoucnosti" přijímají jeho překlady, Čech, Našinec. Občanské Noviny, Den, kromě toho pouze jmenuji Národní Politiku, Hlas Národa, Národní Listy, Moravské Noviny, Hynkovy zábavné listy, Obrázkovou Revue, brněnský Obzor, Ječmínka atd. atd. Škoda, že si Koudelka neuschoval těchto prací, z nichž některé jsou docela již zapomenuty. Teprve od nedávna je sbírá a jsou ve dvou velkých konvolutech umístněny v jeho vzácné a na cizojazyčné knihy bohaté knihovně.

Lze říci, že uveřejnil ročně v časopisech nejméně padesát, třeba i sto prací, což by bylo za čtyřicet let dva nebo čtyři tisíce různých článků. Počítá-li se na jeden svazek průměrně dvacet povídek, bylo by pak buď dvě stě nebo čtyři sta svazků. Beletristické svazky mívají obyčejně dvě stě tiskových stran. Čítaly by jeho po časopisech roztroušené překlady buď dvacet nebo čtyřicet tisíc tiskových stran, k čemuž nutno připočítati nahoře zmíněných patnáct tisíc knižního vydání. Vykazovala by tedy dosavadní životní práce Vettiho buď 35 nebo 55 tisíc tiskových stran.

Patřil by dle toho Koudelka-Vetti k nejpilnějším spisovatelům nejen našim, ale snad vší světové literatury. U nás čítali jsme k nejplodnějším Petra Kopala a Jaroslava Vrchlického Onen byl napsal o sobě, když slavil 40letou památku své redaktorské činnosti: „Napsal jsem přes 2000 feuilletonů dobrých i špatných, jak to kdy přišlo a přes 10.000 úvodníků — obyčejně přes den" (Čech č. 176 ze dne 27./6. 1903).

Když zemřel ve věku 83 let, z nichž 45 byl činným jako spisovatel, vypočetl kdosi, že vydaly by všechny jeho spisy na 35.000 tiskových stran.

Vrchlický vydal za 41 let literární činnosti 138 původních knih a 118 knih překladů, dohromady 256 svazků. Čítá-li se svazek po 200 stranách, bylo by v celku asi 52 tisíc tiskových stran.

Před válkou vyjednávali někteří podnikaví nakladatelé s Vettim a chtěli vydati výbor z jeho překladů v několika svazcích. Ale pro válku vše se ztroskotalo a není naděje, že by se toto přání četných jeho ctitelů mohlo někdy vyplniti.

Má Vetti velké zásluhy o naši literaturu tím, že seznamoval naše čtenáře se spisy menších, málo rozsáhlých literatur a mnohdy podal z nich překlady i o několik let dříve, než byly vydány v jiných literaturách, jako na př. v německé. Hlavně máme tu na

mysli jeho překlady z novoarménštiny, z grusinštiny, lotyštiny a j. Kromě toho v brněnské „Hlídce" po mnoho let uvřejňoval přehledy novinek skoro všech světových literatur, čímž mnoho přispěl ku správnému ocenění a vyrozumění cizojazyčných knih.

Bylo by záslužno upozorniti na obtíže, které se Vettimu stavěly v cestu. Jaké obtíže mival shledávaje učebnice, mluvnice toho onoho jazyka, jemuž se chtěl přiučiti! Kolik dalších obtíží bylo, když si chtěl pořiditi cizozemské knihy, při čemž byl při menších literaturách docela odkázán na doporučení jemu úplně cizích osob. Jak často bylo jeho důvěry zneužito, mnohdy poslal i větší obnosy na knihy a nic neobdržel. Samozřejmo, že z přemnohých knih, které si s takovými obtížemi objednal, nemohl užíti ku svému účelu. Tak nahromadilo se mnoho knih, že byl nucen chtěje získati peněz pro nové prodati je antikvárně a dostával za ně — několik halířů dle váhy.

Skoro od sedmi let nebylo možno uveřejňovati tolik překladů, jako před válkou. Jednak časopisy zmenšily svůj objem, jednak od něho jako kněze nechtěly již přijímati příspěvků; ale nedal se ničím zastrašiti, překládal pilně dále a má ve svém psacím stolku nahromaděno velmi mnoho překladů, z nichž by bylo několik svazků, kdyby byly vydány knižně.

Při vší své učenosti zůstal Koudelka skromným, ku každému ochotným. Žije na malé farce, na niž má až dosud kongruu 2400 Kč ročně a od nějaké doby několik set korun přídavku, jakož i nákupní a drahotní doplatek, což by však všechno bylo málo, kdyby neměla dosud žijící jeho matka slušnou výslužbu. Kromě matky vede mu domácnost sestra; jiná sestra jest odbornou učitelkou v klášteře „Mariánek" ve Vídni. Z honoráře nezbohatl dosud žádný katolický literát. Časopisy nedávají často žádného, ba aby byl spisovatel ještě povděčen, dají-li mu je za jeho sebe četnější příspěvky zdarma. A jestli obdrží něco na penězích, nebývá to nikdy mnoho, že by obnos odpovídal vykonané práci. Koudelka obětoval své libůstce všechny své příjmy, i nyní, když knihy jsou tak drahé, objednává a kupuje je a odbírá vhodné časopisy. Vždyť nestačí ku překladům toliko dobrý slovník — a o ty bývá často velká potíž — nutno míti ku porozumění originálu i jiné knihy, které vysvětlují poměry, dějiny té oné země.

V Praci, osadě od Brna na severovýchod asi tři hodiny vzdálené, čítající asi tisíc vesměs katol. obyvatel, má farář k vyučování tři třídy školy. Fara je jednopatrová, starší budova, vystavěna v kopci, takže, je-li vlhko, teče tam přímo ze zdí. Dole je vedle síně na jedné straně kuchyně, na druhé jedna světnice, o jednom okně, se starým trámovým stropem, což je pracovna i ložnice farářova. Uprostřed světnice stojí jednoduchý psací stolek, na němž leží spousta knih, časopisů všech řečí, vedle okna je starší pohovka, kde si sotva najdeme místo ku sezení, všude knihy. Ostatní nářadí je, jak bývá v každé chudé faře.

Dostil Z této črty viděti, že přináleží Koudelka-Vetti mezi naše nejvíce zasloužilé a vynikající katol. kněze. Je dosud mla-

distvě čilý, neúmorně pilný; rád by navázal styky s literáty všech národů, aby obohatil své známosti knih a časopisů, z nichž by se mu hodilo něco ku překladu. Samozřejmo, že neovládá a neučí se cizím řecem, aby jimi mluvil! Jeho cíl a účel jest, obohacovati naši literaturu vhodnými překlady, čehož plně dosáhl. Odborná kritika prohlásila jeho překlady za velmi dobré, úplné a věrné. Ovšem jako vždy nechybí při světle stín, ozval se jednou kdosi, že by nemusil Vetti překládati věci, které se obírají výjevy až snad příliš smyslnými. (Obzor 1895, str. 95.)

Koudelka užíval i jiných pseudonymů kromě O. S. Vetti, jako K—a, Al. Nikolčický, Al. Pracký, Al. Rovečínský, Al. Vršavský.

H. Uden:

Ex ungue leonem.

Lev, král zvířat, ušlechtilého je rodu:
hladov oběť uchvácenou sápá sice,
však daleko větší část světových hodů
připadá nespočítané na jepice.

Tělo pružně štíhlé, plece s mocnou hřivou,
velitelsky v hlubokém ozve se ryku
na důkaz, že všecku různou chamraď živou
s člověkem i zahrnuje do červíků.

V oku žhavém jiskru pánovitě hrdou,
sebevědomě se roztočeným chvostem
ošlehává s jakous určitostí tvrdou,
že si nedá hnouti zdob svých starým stkvostem.

A tak právě se po změnách nečekaných
proti pokroku s bezohlednými zvyky
zbezpečil ne na citech již v srdci psaných,
ale na dějinné půdě heraldiky:

chrániv korunu si vzpupných za poplachů,
když ji posměch nádobou zval bez puklice,
pařátem a tlapou po některém tlachu
mezi svými zadržel ji v republice.

Alois Dostál:

Na zámecké kaplance.

(Č. d.)

Mírně mrzlo na štědrý den, sněhu byl slabý poprašek, k zámku putovaly řady lidí. Děti shromáždily se ve škole a odtud braly se průvodem. Vedl je řídící učitel a kaplan jim šel naproti. „V pokojích starého pana barona se topilo. Bručel, že je stále vyrušován, ale posléze přece se upokojil. Strom zde stál vysoký až ke stropu, ozdobně ověšený cukrovím a svíčkami. Dary pod ním ležely na několika hromadách. Do koutů se nacpali diváci, sousední pokoj vyhrazen vzácným hostům. Kolkolem stromku tísnily se děti.

Vstoupila paní baronka v bílém šatě, doprovázeli ji oba baroni, správec s paní, kaplan s matkou a Miladou. Děti hned zazpívaly koledu jako na uvítanou. Potom předstoupil správcův syn Viktor a přednesl báseň. Ještě jednou děti zpívaly a promluvil kaplan o významu dne, kdy Ježíšek všem dětem učinit radost. Proto i zdejší páni co rok obdarují dítky, aby tyto se potěšily. Za to patří jim vřelý dík. Hned také jedno děvče, dcera poklasného, poděkovalo. A teď nastalo dělení. Kaplan vyvolával, děti se hlásily, Emil a Milada hledali dárky.

„Ještě boty", hlásil se kravařův chlapec, drže v náruči šaty.

„Těch tu není, ty máš na nohou", odpovídal komorník.

„Ty jsou staré," ukazoval hoch.

Nebylo času k rovnání, vyvolán jiný a ten byl se vším spokojen.

„Kde jsou pentle?" ptala se dívka Milady, od níž obdržela nové šaty.

„Ty ti přišije maminka, nevěděly jsme, jakou máš ráda barvu."

„Červenou," hned hlásilo děvče.

Mladý baron a Halíková už sundávali cukroví a rozdávali všem dětem napořád i těm, jejichž rodiče při dvoře nepracovali. Pro mnohé byly tu uloženy dárky a také jejich jména kaplan vyvolával. Už tu panoval šum, děti hlásily se k rodičům, pan řídící neudržel pořádek. To se právě líbilo starému panu baronovi. Paní Vajtova se více vzdalovala, rozmlouvajíc se správcovou. Halíková se ještě zaměstnávala dětmi.

„Ten je důkladně očesán," ukazoval Viktor Fliegel na stromek.

„Div, že i toho anděla s vrchu nesrazili", odpovídal správce Uslan.

Ještě zazněla píseň Narodil se Kristus Pán — a všichni se hrnuli ze zámku. Zahradník držel stromek, aby nebyl poražen.

„Nám, nám narodil se," zpívaly děti ještě venku.

„Zaplať Pánbůh, že jest po všem!" líboval si starý baron.

Služka už přicházela se smetákem.

Zahradník odnášel stromek ze zámku.

„Ten vršek bych si uřezal, abychom měli také kousek vánoc," žádal kaplan.

„I s radostí, jak mnoho libo."

Za chvíli nesl kaplan zelený svěží stromek s papírovým andělem do kaplanky.

Milada byla velice spokojena, dostala za námahu s úpravou šatek na děti zimní klobouk, kožešinu na krk a rukavičky. Ani se netázala, zdaž to a ono někdy chvíli nosila i baronka, dokud jí to neomrzelo. Všechno se jí hodilo a pěkně slušelo.

Kaplan odnášel si ze zámku kasetu s barvami, jež ho velice potěšily a zánovní boty od starého pana barona. Obyvatelé kaplanky položili pod třetí stromek pouze papír na psaní s obálkami, ale Prokop ručně namaloval na každý menší vkusnou ozdobu. Několik dnů na tom proseděl.

„Inu malířská krev," propověděl baron Vajt, prohlížeje ony květinky.

„V zámku budeme do jedenácti", určoval kaplan, „potom s Miladou půjdeme do Křečina na půlnoční. Bude slavná, z daleka lidé na ni přicházejí, aby poslechli hudbu a koledy."

Divka byla hned při tom. Hra v zámku dlouho by ji netěšila, ráda se projde a hudbu vyslechne. Také zahradníkovi půjdou s dětmi a služka z kuchyně ovšem mimo lidi ze dvora a obce. Lucerny ponesou a bude cestou hlučno.

Kde kdo byl spokojen. I v Opětanech se dnešní slavnost líbila. Děti z obce nebyly vyňaty jako v minulých letech. Všechny se radovaly. Kaplana těšilo, že se mu to podařilo. Snad budou děti mostem, který by obec více k zámku přimknul. Nebudou tu státi dva tábory proti sobě.

Jenom komorník Emil byl nespokojen. Doufal, že dostane hodinky, jak nadhodil baronovi, proto vida novou livrej, zakabonil se. Té také potřeboval, posavadní byla ošumělá, ale tu mohl dostati mimo štědrý večer. Schválně ji neoblekl, ale nechal ležeti v pokoji.

Byl poslán pro kaplana a ostatní hosty s oznámením, že panstvo už povečeřelo.

„Tak jak, pane Emile, jak?" ptala se Halíková.

Komorník netajil se nevolí, která ho posud neopustila.

„Pro sluhu všechno dobré," dodal roztrpčeně.

„Ale jenom tak nevěste hlavu. Hodinky přijdou jindy," utěšovala Halíková. „My máme pouze vršek ze stromku, ale pod ním nalezli jsme pro vás tuto kravatu."

Zrak Emilův se rozjasnil. Nenadál se, že by i na chudé kaplance pro něj byl připraven dárek.

„A čím se odplatím?" zakoktal.

„Vždyť nám posluhujete Z mála přijměte málo."

A když Emil zval u správců, kde ukazoval kravatu, na rychlo sehnána mu pěkná vázanka. Jda kolem bytu zahradníkova, slyšel

zpěv dětský. Také se rozepěl a vesele se vrátil do kuchyně. Zde ukazoval dárky.

„Budeš povídat, máš to od holek," hádala služka.

„Tak se zeptej velebného pána a u správců", bránil se komornik. „Ať to povědí."

Hosté vcházeli do zámku, ale nikdo nežádal, aby dosvědčili Emilovu výpověď.

XIV.

Mrzlo, jen fičelo, když se rozeběhli zváči na plesy o masopustě. Správce vyhledal starý arch, na němž bylo zaznamenáno, mnoho-li zámek v letech minulých platil vstupu spolku dobrovolných hasičů, mládencům a pannám z Rajiče, mladé rolnické organisaci z Křečína, spolku živnostníků ze Sedan a jiným. Sám platil, připomínaje, to že jest za celý zámek, sem poslal už vidované pozvání, které mnohdy putovalo pouze do kuchyně a nahoru se ani nedostalo.

Jenom hasiči z Opětan se nespokojili paušálním poplatkem a zvali všude: v kaplance, Emila, zahradníka, kuchařku, adjunkta i samého správce. Tento ani nemusil nahlížeti do archu, velitel měl svoje poznámky a hned diktoval: „Prosím — dvacet korun."

Ale nevěděli, jak oceniti kaplana, proto ho nechali, aby zaplatil, co určeno na „rodinu".

V kuchyni nepochodili a Emil dlouho nebyl k nalezení. Sotva odešli, byli tu zváči ze Závoran na elitní věneček. Také chtěli obcházeti celý zámek, ale správce jim to zakázal. Dostali obvyklý paušál.

Nastal masopust, se zábavami jako by se vak roztrhnul. Jindy baron s chotí jezdíval do Prahy, zde pobyli týden, navštívili dva plesy, chodili do divadel a vraceli se znavení. Teď odřekli zcela.

„Zúčastníme se pouze hasičského v Opětanech," řekl Rudolf Vajt před Halíkovou.

„Opravdu?" divila se paní.

„Jenom tak na chvíli, aby neřekli, že se straníme. Vstup máme přece zaplacený," usmál se baron.

Halíková přišla s tou novinou domů, že pan baron letos nepojede na ples do Prahy, ale že se zúčastní hasičského v Opětanech.

„A to bychom mohli také jíti," hned se hlásila Milada.

„Abys nepospíchala!" káravě pronesla babička.

„Vždyť už nejsem dítě a prodělala jsem taneční hodiny, ovšem při nichž se neplatilo."

Rozhodnutí se nestalo žádné. Pozvání zůstalo ležeti na stole a poplatek za ně vsunut do vydání. Zapisoval se každý haléř, bylo toho třeba. U večer přišel na besedu adjunkt. „Tak jsme ve znamení zábav a svateb," řekl, pohlédnuv na pestře namalované náčiní. „Náš nejlepší ples."

„Zúčastníte se?" ptala se Milada.

„Musím! Jsem přece volen za předtanečníka. Ani by mně to zdejší dívky neodpustily, kdybych je neprovedl."

„Prý půjde i pan baron Vajt —"

„To je možné, ale tančiti nebude, to vím jistě. Podívá se, poslechne jeden, dva kousky a vytratí se. Ale našinec zůstane do rána."

„A bude to hezké?" ptala se Milada.

„Jak by nebylo. Ovšem nutno vpraviti se do poměrů. Řadové tance nebudou a o nějaký štulec v kole laké nouze nebude."

„Ráda bych se na onu zábavu podívala," pronesla přání Milada.

„Nic snažšího. Na ples můžete jíti v průvodu i bez něho, zdržeti se do libosti, čekati, až vás někdo vyzve k tanci nebo si tanečníka vyhledati, píti nebo seděti na sucho. Při odchodu vás hostinský ocení, ať jste utráceli čili nic. A na omluvu, že jste nepili, řekne krátce, že jste píti měli," rozmarně vykládal adjunkt. „Doufám, že i velebný pán půjde, a aby nebyl odřen, béřu ho pod svou ochranu. Já se v tom už vyznám."

„A nebylo by mně to ve zlé vykládáno?" řekl Halik.

„Ale kde. Místo u stolu vám udělají, sousedé vás mezi sebe přijmou, kdybyste chtěl snad provésti paní velitelovou, hned bude solo a všichni vám uctivě ustoupí."

„Taková čest se mně nestane, neboť i kdybych šel, nebudu tančiti."

Toho večera by se ani ke hře nedostali, jak rozmlouváno bylo o zábavách. Nejvíce jich užil Pavelka jako student i nyní v samostatném působení. V Závoranech by byl dokonce i bit, kdyby se ho dvorská chasa neujala.

Milada byla pouze na studentském věnečku v Klonově, babička chodívala na cechovní bály, Prokop nebyl nikdy tancemilovníkem.

„Ale mlč, strýčku, vždyť umíš čardaš," prozradila Milada. To bylo na mlýn adjunktův.

„Čardaš? Opravdu čardaš? To je něco vzácného."

„Naučil jsem se mu jako student, ale pouze pro lekraci. I v semináři jsem jej tančil a bohoslovci přivedli představené, aby se podívali. Byla to švanda."

Pavelka prosil, aby mu byl čardaš ukázán, že jej posud neviděl, Milada přisedla k pianu, aby něco hodně divokého zahrála. A za chvíli Prokop tančil. Až zčervenal v tváři a se zapotil.

„Tohle viděti mladý pan baron, pukal by smíchem," vzpomněl Pavelka.

„Nedej Bože! Ten by si mne mnohem více dobíral, než s rybami," lekal se kaplan.

„Ale pobavili jsme se znamenitě," líbovala si stará paní, přistavujíc po tanci stůl před kanapé.

Také paní baronka schválila rozhodnutí kaplana a neteře, aby se hasičského plesu zúčastnili. Dělalo jí to radost a hned v garderobě hledala, co by se dívce hodilo. Vzpomínala na své mládí, kdy byla do zábav uvedena, na nichž se seznámila s nadporučíkem Vajtem ze Šiězar. A zase řinčel stroj, aby šaty z mody minulé byly přivedeny na nové. Zahradník slíbil kamelie do hlavy, kytice v ruce by vzbudila jenom závist a také nebylo tolik květin. Baronka Miladě zkusila náhrdelník, ten jí půjčí, ale šaty budou její. Na skvost bude Prokop dávati pozor, aby se neztratil.

Méně se chystal kaplan a Pavelka ještě před plesem byl ve dvoře Zavoranech a domů se brouzdal promrzlým sněhem.

Milada se musila před odchodem představiti v zámku. Jenom přeletěla kolem kaple, kde Prokop opravoval věčnou lampu. Za hřích by si pokládal, aby jeho vinou světlo uhaslo.

„Ani si nepřehodíte šat přes ramena," kárala baronka dívku. „Musíte býti opatrna."

Ale Milada se jenom smála. Ta měla něco žáru v sobě. Nastala důkladná prohlídka, něco bylo schváleno, něco změněno.

„Vějíř! Kde máte vějíř?" vzpomněla Vajtová.

„Snad ho není v Opětanech třeba," mínila Milada, nechtíc se přiznati, že vějíře nemá.

„I to se patří," usoudila baronka a hned jeden ze svých vějířů donesla. Srdce dívčino přímo poskočilo, neboť tušila, že perletí vykládaný vějíř bude její.

Zavolán i mladý baron na prohlídku.

„Ale, ale, věru nevím, nedám-li se při takové krásné společnici také do tance."

„Ale Rudolfl" znělo napomenutí.

„Vím, vím, slečna bude míti jiného tanečníka, o mnoho mladšího," narážel Vajt.

„Než s panem baronem bych tančila nejraději," usmála se Milada

„Hleďme koketu," stranou řekla baronka.

„Až budu o deset roků mladší, potom budeme od večera do rána tančiti — valčík."

„Tak si na urozeného pána počkám."

Přišel i baron Fliegel, otočil Miladu v pravo a v levo a posléze syknul: „Saprlot, k nepoznání. To bude královna plesu."

„Bez království a snad i bez krále," skromně pronesla Milada.

„Nemusí to býti hned král, ale pouze — přiručí."

Zasmáli se a Milada byla propuštěna, aby oznámila strýčkovi, že co neviděť pojedou. Do hostince nebylo daleko, ale panstvo ze zámku tam přece jelo. Správce se vymluvil, že ho zastupuje adjunkt, paní si stěžovala, že ji bolí hlava, jel tedy jenom baron s kaplanem a Miladou. Čeleď šla pěšky. Ve vratech uskočil před kočárem adjunkt. Při svitilnách poznal Miladu a zaradoval se. Kočár stanul před hostincem, kde už bylo velice

hlučno. Velitel a podvelitel šli uvítat vzácných návštěvníků. Na chvíli také hudba ustala a omladina se rozeběhla do koutů. Emil odebral baronovi a kaplanu kabát a klobouk, hasiči uváděli je do pokojíku, vlastně kuchyně, kde jindy hosté sedali v teple, neboť v tančírně se netopilo ani dnes. Však se mládež zahřeje a místnost másou lidí zadýchá.

Největší pozornost věnována Miladě. Jako ona nebyla tu žádná vystrojena. „Slečinka z fary," sdělovali domácí cizím.

„Ta se bude líbiti nade všechny."

„Nejvíce panu adjunktovi," usmála se nedaleko stojící dívka. A vlk byl za humny. Adjunkt Pavelka vcházel do — sálu.

Barona a kaplana přijali sousedé mezi sebe velmi uctivě, třeba jim tito přetrhli zábavu, v níž nyní ve společnosti pánů nemohli pokračovati. Baron dlouho nezůstal u vyhrazeného stolu, ale šel se podívat mezi dveře na tančící. Bavil ho ten rej. Mnohé tanečníky znal, nyní dobře viděl, kdo ke komu tíhne, kdo si kterou volí nejenom na tanec, ale i na další pout života. Když některou dívku poškádlil, že ví, kam její srdce volá, zapírala, bránila se, teď však už zapříti nemohla. Však splašeně vykukovala, vesele se usmívala, vědouc, že jest pozorována.

Tančil i Emil a právě prováděl kuchařku, točil se v kole zahradník se ženou, měl hasičský stejnokroj, mladý kočí prováděl dceru ponocného, starosta oplácel ženě podvelitelově, že tento vzal na první kousek jeho manželku. I vážný pan řídící tančil se šafářkou.

Do kola se vmísil hospodářský adjunkt, jenž odvedl Miladu od strýce z pokojíku. Nikdo jim neustupoval, nikdo z tančících si jich nevšímal. Slušelo jim to, tetky v hromadě na ně ukazovaly a šuškaly.

I hudba se činila na počátku a kapelník časem ohlédl se po baronovi. Vrátil se ke společnosti, ptal se na všední událostí, projevil uspokojení, všechno se mu zamlouvalo, ale mezi druhým kouskem mrknul na Emila, ten postavil tanečnici, do síně přinesl kabát a klobouk, a baron pěšky pospíchal k zámku. Ani kaplana nevyzval, s nikým se nerozloučil. Ještě potkával ty, kteří se opozdili. Věděl, že papa s Annou posud bdí, že jim musí referovati, jak je to na plese.

„A to jste, velebný pane, hodný, že se za nás nestydíte a s námi se pěkně bavíte," řekl velitel, takto mistr kolářský a menší chalupník.

„Jenom mezi nás přicházejte častěji," pobádal jiný soused, „jako pan řídící, ten posedí s námi každou neděli."

„Pan řídící vás lépe pobaví hospodářskými přednáškami a rozmluvami," mínil kaplan.

„Pravda, stará se o naše družstvo, ale," v tom rolník stišil hlas, „my ho valně neposloucháme. Hospodaříme dle svého. Kam bychom se poděli při jeho reformách."

„Snad přece to a ono by bylo k dobrému."

„Co si může dovoliti pan správce na čtyrech dvorech, k tomu my nestačíme na několika měrách. Kdyby se to nepovedlo, jsme rok bez chleba."

Kaplan jako syn měšťana a bezzemka z Klonova nerozuměl valně hospodářství, proto se ani hlouběji nepouštěl zde do rozprav, aby nebyl zaskočen některým chalupníkem. Tu by mu ani nepomohl adjunkt, jenž si hleděl zábavy a tance. Ke stolu přistoupil pan řídící, jednatel družstva a redaktor hospodářského krajinského listu, orgánu rolníků na okrese.

Mladší se dlouho u stolu nezdrželi, ale odcházeli do sálu, sotva kapelník zafukal na housle. Někdy tu zůstal kaplan s některým sousedem. Také povstal, aby se podíval do sálu.

„Abyste nám náhle neodešel, jako pan baron," napomínal starosta.

Kaplan podíval se na hodinky. Už minula desátá. Jindy v tu dobu spal nebo na posteli rozjímal. Dnes naslouchá hudbě, dívá se na rozjařené tváře, na tančící. Mezi nimi i Milada, s nějakým neznámým jin chem se točí. Zpozorovala strýce, ale nechce se s jeho zrakem setkati. Má strach, aby ji už nevyzýval domů. Tak se jí tu líbilo.

„Věru se divím," řekl za chvíli jeden ze sousedů u panského stolu, „že se těm pánům pořád líbí v tom zakletém zámku. Kdyby šli mezi nás, jak by se pobavili."

„Uvykli tomu životu," omlouval kaplan barony.

„Starému pánovi se nedivím, ale ti mladí. Zvláště baronka ani téměř zámek neopustí. Dříve přece vyjela do Prahy —"

„Jest nervosní, nesnese jízdu."

„O takové nemoci našinec neví, ta jest asi z lenosti," vykládal soused.

Kaplan mohl poukázati na sebe, ale neučinil tak. V Opětanech se mu valně ulehčilo. Přičítal to prostředí, v němž žil, klidné práci, kterou si volil, otužování pod matčiným dozorem.

Čím výše stoupalo rozjaření, tím častěji hleděl na hodinky. Už mluvil s Miladou, které se tu líbilo, ale nebyla od toho za nějakou dobu sál opustiti. Za dívkou přišel adjunkt, který svoloval odejíti, až před půlnocí bude pro hudebniky hodinový odpočinek. Tu mnozí odejdou, aby se přestrojili, v pokojíku budou večeřeti a nepovšimnou si, že kaplan se vytratil. Také řídícího rodina měla úmysl odejíti. Hudebníci dávno svinuli noty a hráli z paměti. Všemožně si nadlehčovali a mladší se vmísili do kola. Jeden zatroubil na znamení, že nastává pausa. Hostinská do vroucí vody vhodila několik hrstí uzenek a dcerka strouhala křen, až slzela. Adjunkt vypořádal účty a vyhledal v komoře kabáty. Po Emilovi nebylo ani památky.

„Kam, kam?" volal starosta za kaplanem, ale ten rychle ubíhal do síně. Zde se rychle oblékli a pospíchali ke dvoru. Bylo jasno a v obci výmínečně živo. Šlo o hasičském plese.

V zámku byla okna tmavá. Ani ponocný se nehlásil. Paní Haliková otevřela na prvé zaťukání dveře. Adjunkt se poroučel, přeje dobré noci.

„No, to jste si pobyli," pravila babička téměř s výčitkou. „To se vám to líbilo."

„Těžko říci, kdo je větším vinníkem," usmál se kaplan. „Milada tančila a já se bavil se sousedy."

„No dobře, ale teď rychle na lože!"

Když se příštího dne jak obyčejně Haliková odebrala do zámku, aby doplnila zprávy o plese k tomu, co už sdělil baron, uslyšela, že ani zámek letos nezůstane o masopustě pozadu, ale že se zde bude dávati divadelní představení. Správce už dříve odmítnul řízení, adjunkt se zdál posud příliš mlád, musí tedy převzíti režisérství velebný pán. Haliková za syna neslibovala a dosti znepokojena vrátila se domů.

„Já abych řídil divadlo?" divil se Prokop. „Jako student a ještě v semináři jsem hrával, ale teď —"

„Dělej, jak myslíš," pokrčila matka ramenem.

„A to bych já dostala také úlohu," hned vzpomněla Milada, naslouchajíc rozmluvě.

„Primadona se hlásí," posmíval se kaplan. „Vždyť jsi posud v divadle nevystoupila."

„Dvakráte v dětském představení, jako víla a jako chudý sirotek," hlásila Milada s chloubou.

„Počkáme, co řekne adjunkt, ten by musil pomoci."

„Pani baronka pravila, že by to bylo jenom jako domácí představení, byly by nějaké obrazy, v nichž by vystoupila, a kratší veselohra. Před lety takové představení v zámku bylo a všeobecně se líbilo."

Nikdy tak toužebně nečekáno na adjunkta, jako toho večera. Milada naslouchala každému vrznutí dveří. Už se domnívala, že přichází adjunkt, pospíchala otevříti, ale byla to Pavlátová. Přinesla z kteréhosi stavení výslužku ze zabijačky, při níž i na kaplana pamatovali. Když vyřídila pozdrav, hned začala: „Slečinka prý byla na hasičském plese královnou."

„Ale nepovídejte," bránila se dívka.

„Já tam nebyla, ale jde o tom jedna řeč. A za nikoho se slečinka nestyděla, s každým ochotně šla do kola."

„A proč ne?" hned se ujala slova babička. „Vždyť jsme si všichni rovni."

„Ovšem, ovšem, ale mnohdy lidé tak nejednají. Tak musím jíti ještě na několik míst."

Babka poděkovala za peníz a rychle se vytratila. Hned poté dostavil se adjunkt. „Jak jsme se vyspali?" dotazoval se.

„Prokopa trochu bolela hlava. To od kouře, ale Milada jest jako ryba. Hned by myslila na novou zábavu."

„To by musela jeti do Sedan, tam bude besední ples," oznamoval Pavelka.

„Nikam nepojede," rozhodně řekla babička. „Vždyť se něco připravuje zde, v zámku."

„To bude nudné. Už jsem slyšel. Byly tu takové obrazy: V každém byla paní baronka hlavní osobou. Obecenstvo spalo, zívalo, utíkalo."

„Pěkná vyhlídka. Ale teď má býti též veselohra a těch obrazů jenom něco málo. Strýček bude režisérem, vy inspicientem — " určovala Milada.

„To věru nevím, jak bych v té úloze obstál," usmál se adjunkt; „dohlížeti při polní práci dovedu, ale při divadle —"

„Ovšem, že musíte také hráti hlavní roli," určovala Milada.

„Slyš, u divadel bývá i ředitel, nejsi ty snad jeho ředitelkou?" narážel kaplan.

„Nebylo by to nic špatného — býti ředitelkou. Ale teď rozumy dohromady, co se bude hráti?"

Ukázalo se, že to není snadné vybrati vhodný kus. Bylo nutno spočítati herce a kaplan hned mínil, že by bylo dobře někoho povolati z obce k vůli rovnoprávnosti. Počítáno na zahradníka jako komika, bude hráti komorná, Emil, některý selský synek. Prokop i Pavelka vzpomínali na studentská leta, kdy co hráli i viděli. Toho večera šach klidně odpočíval. Před časem dávány v Klonově „Tatínkovy juchty", obraz ze studentského života, a velice se líbily. Což aby i zde? A provésti by se daly snadno. Zůstalo tedy při tom kuse a kaplan hned hledal ve své knihovně. Zdálo se mu, že onen kus má.

Ve stejnou dobu přemýšlela baronka, jaké by obrazy sestavila: víly s královnou, Šárku s bojovnicemi, Vestálky s bohyní. Ovšem hned také bylo nutno prozkoumati, má-li pro sebe i pro spoluherečky potřebný šat. Nejvíce při tom myslila na sebe. Z minulých divadel dalo se to a ono ještě nyní upotřebiti.

A tak hned následujícího dne se rozlétlo dvorem a obcí, že v zámku bude v několika nedělích divadelní představení.

„To zase ty němé sochy?" ušklíbla se Voráčková. „No to bude opět něco pěkného! Vždy jsme půl hodiny čekali a potom se to jenom kmitlo před očima. Nikdo nemluvil, všichni stáli jako ze dřeva."

„Pravda, tenkráte se mně to také nelíbilo, ale teď prý to bude zcela jiné. Nyní se bude mluviti a nasmějeme se. Pan adjunkt to povede."

„No, když tomu tak a nic se nebude vybírati, tedy bych šla," milostivě svolovala sousedka.

Hladina místního mínění tím více byla rozčeřena, když se rozneslo, že k tomu divadlu jsou pozváni též junáci a dívky z obce. Jedna hned odřekla, druzí přijali úlohy. Zkoušky budou zatím v kaplance, v sále divadelním jest zima a jeviště potřebuje důkladných oprav. Prohlédli je kaplan s adjunktem, zkusili oponu, shledávali kulisy a posléze uznali, že se tu se vším spatně hospo-

dařilo, že se na malby mokré šaty odkládaly a jinak se ničilo, co před časem bylo pěkně sestaveno.

„Vachata nyní nemá co dělati, umí zacházeti se hřebíky a pilkou, zavolám ho sem," vzpomněl adjunkt.

„A já opravím malby," nabízel se kaplan.

A skutečně, hned se pracovalo. Ovšem na sále nebylo možno klásti barvy, odnášel si tedy Prokop části ošumělých dekorací do kaplanky. Nejvíce času věnovati chtěl oponě, na níž byly Opětany, zámek s okolím, ale málo umělá ruka a snad ještě na rychlo to malovala.

„Kde jest obec?" hned řekla Halíková, když oponu ve světnici natáhly.

Opravdu, malíři záleželo na tom, podati pouze sídlo toho, jenž mu na čas výdělek popřál, ostatní vynecháno. Ani dvůr tu nebyl, ani domek u potoka. Jen tak tu a tam strom v plné zeleni.

„To se musí dodělati," posléze uznal kaplan.

„Kdo ví, bylo-li by to pánům vhod. Snad si přejí mít pouze zámek," namítala matka.

„Bude-li okolí, zámek tím více vynikne," řekl kaplan a hned shánění pohledový lístek, na němž byly Opětany fotografovány od sedanské silnice, odkud nejlépe vynikaly. A neptal se o dovolení, ruče se dal do práce, aby oponu doplnil a opravil. Také se šel podívat na stráň a dlouho hleděl na panoráma. Měla I se odbývati zkouška, oponu odstranil, neboť nechtěl, aby se všechno předem rozhlásilo. Při zkouškách napovídal. Bylo nutno překonati ostýchavost účinkujících, dalo mnoho práce nacvičiti je, jak si mají na jevišti počínati. Když nechtěli věřiti, volána babička, aby pověděla, jak se má to a ono přednésti. Podivili se, jak nenuceně si počínala.

„Babičko, vy jste rozenou herečkou!" tleskala Milada.

„Také jsem hrávala, ovšem už je tomu příliš dávno," vymlouvala se Halíková.

„To se nezapomene nikdy," mínil zahradník.

„Paní baronka se ptá, bude li už v neděli představení, aby mohla poslati pozvání," hlásil komorník.

Nastal poplach, hercům se zdálo, že posud nejsou řádně připraveni, kaplan nebyl hotov s oponou, divadlo nutno ještě na týden odložiti. Určeno na poslední neděli masopustní, s čímž byli i v zámku spokojeni. Zatím se postupovalo ve zkouškách, v malbě a kaplan také sestavoval pozvání. Za vzor si vzal jedno ze Sedan a dlouho přemýšlel o vstupném. To věděl, že páni nebudou nic vybírati na světlo a podobné, ale kaplana napadlo, že by se přece mohlo něco vybrati jako dobrovolný příspěvek na př. na místní chudé. Slyšel nářek obecního výboru, co se na ně vydá, proč by tedy diváci a zvláště pozvaní hosté něčím nepřispěli? Jako téměř ve všem, tak i v tomto ohledu se uchýlil

o radu k matce, ta přisvědčila horlivě, ale přece uznala za dobré oznámiti to i paní baronce, aby nebyla překvapena a pohněvána.

Odešla tedy Halíková s jedním pozváním do zámku jako k censuře a vrátivši se, oznamovala, že získán souhlas až na to, aby se dobrovolné vstupné připisovalo i výhradně pozvaným hostům z okolí.

„Ti dají, jakmile uvidí, že jiní přispívají," končila kaplanova matka.

Rozepisoval tedy Prokop pozvání dále, aby je zahradník nalepil na nároží v Opětanech a sousedních obcích.

„A hleďme, tak to letos nebude ani v zámku zdarma," rozumoval Holan.

„Vstupné na dobročinný účel, na chudé," doplňoval Vraný. „To dám třeba korunu. Syn si stěžoval, že to v pokladně vypadá bledě. Jistě je tohle myšlenkou kaplanovou. Jiný by na to nepřišel."

„Jenom aby se to dobře rozdělilo, aby se to nedalo zase do nějaké obecní cesty," starost měl Holan, pofouchle se usmívaje.

O masopustní neděli byla návštěva zámku značná. Hrálo se hned o třetí hodině, aby to do večera skončilo, přišli z Křečína farář Pilařík se řidícím Bukem, přijeli hosté ze Sedan, které vábila více dobrá večeře než divadelní představení. Pro hosty vyhrazeny řady stolic, ještě si sedli starší lidé, ostatní všichni stáli v zadu. Hned každého mile se dotkla změna na oponě. Obraz byl plnější, výraznější.

„To je naše chalupa," zvolal mladý Vatura. Byla to pravda, na oponě bylo těch stavení několik, od některého jenom střecha, škola se zvoničkou, štít Holanova statku, panský dvůr. Každý poznával svoje.

„Marně hledám náš domek," stěžovala si Pertlová.

„Poněvadž je příliš v dolině," znělo vysvětlení.

Také pozornosti došla dívka, která u potoka prala prádlo. Která to jest? Marně hádáno.

„Tam by měl býti spíše rybář s prutem," řekl řídící Buk vedle sedícímu faráři.

„Ano, malíř-rybář," přisvědčil tento.

Ozval se zvonek. Objevil se první obraz. Baronka byla ovšem hlavní osobou. Učinkující nebyli ani k poznání, tak je líčidlo změnilo. Opona bavila tak, že ani čekání nepřipadalo tak dlouhé. Třetí obraz byl osvětlen bengálem a nejvíce se líbil. Nyní přišla baronka do hlediště, přijala gratulace a byla přítomna veselohře, která se nejvíce líbila těm, kteří stáli vzadu. Herci se činili a Vachata poznamenal: „Ty juchty mohli by dáti mně do vozu."

Před posledním jednáním baronka odešla, aby se podívala, zdaž všechno připraveno k večeři.

„Škoda, že není po divadle taneční zábava, litovala omladina, která tomu byla zvyklá, že se na venkově po divadle tančilo.

„Až v úterý, na konec masopustu," utěšovala dívka junáka, jenž by si rád skočil i na zámeckých parketách.

Divadlo skončilo za obecného rozjaření a tleskání.

„Už je konec?" ptala se pasačka, která se usadila na zadní prázdnou stolici a klímala.

„Ano, konec, všemu konec."

Lidé se hrnuli ze zámku. Ve dveřích se otáčel starosta. Hned by vzal s sebou plechovou pokladnu, do níž návštěvníci dávali vstupné. Ale nikdo mu ji nenabízel k uschování. Všechny venku zamrazilo, že utíkali ke dvoru a do vsi. A ještě cestou si pochvalovali, že to bylo velmi pěkné, hezčí, než v letech minulých.

(P. d.)

Jan Voborský:

Památce Dantově.

(Dle původního textu znělky katol. básníka Phil. dra. Kristofa Bernarda Schlütera *1811, †1884.)

Ó Dante, řekl jsem, komu jsi Ty do srdce zpíval,
Ty duchu velmocný, ten o fialkách svadlých nepěje,
ni o zefýru, dívčích rtech, s nichž všechno sladké je — —
to srdce nese k výším velké touhy příval. —

Pak jeho musa pozná, co jí pod křídly snad skrýval
žertovný amoret — — a na rozloučenou si zapěje
a zabásní slov planých pozlátkové závěje,
by studem sklopen, její zrak se truchle na to díval.

Neb všecko to, co láskou svět ten všední nazývá
a jménem poesie křtí, to hořkne na jazyku,
je vráskou stáří rozryto, je zaprášenou veteší —
mně jméno Beatrice roušku se hvězd odkrývá,
se sluncem věčné lásky tuším blízkost styku,
jenž orlu přán, ne vrabci, který v prachu peleší! — —

JUDr. Otto Stehlik:

Havlíček-Borovský a chorvatský bán Jelačič.

O oslavám Havlíčkovým.*)

Prameny:

1. Havlíčkovy Noviny: Pražské Noviny 1846—1848. — Národní Noviny 1848—1850. — Slovan 1850—1851.
2. Tobolka: Politické spisy K. Havlíčka-Borovského: Díl I., II. část 1 + 2, III. č. 1 + 2.
3. Lad. Quis: *a)* Korrespondence K. Havlíčka.
   b) Básnické spisy K. H. B. I.—III.
4. Masaryk: K. Havlíček. 2. vydání 1904.
5. Chalupný: Havlíček.
6. Tůma: K. Havlíček-Borovský. (Životopis.)
7. Toužimský: Na úsvitě nové doby.

Ostatní prameny jsou přesně uvedeny v textu.

Úvod.

Karel Havlíček-Borovský cítil vůči Jihoslovanům upřímnou sympatii, kterou projevoval nejen studiem jejich jazyka, lidové poesie a poměrů, ale hlavně svým politickým stanoviskem ve svých novinách. Byl pro česko-jihoslovanskou součinnost v Rakousku. Sledoval jihoslovanské hnutí a poměry velmi bedlivě. Tu přirozeně musil věnovati též pilnou pozornost bánovi Jelačičovi, jenž v tehdejší době stál v čele jihoslovanského hnutí. O tom budiž zde obšírněji pojednáno.

Havlíček měl příležitost, osobně se s bánem Jelačičem seznámiti.**) Opustiv Krakov, kde získal Poláky pro slovanský sjezd v Praze, odebral se ještě v květnu 1848 ve vší tichosti do Záhřebu, aby též Jihoslovany získal. Zde měl příležitost porovnati, jak velký jest rozdíl mezi poměry v Čechách a v Chorvatsku, jmenovitě však mezi Jelačičem, bánem a náčelníkem zemské správy v Praze, hrabětem Lvem Thunem. Jelačič byl ohnivý, horlivý, plný iniciativy, nejpříkřejší spor, jenž vypukl, dovedl hladce vyrovnati, vše věděl prodchnouti životvornou silou, hrabě Lev Thun nechtěl než kráčeti vyšlapanou cestou a každá záležitost vadla v jeho rukou. Bán Jelačič srdečně přijal Havlíčka a tiskna mu ruku, upřímně se s ním rozloučil.***) Havlíček byl pevně přesvědčen o ryzosti povahy bánovy (viz Toužimský str. 465) a píše o svém seznámení s bánem v Národních Novinách č. 142, 24. září 1848, str. 555—6:

*) Článek tento byl ve výtahu uveřejněn v chorvatském jazyku v překladě dra D. Probasky, nynějšího kulturního attaché u pražského jihoslovanského vyslanectví.

**) Pozn. Jmenovec (nikoliv příbuzný) a spolužák Havlíčkův byl správcem statku bána Jelačiče. Viz blíže: Quis Korresp. K. Havlíčka str. 419 a 731.

*** Viz k tomu obraz v Touž. str. 457 a Jelačičovu podobiznu str. 313.

„Popřáno mi bylo osudem blíže se seznámiti osobně s tímto znamenitým mužem Jihoslovanska, a neváhám život a krev svou zaručiti za poctivost, za liberalnost, za věrnou oddanost jeho k národu svému. Těžko by bylo druhého podobného muže hledati mezi vojskem naším, jenž by ve hluku života vojenského nezapomněl na jemnost charakteru slovanského, jenž jsa věrně oddán (jak jest obyčej vojenský) císaři svému, zároveň miluje nade všechno svobodu a svůj národ. Dosti toho, že Jelačiče povolala důvěra národa k hodnosti bánské atd."

Otištěno: Tob. d. II. č. 1. str. 143 a Toužimský str. 714.

Seznámení toto učinilo na tehdáž 27letého vnímavého redaktora hlavních českých novin nejpříjemnější a trvanlivý dojem. Můžeme směle říci: hrdinská postava bánova a podmaňující vystupování jeho získala Havlíčkovu sympatii a náklonnost a mnoho k tomu přispívala, že se vždy tak vřele Jelačiče zastával. Ovšem hlavní příčinu toho musíme hledati v stejných politických cílech. Havlíček jako žurnalista a Jelačič jako bán pracovali k cílevědoucí součinnosti Čechů a Jihoslovanů v Rakousku proti německo-maďarské nadvládě.

Ve smyslu propagované rakousko-slovanské solidarity přál si Havlíček po svém příchodu ze Záhřeba, aby se přikročilo též k činu. Na slovanském sjezdě v sezení sboru česko-slovanského dne 3. června 1848 se jednalo o uzavření spolku rakouských Slovanů k vzájemné obraně. V souhlase s Ljudevítem Štúrem, vůdcem uvědomělých Slováků, a s P. J. Šafaříkem vyslovil se Havlíček pro pevnou alianci s Jihoslovany a byl proto, aby Češi hleděli především pomoci Chorvatům a vpádem do Slovenska udělali Maďarům diversi k prospěchu Chorvatů. (Tob. d. II. č. 2. S. 1017—18 a Tobolka: Slovanský sjezd v Praze roku 1848, v Praze 1901.) K výpravě však nedošlo. Ovšem by byla výprava lépe organisovaná a vyzbrojená pomohla Jelačičovi již proto, že by Maďaři byli musili své síly třísliti proti němu na jihu a proti Slovákům na severu.

V době, kdy se konaly přípravy k sjezdu slovanskému v Praze, začal již také Havlíček se zastávati Jelačiče ve svých novinách. V tom právě spočívá Havlíčkova zásluha vůči bánovi, že se mu podařilo svou žurnalistickou agilností získat směrodatné a intelligentní vrstvy národa českého pro bánův postup, který z mnohých stran byl líčen jako reakcionářský. V Pražských Novinách Havlíček sám se ještě o Jelačičovi nezmiňoval, neboť tehdáž ještě neupozornil na sebe; teprve v Národních Novinách, které počal Havlíček vydávati v době, kdy počal bán vystupovati na dějinné kolbiště, stopoval se zájmem všechny kroky bánovy a pokračoval v tomto směru též později ve „Slovanu".

Poprvé se Havlíček zmiňuje o Jelačičovi v článku psaném v Krakově. Tehdáž nadržovala vláda vídeňská brzy Chorvatům, brzy Maďarům. Obojetnou a podezřelou politiku, kterou rozhodující činitelé ve Vídni s Jelačičem provozovali, Havlíček brzy prohlédnul, odsuzoval a poukázal na neblahé následky takové hry. Vytýká

ministerstvu, že ze zdvořilosti k Maďarům nepovolilo žádosti Illirů a ze zdvořilosti k Illirům učinilo bána Jelačiče komandantem vojenského pomezí, čímž mezi Maďary zjevné zbrojení provolalo. Všem národům ukazovalo své přátelství, jen že bohužel na útraty jiného kmenu. Taková politika znamená nikomu se nezachovat, sednout si mezi dvě stolice. (Viz článek: Rakouská vláda a Poláci v N. N. č. 32, 12./V. 1848, S. 125—6; D. N. N. S. 6—8; Tob. d. II. č. 1. S. 32—33.) Nedlouho na to vyslovují se Národní Noviny (č. 52, 7./6. 1848) v témže smyslu: Chorvatům vláda ustanovila bána, učinila jej velitelem vojenské hranice — a pak jej zas jiným nařízením podrobila ministerstvu uherskému a vydala jej tím do takových okolností, že jej Maďarové zjevně za buřiče mohou prohlašovati (viz Tůma str. 183).

Když pak znovu dvůr i vláda se více přiklonila k bánovi, vrhl se veškerý maďarofilský tisk neúprosně na Jelačiče, prohlášeje jej za reakcionáře. Již dříve sdělil ze svého zájezdu v Krakově s bolestí stanovisko Poláků, Maďarům příznivé. Přičítá to ovšem úplné neznalosti Poláků o poměrech Slovanů západních. Tak zde na př. — píše — nemají ani zdání o záležitostech uhersko-slovanských, a tyto dni stojí ve zdejších polských novinách, že bán chorvatský Jelachich na čelo se postavil reakce!! Pěkná reakce, zrovna taková, jakou Poláci proti Rusům obmýšlejí!" Daleko ostřeji se choval tisk maďarský a německý ve Vídni proti Jelačiči. „Ustavičně nám oni a časopisy jejich hlásají, že jsme my, Slované, národ milující otroctví, že od nás svoboda vzniknouti nemůže, že jsme reakcionáři atd. Když bán horvatský se silou velikou hrozí Maďarům, nazývají jej reakcionářem a sluhou kamarily a troubí celému světu ustavičně o jeho reakcionářství, až tomu konečně lidé uvěří; Srby zas, domáhající se svobody své zbraní, jmenují nástrojem despotie ruské. Co Slovanům k prospěchu jest, to všechno vykřikují jakožto nebezpečné svobodě a demokratii." Tyto a podobné ústrky Slovanům činěné hledí Havlíčkův článek „Slovo v čas o nepoctivosti našich nepřátelů, Němců i Maďarů, aneb kdo jest reakcionář a kdo jest svobodomyslný". pádnými důvody vyvrátit: „Maďaři, kteří až posud hořejší magnatskou komoru mají, kdežto v ostatním Rakousku již šlechta skoro zrušena jest a jistě brzy ouplně zrušena bude, tito Maďaři smějí Horvatům reakcionářů a protivníků svobody spílati?

A co nejpodivnější jest, že i mezi našinci nalézají se lehkověrníci a nezkušení, kteří tuto chytrost maďarsko-německou neprohlížejí a proti svým vlastním nedůvěru chovajíce, od Němců a Maďarů spásu svou očekávají." (Viz Nár. Nov. č. 146, 29./IX. 1848, S. 571; D. N. N. S. 27—29; Tob. d. II. č. 1. S. 148—151.) Poslední věta vysvětluje, proč Havlíček před 5 dny věnoval zvláštní delší článek Jelačičově obraně. Je totiž namířen proti českým radikálům. Tento článek v Nár. Nov. č. 142, z 24./IX. 1848, S. 555—6 (otištěn v Tob. d. II. č. 1. S. 142—5 s přehledným úvodem o Jelačičovi) jest pro Havlíčkovo nazírání na bána tak základným a karakteristickým, že jej doslovně zde podáme. Zní:

„Nikdo snad za nejnovějších časů nebyl ve všech ústech tak jako bán horvatský Jelačič, a můžeme směle říci, že on jakožto vojín nebude nikdy proti sobě míti v poli tolik nepřátel, kolik měl pomlouvačů. Celá maďarská a německo-frankfurtská strana, obávajíce se moci Horvatů, moci slovanské, snažili se bánu a Horvatům co možná nejvíce uškoditi, a poněvadž za našich časů nejhorší nadávka jest reakcionář, neváhali i Jelačičovi a Horvatům toto příjmění zavěsiti. Zvláště v nejnovějších časech podařilo se jim mnoho v tomto ohledu, takže někteří i ve Vídni věřili, že bán horvatský neláhne na Pešť, nýbrž zrovna na Vídeň. (!!) Ba i mezi nedůvěřivými Slovany počalo se často ozývati důmnění proti Jelačičovi, zvláště když tak dlouho váhal do Maďarska vkročiti, kdežto zatím Srbové boj nesmírný o život a smrt vésti museli.

Popřáno mi bylo osudem blíže se seznámiti osobně s tímto znamenitým mužem Jihoslovanska, a neváhám život a krev svou zaručiti za poctivost, za liberalnost, za věrnou oddanost jeho k národu svému. Těžko by bylo druhého podobného muže hledati mezi vojskem naším, jenž by ve hluku života vojenského nezapomněl na jemnost charakteru slovanského, jenž jsa věrně oddán (jak jest obyčej vojenský) císaři svému, zároveň miluje nade všechno svobodu a svůj národ. Dosti toho, že Jelačiče povolala důvěra národu k hodnosti bánské: a národ jistě bez příčiny důvěru nemá. Mezi nejpřednější vlastnosti bána Jelačiče náleží ta, že nezná vojenského poddanství, první jeho krok bylo zrušiti samostatně despotii vojenskou v hranici a povolati deputované hraničárů na všeobecný horvatský sněm do Záhřebu, zajisté rekomendace nevšední.

Že ostatně zvláště celá hranice Jelačiči tělem i duší oddána jest, o tom ani slov šířiti nechci jakožto o věci zcela známé.

Nač se ale obyčejně při posuzování Jelačiče zapomíná, jest ten velký rozdíl, který jest mezi postavením Srbů a postavením jeho proti Maďarům. Srbové vedou zřejmou nepravidelnou revoluci proti maďarské vládě, a tu se na počínání jejich před světem musí zcela jiným okem hleděti. Co oni činí, děje se ze smutného práva nutnosti, z práva násilí, kteréž někdy ve světě bohužel ! rozhoduje a rozhodovati musí tam, kde jiné prostředky nestačí. Co Srbové činí, za to nikdo neodpovídá než oni sami, a vlastně ani oni sami, nýbrž osud člověčenstva.

Něco jiného jest ale to, co bán horvatský činí. Bán horvatský jest spolu feldmaršál-náměstník, každý jeho krok jde spolu na odpovídání dynastie a císaře. Co učiní nepravidelní povstalci srbští, za to dynastie ovšem odpovídati nemůže, co ale učiní c. k. generál, jenž pod přísným komandem stojí a dle zásad vojenských státi musí, to se skutečně s velkým právem dynastii přičítati musí, ne-li co vina oumyslná, aspoň co zanedbání jiných rozkazů. Jelačič jest tedy v povážlivém stavu: kdyby byl pouze vůdcem povstalých Horvatů, mohl by směle a beze všech ohledů nepřátele a utiskovatele národu svého trestati, za to by

ale snad neměl potřebných k tomu sil. Proto že jest bánem a vojenské hranice velitelem, má ovšem důstatečné síly k pokoření Maďarů.

Proto nemohl Jelačič tak dlouho do pole vykročiti, proto i nyní snad nebude moci užíti k pokoření Maďarů takových důkladných prostředků, jak by to vojenské síly jeho dovolovaly. Vůdce Horvatů mohl by arci Maďary, ouhlavní utiskovatele národů slovanských, zničiti a podmaniti: ale bán a generál nemůže tak jednati s národem maďarským, s národem, nad kterým kraluje stejná dynastie, která povinna jest o dobro všech svých národů rovnou péči míti.

Nemůžeme o budoucnosti na jisto prorokovati, ale pokud stačí naše vědomost o záležitostech v zemích uherských, myslíme, že oučinek a následek vystoupení Jelačičova (který snad již nyní před Budínem stojí) nebude ten, jak jsme si v bujné obraznosti představovali, nýbrž jen asi následující: Uherské země zůstanou také potom jakožto zvláštní polovice Rakouska se zvláštním sněmem, na kterém ale jakož i vůbec v celých uherských zemích všechny národnosti stejného práva užívati budou. Uhry odevzdají opět ministerstva zahraničních záležitostí, financí a vojny do Vídně, aby moc Rakouska pohromadě zůstala, mezera a celní hranice mezi Uhry a ostatními zeměmi pomine.

Ostatek musíme očekávati od dalšího snažení Slovanů, a sice od snažení duševního, ne ode zbraně.

Jaká jest ostatně naše naděje strany internationálních reform v celém Rakousku, jmenovitě jak dalece asi zásada foederalistická provedena bude, o tom budoucně více."*)

Ferd. P. Místecký

Pluh a meč.

Nepovšimnut leží v kolně
starý lesklý pluh,
nad ním visí v prachu srp,
jeho věrný druh.

Kdo si na ně v zimy době,
kdo si vzpomene
při krajíci chleba chutném,
moku z ječmene?. . .

Čestné místo zaujímá
v zámčí zbrojnici
zrezavělý rytířský meč
s pyšnou přilbicí.

Za sklem ve skříni je chován
minulosti skvost,
vzdá mu poklonu a úctu
každý nový host.

V ryčném boji meč se blýskal,
střebal lidskou krev,
a pluh kypřil půdu klasům,
rodu vinných rev.

V. O. Hlošina:

O náboženských vztazích Čech a Bavor v dobách nejstarších.

Příspěvek k počátkům křesťanství v Čechách.

(Č. d.)

Nic nevadí, že mezi příchodem Čechů a odchodem Markomannů, tedy mezi lety 490—512 sídlili nějaký krátký čas v Čechách Langobardi, neboť i o nich dí prameny, že alespoň poněkud s křesťanstvím obeznámeni byli. Vždyť dcera krále jejich Vacha, Valdrada, určitě byla křesťankou.

Než, po odchodu Langobardů z Čech se nám veškeré historické stopy o křesťanství v této zemi ztrácejí. Za to archeologie uvádí, a to právě v tuto dobu, episodu kostrových hrobů s kulturou merovejskou. V době totiž oblíbeného spalování mrtvol, kterýžto způsob u pohanů byl všeobecným, a v době ukládání pohřbů buď v mohylách neb pod úroveň země, jež stojí ve spojení se zeměmi slovanskými až po Balt a Dněpr, objevily se v Čechách beze všeho spojení s předcházející archeologií českou, a k tomu pouze v severozápadní čtvrti království, kostrové hroby s kulturou merovejskou, jež mají souvislost se západní Evropou.

O lidu, který v těchto hrobech nalezl posledního odpočinku, nemáme zřejmé historické zprávy, ale předměty v hrobech uchované jsou tak svérázné, že není nejmenší pochybnosti o tom, že pocházejí z doby po pádu říše římské, kdy kvetla franská říše Meroveovců, dotýkajíc se i západních hranic českých, a způsob pohřbu i typ lidu toho rovněž ukazuje na spojitost se západní říší franckou. Hroby tyto nalezly se hlavně v Podbabě a v Roztokách. V Podbabě větší pohřebiště svědčí o větším počtu lidí v zemi přebývajících s cizím obřadem pohřebním a tudíž i s cizí vírou i s cizím krojem, kteří ve větším počtu a delší dobu tu přebývali. Stojíme tedy před neklamným historickým faktem, že v VI. nebo VII. věku našeho letopočtu byl v Čechách mimo Čechy ještě lid cizorodý, podle vší pravděpodobnosti germánský.

Proto Dr. Píč přichází k následujícímu závěru: „Srovnáme-li tento výsledek, plynoucí ze situace archeologické, s prameny historickými VI. a VII. století, tu mně musíme vzpomenouti slov Fredegarových, který vypravuje, že v čtyřicátém roce panování krále Chlotara r. 623 „člověk jakýs jménem Sámo, rodem Frank, přibrav si mnohé obchodníky za příčinou provozování obchodu, k Slovanům, zvaným Vinidům se odebral . . .“ Nebude příčiny pochybovati o tom, že v době králů Chlotara a

Dagoberta kupci z říše francké do zemí slovanských za obchodem chodili a delší dobu v zemích slovanských prodlévali. Ojedinělé hroby znatných[20]) žen bude pravděpodobnějším uznati za potřeby znatných žen původu Porýnského a provdaných v Čechách . . .“

Jako však jest jisto, že pohané vesměs zemřelé spalovali, tak zase jest jisto, že křesťané v této době mrtvé své pouze do hrobů pochovávali. Proto uvedené výzkumy archeologické vedou nutně k domněnce, že při vzpomenutých hrobech kultury merovejské v Čechách jde v první řadě o vyznavače křesťanství v těchto končinách, kterážto domněnka tím více se potvrzuje jako historická pravda, uvážíme-li, že v této době křesťanství u Franků již značně se utvrdilo a že tudíž frančtí kupci zásady jeho v zemích, kam docházeli, šířili a vštěpovali . . . Tím tedy nepřímo je podán důkaz, že v VI. a VII. století křesťané v zemích českých již byli.

Ale ani Bavorsko není v této době naprosto vyloučeno z náboženského styku s Čechami. Z dějin o obchodních stycích Čech a Bavor je alespoň dobře známo, že od dob nejstarších vedla z Bavor do Čech velmi důležitá stezka z Pasova a Řezna přes bavorský Brod k Domažlicům a dále do nitra země české. Po této stezce docházeli do Čech jak kupci frančtí, tak zvláště bavorští. A tu docela přirozeně nemohli Cechové při horlivosti biskupů bavorských neprodyšně uzavříti se jich vlivu křesťanskému, tím více, uvážíme-li, že v roce 743 i politické styky mezi Čechami a Bavorami byly velmi živé. Alespoň toho roku Odilo či Oatilo bavorský, jenž vládu svého vévodství přijal z rukou Karla Martella, učinil pokus naprosto vybaviti se z nadvládí franckého. Za tou příčinou spojil se se všemi nepřátely Franků, jako Alemany, Akvitány, Sasy a i s Čechy, důkaz to, že již dávno před tím společný nepřítel Čech a Bavor, totiž Frankové, nepřímo spojili tyto země ve styky velmi důvěrné.

Není také bezvýznamno, že právě biskup řezenský byl největším podporovatelem snah Oatilových a jeho nejdůvěrnějším přítelem. Proto najisto buď biskup sám, nebo některý jeho kněz již tehdy v Čechách dlel a o politické přátelství s Čechy vyjednával, při čemž i otázka náboženská nemohla zůstati nepovšimnutou, tím více, ježto biskup tento v pramenech dějinných nazývá se všeobecně vir sanctus et religiosus[21]) a o němž Trithemius výslovně dokládá, že svým kázáním mnohé ke Kristu obrátil,[22]) což zajisté může se vztahovati nejen na působení jeho v Bavořích, ale i v zemích sousedních.

V díle však prvního biskupa řezenského jistě horlivě pokračovali jeho nástupci, zejména biskup Baturich, vládnoucí od r. 817—848. Vždyť Baturich byl muž opravdu apoštolských vlastno-

[20]) T. j. vynikajících, znamenitých, předních, šlechtických.
[21]) T. j. muž svatý a nábožný, tedy v povinnostech svých horlivý.
[22]) Sr. Janner, d. c. l., 90.

stí. Jak alespoň z listiny ze dne 5. října 827 je patrno, navštěvoval jednotlivé kraje a tam „multis advenientibus nobilibus et illustris viris fluenta doctrinae aeternitatis facundia verba audientibus[23]) víru Kristovu hlásal tak, že souvěký spisovatel Rhaban slovo Baturich vykládá ve významu Plodonosný. A hle, právě v době tohoto řezenského biskupa nalézáme v annálech fuldských poznámku: „Hludovicus XIV. ex ducibus Boemanorum cum hominibus suis christianam religionem desiderantes suscepit et in octavis theophaniae baptizari iussit"[24]).

Až posud ovšem fakt, uvedenou poznámkou připomenutý, byl dějepisci považován za náhodnou episodu, jež nejen že neměla nižádného vlivu na pronikavější vniknutí křesťanství do Čech, ale že byla nanejvýše výsledkem politiky a nesvárů českých vůdců či náčelníků rodových. Avšak v dějinách není nic náhodného. Vše má své příčiny a důsledky. Mimo to katolický a věřící dějepisec v každém faktu má a musí spatřovati prozřetelnost Boží. Proto také pokřtění čtrnácti vladyk, t. j. rodových vůdců z Čech dne 13. ledna 845 v Řezně není episodou náhodnou a bezvýznamnou, jak zřejmo z politické situace tehdejší.

Alespoň za posledního vévody bavorského z rodu agilolfského Thasilia II. roku 757 utvářily se poměry tak, že vévoda tento musil svému strýci, franckému Pipinovi, složiti vasalskou přísahu a posléze roku 788 byl úplně vévodství zbaven a Bavory staly se franckou provincií, spravovanou od králů franckých. Zatím nastoupil v říši francké proslulý Karel Veliký, který všecku snahu svou, zejména od roku 800, kdy stal se zároveň císařem římským, věnoval rozšíření a upevnění své říše, byť pod rouškou náboženskou. Proto nepřekvapuje, že tato jeho snaha objala i Bavory tak, že jak dokládají dějepisci, bohatá nadání posledních dvou vévodů bavorských ve prospěch kostelů a klášterů tamnějších kvetla nádherně a denně vzrůstala a dále, že lid bavorský, ovládnutý zdravými a spásonosnými zásadami křesťanství,

[23]) T. j. u přítomnosti mnoha vznešených a vynikajících mužů, poslouchajících slova nauky věčné, pronášená s výmluvností . . . " Sr. Janner, d c. I, 177.

[24]) T. j. „Ludvík 14 vladyk, kteří z Čechů se svým lidem po křesťanství toužili, přijal a v oktávě sv. Tří králů pokřtíti dovolil." Tento překlad jedině považuji za správný. Překladatelé a vykladatelé tohoto místa alespoň byli v dosti značných rozpacích při slově „ex ducibus" a při slově „iussit". Duces ovšem nejsou ani vévodové, ani knížata, ale prostě vladykové, t. j. vladcové jednotlivých rodin, jak z původního slova dux plyne. Slovo „iussit" neznačí rozkázal, ale prostě dovolil. Byl totiž Ludvík tomuto křtu přítomen, byl dále lenním pánem biskupa řezenského a konečně po sv křtu i lenním pánem oněch 14 vladyk. Proto annalista užil slova, označujícího tuto suverenitu se strany Ludvíkovy a úctu se strany biskupovy. Mimo to, jak z dějin církevních známo, za nejstarších dob směl udělovati slavný křest toliko biskup. Pouzí kněží směli slavně křtíti, jak plyne z kanonu 8. synody verdenské z r. 755 jenom „cum speciali Episcopi iussione," t. j dle biskupova v každém případě rozhodnutí či svolení. Proto slovo iussit v našem případě vlastně ukazuje, že křest oněch 14 vladyk a jejich lidu byl slavný a byl z dovolení císařova a biskupova vykonán od duchovních bez biskupského svěcení, t. j. pouhými kněžími.

usiloval, aby křesťanská kultura pronikla i k sousedním národům slovanským na severu i východu. Mimo to tehdy politické styky mezi Bavory a Čechy, jak nesporno, byly, ne-li velmi, alespoň dosti přátelské, jak patrno z fakta, že Čechové podporovali Karla na výpravách jeho proti Avarům, byť i v zájmu svém. Potom však došlo k roztržce. Karel válčil s Čechy, podrobil si je, alespoň částečně, a přinutil je k ročnímu poplatku. Vždyť životopisec Karlův, vypočítávaje při jeho smrti národy jím podrobené, jmenuje také výslovně Čechy, pravě, že se podrobení stalo válkou.

Když pak po smrti Karlově vlády se ujal syn jeho Ludvík Pobožný, hned na jednom z prvních shromáždění říšských, jež v červenci r. 815 slavil v Padrborně, přišli k němu předáci a poslové všech Slovanů východních a mezi nimi i z Čech. Také r. 817 v listině, zvané charta divisionis, docela Ludvík při rozdělení říše svým synům přikazuje Ludvíkovi Němci mimo Bavory a Korutany výslovně Čechy, Avary a Slovany východně od Bavor. Jeho slova: „Hludovicus volumus ut habeat Baioariam et Carentanos et Beheimos et Avaros atque Sclavos, qui ab orientali parte Baiovariae sunt“[25]) alespoň jasně tomu nasvědčují, při čemž slovem Beheimi naprosto nemohou se vyrozumívati Češi v Bavořích usedlí, ale obyvatelé země české, jak patrno z rozdílu, jež listina činí mezi Beheimi a Baioaria. Patřily tedy Čechy, byť částečně, tehdy k říši Ludvíka Němce, alespoň pokud se týče odvádění poplatku. A tento poměr poplatné závislosti na říši potrval potom delší dobu.

Charta divisionis[26]) z roku 817 došla ve smlouvě Verdunské roku 843 nejen svého potvrzení, ale přímo stala se historickým základem pro utvoření se potomní říše německé se všemi jejími důsledky. A hle, i v této smlouvě znovu Čechy byly přiřknuty Ludvíkovi, který, co se týče poměru jeho k církvi, následoval v šlépějích Karla Velikého. A tak bezprostředně před rokem 845 či vlastně před r. 844, kdy čtrnácte vladyk českých přijalo v Řezně sv. křest, shledáváme, že tehdy Čechy, alespoň jich část, přiléhající k Bavorům a severněji k nynějšímu Sasku čili celý český západ a částečně jih podrobeny byly říši německé, že v Bavořích, zvláště v Řezně a v Pasově byli biskupové duchem apoštolským nadšení a že politika Ludvíka Němce měla cílem podrobiti si po příkladu Karlově Slovany východní a tedy v první řadě Čechy nadobro a zúplna, což mohlo se dle jeho soudu státi pouze tím, ujme-li se v Čechách, kde ostatně již křesťanství nebylo neznámým, víra Kristova hlouběji, ježto s ní bude utvrzeno i nadvládí Ludvíkovo.

---

[25]) T. j. „Ustanovujeme, aby Ludvík obdržel Bavorsko a obyvatele Korutan, dále obyvatele Čech a Avary a Slovany, kteří na východ od Bavorska jsou usedlí.“

[26]) T. j. „Listina rozdílecí“.

To jistě vše dobře bylo známo zejména těm vladykám či náčelníkům rodin českých, jež v Čechách na západě a severozápadě byli usedli, a bylo jim také jasno, že Ludvík záměr svůj provede, anebo alespoň pokusí se provésti za každou cenu. Proto důsledně přinuceni poměry, zvláště když v Čechách nebylo mezi všemi kmeny je obývajícími společné vlády a jednoty čili, když moc vévodská nezasahovala posud jednotně celý národ, a vedeni zajisté také touhou po pravdě Kristově, neboť můžeme alespoň u některých předpokládati, že o víře Kristově již častěji slyšeli, zvláště máme-li na paměti působení řezenského biskupa Baturicha, kterak navštěvoval jednotlivé kraje a tam předákům rodovým či tehdejší šlechtě Krista výmluvně hlásal, odhodlali se koncem roku 844 odebrati se do Řezna, kde právě tehdy Ludvík dlel, aby tam dali se pokřtít a tím majetky a rodiny své uchránili případné invase se strany německé.

Přirozeně ovšem pokřtění všech těchto vůdců rodin, jež dělo se v Řezně za přítomnosti Ludvíkovy, bylo již ze slušnosti, byť bychom ani nekladli váhy na to, že to byli vlastně po křtu sv. vasalové Ludvíkovi, biskupem Baturichem Ludvíkovi hlášeno a svolení k němu žádáno. Ostatně, ač nemáme o tom dokladů, dá se předpokládati, že Ludvík této příležitosti použil nejen k ukázání své vladařské slávy, ale i moci, t. j. že ukázal se při křtu sv. českých pánů dojista jako jich vládce. A tím docela chápeme slova annálů fuldských: „Hludovicus . . . baptizari iussit.“ Že však tímto faktem přislušnost celých Čech k diecesi řezenské nebyla dokumentována, jest jisto, právě tak jako jest jisto, že pokřtění čeští pánové se svými průvodčími vskutku příslušníky diecese řezenské se stali.

Při křtu českých pánů v Řezně r. 845 však, jak připomínají Hund a Aventin, obdržel dále také biskup Baturich od Ludvíka rozkaz, aby Čechy v křesťanském náboženství vycvičil čili, aby v Čechách víru Kristovu soustavně hlásal, k čemuž zajisté s určitostí by bylo došlo, kdyby zatím poměry politické nebyly zabočily na docela jinou kolej, jež nutkala, aby Čechové v příčině přijetí víry Kristovy obrátili se do Moravy, kam r. 863 zavítali sv. Cyril a Metoděj. Tím samozřejmě misse biskupů řezenských v Čechách stroskotala a neměla většího trvalého účinku . . .

(P. d.)

H. Uden:

Gratulace
k osmdesátinám do hor Orlických.
(Monsignoru Tomíčkovi.)

Přátelství z jar mládí přečká život celý:
byť i člověk leckdy vzdychl, že je sám,
v pravé chvíli tryskne pramen jeho vřelý,
který také dnes mne proudem nese k Vám.

Druhé senium — toť nadělení charé,
sama bible má je za nejzazší věk —
o to nyní běží, jak by přání staré
básník určitého zrna po svém řekl!

Dobře se mi hodí, co jste vypravoval,
když se na stráň s lesní stezkou trousil sníh
a já k Abrahamu do hor připutoval,
abych v ten den pluhu vzdálen byl i rýh.

Věru — v myslech vyrovnaných tkvělo štěstí,
člověk z prachů zemských k nebi míval blíž
a věk těžký víra pomáhala nésti,
že pro spásu světa Ježíš vlekl kříž.

Od těch dob se časy valně proměnily,
na svobodu hřešil každý břidil zkáz,
přímé protichůdnosti se v jedno slily
bez ostychů rvouce lidský cit a ráz.

Kmetům našich dnů se hůře připozdívá —
kde lze bezpečí, ba naději kde vzít,
pochybnou když berlou v čistých rukách zbývá
hůl, jež ovšem do škůdců dovede bít . . .

A tak z bledé šeři dávné chumelice
rýsuje se přání jako ledný květ:
Bůh Vám uděl klid svůj — v něm je, ne-li více,
korektura závažná překotných let!

Dr. J. V. Prášek:

Generál Ponec.

(Č. d.)

Plukovník stěží projel širokou ulicí, jejíž levá strana byla již požárem zachvácena. Žár sálal z hořících střech a plameny rozzuřené zanášel vítr takořka k hlavě koňově. Již hořely i hospoda Viznerova a protější hospoda obecní, tarasíce ohněm plápolajících střech obě ulice, mezi nimiž široké průčelí Viznerovské hospody se rozkládalo.

Plukovník stanul u zadních vrat průchodské hospody, před níž v největším žáru stála četa pruských pěšáků a pálila z ručnic směrem k Cellovské hospodě.

„Tudy neprojdou císařští," podotkl plukovník k pobočníkovi, „oheň potrvá alespoň hodinu. Ale třeba opatrnosti, aby neobjevili se z hořejší Pražské ulice a aby neodřízli naše v zámku."

Nedořekl a již do dvora průchodské hospody řítí se v největším chvatu starý vachmistr.

„Pane nejvyšší," volá, „nepřítel blíží se k rynku."

„Ku předu," zavelel plukovník a ujížděl s družinou svou na rynk. Objel roh zeleného domu do rynku vyčnívající a spatřil u nové pošty císařské, v plných řadách rychle na rynk se deroucí. Celou ulici až ke kapli sv. Anny u chalupy Chánovské zabíraly šiky hustě semknuté. Jiný zástup proskočil vraty domu Huňkova „u Černého koně".

V téže chvíli divoký řev ozval se od zámku. Ze změtených výkřiků rozpoznal plukovník vítězný pokřik Chorvátův.

„Nezbývá leč ustoupiti," obrátil se plukovník k svému pobočníkovi, „sic bychom byli přesilou obklíčeni. Dejte zatroubiti k ústupu k Zárybům."

Trubač zatroubil známý signál a hloučky pruské za stálé palby ustupovaly ulicemi Rajskou i Stříbrnou. Plukovník od sochy sv. Jana přehlížel ústup. Když mu bylo oznámeno, že i oddíl majora von der Klentze ustupuje uličkami pod děkanským kostelem, dal se též ulicí Stříbrnou ke kamennému mostu.

„Musím králi zachrániti most i lid za každou cenu," pravil sám k sobě plukovník, když od domu Krolupovského ještě jednou obzíral ulici, až k rynku byla pusta jako když vymře; pouze u nárožního domu stála četa pandurův.

Prusové přešli potok a ustupovali jednak po Lipské silnici a jednak Vilínskou cestou.

Tu donesen rozkaz plukovníkův, aby u rybníčků v Livách a u studánky Světice položili se táborem, odtud pak rozestavili stráže Livským dolem až k Labi.

Jeden z posledních byl plukovník s pobočníkem svým a družinou nemnohých jezdců. Přišed na Rváčov, před novým hřbitovem, obrátil se opět k městu, na výšině rozloženému, a tu

hustý dým po obou stranách děkanského kostela dotvrzoval, že v dolejší části Pražské ulice, kudy scházelo se k Boleslavi, zuří ještě požár.

Zamračeně pohlížel plukovník k městu, které musil opustiti, ustupuje přesile, ale v mysli své se utěšoval, že dle možnosti splnil slib, předvčírem svatce daný, aniž byl se prohřešil rozkazům královým.

V tom za potočním mlýnem ozvala se trubka a vřeštivý její zvuk zaléhal k uchu plukovníkovu.

Pobočník vyjel podle hřbitova k mostku u mlýna. Jemu vstříc přijížděl císařský oficír s bílým praporečkem v ruce. Trubač jel po jeho levém boku.

Císařský oficír promluvil s Prusem, tento pak tryskem obrátil se ke skupině plukovníkově.

„Parlamentář žádá o rozmluvu s velitelem královského pruského lidu," hlásil plukovníkovi.

„Vyslechnu ihned poselství jeho zde," odvětil plukovník.

Mladý husarský oficír elegantních způsobů, attilu švihácky na rameni přehozenou, skočil před vraty hřbitovními s koně, jehož otěže hodil do ruky trubačovi, a drže v levé ruce praporeček, zaměřil k skupině pruských oficírů.

Ve vzdálenosti tří kroků stanul, vztýčil se jako jedle na horách a zasalutoval.

„Rytmistr baron Csiráky," oznamoval pevným hlasem, „pokládá si za zvláštní čest, že mu bylo svěřeno poselství pana generálního majora barona Becka panu veliteli královského pruského lidu v tomto městě."

Prusové zasalutovali na poděkování. Plukovník Ponec předstoupil.

Těší mne, pane rytmistře," pravil obřadně, ale pevným hlasem, „jsem od Jeho Veličenstva krále nařízený plukovník Ponec. Jaké jest vaše „poselství?"

„Pan generální major," pokračoval císařský rytmistr, „vysoko ceně udatnost královského pruského lidu, jest ochoten zjednati na čtyřiadvacet hodin klid zbraní, aby bylo lze pochovati hrdiny z obou stran padlé."

„Děkuji panu generálnímu majorovi, ale nejsem zmocněn vyjednávati bez vědomí Jeho Veličenstva krále," odvětil plukovník.

„Když královský pruský lid vyjde z města," oznamoval rytmistr, „vydá pan generální major raněné pruské vojíny i s panem majorem von der Klentze. Pouze zdraví zůstanou v zajetí."

Plukovník obrátil se ke své družině. „Kde jest major von der Klentze?" tázal se.

„Není nám nikomu známo," odvětil starší kapitán.

„Tedy Klentze raněn a zajat," zamručel k sobě plukovník, „a král tolik na něho klade."

„K podmínkám proneseným nemohu dáti odpovědi," prohlásil pevně plukovník, „ale přistoupím na klid zbraní do šesté hodiny ranní, aby bylo lze se cti pohřbíti padlé."

„Oznámím vaše slova, pane plukovníku, panu generálnímu majorovi," podotkl rytmistr a zasalutoval.

Rytmistr odejel. Pruští důstojníci pobídli ostruhami koně a dali se do polí ke Světici.

Plukovník jel sám, druzí následovali mlčky za ním.

* * *

Generál Beck projížděl městem, jehož obyvatelé po odpoledním bojovném ryku opět odvažovali se ze svých domů. Podplukovník Mardefeld a Prusové v zámku zajatí stáli v řadách před hospodou Cellovskou. Generál jel ze zámku podle nich.

Od průchodské hospody všude jevily se stopy zuřivého boje. Hospody Víznerovská, obecní i Cellovská, pak celá řada domů v ulici Pražské byly ohněm zničeny. V zoufalství uvedení majitelé strhovali nedohořené krovy a ulévali doutnající podlahy, při čemž císařští vojínové horlivě jim pomáhali.

Před zadními vraty průchodské hospody leželo na ulici asi dvacet pruských vojáků. Většinou byli mrtví, pouze u dvou zjistil felčar, že ještě dýchají.

Jinou skupinu padlých shlédl generál před vraty zámeckými, u domu fořtmistrova. Tu pomíseny byly modré uniformy pruské s červenými pláštì a kabáty pandurů. Z polohy mrtvol bylo znáti, že tu bojováno bylo na nůž.

Nejzuřivější byl však boj před špitálem u panských vrat. Tato byla vyvrácena, těžké dubové veřeje ležely na silnici. Po obou stranách vrat kupila se těla Prusův i císařských, nejvíce před kamenným křížem u špitálu.

Generál kázal vojákům, aby kladli těla v kupách nahromaděná vedle sebe, felčar pak ohledával, živ-li ještě některý.

Když vojáci dali se do kupy těl u kříže ležících, objevilo se pod dvěma zabitými Prusy tělo mladého císařského kadeta.

„Ubohý hoch," zvolal generál citupině, „životem zaplatil svůj ohnivý křest."

Vojáci vyprostili tělo kadetovo a položili je na znak. Na čele zela těžká rána, z níž chlípěla ssedlá již krev.

Felčar přikročil ke kadetovi, rozhalil kabátec i kmentovou košili. Ta byla také zbarvena a na pravé straně prsou ukázala se střelná rána. Pozorně položil felčar ucho k srdci kadetovu a naslouchal.

„Ještě žije, Excellence," hlásil za okamžik generálovi.

„Dopravte jej hned do lazaretu," velel generál, „snad podaří se vašemu umění jej zachrániti."

„Dovolte, Excellence," odvětil felčar, „kadet přišel předvčírem odtud do našeho tábora. Snad má zde rodiče nebo přátele."

„Pravda," pravil generál a ohlédl se kolem. Na cestě ke Kopečku stálo několik měšťanů. Generál na ně kývl. Krejčí Koňas z Kopečku rozběhl se sám prvý.

„Znáš tohoto mladíka?" tázal se generál.

Koňas podíval se na zkrvavený obličej kadetův a odlepil kštici čelo zakrývající.

„Matičko Staroboleslavská," vzkřikl a ruku od hlavy kadetovy odtrhl, „toť přece Vojtíšek Ponec, pan student!"

Generál se zájmem pozoroval překvapení mistrovo. „Tedy poznal jsi jej," pravil soucitně, „a zajisté i víš, koho má v městě blízkého."

„Má, má, dobrý hoch," potřásal lysou hlavou mistr, „má dobrou tetu, ale matka již po léta hnije a otec" —

Tu zarazil se a rozpačitě pohlížel vůkolí, nikdo-li ho neslyší. Generála neušlo, že mistr něco o otci tají, co snad mohlo by býti zajímavo.

„Nuže mluv, stařiku," pobízel mistra, „co jest s otcem kadetovým?"

Mistr se ještě jednou pozorně obhlédl a vida kolem sebe pouze císařské oficíry a vojíny, pravil polohlasem k generálovi:

„Vaše Milosti, otec jeho, již tomu dávno, dal se naverbovati k Braniborům a včera se po městě tvrdilo, že vrátil se sem jako vysoký vojanský pán, jako kommandant."

„Aj, tedy plukovník Ponec jest otcem statečného kadeta," pravil generál ku svému štábu. „Pánové, toť divná příhoda, hodná vyšetření. Felčare, dejte raněného donésti k jeho tetě. Ty, stařiku," obrátil se k mistrovi, „doprovoď pana felčara!"

Pandurové rychle skřížili ručnice do způsobu nosítek, naložili kadeta, který nejevil žádných stop života, a nesli po silnici do města.

Generál otočil vrance a pravil k oficírům svého štábu: „Zdá se, že jsme pozdvihli cíp roušky, která zakrývá tajemství."

„Zajisté, Excellence," prohodil nejvyšší vachtmistr, muž již sešedivělý. „Zřídka přihodí se, aby syn sloužil pod prapory Její Milosti Císařské a otec ve vojště Fridrichově."

Panduři nesoucí kadeta zmizeli právě s felčarem v záhybu silnice.

* * *

Generál Beck ubytoval se se štábem v zámku. Ve starobylé rytířské síni, která bývala kdysi svědkem vážných událostí, přistrojena večeře, k níž zasedli oficíři, uspěchem dne rozjařeni.

Rytmistr baron Csiráky vypravoval právě svým sousedům, jak pochodil před večerem v úloze parlamentáře u pruského plukovníka, když tu hlášen byl kurýr z tábora podmaršálka Puebly.

Mladý jízdní oficír v uniformě prachem pokryté vstoupil do síně, zasalutoval a popošel k generálovi. Tento vstal a příkladu jeho následovala celá společnost.

Jeho Excellence podmaršálek baron Puebla," oznamoval oficír pevným hlasem, přímě drže tělo, „oznamuje panu gene-

rálnímu majorovi, že armáda Její Milosti Císařské dnes po hrdinném boji byla přinucena ustoupiti do Prahy. Pan podmaršálek nařizuje panu generálnímu majorovi, aby šetřil lidu svého. Král ještě dnes přikročil k obléhání Prahy, již může osvoboditi toliko pan maršálek hrabě Daun. Kdyby zpozoroval pan generální major proti sobě p esilu, má ustoupiti k Sadské a Poděbradům, aby spojil se s armádou Daunovou."

V té chvíli zahlučel otevřenými dveřmi do hodovní síně rytmistr Csiráky a dva ze sousedů vyšedše na chodbu, okny spatřili podivné divadlo. Čtyři panduři vedli mezi sebou pruského oficíra, který měl přes bedra přehozenou koženou torbu pěkné práce, stříbrným kováním zdobenou.

„Co to Csiráky? Hleď!" pravil jeden z oficírů. „Patrně zajali naši červenoplášťníci pruskou ordonnanc."

„Mnohem více," odtušil klidně Csiráky, „toť oficír z králova štábu. Viz, Kulmere, má jeho torbu."

Zatím dovedli panduři pruského kurýra do předsíně a odevzdali jej oficíru, velícímu stráži.

„Pane," zvolal císařský oficír, „žádám vaši šavli."

Prus mlčky vyňal z pochvy šavli, políbil ji a podal císařskému oficíru.

„Dle rozkazu předvedu vás, pane, panu generálnímu majorovi."

Prus němě se uklonil.

„Žádám, pane, abyste mně odevzdal torbu s ordonnancemi," pravil k zajatci oficír.

„Znám, pane, osud zajatcův. Šavli moji máte, ale depeše byly mně svěřeny s nejvyššího místa. Proto jich nevydám, leč z přinucení."

„Prosím tedy, abyste mne následoval," vyzýval velitel císařských stráží a bral se po širokých schodech do korridoru.

Rytmistr Csiráky a jeho oba sousedé stáli u okna na dvůr vedoucího. Pruský zajatec kráčel pevným krokem podle nich, až byl uveden do banketní síně, před generála Becka.

„Vaše jméno, pane?" tázal se úsečně generál pruského důstojníka, před sebou stojícího.

„Lieutnant a la suite, princ Sayn, jest zajatcem Vaší Excellence," odvětil klidně zajatec.

„Vaše poslání, princi?"

„Bylo zmařeno zajetím," odpověděl tento.

„Vy nesete listiny, princi," zvolal ostře generál. „Hohlfelde, proč nebyly princi odebrány?"

„Dovolte, Excellence," přerušil jej zajatec, „abych podal vysvětlení sám."

„Princi, znáte ustanovení válečného práva!" zvolal generál.

„A také se jim podrobuji, Excellence," odvětil vážně princ. „Odevzdal jsem ihned šavli, již, jak doufám, nosil jsem čestně."

„Rád doznávám, princi," přerušil jej generál, „ale torba vaše jest dle válečného práva plenem. Vyzývám vás, abyste mně

ji bez odporu odevzdal. Litoval bych jakéhokoli pokusu o odpor. Prosím!"

Princ mlčky sňal torbu s beder a položil na stůl.

„Postačuje," pravil generál Beck, „nyní můžete si, princi, odpočinouti. Zítra budete dopraven do tábora pana maršálka hraběte Dauna."

Princ uklonil se generálovi i oficírům a následoval velitele stráže.

„Pánové," obrátil se generál ke svému štábu, „tato torba tají v sobě důležité věci. Princ Sayn jest u Fridricha ve veliké milosti."

Torba byla zamčena, klíček scházel.

„Princ patrně klíček zahodil," podotkl jeden z oficírů, „ale já mám klíček podobný."

Vyňal klíček z kabátce a ejhle — shodoval se úplně. Torba byla otevřena, obsah vysypán a několik depeší bělalo se na stole.

Generál Beck sáhl po veliké obálce z jemného papíru slonovinné barvy. Nadpis zněl: Generálu Poncovi, veliteli dvanáctého pěšího pluku." Na zadní straně byla královská pečeť.

„Nuž, pánové," ujal se slova generál, „tato depeše poví nám asi nejvíce."

Po těch slovech ji perořízkem rozřízl, vyňal arch papíru, pečlivě složený a jal se dychtivě čísti.

„Věru," pravil, když přečetl, „Friedrich jest uznalý a jedná hned. Sotva obdržel zprávu o dnešní naší srážce, již udělil plukovníku Poncovi generálský klobouk. Aj, aj! Co dále zvídám! Vzhůru hlavy, pánové! Čeká nás práce! Král oznamuje generálu Poncovi, že dá se z rána z bojiště u Prahy na pochod generál Mannstein s třemi prapory pěšího lidu, sedmi eskadronami a třemi dvanáctilibernímí děly k Brandejsu. S ním spojiti se mají generálové Fouqué a Ponec."

Oficíři všichni povstali. Rytmistr Csiráky v ušlechtilém zápalu pozdvihl číši a zvolal:

„Kamarádi, s naším generálem třeba až na konec světa."

Generál chopil rovněž číši a radostně připijel si s rytmistrem a ostatními oficíry.

„Pánové!" pokračoval. „Depeše, kterou jsem právě přečetl, ukládá mně povinnost, abych se za vaše bojovné nadšení upřímně poděkoval. Prosím, abyste si je uchovali pro další dny. Dnes nesmím obětovati ani jediný drahý život. Ještě v tuto noc hneme se odtud, spálíme most, a pospíšíme si, abychom v nejkratší době se zajatci spojili se s armádou Daunovou. Tato armáda jest jedinou nadějí naší vznešené panovnice, jen tato armáda může osvoboditi Prahu. Proto pánové k praporům! O půlnoci vyrazíme!"

Hlasitý souhlas provázel slova generálova. Ani oficíři zesíně odcházejí, zavolal generál rytmistra Csiráky a ordonnanci podmaršálka Puebly.

„Pane rytmistře" velel Beck, „s touto depeší, již jsem dle válečného práva otevřel, zajeďte k generálu Poncovi a oznamte, že vracím depeši, seznav její obsah; napište dále list ode mne, že jako velitel císařské divise panu generálu gratuluji. Prosím, abyste v něm dále generálu Poncovi oznámil, že jeho syn, kadet Ponec, dnes byl raněn a že jsem dle povinnosti své zařídil vše, čímž by se vyléčení usnadnilo. Vraťte se ihned!"

Rytmistr Csiráky se uklonil a rychlým krokem odešel.

„Pane rytmistře," obrátil se po té generál k ordonnančnímu oficíru Pueblovu. „Byl jste svědkem zpráv, kterých se mně dostalo. Pod mými rozkazy jest 4000 pěších Chorvátův a 350 husarů, zde v zámku osvobozeno 130 našich zajatých. To jest veliká síla, již musím přivésti maršálkovi Daunovi neztenčenou. Nad to zajali jsme vedle prince Sayna ještě podplukovníka Mardefelda a 650 Prusů. Kladá odpor přesile, nedovedl bych zabrániti jejich osvobození a zesílení královy armády. Proto oznamte Jeho Excellenci, že dám se o půlnoci na pochod a doufám, že zítra budu s to, abych osobně podal raport Jeho Excellenci."

Oficír poroučel se. Za několik vteřin již bylo slyšeti, kterak podkovy jeho koně zvoní o dlažbu zámeckého dvora.

(P. d.)

A. S. Chudobka:

Vám, první vločky.

Ó vítám vás, vy první vločky sněhu,
třeba nám stesk rve ještě ňadrami —
stesk po květech, po klasech, vodě v běhu,
po léta písni, jež jest za námi.

Však otrne nám bolest ve dny příští
a jenom někdy v srdce zabuší —
Chladivý vichor, hle, co s hor sem sviští
jak nové vzněty nes' by v loktuši.

A tací jsme, že zapomenem časem
na všechno to, co bylo hostinné —
Ve prostor dne, jenž svitne polojasem
zas naše srdce láskou spočine.

A nové kouzlo, nová něha tklivá
v důvěrném srdci příliš uvěří . . .
jak srdce dětské, když se s prosbou dívá
v tvář nepoznané, cizí mateři.

Třeba je jinak, nedávno jak ještě —
třeba zde nezná zpěvy skřivánčí . . .
Do srdce trysknou krásy zlaté deště,
opět si v duši radost zatančí.

A jako motýl, hebká křídla věsí
na sněžné květy radost spanilá.
Pohádkou novou jsou nám zase lesy,
jichž ruka čísi jinak zkrášlila.

A vše, co v chvílích těchto bolet nutí,
my pomíjíme v síle odkryté . . .
Padejte vločky! Třeba zakřiknuti
půjdeme cestou, kde vy ležíte.

Prof. Václav Hübner:

Mikuláš Koperník.*)

(Památce k tříletému úmrtí dcerušky Mařenky.)

Co se týče původu jakož i života Koperníkova, nelze ho tak bezpečně ve všech momentech vytknouti a vylíčiti, jak bychom si přáli u muže tak slavného. R. 1831 píše Palacký v Musejníku o této otázce takto: „Pilná zkoumání učenců polských o rodu slavného hvězdáře Kopernika to vynášejí, že rodičové jeho z Krakova se byli do Toruně stěhovali. Avšak ani v Krakově nebylo původní sídlo jejich, ale podle jistých důvodů domýšlejí se zkoumatelé polští, že tam z Čech se byli dostali. I dotazováno se, nenachází-li se v Čechách nějaká paměť neb znamení rodu Koperníkova ve starožitnosti. Odpověď na otázku tuto nachází se v Balbinových Misc. hist. r. Boh. v Praze 1683 ve výpiscích ze knih kapitoly Pražské, nazvaných Libri Erectionum. V těch jest důkaz patrný a znamenitý o někdejším bytí rodu panošského v Čechách jménem z „Koprníka". I jest pravděpodobno, že na konci XIV. nebo na počátku XV. století vlady-

*) Dr. Fr. J. Studnička: „Mikuláš Koperník". Na oslavu 400leté památky jeho narození (Časopis pro pěstování matematiky a fysiky, ročník II. r. 1873.)

kové Koprničtí z Čech do Krakova se přestěhovali, neboť spojení obou krajin, Čech a Polska, též obou měst, Prahy a Krakova, mnohem užší a hojnější bylo, než kdy jindy. Vesnice *Koprník* posavad v Boleslavském kraji mezi Kněžmostem a Kosmonosy leží; není pochyby, že byla původním sídlem těchto vladyk, kteří k tehdejší nejnižší české šlechtě náleželi.

Julian Bartoszevicz, kterýž psal obšírnou biografii do slavnostního vydání spisů Koperníkových, jež obstarał J. Barowski r. 1854, považuje rodinu Koperníkovu za ryze polskou a spojuje jméno s osadou Koperník, která ležela prý ve Slezsku; důkazů však nepodává! Ze zápisů „Acta consularia Cracoviensia" jde na jevo, že roku 1396 byl *Mikuláš Koperník* za měšťana Krakovského přijat, při čemž měšťan Dambrova podpisem stvrzuje původ jeho z Čech. Znajíce tehdejší velmi přátelské poměry, které byly mezi Polskem a Čechami vůbec, mezi Krakovem a Prahou zvláště, nemůžeme pochybovati, že koncem XIV. století se vladyka Koperník vystěhoval z Čech do Krakova a tu r. 1396 za měšťana byv přijat trvale se usadil, čímž český původ polských Koperníků nade všechnu pochybnost jest doložen. Že jméno jeho bylo rozličně psáno, Koppernick, Koppirnig atd., nerozhoduje, jelikož v tehdejších dobách nebyl pravopis ustálen; latinské znění *Copernicus*, jakž se sám podle způsobu tehdejšího podepisoval, povstalo patrně z českého *Koperník*, jehož tuto užíváme a jehož kořen se podnes v *kopru* k nám hlásí.

Z dalších osudů této rodiny neví se skoro nic, než že syn jeden Mikuláš se r. 1462 usadil v Toruni, kdež těše se všeobecné vážnosti, i do osady městské byl volen.

V tomto městě nadvislanském zasnoubil se Mikuláš, který arci byl již v Polsku zrozen, r. 1464 s *Barborou Waiselrodovou*, Němkyní, jak Němci tvrdí, chtějíce aspoň poloněmecký původ slavného Koperníka dokázati; polský historik *Julian Bartoszewicz* dokazuje však dosti důkladně, že Waiselrodové pocházeli ze šlechty mazovské a že matka Barbora byla Polka.

Z této větve rodu Koperníkova do Toruně přeložené narodil se 19. února 1473 syn *Mikuláš*, který učinil neznámé dosud jméno *Koperník* tak známým a slavným.

O mládí Koperníkově nezachovala se skoro žádná zpráva; uvádí se toliko, že již v 10. roce ztratil otce svého, načež se ho ujal bratr matčin, *Lukáš Waiselrode*, kterýž se před tím stal biskupem warminským. Prvního vzdělání nabyl nejspíše na domácí škole svatojanské, kde se přiučil, jsa velmi nadán, dosti záhy též latině a řečtině, takže mohl již v 18. roce věku svého r. 1491 odebrati se na universitu krakovskou, kde byl zapsán mezi studenty „Nicolaus Copernicus, Nicolai filius Torunensis". Na universitě této, která brzo po pražské byla založena, byl tehda dosti utěšený duch vědecký, podněcován jsa hlavně *Vojtěchem Brudzewskim*, profesorem hvězdářství. Tento učenec shromáždil kolem sebe nejnadanější posluchače, především *Mikuláše Koperníka*, *Jakuba z Kobylina*, *Mikuláše Szadka*, *Bernarda Wapowského* a j.,

a podněcoval i podporoval je ve studiích tak horlivě a přátelsky, že později se proslavili jako učenci.

Kopernik se tu zabýval hlavně filosofií a medicinou, za kterouž sem takřka byl poslán; teprve když seznal, kam nadání ho pudí, oddal se co nejusilovněji *matematice* a *astronomii*, takže se vyšinul velmi rychle na stanovisko, na němž tehdáž byly tyto vědy a na vysokých školách krakovských se i pěstovaly.

Když pak Brudzewski naléháním knížete kardinála Bedřicha Jagelovce odešel do Litvy na úřad sekretáře knížete litevského Alexandra, pozdějšího krále polského, neměl již Krakov vábnosti pro snaživého Kopernika, který dříve byl pojal úmysl odebrati se do Italie, kde tehdy poznovu rozkvétaly všechny vědy a umění, a hvězdářství zvláště Regiomontánem bylo povzneseno.

Na důkaz, jak vážný byl úmysl jeho, poznamenati tu sluší, že chtěje z daleké cesty co možná nejvíce vytěžiti, věnoval se ve volných chvílích *umění malířskému*, aby poklady umělecké mohl s užitkem studovati a zároveň si nakresliti, co by se mu zdálo pamětihodným. I přivedl to v tomto umění svou pilností tak daleko, že uměl nejen krajiny, nýbrž i podobizny dosti věrně vyobrazovati.

Aniž studia medicinská ukončil, vrátil se Koperník se svými záměry a úmysly z Krakova na čas do Toruně, aby se na dalekou cestu připravil, načež rozloučiv se s matkou a ujcem svým, který mu již tenkráte nejspíše jako stipendium na cestu zjednal *beneficium kanovnické*, jak tu bývalo obyčejem, odebral se r. 1496 do Italie. Napřed zastavil se v *Padově*, kde na universitě zapsal se do alba Polákův; učitelé jeho byli tu *Mikuláš Passava* a *Mikuláš Vernie*, který r. 1499 jej též promoval za doktora lékařství a filosofie. Odtud odebral se do Bononie, kde na ten čas *Domenico Maria de Ferrare* již dvanáctý rok s velkým úspěchem přednášel o hvězdářství, aby se tu zdokonalil v zamilované vědě své. Poněvadž v Krakově tolik již byl si zjednal vědomostí hvězdářských, že mnoho nového tu nezískal, byl spíše spolupracovníkem, než učněm Ferrareovým. Odporučením tohoto svého příznivce stal se pak Koperník r. 1499, vrátiv se z Frauenburku, kam za příčinou svého beneficia byl na krátkou dobu povolán, *profesorem matematiky v Římě*, kde velkého uznání získal si jasnými a zajímavými přednáškami před vybraným posluchačstvem, takže jej tu za rovného měli Regiomontanovi.

Čím dále uvažoval a čím častěji vykládal rozmanité stránky tehdejší astronomie, tím méně byl sám jimi uspokojen, takže nejspíše již v Italii si konečně předsevzal, že na novém základě zbuduje pravou soustavu světovou.

Někteří životopiscové jeho tvrdí, že již roku 1500 vrátil se do své otčiny a tu zaujal místo kanovnické ve Frauenburce a že r. 1501 se svolením kapituly, ještě na dvě leta obdržev dovolenou, vrátil se opět do Italie, aby v Padově některá studia svá, zejména medicinská, dokončil; s druhé strany však uvádí Koperník sám, že r. 1500, a to v listopadu, pozoroval v Římě za-

tmění měsíce. R. 1503 byl již z Italie nazpět a usadil se v Krakově, aby v kruhu svých učených přátel universitních vypracoval pravý výklad soustavy světové, jak si byl za úkol svého života položil. Od r. 1503 začal pilně pracovati na své nové soustavě a již roku 1507 v hlavních rysech byl hotov, takže pro pozdější leta mu zbylo jen vypracování dopodrobna, jež vyžadovalo mnoho pozorování a výpočtů. Když byl v největším proudu vědeckého bádání, vyzván byl strýcem svým, jehož z vděčnosti si nanejvýš vážil, aby zaujal výnosné místo v kapitule frauenburské, aby se odebral tam, kde mělo sídlo své kolegium, k němuž patřil. I odebral se r. 1510 na místo vykázané, kdež si krátce zařídil i observatorium astronomické.

Jak si tu vážili ostatní členové kapituly nově příchozího kanovníka, o tom nejlepší svědectví vydává důvěra, jakou mu projevili hned, když mezi ně vstoupil. Od roku 1515—1517 byl správcem vzdálených dvou statků kapitulních, jménem *Allenstein* a *Mehlsack;* i zde nepřerušil svých bádání astronomických, nýbrž vzal si všechny své práce s sebou, aby mohl v nich pokračovati za volných chvil.

Věž allensteinská proměněna v observatorium hvězdářské, na dvou rozích zámku sestrojil si sám důkladné hodiny sluneční a mnohé jiné přístroje tu postavil, aby mohl potřebná pozorování přesně prováděti.

Od té doby, co Allenstein byl svědkem jeho vědecké činnosti, zabýval se též horlivě sledováním běhu slunce a měsíce co možná nejpřesnějším. Neb maje dáti radu k zlepšení *juliánského kalendáře,* o něž se zasazoval r. 1516 koncil lateránský, viděl se nucen vymluviti se na nedostatečnost dosavadních pozorování.

Výsledky jeho pilných pozorování a důkladných výpočtů, sloužily za základ k opravě kalendáře. Tak zvaný *gregoriánský kalendář,* který do života byl uveden roku 1582 a podle něhož dosud počítáme, jest tedy také slavným pomníkem Kopernikovy pilnosti a bystrozrakosti.

Vrátiv se po dvouleté správě svěřených mu statků z Allensteinu do Frauenburku, pokračoval Kopernik dále ve svých ostatních pracích hvězdářských, zejména v pozorování polohy oběžnic a stálic.

Byl tu sice ještě několikráte vytržen ze svého bádání zvláštním úřadem a posláním, které na něho vznesla kapitula, avšak to nevadilo mnoho jeho životnímu úkolu. Doplňoval a zdokonaloval dílo své stále, takže r. 1540 byl úplně s ním hotov. Pracoval tedy na něm přes 36 let, jak sám v předmluvě vypravuje.

Ježto se nemohl a nechtěl skrývati se svým badáním a jeho velikolepými výsledky, roznesla se brzy pověst o nových základech názoru světového i do končin vzdálených. Roku 1536 psal mu kardinál *Mikuláš Šomberk,* biskup Kapuanský, aby mu na jeho útraty dovolil učiniti opis, čemuž i ochotně bylo vyho-

věno; při této příležitosti vyslovuje mu největší svou úctu a uznání, z čehož vidíme, že tehdejší hodnostáři církevní nepředpojatě pojímali význam Kopernikových výzkumů. Kopernik uložil tu v šesti knihách celou astronomii.

V 70. roce věku svého počal Kopernik chřadnouti a byl konečně chrlením krve přinucen ulehnouti, aby již nepovstal. Na smrtelné posteli prý předložen mu byl hotový výtisk spisu, jímž se stal nesmrtelným; s klidnou zálibou prý se dotkl pomníku, jejž si sám byl postavil a jímž se ponejprv odhalilo tajemství přírodní v celé své jednoduché velebnosti, a brzy na to zavřel navždy oči.

Kterého dne zemřel, není sice najisto postaveno; *Prove*, který s velikou bedlivostí prozkoumal všechny okolnosti jeho života, dokázal aspoň, že jeho úmrtí nepřipadá za 21. květen 1543. Tělo jeho bylo, jak s největší pravděpodobností lze usouditi, pochováno v dómu frauenburské kapituly, jejíž první okrasou byl za svého živobytí. Nejvíce tomu nasvědčuje náhrobek, jejž mu v dómu tomto postavil r. 1581 *Martin Kromer*, biskup warminský.

Co do povahy byl Kopernik skromný, spravedlivý, jak prokázal při rozličných sporech kapituly s rytíři německými, snášenlivost ve věcech náboženských měl taktéž dosti často příležitost dáti najevo.

Nešlo o to, praví životopisec jeho *Westphal*, aby vedl spory o nauku křesťanskou, nýbrž aby podle ní žil.

Jeho dobromyslnost poznáváme nejlépe z výroku, který pronesl, když veřejně luze na posměch vydán byl ve zvláštní komedii ze msty na něho složené: *„Nikdy nesnažil jsem se zalíbiti lidu, neb co já vím, neschvaluje lid; co schvaluje lid, já nevím.“*

Lidumilnost nejčastěji projevoval podporou chudých, hlavně pak bezplatným léčením jich, což tím více je významno, jelikož Kopernik byl lékařem z povolání. Jak byl všestranně vzdělaný a hluboce učený, poznáváme z vypravování jeho přátel, ale i ze spisů jeho. Někteří životopisci vypravují, že ve Frauenburce zavedl důmyslným způsobem vodovod, kterýž vodu i do vyšších pater rozváděl.

Kdybychom chtěli snésti všechna skvělá svědectví o Kopernikovi, velikou knihu bychom jimi naplnili. Z několika těchto úryvků možno dostatečně poznati, že Kopernik byl duchem v každém ohledu vynikajícím, jací se v každém století nerodí. Jeho touha po pravdě a jeho horování pro pravdu budiž nám jasným příkladem pro všechny snahy naše!

Ignát Zháněl:

Konrád Bolanden.

(Č. d.)

Nezapomněl na Savonarolu, kteréž knize dal delší nadpis: „Stará událost znovu vypravována". (Dva svazky, stran 653, 1882 u Kirchheima.) Prvému svazku dal heslo: „Kdo slouží pravdě, slouží Bohu: neboť Bůh jest pravda". Druhý má heslo: „Bolavé oči nesnesou slunečního světla a pravdu zaujatá srdce." Jaké byly tehdy těžké časy! Kardinál Bembo psal Sadoletovi: „Nečti listů sv. Pavla, aby jejich barbarský sloh nezkazil tvého vkusu. Zanech těchto dětinství, která jsou nehodna vážného muže." Tehdejší sultán ctil tak Savonarolu, že si dal jeho kázání přeložiti do turečtiny. Bolanden nahromadil tu zase mnoho dějepisu, takžé místy jsou to pouhé dějepisné přednášky; v děj zasahuje málo osob, kázání Savonarolova uvádí mnohdy doslovně, skoro na každé straně jsou pod čárou citáty. Čtyřicet dní byl Savonarola vězněn; požádal o péro a napsal rozjímání o žalmech: „V tebe Hospodine jsem doufal" a „Smiluj se nade mnou, Bože" (30. a 50.). Byly hned po jeho smrti vydány tiskem a vyšly v krátké době ve třinácti vydáních. Srovnává Luthera a Savonarolu s apoštoly a praví: „Savonarola by byl sv. Pavlem a Luther Jidášem." Vzdor množství dějepisné látky přečte soudný čtenář román se zájmem, protože se poučí o mnohých věcech.

K době reformační obrátil na sebe pozornost ještě dvěma rozsáhlými romány, prvý měl název: „Wieder Kaiser und Reich" (Proti císaři a říši) (stran 434, 1886, cena M. 3 50), kdež řadou episod více poučuje než pobaví popisem říšského sněmu ve Špýru roku 1529. Mnoho stran věnováno popisu náboženských disputací a vůbec celému jednání sněmovnímu. Z téže doby vzat děj románu „Wambold" (2 svazky, 1889, stran 926, cena M. 7.50), nazvaný dle hlavního reka, kde líčí sytě a zajímavě děje německé reformace z polovice 16. století. Vad, které Bolandenovi nestranná a spravedlivá kritika vyčítala, nikdy neodložil, ale až do svého posledního spisu řídil se dle své vůle; nepovolil, co myslil, že může a smí říci a psáti, tomu zůstal věren. V tomto směru měl pevný charakter.

V devadesátých letech minulého století vyšlo od něho ještě několik románů, jež tuto pouze registrujeme: o době Karla Velikého a jeho reků vydal román, nazvaný „Karl der Grosse" (Karel Veliký), (stran 493, 1895, cena M. 6.—). Protože tehdy byla otázka odkřesťanění školy přímo časovou a hrozila býti katastrofou, napsal vzácnou knihu belletristickou, v níž poctivě vylíčil snahy katolíků i jejich nepřátel. Dal jí název „Der Teufel in der Schule" (Ďábel ve škole). Ovšem maloval, jak byl jeho zvyk, ve spisech určených pro širší vrstvy čtenářstva, příliš tendenčně a přeháněl, takže zmizela krása belletristická před tendencí. Děj se odehrával v dřívě šim Rakousku na německé

škole, kde žid chtěl přivésti na školu obce, v níž má villu, místo dosavadního učitele věrného křesťana, nevěrce. Přibral i známého nepřítele katolických škol dra. Dittese, jako jednající osobu. Spis dobře probral školskou otázku a vyplnil plně svůj účel; dočkal se v brzku čtyř vydání; byl přeložen do češtiny, polštiny, italštiny a maďarštiny. (Vyšel u Herdera. 4. vydání 1896, stran VIII. a 216.)

Z doby Otty Velikého napsal román historický pod názvem „Die Arche Noahs" (Noemova archa), (u Kirchheima, 1896). Roku následujícího opět se vrátil k této době a vydal román pod titulem „Otto der Grosse" (Otto Veliký), kdež vypravuje o boji v osmém století mezi pohanstvem a křesťanstvím. Jak u něho zvykem, pohanství je výkvět vší surovosti a ukrutnosti, kdežto křesťanství je podivůhodná nádhera ctnosti všeho druhu i nejvyšší lidsky možné svatosti. Ještě jednou a naposledy vrátil se ku své zamilované době reformační a vydal historický román o roku 1524, pod názvem „Die Säule der Wahrheit" (Sloup pravdy) nákladem Bonifaciovy tiskárny v Paderbornu 1897, stran 346, cena nev. 2 50). Chtěl podati obraz oné doby, kdy panovaly náboženské hádky a vyličil výbornost naší katol. víry oproti novému učení. Apologetické části jsou výborně provedeny, je to více četba poučná, lehkým, příjemným slohem podaná, slouží k poučení a ku studiu, není uměleckým požitkem.

Jako starý přítel studentů vydal roku 1898 u Herdera obraz „Die Gymnasiasten und Hochschüler" (Gymnasisté a vysokoškolští žáci), (1898, stran 223, 8°, cena M. 1.30). Jako ve všech svých časových obrázcích, podal i tuto ostře nakreslený tendenční obraz, v němž vyličil dva studenty, doprovázeje je ve studiích na gymnasiu i na universitě. Jeho účel byl, jako při všech pracích, jichž tolik napsal, nadchnouti pro církev katolickou, její učení i zařízení a obhájiti ji proti právě běžným a hojně užívaným pomluvám a nařčením. Poutavě účel vyplnil, četní jeho čtenáři se pobavili i poučili. Jeden ze studentů, jak přirozeně a každý očekává, víru ztratí, kdežto druhý si ji uchová. Nepřehánělo, jak měl obyčej a kritika dílo chválí: líčí skutečný život, bohužel varovali kritikové, aby četli tento spis studenti, kteří se chtěli státi kněžími.

Když nebezpečí socialistické rostlo, vrátil se ještě jednou k němu a ač již napsal nahoře zmíněný populární spisek o něm, vydal ještě obšírný román „Die Socialdemokraten und ihre Väter" (Sociální demokraté a jejich otcové) (stran 379, 2. vydání 1904, cena M. 2.20 u Kirchheima). Dokazuje v zábavné formě, že liberalismus jest otcem a socialismus synem, všímá si v tomto hnutí otázky náboženské, bez milosti odkrývá idee i praktiky protivníků a nemilosrdně je staví na pranýř i bičuje jemnou satirou.

Roku 1904 vydal své předposlední dílo: „Minnetreue". (Věrnost v lásce) (stran 385, cena M. 250). Obral si za předmět boje Hohenstaufenů, mezi rody Welfen a Weiblingen. „Minnetreue" vyrozumívá lásku, která rozkvétá mezi Anežkou z Pfalce

a Jindřichem z Brunšviku. I v této práci zůstal věren svým zásadám, chtěl nadchnouti pro středověk a ukázati jak kvetl a rostl tehdy katolicismus. Opět napsal o vidění sv. Hildegardy několik naivních vět, které měly raději býti vynechány. V této věci zůstal neústupný až do smrti, byl realistou někdy až příkře ošklivým a proti všem uměleckým zásadám hřešícím.

Novější doba neváží si již více zasloužilého pracovníka Bolandena. Objemný „literarischer Ratgeber für die Katholiken Deutschlands" („literární rádce pro německé katolíky") na rok 1910, nic o něm neví, nejmenuje ani jedné jeho knihy.

Nejlepší ocenění celé Bolandenovy činnosti literární podal Keiter, proto podáváme tuto některé jeho myšlenky: (Kath. Erzähler str. 119—136):

Bezesporu je Bolanden znamenitý spisovatel, má velké nadání. Již předem zajistily mu přední postavení v literatuře a uschopnily ho k pozoruhodným výkonům živá, nade všechny malichernosti vyvýšená a široce rozepjatá fantasie, výborně utvořené nadání, vše názorně líčiti, s čímž je spojeno obvyklé vědění a bohatá znalost lidí. K tomu přistoupil podivuhodný bystrozrak, který prohlédl osoby dějinné, velkolepě pochopil jejich povahy i události světových dějin, takže mohlo se předpokládati, že bude skvělým zástupcem historického románu. A stal se jím.

Osoby, které zvolil za hrdiny svých románů, vyhověli estetickým požadavkům. Získaly si sympatie čtenářů, kteří sledovali s nejživějším zájmem jejich osudy, dobrodružství i duševní boje, sdíleli s nimi radosti i žalosti. Pochybil, že líčil lidi i mravně spustlé jak v dějepisných tak i v časových románech. Ale na štěstí, není jich mnoho, nuti čtenáře, že s ošklivostí se odvrátí od této nehezké společnosti. (P. o.)

Amský:

Lékaři.

K nemocnému chodil lékař Zoufal
a pak jeho kolega pan Doufal.
První říkal: Zde je všecko marné!
Druhý věřil v léčení své zdárné;
každý pak měl vlastní methodu,
nevešli však nikdy ve shodu.
Nemocný pak smrtí v konec všeho
zaplatil methodu Zoufalého.
A tak Zoufal tím, že chorý pykal,
zvítězil, a pravil: „Já to stále říkal!"
Doufal zase pravil: „Kdyby byl
poslech' mne, pak zdráv a vesel žil!"

(Z Lafontaina.)

Literatura.

ČESKÁ.

Dr. Václav Řezníček: Jan Leopold Hay. Vypsání jeho života a působení. Nákladem Zemědělského knihkupectví A. Neubert v Praze. Za Kč. 16.

Kniha tato znamená skutečnou literární novinku. Často mluvilo i psalo se u nás o královéhradeckém biskupu Hayovi a o jeho tolerantním působení. Avšak vždycky stručně, protože nebylo žádného obsáhlejšího a obsažnějšího poučení o této důležité historické osobnosti. Právě kniha dr. V. Řezníčka nedostatek tento skvěle odstranila. Autor její po 20 let sbíral k ní materiál po archivech a bibliotekách, z něhož vytvořil poutavý spis, který jest vzácným a cenným obohacením české historické literatury. Kniha ta v 25 kapitolách podrobně a dovedně živými barvami líčí život a působení Jana Haye a některé kapitolky jsou samy o sobě monografiemi. Tak kapitola o náboženských nepokojích na moravském Valašsku roku 1777 a o Hayově zakročení při tom. Jak Hay se stal biskupem královéhradeckým. Kapitolky o tolerančním patentě r. 1781. O českých náboženských bloudnivcích a o Hayových visitacích. Styky Haye s Josefem Dobrovským. Kniha tato čte se jako rokokova historicka legenda. Přísně dle historické disciplíny líčená doba a vystupující v ní osoby kresleny jsou plasticky a vytvoření této knihy znamená opravdu literární novinku. Obsah její autor snesl z doposud neznámých a většinou nepřístupných pramenů. Biskup Hay nestál na výši doby a přes všechnu vrozenou eleganci choval se ke katolickému duchovenstvu upjatě, dávaje přednost protestantům. Teprve po trpkých zkušenostech s protestanty, jimž nešlo o náboženství, ale spíše o pruskou politiku, počal se Hay duchovenstva přátelštěji zastávati. Ale už neměl tolik energie a vlivu. Doporučuje se tato četba každému, kdo chce vniknouti do dějin předrevolučních. Liga †,12.

Svatý Antonín, pomocník ve všech potřebách. Sepsal P. Jan Evang. Urban O. F. M., v Uherském Hradišti, 1921, stran 141, cena váz. 8 Kč.

Láska je vynalézavá. Františkáni, u nás působící mají, jakož i všechny ostatní řády málo dorostu. Aby ho snáze získali, založili při svém klášteře v Uherském Hradišti kolej sv. Antonína, do níž přijímají jinochy, kteří cítí v sobě chuť k řeholnímu životu. Kolej trvá nedlouho a může se již vykázati dobrým výsledkem. Aby mohli přijmouti více studentů, pořídili různé nákladné novoty, sepsal mladičký františkán P. Urban tuto oznámenou knížku, jejíž čistý výtěžek jest určen pro tuto kolej.

Knížečka podává především kratičký životopis světce Antonína, různé modlitby a pobožnosti k němu, potom více oblíbených a často užívaných modliteb, litanie, křížovou cestu, odpustkové modlitby a několik poučení, jako o duchovním Svazu, o chlebu sv. Antonína, o koleji jeho v Uherském Hradišti, konečně dvě písně k němu. Kniha je dobře sestavena, je vhodnou modlicí knihou pro každého ctitele divotvorce Antonína. Ignát Zháněl.

Georges Ohnet: Hvězda. Román. Přeložil dr. Jan Sajic. Nákladem Zemědělského knihkupectví A. Neubert v Praze. Cena Kč. 24·20.

Ohnetova díla jsou u nás dobře známa v mnohých překladech a vynikají poutavostí děje. Tak i nový překlad této knihy. Autor líčí zajímavě život prosté modistky, která nejenom umí šíti, ale má i krásný hlas. Ten se zalíbí proslulému pěvci Raimondovi, ujme se dívky a dá ji vycvičiti, že se stane první hvězdou divadla. V románě vedle této zpěvačky uvedena řada i jiných postav vedlejších. Komposice jest skvělá, řeč jadrná, četba neunaví, ale udržuje pozornost až do konce. Kniha Ohnetova jistě bude hodně čtěna.

Spisy F. X. Svobody: Nevěsty. Dva předsvatební děje. Nakladatel. Jos. R. Vilímek. Cena Kč 30.

Nahodilé příhody přivodí zmatek a podezření. Jenom 14 dnů má do svatby úředník Jan Straka s bohatou dědičkou dvorce Zdenkou Barešovou. Příčinon malého nedorozumění jest mladší sestra Zdenčina Ema, bujné, divoké povahy, která mezi četnými nápadníky vyvolí si poslušného Valečku. Svatby jsou, ale „stín v zrcadle" mohl prvou snadno pokaziti. Obsahem druhé povídky „Osudné přátelství" jest zvláštnost dvou přátel, z nichž co jeden nalezne, druhý vykořisťuje. Lesní praktikanti Procházka a Novák se doplňují nadáním. Oba se zamilují do sličné zahradníkovy brunetky, která prakticky dala přednost tomu, který byl dříve lesníkem, ale v rozhodné chvíli si vzpomene, že miluje druhého, raději na něj čeká. Přátelství tím valně neutrpí. Ani ne tak obsah, jako vypravovatelské umění dodávají knize ceny. Podružné osoby spestřují děj. Prvá povídka jest zajímavější nad druhou. Obě pobaví mile.

Em. Žák: **Církev katolická a církev národní.** Dvě konferenční řeči. Nákladem V. Kotrby v Praze. Cena Kč 2·40.

Časové otázky probrány na 30 stranách, případné řečl vydány tu ku potřebě kazatelů i řečníků, hlavně pro ty, kteří mají před sebou vzdělanější posluchače. Autor uvádí, že nechce se hašteřiti nebo útočiti, naopak snahou jeho jest usmiřovati. Řeči jeho nejsou polemické, ale apologetické. Zastává se pravdy, chce posíliti katolíky, kteří pod vlajkou české bohoslužby mají býti vlákáni do rozkolnické sekty, která zlehčuje katolické obřady, útočí na církev, spílá živým i mrtvým. V Dodatku vyvráceno nyní šířené heslo „Každý upřímný Čech nemůže zůstati v církvi katolické." Úprava jest sličná.

Silvio Pellico: **Z mých žalářů.** Z ital. přeložil Ant. Müller. Cyllo-Methodějská knihtiskárna V. Kotrba. Nákladem vlastním.

Italský básník Silvio Pellico byl podezřelý z karbonářství, roku 1820 zatčen, uvězněn v olověných komorách benátských a posléze poslán na patnáct let do pevnosti špilberské v Brně. Roku 1830 dostal amnestii a vrátil se do Milána, kde se stal knihovníkem. Za pobytu ve vězení napsal proslavenou knihu „Le mie prigioni" — „Mé žaláře". Odtud vyňaty jsou vzpomínky z dob žalařování a návrat ke katolické církvi. Ve vězení s pláčem vzpomínal svých rodičů a sourozenců, zde dovolili mu čísti bibli a Danteho; také knihovna žalářníkova dána mu k použití. Z bible seznal, že se musí modliti, aby nezmalomyslněl, z ní poznal, že jej Bůh zachová. Tato víra ho udržovala. Vyznává, že by se zabil, kdyby ho nedržel hlas víry a vzpomínka na drahé rodiče. Knížka plná sentencí a poučení pro každého, zvláště pro toho, kdo potřebuje povznesení, návratu k náboženství. Tak už mnohé obrátila. Pellico už nezbloudil. Jak si váží modlitby, dokazují slova jeho: „Často cítím potřebu psáti verše, abych se jimi modlil; a tak vzniká buď oda či elegie, v nichž srdce mé se vznáší vzhůru k Bohu." Básník zemřel roku 1854, ale díla jeho posud se těší pozornosti. Liga † 20.

Vlastenecký Poutník. Kalendář na obyčejný rok 1922. Ročník padesátý čtvrtý. Redaktor Václav Špaček. Cena Kč 8. Nakladatelství V. Kotrba.

Jeden z nejstarších našich kalendářů jest bez odporu „Vlastenecký Poutník", který vychází již přes 50 let a vykazuje jako vždy, tak i v tomto posledním (54.) ročníku vedle kalendaria a obyčejných rubrik pěkné práce zábavné i poučné osvědčených našich spisovatelů, jako Al. Dostála, jenž má zde dva poutavé obrázky: „Pozdní sňatek" a „Sousedé"; K. Waldhausera, který uveřejnil tu poučnou povídku z nynější doby: „Co nechceš, aby ti jiní činili . . .", příhodu ze světové války „Vítězství" a malou povídku „Světská krása"; Klem. Helenská, s obrázkem: „Kdo jinému jámu kopá . . ." atd. Také „Veselé příběhy", rady a p. jsou zajímavé a poučné. Doporučuji kalendář tento vřele. Jos. Fabian

Klaverský kalendář 1922. Ročník VI. Tiskem Družstva Vlast.

K rozšíření svých snah užívají někteří knihy, která nejhlouběji vnikne mezi lid, totiž kalendáře. Tak i Družina sv. Petra Klavera pro africké misie po šesté předstupuje před příznivce pěknou knížečkou, slušně upravenou, jejíž obsah je čistě náboženský a jedná o misijní činnosti církve a to především v Africe. Obsah jest dosti pestrý, illustrace z misií, více poučný než

zábavný. Práce sem dodali misionáři. Také se upozorňuje, že třeba učebnic a náboženských knih v různých afrických nářečích pro domorodce, proto prosí misionáři o příspěvky na ony publikace. Družina má sídlo v Brně, Solnohradě, Římě, ve Vídni a St. Louis, Mo. Vydává též „Echo z Afriky" a „Černouška".

Rajska Zahrádka. Obrázkový časopis pro mládež. Uspořádal: Václav Špaček. Ročník XXX. V Praze 1921. Tiskem a nákladem Cyrillo-Methoděj-ské knihtiskárny V. Kotrba.

Poslední tento ročník důstojně řadí se ke svým 29 předchůdcům; vykazuje přes padesát něžných básní od osvědčených a nadšených pěvců: Fr. L. Zelinky, A. M. Kadlčákové, Z. Křeslického, Sylvy z Hrádku, Olgy z Podhradí, J. M. Dědinského a m. j. Pečlivě vybrané jsou též povídky, pohádky, pověsti a články poučné, jimiž přispěli vedle pořadatele: Alois Dostál, který má tu práce: „Nedobytný" a „Vystěhovalci". Ignát Zháněl, jenž tu uveřejnil obrázky: „Dva výkřiky", „Zlozvyk klení" a „Správcova chůva"; dále: R. Jarošová, Klem. Helenská, K. Waldhauser, A. S. Zápustecký, J. Mošna-Benešovský, J. Hůrková. Dr. Rud. Zháněl atd. Také četná vyobrazení jsou zdařilá a předplatné (6 Kč) za celý ročník na nynější poměry dosti nízké. Šeb. Rada.

LITEVSKÁ.

Savas pas sava. (Svůj k svému). Litevský misionář rodem z Kovna, přijel z Ameriky a sice ze Spojených Států Venezuelských. V Meridě koupil si knihu, popisující „Unidos Estados de Venezuela" a tamní katolický život. Sám knihu vydal v městě hlavním Caracas v litevském jazyku a stojí 10 bolivarů. Jeden bolivar rovná se v ceně jednomu franku). V „Savas pas sava" popisuje, co tam vše zažil jako misionář. jmenovitě u starokatolíků, načež popisuje tuto federativní republiku v severo-jižní Americe „Venezuela", píše, sáhá severně ku Karabickému moři, severovýchodně ku Atlantickému oceánu. Od roku 1881 sestává z následujících státních území: Ze svazového okresu a 9 států, dvou osad a čtyř území. Severně od Orinoka jsou: území Goajira, Falkon a Zula, Los Andes, Zamora, Lara, Karabobo, území Kolon, Guzman, Blanko, Bermuder 192.300 čtverečních kilometrů. Čtvrtinu země zabírají vedlejší odvětví Kordillerů jako Sierra Nevada de Merida až 4700 m. vysoká, pak Sierra Parima s pobřežním pohořím, ostatní část jest rovina bez stromů. Llanos na severu Orinoka, čili hustý prales. Z řek jmenujeme Orinoko se všemi svými pobočnými řekami, Takuyo, Zulea atd. Jezera: Marakaibo, Valencia. Podnebí jest tropické, na horách a vysočinách přes 1200 m., je podnebí příjemné a zdravé, avšak v deltě Orinoka velmi nezdravé a na březích dusivě horké, průměrná teplota je 30 stupňů Celsia. Dříve tam byl převážný chov dobytka, nyní na 600.000 km□, na tak zvaných Llanos je mnohem větší zemědělství a to v prvnířadě kakao, káva a tabák jakož i bavlna se tam pěstuje. Pěstování Indiga přestalo. Též rýže, pšenice, žito a ječmen dařily by se tam znamenitě, musí se však z ciziny dováženi. Z kovů dobývá se zlato v rozsáhlých zlatopolích, pak měděná rudá, lesklé olovo, síra, nátron, kamenné uhlí, vápenec, petrolej a mramor, avšak průmysl jest nepatrný, obmezuje se na barvířství, mydlářství, klih, kořalku, čokoládu, doutníky, slaměné pletence, květnaté peří, kožené podešvy, různé stroje a p. v. Vše jen pro vlastní potřebu. Pro cizí obchod jsou přístupny tyto přístavy. La Guayra. Puerto Caballo, La Vela, Coro, Casupano, Ciudad, Bolivar, Maracaibo, Puerto Sucre, Puerto Gugman. Blanco, Maturin, Guirie a Juan Grlego. Hlavními vývozními předměty jsou: káva, kakao, bavlna, kůže, ovoce, chinová kůra, dříví, jirchářské luštěniny, cukr, škrob, zlato, pak měděná a olověná ruda. Před poslední válkou sestávala armáda ze 6000 mužů pěchoty a ze 1600 jízdy, ze tří dělových lodí, z jedné transportní a z jednoho ozbrojeného parniku vlečného a z jedné torpedové lodi. Spojené státy Venezuelské tvoří federativní republiku, exekutivu provádí president, podporován osmi ministry a jedním státním radou. Zákonodárství spočívá v senátu a komoře poslanců. Náboženství pro celou republiku jest římsko-katolické s jedním arcibiskupem a třemi biskupy. Starokatolíci mají zaručenou náboženskou svobodu. Jsou tam dvě university, jedna v Kara-

kase a druhá v Meridě, jedna lékařská škola v Karakase, přes 20 gymnasií, 800 latních škol a 700 občanských pro lid atd. V Karakase je národní knihovna. Josef Seřik-Vitínský.

NĚMECKÁ.

Unsere Tugenden. Plaudereien von Sebastian von Oer O. S. B. 9. u 10. vyd. 1920, stran 305, nákl. Herdera ve Fryburgu, cena nev. 4·80 M., váz. 6·80 M.

Jako snadněji by bylo konati nectnosti než ctnosti, podobně snáze jest psáti o hříších než o ctnostech. Je k tomu potřebí dovedného péra a obratného slohu, což má benediktin beuronský, bývalý saský důstojník P. Sebestián Oer. Vydal již více asketických knih, o nichž tak pěkně praví, že jsou „besedování", nikoliv v tom smyslu, že by tu bylo mnoho slov a málo myšlenek, ale je tu příjemný, lehčí sloh, kterým jsou podány vzácné myšlenky a věci, o nichž se dá těžko psáti; že to dovedl autor, důkaz, že knížka se dočkala dosud desatera vydání.

Třeba hlouběji se vnořiti v četbu ctností, zamysliti se, pak i nám objasní slovo vzácného spisovatele Konvertity Digby, oslavovatele středověku, který píše: „Filosofie Kristova má tuto zvláštnost: na první pohled se zdá, že není nic opovržení hodnějšího nad ni a přece se při bližším pozorování přesvědčíme, že není nic více božského: vždyť nerozplamení člověka k touze po vraždě a krvi anebo po marné cti, nýbrž po lidskosti a mírnosti, jakož i po lásce ku pravé ctnosti" Máme v živé paměti podobné články o „ctnostech" i o „hříších" našeho Fr. Žáka v časop. ve „Službách královny" a skoro bych těmto dal přednost před Oerovými, protože hledí více ku praktickému křesťanství, což osvětluje mnohými příklady, jichž tuto sice také dosti, ale přece ne tak markantních jako u Žáka. Oer rozepisuje se také o ctnostech — má jich tu 24 — o nichž je těžko psáti, ale dovede upoutati čtenáře a pohnouti, aby byl ne pouze podivovatelem a čtenářem ctností, ale i jejich vykonavatelem, k čemuž ho ušlechtilá kniha jistě povzbudí. Ignát Zháněl.

IRANSKÁ.

V řeči íránské, psané písmem podobným arabskému, s ruskými vysvětlivkami vyšla v Kabulu kniha pod názvem Urlajat (t. j. rodná země), v níž jest zmínka o zdařilých výsledcích církve katolické v Afganistanu, zemi to Afganů v Asii, jež jest částí plošiny Iranu, dle své osady Kabulistanu; jest jmenována Urlajat, t. j. původní čili rodnou zemí. Táž hraničí na severu s ruským Turkestanem, Bucharovem, Pamínskou plošinou, na východě s Čitralem, Svatem, Pišavurem a anglickým Wasiritanem, na jihu s Beludžistanem, na západě s Persií. Plocha půdy obnáší od upravení hranic z roku 1895 a 1896, 624.000 km□. Na severu táhne se Hindu-Kuš, až ku výšce 6000 m. od průchodu Ramian v témž směru, západně odlučuje hranici Kōhi-Baba až ku 5400 m., na tutu uzavírají se Šefid—Koh, t. j. Bílé Pohoří v Sikarum 4760 m. a Sicah—Koh tyto uzavírají údolí Herat. Na východě táhne se od severu k jihu pohoří zvané Sulejman. Četné řeky ztrácejí se v poušti, jako Maryhab, Herirud a Hilmond, toliko Kabul jest řekou splavnou a dosahuje Nilu. Přírodní plody jsou různé: skvostné ořechové stromy, divoké olivové stromy, pistacie, pak veškeré druhy evropského ovoce, též jižní plody, pak rýže, mák, cukr, indigo, reharbu, tabák, zázvor, manu, guma, bavlna a p. Ze zvířectva: koně, kozy, o v c e v e l i k é c e n y, hovězí dobytek, velbloudi a dromedéři (velbloudi dvouhrbí), vlci, hyeny, šakalové, medvědi, lišky, jeleni, antilopy, tygři, leopardi, lvi a divoké svině jsou tam pořídku. Na severovýchodu jsou též opice. Z nerostů: zlato na severovýchodu, v Badachianu jsou též drahokamy, dále měď, olovo, ledek, půlkrusu (cink), železo, síra, kamenná sůl a v severním pohoří se stříbro vyskytuje. Obyvatelů je ku pěti millionům. Vláda jest monarchistická, emír jmenuje sám svého následníka trůnu. Afganistan jest rozdělen na 5 provincií: Kabul, Kandčar, Herat, Turkestan a Badušan. Nejvíce škol jest mohamedánských. Písmo jest odrudou písma arabského. Náboženství jest Islam. Pro průmysl a obchod nemá tamější lid žádného smyslu, ale se šířícím křesťanstvím se tomu odpomáhá a lid stává se vzdělaným.

Josef Šeřik-Vitínský.

Literární obzor.

Americky „Hlas“ přinesl k jubileu K. Havlíčka čtyřstranovou ukázku „Národních Novin“ ze dne 14. prosince 1849 s články „Demokracie, republika, monarchie“, „O nových osadách v Uhersku“, „Dalmacie a rozvaliny Solína“, se zprávami i inseráty.

Em. Rádl vydal knihu „Náboženství a politika“. Jakého jest obsahu, seznáváme z kritiky „Naší Doby“ čís. 1. Rádl prý v těch úvahách vychází z Krista a křesťanství. „Ne proto, že by Krista uznával za jediného náboženského genia, ale staví ho nad Konfucia, Budhu atd. Rádl také nepočítá s konečnou absolutní platností Krista a křesťanství, ale Kristovo náboženství je mu zatím (!) nejvyšším náboženstvím, než přijde nový prorok, který svého předchůdce překoná“ atd.

Kdo chce něco překládati, obrať se na Svaz osvětový (Praha II., Štěpánská ul. č. 1), abys nepřekládal, co už jest přeloženo nebo co se jiným překládá.

Pamětnou knihu na vysviacku slovenských biskupů vydá nákladem spolku sv. Vojtěcha Ikona (v Olomouci, Dómské nám. č. 3). Titulní obraz, pochodňový průvod v Nitře maloval mistr Rek. Knihy vydáno bude 50.000 exemplářů.

O Velenovského knize „Přírodní filosofie“ píše dr. K. J. Beneš v „Mor.-sl. deníku“: „Jest tu však ještě jeden moment, jenž ukazuje, že tato jedinečná zpověď přírodovědcova řadí se vědomě po bok dílům, která zvěstují epochu nové dobyvatelské výpravy za neznámem. Jest to zbožný akkord, jímž vyzvání. Dojímavá víra v osobního Boha, touha po mravní očistě, vášnivé invektivy proti všem, kteří nechtějí viděti v mravním růstu smysl lidského života, zlatou nití táhne se touto podivuhodnou knihou, která připravuje slavné příští vyvoleného ducha, genia, jenž všecky tyto úlomky spojí a stmelí v zázračnou sochu nových hodnot.“

Jak Dostojevský pracoval. Povečeřev s rodinou, pomodliv se s dětmi, odešel do své pracovny, kde při dvou svíčkách psal nebo ženě své diktoval. Ta stenografovala a ráno všecko přepsala. Dostojevský rukopis opravil, doplnil, potom byl znovu přepsán a poslán do tiskárny. Často při diktování mechanicky kreslil.

Letošní Nobelovu cenu za literaturu obdržel francouzský spisovatel **Anatol France**, autor „Červené lilie“ a jiných četných románů přeložených i do češtiny.

O dobrém tisku konána 6. listopadu kázání po celém Německu a zároveň pro něj pořádány sbírky.

Lidové povídky za redakce Frant. Šupky v Hradci Králové přinášejí v čísle 27. dílko: „Z rodinné kroniky“ od L. Grossmannové-Brodské. Tato zajímavá a pozoruhodná práce napsána jest na základě zápisků dvou sester, z nichž jedna jest řeholnicí. Zábavně a poučně zde vylíčen život matky, která z trudných poměrů povznesla veškeré svoje četné děti neúmornou svojí prací na utěšenou úroveň společenského postavení, jsouc jako pravá žena křesťanská ovládána pevnou důvěrou v Boha. Kniha se těší všude zasloužené pozornosti, i lze ji dobře doporučiti.

Stý svazek Archivu pro katolické církevní právo, založeného r. 1857, právě vyšel. Svazek obsahuje dějiny listu a zvláště zajímavé jsou životopisy přispívatelů, mezi nimiž vedle četných profesorů církevního práva, hlavně ovšem německých, jsou i četní biskupové (dr. Theodor Khon) a kardinálové (Hergenröther).

Naše Slezsko, časopis čes. slov. strany lidové, vydává věstník sdružení katolické mládeže ve Slezsku „Jaro“ s básněmi, povídkami a články.

O Macharově díle „Svědomím věků“ vyslovuje se kritik v „Brázdě“, že **Machar** básnicky stárne, že podává staré a okázalé drobty, sebrané pod stolem dějin a svázané ve velmi náročný celek. A nezměnil ani formu podání.

Z našeho života.

Knihy ve středověku. Ve středověku před vynalezením tisku, ano ještě dlouho po zavedení tisku, byly knihy velice drahé. V těch dobách měli knihy toliko výhradně králové, knížata, biskupové a zámožnější kláštery. Ty však byly tak skrovné, že každý dnes žijící duchovní neb učenec více má knih ve své sbírce, nežli měli nejzámožnější králové a knížata ve středověku. Tak na příklad knihovna v Paříži, nasbíraná toliko 900 děl. Považovalať se za poklad velmi skvostný a proto také byla střežena s velikou bedlivostí a pevně zamykána. Králové angličtí byli co do knížek ještě chudší.

Jubilejní rok sv. Františka oslavila Ikona vydáním reprodukce obrazu mistra Köhlera „sv. František". O něm přinesl „Našinec" kritiku z péra dra Řehulky.

Msgr. dr. Jan Sedlák padesátníkem. Dne 4. prosince oslavil padesátiny tento zasloužilý muž, profesor theol. v Brně. Narodil se v Třebíči, studoval ve Frintaneu ve Vídni, stal se nástupcem Vlad. Šťastného na čes. gymnasiu, nyní působí na bohoslov. ústavě v Brně. Pořádal přednášky, vydával „Studie a texty k náboženským dějinám", mimo jiné napsal veliké dílo „M. Jan Hus" nákladem Dědictví sv. Prokopa. Mnoho od něho ještě čekáme.

Novinářovo jubileum. Dnem 19. listopadu dožil se osmdesátiletí zasloužilý žurnalista Josef Kummer, senior žurnalistické obce, činný již od konce let šedesátých. Jest rodem Moravan z Drnovic u Vyškova a byl redaktorem „Plzeňských Novin", pak „Posla z Prahy", „Mor. Orlice", „Pokroku", „Politik" a „Unionu", načež odešel na odpočinek. Mimo činnost novinářskou vyvíjel jubilant také velmi horlivou činnost v našich obranných národních jednotách.

Stříbrnou svatbu slavil odpovědný redaktor a metteur-en-pages „Čecha" p. Antonín Jakoubek. A spolu slaví další stříbrné jubileum: 25 let práce při „Čechu" („Katolických Listech"). Jen ten, kdo je u denního a to ještě ranního listu zaměstnán, dovede oceniti tuto dlouholetou napínavou a vysilující činnost.

Třístaleté narozeniny Bohuslava Balbína minuly 3. prosince 1921 tiše. Vždyť to byl Jesuita. Co na tom, že svého času četly se jeho básně, životopisy (Arnošta z Pardubic), monografie (Varty, Tuřan), že sbíral zprávy historické (Miscellanea historica regni Bohemiae), že psal Rozpravu na obranu jazyka slovanského, zvláště pak českého, Výtah z českých dějin atd., že zachraňoval pohozené rukopisy a knihy. Byl to syn „temna" a přece v té době buditelem a světlonošem. Pochován v kostele svatého Salvátora v Praze r. 1688.

Dne 29. listopadu zemřel inž. **Zachar** v 52 letech, redaktor, spisovatel, řečník na veřejných schůzích, kde nejednou se ujal slova, aby zdůraznil důležitost křesťanských pravd proti útokům náboženských trosečníkůa židů.

Dne 10. prosince 1921 bylo tomu pětadvacet let, co založil švédský chemik a průmyslník Alfréd Nobel známé nadace, ceny míru, za literaturu a několik cen vědeckých. Za 20 roků rozdáno na 20 milionů. Každá odměna čítá průměrně 140.000 K. Němci obdrželi 22, Francouzi 21, Angličané 10, Švýcaři 8, Američané 6, Švédové 6, Dánové 5, Holaňďané 5, Italové 4, Belgičané 4, Norové 3, Španělé 2, Rusové 1, Poláci 1 cenu. Češi posud ceny nedostali, ač navržen byl Jar. Vrchlický, Al. Jirásek a pres. Masaryk.

Obětavost amerických Čechů. Ze Svatováclavské sbírky zasláno do Československa 700.000 Kč k účelům charitativním, církevním a literárním. Jednotlivé ústavy dostaly 2—10.000 K. Některým spisovatelům dáno po 2000 K. Listům dostalo se podpory: Čechu a Lidu nejvíce. Obnově, Ochraně, Našinci, Dnu, Občanským Novinám, Slováckým Novinám, Hlasu Lidu, Českému Západu, Lidovému Listu po 5.000 K.

⊙⊙ ⊙⊙

VLAST

MĚSÍČNÍK PRO POUČENÍ A ZÁBAVU.

ROČNÍK XXXVIII. LEDEN 1922. ČÍSLO 4.

JUDr. Otto Stehlík:

Havlíček-Borovský a chorvatský bán Jelačič.

(K oslavám Havlíčkovým.)

(Č. d.)

Článek potírá zřejmě snahy českých radikálů. Jejich demokratické revoluční stanovisko zásadně hájilo každé revoluční hnutí, tedy i maďarské, které zcela otevřeně bylo spojené s útiskem uherských Slovanů. Totéž platí o říjnové revoluci ve Vídni. Poněvadž Jelačič bojoval proti maďarské revoluci a hájil rakouskou monarchii, byli radikálové i proti němu. Havlíček zatím zastával program české liberální strany, tehdáž většiny národa, která s postupem Jelačičovým souhlasila. Článek jest pozoruhodný pro stanovisko Havlíčkovo. Vidí v boji Jelačiče v Uhrách něco více než pouhé potlačování maďarské revoluce rakouským vojevůdcem, vidí v tom boj, ke kterému konečně dojíti musilo, aby se rozhodla otázka: zůstane-li Rakousko nadále mocnářstvím s nadvládou německo-maďarskou nebo bude přetvořeno ve stát federalistický stejně oprávněných národů, v kterém mají Slované převahu. Zkrátka hrdinský boj Chorvatů jest předvoj slovanských snah a rozhodnutí nemůže býti sporné, dopadne ve prospěch Slovanů. Havlíček, který ještě krátce před tím vystupoval proti vojenské libovůli knížete Vindišgrétce v Praze, vítá proto obrat v rakouské politice, že slovanský generál jest pověřen tak důležitým úkolem. Nezapomíná akcentovati jeho slovanství a demokratism a jako zastánce pořádku hájí i generála, který není pouhým nástrojem reakce, jako byl Windischgraetz, nýbrž bojuje též za vyššími cíli. Obrat však byl pouze zdánlivý, Rakousko bylo na pomoc bána odkázáno, a Havlíčkův opportunismus byl tudíž neoprávněn; jde v něm přece snad příliš daleko a proto byl také brzy sklamán. Jest zajisté divné, že věc líčí, jakoby vláda byla poskytovala bánovi za jeho věrnou obětavost dostatečných sil k pokoření rebelantů. Vždyť již tenkráte byl opak znám a objektivnímu pozorovateli nemohlo ujíti obojetné chování vlády. Názory Havlíčkovy o jihoslovanské otázce byly sdíleny od vůd-

čích českých politiků ve Vídni, jak později vidíme na prvním říšském sněmu.

Jest zajímavo, že se později o Jelačičovi podobně vyslovuje pozňanský Polák Julius Klaczko ve svém spise: „Die Deutschen Hegemonen", jehož překlad uveřejnil Havlíček v „Národních Novinách" r. 1849 a vydal též v „Duchu Národních Novin",*) čímž dal na jevo svůj souhlas s hlavními zásadami v Klaczkově spise vyslovenými. Klaczko obrácí se proti výroku Ludvíka Košuta, vůdce maďarské revoluce a slovanského renegáta: „Jelačič je rebel proti králi uherskému" a hájí zásadu upřímné slovanské demokracie volaje: „Jděte do hor srbských a podívejte se tam, co jest pravá demokratická obec; vstupte do vykřičeného táboru Jelačičova, a poznáte tam pravou rovnost, „důvěrné ty", které přešlo do těla a do krve. Neboť zajisté že Slovanu není demokratie jako u nás pouhý tolika a tolika hlasy přijatý paragraf,**) u něho jest demokratie hlas svědomí věčný mrav a ctnost." A poukazuje na převahu Slovanstva v Rakousku píše dále: „Když Jelačič pravil „kdyby Rakouska nebylo, učinil bych ho!" nemluvil tak barbarsky, nýbrž dobře politicky. Tak přišli Slované na sněm Vídeňský, ale tu se počítali a pozorovali, že jich je nejvíce. Také Jelačič shromaždil Chorvaty ve jménu císaře — ale mluvil k nim přece jako Slovan, a poprvé uslyšel voják císařský, že jest také ještě něco víc než „císařský muž". A tato politika Slovanů nemusela být přece špatná, když se nad ní horšili němečtí hegemonové, a když Maďaři ve strachu zaklepali na kostel sv. Pavla (parlament německý). Ale jenom slova, prázdná slova jen mohl poskytnouti německý parlament a marné politování; Jelačič táhl pořád ke předu . . . . . stál již u Balatonu i u Pešti . . . Tu vyhodili Maďaři posledního trumfa — a s pomocí německého radikalismu svedli čudští aristokrati revoluci ve Vídni". (Viz Tob. d. II. č. 2. S. 532 a 535.)

O shora uvedeném výroku Jelačičově se zmiňuje František Palacký ve svém osvědčení sboru Frankfurtskému ze dne 11. dubna 1848: „kdyby státu Rakouského nebylo, musili bychom v prospěch Evropy, ba humanity samé přičiniti se co nejdříve, aby se utvořil." Výpověď tuto učinil takořka světoznámou světlý bán Jelačič, napsav ji na prapory, kterými hájiti jal se, v době nejpovážlivější, jednoty a samostatnosti říše Rakouské; (mám o tom svědectví z úst jeho tehdejšího sekretáře.) Tak píše Palacký: Radhošt III. díl str. 179 v článku „Idea státu Rakouského" z r. 1865.

Výrok obou předáků rakouských Slovanů Palackého a Jelačiče schvaluje konservativní Picek. Na otázku „Co v ohledu politickém my Čechové chceme?" odpovídá: My chceme sjed-

*) Nár. Nov. č. 107—113, 6. až 13. května, S. 42d—52; D. N. N. S. 107—129. Tob. d. II č. 2, str. 498—538.

**) Narážka na demokratická usnesení frankfurtského parlamentu, který však se též neostýchal Poznaňsko rozděliti a německou polovici přidati k německé říši.

mocené, velké a mocné Rakousko, pro rakouské Slovany a zvláště Čechoslovany jest spojení s rakouským mocnářstvím životní otázkou, jak Palacký a Jelačič pravili a jednali. [Viz: Politické zlomky v Čechách co příspěvek k ocenění politického a národního snažení Čecho-Slovanů. W. Jaromír Picek. Praha 1850 str. 14. a násl. — Spis z reakční doby jest namířen proti liberální a federalistické české straně.]

Zcela jinak soudí Tůma ve svém životopise Karla Havlíčka. Ve svém díle zastává celkem vždy Havlíčkovy názory, jen proti jeho opportunismu v druhé polovici r. 1848 se staví dosti příkře. Nelíbí se mu též, že Havlíček „choval o bánovi nejlepší mínění, a že se ujal Jelačiče co nejvřeleji ve chvíli, kde takořka celý svět mimo Jihoslovany nespatřoval v něm než nadšeného sluhu a bojovníka dvorského. Na úkaz toho otiskuje Tůma zmíněný článek ovšem jen částečně, totiž druhý odstavec. Snad úmyslně vynechal další pokračování, ku kterému by byl přece musil zajmouti přesnější kritické stanovisko a raději v zahajeném směru pokračuje:

A přece týž Jelačič jakmile překročil 11. září 1848 Drávu, rázem odstranil dosud vesele před vojskem horvatským vlající trikolory slovanské, aby je zaměnil prapory černožlutými a čím dále postupoval, tím méně mluvil o svobodě Horvatska, ale za to tim více o silném jednotném Rakousku, takže Maďaři chtějící s ním vyjednávati o požadavcích Horvatského národa, zatím od něho neslyšeli než stále týže podmínky: „Uznejte rakouský státní dluh, uznejte jediného rakouského ministra války a zahraničních věcí.“ — „Za rakouský státní dluh se tedy chcete s námi bíti?“ zněla odpověď užaslého Pulszkyho*): „Doufal jsem, že bude nám jednati se zástupcem Horvatska a poznávám, že jednáme pouze s rakouským generálem“. Toliko již dnes jisto, že byl Jelačič ubohým bezděčným nástrojem reakce, která ho užila za berana proti Maďarům, aniž mu však kdy důvěřovala zúplna. Byl ji při vší oddanosti své přece jen — Slovanem“. (Tůma str. 217.)

Tůmovo tvrzení, že „celý takořka svet“ soudil o Jelačičovi jako o reakcionáři, jest ovšem přehnané. Tak sice soudili Maďaři a Frankfurtisté ve svých listech, kdežto konservativní tisk německý jak český a vůbec menší české noviny byly bánovi nakloněny ba se ho i rázně ujaly. Stanovisko české radikální demokratické strany, které zde aspoň Tůma zaujímá, bylo však tehdáž vrtkavé, kolísavé a nedůsledné. S počátku Záhřeb bylo zaslíbené město radikálů, ani z Paříže nečte se v jejich orgánech**) tolik zpráv jako ze slovanského jihu, ale brzy i Jelačič padl do nemilosti, jakmile prohlásil, že je voják a že se beze všeho podřizuje Windischgrätzovi, z něhož si radikálové udělali svého bubáka. (Masaryk str. 77.) Radikálové v září r. 1848 přes opoziční náběhy své ještě kolísali. V Pražském Večerním Listě

*) Jeden z vůdců maďarské revoluce, obratný diplomat.

**) Pražský Večerní List a později Noviny Lípy Slovanské sledovaly pilně francouzské revoluční hnutí a ještě více jihoslovanské hnutí.

z 23. září Vávra zrovna tak jako Havlíček se zastává Jelačiče „plného šlechetnosti", proti němuž se postavit bylo by zradou Slovanstva". Teprve po říjnové revoluci Pražský Večerní List (12. a 13 října) vykládal podivný plán, že jakmile vláda jala se podporovat Jelačiče, Čechové měli jít do opposice. Mohli si tim prý naklonit Maďary a vídeňskou demokracii, Slovanům tím pak uškodit nemohli, protože dynastické stanovisko vlády by jí beztoho bylo nedovolilo škodit jim! To by ovšem byla bývala taktika dobrodružná. Kdyby Čechové byli trochu taktněji a taktičeji užívali svého postavení ve většině, bylo by to pomohlo více. Také divně vypadala rada Pražského Večerního Listu, vzpomeneme-li, jak si liboval 26 srpna, že „Slovanstvo bije svatě Maďary". (Viz Chalupný str. 403, 404, 413 a 414.) Za to byl velmi čilý stoupenec radikálů, mladý Frič, okouzlen osobností bánovou (Viz Paměti Jos. V. Friče III. str. 372 a násl.). Frič byl stále nadšen pro Jelačiče, kdežto orgány radikálů kolísaly, jak Pražský Večerní List, vážný konkurent Národních Novin, tak „Slovanská Lípa" list spolku radikálního téhož jména, který byl velmi rozšířen v Čechách. Havlíček často vystupoval proti jednání radikálů. Úplně oprávněně vytýká jim v článku o M. Bakuninovi nedůslednost: Slovanská Lípa sbírá příspěvky pro Chorvaty, prodává podobiznu Jelačiče bána, posílá mu pochvalné přípisy: a nazývá jej ve svých novinách zrádcem spravedlivé a svaté věci a zaprodavcem Slovanů, který pracuje ve prospěch všech potlačovatelů národů. Oboje nemůže být pravda". (N. N. č. 18, 21/I. 1849, S. 69.; Tob. d. II. č. 1. str. 273—9.).

Vraťme se k událostem v září 1848. (P. d.)

Jan Voborský:

V bílé kapličce.

Sem světlo denní zlatým proudem oknem prosvítá,
že bledne v něm i záře tenkých bílých voskovic —
a první, jež tě s úsměvem tak vlídným uvítá,
na oltáříku nízském jest Matičky Boží líc.
A zdá se ti, že jako z hebkých roušek blankytu
kol její hlavy závoj setkán s šperkem malých hvězd —
tak čarovná hra kmitajících světel zásvitů
tě vabí výš, kde mizí zem a práh už nebes jest,
a bílá prostá kaple ve bělostné říze svojí
se mění v mysli tvé v prostory kathedrál
a cos jak balsám rány srdce tvého náhle hojí,
že klekáš před obrázkem, který mluví vznešeněji
než v nejslavnější chvíli vůdce, vítěz, král. — —
Jsi u Matky! Na čele tvém se její rety chvějí!

Dr. J. V. Prášek:

Generál Ponec.

(Č. d.)

Plukovník Ponec seděl na kamenném prahu kapličky Nepomuckého světce, již jako pachole viděl stavěti. Kolem něho na měkké trávě, pláště majíce rozestřeny, seděli officíři; někteří kouřili z krátkých dýmek, z červené hlíny pálených. Byla vlažná jarní noc, měsíc magickým světlem poléval sklonné svahy po obou březích bublajícího potůčka, který vytékal z hluboké vyzděné studánky pod kapličkou.

Plukovník seděl zadumán. Myšlenky jeho zalétaly z parného dneška do dálné minulosti. Vzpomínal na své mládí, na studie v Kosmonosích, jichž pro úmrtí otcovo nedokončil, na svou choť a na dítě, jež v návalu hněvu opustil, na dlouhá léta, ztrávená v cizích službách. Konečně bylo mu přáno, aby stanul opět na domácí půdě, u svého rodného krbu, ale zastal jej opuštěný, osiřelý. Žena, po níž utišiv se v mysli, v cizině marně toužil, dávno již pod drnem dřímě věčný sen a syn, jediný syn, jda za hlasem povinnosti, bojuje v císařském táboře, jest nepřítelem práporu, na nějž otec přísahal.

Z dumání vyrušila jej ordonnance. Statný officír hlásí, že k předni stráži u hřbitova přijel s trubáčem adjutant císařského generála a odevzdal pro pana plukovníka list s jistými vzkazy. Officír podal plukovníkovi list ve veliké obálce. Tento přistoupil k vesele plápolajícímu ohni, roztrhl obálku, vyňal dva dopisy a četl. V prvém oznamoval generál Beck, že dostala se depeše králova do jeho rukou, a poněvadž chová v sobě pro pana generála Ponce důležité soukromé zprávy, že dovolil si ji zaslati panu generálovi s upřímným blahopřáním.

Ponec vyzval nejstaršího službou officíra, aby depeši hlasitě přečetl.

Stojíce, vyslechli officíři znění královského poselství a hlučným „Urá“ doprovázeli poslední jeho slova. Nejstarší z nich krátkými slovy generálovi blahopřál k povýšení.

Ale nově jmenovaný generál přijímal blahopřání bez zájmu. Mysl jeho upoutána byla zprávou, že stál dnes v boji proti svému synu a že ten byl v boji raněn, snad těžce, snad dokonce smrtelně. Na jedné straně netušené povýšení, na druhé rána k srdci, která se snad již nezacelí.

A opět zalétaly rozptýlené myšlenky do uplynulých let, viděl se v besídce s Verunkou pohromadě, jak jí trhal růže a vil v kytici, jak u sv. Petra oddával je kněz, jak mu povila syna a — až nepřítel v rouše beránčím nasil podezření a zloby do srdce jeho.

„Ubohá Verunka!“ povzdychl si. Hnutí jeho duše zpozorovali officíři prošli krušným životem, otrlí v bezohledném boji.

Znova hlásí se ordonnance. Určitým hlasem oznamuje generálovi, že císařské přední stráže stahují se do města.

Generál se vzpřímil, pokynul officírům a vystoupil z doliny u kaple na blízké pole.

Před ním zámek a město, zdánlivě ve spánek pohřížené. Ale zkušeného ucha officírů neušel vzdálený hluk.

„Pane generále!“ zvolal starý jeden, „hlavu sázím, že císařští opouštějí město.“

V témž okamžení vzplanul za ostrůvkem veliký oheň ze široka založený, osvěcuje věž zámku a stranu k Labi obrácenou.

„Zapálili most“, zvolal generál, „zajisté ustupují z města druhou stranou. Pánové, toť veliká událost, toť potvrzení, že král u Prahy zvítězil“.

Ohnivé jazyky, lehkým větrem rozdmychované, vyskakovaly již i na Boleslavské straně.

Generál obrátil se k officírům. „Hned“, velel, „vypravte jízdné hlídky do města, aby zjistily pohyby nepřítele. Mužstvo buď připraveno k pochodu!“

* * *

Záhy z rána bylo živo v malém táboře pruském. Hlídky přede dnem projely hlavními ulicemi města a dostaly se až k zámku, ale po císařských nikde ani stopy. Toliko vlál bílý prápor s vysoké lomenice domu paní Budínské v rynku.

Lid pruský byl již od třetí hodiny ranní v šiku, očekávaje povel.

Generál Ponec radil se se svými officíry. Mladší byli pro okamžitý postup proti městu, ale starší obávali se léčky. Od Prahy nepřišla dotud žádná zvěst a o generálu Beckovi vědělo se, že velí značné přesile. Obklíčil-li v zámku podplukovníka Mardefelda a donutil-li ho se 650 muži ke kapitulaci, měl zajisté několik tisíc mužů na snadě.

Nově jmenovaný generál klonil se k náhledu starších, očekávaje rozkazů z tábora králova. Že císařským do rukou padl princ Sayn, nebylo mu známo a proto s nepokojem obracel zraky své směrem ke Praze, objeví-li se kurýr s královými rozkazy.

Tak míjela hodina za hodinou, jarní slunce již vzneslo se nad vysokými lomenicemi v rynku, ale kýžený kurýr nepřijížděl.

Tu pojednou počala se tměti a modrati zelenající se setba kolem Vrábí. Officíři jali se napínati zrak a radostné projevy jejich ozývaly se kolem.

„Přicházejí posily“, šlo od úst k ústům.

„Ba že“, zvolal generál a již pádila po jeho rozkaze ordonnance vstříc přicházejícím.

Netrvalo ani čtvrt hodiny, než ordonnance se vrátila.

„Pane generále", volal ještě s koně svižný mladý officír, „Král zvítězil, zavřel v Praze celou císařskou armádu a sem vypravil pana generála Mannsteina".

„V před!" velel generál a již se pruský oddíl pohyboval ke staré Pražské silnici. — Tam kde tato ústila v široký prostor Lipské silnice, setkali se s předními řadami Mannsteinovými. Generál Ponec spěchal vstříc generálu Mannsteinovi, aby podřídil se jeho rozkazům.

Rozjařeni Prusové vítali se na vzájem a sdíleli o zprávy ze včerejšího dne. Příchozí velice rozlítili se, když slyšeli, že veškera posádka v zámku upadla do zajetí císařských.

„Pomstíme je", volali někteří z řad, „pomstíme a ještě dnes!"

Zatím již přední řady vcházely po Lipské silnici do města téměř vymřelého.

Toliko kolo potočního mlýna hudlo jednotvárnou píseň svou. Podle Černínského dvora postupovali Prusové, bodáky na ručnicích majíce nasazeny, ke kamennému mostku a do Stříbrné ulice. Teprve když blížili se rynku, objevili se purkmistr a syndik, celí poděšení. Úzkostlivě stanuli na rohu u domu, očekávajíce generála, aby prosili za ušetření města.

Generál von Mannstein, veliký muž se šišatou hlavou, jejíž týl zakrývala stříbroskvělá paruka, jel s generálem Poncem za prvými řadami a posupným pohledem zíral před sebe. Když jej spatřil purkmistr Minsinger, šel vstříc a v uctivosti se poklonil. Generál příkře naň pohleděl a osopil se hrubými slovy.

Ponec byl bezděkým svědkem prudkých výlevů mysli velícího generála, ale nezdálo se mu vhod prostředkovati. Byl si připomněl, že jest v pruské armádě cizincem a že Mannstein náleží k nejužšímu kruhu královu.

Zatím již prvé řady stanuly v rynku a zatáčely před radní dům. Mannstein neuznal purkmistra hodným další rozmluvy a jel se svým štábem k zámku. Jeden z officirův ohlásil mužstvu, aby si vyhledalo lozument. Nastal děsný okamžik. Jako dravci rozbíhali se po rynku i ulicích, dobývali se do domův a příbytků, týrali obyvatelstvo a drancovali. Běda tomu, kdo odvážil se prositi o ušetření. Rány plochou šavlí anebo kolbou byly odpovědí.

Z officírů nikdo nebránil lidu vítězstvím u Prahy zpitému, ten pak, který jediný byl s to, aby meze položil rozpoutané loupeživosti, generál Ponec, byl v tu chvíli jinými starostmi zabaven.

Bílý prapor, vlající z lomenice domu Budínských, označoval jemu místo, kde v lazaretě na rychlo připraveném popatří konečně svému synu v tvář. Ale v jakém stavu ho shledá? Živ-li ještě, či již podlehl zranění? Proto odbočiv od generála Mannsteina, sám jediný spěchal k loži synovu.

Rozrůzněn a žhavou touhou jsa puzen, vstoupil do průjezdu a po schodech do patra. Dvéře do předsíně byly odemčeny.

Když ostruhy generálovy zazvonily na cihelné podlaze, otevřely se zticha dvéře prostřední komnaty a v nich objevila se paní Budínská.

Položila prst na ústa a spěchala vstříc generálovi.

„Vojtěše", šeptala, „žije ještě; ví také, že jste zde. Prosím, abyste byl teď pánem svých myšlenek a citův."

Generál stiskl vřele ruku svatčinu a následoval ji beze slova. Vstoupili do komnaty. Proti obrazu své choti spatřil generál lůžko a na něm mladého muže s čelem ovázaným; prsa měl rozhalena a na pravé straně prsou zela hluboká rána, na niž právě felčar přikládal čerstvého ledu.

Paní Budínská s generálem přistoupila k lůžku a jemně vzala raněného za ruku, bezvládně ležící.

„Vojtíšku", pravila něžně „přináším ti radostnou zprávu. Rozumíš mně?"

Raněný očima dal znamení souhlasu. Paní ujala ruku generálovu a vložila ji lehce do ruky jeho.

„Vojtíšku," pokračovala, násilím zadržujíc slzy, které se jí z očí draly, „tento pán, — tento generál — toť tvůj otec!"

„Otec!" slabým hlasem opakoval raněný a zrak jeho zaplál neobyčejným žárem. Chtěl se pozdvihnouti, tu však z rány na prsou vyvřela čerstvá krev, lesk očí rázem pohasl, hlava klesla na stranu . . .

„Můj Bože", zvolal generál, „honem, felčare, pomozte!"

Felčar přiskočil a pokoušel se uměním svým raněného vzkřísiti, již však bylo pozdě. Smrtedlná bledost polévala tváře a čelo, z rány na prsou prýštila ssedající již krev.

Kadet Ponec dotrpěl, chladnoucí ruku maje v pravici svého otce.

Generál nebyl s to, aby slovo promluvil. Nevýslovná bolest brázdila jeho mužné líce. Vedle něho stála paní Budínská, uplakaná, s hlavou svěšenou.

Felčar snímal opatrně obvaz s čela mrtvého a položil na týl jeho hlavu. Krásný obličej, ač bledý, byl teď zcela patrný; pouze hluboká jizva nad pravým spánkem byla otevřena.

Generál sklonil se nad mrtvolou a lehce políbil ji v čelo, paní Budínská, hlasitě štkajíc, snímala s hrdla křížek na hedvábné stužce a pokoušela se zavěsiti jej mrtvému kol krku.

Tu vzpřímil se náhle generál a oko jeho zazářilo.

„Magdaleno," pravil slavnostně, pracně bolest srdce přemáhaje, „ztratil jsem syna po léta ždaného, dříve než jsem jej nalezl. Slyšel jsem z úst jeho jediné slovo: Otče! načež zavřel oči na vždy, ale teď, pohlížeje na sinavou tvář, na ztrhané oči a na krev, volně z ran prýštící, rozpomínám se, že jsem jej alespoň na okamžik viděl v životě, mužně jednajícího, hrdě vzpřímeného se zrakem jiskřícím, a ten okamžik bude se vznášeti před mým zrakem do smrti."

Udiveně naslouchala paní Budínská slovům svatovým, ten však pokračoval chopiv znova tuhnoucí již ruku synovu.

„Ano, Magdaleno, viděl jsem jej včera u panských vrat před špitálem, velícího Chorvátům a rekovně bojujícího. Málem by byl padl před mýma očima, nepoznán. Náš pěšák již mířil po něm, ale jakási neodolatedlná vnitřní síla pudila mne, abych ránu zadržel. Podařilo se mi to, a tak nebyl jsem alespoň svědkem smrti jeho." (P. d.)

A. Simerská:

Poutníci.

(Z „Duchovního věku" od A. z Droste Hülschofenu.)

Poutníků tré táhne v noc
kolem skrání purpur svítí.
horký vítr tváře nití,
únavné též cesty moc.
V zelených se palem šum
z dáli zástup sluhů mísí
velbloudům po bocích visí
zlata, drahokamů tlum,
jak kráčejí nocí šerou
líbou vůni kolem ste ou.

Temno halí v mlhy prach
vše, co kolem leží v snění;
postavy se v obry mění,
poutníci, nemáte strach?
Jemný závoj přede již
lehounce oblačná niva,
vítězně se šerem dívá
třpytná hvězda k zemi níž.
Zvolna plyne modrem s výše,
průvod za ní táhne tiše.

Slyš, tu sluhů šepot zní:
„Zdaž se v šeru město tají
s chrámy, posvátnými háji,
cena mnoha těžkých dní.
I když sžíhal pouště pal,
hadi kol nás obklíčili,
tygři když nás provodili,
vítr, vše se ničit zdál.
Dary střežili jsme stále
pro nového světa Krále".

Bez starosti. klidný hled,
měsíce jak tiše jdou
za sluneční záplavou,
ti tří táhnou nocí v před.
Když zní prašné smrště šum,
i když místy v hrůzné kráse
kvítí pouště usmívá se,
pilně hledí k nebesům,
jichž moc zastíní je hbitě
zlatou hvězdou na blankytě.

Každý z nich, jak velký král!
V moci temna narozeni,,
paprskem jen probuzeni
zbožně, věrně táhnou v dál. —
A ty, duše moje, spíš?
Milosti kol vlny hýří,
mocně táhne světla pýří,
ty přec hledáš temna říš.
Viz, jak lest kol tebe kývá,
lítosti jen slza zbývá.

Zmužile jen v světa ruch!
Byť hynula's v hříchu síti,
odpuštění můžeš míti,
nadevše jest dobrý Bůh!
Lítost smyje viny tíž,
vysvobodí z vřavy množství,
varem spálí morek kostí
přetajemným žárem již.
Nikdy nenechá tě v tíži,
Jenž tě krví získal v kříži.

Nejsem hodna svitu hvězd,
ni nejmenší záře s nebe.
Pane, chci jen chválit Tebe
za vše, co Tvým darem jest!
Nechť mne žalů svírá tíž,
nejdražší ať ztratím žití,
těchy srdce nepocítí,
modlitby nevyslyšíš. —
K Tobě všecko vésti může;
vítám oheň, meč i růže.

Dr. Ph. Fr. X. Nábělek:

O autoritě a její potřebě.

(Č. p.)

Materialismus jest hrobem vší vážnosti, vší autority. Je-li člověk jen zvířetem nejvyvinutějším a bytostí vůbec nejvyšší, proč by měl uznávati člověka jiného pánem nad sebou?! Rozhoduje pouze hmotná, fysická moc, a ta jest i právem. Vše jest dovoleno: násilí, lest, zrada, podvod a jak všecky ty neřesti se jmenují. Učení materialismu jest nyní módou a pak snadno pochopíte možnost toho, co odehrávalo se ve vídeňské sněmovně. Mužové požívající jinak vážnosti a vážnosti té potřebující, aby mohli platně vykonávati čestný úřad sobě svěřený, potupeni, pošpiněni, až se ošklivilo to čísti. Kdyby aspoň, jak říkáme, doma se snědlo, co se uvaří, ale co dělo se ve sněmovně, druhý den četl svět v novinách. A táži se, zdaž autorita tím způsobem nebyla ničena, kdy mužové stojící v čele státní správy, stojící v čele sboru zákonodárného líčeni byli jako padouchové a šibalové nejhoršího druhu, jež patří do kriminálu, na šibenici. Když ve sboru zákonodárném, jenž skládá se z výkvětu obyvatelstva, a má býti ostatním vzorem, děly se takové věci, zdaž nebude příkladu toho následováno jinde? Tím vráží se vzpoura a násilí i v nejnižší vrstvy lidu, mysli hrubnou a divočejí, vzpoura a pohrdání nastoupí, kde by měla panovati poslušnost a úcta. Však to týká se autority, abych tak řekl světské, úřadů, jimž po boku stojí moc, kterouž nepoddajný může býti přinucen k poslušnosti a ku konání povinností. Jak při tom pochodí autorita duchovní, církev učící? Její vážnost a moc z ní plynoucí zakládá se na víře v Boha; je-li tato bludem — a materialismus popírá Boha, — tož veta jest po vší autoritě. Bohosloví samo pak není vědou a nepatří k vysokému učení; papež, kněžstvo, buď vědomě hlásá nepravdu a blud a jsou podvodníci, anebo jsou zabednění nevědomci, tmáři, zpátečníci. Ale v lidu samém přece jest zakořeněna úcta k náboženství, ku kněžskému stavu, ku hlavě církve. Bylo li by nebezpečno anebo aspoň neúspěšno napadati náboženství samo, tož hledí podvrátiti autoritu církve učící. Chyby jednotlivců ihned připisují se na vrub celku, z institucí, z obřadů činí se posměch. Není stavu, aby v něm jednotlivci se nevyskytli nehodní. Náboženství samo prý mají v úctě, a toho jejich výsměch prý se netýká, oni prý jen kárají vady. A což neznectí i naši osobu někdo, když po nás hází blátem a zamaže nám šat? Abych jiného pominul, zmíním se jen o oblíbeném výsměchu o neomylnosti papežově, a to jen jako laik. Vždy slýcháme, že člověk i nejmoudřejší jest chybujícím, že se mýlí; papež jest přece jen člověk a jest tedy směšné říci, že jest jako člověk neomylným. To chápe každý. Ale přihlédněme blíže. Nechodíme ve věcech právních o radu? Nehledáme práva u soudu, a jestliže myslíme, že nebylo nám usouzeno dobře, nejdeme k soudu vyššímu a konečně i k nejvyšší instanci,

k vrchnímu správnímu dvoru a zdaž nemusíme konečně na jeho rozhodnutí přestati? Nejvyšší dvůr rozhodne ve věcech práva, a není vyššího odvolání. O věcech jiných k němu o rozhodnutí nejdeme, v tom není autoritou. Jest tato instance směšnou, není jí snad nezbytně potřebí, má-li ve věcech právních býti jistota a pořádek? Co v příčině práva uznáváme za potřebné a moudré, bude směšným ve věcech víry?

Co nejvyšší soudce jako předseda nejvyššího soudu, skládajícího se z odborníků starších, zkušených a osvědčených vyřkne sedě, ať tak dím, na soudné stolici ve věcech práva, to platí a na tom konečně se musí přestati. Tak co vyřkne papež, předsedaje radě kardinálů, jakožto nejvyšší viditelná hlava církve, když rozhoduje ve věcech víry pro zachování jednoty a pořádku, ať platí, jako ve státě, co rozhodne nejvyšší instance. Žijeme v době, kdy tolik agituje se pro odpadlictví od katolicismu. A proč? Z příčin politických a nikoli z přesvědčení. Kdo z přesvědčení přestupuje k vyznání jinému, nezasluhuje tolik hany, i kdyby se mýlil. O takovém přestoupení nemluvím. Přestoupí-li kdo třebas k protestantismu, musí i chce-li býti pravým protestantem, poslouchati superintendenta, musí ve věcech víry uznati jeho autoritu anebo autoritu církevní; musí zachovávati předpisy církve protestantské. Přestoupí-li k pravoslaví, musí uznati svrchovanost hlavy pravoslaví a zachovávati předpisy církve pravoslavné, sice není v pravdě pravoslavným.

Ale podívejme se na ty apoštoly odpadlictví, podívejme se na ty, kteří slovem mluveným a psaným v lehkost uvádějí katolictví. Jedni vůbec katoliky nejsou, nejsou ani protestanty ani pravoslavnými, nenáležejí vůbec ku křesťanům, a nemohliby nám ani říci, v čem tato vyznání od sebe se liší, v čem záleží jejich rozdíl; jsou to vůbec nepřátelé křesťanství, jim ono jest trnem v oku.

Jiným jest lhostejno, jsou-li katolíky, nebo protestanty, nebo pravoslavnými, třebas zevně dle křestního listu jsou katolíky; oni náboženství vůbec nemají, v nic nevěří a píší pro toho, kdo jim zaplatí. Ti stojí ve službách nepřátel katolictví aneb docela nepřátel náboženství jakéhokoliv. Nevidíme je se modliti ani s protestanty ani s pravoslavnými. Poněvadž však zřejmě proti náboženství vystoupiti nemohou, lid by je ihned poznal, tož svádí k odpadlictví a tváří se, jakoby nebyli nepřáteli náboženství vůbec. A ten, kdo přestupuje k jiné církvi pro zisk hmotný nebo pro to, že se mu nestalo po vůli ve věcech, jež nic nemají činiti s náboženstvím, též náboženského přesvědčení nemá.

Hnutí takové možno jest jen v době lhostejnosti náboženské, v době, kdy autorita, vážnost náboženství podryta jest nevěrou, neznabožstvím. A proč mají odpadnouti od katolictví; není snad učení jeho pravým? Kdo dokáže, že by učení církve jiné bylo pravějším? Není snad postaráno o záruku, že církev učící pravé učení hlásá? Kde jinde jest postaráno o záruku lepší?

V žádné jiné církvi zásadně neukládá se knězi, biskupu, hlavě církve tolik péče o povinnosti povolání, jako v církvi

katolické: kněz nemá míti ani péče o rodinu a má se věnovati cele jen svému povolání; napřed ovšem jest mu osvojiti si důkladné vzdělání všeobecné! Jest snad katolictví proti vědě, proti učení? Nenáležeji duchovní řády katolické od jakživa k nejlepším pěstitelům věd a umění ve všech odborech? O čem pak svědčí bohaté knihovny katolických klášterů, nebetyčné chrámy katolické s výzdobou vnitřní, se zpěvy a hudbou kostelní? Či brání snad katolictví býti dobrým vlastencem, milovati národ? Koho volali knížata protestantská na pomoc proti vlastní otčině? Nepřítele křesťanství vůbec, sveřepé Turky. Kdo odrazil nebezpečí hrozící od Turků západním zemím, kdo zachránil tyto země od barbarství tureckého, když obléhána byla Vídeň a již nezbývalo mnoho, že byla padla v Turků moc? Byli to katolíci. Koho volali na pomoc protestanti ve válce třicetileté? Cizince, Švédy a ti zanechali zlou památku po sobě u nás. Zvolili snad za českého krále Čecha? Cizince si zvolili nehodného! A v národě našem, kdo osvědčil se lepším vlastencem než kněží katoličtí? Slavný krajan náš, jenž vydechl šlechetnou duši v Bystřici pod Hostýnem roku 1868 František Sušil, profesor bohosloví v Brně, miloval církev i vlast, rozdělil oběma srdce své, ale tak, že každá z nich srdce jeho měla celé. Kdo by neznal Václava Kosmáka? Co kněz, to vlastenec u nás. A snad hlava církve Slovanům nepřeje? Vzpomínám papeže LvaXIII. V encyklice „Grande munus" zvané, v níž ustanovuje, aby v celé církvi ctila se památka slovanských věrověstců, a nám Moravanům ustanovil k uctění jich zasvěcený svátek, Slovany před celým světem sv. Otec proslavil a pochválil.

A svatý Otec požíval vážnosti a úcty nejen u katolíků, nýbrž i u jinověrců, ano v celém světě jej uznávali a kořili se jeho moudrosti, jeho rozumu. Sám odpůrce katolictví, proti němuž vedl boj krutý, tak zvaný „Kulturkampf", nejslavnější státník německý Bismark, uznal autoritu tohoto svatého Otce a poklonil se jí. A přece vydáno heslo: pryč od Říma „Los von Rom".

Kdo bez příčiny odbíhá od matky, jež ho vychovala, jest bezcitným nevděčníkem; nectil-li té matky, která ho od mládí vychovávala, nebude míti v úctě ani té druhé, k níž přistupuje. Ukažme dvéře každému, kdo by k nám přišel, třebas i v rouše ovčím a snižoval by vážnost, autoritu naší církve. Není to krotká ovce, jest to dravý vlk. Nesahejme též na to, co jiným vyznáním jest svatého a mějme v úctě, kdož z přesvědčení drží se svého vyznání: byliť tak vychováni ve své víře, jako my ve víře své. Ale jako hodné děti nedají si od nikoho tupiti svou matku a snižovati, nesmíme ani my strpěli, aby nám kdo špinil a snižoval čest matky naší, naší církve. Ona nám musí býti nedotknutelnou autoritou ve věcech víry. Autorita její nezakládá se na hmotné moci, a přece jest tak velice mocná, že nepřátelé se jí bojí. Rádi by ji zničili: mocí fysickou to nejde, pravdou to nejde, tož lží, lstí, úskokem, klamem, podezříváním, pomluvou a jak všechny ty nesčetné zbraně se jmenují.

Nepřátelé dobře vědí, že zničí-li autoritu církve, zničí tím její moc, poněvadž fysické moci církev nemá, jako ji má panovník světský. V boji, padl-li vůdce, již celá porážka jest snadnější. Proto hledí nepřátelé katolicismu snížiti autoritu jeho hlavy. Katolicismu jednotné vedení dodává velké síly, proto nepřátelé tu jednotu rádi by zničili. Nejvlastnější příčinou útoků na církev jest neznabožství, atheismus pochodící z moderní filosofie materialistické, jež popírá Boha a člověka činí na jedné straně bohem, nejvyšším tvorem a na druhé straně snižuje ho na zvíře nejvýš vyvinuté. K nevědomým, svedeným buďme shovívavi a poučujme je. Zlomyslnost jen zasluhuje trestu. Ukažme jí jen mužnost a neohroženost a její smělost bude menši.

Není mým úkolem aniž jest u vás toho potřebí, abych dokazoval, že Bůh jest. Toliko podotýkám, že příčí se rozumu mysliti, aby svět tento byl povstal sám od sebe, jakž učí materialismus; jako nikomu nenapadne mysliti si, že by nějaký složitý stroj, třebas hodiny, povstati mohly samy od sebe. To dá rozum sám a nejdůmyslnější mudrcové již ve starověku, vlastním rozumem přišli ku poznání, že jest Bůh; podobně i ve věku novém mužové přísné vědy, v níž osvědčili bystrý rozum tím, že objevili skryté zákony přírodní. Nestačil-li by rozum náš, nechť tito mužové jsou nám autoritou, na niž můžeme se spolehnouti. Jeden z nejslavnějších přírodozpytců své doby, Angličan Newton nevyslovil jména Bůh, aby nebyl obnažil hlavy. Mohl bych jmenovati více takových slunci mezi veleduchy všech věků. Důvěřujme jim, uznejme jejich autoritu.

Užívejme rozumu, na to jest nám dán, ale nemysleme, že nám dostačí na vše a nestavějme všecko jen na svou hlavu. „Málo ten ve světě spraví, kdo vše na svou hlavu staví.“ Mnohá věc zdá se nám býti jinou, než jest ve skutečnosti a mohli bychom se velice mýliti, důvěřujíce jen svému rozumu, jen svým smyslům. Měsíc zdá se nám býti tak daleko jako slunce i tak velkým a přece slunce jest čtyřistakrát dále než měsíc a jest proti měsíci jako sud, do něhož se vejde 180 hektolitrů vody proti zrnku hrachovému. Naše ohromná země proti slunci jest co ořech prostřední velikosti proti sudu, jenž pojme 180 hl. Se slunce světlo urazí cestu k nám za 8 minut a asi 16 sekund a jest to 20 milionů; s některých hvězd až za 8, z jiných za 47 let, s jiných za sta let. Jak velikými pak jsou hvězdy tyto proti slunci a jak daleko, a přece vidíme je na obloze stejně daleko a jen jako světlé body.

Chceme-li zde věděti pravdu, musíme jíti k odborníku hvězdáři a nezbývá, než věřiti jemu, uznati jeho autoritu. A tak rozumně jednáme, když ve věcech víry, náboženství, dáme se poučiti od církve učící, uznáváme její autoritu!

Alois Dostál:

Na zámecké kaplance.

(Č. d.)

XV.

Cestou kolem Větrova, dvou chalup na stráni, bral se rozhidlým blátem muž v zimníku černé barvy. Boty měl vysoké, kalhoty v holinkách, podpíral se o hůl. Už se loučila zima, sníh roztál, na polích vyhlédala černá půda. Ale posud fučel studený vítr. V noci ještě mrzlo.

Prokop Halík, zámecký kaplan z Opětan, konal obvyklou návštěvu v Křečíně. Vyšel hned po obědě, vzal noviny, nějakou knihu, zastrčil do náprsní kapsy proužek papíru, na němž měl poznamenané brouky, jichž se chtěl zbaviti. Bylo to počátkem postu, myslil i na pokání. Zdálo se mu, že příliš bujně užíval masopustu, že se nyní má mnoho co káti. Byl mrzut, zádumčivý, proto ho matka sama posílala na návštěvu. Milada mu natřela boty mastnotou, připravila zimník.

Na cestě bylo pusto, nikdo nejel, nikdo se nebral pěšky v takové slotě. Jenom na Větrově bylo znáti život a stranou v polích propouštěl rolník vodu, aby neškodila podzimnímu osení.

Asi dvakráte se Halík zastavil, vyndal papír a ještě připisoval. Brzo zjevila se mu věž a obec v kotlině jako zarámovaná. Ve dvoře měli otevřenou stodolu a na mlatě dělaly povřísla. Kovář bušil do železa na špalku, rurální posel roznášel poštu. Tu a tam se v okně ukázala hlava. „Velebný pán z Opětan jde na faru," řekla žena na panském mlatě.

„Tam letos nějak bujně slavili masopust," vzpomněla druhá, která měla v Opětanech provdanou dceru a od ní to a ono slyšela. „Hasičům se znamenitě vydařil ples, divadlo v zámku bylo, na ostatky maškarní průvod chodil."

„Inu veselili se a teď zase budou pilně navštěvovati kapli. Hezky ji mají vyzdobenou."

Halík už zvonil u fary.

„Vždyť jsem to hned ráno povídala, že dostaneme návštěvu," vítala hospodyně kaplana. „Odpusťte, pereme. Pan farář je v pokoji," ukázala dveře.

Také Pilařík srdečně vítal Prokopa.

„A že jste se vydal na cestu v takovém nečase! Za několik dnů to trochu vyschne. Jistě vaši páni sedí doma u novin?"

„Jenom tak park proběhnou. Starý pan baron trochu kašle," sděloval kaplan.

„Není divu, bydlí v pokoji, který se ani nedá vytopiti. Měl by si zvoliti něco menšího. Já se nyní také krčím vedle kuchyně a s večerem nahrneme se sem všichni. A jak paní matka? Zdravá?"

„Chvála Bohu, tím kneippováním se otužila."

Farář mávnul rukou.

„Mne by na studenou vodu nechytila, já už zůstanu při starém. Tak se už trousí v postě kajícníci?

„Jeden veliký přišel až sem," řekl Prokop.

„No, no, to nebude tak zlé, můj drahý. Vinníci jsme všichni," chlácholil farář.

Kaplan žádal, nemohl-li by vykonati zpověď. Vyhověno mu s největší ochotou. Potom usedli naproti sobě a Pilařík s úsměvem čekal, až začne spolubratr s brouky, které nutno vyvraceti.

„Příliš bujně jsem trávil masopust," žaloval na sebe Halík, „v hostinci o bále, při divadle a po něm, když jsem tančil v zámecké jídelně čardaš. Co si jenom o mně pomyslí ti, kteří přítomni byli, v jakou jsem se dal nevážnost."

„Nesmíte to tak tragicky brátí," ujal se farář laskavě slova, „myslím, že není příčiny k takovému bědování. V hostinci jste vedl rozmluvy se sousedy, kteří se z toho radovali. Mluvil jsem s nimi, vyčítali mně, proč jsem též nepřišel. Divadelní představení bylo zcela slušné, vždyť jsem byl přítomen. Jenom kdyby všudy tak bylo. No, a čardaš? Ukázal jste onen tanec pouze před několika lidmi, kteří rozumějí žertu. Nikdo jiný o tom nezvěděl. Ani komorníka jsme nepustili do jídelny. Nikoho nenapadlo, aby se pohoršoval, aby vám to nějak ve zlé vykládal."

„Přece jsem se neměl tak zapomenouti. Potom nevím, nechybil-li jsem tím rozdělením výtěžku z divadla."

„To jste dobře udělal, třeba by se na vás starosta nějakou dobu hněval," vskočil kaplanovi do řeči Pilařík. „Kdybyste peníze odvedl na obecní úřad, snad by se v té míře ani chudým do rukou nedostaly. Nechci tvrdíti, že by se zpronevěřily, ale přišly by třeba na jiné vydání. Víme, jak to chodí. Hned jsem chválil, uslyšev, že jste chudé svolal a rovným dílem je podělil."

„Jeden přišel pozdě, tomu jsem musil dáti ze svého!"

„Tak to chodí při takovém pokladnictví," smál se Pilařík. „Podělení byli velice spokojeni, tím jste, milý příteli, všechno odčinil, trávil-li jste masopust poněkud veseleji. Všechno pusťte z hlavy a jděte nadále svou cestou. Osadníci jsou s vámi velice spokojeni. Jakou zábavu, jaké poučení jste jim připravil knihovnou. Mnohá kniha od vás až sem putuje. Máte s tím práci, ale můžete býti s výsledkem zcela spokojen."

Tvář kaplanova se jasnila, pochybnosti jeho nitra se rozplývaly, už veseleji otáčel proužkem papíru na prstě. Ještě si chtěl postěžovati."

„Pan baron Fliegel si mne dobral, že se rád při divadelních zkouškách bavím se slečnami, s herečkami."

„Aby si papa nesmočil! Z toho škádlení si pranic nedělejte, to už jest v jeho povaze. Dobírejte si ho také a pak přestane. Však to nemyslí tak zle, ani do opravdy."

„Teď má dlouhou chvíli, když nemůže do lesa, o který se stále strachuje, že ho lidé odnesou."

„Jenom až poněkud vyschnou cesty, bude podnikati obvyklé procházky a rozptýlí se. Vyhubuje lesačky, propustí vodu ze škarpy, narovná smrček a bude spokojen. A vy, velebný pane, teď nás také častěji navštívíte. Bude půst, hodně práce v kostele, laskavě mně pomůžete. To bude vaše jako veřejné pokání za vesele strávený masopust," žertoval farář.

„Milerád přijdu. Už se i paní baronka zmínila, že mne dá sem dovézti," sliboval Halík.

Teď zaťukal Pilařík na dvéře, které dělily pokoj od kuchyně, ale byly zandány umývadlem.

„Hned, hned," zněla odpověď.

Za chvíli přinesla hospodyně, nyní už jinak oděná, svačinu a za ní se šourala farářova matka. Už se dobře znala s kaplanem a jak jemu, tak i jiným vypravovala osudy svého života. Měla syny dva, žila u staršího, myslí zalétala stále v minulost, kdy jako selka na statku hospodařila. Nemohla přivyknouti malému hospodářství na faře o několika korcích pole. Teď se ptala na matku kaplanovu. Tato byla o několik roků mladší a ještě hodně čilejší.

„A že prý si vaše neteř vezme hospodářského adjunkta?" doptávala se, co slyšela.

„K tomu ještě je příliš daleko," mínil Halík. „Na sňatek nelze posud ani pomýšleti."

„Lépe by udělala, kdyby zůstala u vás a babičce pomáhala, jednou pak ji nahradila," vykládala stará paní, drobíc si do kávy.

„Maminko, vy máte starosti," káravě pronesla dcera, kterou valně netěšilo, že zůstala svobodnou. Mohla se provdati, ale uvykla na faře při bratrovi.

Ujal se slova farář, vzpomněl na divadlo a dotazoval se na život na zámku. Dříve se snad do Opětan nepodívá, až tam povede průvod o prosebných dnech.

Kaplan pohleděl oknem, že už není tak jasno, a prohlásil, že již čas, aby se brał domů.

„Zdržovati vás nebudu a dnes v tom blátě vás nedoprovodím," řekl farář. „V poledne jsem byl u nemocného."

Halík nežádal doprovození, rychle brał zimník a do kapes strkal noviny i buchtičky v papíře pro matku. Než se sešeří, bude doma.

„Aby vás někdo nepřepadnul," varovala stará paní.

„Na mně by si toho málo vzal. Jenom bych prohlásil, že jsem zámecký kaplan a už by mne lupič pustil."

Zasmáli se tomu žertu, ale stará paní přece pohrozila prstem: „Dejte pozor, vždy se může něco státi."

Farář vyprovodil kaplana jenom přede dveře a potom za ním hleděl, dokud nezašel za poslední stavení.

Prokopovi bylo volno, jako by s něho tíha spadla, spokojeně hleděl kolem sebe. Nakročil rázně, aby do večera byl doma. Potkal dva vozy a chodce, který pospíchal z denní práce. V Opětanech už svítili, když zahýbal kolem kaple pod bezlistými stromy.

Adjunkt řídčeji docházel na besedy, neboť opět procházel panské dvory, také nyní čtenářů bylo méně, když se venku práce ukazovala, večer mnohdy na kapláncе se modlili bolestný růženec.

Oba baroni už vycházeli do přírody, zahradník rychle upravoval stezky v parku, předvídaje, že i paní baronka častěji vyjde. Příroda oživovala, stromy rašily.

I obyvatelé kaplanky vycházeli, babička opět musila doplňovati sáčky, které se během zimy scvrkly, sluníčko je táhlo do přírody.

„Což u Studánky posud jste nebyli?“ oslovil výletníky místní řídící. „Tam se podívejte a jistě budete spokojeni. Rozkošné místo.“ Hned udal směr, polní asi hodinovou cestu. „Studánka byla oblíbeným výletištěm obyvatelů Sedan, ale přišla k zapomenutí. I kaple tam jest.“

Jak slyšel Halík o kapli, hned si předsevzal Studánku navštíviti. Přímo se na sebe hněval, že tam posud nebyl. Cosi slyšel o Studánce, ale domníval se, že tato se podobá jiným četným pramenům v lukách, pod stráněmi, v mezích, kde se žízniví zastavují. Ale tato Studánka je větších rozměrů, s osamocenými domky, s kaplí nad pramenem.

Vypravili se tedy všichni tři udaným směrem, ještě před polednem se naobědvali a dali se na cestu. Z opatrnosti ptali se hned za obcí, kde odbočuje stezka ke Studánce. Bylo se koho zeptati, lidé pracovali v polích. Ochotně jim bylo ukazováno. Cesta vinula se polem, potom sbíhala se stráně, zahýbala kolem potoka, až se ukrývala v lesíku. Zde pojednou stanuli na menším prostranství, stromy obklopeném, kde stály tři domky a zvedala se kaplička.

„Jak utěšené zákoutí!“ zvolala Halíková.

„Velmi pěkná krajinka, hodna štětce malířova,“ přizvukovala Milada.

Kaplan nejdříve hleděl na kapličku a hned mu na mysl přišlo, že jest velice sešlá a zanedbaná.

Chvíli stáli, hledíce kolem. Ve stavení bylo jako mrtvo, obyvatelé asi dleli na poli. Kolem pobíhala drůbež, zaštěkal hlídač pes.

Návštěvníci šli dále rovnou ke kapličce. Nejdříve si všimli sklenuté studánky, kam asi obyvatelé samoty chodili pro vodu. Čistá voda tu vyvěrala, nádržka byla plna, ještě pramének odtékal mezi trávou. Nad vodou na hřebu visel malý obrázek Marianský. Se strany vyrůstal šeříkový keř.

„Kaplička jest otevřena," hlásila Milada, která vzala za kliku.

Vešli do vnitř. Plíseň je ovanula. V předu jednoduchý oltář s nevkusnými papírovými květinami, na stěnách barvotisky ne právě vybrané, od stropu visela lampa, v níž asi dávno nehořel olej. Od zvoničky visel a ke stěně přivázán byl provaz. V kropence prázdno, na oltáři dva svícny bez svíček. Ozdobou jedinou byla socha ve výklenku, představující Matku Páně s dítětem Ježíšem na ruce. Řezba byla pěkná, jenom neumělý malíř před časem nevkusně obarvil. Kolem sochy vinul se věnec v podobě révy, v něm zasazeny byly malé svícinky.

Kaplička nebyla dávno bílena, podlahu někdo časem umetal. Zaprášená okna málo propouštěla světla. Do svatyně vešlo se padesát i více lidí.

Kaplan přistoupil k oltáři, nazvedl prádlo, aby se přesvědčil, je-li zde kámen s ostatky svatých. Byl. Potom poklekli ve stolici a pomodlili se. Ani venku nepronesli úsudku, jako by se ostýchali pronésti pravdu. Dříve než se k tomu odhodlali, přibelhala se od nejbližšího domku stařena.

„Pěkně vítám! Přišli jste se podívat na naši samotu? To je hezké. A odkud prosím?" šveholila bezzubými ústy.

„Z nedaleka. Jenom z Opětan," vysvětlovala Halíková.

„A že jsem hned nepoznala velebného pána! Vždyť jsem tam už byla za něho v kostele. Moje slabé oči! Často ovšem nemohu, neslouží mně nohy. Škoda, že není syn doma, ten totiž tuto naši kapličku opatruje a denně zvoní. Chuďoučká je, pravda, a opuštěna —"

„Snad vždy tak nebylo?" mínil kaplan.

„Dokud byli jiní páni v Rajiči, ti dávali kněžím do Sedan povoz a tu jme zde měli ob čas mši svatou. Ale teď se mnoho změnilo. Nastaly spory, nynější vrchnost nechce nic dáti na opravy a tak všechno pustne. Vždyť jsme mívali tady i pouť na svátek Navštívení Panny Marie a co tu bývalo lidí. U nás se prodávalo pivo a něco k jídlu. Ale i to zašlo. Teď sem pouze přijde druhý prosebný průvod o křížových dnech."

„Voda je tu zajisté velmi dobrá?" tázala se Halíková.

„Hned donesu hrneček, můžete se přesvědčiti."

Stařena odešla do stavení pro nádobu.

„Škoda, že všechno přichází v zapomenutí," litoval kaplan, hledě na svatyňku.

„Prý se tady i lidé uzdravili," vysvětlovala žena, nabravši vody do bílého hrnéčku. Jednou se o tom kazatel zmiňoval. Bude to asi zapsáno v Sedanech na děkanství. Když v hájovně — tamo opodál — churavá paní bydlela, denně sem chodila se sklenicí a vodu zdejší si nemohla ani vynachváliti."

„Opravdu, znamenitá," pronášeli úsudek dnešní návštěvníci.

„Jako je Zlatovky," vzpomněla Halíková.

„Já říkám, že mne udržuje ve vysokém stáří při síle. Hned ráno se jí napiji. S tím uzdravením to může býti zcela pravda," jistila stařena.

Ale kaplan se ptal ještě na kapli, není-li zde roucho bohoslužebné, prádlo na oltáře, kdo přisluhoval a podobně.

„Všechno bylo odneseno do Sedan. Můj syn to tam nesl, a když má býti mše svatá, něco sem přinesou. Kalich tu nikdy nebyl," vysvětlovala žena. „Dříve něco bývalo u nás ve skříni"

Obešli kapličku, ještě jednou se napili a chtěli odejíti. Sousedka je zvala k posezení a odpočinutí, a zvala tak upřímně, že neodolali.

Stařena znovu se rozpovídala o minulosti Studánky, jsouc ráda, že se i jiný o ni zajímá. Byla rodačka, jejich usedlost byla zde nejstarší. Lnula k místu a mrzelo ji, že toto přichází v poslední dobu v zapomenutí.

„Nějak to obnovíme," utěšoval kaplan dobrou ženu, „ovšem budou-li i jiní nápomocni."

„Syn milerád poslouží, vždyť zvoní klekání pouze z ochoty. Škoda, že není doma."

„Poznám ho, promluvím s ním, nejsem zde posledně."

Haliková zvědavě pohlédla na syna. Tušila, že má něco v úmyslu. Stále hleděl malým oknem na kapličku šedých stěn, s nízkou vížkou, šindelem krytou.

„A povídá se, že Studánka má peníze, ty že však nový pán Rájiče zabavil," sdělovala stařena.

„Zeptám se. Snad by tak daleko nezašel. Vyzkoumáme to."

Haliková dala znamení, že je čas pomýšleti na odchod. Vstali, rozloučili se a jdouce kolem opuštěné svatyně, pokřižovali se.

„Co mně to udělá, půjdu-li sem jednou týdně?" řekl Prokop. „Lidé navyknou si sem choditi."

„Nebude to daleko?" mínila starostlivě matka.

„Vždyť jdu na procházky. Tato cesta bude za dvě, za tři. Jenom abych dostal svolení."

Haliková synovi neodporovala.

„Sem tě strýčku budu já doprovázeti. Kdybych byla chlapcem, ministrovala bych," nabízela se Milada.

„Ministrovati bude hoch z některé chalupy, ale ty pomůžeš nositi ke Studánce, čeho bude třeba."

Haliková shýbala se pro mateřidoušku, jíž byly pokryty stráňky vedle cesty. Ob chvíli přivoněla a plné hrstě schovávala do sáčku. „To je vůně!" pochvalovala.

Kam bych šel dříve? Uvažoval Prokop. Na děkanství do Sedan, kam Studánka náleží osadou, či do Rájiče, jejíž majitel jest patronem kapličky. Rozhodnul se pro prvou cestu. Na děkanství zví pravou příčinu, proč Studánka přišla k zapomenutí.

Milada litovala, že nejdou od panských lesů, kde by se jistě setkala s Pavelkou. S ním by byla lepší zábava než s babičkou kořenářkou a strýcem dnes tak zadumaným.

Prokop Halík byl uvyklý jednati rychle a provésti bez prodlení, co si usmyslil. Tak také hned pozítří kráčel silnici k městu Sedanům. Matka ho doprovázela oknem, jak vystupoval nad obec. Zastavil a ohlédl se, vyndal šátek, zamával. Věděl, že budou hleděti za ním.

Milada rychle chytila se stolu ubrus a povívala jím jako praporem.

„Takový horlivý," k sobě řekla Halíková. „Jenom když ho to rozptyluje."

„Nikdo by ani neřekl, že strýček churavěl," mínila Milada. „To že jest stále zaměstnán a dělá to, co ho těší.

Kaplan v Sedanech pochodil dobře. Zde ho rádi viděli, neboť už je mrzelo, že z oposice proti rajičskému velkostatkáři ustali docházeti do Studánky. Halík je nyní vytrhne a všechno na sebe vezme. Má k tomu čas i horlivost. Ať si vše upraví dle svého.

Děkan slíbil dopraviti paramenta i prádlo k Studánce, pošle tam svíčky i starší kalich.

„Ale poutní slavnost sám nemohu obstarati," vyhražoval si kaplan. „Posud exorty předčítám."

„Pošlu kazatele, buďte bez starosti. Pouť uděláme slavnou, aby se opět Studánka pozvedla. Je to mojí povinností. Ale tím, milý příteli, vezmete na sebe novou hodnost. V Opětanech jste proboštem, ve Studánce budete jako misionářem. Tam za vámi mnozí půjdou."

„To bude mojí velikou radostí," usmál se kaplan.

Pernější byla cesta do Rajiče. Kaplan už věděl, že na pověstech, jako by Studánka měla bohaté fundace, není slova pravdy; co velkostatkáři dávali, to vždy poskytovali zdarma, nynější ovšem zcela uzavřel ruku. Kaplan musel ho zase navštíviti, by ho požádal za dovolení. Poprve tu byl, když prosil na pohořelého Vaturu. Jako dříve, tak i nyní byl přijat odměřeně.

„Co se zase v Opětanech stalo?" ptal se statkář, když Halík poněkud obšírněji začal s prosbou.

„Prosím, nic zvláštního, ale rád bych sloužil mši svatou ve Studance, která jest pod patronátem vaší milosti."

Rajičský pán sebou trhnul.

„To vás sem poslali z děkanství ze Sedan?"

„Pravda, už jsem o tom mluvil s panem děkanem, ale dříve jsem si tak sám ustanovil. Já mám k tomu čas a příležitost."

„A že vám na tom tolik záleží. Vždyť to pranic nevynáší," divil se statkář.

„Rád bych, aby se opět Studánka pozvedla, aby zcela nezanikla. Takových oblíbených míst si musíme vážit, ta přispívají k náboženskému povznesení celého kraje."

„Jako jinověrec tomu nerozumím. Svolení moje máte na každý způsob."

„Děkuji srdečně," uklonil se kaplan a už se měl k odchodu z pokoje.

„Ale vždyť ničeho nežádáte," volal za ním patron, „kaple jest asi v nepořádku, potřebuje oprav."

„Co ráčíte podniknouti, bude s ochotou a vděčností přijato, ostatní opatří návštěvníci sami."

„Příliš si troufáte. A kdy chcete tamo přisluhovati?"

„Ve čtrnácti dnech, vždy ve čtvrtek."

„Dobře," kynul velkostatkář a poroučel se. „Podivný člověk," mluvil, když kaplan odešel. „Proč se plete do toho, počem mu vlastně nic není a co mu nebude krejcaru vynášeti? Takový horlivec náboženský. Jako ti národní fanatikové."

Chtěl vzpomínku na kaplana odfouknouti s kouřem z vonného doutníku, ale přece mu to nedalo.

Jaké podivení nastalo, když v neděli Halík ohlašoval, že ve čtvrtek sloužiti bude mši svatou u Studánky a tak že se diti bude do zimy, pokud pohoda dovolí. Hned se rozjasnila tváře těch, kteří na Studánku měli pěkné upomínky, rádi tam chodívali v letech minulých. Jiní nemohli pochopiti, že se toto kdysi oblíbené místo opět otevírá, a mnozí se chystali učiniti návštěvu ve svatynce. Halík už tam byl třikráte, aby všechno upravil, aby pojednal se strážcem kaple, který byl pojednou povýšen za bezplatného kostelníka. Rákosník ochotně přijal do stavení, co sem bylo ze Sedan přineseno, a sliboval, že to bude opatrovati více než vlastní majetek. Jeho synek hned se učil ministranci. Ale nemohlo se počíti s bohoslužbou v nejkratší době, neboť sem došli z Rajiče zedníci a tesaři, aby kapli obílili a spravili. Poslal je velkostatkář beze všeho donucování. A skutečně bylo tu třeba oprav. Řemeslníci jako domácí lidé pracovali zde rádi a svědomitě, udělali více, než jim bylo nařízeno, natřeli střechu a zedník, jenž se vyznal v míchání barev, učinil vhodný nátěr na vnitřních stěnách. Že se tu o několik dní déle zdrželi, bylo jim sice vyčteno při výplatě, ale nedbali.

Po řemeslnících myly ženy ze samoty a přihlásila se k nim též Kateřina Pavlátová, která věděla, co se chystá. Byla přijata ochotně.

Rákosník vyčistil studánku, ale kaplan si nepřál, aby s okolím bylo hnuto, ani aby vyťato bylo křoví, které se až nad vodu sklánělo Obyvatelům samoty se zdálo, že nyní i zvonek veseleji hlaholí, ač na něm ve vížce zůstal ptačí trus.

I samoty vzaly na sebe lepší tvářnost, stěny byly natřeny, ploty opraveny, okna zářila čistotou.

Když poprve Halík oděn v klerice nastupoval cestu ke Studánce, podivil se, co lidí ho čekalo přede dvorem. Sahal na kapsy, má-li všechno potřebné při sobě, hostii v papíře, víno v malé lahvičce, kadidlo v kornoutku.

„A na snídani jsem zapomněl, aspoň kus chleba do náprsní kapsy měl jsem vziti," tak mluvil k sobě, ale už se nevrátil. Však to vydrží,

Před dvorem zastal Vraného a Holana, jak hledali ve zpěvníku. Starci se nemohli shodnouti, kterou píseň by ve Studánce zanotovali. Vraný pamatoval, že se tam zpívala „Máti Páně přesvatá", ale Holan pochyboval, že ji budou všichni znáti

„Tak půjdeme!" vyzval kaplan přítomné.

Děti se daly hned do běhu, aby byly ve Studánce nejdříve. Za obcí nastala nová rada, kudy je cesta bližší, zdaž polem nebo po stráni. Této posud kaplan neznal. Rozhodnuto tudy jíti. Nejde se zde tak pohodlně, ale venkované nedbali, klouzne-li noha po trávě, nutno-li sestupovati a vystupovati. Cestou rozmlouváno a vykládáno, že rychle ubývala.

„A hleďme," zvolal Vraný, „kaplička prohlédla. Dostala nový kabát. Co to jenom Rajičského pána napadlo."

„Už nás tam čekají. Dnes bude slušná schůzka," utěšoval se Holan, jenž se posléze rozhodnul na všeobecně známé „Tisíckrát pozdravujeme —"

Překvapení byli příchozí, čtyři dívky ze samoty vítaly je jako družičky. Zde byl přímo svátek, nepracovalo se, i husy zavřeny v ohradách. Kaple byla vyplněna do posledního místa, mnozí zůstali venku. Vraný s Holanem usedli ve stolici, kde před lety sedával patron.

Kaplan přečetl exortu, v níž uvedl některá data o Studánce, co už tu a tam slyšel, ohlásil, že se tu letos odbývati bude poutní slavnost a prosil, aby na kapličku bylo pamatováno. Po mši modlil se za dobrodince, kteří tuto svatyni postavili a o ni nadále se starají.

„Přítomní žádají, abyste posvětil vodu ve studánce," šeptal Rákosník, když kaplana odstrojoval.

Tento byl na chvíli přiveden do rozpaků. Něčeho podobného nečekal a knihy obřadní neměl. Po krátkém rozmýšlení vyšel ke studánce a pomodlil se nad ní. Hned mu podána sklenice, aby se první napil a po něm pili všichni ostatní. Ano někteří vyndali láhve, aby si nabrali vody a donesli domů.

„Znamenitá," pochvalovali a teď jim chutnala více než dříve, kdy jdouce kolem, rychle nabrali do ruky a napili se.

„Prosím, abyste šel ke snídani," zvala Rákosníková kaplana.

„A jak bych k tomu přišel, abyste mne hostili," bránil se Halík, chtěje rovnou jíti domů.

„To by bylo pěkné. Nám neuškodí hrnek kávy a kus chleba z ochoty poskytnouti, a sousedky mně právě slíbily, že všechno vynahradí. Vždy po mši svaté snídaně je u nás."

Nemohl tedy kaplan odporovati, i jiní ho posílali. Vstoupil tedy do světnice a nasnídal se. Když po chvíli vyšel, hle čekali ho Vraný a Holan. Seděli na mezi a vykuřovali. Ostatní pospíchali po práci, tito neměli co ztratiti. Teď vstali, aby se připojili.

„Jste hodní, že na mne čekáte," radoval se kaplan.

„Proč bychom pospíchali? Máme seděti zde nebo doma. A je tu opravdu pěkně. Už se těším na ty zástupy o pouti. Již dnes jsem zde viděl lidi až z Křečína. Tento kraj ožije."

„Kéž je z toho duchovní prospěch! Každá krajina potřebuje takového místa, kde by se lidé osvěžovali na duši, kam by přicházeli se svými bolestmi. Vím, že naše Studánka se nestane na příklad Svatou Horou nebo Velehradem, ale potěšen budu, dostaví-li se sem několik návštěvníků jako dnes, obnoví-li se, co tu kdysi bývalo."

„To zcela jistě," přisvědčoval Vraný. „Začátek byl pěkný. Těším se na pouť."

„To ani nevystačíme se zpěvem a bude nutno objednati z Křečína kapelu."

„A nezačali by u Studánky hned hráti také k tanci?" vzpomněl kaplan.

„Vždyť tam není hostinec," upozorňoval Holan. „Ve Studánce bude pouť zcela jistě bez světského přídechu."

Soudruh horlivě přisvědčoval. (P. d.)

H. Uden:

Historia vitae magistra.

Z dějepisu zašlých věků národ učívá se,
jakým byl a kterých vad je potřebno se zbýti,
do zápasů doby své, když ladům uhýbá se,
štítem aby pevným dovedl se zbezpečiti.

Věda sama s badatelstvím přesným jest i soudem
a to, pokud člověku je možno, spravedlivým,
který sobě nezahrává s dávných ohňů troudem
také v láskách nepřístupen citům změkle nyvým.

Co se dál a hojně na základech daných píše
— důležitější snad, poněvadž si razí cestu
do přástek i do samot a do poslední chýše
po způsobu hodném zanícených věrověstů —

zmatků vyvolá již dost, když v rozrušené zemi,
jež na vrstvy rozdělena řídí se jen hesly,
k předu jdouc, jak praví, s osvětnými pochodněmi
pravdu, k níž se snaží, tu tam plně nedokreslí.

Věrným do tenkosti zrcadlem buď, co se dělo,
příštím proudům všem, jež starým řečištěm se hrnou —
co se stkvělo, jasem buď a stínem, co se tmělo,
naučení stejně mluví leskem jako skvrnou.

Ignát Zháněl:

Konrád Bolanden.

(Č. p.)

Vytvořil však statnou řadu románů výborných a mistrných, při jichž četbě zapomeneme na méně zdařilé. Kromě hlavních hrdinů vytvořil celou řadu osob, které jsou výlučným výplodem jeho obrazotvornosti. Především dařily se mu výborně popisy mladých, statečných rytířů, pravých reků bez hany a bázně. Dovedl jim v každém románu přidati něco nového; byli sice staří známí čtenářovi, ale vždy vítaní a milí. Popisoval je s dramatickou živostí, názorně. V tomto oboru byl nedostižným mistrem. Je viděti, že je líčil s láskou; čtenář se do nich zrovna zamiluje. Proto jsou romány, v nichž je líčí, jeho nejlepší, jsou to práce z doby středověku a reformace, v každé je takový rytíř.

Podobně se mu dařili staří rytíři, jichž vytvořil celou řadu. Muži, vystupující v jeho románech z nynější doby jsou sice někteří pozoruhodní, representanti svého pokolení, ale často si škodí. Skáčou do řeči, dělají námitky, a jsou k vůli tomu, aby básník mohl rozvíjeti své názory hodně do široka, což z důvodů estetických je zavržení hodno. Při kritice kterési knihy Bolandenovy upozornil pozdější biskup v Rottenburgu dr. Keppler (liter. Rundschau 1879 čís. 7): „Dlouho trvalo, než si uvědomili naši románopisci, že nejsou nejlepší romány, které takřka každou větou vnucují a hlásají své katolické přesvědčení, ale ony, z nichž vane neviditelný vánek tiše a tajně v celém směru a dobrém účelu. Větru vyhýbá tvář čtenářova, ale vánek s chutí dýchá do sebe."

V líčení ženských karakterů nebyl Bolanden šťasten. Jeho mocný duch oblíbil si více bojovné reky a ne tiché ženy. Též mívá malý výběr ve vedlejších osobách. Výborně se mu dařili středověcí lancknechti, jakož vůbec byl mistrem v líčení lidových výjevů.

Není přítelem vývoje karakterů. Jeho osoby jsou již ucelené, není potřebí, aby se jejich povaha upevňovala, zdokonalovala; vystupují na jeviště jako celí lidé. Nelíčí proto nikde boje mezi povinností a láskou, nebo mezi ctí a láskou, nebo mezi povinností a ctí, nikde není náruživostí, naděje, očekávání — vždy panuje železná vůle, která narazí na odpor; povstávají konflikty, které možno rozřešiti pouze zbraní, mezi lancknechty i mezi knížaty, ať mečem, či šavlí, či koulí, což dovede vždy mistrně podati.

Zauzlení děje, proplétání různými episodami, které by dodaly celku pestrosti, buď nedovede, anebo nechce. Protože to sám dobře cítil, podával mnoho detailů, což vypadalo, jakoby hlavní kmen byl obvinut zeleným břečťanem. Episody i detaily hromadil nejraději kolem milostného děje, který sice nikde nechybí, ale zaujímá podřízené místo. Nejlépe je proveden v „Gustavu Adolfovi".

Protože tak často popisuje boje a války, měl příležitost k bohatosti různých výjevů, jež vyhledával, piloval a vždy skvostně

provedl, byla to jeho skvělá vlastnost. Nejlépe se mu zdařil nádherný popis obléhání Milánu a Magdeburgu, bitvy u Breitenfeldu, turnýry, souboje.

Obšírných popisů nemiluje, ač mistrně dovede popisovati přírodu i krajinu. Činí tak krátce, úsečně, ale vždy vystižně a dovedně.

Ve svých starších pracích má ohnivý, silný a výrazný sloh. Netančí jako drobňoučký dámský koník, ale dupe jako silný, statný kůň pro rytíře. Ozdob, jimiž by vykrašloval svůj sloh, nemiluje, nepoužívá okrašlých přívlastků, miluje výbuchy hněvu, pathos rozčilení, výraz mravního vyvýšení nad jiné.

I Bolanden měl své chyby — vždyť není bez nich žádného smrtelníka. Ale měl také své výtečné vlastnosti a zasluhuje, aby i nyní, kdy hledá se sláva spisovatelská v jiných vlastnostech než dříve, byl čten a vážen. Nepovšimnuti a zapomenutí nezasluhuje.

Nikde nezapřel, že je velký realista, ale miloval při tom pravdu a skutečnost, tyto byly mu první a nejsvětější povinností, někdy až na újmu básnického pojetí.

V. Velvarský:

Shledání.

On umírá, když přišla taká zvěst!
Mám naposled mu přijít zulíbat,
ty ruce schladlé, jimiž, jaká čest,
znal poctivě svou skývu dobývat! . . .

Ty ruce schladlé, plné mozolů,
z nichž vztýčil jsem tak mnohý smělý cíl,
když ještě hřály v krve plápolu —
k těm přijít mám, abych je políbil? —

Ty dobré oči, které vídaly
mne v dětství mém i v letech jinocha,
jež pro mé blaho často nespaly;
by vše co bylo „dáty na hocha“ — —
ty dobré oči, které nedaly
znát starost svou, kdy chleba nestačil
a při odchodu vždy mne hledaly —
k těm přijít mám, abych je zatlačil? —

Ó jdu již, otče, srdce krvácí
a přece jdu, abych Tě položil
v klín matky země, abys' po práci
teď aspoň doznal klidu sladkých chvil,
jdu, otče, jdu! Jak mne to pohání:
Tvé ruce, oči, ó jen strpení
však uctím je — — — Je večer, shledání —
On ztuhlý, v sloup — Ó moje tušení!

M. Dunereann:

Paní Kasandra.

Přeložil Jos. Špachta.

Když jsem přijel přede dvěma roky na návštěvu rodičů do svého rodného města, zašel jsem též do předměstí Čukiny navštívit známé, příbuzné a přátele z dob svého dětství. Jak bolestně jsem byl dojat, když jsem uslyšel, že ze všech jest na živu již jen paní Kasandra . . . div že se nerozplakala radostí, když mne spatřila! . . .

Políbivši mne a pobídnuvši, abych se posadil, zadívala se mi do očí, ne jako osoba cizí, ale jako matka, která po dlouhé době spatřila zase jednou svého syna.

„Jak jsi vyrostl a jak jsi se změnil! . . . a jaký krásný muž se z tebe stal, skoro bych tě ani nepoznala, drahoušku . . . Jsi snad už ženat?"

„Ano."

„Máš děti?"

„Nemám."

„Tím lépe, drahoušku, lépe, že na vás nedolehly starosti již ve vašem mladém věku, neboť dnes jest život těžký! Jako já! Od té doby, co jsem ovdověla, mám jen soužení a trápení; . . . . nájemníci neplatí . . .

„A koho máš teď v domě?"

„I nějaké židy, drahoušku, . , . a ti mají kupu dětí, všecko otlukou a poškodí . . . nemám z nich žádného užitku . . . naopak jenom škodu . . . A kde pak jsi nyní? Docela jsem zapomněla se tě zeptati."

„V Tulči!"

„V Tulči? . . . á, ano . . . slyšela jsem o tom," odpověděla, pokyvujíc hlavou.

„Už dávno jsi tu nebyl . . . "

„Sedm let."

„Sedm let! . . . Jak ten čas utíká!" pravila smutně, kývajíc znovu hlavou. A jak se vše za tu dobu změnilo! . . . „Pane Bože, ani věřiti tomu nechci . . . jako by to bylo včera, když jsem tě chovala . . .

Vypravovali jsme si mnoho, mnoho... Tu pojednou stařenka vstala, požádala mne, abych jí podal krabičku ze skříně, přinesla studenou vodu a počastovala mne sladkým zavařeným ovocem.

„A což kafíčko, nepiješ?" otázala se po té.

„Ne, nepiju."

„A proč? uvařím je — v okamžiku bude hotovo . . . . „škoda, že mi došel líh, připravila bych je tady, takto ale to musím tě na chvíli nechati samotna." — škytnuvši tiše, vyšla z pokojíčka . . . Osamotněn, v čisté, pěkně vybílené světničce, počal jsem si prohlížeti stěny, starý, sešlý nábytek, žluté hodiny s fetizky a kulatými závažími i mnoho jiných starodávných věcí . . . a tu pojednou zrak můj se zastavil u velkého, zarámovaného

obrazu; zachvěl jsem se. Opravdu? . . . Byla to podobizna paní Kasandry. Pane Bože, jaká to změna ve 20 letech! Tato žena statná, krásná, v nádherném šatě podle mody tehdejší doby, nadutém jako balon, s očima živýma, obočím klenutým . . . tolik krásy, tolik mládí, tolik života . . . to že má býti paní Kasandra? Usedl jsem znovu na židli, a zadíval se opět na podobiznu. Hlavou táhly mi vzpomínky na to, co jsem zažil kdysi tady, v našem předměstí . . .

Kde pak jest Marin Petru, švec, se svojí manželkou; kde učitel Matouš, který mi nechtěl dovoliti, abych zvonil velkým zvonem na kostele sv. Jana, — kde jeho žena, již přezdívali „puntík", protože byla nízké, drobné postavy; kde jsou jejich zábavy a veselí! . . . Jako bych je viděl, jak v neděli vycházejí s košem potravin na výlet do polí, do Čigliny nebo i za Dunaj a jak tam společně hodují. Jak krásně se odívala v tyto dny paní Kasandra! Přes to že se ubírala do polí, neopomenula nikdy vziti si veliký klobouk plný květin červených, zelených, modrých, žlutých, pravou to květnici; ani spodničku silně naškrobenou, která nadouvala svrchní sukni. S ní chodívali i „naši" a s nimi i já . . . jaká to byla radost pro mne . . . když jsem pobíhal polem, radoval se z modré oblohy, zelených lučin, z klidu a posvátného šepotu života venkovského . . . !

Tehdy paní Kasandra měla hospodu. A jak se vyznala v obchodě! Když stála u pultu a obsluhovala hosty, deset mužů by se jí bylo nevyrovnalo! A když se dala do řeči, byl bys ji poslouchal do rána, tak to uměla! Ale dáti se s ní do hádky, nebylo radno, jí nikdo neujel . . .

A byla to žena ctižádostivá . . . Když si něco předsevzala, pak od toho neupustila. Povím vám jedinou událost, z níž poznáte, jak odhodlaná, z jakého fládra byla paní Kasandra. Bylo to tehdy, když chtěla rozšířiti místo, kde bydlí dnes, to jest, když chtěla přikoupiti kousek pozemku od souseda. Domluvila se s ním, vše řádně vyjednali, vše bylo hotovo, zbývalo jen, aby šla k soudu, a podepsala smlouvu. Přišel prodávající soused, ale paní Kasandra praví, že nemůže jíti, že jest churava . . . Druhého dne zase tak a třetího dne podobně . . . Muž se do ní pustil: „Co, prosím tě, děláš? Snad jsi si to rozmyslila, má s koupě sejíti?"

„Ne, nepůjdu tam, ani kdyby mi šlo o život! Uvaž, mám tam udělati tři křížky, aby viděli úředníci, aby zvěděl, kde kdo, že neumím psáti? Ne, ne, za nic na světě, raději . . . "

Muž zůstal celý vyjevený . . . domlouval jí tak i onak, ale marně . . . celé dva týdny protahovala se tato záležitost; kdykoli přišel soused, pokaždé měla nějakou výmluvu, buď že jí bolí hlava, nebo že jí tlačí botka. Má matka jí tehdy časem navštívila, a tu ona jednoho dne nedovedla se zdržeti, aby nevyjevila, co jí tísní.

„Jak se tam mám vypraviti, paní Emilie? mám tam udělati tři křížky, abych byla na posměch světu? Já, která dbám na čest? Já, která se těším všeobecné vážnosti, já že mám dělati

tři křížky přede všemi úředníky? Ne, raději bych umřela! Ať nemají pokoje v hrobě ti, kteří mne neposílali do školy."

„Víš co, paní Kasandro?" pravila jí matka. „Radila bych ti, abys se naučila psáti svůj podpis; máš vtipnou hlavu a za týden to snadně dokážeš."

„A kdo by mne učil?" odpověděla, ale radostně, vesele, celá nadšená tímto nápadem.

„Mikuláš!"

„A dovedl by to?"

„Jak pak ne, což není už ve čtvrté třídě? Měla bys ho viděti, jak čte již i noviny . . . "

Jakou radost jsem pocítil, když mi matka přinesla tuto zprávu. Co jsem byl tehdáž? Skrček, klouček, který na ulici si hrál s drakem a ve škole „popsal úklony podkované" od pana učitele Štefeneska. S těmi úklonami to bylo tak: kdo se něčím provinil, musil se před sv. obrazem desetkrát až dvacetkrát skloniti čelem až k podlaze, a pan učitel ho okovával na zádech velikým lineálem.

Ale, abych nezapomněl na řeč . . . S jakou pýchou jsem kráčel učit paní Kasandru podpisu; jak laskavě mne přivítala, jak sladce se mnou mluvila!

„A dovedeš to, Mikulášku?"

„Jak pak ne!"

A hned jsem vytáhl olůvko a napsal na tabulku krásně i s kudrlinkami celé jméno paní Kasandry . . . S jakou radostí se na ně dívala! Jak ochotně vzala do ruky tužku, navlhčila jí v ústech a chtěla psáti! Než — nešlo to. „Ne tak," pravím já, a sedl jsem ke stolu vážně jako nějaký professor krasopisu a napsal jsem první písmenu C.*)

„Ci, písmena Či," řekla ona a namáhala se, aby řádně držela tužku a naškrabala něco, co nebylo k poznání.

„Ne „Ći," — račte vysloviti C."

„Rozumím: Cč."

„Ne, Cč jest jiná písmena," a vzav zase tužku do ruky, počal jsem jí ukazovati písmeny abecedy . . . „Abeceda má 27 písmen, ale my nebudeme učiti všem, nýbrž pouze těm, které přicházejí ve vašem příjmení. Tedy: nejprvé C . . . , potom *a*; — vyslovte: C."

„C" — řekla tentokráte správně.

„A."

„Ah!"

„Ne ah, jenom a."

„Vím, ale nech mne, ať to vyslovuji tak, tím ah ulehčím jaksi svému srdci," a položila ruku na prsa.

S těží jsem se zdržel, abych nevypukl ve smích, když paní Kasandra vstala a kývajíc hlavou, pravila: „Pro dnešek dosti, Mikulášku, . . . přijď zase zítra večer . . . ale to ti pravím, nikomu

*) K sepíše v rumunštině C. Následuje-li po c samohláska, a, o, u, čte se jako *k*, následuje-li i, c, čte se jako *č*.

ať nic neřekneš!" a když potom jsem s ní vešel do krámu, nacpala mi kapsy spoustou ořechů, bonbonů, hrozinek. S jakou radostí jsem vyběhl ven, jak šťastným jsem se cítil druhého dne ve škole, že i já jsem učitelem a že učím takovou paní! . . . Ale zároveň jak mi bylo líto a jak mne pálilo v duši svědomí, že se nesmím svým spolužákům ani zmíniti o tom, jaké štěstí mne potkalo!

A od onoho dne docházel jsem k paní Kasandře celé dva týdny. Jaké to bylo moření! Jaké hlavy lámání! . . . ustávala . . vzdychala . . . A když jsme přišli k liteře O, bylo třeba delšího oddechu . . . „Óh," sténala, „krev mi stoupá do hlavy . . . počkej chvilku, . . . Mikulášku!" — a zase jsem musil začíti od počátku . . . Ca—san—dra Mo—ra—re—scu . . . „Těžko, velice těžko na stará kolena učiti se psáti," stýskala si, škrábajíc na tabulce. Ale jaká to byla radost, když konečně toho dokázala, že napsala celé své jméno! . . .

Celá šťastná zavolala svého muže a poslala ho pro mou matku. A této hned ukazovala malé hrbaté a pokroucené písmeky, jak je psávají malí žačkové . . .

„Máš velice vtipnou hlavu . . . škoda, že tě neposílali do školy, kdo ví, co z tebe mohlo býti."

„Pravda, pravda," pokyvovala hlavou.

A sousedky — jak ty ji chválily a jak se ji divily! Neboť, ač vše chtěla uchovati v tajnosti, ony přece se to dověděly a na konec ona sama se chlubila: „Za dva týdny jsem se všemu naučila, paní sousedko, . . a myslíš, že to nějaká maličkost? Takové množství písmen . . . "

A když nadešel den, kdy měla jíti k soudu . . . Jaká to byla starosti! Pětkráte toho rána namočila péro do kalamáře s modrým inkoustem, a psala své jméno. Já jsem stál u ní a přihlížel. „Že jest to tak dobře, Mikulášku?"

„Dobře, jak pak ne!" Vše by bylo dobře dopadlo, kdyby se byla paní Kasandra nerozčilila. A to takto: Vyšla z domu již okolo desáté hodiny . . . zapomněla, že president přijde až o dvanácté." „Horko, horko, má drahá, a já při své tlouštce v šněrovačce . . . čekám — čekám . . . přichází jeden, druhý – mnoho lidí . . . již se mi dělalo zle. Konečně objevil se president . .

Vešli jsme do kanceláře; úředníci jakmile mne shlédli, hned všichni povstali; a jeden přes druhého: račte si sednouti; račte si sednouti, milostpaní; inu řádní, zdvořilí páni, — úředníci, vzdělaní lidé . . . Jest-li pak by se tak zachoval někdo nevzdělaný? Ještě jsem skoro ani nedosedla a již slyším sluhu kancelářského: „Račte k panu presidentovi!" Zbledla jsem a mráz mi pobíhal po zádech . . Nediv se! Měla jsem se poprvé podepsati! . . . Ale konečně jsem si dodala odvahy! . . . Proč bych ztrácela hlavu? . . . Vstoupila jsem." „Přicházíte stran té koupě?" otázal se president.

„Ano!"

„Jste paní Kasandra Morarescu, která kupujete?"

„Ano."

„Prosím, podepište se!“

„Když jsem zaslechla ta slova, div jsem se nezalkla! Přistoupila jsem ke stolu, vzala péro, ale ruka třásla se mi tak, že jsem je stěží držela . . . chtěla jsem začíti — ale nešlo to.“ „Snad není péro namočeno,“ pravil jeden z úředníků.

„Ano, není.“

„Prosím, račte si namočiti.“

„Namočila jsem je tedy a když jsem počala psáti, svezla se s něho veliká kaňka . . . zčervenala jsem jako rak.

„To nic nedělá . . . to nic nedělá,“ těšil mne a podal mi pijavý papír. Mně se zdálo, že klesnu, že omdlím, a omlouvám se: „Již dávno jsem nepsala, třese se mi ruka.“

„Anebo jest snad špatné péro.“

„Ano, snad jest péro špatné,“ praví i zapisovatel a podává mi péro svoje.

Vzala jsem je — ale vše marno, nešlo to — písmeny se mi mihaly a skákaly před očima — štěstí, že hoch paní Profiry mi pošeptal do uší: „sundejte si rukavičky.“

Opravdu, kdybych si byla nesundala rukavičky, byla bych si udělala velikou ostudu . . . Konečně jsem se podepsala — ne právě nejkrásněji, ale přece jen podepsala . . . “

V tom zaslechl jsem kroky a hlas:

„Nechala jsem tě trochu dlouho čekati, Mikulášku, došel mi líh a na plotně to trvá dlouho.“

Paní Kasandra se přiblížila tiše s konvicí kávy, postavila ji na stůl, otevřela skříň, vyndala lahvičku rumu, nalila kávy do šálku se smetanou a podala mi ho . . .

S postele skočila kočka a mňoukala po tichu. Hodiny na stěně tikaly pravidelně. — Venku zářilo slunce . . . bylo krásně, teploučko a mladá svěží zeleň usmívala se v paprscích slunečních . .

„Není snad káva hořká?“

„Ne, ne, — jest velice dobrá!“

A srkaje kávu, zadíval jsem se znovu paní Kasandře do očí, jež zastřeny smutkem stáří pohlížely na mne tak přívětivě, tak neskonale mile. Jak měkké, jak sladké bylo každé slovo paní Kasandry. Ona že jest to? Ta stařena vráskovatá — shrbená — skoro se mi to zdálo víře nepodobné! . . . Zadíval jsem se znovu na podobiznu na stěně . . . zadíval a sklonil hlavu . . . . Jak se vše mění . . .

Když jsem odcházel, doprovodila mne až ke dveřím a políbila mne na obě tváře — a prosila, abych nezapomněl na ni, až zase jednou přijdu do Galace.

Byl jsem tam opět před několika měsíci a zašel jsem i k ní. Nebylo ji však více na živu. Bůh popřej jí pokoje a slávy věčné!

V. Kahle-Häsen:

O původním vyobrazení Kristově.

(Přeložila L. Grossmannová-Brodská.)

Zajisté že každý člověk ve svém životě dle vlastního pojetí zobrazoval si v duchu podobu Spasitelovu. Jak je to ale ve skutečnosti s původním obrazem Ježíše Krista? Z nejnovějšího přísně vědeckého bádání anglického malíře, sira Wyke Baylisse, uvedeme zde několik úryvků. Zmíněný malíř ve své knize „Rex Regum" záhadu tuto částečně objasňuje.

Zmíněný umělec po dlouhém přísném a nákladném bádání, plném překážek, dospěl k úsudku konečnému: Máme skutečně nade všecku pochybnost pravý obraz Ježíše Krista.

Pronikavé studie obrazů Spasitelových počínaje od časů apoštolů až po naši dobu potvrdily tuto víru i jistotu sira Wyka Baylisse.

Oba nejstarší obrazy pocházejí dle všeho z doby první polovice prvního století křesťanského rozdělení času. Jeden z těchto obrazů, jak uvedeno, představuje Ježíše Krista, namalovaného za živa od sv. Lukáše a vyznačuje se velkýma oduševnělýma očima, jakož i výrazným typem, který se pak později stal základem dalších vyobrazení. Druhý obraz, všeobecně známý pod jmenem „Dobrý pastýř", byl nalezen v římských katakombách.

Karakteristika obou těchto obrazů opakuje se pak na všech mosaikách starých basilik i na freskách katakomb v Římě. Typ celé postavy a zvláště obličeje pak nade vši pochybnost nabyl úctyhodného rozšíření a pojetí hlavně proto, že osoby, které znaly Ježíše Krista osobně, schvalovaly tuto věrnou podobu jeho na obrazech.

Zvláštní pak jest, vykládá dále sir Wyke Bayliss, že ani rozkol mezi církví řecko-ortodoxní a římsko-katolickou neporušil hlavní podobu Ježíšovu. Svědčí o tom porovnávání zmíněného již obrazu svatého Lukáše, ve Vatikánu s obrazem Leonarda da Vinci, nazvaného obraz „Nedokončeného Krista", z něhož jest jasně patrno, jak i Leonardo původní základní typus pojal svým vlastním uměleckým pojetím.

Tato podoba, překvapující věrnost rysů obličeje, objevuje se též na freskách na hřbitově u St. Donatilla. Nejkrásnější obraz z prastarých časů jest onen ze St. Donatilla, dle pověsti malovaný jistým římským malířem, jenž Krista osobně znal. Bohužel právě tento vysoce cenný obraz je tak poškozen kouřem a vlhkostí, že lze nyní rozpoznati pouze jeho hlavní obrysy.

Jiný obraz Páně, za jehož tvůrce uváděn jest svatý Petr, v basilice sv. Praxedy, jest vlastně pouhým náčrtem tuhou na látce. Známějším jest již obraz na rouše sv. Veroniky. Známá

legenda vypravuje, když tato zbožná žena provázela Spasitele vlekoucího kříž na Golgatu, že se stal zázrak ten, jak podoba Spasitelova otiskla se v roušku, již mu Veronika podala k otření obličeje zbroceného potem a krví. Jsou dvě takové roušky: Jedna v chrámě sv. Petra, druhá uložena v kostele sv. Sylvestra. Tato poslední sloužila Michel-Angelovi jako vzor k jeho hlavám Kristovým. Ostatně obě tyto roušky Veroničiny ukazují stejnou podobu. Vysvětluje se to obyčejem, panujícím v Jerusalémě za času Ježíše Krista, že milovaným zemřelým pokrývali obličej rouškou, do níž vetkána bývala podoba nebožtíků.

Starožitné církevní nádoby mešní i oltářní ozdoby náboženské, nalezené svého času v římských katakombách, jsou posud zachovány. Na čtyřech těchto posvátných předmětech hlava byla od prvních křesťanů uznávána za velmi věrnou podobu Kristovu. Jsou to tři malby a čtvrtá jest dílo stříbrníka. Z drahocenného kalichu, vykopaného v Antiochii, musila býti dříve velmi pozorně odstaněna silná vrstva utvrdlé země. Pod ní objevily se nálezcům velkolepé vytvořené dvě skupiny, v jejichž obou středu jest Ježíš Kristus, a sice jedna skupina zobrazuje Spasitele jako 12leté pachole, kdežto druhá předvádí muže dospělého. Dle dobrozdání věhlasného badatele starodějinného Gustava Eisena, který nález podrobil bedlivému zkoumání, jsou to podoby vytvořené přímo ze života. Ovšem jednu skupinu od druhé, totiž její zhotovení, dělí od sebe několik roků.

Také bylo nalezeno mnoho vyobrazení malovaných na skle, na zlatých kostelních kalichách, na rouškách, anebo provedených v basreliefu na mramorových sarkofágách. Takových nálezů bývalo hojně a byly různé ceny i zajímavosti.

V Novém zákoně nenalézá se nijaké určité potvrzení toho, že Pán také jinak žil u svých věrných nežli v jejich paměti. Ale Justus Martyr (Justus Mučedník), jenž žil mezi 100 a 150 lety po Kristu, zmiňuje se o vyobrazeních Ježíše Krista, která pro svoji věrnost bývala radostně uznávána přáteli Ježíšovými. Nedalo se však na jisto určiti, zdali se Justus zmiňuje o onom výše uvedeném již obrazu sv. Lukáše anebo měl-li na mysli onu nástěnnou malbu v katakombách v Římě. Toto zůstalo nerozřešeno.

Na základě všech těchto bádání, údajů i porovnání pečlivých anglický badatel dokazuje, že dle starých vyobrazení máme skutečně obraz Ježíše Krista dle jeho životní podoby věrně provedený.

Ludm. Grossmannová-Brodská:

Návštěvou v gymnasiu v Jindř. Hradci.

Jako proslavené gymnasium v Litomyšli, založené před tolika sty roky od tehdejších šlechtických majitelů panství z Pernštýna a Montfortů, tak i gymnasium v Jindřichově Hradci bylo založeno rody Rožmberků a Vítkovicův, při čemž je pozoruhodno, že až na naše časy zachovaly se tyto naše školy tak dávno již založené.

Však již tehdy znali oceňovat osvětu ducha a všestranné vzdělání. Dříve nalézalo se gymnasium v nevelké nárožní budově na konci náměstí, načež bylo v době Josefinské umístěno v zabrané Jezuitské koleji, kterážto budova arci již dávno nepostačuje, proto se nyní provádí a dokončuje velmi rozlehlá budova nového příštího gymnasia v nejpřihodnější poloze, naproti velkolepému městskému parku.

Ty šeré úzké kobky, nevelké síně s málo pohodlnými a nehygienickými lavicemi školními, dlouhé chodby, dvůr s arkádami, stará kaple s patinou úctyhodné starožitnosti, to všechno překvapuje a dojímá návštěvníka této na pohled střízlivé podlouhlé budovy, stojící v sousedství bývalého chrámu, úhledného to stavení sloužícího nyní k účelům vojenským.

V nynější gymnasijní (dříve klášterní) kapli je oltářní obraz 14 sv. pomocníků i velice památný prapor studentstva, darovaný od dívek Hradeckých, dále jest zde neméně památný a starobylý prapor zpěváckého spolku „Černín".

Že nynější gymn. budova sloužila dříve klášternim účelům, svědčí o tom těsné, málo vzhledné učebny, jejichž dvéře umístěny řadou na dlouhých chodbách. Není však nijak jednotvárnou procházka po chodbách, osvětlovaných řadami oken do dvora vedoucích.

Shledáváme také mnoho zajímavostí. Především je na chodbě pěkný malovaný obraz vlasteneckého faráře Jandery, který celé své jmění 1100 zl. r. 1809 odkázal na obnovu a znovuotevření gymnasia, které za Napoleona I. na pět rokův zaniklo.

Na zdejším gymnasiu studovali Jablonský, Mířiovský, Tadra, Strejček, Studnička, Rezek a mezi mnohými stejně zasloužilými muži byl tu i náš zakladatel Vlasti, P. Tomáš Škrdle, jenž zde abituroval v roce 1875.

Jak dojímá pohled na tuto skupinu bývalých abiturientů, kteří se sem sjeli po několika desítkách rokův! Však jsou to mnozí bělovlasí starci jako n. p. † P. Škrdle, zavěšený v rámě bývalého spolustudujícího a také již zemřelého Aloise Breindla; taktéž bývalý farář v Hrádku u Vlašimi, nedávno zemřelý P. Fr. Kamarýt zde ve stejnou dobu studoval. K vůli úplnosti budiž uvedeno, že kromě dvou právě uvedených s P. Škrdlem stu-

dovali † Jos. Bauer, oekonom v Jindř. Hradci, Mat. Fišer, pokladník záložny v Soběslavi; Ant. Sixl, notář v Nechanicích; Heliodor Dlouhý, vrch. finanční rada v Uh. Hradišti; † P. Theodor Zátka, katecheta divčích škol v Jindř. Hradci; † Vojtěch Novotný, farář v Kumžaku.

Jako hosté byli sjezdu tehdejších býv. abiturientů přítomni † Ph. dr. Ant. Decker, gymn. ředitel v Jindř. Hradci, vzácný lidumil a zakladatel podpůrného spolku studentského; † Frt. Rypáček, prof. v Brně, a † Konst. Löffler, rada zem. soudu v Brně.

Tolik pro zajímavé vysvětlení těm, kdož v paměti uctívají zásluhy † P. Škrdle o rozvoj katol. písemnictví.

Ostatně jest podobných fotografických obrazů po chodbách nespočetné množství a mezi tím rozvěšeny vzácné starožitné malby, obrazy vynikajících žáků, abiturientů studovavších zde už před 45 roky. Zajímavé staré obrazy cizích krajin i typů svědčí, jak již tehdy v klášteřích se pěstovalo umění.

Zajímavá i poučná jest procházka památnou budovou, je-li tak zasloužilým průvodcem pan prof. G. Erhart, provádějící nás po Jindř.-Hradeckém gymnasiu.

❁ ❁ ❁

Georges Toby:

Půlnoční.

Rispetti.

V půlnoční dobu pějí zvony sborem . . .
to Svatá noc se snáší nad krajem
a v ozářeném chrámě vesničané s chórem
radostně pějí, že Král spásy všem
se zrodil v této zimní Svaté noci,
by smrtí vykoupil nás z hříchů moci,
že skřehlý zahříván ve chlévě leží
a celý Bethlem s dárky k němu běží.

Tu s kůru písně pastýřské se lehce
v zpěv lidu vesnického vmísily,
hlas tympánů, trub hlahol opět těžce
se třásl chrámem, housle vzkřísily
lid modlící se, pějící. Neklid
z jich srdcí prchl, v očích perel třpyt
se blyští. S kůru a ze chrámu všech stran
zpěv hřmí: Dnes Kristus narodil se nám!

Prof. Václav Hübner:

O soustavě Koperníkově.

V čísle 3. byl stručně podán životopis Koperníka. Až do časů Koperníkových považovala se země za nehybný střed všehomíra; dále se učilo, že kolem země obíhá řada oběžnic, nejblíže jest Měsíc, pak Merkur, Venuše, Slunce, Mars, Jupiter a nejdále Saturn. Naše měnlivá luna a jasné slunce byly tedy počítány k oběžnicím. Nepravidelný a nestejný oběh oběžnic těchto považoval se pak za výslednici běhů kruhových, čímž všechno uvedeno na nejdokonalejší tvary, jakž toho vyžadoval filosofický názor řecký. Poněvadž se vyskytovaly hojněji a zřejměji neschody mezi pozorováním a výpočty drah oběžnicových, nemohl Koperník nalézti východu z labyrintu takto povstávajícího a proto zavrhl celou soustavu Ptolomeovu a počal budovati nový názor, při němž by se nevyskytovaly tyto neshody.

Především prostudoval pilně všechny tehdáž známé spisy starých filosofů, aby poznal, zdali již dříve někdo podobného náhledu nevyslovil, k jakému sám přišel. Když se přesvědčil, že již ve starém věku vykládali pohyby nebeské jako zdánlivé, pohybem země způsobené: Filolaus (r. 450 př. Kr.) učil, že se země ve 24 hodinách otáčí kolem centrálního ohně, aby den a noc způsobovala; Niketas syrakusánský (r. 380 př. Kr.), že vše stojí a jen země se otáčí; Aristarch (r. 250 př. Kr.) vykládal, že slunce a hvězdy jsou nehybné a že země v šikmém kruhu kolem slunce obíhá, zároveň kolem sebe se otáčejíc.

Byv tímto svědectvím posílněn k odvážnému podniknutí svému, jal se všemi silami pracovati o provedení soustavy světové, zakládající se na pohybu země. Výsledek svých mnohaletých pozorování a výpočtů vyložil pak ve spisu, jenž v Norimberce r. 1543 ponejprv vyšel tiskem s názvem: „*Nicolai Copernici Torunensis de Revolutionibus Orbis coelestium libri VI.*“*) Spis tento věnoval papeži *Pavlu III.* nejen na důkaz své úcty, nýbrž i na znamení, že považuje vše, co v něm obsaženo jest, za nezávadné a učení církevnímu neodporující.

Spis je nanejvýše zajímavý a charakterisuje co nejlépe vznešeného ducha Kopernikova. Po jedné straně skromně vykládá, jakou úlohu si vytkl a jak ji provedl, s druhé strany snaží se vyvrátiti co nejdůrazněji námitky, které by se mu mohly činiti, zejména od lidí věci neznajících, ale úsudek si osobujících.

---

*) Druhé vydání vyšlo 23 let později v Basileji.

Třetí vydání uveřejněno v Amsterodamě 75 let po smrti spisovatelově.

Čtvrté vydání obstaráno v XIX. století ve Varšavě a sice Baranowskim.

Páté vydání uspořádáno r. 1873 na oslavu 400leté památky Koperníkovy v Toruni, při němž svědomitě použito rukopisu pražského.

Co se tkne této druhé stránky, vyslovuje zásadu, že matematické předměty mohou jen matematikové posuzovati „Mathemata mathematicis scribuntur", a že tudíž překroucený výklad některého místa písma svatého nemůže se považovati za rozhodující u věcech těchto.

Kopernik byl tak přesvědčen o pravdě nového názoru, jež tu vykládal, že nemohl ani věřiti, jak by někdo, prost jsa zlé vůle nebo přehorlivé zaslepenosti, mohl ve spisu jeho vysliditi něco protikatolického. Jinak arci soudil *Schoner*, kterýž žil uprostřed bojů náboženských, jakéž vystoupením Lutherovým v Německu se vyvinuly. Ve zvláštní předmluvě „Ad lectorem *de hypothesibus huius operis*", snažil se způsobem naivním věc vyložiti co domněnku, která může, ale nemusí míti ve skutečnosti platnost. Hrdinský čin Kopernikův jmenován tu hypotetickým pokusem. Bohužel, že nemohl se Kopernik ohraditi, zajisté by jeho mravní statečnost byla tu slavila skvělé vítězství! Přátelské pokárání, jakého se prý dostalo Schonerovi od Tiedemana, nemohlo nahraditi veřejné zadostiučinění, které by si byl spisovatel sám zjednal.

Jako zvláštnost sluší tu ještě vytknouti, že předmluva, kterou Kopernik sám k svému spisu připojil, byla vynechána a v prvních vydáních nebyla tedy ani vytištěna, teprve v našich dobách přišla do veřejnosti.

V knize první, čítající 14 kapitol, vykládá Kopernik, že svět i země má podobu koule, že dráhy těles nebeských jsou kruhové, názor to starořecký, a že rozměry všehomíra jsou nesmírné, srovnají-li se s rozměry zemskými.

První sféra, kteráž všechny objímá, jest nehybná *sféra stálic*, k níž vztahujeme pohyby a polohy ostatních těles nebeských. Když pak promluvil stručně o pohybech země, přechází k výkladu některých pouček geometrických a mezi nimi vyskytují se vynálezy ze sférické trigonometrie, kterýmiž se Kopernik osvědčil býti i důmyslným matematikem.

V druhé knize rozdělené taktéž na 14 kapitol, omlouvá se předem, proč užívá slov jako *východ* a *západ* slunce, které podle jeho výkladu nemají původního smyslu; praví tu velmi dobře, že věc je v jeho soustavě jiná sice, ale že užívá přece starých známých slov, jelikož jest třeba s nimi spojovati nový význam.

Především jest tu obsažen popis kruhů matematických, kterými se nebesa rozdělují na pole, dále vyložen způsob, jak se měří naklonění osy zemské k ekliptice a pak pojednáno o úhlech, v nichž se protínají rovník, ekliptika a poledník, z čehož odvozuje deklinaci a přímý výstup; na to odvozuje nerovnost délky denní a měření a dělení času, východ a západ hvězd a konečně rozložení jejich na obloze, při čemž vypočítává všechny viditelné hvězdy v střední Evropě podle polohy v souhvězdí. Všude jsou připojeny příslušné tabulky, jakož i matematické výklady, které k vysvětlení těchto výjevů náležejí.

V třetí knize, která čítá 26 kapitol, vykládá druhý pohyb země, obíhání její kolem slunce, jakož i všechny výjevy na tomto pohybu založené; zde uloženy jsou výsledky nejnamahavější práce a nejhlubšího důmyslu Koperníkova. Především vytkl důležitý, nejstarším hvězdářům neznámý rozdíl mezi rokem slunečným a hvězdným, načež poukázal k nestejnosti běhu ročního, jakož i průseku ekliptiky s rovníkem, tak zvaného bodu rovnodennosti. Učí tu, že osa země, jsouc vždy sama k sobě rovnoběžná, podléhá dvěma velmi zdlouhavým pohybům, takže pól její asi v 26000 letech opisuje kruh od východu k západu, kolem točny ekliptiky, z čehož jde, že couvání bodu rovnodenního ročně asi 50" měří a zároveň, že tento pól se blíží a vzdaluje od ekliptiky, čímž se periodicky mění naklonění této roviny, v níž země kolem slunce obíhá k rovině rovníkové, v níž se otáčí. Konečně tu ustanovil přesně délku jednoho oběhu zemského nebo délky roku slunečního a to pro tehdejší dobu, neznající našich přesných fysikálních pomůcek, tak důkladně a určitě, že sotva o 28 sekund jest jeho výsledek větší než našich hvězdářů.

Čtvrtá kniha rozdělena jest na 32 kapitol, v ní zabývá se s měsícem neb lunou, předmětem to nanejvýše choulostivým, který teprve v našich dobách byl pronikavým rozborem Hansenovým zcela opanován. V druhé polovici této knihy podal zevrubnou teorii zatmění, při čemž vyšetřil vzdálenost země od slunce a měsíce od země, aby mohl vypočítati průměry stínových kuželů, do nichž se tělesa při oběhu svém ponořují.

V páté knize, 36 kapitol obsahující, podává Kopernik teorii jednotlivých planet, pohybujících se kolem slunce a vyvádí tudíž dopodrobna soustavu svou, všeobecně již v první knize vyličenou.

Škoda jenom, že Kopernik se nepokusil též příčinu jednoduchých planetárních pohybů blíže vypátrati a vystopovati; byl by nejenom vyložil, nýbrž snad i částečně odůvodnil rozmanité zjevy, které poskytuje soustava sluneční.

Šestá kniha, kteráž končí celé dílo, představuje jaksi doplněk páté, jednajíc v 9 kapitolách opět o oběžnicích, zejména o jich pohybu co do šířky a udávajíc sklonky jednotlivých dráh oběžnicových.

Přehlédneme-li, co Kopernik ve spise vyložil, poznáme, že rozdíl mezi jeho soustavou a Ptolemeovou lze stručně naznačiti: *Vyměnil slunce se zemí a přidělil této oběžnici měsíc jako družici.*

Pokud země stála, stálo i hvězdářství; a když země uvedena do pohybu, dostalo se i hvězdářství do proudu.

Literatura.

ČESKÁ.

F. E. Tisovský: **Začarovaná světnice a jiná povídka.** S illustracemi R. Adámka a V. Čutty. Vydal Jos. R. Vilímek v Praze. Cena K 20.

Po letech Hanuš chce navštíviti rodiště otcovo, kde dříve měli statek. Až nápadně vlídně byl přijat novým hospodářem Pecharem. A jak by ne, když ho považují za vyživovacího inspektora, jenž hledá ve válce utajené obilí. To jest ukryto v začarované světnici, kde chce Hanuš přespati jako v místě otcem velice oblíbeném. Skrýše nalezena, ale nepravý inspektor spíše si oblíbí hospodářovu dceru, než aby ho udával. — Také druhá povídka Stříbrný holub zasahuje v dobu válečnou, která ještě dlouho spisovatelům bude poskytovati vděčnou látku. Zde hlavní osobou poručík Hájek, jenž dovoluje českým vojínům přebíhati z madarského vojska k Rusům, sám rovněž na útěku byl raněn a do Prahy se dostal. Kolem něho seskupeno mnoho jiných osob, trpících strastmi válečnými, kdy panoval boj o kus chleba mezi dětmi, lidé se chvěli o své miláčky a šuškaly se zprávy o nadcházejících červáncích svobody. I zde všechno smírně skončí. První povídka hodí se pro dospělé, druhá pro mládež. Illustrací jest hojnost a dosti případných. Úprava vkusná. Liga † 12.

Inaugurace rektora dne 23. listopadu 1920. Vydala universita Karlova v Praze. Nákl. akad. senátu 1921, Stran 88. — Zákonem ze dne 19 února 1920 vrácena české universitě práva, která jí za vlády habsburské byla upírána, resp. odňata. Odstupující rektor (prof Zubatý) připomíná to jako nejdůležitější událost; česká universita stala se takto dědičkou vysokého učení, jež založil náš král Karel, slavné paměti. Nový rektor (prof. Mareš) nazývá to restitucí dobrého práva, plynoucího z vůle zakladatelovy. (str. 62) Stálo se to ovšem za protestu akad. senátu university německé, která se prohlašovala za jedinou pravou dědičku dřívější university, do r. 1882 nerozdělené. Zde může zajímati ta okolnost, že universita česká zcela právem poukazovala na to, že universita založena králem (r 1348) pro národ (resp. stát) český, ne pro Němce (říši německou); tento důkaz a důvod stačil, aby se universita česká domohla svého dobrého práva. Vůle zakladatelova tedy respektována; bohužel důvod tento neimponoval zakonodárcům, když brevi manu ochuzeny kostely a beneficia, jimž odňato jmění od dobrodinců (často od králů) jim věnované. Zde rozhodla moc proti právu, jako dříve moc (habsburská) rozhodovala pro Němce. — Obnovením university Karlovy obírá se tedy zajímavá a důležitá přednáška nového rektora dra. Frant. Mareše. (Str. 51—88.) Prof. Mareš také celou akci vedl (ovšem jménem university) a jeho řeč má býti důkazem, že zástupci university hájili práva svého a cizího práva (německé univ.) neporušili, neboť universita musí vésti národ k pravdě a spravedlnosti, aby neupadl do jámy křivdění a znásilňování." Toto stanovisko jistě se v celém vzdělaném světě schválí; čeští katolíci by si ovšem přáli, aby se jich universita zastala proti řádění volnomyšlenkářů. — — Ze zprávy odstupujícího rektora třeba uvésti aspoň toto: Zákonem ze dne 24. června 1920 rozdělena posavadní filosofická fakulta (obou universit) na fakulty dvě: filosofickou (pro vědy filologické a dějezpytné) a na fakultu přírodovědeckou (pro vědy matematické a přírodní.) Při této příležitosti lze ovšem vytknout, proč se na české universitě via facti odpírá fakultě theologické právo na úřad rektorský členům této fakulty, kterážto právo pražská universita německá respektuje, čímž ovšem před soudem dějin zachová si prestiž generosnosti a smyslu pro právní i historické cítění Tak by naše universita ještě lépe svítila (dle slov prof. Mareše) národu dobrým příkladem, aby se vždy chránil křivdění a znásilňování. Tu nejde o členy zmíněné fakulty; ti si dobudou ctí a váženosti svojí vědeckou zdatností, ale čeští katolíci vidí v tom osten protinábo-

ženský a prsty volnomyšlenkářské. Než to jen tak mimochodem. — Při fakultě právnické a filosofické zřízeny kursy pro službu konsulární a diplomatickou, jež řídí prof. dr. Gruber. Universita těžce pociťuje následky války — drahotu, ježto se synům a dcerám chudších rodičů stává universitní studium již skoro nemožným. (To platí ovšem i o středních školách, že zvlášť nadaní venkovští hoší pro chudobu rodičů nemohou se vůbec studiím věnovati. V poslední době pro nepřízeň poměrů zrušeny i některé konvikty, kde dříve mnozí nadaní jinoši zdarma nebo za nepatrný poplatek vystudovali.) Mensa akademická snažila se ze všech sil (za pomoci vlády) pomáhati a a opatřila přes půl milionu obědů. V kolejích Hlávkových bylo 210 chovanců. V koleji Masarykově umístěno přes 300 členů (v bývalé donucovací pracovně 230 a v klášteře u Kapucínů 85.) Pro slovenské studentstvo je kolej Štefánikova na Letné, která opatřuje 63 studujících. — V letním semestru bylo posluchačů na č. universitě 6864 (v zimním 7308), mezi nimi 1145 žen. Na bohosl. fakultě 18 posluchačů řádných a 7 mimoř.; na právnické 1984 řádných a 848 mimoř.; na lékařské 2241 řádných; na filosof. 1032 řádných a 308 mimoř. Odstupující rektor končí apelem, aby studentstvo pracovalo pro myšlenku slovanské jednoty a vzájemnosti, a Praha aby byla střediskem těchto snah. Universita ztratila úmrtí tři členy Rud. Dvořáka, Em. Maixnera a Ed. Nesla, jejichž životopisy se v univ. publikaci uvádějí. L. † jv.

Karel Klostermann: **Kulturní naléhavost.** Věnováno všem lidem dobré vůle. Vyšlo u Jos. R. Vilímka v Praze. Cena Kč 5.

Nemůžeme než hned předem doporučiti nejnovější dílo českého romapisce K. Klostermanna. Vyznává, že to psal přímo krví. Vidí mnohé špatnosti a nectnosti zejména u mladeže dnešní doby a chce ji lépe vychovati a přivésti k ideálům. Napomíná, aby přilnula k přírodě, netrápila zvířat a ani nebyla přítomna na porážkách, aby zanechala bezúčelného ničení motýlů a brouků. Autor jeví se tu jako apoštol idealismu, jako vzácný myslitel a starostlivý učitel národa. Varuje před malicherným hašteřením, před bojem stran a tříd, poukazuje na lásku, již vyjádřil „dobrý rabbi z Nazaretu", božský její hlasatel (8) lituje, že obraz jeho byl odstraněn ze škol a je jist, že lidé dobré vůle se o to postarají, aby tam byl navrácen. „Odpusť jim, Pane, neboť nevěděli, co činili!" Lituje, že mládež sesurověla až k zvlčilosti a chce ji přivésti nazpět k zásadám pravé lidskosti. Autor vyznává: Věřím pevně v nejvyšší Moudrost, jež řídí běh světů, v Nejvyšší lásku, jež objímá vše, co žije a nedá ničemu umírati na věky . . . Věřím pevně, že duše člověka je nesmrtelná, že bude trvati a dále tíhnouti za ideály dobra, pravdy i krásna Uznává zákony a předpisy, „jež dal ten, jenž umíraje v hrůzných mukách na Golgotě, odpoustěl těm a za ty se modlil, kteří mu připravili tato muka" (19). Věří v odplatu Nejvyšší lásky. Lituje, že s pokrokem vzdělání rozumu a poznatků nepostoupilo stejnou měrou vzdělání citu (34). Musí se pěstovati láska k veškerému tvorstvu a soucit se všemi tvory. Lituje, že ve spolku proti týrání zvířat v Plzni není ani jediný dělník, cituje Písmo, že spravedlivý se slituje i nad hovadem. Odporučuje Národní park jako útulnu nedotknutelné přírody ve výměře několika set hektarů třeba v oboře Černické u Bechyně. A. D.

Fr. Filip Konečný: **Svatý Dominik**, zakladatel řádu kazatelského. Vydal Ladislav. Kuncíř v Praze IX., 394. Stran 353. V srpnu 1921 kazatelský řád slavil vzácné jubileum, před 700 lety zemřel jeho zakladatel, sv. Dominik. Tato okolnost zavdala příležitost k sepsání důkladného díla o tomto světci. Autor dokládá, že máme o sv. Dominiku celou samostatnou literaturu, kterých pramenů také užil; i v češtině o něm bylo psáno, ale takového díla posud v naší literatuře nebylo. Je to spis slovesné i věcně dokonalý, také illustrovaný. Vyniká spolu tím, že jest historicky zcela přesný. Svatý Dominik vylíčen jako skutečný hrdina, jako obnovitel křesťanství mezi bludaři, zakladatel lidumilných ústavů, jako apoštol, „světlo církve", jak byl nazýván. Zemřel v 51. roce, podlehnuv námahám apoštolským a dobrovolnému strádání. Přičítá se mu též původ sv. růžence. V krátké době vykonal díla takřka nadlidská (v jižní Francii, sev. Italii). Ke spisu připojeny důkladné poznámky. Liga † 12.

Babička Zahradničková. Povídka. Napsal J. D. Konrád. Nákladem Zemědělského knihkupectví A. Neubert v Praze. (Kč 12·—) Autor, jenž svým perem zapsal se zlatě do srdce všech milovníků dobré české knihy, podává v tomto díle nadmíru zajímavý obrázek starosvětský, jeden z mála zachycených postřehů uplynulé doby. V povídce této maluje nám rázovitou postavičku z galerie našich babiček, typickou, čistě českou panímámu při vzorném pořádku, důvtipu i rozšafnosti. Babička Zahradničková nežila darmo sto dva roky. Požehnaný život její přinesl mnoho dobra jejímu okolí. Poutavý děj seznamuje nás s dobráckým stavitelem Zahradníčkem, dobráckým manželem, trochu pod pantoflem, s kovářem Kudrnou, jemuž babička draho zaplatila za jeho žert z jejích falešných zubů, s nespravedlivým vrchním správcem Pelíškem, nad jehož intrikami zvítězila její lest. Přečetné poznámky a úsudky babiččiny, jimiž nikdy nešetří, pobaví každého čtenáře a babička Zahradníčková bude mu čím dále milejší, třebaže stoletá ještě si zatančila solo a dostala od tanečníka štipanou hubičku Což teprve její vzpomínky na první chvíle manželství, na dědečkovy housle, první mráčky na domácím nebíčku. Co tu náladových obrázků, jež vyvolají milé ozvěny v duši čtenářově.

Francois Coppée: **Skývа chleba a jiné.** Přeložil Ladislav Rašín. Vydal B. Stýblo v Praze.

Dvacet obrazků z francouzského života obsahuje tato sbírka. Některé jsme četli v časopisech. A jak to bývá, jsou ceny rozdílné. Pohozený chléb rozmařilce čím jest pro hladového, „česká kralovna" cestou do Paříže poučena, jak vychovati syna-vladaře, kapitán hrdina, rozdělování svěcených chlebů, láska sluhova syna do šlechtičny a smrt jeho pro její čest, syn Pařížanky ubohou hračkou, kdo bydlí v osvětleném okně (mrtvý), zhýralec pojednou se vyhoupne na ctihodného otce, fantasticka historka o královském princi francouzském, vojín se pomstil majorovi tím, že ho zastřelil, starost kmotra o kmotřence, šlechetná bilitářka. K nejlepším obrazkům náleží Madonka — osud jeptišky. Jsou to výseky ze života, motiv jejich rozličný, někdy jenom podřadný jako Kartáč na drobty—příčinou sňatku, Lví drap—dárek z lásky. V překladech raději vidíme díla větší, ač i v těchto zobrazuje se duch spisovatelův a poskytuje se milá četba těm, kteří k rozsáhlým pracím nemají času a chuti. Úprava vkusná s barevnou obálkou.

Liga † 12.

Pod tíhou osudu. Dvé povídek z luhačovického ovzduší. Napsal Jaroslav Smiřický. Nákladem Zemědělského knihkupectví A. Neubert v Praze (Kč 11·—). V krátké době vychází podruhé tato kniha. V půvabném rámci našich nejkrásnějších, opravdu slovanských lázní zasazeny obě povídky. První z nich líčí dojemně tragickou lásku dvou čistých duší a dává si otázku: Je možný tyzí, ideální poměr mezi mužem a ženou, byť byli poutáni jinými svazky? Jsou dosud na světě lidé schopni obětí, obdiv a úctu vynucujících. A knihou plnou životní pravdivosti dokazuje: Ano, je to možno! Rekyně románku paní Maruška vyrůstá před vámi v majestátní, smutkem obestřené kráse. Přemohla sebe samu, hledá uklidnění ve stírání slz s lící jiných strádajících. Jak slovácky ohnivá, ale v jádře měkká, trpitelsky veliká je postava Ondráše, jejího úctyplného milence! S osudem jejich úzce spiat osud šťastnější dvojice — dra Soukala a Karly. — Druhá kratší povídka dotýká se neméně zavažné otázky: Je lépe jíti za svou vášní nebo tužbou a způsobiti jinému velký bol, či nutno zůstati věrným své povinnosti i za cenu vlastní drasavé bolesti? Autor vyhrocuje povídku v závěr: Nad vášní stojí povinnost. Je tolik látky ku přemýšlení v této knize a přece neunavuje. Ti, kdož znají Luhačovice, rádi sáhnou po ní, neboť vybaví jim nádherný koutek moravského Slovenska s jeho ruchem a nevyrovnatelnou poesií.

Malá učebnice katolická pro nižší třídy škol českých i pro vyučování soukromé. Dle schválených knih školních upravil František Jedlička. Cena 10 K. Nákladem Serafinského díla lásky v Čes. Budějovicích. Za nynějších poměrů nutno zvláště upraviti látku k vyučování náboženství — to se uznává všeobecně; dějí se také různé pokusy, jichž ukázky nacházíme,

v odborných časopisech. Též horlivý katecheta a jednatel „Seraf. díla lásky“ v Čes. Budějovicích Fr. Jedlička vydal vedle jiných příspěvků nyní „Malou učebnici katolickou“ rozdělenou na dějepravu Starého a Nového zákona; v 92 článcích probráno tu všecko nejpotřebnější. K učebnici připojen od str. 99. „Malý katechismus“ pro nižší třídy škol obecných, k opakování zvláště probraného učiva dle této učebnice, jejíž změny a p. zaslány buďtež autorovi. J. F. Křtěnovský.

Přítel opuštěných. Měsíčník věnovaný blahu osob opuštěných. Redaktor Jan Ptáček. Tiskem družstva Vlast. Deset již roků vychází tento měsíčník, jehož čistý výnos věnován jest na vydržování Domova u sv. Antonína pro opuštěné na Král. Vinohradech s filiálkou v Lysé n. Labem. I tento přinesl kromě četných básní od různých pěvců též hojnost vybrané četby zábavné i poučné od spisovatelů: Aloise Dostála, který má zde práce: „Zadrž!“, „V masopustě“, „Neznámý host“ a „Na usmíření“. V. Hradského (P. Fr. Žáka): „Zíznivé napájeti“ a „Pocestné do domu přijímati“. L. Grossmannová-Brodská: „Na Boží úrok“ a překlad obrázku „Dětské nebožátko“. Jul. Vlasáková: „Pletačka“ a „Mařenčin dárek k Ježíšku“. Václava Kronusa „Rondeau“ a m. j. Jak pro vybraný obsah tak pro šlechetný účel doporučuji list tento, na nějž předplácí se ročně 10 Kč. Jos. Fabian.

Marianský kalendář pro katolický lid na rok 1922. Řídí Alois Dostál. Ročník XXXVIII. Nakladatelství J. Steinbrenera ve Vimperku. Cena Kč 9.

V čele tohoto kalendáře jest krásný barevný obraz „Matko, hle Syn tvůj! Synu, hle Matka Tvá!“ Též celostránkový obraz „Vykupitel potkává na křížové cestě svou milovanou matku“ jest velice zdařilý, jakož i podobizny J. M. Šimona Bárty, Dr. Ant. Cyr. Stojana, Dr. Karla Kašpara a j. Povídky, obrázky, básně a p. uveřejnili tu: Alois Dostál, jenž má zde tři poutavé práce a sice: „Zubožené srdce“, „Poslední poutnice“ a „Ze zvědavosti“. Dr. M. Kovář několik básní. F. K. Horský napsal sem obrázek „Hošík naší milé Paní“ (se 3 barevnými vyobrazeními). Od K. Žďárského jest zde úvaha „Panna Maria pomohla“; od Fr. Picka-Zásmuckého povídka „Nalezenec“ atd. Doporučuji oblíbený tento kalendář každému co nejvřeleji.

Šeb. Rada.

RUSKÁ.

Izvěstija iz Kumassov. Svjaščénnik (kněz) Mekšej Nikolajevič Bělka ve svém spisu „Noviny z Kumassů“ se 600.000 obyvateli Ašantů, z nichž chtěl nadělati křesťany, avšak nemoce a válka světová mu jeho záměr pokazily, oznamuje bývalou černošskou říši zvanou Ašanty, jež jest nyní zadní zemí anglické osady, zvané zlaté pobřeží v Africe, obsahující 27.500 km□. Tato země vzestupuje ku severní straně terasovitě a protéká ji řeka Busum též Pro zvaná. Pěstují se tu: Yamby, durra, kukuřice, proso, rýže a též tabák. I zlato se zde nalézá vedle dolování železa (zlaté a železné rudy). Průmysl spočívá v zlatých ozdobách, vzorkovaného kartonu, pokostovaného (firnisovaného) hrnčířského nádobí a kožešin. Cílým karavanným obchodem zaměňují se tyto výrobky, jako slonová kost, sůl, palmový olej, gurunové ořechy, kopalová guma, indigo, batáty, yamské kořeny atd. za evropské zboží. Ašanti náležejí k Odšim Hlavní město zove se Kumassy (Kumassi). Země ašantská jest pod správou Anglie. Spisovatel, svjaščennik Alekšej Nikolajevič Bělka, lituje, že se tam nedostává křesťanských věrozvěstů katol. církve, kteráž aby se i na celé Rusi rozšířila. Josef Seřík-Vitinský.

„Katoličeskija Vědomosti“, spis vyšlý v Kaiře, cena a vydavatelství neudány, seznamuje nás s egyptským světlobarevným národem, zvaným „Nam-Nam“, jenž, co do vzdělanosti daleko předčí Kannibaly, původu jest semitského. Nam-Namové jsou lidem loveckým, avšak pěstují též mimo honbu kukuřici, batáty, tabák a p. Křesťanství se tam ujímá, nedostává se tam však misionářů. Nam-ňamové obývají území přes 170.000 km², území to na západních přítocích Nilu a Velle, jižně od Vadaj, území toto je velmi vodnaté a úrodné. Spisovatel míní, že Nam-ňami jsou stále vzdělanější a byla by tam nepříliš trudná práce pro misionáře, kteříž by je vzdělávali

učili řemeslům, vzdělávání půdy a všem praktickým věcem vedle náboženství křesťanského, jak to vůbec naši misionáři všude u nevzdělaných národů činí, jsouť rolníky, stavitelí, řemeslníky, lékaři, vyučují lid, všude zařizují vedle kostelů školy a Bůh jim žehná, všude, kde zasadili kříž, zkvétá v krátce i vzdělání a blahobyt a z divokých národů stávají se národové vzdělaní a pokojní. Křesťanské náboženství učí je milovati bližního jako sebe samého. Vadaj (Dar Salá) jest říše ve střední Africe, východně od Bornu a Bagirmy, západně Dalfaru a sahá od Vadjangy v zem Tebu. Dar Salá čili Vadaj jest vysočina stepová, skrze niž proniká několik hor a jest ovodňována několika obdobnými řekami a jezery. Roste tam pšenice, rýže, kukuřice, dále melóny, „durra", palmové ovoce, ze zvěře jsou tam gazelly, sloni, nosorožci, opice atd. Obyvatelů je dobré tři miliony, jsouť to ponejvíce Arabové, kteříž jsou Mohamedáni. Půl milionu čítající lid pod názvem Maba jest ve Kadaji lidem panujícím. Ostatní obyvatelé rozpadávají se v různé kmeny, z nichž uvádíme následující: Rodaj, Ueband, Džema, Malanka, Madaba, Debba, Abisoth, Marfa, Massalid, Kašmera a Kurunka. Jsou tam též obchodníci z Bornu. Arabové se tam pěkně do středu usadili, žijí tu černoši zvaní Tingus. Dar Sala náleží nyní ku francouzskému Kongu. Hlavním městem jest Abešr. Spisovatel „Katolických Vědomostí píše, že hlavním vývozem z Vadaje jsou pštrosí péra, slonové kosti, tamarindové dřevo, kůže z rinocerů. Pro misionáře jest tam „óčeň trudno". Ovšem Arabové jsou zastaralými prodavači lidí. Teď je to pod francouzskou vládou, bohdá že duch kardinála Lavigeriho i tam učiní otroctví konec. „Messis quidem multa, operarii autem pauci." Těmito slovy končí spis „Vatol. Vědomosti."

Josef Seřík-Vitínský.

ANGLICKÁ.

„National Catholic Welfare Counsel" ve Spojených Státech Severní Ameriky, vydal v „Directory of catholic colleges and schools", znamenitý přehled o horlivosti amerických katolíků v ohledu katolického vyučování. Z toho je zřejmě viděti silnou činnost proti pokusům státu (protestantského) vzhledem katolického vyučování. Dle „Directory" jest ve Spojených Státech 16 katolických universit s 9.502 studenty, dále 51 kněžských seminářů se 6.667 bohoslovci, 113 seminářů pro kláštery a kongregace se 4531 novici, 114 kollejí (gymnasií) a sice 62 pro studenty a 52 pro studentky, 1552 katolických vysokých škol (higt schools) s 129.843 studujícími. Katolický dům jest rozdělen na farní školy, zvláštní školy (partikulární) a jiná zařízení, kdež alumni nižší vyučování (logiku, psychologii atd.) požívají. 5600 jest škol farních a 503 partikulárních, prvejších žáků jest 1,690.032 a v druhých 59.376. Ve 358 zvláštních dobročinných ústavech, jako sirotčinec atd. dostává 59.376 katolických dítek normálního vyučování.

Josef Šeřík-Vitínský.

ŠPANĚLSKÁ.

V universitní knihtiskárně v hlavním městě El Salvador, vyšla kniha „La Paz" (Pokoj). Cena 1 peso 25 centavos. (Peso stálo před válkou 5 K, jeden dollar). Spisovatel (podepsán El sacerote, kněz) se těší, že tamější Indiáni, jsouce pokřtěni, stávají se horlivými křesťany a doufá, že přijde čas, že všichni Indiáni se tam dají pokřtiti. Už vadí, kdo je stvořil. Na otázku I Quién nos ha cziado? (Kdo nás stvořil), odpovídají i nepokřtění z nich: „Dios, nuestro Seňor, (Bůh náš Pán). Byti více missionářů, byli by již všichni křesťany. Snad bude zajímati čtenáře něco bližšího o této republice. Republika del Salvador je nejmenší ze středoamerických republik, obnáší toliko 21070 km□ a má na $1^1/_2$ milionů obyvatelů Severně a severovýchodně hraničí s Honduras, západně s Guatemala, jižně s Velkým oceánem a jihovýchodně s Fonsekou (Fronseca). Obyvatele jsou ponejvíce smíšenci a Indiáni, na 25000 bělochů, tito jsou všichni římskými katolíky. Stát jest rozdělen na 14 krajů. Kordillery jsou tam až 2600 m. vysoké, pohoří pobřežní pouze 650 m. s mnohými snopkami, ku příkladu San Miquel 218 m., San Salvador 1950 m, Santa Ana 2540 m. atd. Řeky jsou velice hluboké a dravé, jako Lempa, San Miguel, Paz atd. Též znamenitá jezera stojí za

zmínku, jako Gulja a Ilopango a četné zálivy. Na kovy jest též tato republika bohatou i na kamenné uhlí, na tropické rostlinstvo a zvěř tropických krajin, kromě zvířat domácích: skotu, koní, mezků hondurasských. Podnebí jest tropické, na vysočinách zdravé a mírné. Hlavními plody jsou indigo (indyeti), balsám (Costa de balsamo), pojmenován dle pobřeží (costa) Aragutla až ku La Libertad, na němž tento balsám dávající strom roste, pak tabák, cukr, kukuřice, káva, vanilla, rhebarba, košenilla, bavlna, zlaté, stříbrné a železné rudy, stříbrné doly jsou velmi znamenité. Vláda jest lidová, president jest volen na 6 let a má 4 ministry. Katolický biskup spravuje církev v celé zemi, což je práce veliká, s vládou zakládá školy, jichž tam jest na 300, dva sirotčince a školy pro sirotky, 3 gymnasia a universita v hlavním městě El Salvadoru. Josef Šeřík-Vitinský.

JAPONSKÁ.

V hlavním městě Toklu vyšla kniha pod názvem **Akalši** o 800 stranách v osmerce, cena 4 yeny 50 senů. (Jeden yen má 100 senů a platí tolik, co jeden americký dollar a sen je tolik, co americký cent.)

V knize této s angl. doklady jedná se nejprve o náboženství v japonském císařství, jež jest trojí a sice: šintoism, sloučenina to budhismu, původní to víry Japonců, pak nauka Kon-fu-ciova, jižto vyznávají v Japonsku zvláště vzdělané stavy a konečně nauka, zvaná Lao-ce, t. j. nauka křesťanska, kteráž teprve v novější době měla opět do Japonska přístup a kteráž se tam podivuhodně rozšiřuje a u mnohých zůstala ještě z ústního podání slabá upomínka z křesťanství jich předků z dob svatého Františka Xaverského. Římských katolíků je v Japonsku dle spisovatele již na sto tisíc a asi 20 tisíc pravoslavných křesťanů. Katolická víra má u Japonců větší oblibu než pravoslaví. Japan jest bohatým na ostrovy na východním břehu Asie v severním Velkém oceánu. Říše japonská rozprostírá se Fokienskou třídou od Číny, třídou Korejskou, od tohoto ostrova, vlastně poloostrova, třídou La Pérousse od ostrova Sachalínu, Japonským mořem od Korei a ruské Asie, která jest odloučena třídou Kurilenskou od Kamčatky. Tyto mnohými mořskými zátokami a zálomy prořývané ostrovy jsou nejvíce sopečnaté, větší, stejnoběžná horní pásma se znamenitým povýšením, z nichž známa jest horská hůl Hakuan na Hondo se stejnojmenným vrškem 2690 m na západu pobřeží a severovýchodně proti Japonskému moři příkře spadající a až ku Kisogově sáhající Japonské Sněžce s vrchy Tatojama 2850 m, Ontake 3000 m a Akaisi 3100 m vysokými. Nejvyšší vrch japonský nalézá se na Formose jest Mt Marrison 4370 m. Z čelnějších ostrovů jmenujeme: Střední Hondo s Boninskými ostrovy, Severní Hondo, Západní Hondo, Šikoku, Kiušiu s ostrovy Liukiu a Hokkaidas s Kurileu a Formosou. Celá japonská říše obsahuje 417.412 km². Hlavní výživou jest hlavně u tamějších Číňanů rýže. Plody ostrovní jsou rýže, pšenice, proso, kukuřice, hrách, fazole, boby, čočka, vika a vůbec luštěniny, pak kapusta, hlávkové zelí, okůrky, dýně, cibule, česnek, mrkev, čaj, jenž se čínskému čaji nikterak nevyrovná, dále tabák, bavlna, cukrová třtina na Liukiu a Klušiu, strom Voskovnice, skýtá výtečný vosk, pak olej zvaný „Brassica orientalis", různé druhy ostružiník a kafrovník, strom to dávající výtečné dřevo a hojnost kafru. Velice četně jest zastoupeno jehličnaté a listnaté stromoví, broussonetia dává látku ku vyrábění papíru, bambusová třtina, datlové palmy, ořechové stromy, jedlé kaštany a přerůzné ovocné stromy. Víno se tam spoře daří a plody našich evropských ovocných stromů jsou mnohem chutnější. Rozličných okrasových květin má Japonsko hojnost. Zvířectva není tam tolik jako rostlinstva. Japan má malé koně, ale velice vytrvalé, hovězího dobytka se tam užívá k nošení a to jen v malém počtu. Též kozy a ovce a vepřový dobytek není tam u velkém množství, psů a koček též málo, za to divoké neb honební zvěře jest tam dost, jako zajíci, králíci, jeleni, divoké svině, antilopy, lišky, medvědi, opice, atd. Též okřídlenců jest tu v hojnosti, jako holubi, slepice, hrdličky, kachny, tyto se považují za domácí drůbež, dále pěnkavy, sýkory, sojky, tak zvaní „žaludoví" kohouti,

dále hojnost pobřežních a vodních ptáků, jako lysky, lelky, burňáci a j. v., jsou zde rozličné druhy hadů, ještěrek, salamandrů (ohňoživů) atd. Však nejbohatšími jsou Japonci na „pomo marino“ t. j. na mořské plody, jako množství ryb, mořských raků, ústřic, škeblí, korálů atd. Z drahokamů: zlato a stříbro, ale jen poskrovnu, měď, antimon, cín, olovo, rtuť, bohaté doly na kamenné uhlí a ložiska petrolejové, čedičové, syenitové a granitové doly, různé druhy mramoru, pestré vápníky, sádru a hojně krušových-minerálních lázní, jichž hojících sil se dosud s výsledkem užívá. Japonsko jest z většího dílo velmi zalidněno. Japonci jsou pokolení mongolského, řeč a literaturu vzali od Číňanů, dali jí však zvláštní ráz nebo charakter. Od zahnání Portugalů v l. 1628 do 1854 úplných 226 let, nesměla žádná cizí loď do japonského pobřeží, teprve před 67 lety podařilo se výpravě Spojených Států severoamerických kommoduru Perrymu obdržeti povolení do přístavů Šimoda a Hakodade se dostati a několik volných obchodů uzavříti. Tento zdar sledovaly pak skoro vsechny evropské státy, uzavřevše s Japanem obchodní smlouvy. Vývoz pozůstával v červeném hedvábí, hedvábných látkách, v čaji, mědi, tabáku, kafru, kamenném uhlí, sušených rybách, rýži, porcelánu a p. Japonsko jest konstitucielní monarchií a sice císařství a to od 11. února 1889. Hlavním městem jest Tokio, sídlo císařovo (Mikadovo) a všech vrchností a konsulátů Korouhev jest bílá s červenou okrouhlou terčí (talířem) uprostřed, válečný prapor (válečná korouhev) jest též taková, avšak z terče vybíhá 16 červených stužek (pentliček) na způsob paprsků až ku samému kraji korouhve. Josef Šeřík-Vitínský.

ARABSKÁ.

„Abara-Salam“ jest kniha v arabské řeči s arnharickými výklady sepsána a vyšla tiskem v Addis-Abbala. Bezzejmenný spisovatel popisuje s lítostí strnulé křesťanství v Habeši. Habeš jest vlastně pojmenování arabské u nás Evropanů se zove Habeš Abysinie (též Abessinie), jest to východní africká říše, obsahující 540.000 km□, v průměru jest 2000 m. vysoká, od západu vystupující a k východu příkře spadající vysoká planina, kterážto se četnými říčními údolími dělí v různé vysoké plošiny, z nichžto jsou od severu na jih čítaje, nejdůležitější: Tigre 2100 m, Semien 2000 až 3000 m, tyto jsou podobné horám alpským, nejvyššími vrchy jsou: Ras Dašan 4620 m., Boabit 4500 m., Selke 4250 m., Abba-Jares 4563 m., Godšan a Soa až 2600 metrů. Z řek, které jsou vedlejšími řekami Nilu, jsou: Abaz (nyní Bár-el Arak) s pobočními řekami Bešilo, Džamna, Albara se Salam, Takeš, Baraka (k Červenému moři) s Ansebou, Havaš (k jezeru Abdehad), na jihu čítaje: Omo k jezeru Rudolfovu, Jezera jsou: Tana a Pagada (Královna Markéta). Z četných horkých pramenů jmenujme Fin-Finni 79 stupňů Celsia. Abysinie má troje klimatické kraje: 1. Quola 1800 metrů, velmi nezdravého podnebí, 2. Vojna-Dega 2500 m., 3. Degas přes 2500 m., teplota 8 až 10 stupňů Celsia a ve vysočinách vyšších též pod bod mrazu (pod 0). Déšť na severní straně Abesinie trvá od měsíce dubna až do měsíce října, na straně jižní od února a března a od července do září. Rostou tam hojně kávové a olivové háje, obilí se tam též dobře daří, pak víno, pomoranče a ovoce jako u nás. Bohatá jest též Abysinie na divokou zvěř, je tam hojně lvů, šakalů, leopardů, divokých koček, rysů, slonů, nosorožců, nilských koní, krokodilů a hadů, dále hovězí dobytek, mezci a velbloudi. Též kobylky tam často mnoho škod nadělají. Z nerostů jest tam zlato, měď, železo, kamenné uhlí, síra a sůl. Původními obyvateli v Abysinii byli kušitičko-hamitičtí lidé, byli však semitickými přistěhovalci vytlačeni. Panující řečí jest řeč arnharická, kteráž jest jako nyní již vymřelá řeč geor (geor) ethiopská. Černoši, zvaní Šangula žijí v Quole. Vlastní, čili praví Abesinové jsou černohnědí, prostřední postavy, silného těla. Jejich náboženství jest strnulé křesťanství, kteréž jim i mnohoženství trpí, zde jest mnoho práce pro misionáře, „Falaša“ jsou židé, pod názvem „Gulla“ vyrozumívají se pohané. Dříve tam bylo mnoho Mohamedánů, byli však v 19. století zatlačeni. Obyvatelů má Abesinie as 4,600.000. Hlavní města Abysinie jest Addis-Abbaba. Josef Šeřík-Vitínský.

NĚMECKÁ.

Der Luxus der Andern. Roman von Paul Bourget Uebersetzung von Martha Schiff, bez letopočtu, stran 192, nakladatel Reclam v Lipsku, cena 3 M.

Bohužel zemřel Bourget již před několika lety, za války, kdy mnohému z nás tak mnohá důležitá věc ušla, měl automobilové neštěstí, při němž byl těžce poraněn a podlehl svým ranám koncem července 1916. Bourget je dobře znám i u nás svými psychologickými romány, v nichž si libuje provésti přesnou analysi duše lidské. Když vycházely jeho romány, jichž napsal dosti velké množství, bylo to vždy velké rozrušení obce čtenářské nejen u jeho krajanů, nýbrž ve všech literaturách: neboť všechny jeho romány byly přeloženy snad do všech řečí.

Tuto oznámený román vyšel ve známé Reclamově „Universálce" jako číslo 4995 - 9 , stojí tedy nyní tři marky, kdežto před válkou stál 40 pfeniků. Jest opatřen podobenkou autorovou, jakož i úvodem, v němž překladatelka se zmiňuje obšírněji o pracích Bourgetových. Román tuto oznámený je částí z trilogie, již Bourget nazval: „Drames de famille", rodinné truchlohry. Tuto podána, jak u B. jsme zvykli jemně, dopodrobně a přece nadmíru zajímavě napsaná tragedie rodiny pařížského žurnalisty. Oženil se s dcerou schudlého boháče a ta chce žíti v tradicích svého domu. Co chudák muž podniká, jak pracuje jako pravý literární nádeník, líčeno s patřičným porozuměním. Jeho žena, hrající velkou dámu, správně vystižena, což ještě více platí o dceři, kterou chtěla matka dodati za choť zbohatlíkovi, všelijak, jenom ne dobrými věcmi proslulému, kdežto děvče chtělo si vzíti chudého advokáta z rodiště otcova.

Otec prohlédne intriky a dopomůže své vroucně milované dceři ku štěstí. Jak se to stane, je mistrovské dílo autorovo, který udržuje napětí až do posledního řádku. Román je hoden podrobného studia. Ignát Zháněl.

Das Buch. Von Bernard Arens S. J. II. a III. vydání, 1920, u Herdera stran VIII a 154, 8°, cena nev. 5·20 M., váz. 7·20 M.

U nás státními zákony poručeno, aby v každé osadě byla zřízena knihovna pro lid, proto bude potřebí také se poohlédnouti po knihách, které by theoreticky poučovaly, co o tomto „potištěném papírovém nebezpečí" souditi se má? Povolané péro muže sečtělého i jinak v literatuře osvědčeného podává ovoce své dlouholeté četby. Mluví o knize v nejširším slova smyslu, rozumí se tu ne spisy vědecké, nýbrž knihy poučné i zabavné pro lid. Probírá knihu ze čtverého stanoviska; mluví o vlivu, o volbě, o boji a o zacházení s knihou. Vše doloženo zajímavými, skoro vesměs i největšímu příteli knih, neznámými citáty.

Dalo by se mnoho použíti ku přednáškám, jak a co čísti, jak si knih vážiti a o podobných thématech. Sloh je místy až příliš stručný, autor chtěl málo slovy mnoho pověděti. Protože spíše je u nás mnoho než málo čtenářů, z nichž mnohým snad se daří, jako kterési přepilné čtenářce tam u nich v Německu: předplatila si v půjčovně knih dvacetčtyři v sešitech vycházejících románů, které pravidelně dostávala. Každý týden měla tedy pohotově 24 romány; bohužel si je brzy docela spletla, což jí však nikdy nevadilo, že vždy k nim ráda zasedla a všechny přečetla. Duchaplně nazval Hilty knihy nejvlivuplnějším evangeliem a lis novinářský je mu vládcem světa. Budiž tímto tato kniha o knize doporučena. Ignát Zháněl.

◎ ◎ ◎ ◎

Literární obzor.

Sebrané spisy T. G. Masaryka budou vydány v bulharském překladě. Přeložil je Vladislav Šak. Vydá je nakladatelstvo „Pieta" v Praze.

Hlas lidu vybízí čtenáře, aby mu sdělili, kolik mají knih poučných a zábavných, kteří spisovatelé jsou v nich zastoupeni a která kniha se jim nejvíce líbila.

Stegemannovy dějiny války vyšly úplně ve čtyřech knihách v „Deutsche Verlagsanstalt" ve Stuttgartě. Celé dílo ma kromě předmluvy 2200 stran, z čehož 444 připadá na 1. svazek, 504 strany na 2., 544 na 3. a 708 stran na 4. sv. Stegemann, známý svými kritikami válečných událostí v „Berner Bundu", končí svoje dějiny odsouzením míru versaillského a má za to, že přijde doba, kdy ne mezi státníky, ale mezi národy samými zjednána bude dokonalejší základna nového světa, za který více než 10 milionů mužů vykrvácelo na bojištích.

Nová dramata česká. Jaroslav Hilbert dokončil komedii „Podzim doktora Marka", která bude co nejdříve zařazena do repertoiru Nár. divadla, jež z původních novinek chystá m. j. komedii. Arnošta Dvořaka „Matěj Poctiva". Ve vinohradském divadle přijata jest nová hra Fráni Šrámka „Měsíc na vodě".

Bohoslovecké „Museum" bylo po dvouleté přestávce brněnskými bohoslovci opět vzkříšeno. Vítáme prvé číslo 53. ročníku co nejvřeleji. Upozorňujeme: Bohoslovců v naší republice není tolik, aby si sami časopis udrželi. Je nutno, aby ti, kteří kdysi prošli školou „Musea", bez vyjimky diecése, mladé horlivce podepřeli a umožnili existenci tohoto historického časopisu. Další čísla budou zase obrazem staré solidarity všech českých a tentokráte už docela otevřeně i slovenských bohoslovců a alumnátů. V prvém čísle obsaženy jsou prace bohoslovců Rud. Suchého, redaktora J. Hudečka, K. Závadského S. J., Karla C. Klementa, M. Papeže a K. Waltera

Nové listy. Československá strana lidová vydává denník „Lidové Listy" v Praze, Orlové pak ohlašují „Orelský Věstník" v Praze, jenž jest officelním orgánem Zemské Rady v Čechách. „Mír" koncem roku zašel.

Musalon, umělecký měsíčník pro literaturu, kritiku a výtvarné umění v Praze nabízí a ohlašuje řadu knih (Aventina i Knihy dnešku), ale žádné od katol. spisovatele.

„Hanácky pěsničke." Okresní osvětový sbor pro Bohumínsko vydal svým nákladem „Hanácky pěsničke", k nimž klavírní doprovod a melodii napsal sklad, Ant. Mlčoušek, ředitel kůru v Bohumíně-městě. Text jest ze sbírky K. Dostála-Lutinova „Rýme a šprýme". Pro svou melodičnost hodí se sbírka výborně k různým hudebním produkcím. Cena 1 výtisku (12 stran not) v úhledné obálce obnáší 12 Kč. Objednávky vyřizuje Okresní sbor osvětový pro Bohuminsko v Bohumíně-nádraží.

„Svary českých sektářů", jest název publikace „Časových úvah", které vycházejí v Hradci Králové (Adalbertinum). Výborný znatel historie husitské red. Jiří Sahula vystižným způsobem vypravuje o svárech utrakvistů, lutheránů, českých bratří a j. Ve spisku (64 stran) jest sneseno množství velmi cenného a nyní potřebného materiálu historicko-apologetického. Mírná cena 2 Kč 20 hal. jistě umožní co největší rozšíření spisku.

Divadelním ochotníkům přijde vhod **„Soupis české literatury dramatické od r. 1909 do r. 1920"**. Sestavil a vydal K. Nosovský (Smíchov č. 1160). Zde uvedeno též 1500 rukopisů divadelních her, posud knižně nevydaných.

Reklama v literatuře: Knihovna světových mistrů. Vybrané knihy nejlepších spisovatelů. Nejlepší díla nejlepších spisovatelů.

Denník pro své hosty založil v Novém Yorku veliký hotel Peunsylvania. Řídí list onen redaktorka.

Dějiny československé od Josefa Pekaře chválí „Zvon" č. 16. „Šťastný dějepisec, který mohl tuto knihu napsati! Šťastní žáci, kteří ji dostanou ke studiu!"

Nový katolický denník v Italii počal vycházeti v Padově pod názvem „Popolo Veneto".

Spravedlnost a České Listy nákladem V. Kotrby přestaly vycházeti Zůstal zde jenom Český Kraj s přílohou hospodářskou Selský List, zábavnou Neděle, románovou od V. Špačka. Rovněž zanikly Ottovy Besedy Lidu a Lumír.

◎ ◎ ◎ ◎

Z našeho života.

Veliký papež míru, Benedikt XV., v neděli 22. ledna k velikému žalu křesťanského světa skonal. Sedm roků vedl církev Kristovu v pohnuté době ku spáse věřících.

Nejdůst. arcipastýř Pražské arcidiecése Dr. František Kordáč sedmdesátníkem. Narozen 11. ledna 1852, vysvěcen 15. června 1878. Kruhy katolické za tou příčinou projevily arcipastýři, jenž je také spisovatelem a přítelem literatury, důkazy úcty a věrnosti.

Opat bened. kláštera v Rajhradě u Brna **Prokop Šup** zemřel 12. prosince 1921. Pracoval v otázkách sociálních theoreticky i prakticky, působil na sjezdu v Litomyšli, psal do „Hlasu" i jinam (pod značkou „pp"), osvědčil se jako liter. kritik, dramatik, národohospodářský spisovatel a publicista. Narozen r. 1866. Jako opat první nabídl pozemky kláštera jím spravovaného k rozparcelování.

Jubileum svého padesátiletí slavil 29. prosince 1921 Hynek Dostál, šefredaktor amerického „Hlasu". Jako člen misse konal řadu přednášek po čsl. republice. Jest literárně činný, napsal do „Hlasu" mnoho výborných článků též o Čechách. Ve svém listě fedruje čile sbírky nejenom na podniky americké, ale i potřeby v naší vlasti, na římskou kolej, účely dobročinné i strádající jednotlivce. V Americe jest v tomto směru nástupcem Hessounovým. Na shledanou ve slovanské Praze.

Vrchní mag. rada JUDr. **Frant. Herman** slavil 14. prosince své padesáté narozeniny. Narodil se v Slaném, kde měl otec jeho tiskárnu. Už jako student zúčastnil se kulturního života a zejména se věnoval divadlu, napsal několik účinných her, které se hrají v Praze a na venkově. Jubilant jest starostou Ú. M. O. Č., kde horlivě pracuje ve prospěch ochotnictva. Jeho divadelní kusy jsou: Štědrý den, Dobrodinci, Vysněné štěstí atd., kniha básní „Ze zápasu k vítězství".

Vzpomínka. Je tomu právě 150 roků, co se v Praze narodil Alois Senefelder, vynálezce kamenotisku. Týž vynašel i litografický tisk barevný. Když r. 1834 zemřel, byl kamenotisk zaveden téměř do všech evropských zemí.

Na **Fr. Kotta** a jeho dílo vzpomíná „Našinec" v č. 280. Hlavní jeho dílo jest Česko-německý gramaticko-fraseologický slovník s Dodatky. Má 10.192 stran a bylo k němu třeba asi 2,000.000 cedulek. Mnohý z nynějších starců jako student shánělo fráse na venkově profesoru Kottovi.

Jubileum. Dne 1. ledna bylo tomu padesát roků, co zemřel pilný, lidový historik a spisovatel K. V. Zap, autor veliké Českomoravské kroniky. Na oslavu jeho jubilea vydána pouze část o husitských válkách (psaná z roku 1863).

Zapomenuté jubileum. Dne 24. října 1921 bylo tomu 120 let, kdy se narodil, a dne 1. února tomu bude 70 roků, kdy zemřel Josef Schmidinger, kněz, vychovatel a buditel, vášnivý rozšiřovatel českých knih a jeden z prvních našich mecenášů, neboť odkázal všechno svoje jmění Matici České, totiž 1000 zl. víd. čili 420 zl. r. č.

Mezinárodní knižní veletrh ve Florenci zahájen bude na jaře 1922 pod protektorátem italského krále. Knižní trh uspořádán bude v prvé řadě pro kruhy knihkupecké a k účasti pozváni jsou nakladatelé a zejména vydavatelé knih ze všech zemí, aby zde vystavili alespoň nejdůležitější a nejnovější díla. Zvláštní oddělení určeno bude pro antikvární veletrh, na němž budou vystaveny prodejné cenné rukopisy a vzácné knihy.

VLAST

MĚSÍČNÍK PRO POUČENÍ A ZÁBAVU.

ROČNÍK XXXVIII. ÚNOR 1922. ČÍSLO 5.

Papež Benedikt XV.

Není listu, jenž by se nezmiňoval o úmrtí (22. ledna) velekněze katolické církve, našeho papeže. Událost ona jest světovou. I jinověrci a nepřátelé ji připomínají. Benedikt XV. náleží minulosti, nad jeho tělesnou schránkou víko se zavřelo, lze jenom mluviti o jeho činech, o jeho zásluhách.

Nazývá se apoštolem míru, ano, o mír mezi rozbouřenými národy se zasazoval, byv na počátku války (r. 1914) za papeže zvolen. Volal se svého trůnu: „Požehnán budiž, kdo první zvedne olivovou ratolest a vztáhne ruku k míru s nabídkou rozumných podmínek mírových!“

Žel, že toho a jiných hlasů papežových nebylo dbáno a nebylo zastaveno moře krve, nemocí, hladu a jiných strastí. Svět nedbal.

Vliv papeže a církve katolické uznán po válce i mocnostmi, které se dávno stranily, které dobře ani snahy sv. Stolice neznaly. Význam Vatikánu za Benedikta XV. vzrostl, církev za všeobecného rozvratu při takovém vedení zůstala jako neochvějný maják uprostřed rozbouřeného moře.

Nám Čechům do srdce se zapsal péčí o českou kollej, o níž psal ještě v posledním listě k episkopátu československému. Naši účastníci pouti římské nemohou zapomenouti na milý zjev papežův, na jeho dobrý zrak a žehnající pravici. Ale hned po svém návratu do Čech sdělovali: „Tělo slabé, ale duch silný.“ A nebyl ještě valně stár, narodil se r. 1854. V otázce naší samostatnosti zaujal stanovisko příznivé, povolil také na památných místech konati mši sv. v jazce staroslovanském a dal značné koncese v bohoslužbě jazyku mateřskému.

Jeho almužny šly do milionů katolíkům i nekatolíkům, posledně hladovějícím Rusům.

Vládl krátkou dobu, ale jeho památka zůstane požehnána, s úctou bude naň vzpomínáno jako na hodného náměstka Kristova.

Papež Pius XI.

Celý křesťanský svět toužebně čekal, kdo bude sborem kardinálů zvolen za velekněze církve katolické. Teprve 6. února s balkonu basiliky sv. Petra ohlášeno, že papež zvolen a tento hned udělil přečetným zástupům apoštolské požehnání.

Nový papež, Achile Ratti, arcibiskup milánský, narodil se dne 31. března 1857 v Desio, severně Milána, dlouhá léta byl bibliotekářem proslulých bibliotek „Ambrosiana" v Miláně a „Vaticana" v Římě, požívá proto v učeném světě mnoho vážnosti. Roku 1918 byl poslán do Polska v hodnosti Apoštolského visitátora, následujícího roku povýšen na titulárního arcibiskupa v Lepanto a jmenován apoštolským nunciem v Polské republice a sídlil ve Varšavě.

V této hodnosti seznal mezinárodní diplomacii a poměry středoevropské politiky. Zajímal se o unionistické snahy v Rusku po shroucení caesaropapismu. K této úloze světového významu nový papež uznává povolání dvou slovanských katolických národů, Polska a Československa.

Roku 1921 jmenován titulárním arcibiskupem Adanenským v Malé Asii a v červnu téhož roku současně arcibiskupem Milánským a kardinálem titulu „San Martino in montibus". Jaké úctě a lásce se zde těšil, nasvědčuje jeho slavný vjezd do Milána.

Při novém papeži chválí se jeho obsáhlé vzdělání intellektuálné, jeho vynikající dobrota a zbožnost a veliká víra, vlastnosti to, jichž nyní potřebuje každý kněz, tím spíše hlava církve. Mnoho mu bude přinášeti obětí, jež spojeny jsou s úřadem tak vysokým a zodpovědným a jenom srdce opravdu láskou k Bohu a lidem rozníceně dovede pracovati pro spásu nesmrtelných duší a vyhověti všem požadavkům, jež se nyní od velekněze požadují. Pius XI. jest diplomatem, mužem širokého rozhledu, pravým otcem věřících. Od něho lze čekati úspěchy pro církev co nejlepší. Kéž mu není papežská tiara těžkou!

Prof. Václav Hübner:

Karel Bedřich Gauss.*)

U slavných mužů bývá obyčejem stopovati původ tak daleko nazpět, jak jenom možno, aby se mnohé zjevy a zvláštnosti částečně aspoň odůvodnily dědičností, která již před Darwinem byla za důležitou uznána ode všech, kdo ji porozuměli. A podobně zasluhuje toho i neobyčejný zjev Gaussův, jehož jméno stkvíti se bude v dějinách lidské vzdělanosti vedle Archimeda a Newtona.

Jak se později vypátralo, přestěhoval se r. 1740 Gaussův děd do Brunšviku, kde se hlavně živil zahradnictvím, zvláště zelinářstvím. Roku 1744 narodil se mu druhý syn *Gerhard*, otec *Karla Bedřicha Gausse*, který hojnými dary ducha vynikaje, nabyl lepšího vzdělání, než bylo obyčejem tehdejších řemeslníků. Byl nejprve městským správcem vodárny, později účetním a pokladníkem pojišťovny životní — pohřebního spolku brunšvického.

Se strany matčiny byl dědem jeho *Křištof Benze* ze vsi Velpke, řemesla kamenického, při němž bylo dbáti přesných konstrukcí geometrických. Jeho matematické nadání zračilo se v jediném synovi jeho Bedřichu, který si zvučné jméno získal uměleckými látkami, jež jako tkadlec sám si skládal, a rozmanitými mechanickými přístroji, jež si jako samouk za daných příležitostí sám robil.

Sestra jeho *Dorota* narozená r. 1742 přišla roku 1769 do Brunšviku, seznámila se s *Gerhardem Gaussem* a r. 1776 se za něho provdala.

Roku 1777 dne 30. dubna porodila mu syna, jemuž dáno jméno *Jan Bedřich*.**) V tomto narozeném potomku se nejen soustředilo, nýbrž i neobyčejně zvýšilo všechno matematické nadání, jež v rodinách obou rodičů bylo založeno.

Jak sám Gauss později žertem vypravoval, uměl dříve počítati nežli mluviti, a některé případy potvrzují pravdivost toho. Otec jeho, maje jednou v létě najatým zedníkům vypláceti mzdu za práci přes čas konanou, vypočítal si podle jednotlivých hodin, co který dostane; sotva jim oznámil výsledek svého výpočtu, ozval se stranou stojící jeho syn, tvrdě, že tu chybeno, a pověděl zcela určitě, co mělo vyjíti. Překvapený otec počítal znovu a poznal svůj omyl — tříleté dítě jeho mělo pravdu.

Stejně zajímavý jest případ, který se mladistvému počtáři přihodil, když v obecné škole roku 1786 postoupil do třídy počtářské, kde byl principálem přísný *Büttner* a mládencem pak jemnocitný *Bartels*. Matematické komposice se prováděly na ta-

*) „Časopis pro pěstování matematiky a fysiky", ročník VI. r. 1877 na oslavu stoleté památky jeho narození sepsal Dr. F. J. Studnička.

**) Roku 1795 podepsal se Gauss do matriky koleje Karolinské: „Johann Friedrich Karl Gauss aus Braunschweig", později vynechal z příčin neznámých první jméno.

bulkách a pak se kladly na stůl páně preceptorův v témž pořádku, v jakém byl kdo hotov, aby se nejen pravost výsledku, nýbrž i zběhlost v provádění početních úloh mohla uvážiti a posouditi.

Při první komposici, při níž se jednalo o nějakou řadu, sotva že učitel jasně vyslovil četným svým žákům znění úlohy, měl již Gauss číslo konečné na tabulce napsáno a první položiv na stůl svou tabulku s naivními slovy nahlas pronesenými „Ligget se" (tu leží), seděl ostatní dobu klidně v lavici, pilně jsa sledován nedůvěřivými zraky Büttnerovými. Bylo po komposici; výsledek prací prohlížen a Gaussova stručná odpověď byla zcela správná.

Od té chvíle změnila se nedůvěra v důvěru a brzy vyznal pan učitel sám, že devítiletý Gauss se u něho nenaučí ničemu novému, načež mu sám z Hamburku objednal knihu, v níž by mohl dále pokračovati. Dříve uvedený mládenec Bartels oblíbil si svého žáka tak, že s ním v matematice pracoval a knihy jemu půjčoval. Přátelství mezi těmito dvěma mladými, co do stáří však rozdílnými matematiky neslo výborné ovoce. Ve věku, kde obyčejní žáci ještě zápolí s obyčejnou násobilkou, znal Gauss již Newtonovu binominální poučku v celé všeobecnosti a vládl již choulostivými řadami nekonečnými tak mistrně, že mu přechod ku počtu diferenciálnímu a integrálnímu byl velmi snadný a obraty vyšší analyse takořka hračkou.

R. 1788 vstoupil do gymnasia rodného města svého, kde vřaděn ihned do třídy druhé pro neobyčejné své vědomosti.

Zde se zmocnil rychle elegantního slohu Ciceronova, jehož odlesk se zračil v latinských spisech Gaussových.

Vedle toho pokračoval pilně ve svých studiích matematických a to s takým úspěchem, že záhy se roznesla pověst o jeho neobyčejné učenosti a báječné zručnosti hlavně přičiněním Bartelse, který vstoupiv téhož r. 1788 do brunšvického ústavu vyššího, collegium Carolinum zvaného, též se vší silou věnoval matematice.

Přičiněním státního rady *Zimmermanna* a tajného rady Feronce-a zjednáno divotvornému počtáři r. 1791 slyšení u dvora vévody brunšvického *Karla Viléma Ferdinanda*, který bystrým zrakem svým ihned genia Gaussova prohlédl a podle zásluhy ocenil. Událost ta byla pro jeho další osudy rozhodná. Od té chvíle požíval z důchodů vévodových podpory hmotné tak velké, že se mohl nyní bezstarostně oddati zamilovaným svým studiím.

Prošed školy latinské, vstoupil r. 1792 do collegium Carolinum, kde se dále ještě zdokonaloval nejen v klasických a moderních jazycích, nýbrž i v matematickém studiu probráním latinských spisů Newtonových, Eulerových a Lagrange-ových.

Během tří let, které prodělal na této vyšší škole, vyšinul se zcela na tehdejší stanovisko matematické a mnohé nové výzkumy provedl.

Roku 1795 odebral se na universitu gottinskou, kde chtěl si umožniti ještě hlubší studium klasické filologie, aniž by arci

spoušlěl se zřetele matematiku, zastoupenou tam tehdáž vtipným a pilným, ale trochu žvatlavým *Kästnerem*. Úspěchy, které tu v oboru matematickém mělo jeho studium, byly pro Gausse rozhodující; dne 30. března 1796 podařila se mu geometrická konstrukce pravidelného 17-úhelníka jako zvláštní případ nově zbudované teorie dělení kruhu — Gauss stal se výhradně matematikem.

R. 1798 ukončil svá studia universitní, vrátil se do Brunšviku, aby se připravoval na doktorát z filosofie, hodnost to, jež se v Německu pokládá jaksi za maturitní zkoušku z universitních studií. Staraje se takto o formální zakončení svých studií dosažením doktorátu filosofického, pracoval zároveň co nejusilovněji o díle svém, jež by mu nesmrtelnost zjednalo v análech matematiky, kdyby byl jiného nic více nepsal; máme tu na zřeteli obdivuhodnou nauku o číslech, již roku 1795 počal sestavovati a po mnohých nesnázích tisku se stavících teprve r. 1801 dokončil a to nákladem vévody, jemuž byl i dílo své věnoval.

Téhož roku dostalo se 24letému Gaussovi též prvního vyznamenání veřejného — byl jmenován dne 31. ledna dopisujícím členem akademie ve vzdáleném Petrohradě.

Roku 1802 dostalo se mu skvělého nabídnutí, aby přijal místo v akademii a ředitelství hvězdárny v Petrohradě. Ale Gauss zůstal raději ve své vlasti, kde mu bylo vévodou nabídnuto 400 tolarů ročně, aby mohl dále pracovati podle své libosti; plat tento později zvýšen, když týž vévoda brunšvický, meškaje v diplomatickém poslání v Petrohradě, osobně se přesvědčil, jak vysoko tam cení genia Gaussova a jak rádi by jej pro sebe získali.

Maje hmotné živobytí pojištěno a prost jsa všech povinností na určitý čas vyměřených, pokračoval Gauss ve svých rozmanitých výzkumech úžasně rychle.

Tato doba jeho pobytu v rodném městě je z nejutěšenější v celém jeho životě.

Roku 1805 pojal za choť *Johanu Osthofovu*, s níž byl důvěrněji znám již od r. 1802, a s ní blaženě žil až do roku 1809, kde mu byla smrtí odňata.

Ve svém rodišti neměl býti osudem ponechán, neboť byl k rozsáhlejším podnikům a k veřejnému působení ustanoven. V německých kruzích astronomických byl jeden hlas, že nikdo nemůže býti ředitelem tak proslulé hvězdárny v Gottinkách nežli Gauss.

Doba, v níž Gauss opouštěl rodné své město, byla nanejvýše trudná. Nešťastná bitva u Jeny uvalila na celé severní Německo břímě téměř nesnesitelné. Sotva se Gauss přestěhoval na místo svého budoucího povolání a ještě se ani neuvázal v nový úřad svůj, aniž pak obdržel haléře služného, vypsána nástroji vítězného Korsikána válečná kontribuce pro nově zřízené království vestfálské a na Gausse uvalen poplatek 2000 franků. S vla-

steneckým sebezapřením snášel všechny útrapy; ale tolik peněz najednou nepříteli odvésti mu bylo naprosto nemožné.

Přítel *Albers* mu sice poslal tuto část, osvědčiv tak svou pravou přichylnost v nejhorší době; ale Gauss ji vrátil s díky. Slavný *Laplace* psal z Paříže, zastyděv se nejspíše za vydíravost svých krajanů, že část tuto za svého slavného kolegu složil; ale tu teprve nesměla Gaussova hrdost národní daru přijmouti. Konečně došla bezejmenná zásilka 1000 zl., a tu nebyl arci s to odmítnouti.

V trudné této době vestfálského kralování nacházel největší útěchy v druhém klasickém spise, v němž vyloženy nové metody, na nichž se zakládal úspěch Gaussův při určování drah planetárních; zejména tu poprvé uveřejněná *metoda nejmenších čtverců*, jejíž základy již roku 1795 vyzpytoval. Uveřejnění této práce naplnilo celý svět hvězdářský novým obdivem. Z Frankfurtu poslal primas v uznání zlatou medaili, totéž učinila Royal Society v Londýně; diplomy učených společností hrnuly se do Gottink z celého světa a roku 1810 přiřčena mu drahocenná medaile Lalandova.

Do této slávyplné doby připadá však též smutná událost rodinná, úmrtí milované choti, která následkem porodu třetího dítěte 10. září 1809 ochuravěla a dne 11. října zemřela.

Dne 4. srpna 1810 pojal Gauss za manželku *Minu*, dceru dvorního rady Waldecka, která byla důvěrná přítelkyně zesnulé choti a znala tudíž velmi dobře rodinné poměry.

Novým tímto svazkem stal se *Gaussovi* další pobyt v Gottinkách tak milým, že nedbal už o povolání do Berlína.

Na podzim roku 1816 přestěhoval se do nové hvězdárny a od té doby řídil tu i tvořil až do své smrti práce tak velikolepé, že málokterý ústav téhož rázu smí se stavěti po bok tomuto chrámu vědy Gaussovu. Především staral se o nové nástroje a jich nejlepší umístění; cestoval do Mnichova, do Altony a konečně do Berlína Poslední cesta, kterou na vyzvání Humboldtovo r. 1828 vykonal, aby se zúčastnil sjezdu německých přírodozpytců, měla veliký vliv na směr jeho bádání. Seznalť tu fysika *Viléma Webra*, který byl povolán r. 1831 jeho přičiněním do Gottink pro své práce fysikální, zejména magneticko-elektrické. Výsledek výzkumů Gaussových byl tu překvapující.

Roku 1833 vydal zvláštní pojednání o měření absolutní intensity magnetismu zemského, rok na to sestrojil s Webrem první elektrický telegraf a r. 1839 vydal třetí své základní dílo, všeobecnou teorii zemského magnetismu. V nové hvězdárně byl *Gauss* všestranně činný v oboru matematiky, geodesie, astronomie a fysiky.

Od r. 1821—1824 vyjednávalo se opětně s Gaussem, zdali by nechtěl přijmouti povolání do Berlína; ale, vida neupřímnost se strany pruské a velikou ochotu se strany hanoverské, zůstal doma.

Podobně zachoval se r. 1842, když činěny ve Vídni pokusy, aby získán byl pro akademii. Vídeň by se mu byla více líbila než Berlín, ale i tu se zdá, že *Hallaschka,* všemohoucí tehdáž ředitel osvěty rakouské, nepřál si míti příliš mnoho světla kolem sebe a Gauss se o věc nestaral.

Gottinky staly se mu za 35tiletého pobytu tak milými, že by jich nebyl opustil za podmínek sebe skvělejších.

Když slavil 16. července 1849 padesátileté jubileum doktorátu, dostalo se mu za té příležitosti úcty co největší; on sám dostavil se do skvostně ozdobené auly a podal tu poslední své příspěvky k teorii algebraických rovnic.

Neustávaje v pracích svých, neznal odpočinku; denní procházka od 11 hodin do 1 do čtenářského musea byla mu obyčejným a též potřebným oddechem.

Ponenáhlu cítil Gauss, že dlouho vyhrává na Moraně; stáří jeho druhové klesali druh po druhu do hrobu.

Roku 1854 dostavily se známky patrné, že ani tělo největšího výtečníka není nesmrtelné. Nemoc, která otokem nohou počala, horšila se neustále, až se dne 23. února ráno v 1 hod. 5 min. zastavil navždy tlukot jeho šlechetného srdce skoro současně s jeho hodinkami. *Gausse již není,* rozlehlo se smutným hlasem po celém vzdělaném světě.

H. Uden:

Vince luna.

Vítězem buď, luno bledá, nad temnými mraky,
jimiž prodíráš se na zatarasené dráze,
bystře spěchající laň honěná vlkodlaky —
každý cár ti béře jas a sní snad o tvé zkáze.

Jako ty, duch bujarý se snaží vytrvale,
by se vysvobodil z drápů rezeštvané smečky
v síti klíček a všech možných zádrhů tak dbalé,
že si z nedostatků těla připravuje léčky.

K ustrnutí rychle lidské dary planých přízní
pobledají dřív, než bývá po způsobu známém,
když se v otročení mnohém a s nemalou trýzní
člověk musí zabývati se zvetšelým prámem.

Ač zří lékař jasněji, co všem je skryto v šeru,
teprv ráz osobitosti pevné chápe zcela,
že se duch i tělem udržoval ve svém směru,
co se hvězda zaslíbení vezdy tajem chvěla.

Vince luna — vítězem buď nad temnými mraky,
propluj chuchvalci par dusných a probij se tísní:
stopuji tvou smělou plavbu pozornými zraky,
provázím tvou třpytnou desku důvěřivou písní!

H. Uden:

Vzkřik.

Projev beze slova často více praví
než řeč pohotová, mluvčí povídavý,
závzniž neporušen jakýmkoli cvikem
třeba krátkým, na kvap usečeným sykem.

Obléká-li jaro staré zimní šaty,
že nás, chladem charo, trýzní do té paty,
nepotká se s uspokojením a s díkem
nedoznajíc pochval ani ptačím tikem.

Když se prázdně kasá změna do zák adu,
posměch s výtkou střásá na šedivou bradu,
že se pravda zdá jen starým, hloupým žvykem,
jejž je potírati každým vhodným trikem,

a když podléháme mravním ochlokratům,
na slepo se známe k vypůjčeným látům
polekání hlučných ulic divým rykem,
rozhodujícím a bezejmenným šíkem:

což tu prozíravým útěchou již zbývá,
než se soudem pravým o hamižnu chtiva
státi se dle potřeb také žalobníkem,
odtušiti sobě drsným, zlobným vzkřikem!

Theodor Jeske-Choinski:

Troubadoure-mnich.

(Z knihy „Nowele historyczne" přeložil Fr. Wolf.)

V klášteře Montaudonu se skončily nešpory. Otcové se vrátili do svých cel, bratří se rozeběhli po zahradě, po chlévech, po stájích a dílnách, aby využili ostatek denního světla a dokončili přerušené práce.

Do sklepa sešel po úzkých, třesoucích se schodech bratr Petr, křepký staroušek, již po čtyřicet roků vladce podzemí klášterních. Svítil mu zapálenou loučí mladý bratr Jiří, šafář družiny. Měli spočítati džbány a oznámiti převorovi, zda víno stačí ještě do nového vinobraní.

Když bratr Petr změřil pátravým pohledem hromádku hliněných baňatých nádob, postavených do nejtemnějšího kouta sklepu, zakroutil hlavou a řekl:

„Nevystačíme! Bude třeba dolévati polovici vodou. Chvála Pánu Ježíši, že naše studna nevysýchá nikdy."

„Otcové nebudou spokojeni s vaším uměním, proměniti vodu ve víno, bratře Petře," ozval se šafář, „otec Michal vás již od jisté doby podezřívá, že křtíte víno po tichu."

Bratr sklepník se usmál.

„Povinností mou jest, vystačiti do nového vinobraní," odpověděl, „ale jak to dělám, k tomu je moje hlava. Nestvořím přece vína, když není. Každý jen vypije pohár, ale nikdo se neptá, odkud ho naplniti. Z prázdného sám král Alfons nenaleje. Ej, ti mladí! Otec Michal nepamatuje, že jsme dříve vídali v Montaudonu víno na stole sotva třikrát do roka, v den Božího Narození, na Velikonoce a ve svátek našeho patrona, a nikdo nebručel, nehleděl sklepmistru do rukou. Nyní sklep i spižírna jsou stále plny, ale našim mladým otcům všeho příliš málo."

„Slyšel jsem, že v Montaudonu dříve nepřebývalo," poznamenal bratr šafář.

„Jak mělo přebývati," řekl bratr Petr živěji, „když bylo třeba nakrmiti a přiodíti z almužny dvacet otců, třicet bratří, zástup chudých a hostů. Vždyť do kláštera každý jako do hospody! Jede kolem rytíř — vejde; zabloudí kupec — tluče na bránu; jde kolem žebrák, tulák, zloděj, lupič — bouchá jako posedlý. Vždyť je klášter bohatý, neboť mnichové shromažďují od rána do večera dary, odkazy, desátky. Ale jakže! Takové tu bylo u nás bohatství, že jsme neměli do úst co dáti, čím hřbet přikrýti. Vítr si chodil po klausuře, jako v lese, jako v poli, vnikaje do cel děrami ve zdech, myši se stěhovali od nás k sedlákům, psi štěkali z hladu na měsíc. A žili jsme, nenařikali jsme, chválili jsme Pána Ježíše a dělili jsme se ještě o tu bídu s chudými. Ej, ti mladí! Chtělo by se jim pouze užívati!"

Staroušek plivl před sebe pohrdlivě.

„Víno křtím, vody dolévám, příliš malé džbány přináším do refektáře!“ mluvil stále živěji, rozpáliv se. „Co komu do toho, co a jak dělám, abych upokojil hřišná hrdla? Vidíte je, hubičky nenasycené! Ale kdyby nebylo veselého umění našeho velebného převora, to bychom všichni oblizovali hubené prsty místo mastných talířů, a musilo by býti dobře. Kdo by nás nakrmil, přioděl? Snad páni rytíři, kteří hledí pouze, kde by koho přepadli a obrali, anebo groše chtiví měšťánkové, anebo směli sedláci, nevážící si již řízy řádové? Odkazy, dary ... Právě! To bývalo kdysi, velmi dávno. Prokleté herese, poslané od antikrista na nešťastnou zemi provengskou, zkazily štědrou nábožnost pánův i sedláků, jako rez, jako malomocenství. Dnes myslí každý pouze na sebe, ale ty, mnichu, zpívej žalmy, modli se, braň hříšníka zadarmo před peklem!“

„Přišly na klášter těžké doby,“ poznamenal šafář, když bratr Petr přestal.

„Pokud bude velebný převor mrskati veliké tohoto světa svojí písní, ostřejší nad meč Rolandův, můžeme se smáti skouposti bezbožných osadníků!“

Staroušek se zamyslil. Po delší přestávce se zeptal:

„A jak je tam u tebe ve špižírně a na sýpce, bratře Jiří?“

Bratr šafář okázal rukou na kupku džbánků, přitulených k sobě, jako hromádka postrašených koroptví, a odpověděl:

„Jako tady. Začíná býti pusto ve špižírně, na sýpce, a do nových žní je ještě daleko. Stěžoval si mi také včera bratr krejčí, že zásoby sukna se chýlí ke konci. Není z čeho ušíti nové habity.“

Bratr Petr mlčel, hladě si rukou lysou lebku. Po chvíli se ozval polohlasem, jakoby mluvil sám k sobě:

„Již se vrátili čápové přes bouřlivé moře, ale on sedí v klášteře a ani nepomýšlí, vydati se na cestu. Třeba mu připomenouti, že čerstvé, zelené koberce přikryly louky i svahy horské.“

A vzav z rukou bratra Jiřího louč, odešel napřed. Když se dostal ze sklepa, obrátil volné kroky stařecké k širokým kamenným schodům, které vedly do prvního poschodí klausury. Šel dlouhou, úzkou chodbou, míjeje cely otců. Na samém konci byly dvéře větší, ozdobnější, a na nich na bílé tabulce se černal nápis: „Reverendissimus Pater Prior“.

Na tyto dveře zaťukal a poslouchal. Zevnitř nevolal ho žádný hlas. Zaťukal po druhé. V cele bylo ticho. Tedy stiskl lehce kliku.

Nyní se ozval hlas zvučný, jako velicího rytíře.

„Kdo tam?“

Ale hned potom dodal tentýž hlas laskavěji:

„Tos ty starý? Vejdi!“

Bratr Petr vstoupil do prostranné světnice, opatřené chudým nábytkem řeholnickým. Dřevěná lavice, jednoduchý stůl ze dřeva sosnového, dvě židle a skříň tvořily celou ozdobu cely převora kláštera v Montaudonu.

Převor stál u okna. Konal právě večerní modlitbu. Byl slušného vzrůstu, široký v plecích, držíci se přímo, s čerstvou tváří zdravého muže v plné síle života, měl v postavě i v pohledu cosi, co nevybízelo k důvěrnosti. Černé oči, lehce přivřené, pohlížely bystře, pátravě pod hustými, temnými brvami, k úzkým ústům přilnul pohrdlivý úsměšek.

Byl to slavný ve druhé polovici dvanáctého století troubadoure-satirik, tvůrce kousavých sirventesů,*) metaných na pravo i na levo bez ohledu na postavení a pleť osob dotčených. Jeho břitké slovo bičovalo stejně drobné rytířstvo, jako hlavy korunované, zasahovalo stejně muže, jako ženy. Ani druhů svého řemesla, ani troubadoure-ův nešetřilo.

Rodem jsa šlechtic, syn zchudlého rytíře z kraje Auvergne, zachránil se před chudobou pod křídly Církve. Nazývali ho všeobecně „mnichem z Montaudonu“ a se jménem tím přešel do dějepisu.

Nebylť on jediným troubadourem, který spojoval hodnost duchovní se zaměstnáním básnickým. I kanovník Petr Rogier zpíval dříve žalmy, nežli zaměnil píseň duchovní za světskou. Avšak on jediný nesvlékl habitu klášterního, nosil jej na cestách svých i na dvorech knížecích a nezapomínal na povinnosti kněžské! Všecko, co vyzískal jako troubadoure, odevzdával svému chudému klášteru. Jeho nadání živilo a šatilo mnichy z Montaudonu.

Bratr Petr, takový hovorný, bystrý ve sklepě, skrčil a zmenšil se v cele převorově. Skřiživ ruce na prsou, přiblížil se s hlavou sklopenou před svého představeného a sklonil před ním své koleno.

„Pokoj s tebou,“ řekl převor laskavě. „Vracíš se ze sklepa? Zdali pak stačí naše sklepy ještě do podzimu?“

Bratr Petr, zvednuv se ze země, ustoupil ke dveřím a ozval se:

„Nepomůže-li nám studna, nebudou naši otcové píti vína od června!“

Po ústech převorových přeletěl úsměch jizlivý.

„Řehole nás učí, že voda jest nejvlastnějším nápojem pro klášterníka,“ poznamenal. „Co soudíš, starý, byli by naši otcové spokojeni, kdybych jim tento předpis připomněl?“

*) Sirventes: báseň troubadourská, jíž opěvány otázky veřejné, válka, politika, morálka, náboženství. Přibližuje se satiře. K sirventesům čítány i písně vybízející k výpravám kříž. i nářek pro příznivce a milenku. Poz. překl.

Starý se tiše zasmál, což mělo znamenati, že velmi pochybuje.

„Víno si beru na starost, pokud stačí voda ve studni," řekl, leč spižírna a sýpka nepatří mně. A na sýpce se již myši diví, že je tak málo zrna u nás."

Zpráva tato zaplašila z úst převorových jizlivý úsměv.

Ale bratr sklepmistr pokračoval dále:

„Naši bratři chodí ve spravovaných habitech, neboť na nové stačí sukno a vína sotva pro otce. Hodilo by se také několik dobrých, mladých, tažných koní. Ti staří, které nám poslal hrabě z Mercoeur, ztratili nohy . . . Není divu, napracovali se chudáci . . ."

Mluvě to, pohlížel bratr Petr se strany na převora, který složiv ruce na prsou, chodil po cele těžkopádným, jakoby znaveným krokem.

„Skřivánci zvoní již kolik neděl nad poli, nad loukami; čápi klepotají . . ."

Nyní se obrátil převor rychlým pohybem k starouškovi a řekl s výčitkou ve hlase:

„Vyháníš mne z domu, Petře? Příliš dlouho vám sedím v klášteře, ruka moje vás tíží, oko moje vidí příliš mnoho? Stýská se vám po svobodě?"

„Vaše Velebnosti!" vykoktal bratr sklepmistr zbledlými ústy, leknuv se hrozebného výrazu, který zvráskovatěl hladké čelo převorovo.

Skrčil se, zmenšil se ještě více, zdálo se, že mizí v podlaze.

„Neosmělil bych se , . ." zajikal se.

Ale p evor mluvil:

„Sklep, spižírna, sýpka jsou prázdny, tedy ty, převore, pospěš do světa mezi hříšné lidi, do sídel satanových a zpívej bezbožné písně, neboť jest povinností tvou nakrmiti, ošatiti tvé péči svěřený ovčinec. Zdaž vy, chudí řeholnici, zavření v zdech klausury, kterým se ďábel vyhýbá, můžete míti pojem o pokušeních, jaká číhají na slabého smrtelníka na dvorech bohatých pánův, oddaných pouze radostem tohoto světa? Tam je nutno býti takovým, jako oni. Nutno hřešiti pozemskými myšlenkami, žádostivým okem, vlídným uchem, zlomyslnými ústy, nutno baviti lenochy na útraty bližního, neboť tam rádi vidí, obdařují štědře pouze toho, kdo je baví, jsa podoben potulnému kejklíři. Řekneš mi, že veledůstojný opat se mne sňal jednou pro vždy po dobu svých poutí tíhu řehole klášterní, že mi dovolil jísti maso, nositi šat světský, účastniti se hlučných zábav, zpívati písně hříšné. Ale veledůstojný opat, když mně uvolňoval povinnosti řeholnické, nedokázal utlumiti, přehlušiti v srdci mém hlasu svědomí, a ten hlas mi připomíná stále častěji, že je čas již, abych súčtoval u lítosti a sebranosti duchovní se svou minulostí a připravoval se na cestu poslední, na onu velikou cestu, ze které se nikdy

nevraci. Pátý křížek se mi blíží, s ním pak přichází strach před spravedlností soudu Nejvyššího!"

Při tom, jak převor mluvil, divil se bratr Petr stále více. Nikdy ještě neslyšel z jeho úst slov tak upřímných, slavný totiž troubadoure, jsa zvyklý na společnost nejnadanějších, nejušlechtilejších duchů svého času, nedovoloval svým mnichům žádných důvěrností k sobě Byl pouze jejich starostlivým představeným.

„Co se mu stalo?" myslil si šedivý bratříček. „Vždycky opouštěl klášter bez mrzutosti, ale tentokrát se zdráhá, jakoby měl jíti na popraviště, na potupnou smrt."

Prostá, naivní hlava sluhy klášterního nepochopovala, že se v duši nadaného satirika, který znal svět lépe než jiní, mohl připravovati převrat duševní, způsobený zkušenostmi pohyblivého života.

On, sklepmistr klášterní, viděl pouze prázdné džbány a staral se o ně. Kdyby převor zůstal tento rok doma . . .

Ale na to ani myslíti nechtěl. Nečinnost převora troubadoure-a by přivedla na klášter dřívější nouzi.

„V naší nemocnici přibylo na jaře mnoho nemocných, Vaše Velebnosti," ozval se nesměle. „Bohatí se vyhýbají chudému klášteru, ale chudí naleznou vždycky cestu do Montaudonu."

Převor, který měřil opět celu volným krokem, stanul.

„Praviš, že přibylo mnoho nemocných z okolí?" tázal se.

„Počet jejich se zvětšuje každý den, v krátku nebude, čím jich krmiti!"

Převor mlčel několik okamžiků, pak řekl:

„Tedy nutno jeti. Řekni bratru Josefovi, aby vyčistil nástroje hudební a připravil černidlo ke psaní. Čeledínové klášterní ať opatří zbraň, meče, sedla i popruhy. Půjdou se mnou, cesty se totiž staly nejistými i pro služebníky oltáře. Pokoj s tebou!"

Bratr Petr opustil rychle celu převorovu. Na chodbě si poskočil jako mládeneček.

„Sklep i spižírna budou opět plny!" radovalo se srdce starého sluhy klášterního, dbalého blahobytu spolubratří.

* * *

Hlučno bylo na hradě perpignanském. Dnem i nocí se leskla nade hlavní branou zlacená přilba na znamení, že štědrý hospodář přijímá každého hostě upřímným srdcem.

Štědrým hospodářem byl opravdu Alfons II., král Aragonský, chlouba rytířstva španělského, přítel troubadourův, sám pěvec a básník. Ruka jeho se nikdy nezavírala pro chudé i pro mistry „veselého umění".

Zpráva o jeho příchodu z Barcelony oživila všecky cesty hrabství Roussillonského. Táhli do Perpignana vasallové s poklonou k seniorovi, šli troubadoureové pro věnce a dary, pospíchali potulní kejklíři a hudcové pro tučný výdělek. Jely též krásné dámy na ozdobených koních, toužící po zábavách, nových do-

jmech, milostných šepotech, neboť se v zemi vědělo, že král-básník dovede oceniti ženské vděky.

Kdo hledali v Perpignanu příjemné dojmy, neklamali se. Pohostinný král bavil své hosti od rána do večera, bavě se s nimi sám rád. Honba následovala po turnaji, půtky mládeže po zápasech mužů, zkoušky troubadourů po závodech panošů. Nescházely ani hlučné besedy zpříjemněné zpěvem jongleurů a uměním kejklířů.

Po obědě odcházela obyčejně nejbližší společnost králova na širokou chodbu, táhnoucí se podél jižního boku paláce. Tady roznášela pážata sladká vína, pečivo a ovoce, tady se odpočívalo po pracovitém lenošení veselého dne. Také dnes shromáždil se celý dvůr na chodbě.

Alfons II., muž ve věku dozralém, krásný brunet lehce prošedivělého vlasu, zaujal první místo postranní při malém stolku, bavě se vrhcabami. Společnost mu dělal troubadour Guirand de Borneil, drobný, hubený, snědý človíček s tváří pečlivě oholenou.

Na druhé straně chodby, na lavici, opatřené bílou, vycpanou kožíškem, královala krásná hraběnka Fadida z Limoges. Královala, neboť ji obklopoval věnec mladých knížat, poslušných každého jejího pokynu. Usmívala se na všecky záletně, vrhajíc na všecky slibující pohledy.

Ve dveřích, vedoucích do zahrady, rozestavil široce své krátké, neobratné nohy silný, břichatý troubadour Petr Vidal, vypravující něco s živými posuňky několika starším hodnostářům.

Král i troubadour posunovali zlaté figury na stříbrné vrhcabnici lenivými pohyby únavy. Bylo viděti, že hra jich nezajímá.

Ukončiv partii, zvedl Alfons II. hlavu a řekl:

„Neviděl jsem již dvě leta našeho mnicha z Montaudonu. Což by zavěsil loutnu na hřebík ve své cele a odřekl se veselého umění?“

Hlas vladařův působil na společnost jako rozkaz k tichu. Přestaly šepoty, rozmluvy vedené polohlasitě umlkly, záletné pohledy a úsměvy zhasly. Všecky tváře se obrátily na stranu stolku královského.

„Převora z Montaudonu jsem potkal minulého roku v Montpellier,“ ozval se hrabě z Foix. „Bavil nás, jak obyčejně svými písněmi upravenými hořčicí, octem a pepřem.“

„Tedy zřídlo jeho vtipu nezaniklo, tedy tryská z něho stále slovo kousavé, bodavé,“ řekl král. „Proč ho nevidím v Perpignanu nebo Barceloně? Nevzpomínám si, že bych ho čímkoli urazil. Byl mi vždy vítaným hostem!“

„Svatý Julian, patron pocestných, jest na nás laskav, že obrací kroky zlomyslného mnicha na jiné strany. Jeho ostrý jazyk se chytá příliš dotěrně všeho a všech,“ ozval se troubadour Vidal. „Mnich má seděti v klášteře, jísti bílý hrách, píti vodu a činiti, co mu patří!“

Lehký úsměv okrášlil plná, smyslná ústa králova.

„Mluví z vás uražená sebeláska, pane Petře," pronesl, „ale uražená sebeláska nebývá spravedliva. Kdybyste byl králem, miloval byste našeho mnicha, jako já ho miluji, neboť převor z Montaudonu patří mezi těch několik odvážných, kteří mluví vždycky pravdu, nepočítaje na nikoho a na nic, pravda pak pomáhá vladařům panovati. Tak zřídka ji slyšíme."

V chodbě nastalo ticho. Nikdo se neosmělil odporovati králi.

Jediný pouze troubadoure Guirant z Borneil měl odvahu pronésti svůj vlastní úsudek. Synem jsa chudých rodičů obyčejného rodu, byl znamenitým veršovcem a básníkem z milosti Boží, nesoucím vysoko prapor svého poslání. Neposkvrnil nikdy loutny své prodajností, klamem, pochlebenstvím. Dante ho později nazval básníkem pravdivosti.

„Vážím si s Vaší královskou milostí ničím nezastrašené pravdomluvnosti mnicha z Montaudonu," řekl, „leč neschvaluji jeho kazatelského tonu. Naslouchaje jeho písni, myslil bych, že na této zemi není nic dobrého, nic, proč by hodno bylo žíti."

„Zapomínáte pane Guirant," odpověděl král, „že náš mnich nesvléká na svých cestách řízy řeholnické, povinností pak mnichovou jest kárati veškerou radost tohoto světa."

V tom se ozval na hlásné věži zvuk rohu třikráte. Bylo to znamení, že se nový host blíží k zámku.

Král pohlédl na nebe, na zahradu. Právě ozlacovalo zapadající slunce vrcholky platanů.

„Přichází v pravou chvíli," řekl Alfons II., „za chvíli totiž se spustí padací most a zavrou se brány."

Ve dveřích chodby se strany zahradní okázal se velitel hradní stráže. Skloniv svůj meč, čekal na rozkaz vladařův.

„Poslouchámě, markrabě!" řekl král.

„Mnich z Montaudonu stojí před branou a táže se, zda se líbí Vaší královské Milosti přijmouti ještě dnes jeho povinný hold," hlásil velitel.

„Mnich z Montaudonu?" zvolal Alfons upřímně potěšený, zvedaje se s křesla. „Vpustiti ho, vpustiti ho ihned. Mistr písní nemá čekati před hranou Alfonsa aragonského."

A obrátiv se ke hraběti z Baux, svému osobnímu komořímu, poručil:

„Lidi převorovy umístiti ve věži hostinské, pro něho však připraviti byt v paláci."

„Bude nám zase přednášeti nudná kázání," broukl troubadoure Vidal. „Kdybych byl králem, poručil bych ho vyštvati psy za bránu."

„Vidal nemůže převorovi zapomenouti sirventesu o troubadourech," zašeptala hraběnka z Limoges k jednomu ze svých ctitelů. „Pěkně vymaloval mnich v té písni své soudruhy."

Na temném pozadí keřů myrtových zakmitala se vysoká postava, oděná ve dlouhou bílou řízu. „Mnich z Montaudonu" se blížil volným, vážným krokem k chodbě palácové.

Všichni dvořané královi se zvedli s lavic a křesel; sám hospodář seběhl rychle po kamenných stupních schodiště, aby přivítal nového hosta podle obyčeje rytířského na prahu svého domu.

„Měl jsem poručiti zavříti bránu před vámi," pravil převorovi, který se sklonil k jeho ruce. „Kdo totiž zavrhuje své staré přátele k vůli novým, ztrácí právo na příznivou vzpomínku."

„Panská láska na pestrém koni jezdí, pane a králi," odpověděl převor, „proto rozumným jest, kdo na toho koně co nejřídčeji sedá."

Alfons se vesele rozesmál.

„Tak směle odpovídati umí pouze mniši z Montaudonu," řekl. „Mám vás za to rád, převore!"

A vzav hosta pod paží, doprovodil ho na chodbu. Tady se vítal převor s dámami a pány s obratností rytíře zkušeného ve společnosti dvořanské.

Zpozorovav Vidala, obrátil se ke hraběnce z Limoges a řekl: „Mějte se na pozoru, krásné dámy, neboť lišák se již rozhlíží v kurníku, kterou slepičku by pohltil."

Střela, vržená směrem k břichatému troubadoureovi s červenou, naběhlou tváří pijáckou, známému vychloubáním se milostnými výboji, vzbudila všeobecnou veselost.

„Dobře začíná," ozval se král. „Sotva se okázal, a již kousl dva: mne a Petra. Budeme pěkně vypadati."

Pokynul pážatům. Po chvíli přinesli voskové svíce, čerstvé džbány vína, ovoce a pečivo.

„Ale nyní, když jste nasytil svůj vtip dvěma obětmi," řekl Alfons rozveselený, „přiznejte se upřímně, proč pomíjíte od jisté doby můj dvůr. Snad vám moje víno nechutná, snad naše dámy nedovedly si získati vaší přízně, že hledáte jiné, krásnější, přívětivější."

„Nechtěl jsem," odpověděl převor, „obtěžovati štědrost svého krále a dobrodince, na kterého moji mnichové příliš počítají. Oni musí stále jísti, píti, se odívati, ale Vaše královská Milost má tolik lenochů krmiti a odívati. Ať se jiní dělí o břemeno, vydržovati chudý klášter v Montaudonu."

„Stačí i pro vaše mnichy, převore," řekl Alfons s dobrotivým úsměvem. „Šetříte mne zbytečně. Ale domýšlím se, že vaše sklepy, spižírny i sýpky jsou prázdny, když jste si vzpomněli na starého přítele. Zítra na úsvitě půjdou do Montaudonu vozy, které sejmou s vaší hlavy na delší čas starost o výživu kláštera. Ale nyní svrhněte se sebe kůži mnicha a buďte nám veselým společníkem. Víte, že nemiluji tváří příliš vážných."

Král vzal z ruky komořího plný pohár a pozvednuv ho do výše, zvolal:

„Na vaše zdraví, milý hoste!"

Vypil a podal nádobu převorovi. (P. d.)

Jan Voborský:

Z pouti světem.

Tři sonety z nové knihy: „Květy Marianské."

I.

Nokturno.

V Alhambře myrtový háj kvete dosud sněhobíle,
lví dvůr však ztichl, šplounající fontán oněměl — —
jen v noci luna ušměvavě a tak ženský roztomile
dychtí jak señorita s balkonu, kdo by jí žhavé písně pěl.

Ze stínu myrt a cypres, jak by čekala těch chvil,
ghitana vynoří se — z krajků šátek s větrem tanče
prosycen ještě vůní zlaté slupky pomeranče — —
zapěla — mráček žárlivý tvář luny v lehký závoj zahalil. —

Nepěla o lásce zrazené. — Tichy v ruce kastagnety;
vášnivě jindy zvučící při tanci vířivém — —
ta její duše stříbrnou šla cestou v jiné světy
a šla a šla a rozplývala v zpěvu smířlivém
těch cykád, vzdechů země, utajeném do noci ——
o Tobě pěla snědá cigánka, *o Matce stálé pomoci!*

II.

Madonna Eviva!

Procesí v Neapoli! — Zvonů hlaholem a střelbou chvěje
se růží popínavých nach a husté fíkoví a zlatý vzduch —
vše jásá ústy, zrakem, gestem — zdá se ti, že směje
Madonna sama se na pestrých korouhví a krojů luh. —
Pod baldachýnem s korunou dlí štíhlých na nositkách
a ženy, děti v závodu, kdo výš a silněji a nejdříve
k ní dospěje po zpěvu úponkách a zlatých nitkách,
stupňují lásky nadšení v projevy srdcí zbožně bouřlivé.

Teď ve chrám — vonných kadidel kde bleděmodrý dým
motýlím rojem obletuje sloupy, lustry, sochy, oltáře —
dál jako k slunci blíž těch sterých světel do záře
ke stupňům z mramoru až k svatým místům obětním,
ke zlaté monstranci, v níž Kristus v liliové hostii,
jak v mysteriu nebes *Matku svou, lid k srdci přivíjí!*

III.

Krásná Rispá.

Jak v černých vinách nenávisti bílá mramorová výspa,
již západ slunce věnčí žhavou září nachovou,
v Toledu žila Israelka, vůbec zvaná krásná Rispá
a ta se stala jepřiškou, nevěstou Kristovou! —

Svým políbením krucifixu chtěla na se vzíti
hřích Absainův, který Pánu strašnou pomstu přísahal —
svým políbením chtěla životů sta zachrániti,
však zázrak se tam v chrámu před zástupem stal. —

Už zněly hlasy vášnivé, že ona, ona provinilá — —
jen ruce abatyše jako křídla cheruba ji chránily —
ta na čelo jako Madonna ji políbila jemně — —
a v mučírně když z Absalna krev se stružkou lila,
tu Kristus, jejž msta, zloba v srdce zranily,
děl: „Z nenávisti tvé — lilie nové lásky kvete ke mně!“ —

V. O. Hlošina:

O náboženských vztazích Čech a Bavor v dobách nejstarších.

Příspěvek k počátkům křesťanství v Čechách.

(Č. p.)

Jest totiž nesporno, protože historicky na více místech bylo již prokázáno, že šíření křesťanství za všech časů velmi značně poutaly události politické.[37]) A hle, právě po roce 845 došlo mezi císařem Ludvíkem a mezi Čechy k velikým rozmíškám a bojům, jichž výsledkem byl naprostý odklon Čech od říše Ludvíkovy a přilnutí k říši velkomoravské. Tím také položeny byly téměř nepřekonatelná hráz a značná překážka šíření se učení Kristova v Čechách z metropole řezenské. Mimo to biskup Baturich již dne 12. ledna r. 848 zemřel a jeho nástupce opat Erchanfrid nemohl v době válečné působiti tolik v ohledu náboženském, jak by bylo bývalo žádoucno, ač na dobré vůli mu nescházelo až do posledních okamžiků jeho života, t. j. do r. 864 či do doby, kdy sv. Cyril a Methoděj započali na Moravě své spásonosné dílo.

Alespoň z doby biskupa Erchanfrida máme, ač neurčitý a mlhavý, ale přece existující doklad o darování českých statků klášteru, a tím i katedrálnímu kostelu, řezenskému. Tehdy k žádosti biskupově, a to diplomem ze dne 18. ledna r. 853, potvrdil Ludvík obdarování kostela řezenského hrabětem Vilémem z východní marky, jímž tento v letech 833 a 834 věnoval ze statků svých ty, jež mezi nynějšími řekami Aistou a Nabou, od jich vpádu do Dunaje až k pramenům obou, vycházejícím ze Severního lesa se prostíraly a na druhé straně tohoto lesa až do území nynějších Čech dosti daleko se šířily, jak patrno z dokladu: „In hanc partem silvae sine termini conclusione . . . iubentes, ut omnes

[37]) Sr. co vypravuje o tomto směru Hauckova „Realencyklopaedie für prot. Theologie u. Kirche“ o počátcích křesťanství u Poláků, XIII., 60.

homines, qui super eas res commanere noscuntur et ad praefatum monasterium pertinere videntur, tam Baioarii, quamque Sclavi, liberi et servi, ut in antea consistere . . . potuerint."[28])

Uvážíme-li při tom, že s darováním půdy přicházela také na toho, kdo ji obdarován byl, všecka práva či, jak sám Ludvík v uvedeném diplomu stvrzuje: „Nullus iudex publicus neque ulla potestas eos in quoquam constringere audeat, sed neque causam illorum abstrahere praesumat, nec in aliam partem ire compellat, sed liceat rectoribus et advocatis et ministris eiusdem sedis, res superius nominatas legaliter possidere ac regere et omni tempore sub nostra defensione atque immunitatis tuitione pleniter consistere" . . . [29]), můžeme více než pravdě podobně z toho uzavírati a dovozovati, že tehdy vskutku řeholnici řezenští v Čechách, a to v jihozápadních jich částech, Krista hlásali a tamtéž plné církevní jurisdikce od biskupa řezenského užívali za tím, co z Moravy pronikalo do východních, a později i do středních, Čech učení Kristovo působením sv. Cyrila a Methoděje.

A tak tomu bylo až do r. 895, kdy Čechové v Řezně se Spytihněvem v čele chtíc nechtíc podřídili se moci Arnulfově, od kteréžto doby církevní proud řezenský u nás začal důsledkem politických událostí potlačovati vliv cyrillo-methodějský, až nad ním úplně zvítězil, jak správně naznačuje Dr. Novotný slovy: „Podrobení svrchovanosti říšské znamenalo také podstoupení církevní jurisdikce západní, tedy v tomto případě přirčení Čech dieocesi řezenské tím spíše, když Morava tenkrát byla bez hierarchie. A také skutečně záhy po té vidíme biskupa řezenského funkce biskupské u nás vykonávati.[30])

Ostatně jakési doklady všeho toho můžeme spatřovati v zakládání a zřizování jednotlivých kostelů. Historicky alespoň jest jisto, že za Bořivoje, který přijal sv. křest z rukou Methodějových na Moravě, vznikly kostel sv. Klimenta na Levém Hradci a kostel Panny Marie na hradě pražském, za Spytihněva zase kostel sv. Petra na Budči, za Vratislava kostel sv. Jiří v Praze a za sv. Václava kostel sv. Vita tamtéž. Vždyť, byť bychom posvátným titulům jednotlivých chrámů nepřikládali více historické váhy, než vskutku mají, přece uvážíme-li, že úcta Panny Marie na východě církve mnohem dříve a mohutněji rozkvetla nežli v církvi západní, že sv. Cyril a Methoděj právě této úctě tolik byli oddáni, že tito s sebou k nám přinesli ostatky sv. Klimenta

---

[28]) T. j. „Na druhé straně lesa bez ohraničení . . . nařizujíce, aby všichni, kdož na oněch pozemcích dlí a jmenovanému klášteru podřízeni, jak se zdá, jsou, jak Bavoři, tak Slované, svobodní i otroci, jako dříve usazovati se . . . mohli." Sr. Janner, d. c. 206.

[29]) T. j. Nižádný veřejný soudce a nižádná moc nechť neodváží se jakýmkoliv způsobem je omezovati, anebo jich záležitosti nechť neosmělí se na sebe potahovati nebo je nutiti, aby jinam se odstěhovali, ale ať jest volno správcům (opatům), zástupcům a řeholníkům (služebníkům) téhož sídla (kláštera) pozemky shora jmenované zákonitě míti, spravovati a navždy za naší obrany a obrany jich immunity zúplna držeti . . . "

[30]) D. c. l. 1. 445.

a dále, že v Řezně v nejstarší době kathedrální kostely byly zasvěceny sv. Petrovi a sv. Jiří, jest zajisté nápadno, proč za jednotlivých českých panovníků při zakládání kostelů voleny byly tak příznačné tituly jednak pro duševní proudění katolické církve na východě a jednak pro duchovní život dieocese řezenské. Tu nesporně patrna je převaha duchovenstva af cyrillomethodějského, af řezenského a důsledně tedy i vliv církevní jurisdikce.

Proto není správno tvrzení těch, kdož myslí, že Čechy nenáležely nikdy k dioecesi řezenské právě tak, jako není správnou domněnka, že tyto již od r. 845 církevní jurisdikci k Řeznu patřily, ale myslím, že pravdivo je, že od r. 845 území čtrnácte českých vladyk s jich lidmi, dále od r. 853 také část jihozápadních Čech a konečně od r. 895 celé Čechy dioecesí řezenskou v ohledu církevním se řídily a že biskupové řezenští již od pokřtění 14 připomenutých vladyk neustále jurisdikční nároky na celé Čechy, a to do jisté míry, jak dodati musím, právem, si činili.

První a druhá část uvedené proposice zajisté plyne dosti jasně z toho, co posud jsem uvedl. Třetí část její je zase zřejmou z politických poměrů tehdejších a z jednání sv. Václava, který biskupů řezenských uznával, je ctil jako vlastní biskupy své říše. Alespoň ze zprávy Kosmovy: „Vir Dei Venceslaus, dum carne viguerat nimio eum affectu coluerat utpote patrem spiritualem et benignissimum praesulem. Nam et praesul Michael similiter hunc sibi adoptaverat in fillum dilectissimum, tum saepe instruens timore et amore Dei, tum saepe mittens ei sua donaria, quibus maxime illo in tempore indigebat nova ecclesia Christi“ [31]) soudí mnozí, a jak myslím správně, že kněz Michal, o němž na tomto místě je řeč a jenž později od r. 942 do r. 972 sám byl biskupem řezenským, již jako kanovník u sv. Petra v Řezně zastupoval na knížecím dvoře sv. Václava řezenského biskupa Isangrima v hodnosti světícího biskupa, vykonával po Čechách úkony biskupské a spravoval jako řezenský generální vikář zemi českou v ohledu duchovním tak obezřetně a moudře, že získal si tu vším právem veliké vážnosti, ba až upřímného přátelství samého knížete.

Mimo to, když sv. Václav uminil se tělo své babičky, sv. Ludmily, zvláště důstojně pohřbíti v kostele sv. Jiří na hradě pražském, dotazoval se o tom, jak historicky jest jisto, řezenského biskupa, blahoslaveného Tutona, a k slavnostnímu přenesení ostatků jej do Prahy pozval, jak dokládají prameny z toho důvodu, poněvadž tenkráte Čechy náležely do řezenské dioecese. Podobně, když sv. Václav pojal úmysl stavěti chrám svatovítský, jak vypravuje kronikář Gumpold, požádal připomenutého řezenského biskupa Tutona o svolení k této výstavbě, jak patrno zase

[31]) T. j. „Muž Boží, Václav, pokud žil, velikou láskou jej (Michala zahrnoval jakožto otce duchovního a velmi laskavého biskupa. Vždyť také biskup Michal podobně jej (Václava) považoval za svého nejmilejšího syna a jednak často poučoval jej o lásce a bázni Boží a jednak hojně posílal mu darem věci, jichž nejvíce za oné doby nová církev Kristova potřebovala.“

se slov: „Fervens propositi, missis Ratesponae sedi regiae legatariis Tutonemepis copum totius probitatis virum, cuius dioecesi tota subcluditur Boemia, supplici rogatu, quo idem opus Deo sacrandum eius licentia et assensu fieret, implorat . . . Dato iuxta beati ducis vota ab episcopo permissu, remissisque caritatis nuntiis, artifices celeri iussione convocati, fervet opus, labor impatiens effulget, ecclesia ad perfecti ornatus extremam manum perdùcitur, miroque metallorum fulgore decorata exornatur Invitáto iam dicto episcopo, in honorem s. Viti consecratur."[32]) Dále víme, že řezenský biskup Michal, přítel sv. Václava, světil kostel sv. Víta a konečně, že při zřízeni pražského biskupství bylo dáno svolení k žádosti Boleslavově jak papeže a císaře, tak zvláště biskupa řezenského, jakožto Ordinaria loci . . .

Tato fakta jsou úplně jasná z historických záznamů u Kosmy a Othlona. Kosmas alespoň píše: „De artibus autem ducis Boleslai nihil aliud dignum relatione percipere potui, nisi unum, quod vobis operae precium pandere duxi. Nam servus Dei Venceslaus, ecclesiam in metropoli Praga, sub honore s. Viti martyris constructam, non tamen consecratam, morte praeventus reliquit. Hanc ut consecrare dignaretur, qui tunc praeerat ecclesiae Ratisbonensi, praesul nomine Michael, dux Boleslaus supplex, missis legatis cum magnis muneribus et maioribus promissionibus atque pollicitationibus, quo petitionem suam adimpleret, vix impetravit . . . Mox . . . plebs universa et proceres atque clerici obviam advenienti episcopo ruunt devoti et cum magno honore et laetitia recipiunt eum in metropolis Pragae aedificia. Quid multa? . . . . Dedicata s. Viti ecclesia laetus repedabat praesul ad propria".[33])

A Othlon dodává: „Inter tanta pietatis studia videtur pandendum, quid etiam famulus Dei egerit super gente Bohemorum. Haec namque gens noviter per christianam imbuta fidem sacrilega idola licet tepide abjecit. Sed quomodo catholicam exequeretur

[32]) T. j. „Hoře splněním svého úmyslu a poslav do Řezna, sídla to královského, posly, požádal Tutona biskupa, muže naprosto šlechetného, k jehož diecesi náležely celé Čechy, prosbou mnohou, aby dílo toto s jeho svolením a souhlasem Bohu zasvěceno bylo. Když pak dle přání blahoslaveného vévody biskup svolil a v lásce posly propustil, byli umělci na rychlo rozkazy svolání a dílo svižně započato, prací horečnou prováděno zdárně a kostel s neobyčejnou krásou dokončen tak, že vyzdoben a okrášlen byl obdivuhodným leskem drahých kovů. Když pak jmenovaný již biskup byl pozván, byl kostel k úctě sv. Víta posvěcen."

[33]) T. j. „O skutcích však vévody Boleslava nic jiného, což by záznamu zasluhovalo, nemohl jsem se dověděti, leč to, co považuji za důležito vám sděliti. Alespoň služebník Boží, Václav, kostel v sídelním městě svém, v Praze k úctě sv. Víta, mučedníka, zbudovaný, však neposvěcený, překvapen byv smrtí zanechal. Proto, aby kostel tento ráčil posvětiti biskup jmenem Michal, jenž tehdy diecesi řezenskou spravoval, vévoda Boleslav prosebně, když byl zároveň poslal poslance s velikými dary a ještě většími sliby a přípovědmi, by tím žádost svou podpořil, stěží dosáhl. Brzy houfně lid a šlechta i duchovní přicházejícímu biskupovi nábožně vyšli vstříc a velmi uctivě a radostně přijali jej pohostinsky v hlavním městě v Praze. A co více? Po posvěcení kostela sv. Víta vrátil se biskup radostně pěšky do svého sídla."

religionem, quando caruit pastore, prorsus ignoravit. At medius Otto caesar divae cultor praecipuus religionis a glorioso duce Henrico caeterisque fidelibus est interpellatus, ut quod apud ipsam gentem inchoatum esset, pro domini amore regali potestate perageret. Talibus ergo petitionibus caesar libenter assensum praebuit. Sed quod Bohemia provincia sub Ratisbonensis ecclesiae potestate extitit, peragi non potuit, nisi ipsius antistitis praesidio. Unde rex legatione missa ad episcopum petiit, ut acceptis pro provincia praemiis in Bohemia sibi liceret episcopatum efficere . . . Haec ergo memorans consensurum se caesari remandavit . . . "[84])

Proto, praví-li profesor Dr. Novotný, že biskupové řezenští dělali si nárok na Čechy nepochybně již od křtu 14 vladyk z roku 845, dále, že o nějaké zvlášní misionářské horlivosti biskupů řezenských u nás není ani nejmenších zpráv, ale že přece určitě jest dosvědčeno, že funkce biskupské v Čechách vykonávali, má pravdu ve větě první i poslední, ale nemá celé pravdy ve větě druhé, neboť, byť bychom opravdu o činnosti kněžstva řezenského u nás neměli určitých historických záznamů, přece kult svatojirský, v Čechách v dobách nejstarších tolik rozšířený, již sám sebou je svědkem a dokladem, že kněžstvo diecese řezenské v Čechách misionařilo s výsledky alespoň uspokojivými, zvláště v době sv. Václava. Vždyť právě tehdy obráceni značné části národa ke Kristu bylo výsledkem činnosti tohoto kněžstva, jak svědčí v životopise sv. Václava biskup Izo, když píše, že tehdy „Multi sacerdotes de provincia Bavororum et Suevorum, audientes famam de eo, confluebant cum reliquiis sanctorum et libris ad eum . . . "[85]) A bylo to zcela přirozeno, poněvadž kultura západní tehdy již zvítězila u nás nad východní a po rozpadnutí se říše velkomoravské nezbývalo, nežli jak nábožensky tak politicky moudře přikloniti se k vítězi, aby národ neklesl v porobu a otroctví . . .

Tím potvrzuje se přesvědčení velikého milovníka a znatele dějin českých Tomáše Jana Pešiny z Čechorodu, který již r. 1673 napsal: „Počátek křesťanství v Čechách stal se těmi, kdož se

---

[84]) T. j. „Za těchto skutků nábožných musím povědětí, co služebník Boží (sv. Volfang) vykonal pro národ český. Národ tento nedávno úplně ke křesťanství obrácený, pohanské modly, byť nerad, zavrhl. Ale jak by mohl oddati se víře katolické, protože neměl pastýře, nevěděl. Proto císař Otto II., obzvláštní podpořitel náboženství Kristova, žádán byl věhlasným vévodou Jindřichem a ostatními věřícími, aby co u tohoto národa bylo započato, také z lásky k Pánu královskou mocí dokonal. A císař těmto žádostem milerád vyhověl, ale provésti to nemohl, leč za pomoci biskupa řezenského, protože Čechy podléhaly církevní moci jeho. Proto král posly požádal biskupa, aby po věnování mu místo (české) provincie důchodů v Čechách dovolil mu zříditi biskupství . . To tedy uváživ (sv. Volfgang) odpověděl císaři, že souhlasí . . "Sr. Janner, d. c. I., 378—379.

[85]) T. j. „Mnozí kněží z Bavorska a Švábska uslyševše o něm (sv. Václavu houfně přicházeli k němu s ostatky svatých a s knihami", či s oltáří a mísály, aby sloužili tu mše sv. a kázali. Sr. Pešina, Phosphorus, 138.

sousedními Germány se častěji stýkali a vedli obchody, neboť vrátivše se z jich končin, znalost křesťanství sebou domů přinesli[86]) za souhlasu Hostivíta, který tehdy Čechám vévodil. Tento, protože roku 840 s Ludvikem Pobožným, císařem, jenž zanedlouho potom zemřel, uzavřel ve Frankfurtu přátelskou smlouvu a tak stal se dle uzavřených smluv členem říše německé . . . . těm, kdož nedávno v Čechách křesťanství přijali a je nejen veřejně vyznávali, ale i snažně v zemi rozšíření usilovali, nemohl překážeti . . . Proto v análech fuldských čteme, že přičiněním Ludvíka Němce, jenž byl druhorozeným synem připomenutého Ludvíka Pobožného a bratrem císaře Lotara, čtrnácté vladyk českých, (Myslím, že byli to náčelníci znamenitějších rodů, jako Klatovských, Studyneckých, Plzeňských, pozdějších Radoušských, Tepelských, či jak Veleslavín připomíná, Varských, Kadanských a jiných) bydlících poblíže Bavor a Frank,[87]) protože ve víře Kristově již byli vyučeni, bylo o slavnostním dnu, jejž církev v lednu oslavuje a jejž oktávou zjevení Páně jmenujeme, zároveň se svým služebnictvem roku 845 či dle jiných roku 846 pokřtěno. Jich duchovní správu přijal a o další rozšiřování křesťanství u národa českého jakož i o získání duší Kristu pečoval biskup řezenský Bathurik, jehož přičiněním a výmluvností zajisté náboženství Kristovo by bylo daleko větší paprsky časem učinilo, kdyby děsná válka mezi Čechy a Germány nebyla vzešla . . . Takto tedy přičiněním vládců německých první paprsky křesťanství Čechám zasvitly . . . "[88])

Ostatně, že vskutku při křtu čtrnácti vladyk českých v Řezně jednalo se o věci vážnější, než až posud se za to mělo a že tedy biskupové řezenští jakési jurisdikční nároky na Čechy měli čili, že šlo o podrobení se v nejbližší budoucnosti Kristu celého českého národa a že cesta těchto vladyk do Řezna právě před vánocemi r. 844 nebyla výsledkem domácích českých bouří a nepokojů politických, ale spíše dobře sosnovaným a připravovaným činem se strany německého císaře, řezenského biskupa a za dobrovolné účasti českých pánů, jest jasno nejen ze slov, že vladykové sami o křest žádali, ale i z fakta, na něž posud nebylo, pokud vím, dosti důrazně poukázáno, že křest sám stal se v oktávě zjevení Páně. Stará církev totiž udělovala křest pravidelně o velkonocích, sv. Duše a po příkladu církve východní, zvláště v pátém až devátém století, v den zjevení Páně nebo v jeho oktávě z důvodu, že také Kristus v den zjevení Páně v Jordánu byl pokřtěn a pohanským národům se zjevil. Proto jednalo-li se zvláště o křest celých národů buď vskutečný neb alespoň předpokládaný, býval sv. křest udílen o vánocích v den Narození Páně nebo v den Zjevení Páně, jak toho máme

[86]) Spíše tomu bylo obráceně, t. j. že cizí obchodníci křesťanství sam. do Cech uvedli.

[87]) Jména rodů jsou pouhým dohadem. Dokladů o tom není.

[88]) Sr. Phosphorus, 117—118.

doklady u Chlodvika, krále franckého, který právě o vánocích či v den Narození Božího, r. 496 od sv. Remigia byl pokřtěn[39]) a u Anglů, jichž v den narození Ježíše Krista a v době následující až do Zjevení Páně sv. Augustin r. 597 pokřtil několik tisíc.[40]) Tím také již před vánocemi r. 844 čeští vladykové do Řezna se odebrali, tam zajisté v mnohé přípravě na křest až do 13. ledna 845 vytrvali a pak na důkaz, že víra Kristova všem českým pohanům zasvitnouti má, v oktávě zjevení Páně sv. křest přijali . . .

František Leubner:

Chonai Hamaagal.

Ryk po nádvoří chrámu; sta zaťatých ční pěstí
Dva proti sobě mraky zla zhoubnou bouřku věstí,
z týchž výparů ač vášní se sbírají a hrozí.
Kde prvý rachot hromu, děs města zahlomozí?

„Vše prodá Aristobul! Leč Hyrkan moudře smlouvá,
než podá ruku! S ním jdu, ať spor se k nebi vzdouvá!"
hlas Šimona ben Šetach lká u stoupenců kruhu.
„Má lid náš množit davy těch podlých Říma sluhů?
Má Jahve otců našich zřít ku hněvu a bolu,
jak svatý Sijón s hanbou se koří Kapitolu?
Zde k luzy smíchu, vítězných zbraní za hlomozu
lid volný v poutech lízat prach s triumfálných vozů,
kde vlčí zuby cení ta dravá tlama Říma?
Mne děs a hněv a lítost z hrůz potup k žalu jímá!"

Hlasy druhé strany, vrou, duní na záplavu:
„Vám pod sekery tupé lid pokorně dej hlavu?
Zda sám jsi nepohlížel kdys bujné od hostiny,
když do červánků krve jdou po soumraku stíny,
jak na sedmi stech křížů se pjala těla bledá,
plen bratrovražedné války! Mrak supů v tmách se zvedá,
kde u pat křížů vraždil jim vdovy s tlumy dětí
meč katů na bol mroucích; ti žalm se jali pěti,
však bílé otrokyně, květ Hellady a břehů,
soch živých lepé tvary, dech růží do úžehu,

[39]) Sr. Hinkmar, Vita sancti Remigii.
[40]) Sr. list sv. Řehoře Vel. k Eulogiovi, patriarchovi alexandrijskému.

v tom svaku tvému pěly — hnus! — paian vítězící.
Pse, hanbou svého rodu se udav, slintající!
Jest Aristobul mladší a vstane neváhavě,
kde Řím by nechtěl shodě! Dlí kletba na tvé hlavě!"

Ryk davů rozběsněných se o zdi chrámu tříští,
ret — kal a žluč a slina; zrak — krví, zlobou blýští,
pěst hledá zbraně z roucha, kde dříve srdce bouchá.
Muž klidný v koutě dvora skráň kloně, neposlouchá,
jak na povyk a křik a ryk běsná stoupá váda?
Žal z bratří chmurné čelo mu přísnou rýhou skládá.

Jal Šimon jej ben Šetach, jej k davu svému tlačí:
„Rci Chonai Hamaagal, tvá neúčast, co značí?
Mně klnou, mně! Viz komu! Jsem z makkabejských rodu!
Z mé sestry lůna dopřál Bůh mužského jim plodu,
zde Hyrkan, Aristobul — jsou syny sestry mojí —
ač volají Řím oba, jsou spolu na rozbroji.
Jdu, stojím za Hyrkanem, dav kletbu na mne volá,
že Aristobul s nimi, nám nechce ku pokoji.
Mluv, kliň jim ty, tvá kletba už kletbu jejich zdolá!
Buď proklet Aristobul! Tak volej, hřmi, jim spílej
a nádobu svých hněvů jim na skráň zpupnou vylej,
ať z dnů mých soků způrných jest polovic a málo,
buď otravou, co vínem snad bludu jich se zdálo,
ať na místě je vidném Bůh moru sklá a zhubí,
ať sup jim oči vyrve, jim kámen potře zuby,
neb zapomíná sok můj, že pošlape jej noha.
Jich cesta vlň se tmou, kde nevidí ni Boha!
Kéž anděl Hospodinův je stíhá mečem žhavým,
kde do osidla smrti jdou ku propastem tmavým!
Ať přijdou v nic jak voda, jež po skále jen sběhne
a nad nimi se do tmy hrob nepaměti slehne!
Ryj pod nohou jim pomsty kruh — sluješ Hamaagal —
ať Bůh jim není Bohem, ať nezná jich ni Baal!
Tvou kletbou zhlaď je země! Vždyť mocna je tvá hrozba,
jak za měsíce Adar tvá mocná byla prosba,
když tehdy po ramena ty stoupnuv do cisterny,
až tam jsi deště žádal! Bůh plnil prosbu věrný,
by země z vedra nelkala o klas marně v duchu.
Jim kliň, kdo mně tu klnou. Ni vzdechu na odtuchu!"

Hluk souhlasu, tam odpor. Sta druhých rukou brání,
kam do nádvoří středu kmet vážných kráčí skrání
a kolem sebe hlídí — hůl věku na podporu —
kruh táhne po kameni. Dva davy žhavých zorů,
však ustupují zmatkem a nejistotou jatí,
kam kletbou zahřmí ústa a komu účast platí.

Sklon těla; kámen čítá a mlčky čítá znovu,
kmet hlavy nepovznese. Rty přísné hnou se k slovu:
„Vic Aristobul dává v dlaň Říma napřaženou,
než nabídnul kdy Hyrkan. Viz orly, kam se ženou,
kde dravě spár jich více a k lidu žalu chvátí,
než oba vůdci slepě chtí obět vlku dáti!
Nám z bouří stranných sporů a potřeb lidu nedbou
pak zbude suť a rumy a holý kámen kletbou.
Vám kdybych já měl klíti, leť kámen v obě strany!“ —

Dav dvojí naň se řítí, slep, svornou zlobou štvaný.
Ryk po nádvoří chrámu. Sta nedočkavých pěstí
jen kamenů se chápou, druh druhu cestu klestí,
shluk chumlů z obé strany. Dští kamení naň nával
a pod nimi mře Chonai, zvaný Hamaagal.

Alois Dostál:

Na zámecké kaplance.

(Č. d.)

XVI.

Oba baroni se vrátili o mnoho dříve z procházek a pranic se nechlubili tím, co ochránili na poli a v lese. Viktor Fllegel z Koronu mluvil s lesním Janáčkem, který se vracel ze Sedan a zdaleka na barona kýval. Na pasece sdělil mu takovou novinu, že starý pán jako mladík na podpatku se otočil a co nejrychleji se vracel do zámku. Kdyby Voráčková hned u cesty borovici kácela, ani by ji neviděl. A šermoval rukama, tloukl holí do kořenů, vyrážel jednotlivá slova.

Rudolf Vajt ze Štězar potkal místního starostu na silnici z Křečína. Jindy se pouze zběžně pozdravili, dnes starosta na barona čekal. Nadzvednuv čepici, sděloval, co slyšel v Křečíně na obecním úřadě. A byl tam i úředník z hejtmanství, který onu novinu přinesl.

Také mladý baron hned se obrátil a klusal k obci. Ani se nepovšimnul dětí, s nimiž jindy vedl rozhovory, jenom kývnul na pozdrav starého Vachaty, jenž se vyhříval na slunci a už zatáčel k zámku. A hle, papa už také doma. Oba přímo utíkali k sobě a naproti kaplance se setkali.

„Slyšel jsi už, papa, hroznou novinu?“

„Vždyť pospíchám domů, abych to oznámil,“ odpovídal baron starší, nejsa rád, že vlastně s novinou pozdě přišel. „Válka, vypovězena válka.“

„Je prý tomu tak," dosvědčoval baron mladší. „A že nejde posel s novinami, tam to bude."

„Dalo se to čekati, já to tušil. Sarajevský atentát válku uspíšil. Tu byla záminka."

„Nedávná návštěva Vilémova na Konopišti. Tam se to umlouvalo — mezi růžemi. Následník padl, kostky jsou vrženy."

„Náš císař vypovídá válku Srbsku —"

„Ta se rozšíří. Co se dávno připravovalo, teď se vzníti, jako podpálený troud."

V tom vyšla Halíková ven ve všedním úboru. Oba páni se k ní hrnuli, aby jí sdělili novinu.

„Válka na obzoru. Konopišťské růže krvavě vykvetou," oznamoval Vajt.

„Ano, ano, už se svolává mužstvo k plukům," dotvrzoval Fliegel.

Halíková byla ovšem velice překvapena, posud o ničem nevěděla. Hned vzpomněla na Prokopa, kterého musí na tu zprávu připraviti.

„Bože, válka, k čemu válka!" bědovala.

„Aby byla smazána urážka, aby byl poražen nepřítel," vysvětloval Fliegel.

„Dlouho nepotrvá," jistil Vajt. „Jsme připraveni."

„A co pan baron?" ptala se Halíková.

Vajt porozuměl. Za svobodna sloužil jako nadporučík, ale byl propuštěn ze svazku armády.

„Nevím, nevím, už prokvétám a v tom věku se špatně bojuje. No, uvidíme."

„Posel!" zvolal baron starší, ukazuje na ponocného, jenž s černou taškou vycházel z parku, kudy si napřímil. Bylo nutno dojíti pro klíček a otevříti poštu pro zámek. Dělal to obyčejně Vajt, ale teď oba baroni pospíchali za poslem.

Halíková vstoupila do pokoje, kde kaplan psal a neteř háčkovala, sedíc u okna. Ráda by si zazpívala, ale v přítomnosti strýcově nesměla.

„Snad dostaneme psaní," řekla paní, „právě posel přišel z města. Pro paní baronku nese krabici nejspíše s letním kloboukem."

„Ladislav už přes týden nepsal. Nejspíše je na cestách o prázdninách," hádal Prokop.

„Kdo ví, bude-li teď tak vesele psáti."

„A proč by ne?"

„Páni baroni teď právě sdělovali, že prý hrozí válka."

Kaplan vyskočil od stolu, Miladě sklesly ruce.

Halíková pověděla, co slyšela. Neobávala se marně. Prokop byl velice pobouřen. Zčervenal, po pokoji přebíhal, nesouvislé věty pronášel.

„A to všichni mladí lidé budou narukovati?" ptala se Milada, odkládajíc práci.

„Z větší části. To uslyšíme brzo."

Kaplan myslil na synovce Ladislava, v kterého tolik naději kladl, Milada na adjunkta Pavelku, jejž milovala. Ovšem nepovídali si to, posud se ani nepolibili, ale kde kdo o tom věděl. I babička to tušila, se synem měli vážný rozhovor stran toho a neuznali za hodné odstraniti Miladu, aby se známost přetrhla.

Baron mladší otevřel poslovu tašku, rozlřídil pošlu a přetrhnuv pásku, hleděl do novin. Druhé podal Flieglovi. Četli jenom krátce a stejně potvrzovali: „Je tomu tak. Ano, válka."

Rudolf Vajt s novinami v ruce šel k paní, aby ji také zpravil o hrozné události.

Baron a právě otevřela krabici a zkoušela klobouk před zrcadlem. „Slušl?" obrátila se s dotazem na muže.

„Až ti povím, co je nového, přejde tě chuť zkoušeti klobouk," trpce pronesl Rudolf.

„Co je?" rychle se tázala paní.

Manžel ukázal na telegram na prvé straně.

„Cože? Válka? A ty, Rudolfe, budeš narukovati?" zvolala úzkostlivě.

„Kdybych byl v aktivitě nebo o deset roků mladší, jistě bych narukoval. Ale teď," sáhl si na hlavu do hola ostříhanou, aby se valné šediny zastřely. „Ostatně ještě uvidíme."

Baronka opravdu už na klobouk zapomněla. Chvatně přeletěla několik telegramů o válce.

„To je hrozné! A musilo tak býti? K čemu to?"

„Dávno se to předvídalo. Seděli jsme jako na prachu. Ten nyní zapálen. Kdo to odnese?"

„Všichni, mrtví a ranění budou na obou stranách. To bude poplach."

Následovalo v Opětanech co v jiných místech: vyhlášky, svolávání, loučení, pláč. Jindy rekruti pořádali taneční zábavu, odcházeli s hudbou, teď ve dvou, ve třech dnech se musili dostaviti ke svým plukům. Strážník časně ráno bubnoval, lidé vybíhali nedostrojení, před školou stály zástupy, každý horlivě četl, ani se nerokovalo, jenom povzdech se vydral z ňader.

„Tak můj také musí — otec tří dětí!"

„I na ženáče, hlavy rodin došlo!"

Pronesen nepříznivý úsudek, ale pan řídící v okně dal prst na ústa na znamení, že nelze všechno říci, co se myslí.

Vojíni se rozloučili, nejnutnější si přichystali a ráno před odjezdem šli do kaple. Mše svatá byla o hodinu dříve, ale návštěva její jako o největším svátku. I Vraný s Holanem přišli a hledali ve zpěvníku příslušnou píseň. Také mladší baron se dal vzbuditi a sám se strojil. Kdo ví, jak dlouho bude tu Emil ponechán.

Vojíni přišli, jak byli uchystáni na cestu do Sedan. Doprovázeli je přátelé a známí, ženy a děti. Stáli v řadě. Byli tu i ze Závoran i jiných dědin okolních.

Společnou měli cestu na nádraží. Byli zaraženi, smutně hleděli před sebe, ale neplakali.

Zpěváci se rozhodli pro píseň k zemskému patronu, sv. Václavu, dědici země české.

U hořejší oratoře otevřelo se okno a ukázal se Rudolf Vajt. Oko jeho utkvělo na statných mužích, jak stáli prostřed svatyně. Všechny domácí znal, byli mezi nimi též lidé z panského dvora a kteří sem na práci přicházeli. Podívali se v pravo nahoru, přikývli a zpívali vroucně: „Rozpomeň se na své plémě . . . "

Jedna matka musila opustiti kapli, tak se o ni pokoušela mdloba. Měla jediného syna na odchodu.

Po mši promluvil kaplan k přítomným několik srdečných slov. Tehdy nečetl, jak obyčejně, ale řeč promluvil z paměti.

Když vojíni vyšli, už tu čekal Vajt s bedničkou doutníků. „Rozeberte si je, abyste měli na cestu," nabízel. Muži se nedali dlouho pobízeti. „Také si na nás vzpomeňte lístkem."

„Vzpomeneme, pane barone," slibovali ochotně.

„A mohli jste jeti do Sedan, dám zapřáhnouti," ještě jevil ochotu Vajt.

„Děkujeme, půjdeme pěšky. Potom se nasedíme ve vozech. Naši nás doprovodí."

„Jak chcete. Tak, tak," baron přecházel od muže k muži, všem podal ruku, s každým laskavě rozmlouval. Za ním kaplan a jiní.

Osadníci ještě se ohlédli po kapli a kráčeli ke dvoru. Řady lidí za nimi.

„Ty doutníky," mínil jeden z čeledínů, „raději bych si proměnil za krátké, déle by mně kouření vydrželo.

„I mlč a dělej pána," štouchnul ho vedle jdoucí.

Prostranství před zámkem bylo prázdné, Vajt šel do parku, kaplan ke snídani. Milada hleděla oknem na silnici k Sedanům. Měla připravený šátek, aby zamávala vojínům na cestu. Jistě se ohlédnou na zámek, na rodnou obec.

Za několik dnů přišel adjunkt Pavelka a hned ve dveřích zamával lístkem. „Už je to zde, jdu také."

Milada přímo vykřikla: „Narukujete?"

„Buď správce nebo já. Dva prý nejsme nevyhnutelní při vedení hospodářství. Los ovšem padl na mne."

„Tedy také? To je hrozné!" řekla Haliková.

„Pojedu zítra do svého rodiště, abych se rozloučil. Ničeho se nebojím, než jak bude moje drahá matka naříkati."

„To se dá mysliti. Každá matka hořekuje pro syna, třeba že se velmi mnozí vrátí živí a zdraví."

Milada usedla stranou do stínu a dívala se s úzkostí na mladého muže.

„Ze Sedan moji druhové jdou též. Tam byl poplach, četníci musili zakročiti. Lidé se bouřili, když vlak odjížděl s vojíny. Lidé je nechtěli pustiti. Všechno marné."

„A z Klonova nám také nepíší, aby nás nezarmoutili," oznamoval kaplan. „Kolik už z našeho rodu narukovalo a jistě mezi nimi také Ladislav. Ještě nedostudoval. Chudák!"

Nikoho ani nenapadlo shánětí šach nebo jinou společenskou hru, seděli jako zařezaní, hluboce zarmouceni. Jsou tu posledně tak pohromadě. Co se nabavili a narozmlouvali, jak se vespolek těšili!

„Kdybychom vám mohli na cestu něco poskytnouti —" nabízela Halíková.

„Děkuji, vím, že všechno seženou mně rodče, čeho budu potřebovati. A jak, velebný pane, nebyl jste také odveden? Musil byste jako polní kurát."

„Mne neodvedli. Kdyby to musilo býti, šel bych."

Halíková se divila odhodlanosti, s jakou slova ta pronesl její syn. Pravda, byl osvobozen, ani nyní nemusil narukovati.

„Zdaž vás kdo bude zastupovati?" ptala se Halíková.

„Myslím, že nikdo. Teď bude těžko někoho sehnati, když tolik mladých lidí odejde. Šafáři to zastanou. A mám slíbeno, že budu hned přijat, jak se vrátím. Toto místo je pro mne rezervováno."

„Tak jenom přijďte," vyzvala ho Milada vřele.

„Zůstanu-li živ, přijdu. Zde přece druhý můj domov," slíbboval mladý muž. „Časně ráno odjedu."

„Tak se nebudete veřejně loučiti, jako ti předešlí?"

„Jsem přesvědčen, že na modlitbách na mne vzpomenete. Bylo by to marné stálé rozčilování. V zámku jsem už byl. Pan baron je s doutníky nevyčerpatelný. Také mně pouzdro naplnil."

„Velice se zajímá o každého, kdo nastupuje. Ovšem bývalý vojín."

Toho dne adjunkt dlouho se nezdržoval. Musí ještě skládati věci, časně ráno pojede. Proto vstal a krátce se loučil. Naposledy podal ruku Miladě. Dobře zpozoroval v jejím oku slzu. Jenom zašeptala s Bohem. Kaplan šel za hostem ven, aby zavřel dvéře. Pavelka přeběhl trávník a vklouznul do bytu. Byl hluboce dojat.

Příštího dne nejdříve vstala Milada a stále byla v okně. Čihala, kdy se ukáže dvorská bryčka, jíž také správce užíval. Chvíli čekala, až poznala povoz. Vyloživši se z okna, horlivě mávala a kynula. Adjunkt ji zpozoroval a smeknuv, vysoko nazvedl klobouk. Bryčka pomalu jela do vrchu a Pavelka stále dával s Bohem divce, vyhlédající z kaplanky.

Babička tajně dala znamení Prokopovi, aby si všimnul neteře. Ten porozuměl. Poslední události mocně působily na kaplana. Mnohdy se zdálo, jako by se stará jeho choroba vracela. Zprávy z novin, vyhlášky, loučení mocně naň působilo. Matka to pozorovala a měla velikou starost. Teď ji zasáhnul spolu Miladin bol nad odjezdem Pavelkovým. Přicházeli lidé s novinami, i nábožná Pavlátová mluvila o válce, považujíc ji za trest Boží. Starý baron,

jenž se k té řeči hodil, hned ji odbyl: „I jděte k šípku a nevtahujte do toho Boha. Válku si dělají lidé sami, v ní se vybijí lidská zloba."

Přicházeli jednotlivci, aby se rozloučili, děti doprovázely otce, bylo pláče a nářku.

„I baby, jenom hořekujete," zlobil se Rudolf Vajt, „kdybych byl jenom o něco mladší a neměl v nohou regma, hned bych se opásal a jel také."

„Ale Rudolf!" napomenula baronka chotě, bojíc se, aby vyhrůžku nesplnil.

A právě v tuto dobu neduh baronův se zase ozval. Halíková nabízela pomoc, ale její rada nebyla přijata. Posílala syna, aby šel k potoku na ryby, tím že se opět uklidní. Uposlechl, sešel parkem k vodě, vyhledal prut a upřeně patřil do vody. Ale myšlenky honily se jinde za těmi, kteří opustili domov v Klonově, odkud vázly dopisy. Pradlena si stěžovala, že muž odjel s potahem, který obec musila vypraviti. Měla starost, vrátí-li se domů zdráv. Kam se kaplan obrátil, všudy bolest a pláč. Nanejvýše byl však pobouřen, vraceje se před polednem parkem domů, ovšem jak obyčejně bez ryb. Jda kolem zahradníkova bytu, zaslechl nářek ze světnice. Nedalo mu to, aby se nepřesvědčil, co se to děje. Hrozný obraz se zjevil zraku jeho. Zahradník Váchal seděl u stolu, maje hlavu podepřenou o ruce, žena lamentovala uprostřed čtyř dětí, mezi nimiž byl i Bohuš, jenž kaplanovi ministroval. Děti naříkaly s matkou.

Chvíli stál kaplan ve dveřích, než byl zpozorován. „Co se stalo?" otázal se.

„Viktor musí na vojnu," ukázala zahradníková na muže. V tu chvíli zapomněla, že se vlastně má jmenovati Josef, poněvadž byl na stejné jméno se starým baronem pokřtěn.

„Mobilisován?" divil se kaplan.

Zahradník jenom ukázal rukou na proužek papíru na stole ležící.

„Musím, musím," řekl malomyslně.

„Promluvím si o tom s panem baronem."

„Ten nepomůže, rozkaz je rozkaz."

Kaplan rychle opouštěl světnici, kde jindy se rozléhal dětský jásot, dnes však panoval zármutek. Před zámkem setkal se s oběma pány, kteří též právě z procházky se vrátili. Zamířil k nim. Měli skloněné hlavy, trhavě rozmlouvali.

„Už páni slyšeli?" řekl kaplan.

„Že také Josef musí narukovati. Ano, už víme," dosvědčoval Vajt.

Baron starší ve své prudkosti se vyslovil nepříznivě. Hned se mu od zetě dostalo pokárání. S hněvem odešel do zámku.

„Snad by se mohlo žádati, aby zahradnik zůstal," navrhoval kaplan. „Vatura byl už u pluku a vrátil se domů. Byl vyreklamován."

„Nevím, zdaž by se to i zde podařilo. Musila by se dokázati jeho nezbytná přítomnost. Já jako bývalý důstojník se do toho nemohu vkládati, ale Váchalovi bych osvobození přál. Už k vůli dětem."

Kaplan měl nyní nač myslíti. Radil se se správcem, byl na obecním úřadě, díval se do vyhlášky, ptal se, jak se Vatura dostal domů, a na konec usedl nad archem papíru. Chvíli črtal tužkou, potom se sebral a šel do zámku. Barona Vajta zastihnul v novinách. Ku čtení už užíval skel.

„A pěkně vítám," povstal, ukazuje kaplanovi na fotel. „Posaďte se a poslužte si," přistrčil krabičku s doutníky.

„Pane barone, přicházím s prosbou, byste mně pomohl sestaviti žádost za osvobození zahradníka Váchala. Nevyznám se v takových listinách k vojenským úřadům."

„Tedy přece chcete něco takového podniknouti?" řekl baron a pohlédnuv do náčrtu, upozornil: „Žádost byste musil psáti německy a potom hodně stručně. U vojenských úřadů neradi čtou dlouhých aktů."

Teď se radili a domlouvali. Kaplan hned si dělal zápisky. Také se vytasil s hlavním důvodem, proč by zahradník mohl býti prohlášen nezbytným. Chce totiž všechnu nadbytečnou zeleninu dodávati vojsku do kasáren

„Velebný pane, vy jste chytrák!" vzrušeně zvolal Vajt. „Kdo by na něco takového přišel! Ani zahradník ne."

„A nemohlo by to tak býti? Vždyť si může Josef odprodávati. Vynasnaží se, aby hodně vypěstoval a zásobil nejenom zámek, ale i něco odvedl."

„Opravdu se vám divím, že jste na ten nápad přišel. Mohlo by to působiti. Máte pravdu," přisvědčoval Vajt „Napište to, ať si dá žádost stvrditi. Však uvidíme."

Také kaplan byl spokojen už vyhlídkou do budoucna. Sebral náčrtek, vzal knihu, kterou mu baron půjčil, kde byly adresy úřadů i vlivných vojenských osob, a odešel, aby se hned dal do práce. A psal pilně, piloval, opravoval, řídě se radou bývalého důstojníka. Posléze žádost napsal na čisto, přečetl matce a pospíchal s ní do zahrady. Váchala nalezl zaměstnaného mezi záhony. Raději byl venku než u zarmoucené rodiny. Ani nepozoroval, že se někdo k němu blíží. Kaplan mu vyložil účel své návštěvy a přeložil mu žádost do češtiny.

„Bylo by to možné? Pan baron o tom ví?" vyrazil ze sebe.

„Za zkoušku to bude státi a páni jsou srozuměni. Vždyť vás tolik potřebují a bez vás by zahrada zpustla. Budete-li dodávati zeleninu, tím také prospějete armádě."

Zahradník drže žádost v ruce a slyše pokyny, co a jak má dělati, posud nevěřil, že by mohl zůstati při své rodině, při práci. Kaplan znovu ho vybízel a mu radil.

„Do smrti vám budu vděčen," volal Váchal ještě za Halíkem, jenž se bral domů s lehčím srdcem.

Za několik dnů se vrátil zahradník ze Sedan s jasnou tváří. Nachodil se, ale akce se potkala s příznivým výsledkem. Byl na čas osvobozen, ovšem na daný slib a závazek. Hned také konal přípravy i na půdě, která posud ležela ladem.

Ale rozneslo se dědinou, kdo mu žádost vypracoval, a velmi mnozí přicházeli do kaplanky s prosbou, aby i v jejich prospěch bylo zakročeno. Halík sliboval, dal si poměry vylíčiti, ale četným žadatelům sám baron Vajt připomínal, že všem nebude vyhověno, že zakročení bude asi marné. Kaplan psal příslušná nařízení pročítal, zákoník studoval. Ten onen jeho prostřednictvím domů se dostal, jiný aspoň dovolenou obdržel, aby uspořádal své záležitosti. Jinému aspoň Halík zaslal dopis od rodičů, od ženy. Mnohdy musil jej přepsati, aby vypustil, co by neprošlo přísnou censurou, co by vojínům nebo pisateli přitížilo. Na radu chodil k baronovi, který ochotně pověděl, co mu ještě z minulých let v paměti zůstalo. Ale pojednou dostal obsílku na hejtmanství. Jel tam s baronem, kde mu bylo sděleno, že jest udán četnictvem, jako by lidem pomáhal z vojny. Ujal se ho baron a vyložil, že ničeho nečiní proti zákonu, uvedl příklady, že vlastně činnost jeho k dobrému přispívá. Hejtman se z počátku tvářil vážně, ale posléze se upokojil. „Jenom všechno s mírností," napomenul kaplana, „aby se nám těch žádostí sem příliš nehromadilo. Vím, že pracujete zdárně v našem kraji. Uklidňujte lid, který vám věří a na vaše slovo mnoho dá."

Působil Halík nadále, ale časem musil žadatelům připomenouti, že by bylo všechno marné. Ti ovšem nebyli spokojeni, mrzeli se a také vyčítali, že jedná nespravedlivě a jednostranně. Snesl to, ale pro výčitky nezanechal činnosti své. Lidé se umoudřili, když ani jinde nepochodili, nabyvše přesvědčení, že jejich žádosti vyhověti nemůže.

„Umoudřete se, lidičky," napomínala Voráčková, „kdyby všechno zmohl, nejdříve by od vojska hleděl dostati adjunkta Pavelku. Ten mu zajisté nejvíce na srdci leží."

Ten důvod stačil, ale když byli velmi mnozí, kteří se obávali o své miláčky. — (P. d.)

JUDr. Otto Stehlík:

Havlíček-Borovský a chorvatsky bán Jelačič.

(K oslavám Havlíčkovým.)

(Č. d.)

Vraťme se k událostem v září 1848.

Veškerou mysl Havlíčkovu zaujímal tehdy boj, vzplanuvší v Uhrách, kde na zpupného Maďara konečně „narostla boží metla" — Jelačič. Když tedy ve Vídni uslyšel, že vláda v odvetu za zavraždění hr. Lamberga ustanovila Jelačiče za vrchního velitele v Uhrách, netajil nikterak své radosti nad tímto dobrým obratem věcí pro nás Slovany a pověděl každému, kdož toho dbal, jak přeje Maďarům od srdce — „spasitelný slovanský výprask". (Tůma str. 222—3.)

Dle Havlíčkovy zprávy ustanovilo ministerstvo Doblhofovo na mnohé usilování českých poslanců Jelačiče bána za plnomocníka v Uhřích a za hlavního velitele všech vojsk proti Maďarům, což se pak říjnovou revolucí zvrátilo. (N. N. č. 80, 4./IV. 1849, S. 317; D. N. N. S. 73—4; Tob. d. II. č. 1. str. 399.) Není sice vyloučeno, že na vládu v tom ohledu učinkovalo též rázné zakročení českých poslanců. Když totiž před tím i bán Jelačič měl s vojskem svým podnikati rozkazy hraběte Lamberga, za zady bánovými nově jmenovaného královského plnomocníka v Uhrách a vrchního velitele všech vojsk, tudíž i Jelačičových, stěžoval si bánův agent ve Vídni, baron Kulmer, potomní ministr. na takovou „perfidii" u českých předáků. Palacký, Riegr a Trojan zakročili rázně u ministra Bacha. (Viz: Tůma str. 218; Palacký, Radhost III. díl, str. 181—2; Toužimský str. 724.) Rozhodujícím pro vládu však jistě bylo zavraždění hraběte Lamberga luzou v Pešti, který měl ve směru Maďarům příznivém mezi nimi a Chorvaty sprostředkovati. Zajisté tedy Havlíček zde nadceňuje vliv českého poselstva, které již tehdáž dosti slepě podporovalo vládu, však rozhodující vliv za věrné služby vládě prokázané přece nevykonalo.

Více se pravdě přibližuje Tůma, který považuje jmenování Jelačiče, nejobávanějšího nepřítele Maďarů, za akt pomsty proti těmto. Springer (v Geschichte Oesterreichs) správně vidí při důležitých vládních krocích zákulisí dvorské a vojenské kamarilly. Havlíček však tu dobu v reakci ještě uvěřiti nechtěl a jeho oportunismu a slepé víře ve vládu ušel pravý stav věci, pokud se týče reakce, která hned z počátku v tajnu byla činnou. Jinak ovšem poukazuje Havlíček na slabé neenergické vystupování vlády bez plánu. Píše:

„Nerozhodnost, polovičatost naší vlády jeví se zvláště v záležitostech uherských. Celý svět křičel, že vláda Jelačiče podporuje, a vídenští Frankfurtisté zabili Latoura nejvíce proto, že prý

Jelačiče podporoval — a ubohý Latour umřel hanebnou smrtí pro věc, kterou neučinil. Kdyby byl Jelačiče, jak náleží, podporoval, kdyby ho jmenovitě náležitými děly byl opatřil, jak Jelačič ustavičně žádal, stály by nyni věci uherské trochu jinak. Takto ale musel Jelačič, maje jenom lehká trojliberní děla, proti Maďarům, těžkými děly opatřeným, jen defensivně vystupovati, nemohl se na Pešť odvážiti atd. Celý svět špinil za to vládu naši, že drží s Jelačičem, a ona — s ním přece upřímně nedržela. Právě v nejrozhodnější době poslala Lamberga do Pešti, člověka, který by byl sice ostatním národům uherským trochu svobody ponechal, ale přece hlavní moc Maďarům vymohl. A kdyby Maďaři sami, snad z dopuštění na ně trestu Božího, nebyli Lamberga zavraždili, byla by záležitost Slovanů v Uhřích opět na dlouhý čas zkažena. Konečně poštěstilo se přece (však s velikým úsilím, o kterém by se mnoho psáti*) dalo), Jelačiči způsobiti takové postavení, jakého mu zapotřebí. (N. N. č. 182, 10./XI. 1848, S. 715; Tob. d. II. č. 1. S. 214—5.)

Výklady tyto podal Havlíček již po nabytých zkušenostech, po říjnové revoluci ve Vídni, kterou pomáhal Jelačič pokořiti. Jelačičova osoba byla též záminkou vypuknutí této revoluce. Dne 5. října učinil předák německo-frankfurtské levice Löhner na říšském sněmu při rokování o daních návrh: že se z daní nyní povolených nic nesmí vynaložiti v Uhrách na podporu Jelačiče k udržení celosti Rakouska. Návrh však úsilím české pravice hlavně dra Riegra padl. (Nár. Nov. č. 156, 11./X. 1848, S. 611. otišt. Tob. d. II č. 1. S. 153; — „Verhandlungen des österr. Reichstages nach der stenographischen Aufnahme. II. 807.)

Hned den na to po „nakrmení Jelačiče ve Vídni", jak byl Löhner jizlivě pokřtil bezvýminečné povolení vládě daní slovanskou většinou, zlítila se Vídeň 6. října frankfurtsko-maďarským zuřením. (Tůma str. 222.) Vypukla tak zvaná říjnová revoluce. Záminku vzali si z toho, že nechtěli dopustiti, aby něco vojska z posádky vídeňské táhlo Jelačiči ku pomoci; to však byla jen záminka. Pravá příčina této revoluce není jiná, než nespokojenost maďarské a ultraněmecké strany s vládou spravedlivou, s vládou takovou, která si rovnoprávnost všech národů za heslo vzala, která nechce připustiti, aby v Rakousích jen Němci a Maďaři panovali, kterážto vláda chce, aby také Slované slušného podílu měli. Takovou spravedlivou vládu nazývá maďarská a ultraněmecká strana reakcionářskou. (Viz Nár. Nov. uvedený citát otišt. Tob. II. d. 1. č. S. 154.) Čeští poslanci musili z Vídně utéci, Frankfurtisté opanovali na sněmu pole. První skutek říšského sněmu v pátek po revoluci byl, odeslati deputaci k císaři, aby shodil Jelačiče, a to byl ten samý sněm, jenž před 24 hodinami ve čtvrtek totiž, s velikou většinou hlasů odmrštil návrh Löhnerův proti Jelačiči směřující! Tak by byl sněm rokoval ustavičně,

*) Havlíček naráží na spletité zákulisní jednání u vlády a dvora, které tomu předcházelo.

a všechny návrhy foederalistické k Slovanům spravedlivé byly by tak propadly asi 120 hlasy proti 240. jako dříve propadávaly centralistické antiprovinciální návrhy s většinou 200 až 244 hlasů. (Proti článku Chocholouškovu v „Prager Abendblatt" viz Nár. Nov. č. 160, 15./X. 1848, S. 627; Tob. d. II. č. 1. S. 165—6.)

Proti Vídni se rázně a svorně obořili Jihoslované, totiž Chorvaté, a ne tak Slovinci [Viz Nár. Nov. č. 165, 21./X. 1849 S. 647 (otišt. v D. N. N. S 29—32 a Tob. d. II. č. 1. S. 169) a můj článek: Karel Havlíček-Borovský o Slovencích v slovinském časopise „Veda" 1913 štev. (č.) 3.]; české veřejné mínění se zachovalo většinou odmítavě, též Slováci a Rusíni; Poláci naopak se účastnili boje na straně revoluce a jejich tisk útočil prudce na Jelačiče a Čechy.

Hlavně Jutrzenka v Krakově v článku ze dne 19. října háji Poláky, že „vystupují zdánlivě proti hnutí slovanskému. Ale Poláci rozumí, že stanovisko Slovanství, na něž je klade Jelačič a Čechové, jest prahanebné, jelikož zkrátka najmuté, v službě kamarilly. Na krátce na dlouze zastydí se Jihoslovanstvo, pakli v něm skutečně, jak se nadějeme, tkví zárod budoucího života, nad tou rolí, k jaké je vyvedl horvatský bán.

Zatím Maďaři ve své tísni odříkají se od té chvíle útisků a panování nad Slovany pro společný postup proti reakci. Nyní je Jelačič se svými hordami odevšad stísněn; s jedné strany Uhři, s druhé Vídeň a s třetí Dunaj zamykají ho v trojhran. Nedostatek potravy a střeliva naň čím dál tím víc doléhá, a tak, pakli Vídeň bude s to lépe se sorganisovat a Uhři o trochu víc odhodlanosti si dodat, doufáme, že ani Windischgrätz ani strana dvorská Jelačiče nebude s to uchránit. A jest věru důležitá věc, nynějšího bána horvatského docela zničit neb jej ouplně oddělit od záležitosti slovanské. A toto dílo je zůstaveno Polákům, neboť Polsko, ač materielně bez síly, má ještě dost síly mravní a může tou zbraní skutečně jednat. Poláci v boji Horvatů s Uhry neutrální anebo raději oběma stranám nakloněni, ježto je s jedné strany váže podání historické, společnost podrobenství a utrpení a nade všechno společnost skutečných nepřátel, s druhé zase spojuje pokrevnost a jednorodost, mohou shodou a vyrovnalostí válčících národů jen získat a stát se silnějšími." Mýlili se však po slovanském sjezdě v Praze. „Slované jižní a západní nedospěli posud k výšce nynější doby. Opakujem, že nynější hnutí Slovanů je hnutí falešné, způsobené jedině od pletichářů dvorských. A to je poslední úsudek, jaký Jelačič dle našeho zdání zasloužil. Kdyby v tom vězela myšlenka pravdivá, nebyly by jí ani bodáky ani peníze rakouské na pomoc." Nastane obrat v politice. „Neboť Maďaři, jakmile se jen s Němci nespojují, stanou se již tím samým našimi spojenci. Již za času slovanského sjezdu začínaly svárý mezi Jihoslovany a Maďary. Byla tam řeč o způsobech úplného vyhubení Maďarů.*) Jen Poláci samojediní

*) Jednalo se sice o pomoc Slovákům a Chorvatům, nikoliv však o potlačování a vyhubení Maďarů.

tomu odporovali. Zatím se Horvati a druhé kmeny jihoslovanské přeměnili z vojínů bojujících o národní bytí v najaté pacholky strany, jež práhne po záhubě svobody maďarské. Od té chvíle, pravíme upřímně, ztratili všechnu naši vážnost, a přání naše přesídlila se do táboru maďarského. První jednání drámy ukončilo se šťastně. Jelačič stal se z vítěze přemoženým. Co nám další rozvin p inese, to ukrývá nedaleká budoucnost. My prorokujem, že Slované, aspoň jižní, najednou prohlédnou a přejdou k té straně, kde je čeká čestnější než posud povolání."

Na tyto vývody odpověděl Havlíček v řízném článku „Poláci a revoluce ve Vídni". (Viz Nár. Nov. č. 167, 24/X. 1848, S 655—6, otišt. ve: D. N. N. S. 34—38 a Tob. d. II. č. 1 S. 179—186). Obrací se ovšem v první řadě jízlivými a pádnými důvody přímo proti polské politice, která znemožňovala solidární postup rakouských Slovanů proti společnému nepříteli. Méně reaguje na jednotlivé body Jihoslovanů se týkající. Jen některé věty v tomto polském článku obsažené hledí vyvrátit, jako: „Je-li prý v Jihoslovanech skutečně zárodek budouciho života? táže se Jegomošč, polský pan demokrat. — Ba již nyní jest v nich život větší, než u vás, páni šlechticové polští: oni Srbové i Horvati, celý lid, povstali statečně bojovati o svobodu svou a váš lid polský potloukl vás r. 1846, když jste povstati chtěli! Jak jste si jej vychovali, tak jej máte. — Co se nám ale zvláště líbí, že nás Krakovská Jutrzenka — nepochybně z dobrých pramenů, snad na čestné slovo Košutovo — ubezpečuje, že se Maďaři od nynějška odříkají utiskování a panování nad Slovany. Milí Srbové, Chorvati a Slováci! vložte meč do pochvy, Jutrzenka Krakovská vám vyjednala u svých bratránků maďarských, že vás již nebudou utiskovat; jen jim teď přejte oddechu, aby se na vás zatím lépe zmohli!" Dle Havlíčka jsou Poláci a Maďaři věrnými bratranci ve farizejském utiskování národů. Proto volá: „Vy zrovna tak prohlašujete Rusíny za reakcionáře, protože se nechtějí dát od vás utiskovat; jako Maďaři prohlašuji Horvaty za reakcionáře, že chtějí být samostatní. Maďaři předhazují Slovanům svým Russismus, knutoslužebnictví, jako vy Rusínům, a proč? Protože nechtí vaší a maďarskou vládu nad sebou trpěti .... Že byste ostatně Jelačiče a jeho „hordy" (tak jmenují se po bratrsku Slované!!) rádi viděli zničeného, nepochybujeme: avšak nešalte se marnou nadějí."

Havlíček odmítá vůdčí roli Poláků, kterou si hledí nad Slovanstvem osvojiti poukazem na Jihoslovany. „Jihoslované, nejmocnější nyní svobodný národ slovanský, vojsko Slovanů, také se posud nikdy neosmělili, přednost chtíti mezi rovnými bratry svými."

Na výtku Jutrzenky, která dále píše: „Hýbání slovanské u nás v Čechách a u Jihoslovanů jest prý pouze od intrikánů dvorních vzbuzeno!" odpovídá Havlíček: „Co tomu říkáte, vy naši tolikaletí spolupracovníci na poli národním, kteří jste tolik pronásledování byli od policie a ouřadů, poradili vám intrikáni

dvorští, abyste pracovali o vysvobození národů slovanských?" — Havlíček končí pak výzvou, aby rakouští Slované pracovali poctivě a společně o slovan. svobodu. (Viz můj článek: K. Havlíček-Borovský o revoluční Polsce v „Pokrokové Revui" 1913, r. IX. č. 6 a násl.)

Polemika předních českých novin s předním listem polským v Krakově vyvolala zájem a zmínky v tisku v Čechách a to jak v českém tak i německém. „Deutsche Zeitung aus Böhmen" psala o tom v čísle 26. mezi jiným: „Poláci jsou přece také Slované, proč pak tito nenazývají Vídeňany nepřátelé? Proč pak jedny polské nowiny dokonce nynější slovanské pohybování nazývají falešným (chybným?) od dvorských intrikánů vyvedeným, i bána dokonce od slovanské věci odlučují? atd. Na to odpověděl W. D. (Vilém Dušan Lambl) v Nár. Nov. č. 171, 28./X. 1848, str. 671–2 Hájí Jelačiče proti Polákům, kteří si spachtovali polský, t. j. aristokratický slavismus, z něhož vyloučili bána, protože chce svobodu pro všechny. (P. d.)

Dr. J. V. Prášek:

Generál Ponec.

(C. p.)

Divise Mannsteinova pobyla v Brandejse až do konce května, načež obdržela rozkaz, aby odebrala se ke Kolínu a Kutné Hoře. S těžkým srdcem odcházel s ní generál Ponec. Rozloučil se s čerstvým rovem svého syna, uloženého v náruči matčině na idyllickém hřbitově u sv. Vavřince, a od ctihodné svatky své vyprosil si obraz Verunčin.

Paní Budínská osiřela docela. Vidouc nedostatky zdraví svého a nemajíc krevních dědiců, pomýšlela, kterak by majetkem svým prospěla rodnému městu. Tu jednou, v myšlenkách do minulosti zalétajíc, vzpomněla si, kterak Vojtěch kdysi litoval, že není v městě vyšších škol. I rozhodla se, že koupí dům, v němž by místo měly latinské školy. Napsala obšírný list provinciálu Piaristů, dosud zachovaný, jímž řád o zřízení školy Brandejse požádala. A v jeseni r. 1759 nastěhovali se již první kněží Piaristští do domu někdy Veroniky Dušičkové, jejž vypálený paní Budínská koupila a přestavěla.

Po čtyřech létech ukončena válka a mír usmál se opět na zpustošené české kraje. Jednoho dne k večeru zajížděl do Víznerovské hospody cestovní vůz a stanul pod kolnou. Z něho vystoupil generál Ponec, ne však v uniformě, nýbrž v občanském oděvu. Najal si dvě světnice v prvém patře a nad lůžko vlastní rukou zavěsil obraz Verunčin. Pak sstoupil do veliké šenkovny a ptal se šenkýře, žije-li paní Budínská. V odpověď ob-

držel, že před několika týdny teprve, za obecného zármutku měšťanstva a chudých, rozžehnala se s tímto světem. Bolest ě jsa dojat zprávou, již se nenadál, zaměřil rovnou k svatému Vavřinci. Tu za kostelem, na místě, odkudž bylo lze patřiti na město, zámek i Boleslavské chrámy, vyhledal rov svých drahých, vedle něhož čerstvě navršený hrob ukrýval zůstatky paní Budinské. Až do večera pobyl na hřbitově, oddávaje se chmurným vzpomínkám.

Neprohlásil se nikomu, s nikým se nestýkal, ale již nazejtří vědělo celé město, že vrátil se Vojtěch Ponec, který před dávnými léty dal se naverbovati k Braniborcům a opustil ženu i dítě. Rychle rozpomínali se lidé, že před šesti léty meškal v městě v čele pruského vojenského lidu, a že tehdy syn jeho padl při útoku císařských na město.

Již nazejtří přišel generál se zahradníkem a dal oba rovy pěkně upravit a osázeti. Potom odebral se k páteru superiorovi residence paní Budínskou založené a poprosil ho o zádušní mši za blaho své choti, svého syna a své matky. Každého dne putoval na tichý hřbitov, pobyl u obou rovů, mlčky pohlížel na město i zámek a vrácel se po Polabí, skrze Mošnerovské a Hamanovské prádlo. U špitála vystoupil po kamenných schůdcích na silnici a pomeškal u panské brány, u kamenného křížku, a v mysli rozpomínal se živě na svého syna, hrdinně v čele červenoplášťníkův útočícího . . .

Po nějaké době zakoupil si tichý dvorec na konci Rajské ulice i se zahradou až k potoku dolihající. Tam přebýval se starou sestřenicí, prázdeň zaháněje prací zahradní. Nad prostým vojenským ložem zavěsil si obraz Veruńčin, jejž z jara a v létě každodenně zdobil kvítky v zahradě vlastní rukou vypěstěnými; v zimě posílal denně pro květy, a nebylo-li jich, alespoň pro zeleň k císařskému zahradníku.

Každodenně ubíral se na hřbitov u sv. Vavřince, den ode dne více pustnoucí, když obyvatelstvo zvykalo si ukládati drahé své zemřelé na novém hřbitově proti Rváčovu. Ale dva vedle sebe položené rovy za hlavním oltářem byly stále pečlivou rukou ošetřovány, jakkoli ostatní hřbitov znenáhla již hložím a býlím zarůstal. Jinak vycházel málo, ale u měšťanstva, zámeckých officirův a officirů pluku karabiníků, který tehdy byl v Brandejse garnisonou, velice byl vážen. Zvláště chudí milovali jej. Generál nečekal, až zazvoní chuďas před vraty domovními, nýbrž sestřenice jeho dopátrala se vždy v čas, kde který z řemeslníků nebo podruhů trpí; tu generál neskrblil ani časem ani penězi. Šťasten usedal večer k velikému dubovému stolu uprostřed světnice a naslouchal vypravování své sestřenice o radosti, již v trpící rodině způsobil dárek jeho.

Rád dával se zváti za kmotra, zvláště v prostých rodinách. Prvý mužský člen rodiny, s níž generál Ponec vešel v kmotrovství, zván byl Vojtěchem, prvá dcerka Verunkou. Kmotři a kmotřenci nesměli jinak jej nazývati leč patriarchálně krásným oslovením

„pane kmotře", a po několika létech byl stárnoucí již generál zkmotřen s polovicí města.

Jednou za sychravého dubnového dne, o rákosovou hůl se opíraje, přes prosby a varování věrné své hospodyně, kráčel pod večer generál Ponec blátivou ulicí Pekařskou k sv. Vavřinci. Až k dřevěné lávce pod Katovnou šel dosti statně, jakkoli již hlava silně klonila se ku předu Když však stoupal za potokem do vršku, podle chalupy Kalmusa žida, pozoroval, že se mu dech poněkud krátí. Než přiblížil se k vratům hřbitovním, zapotil se. Starý kostelník Klučina vyčetl z rozpálených jeho tváří námahu a prosil, aby dnes pobyt svůj ráčil zkrátiti, že od lesů vane mrazivý vítr. Ale stařec nedbal, ba déle než jindy pobyl na hřbitově a vlastní rukou sázel do zkypřené hliny prvé dárky jara.

Když práci tuto ukončil, pocítil mrazení, zůstal však ještě, neboť právě u sv. Petra na Vyšším Hrádku zavznělo klekání. Melancholický souzvuk dvou zvonků upomenul jej na léta mládí, když jako žáček pana sukcentora u sv. Petra ministrovával. V hlubokém pohnutí setrval, hlavu skloněnou, až dozněl poslední klivý akkord.

Vyšel z hřbitova, ale nohy jeho umdlévaly. Starý hrobník chopil ho za ruku a vedl k lávce. Před Krolupovskou hospodou prudký dusivý kašel počal lomcovati generálem. Šenkýř Krolup pomohl vésti hrobníkovi z druhé strany. Starostlivá sestřenice lekla se neobyčejného návratu a za pomoci obou mužův uložila generála na lůžko. Rychle zavoláni felčar od karabiníkův a krajský chirurg Kamenický. Oba lékařové povážlivě krčili ramenoma a když odcházeli, vyzval krajský chirurg ustrašenou sestřenici, aby poslala na děkanství . . .

Nazejtří z rána vydechl generál z hluboka a naposled. Smutně rozvučel se umíráček s věžky děkanského chrámu, jemuž odpovídal zvon u sv. Vavřince. Truchlilo celé město, truchlili zvláště chudí, a když třetího dne vážným krokem zabočili kněží přes rynk do Rajské ulice, aby vykropili a doprovodili k hrobu zesnulého generála, spěchal kde kdo prokázat jemu poslední poctu.

U sv. Vavřince vykopal již starý Klučina hrob, v němž odpočívali paní Verunka a syn její, a do téhož hrobu spustili chargeanti karabiníků chotě i otce. Četa karabiníků, postavená před velikými černými vraty obecního dvorce, vypálila smuteční salvu, kněží zazpívali requiem aeternam. Temně dopadaly černé hroudy na prostou dřevěnou rakev.

Generál Ponec byl pohřben, ale dlouho se o něm vyprávělo v městě. Zvláště ženy s uspokojením slýchaly, že vrátil se po létech k ženě, již v mládí opustil, ač již dávno byla mrtva.

Literatura.

ČESKÁ.

Úvod do srovnávací vědy náboženské. Napsal dr. Josef Hanuš. V Praze 920. Cyrillo-Methodějská knihtiskárna a nakladatelství V. Kotrba. Stran 175. Cena 12 Kč.

Srovnávací věda náboženská, kterýmžto pojmem rozumí moderní doba pojetí všech náboženství, jednající o jejich původu, vývoji a vzájemných vztazích, jest dle jedněch vědou novou, vzniklou v druhé polovici XIX věku a dle druhých vědou, jejíž složky sahají až do starověku. Ale obojí názor je správný, neboť opravdu srovnávací věda náboženská jakožto skutečná a samostatná věda počala se soustavně pěstovati až ve věku minulém, ač hlavní její složka, náboženské dějiny, jež vlastně úlohu srovnávací vědy náboženské před koncem XIX. století zastávaly, počínají již Herodotem. Alespoň bremský protestantský profesor dr. Th. Achelis, ve vydané již roku 1904 příručce o této vědě: „Abrisz der vergleichenden Religionswissenschaft", t. j. „Náčrt srovnávací vědy náboženské", hned v úvodě zmiňuje se o počátcích, pojmu a úloze jmenované vědy, klade její počátek do roku 1874 a Edvard Lehmann ve znamenitém článku: „Religionsgeschichte",[1]) uveřejněném v dodatcích protestantského díla: „Realencyclopädie für protestantische Theologie u. Kirche"[2]) do dob o něco málo předcházejících, ježto za jejího tvůrce považuje Němce Maxe Müllera, jenž žil v letech 1823—1900.

Lehmann totiž píše: „Tak již v době rozkvětu působnosti Maxe Müllera vytvořily se problemy a hlediska, jež v jeho dějinách náboženských nenalezly místa anebo docela s jeho hledisky byly v nejostřejším sporu, jež však musily nutně při soustavném vylíčení náboženství býti respektovány a využity. Tuto úlohu přejal Holanďan Korn P. Tiele (1830—1902). Tiele přirozeně jako bohoslovec leydenský zastával přirozeně názor holandské vědy, jež vyznačujíc se vůbec kritickou objektivitou, právě při bádání o jednotlivých náboženstvích potvrdila co nejkrásněji svou pověst. Zatím, co Dozy pojednával o islamu, Abr. Kuenen o Starém zákoně, H. Kern, jemuž jako mythologovi ve fantasii a jako indologovi téměř nikdo se nevyrovnal, o budhismu a G. A. Wilckens o náboženství Indonesů, a to způsobem, jenž kladl základy pro nynější bádání, zastupoval Tiele v této generaci studium babylonských a egyptských náboženství, jichž prameny byly mu přístupny a jež ve svém panenském díle „Vergelijkende Geschiedenis der egypt. en mesopotam. Godsdiensten" (1869—1872)[3]) poprvé přehledně popsal .... Týž zásady svých bádání podal později ve spise: „Elements of the science of Religion"[4]) (1896—98), jejž Gehring přeložil do němčiny pod názvem: „Einleitung in die Religionswissenschaft"[5]) (1899—1901). Tieleova učebnice: „Geschiedenis van den Godsdienst"[6]) z r. 1876, jež přeložena byla do němčiny jako: „Kompendium der Religionsgeschichte"[7]) a r. 1912 byla ve čtvrtém vydání doplněna a valně poopravena od M. Söderbloma, a jeho větší spis: „Geschiedenis van den Godsdienst in de oudtheit tot op Alexander den Groote" (1891—93), přeložený do němčiny od Gehringa (1896—1903), vykázaly vyučování a cvičebnicím o dějinách náboženských směr i cestu. P. D. Chantepil de la Saussaye

[1]) T. j. „Náboženské dějiny".
[2]) T. j. „Reální slovník pro protest. bohosloví a církev".
[3]) T. j. „Srovnávací dějiny egyptských a mesopotamských náboženství."
[4]) T. j. „Úvod do nábož. vědy."
[5]) T. j. „Úvod do srovnávací vědy náboženské".
[6]) T. j. „Náboženské dějiny".
[7]) T. j. „Příručka nábož. dějin".

(nar. r. 1848), jenž Tielemu jako krajan byl duševně blízek a jenž ve svém specielním spise: „The Religion of the ancient Teutons“[9]) (1902) obzvláště ukázal kritického ducha, napsal velikou „Cvičebnici náboženských dějin“ (I.—II., 1887—89) . . . Také Švýcar K. v. Orelli sepsal své „Všeobecné dějiny náboženské“ v podobném smyslu . . . Ant. Votka. (P. d.)

Byli jednou . . . Povídky napsal Leonid Andrejev, přeložil A. G. Stín, v Praze 1921, Ottova světová knihovna čís. 1399—1400, stran 68, cena 2 Kč.

V poslední době přináležel mezi nejčetnější ze současných ruských spisovatelů Gorkij a Andrejev. Bohužel zemřel Andrejev v listopadu 1919, nedočkav se ani padesáti let, do nichž mu dvě chyběla. Vyrostl jako student ve velké bídě; líčí ji skoro ve všech svých četných literárních pracích. Byl sice vystudovaný právník, ale až na jeden případ, který přejal a jejž prohrál, advokátské prakse neprovozoval a oddal se cele spisovatelství. Psal po vzoru cizozemských impresionistů a symbolistů. Kdežto tito jako Ibsen, Hauptmann, Poe, Maeterlink obírali se toliko výmysly své fantasie, popisujíce lidi vymyšlené, vědomé své vyvýšenosti nade všechny druhé, volí si Andrejev ponejvíce lidi, kteří žili, postavené v bídě, zdrcené zlým osudem, odmítnuté, odkopnuté, zašlapané, zavržené — čímž je sbližuje s povahou ruského lidu a činí četbu svých prací záživnou, milou, vítanou.

Jako všichni ruští beletristé je také Andrejev výborný psycholog, vystihuje málo slovy povahu svých lidí, dlí při nich s láskou, popisuje logicky, živě, názorně, nikdy ošklivě, že by líče bídu v různých typech čtenáře odrážel; chce jej baviti, což se mu daří. (Viz „Hlas“ r. 20., str. 77 a r. 36., str. 47 o Andrejovi.)

Po dlouhém mlčení, zaviněném válkou, při níž byl jako známý rusofil pod policejním dohledem, předkládá A. G. Stín — Augustin Vrzal, kons. rada a farář v Ostrovačicích u Brna opět knižní překlad. Podává tři kratší Andrejovy povídky. Prvá má název „Byli jednou . . .“ V Moskvě v jedné světnici nemocnice leží tři nemocní, starší kupec a jáhen i mladý student. Jak žili, co prodělali, vytrpěli, než skonali dva z nich, líčí autor. Cítíme ovzduší nemocniční, ale nezapáchá nepříjemnou a odstrašující vůní, autor činí je snesitelným.

V druhé a třetí povídce je čtenář v ovzduší pravoslavného duchovenstva. „Mlčení“ je proslulá Andrejova práce, v níž dokazuje, že tajemství, která vezmou sebou mrtví do hrobu, jsou ztracena, nikdo jich více nezví. Vrátila se všechna smutna dcera venkovského popa z Petrohradu, kam odešla proti vůli rodičů. Nemohou ji pohnouti, aby se jim svěřila; mlčela; vrhla se pod vlak. Matka je raněna mrtvicí, také mlčí, nemůže mluviti. Třetí práce předvádí popa; dojde ze vzdálené dědiny na dráhu a maje mnoho času, pozoruje na kolejích stojící parní stroj, vystoupí na něj, pohybuje pákami . . . stroj oživne . . .

Překlady Stínovy jsou hledány, váženy, pečlivě vybrány. Nepřekládá, co mu přijde pod ruku, ale toliko práce, vynikající propracovaním, cenou literární i uměleckou. Vydal dosud přes třicet knižních překladů. Počítají-li se jeho četné beletristické překlady, výlučně z ruštiny pořízené i v časopisech, přeložil jistě pět set různých povídek a románů. Ignát Zháněl.

Em. Čirikov: **Uštvané duše.** Autorisovaný překlad Emericha Čecha. Nákladem Jos. R. Vilímka 1921. Cena Kč 20.

Pod názvem Uštvané duše jsou dvě novely: Národníci (Invalidé) a Buřiči. Prvá jest sociální z dob úpadku „národnictví“, zajímavá psychologickým rozborem životních osudů hrdiny, národnického mučedníka Krjunkova. K hlavní této osobě poji korektor Veron n, doktor Nikolaj Vasil'evič, přátelé z mládí. První dva, jdouce za svými ideály, plahočili se pracně světem, doktor žil v přepychu. Toto literární dílo stalo se v Rusku sensací polemického boje dvou táborů: národnického a marxistského. Národníci už v titulu spatřovali urážku Invalidé — ač autor chtěl označiti jím příznačně porážku politických bojovníků, zahnaných z bojiště veřejného života. Druhé romanetto Buřiči jest sociální ze selského povstání v době

[9]) T. j. „O náboženství starých Němců“.

rusko-japonské války. Vylíčena tu celá sociální bída ruského chalupníka s jeho nedůvěřivostí a bázní vůči velkostatkářskému panstvu Nikolajevovi a jeho správci. Chalupníci toužili po vlastnictví půdy, lesů, vzbouřili se, zabili smyslného strážníka, dojeli kozáci, nastal nespravedlivý soud, tekla krev. Lid se dal do boje s prodajným a zpupným úřednictvem a ucítil krutost absolutistického režimu. V díle všechno stavěno poutavě dramaticky, zajímavě a přesvědčivě. Sociální problémy řešeny uchvacujícími obrazy na ruské vesnici. Liga † 12.

Joe Hloucha: **Moje „Paní Chrysanthema"**. Zápisky z Japonska. Nákladem Jos. R. Vilímka. Cena Kč 15.

Autor „Upomínek na Japonsko", „Sakura ve vichřici" a j. podává zde výseky ze života Japonců v menších kapitolách. Pro zajímavost prý se oženil „po japonsku" na několik měsíců a téměř všudy doprovází ho jeho žena Tama. I spolubydlící v hotelu byli tak ženati. V Zápiskách popsány jsou budhistické chrámy, kde věřící žvýkají napsané modlitby a přečetným sochám vyplivají do tváří, kde se ke cti bohů tančí, peníze i potraviny obětují. Líčen uliční pestrý život ve dne i v noci při množství lamplonů, čajovny, tance, divadla, kde se hraje od rána třeba až do rána, ozvučné domy s papírovými posuvnými stěnami. Chválená rasová láska k přírodě a květinám, z nichž vistarie až k nám se dostaly. Autor zúčastnil se slavnosti třešňových květů, byl v Kionu, městě chrámů, v Tokiu na slavnosti, pořádané na počest padlých vojínů pro trofeich z války, líčí geišy s prodejnou láskou v klecích, požár, vycházky, až nakoupiv starožitností, odjíždí, nechav „ženu" Tamu, která při rozloučení ani nezaplakala. Prý se brzo potom vdala legitimně. Škoda, že vzdělaný tento národ posud vězí v bludech pohanských. Kniha jest velice poučná a zajímavá.

Liga † 12.

Slečna Barvínek. Román. Napsala Gyp. Přeložil dr. Jan Sajic. Illustroval Jan Goth. Nákladem Zemědělského knihkupectví A. Neubert v Praze za (Kč 24·20). Románek o slečně Barvínku jest jedna z těch četných prací madame Gyp, která svým zvláštním, čistým rázem budou tvořiti vždy nejzamilovanější četbu ženského světa. Dámy i dívky rády sáhnou po knížce, která mile a prostě líčí příběhy tří sester, bratra, otce, babičky a mladého pána de Lamilis. Dlouho již nedostalo se nám knížky tak svěže psané a tak zajímavě promyšlené. Nejjemnější homor propléta se s vážnými zásadami životními. Krásná líčení přírodní střídají se s podrobným vystižením nálady salonů a budoárů. Děj celkem prostý, zaplétá se zajímavě a rozuzluje se velmi šťastně pro všechny osoby románku. Tento „románek se šťastným koncem" jest však něco více nežli tuctová knížka banální četby a suchého výpočtu. Je to jedna z nejsvěžejších knih, které v minulém roce vyšly. Setkáváme se v ní s tolika roztomile vykreslenými postavami, že bezděky nevíme, které postavě více máme se nakloniti. Ovšem že hrdinka nás zcela zaujme, vedle ní však i stará chůva působí na čtenáře svou stařeckou „špatností". A což babička, otec, bratr? A další a další osoby, jež všechny vydechují pravou svěžest a čistotu francouzského ducha! Talentem opravdu ženským jemným podán tu obrázek života mladých sester Chateaulinových tak, že lepšího způsobu nelze si snad ani myslit. Dobře volené illustrace v pečlivém výběru a vkusné reprodukci přispívají velmi podstatně k ozdobě tohoto krásného dívčího bibelotu.

Poklad Věřících. Lidový list k uctění nejsvětější Svátosti oltářní. Řídí P. Václav Švec Ročník tento XXI. přinesl kromě dvaceti básní, jichž většina jest od Klem. Mariánského, hojnost článků poučných i zábavných, z nichž zvlášť upozorňuji na práce: „Velcí učenci — mužové víry" „Nejsvětější Svátost aneb díla a cesty Boží", „Malá sestra", „Don Bosco a velebná Svátost", „Lurdské zázraky a nejsv. Svátost", „Jak francouzští katolíci hájili své kostely", „President franc. republiky Deschanel a první sv. přijímání jeho dcerušky", „Katolíci, nevstupujte do nově zakládané církve československé!" „Vítězství Dědice české země" a m. j. Předplatné na rok 6 K. Doporučují.

Jos. Fabian.

Viola z Prá henska: **Rok dětského žlvota.** Pro mladý dětský svět. Knihtiskárna a nakladatelství V Kotrba v Praze. Brož. K 0·80; váz. K 1·30. Veškerá a úplná práva i pro zhudebnění vyhražuje si autorka.

Kromě četných básniček, jimiž zásobuje Viola z Prácheňska naše časopisy pro mládež, vydala též i illustrovanou knihu pod názvem: „Kytice básniček" (brož. K 1·20, váz. K 2), jež došla vřelého přijetí a doporučena též do knihoven žákovských — i nepochybujl, že i této nové její sbírce něžných veršů dostane se podobného přijetí: Básnířka opěvuje tu ve čtyřech oddílech dle 4 ročních částí výjevy a radosti v tu kterou dobu roční spadající a zvláště dítky zajímající, což se jí velmi podařilo. Kéž by krásná a zdařilými obrázky ozdobená knížka (64 str.) došla všude zaslouženého porozumění a hojného rozšíření! Prokop Zaletěl.

Ráj. Časopis věnovaný zájmům katolíků československých. Vydává Spolek sv. Zity ve Vídni. Odpovědný redaktor Antonín Kostka. Ročník X.

Tento list, jenž následkem ještě tísnivějších poměrů v Rakousku než u nás, vycházel v roce minulém již jen ve dvoučíslech o 16 str., přinesl přece vedle několika básní dosti článků poučných, zábavných a různých, jako k. p. „Dvojí štěstí", „Botenky", „Úvahy náboženské", „Zlatá svatba", „Nechte maličkých přijíti ke mně!", „Adventní a vánoční poesie", „Ve službách Královny", „Z římské pouti", „Svatá Ludmila", „Sůl nad zlato", „Velehradské slavnosti", „Vánoční hvězdy" atd. Tisk na obálce — pokračování to z časopisu — se nezamlouvá, neboť dá-li se časopis vázati, odtrhují se obyčejně desky a kniha bude pak kusou . . . Předplatné na ročník XI. stanoveno zatím jen na půl roku, totiž 8 Kč pro Československo a 150 K pro Rakousko. Fab. Budil.

ANGLICKÁ.

The Rosary (Růženec) a monthly magazine edited by Rev. J. L. Lonell, O. F. Vydavatel P. Oshea, No. 45. Warren Street, NewYork. Cena 1.50 peryear ($1^1/_2$ dollaru), single numbers 15 cents.

Tento měsíčník růžencový jest zábavný a poučný. Uvádějí se v něm události a důkazy, co vše zmůže modlitba sv. růžence. Co nemohly děla a zbraně, zmohla modlitba sv. růžence. Maršálek Foch to sám vyznává a kdo zachránil Evropu před sveřepým Turkem. Opět jen horlivá modlitba sv růžence. Ve spisech se uvádí též Jan Sobieski a zachránění Vídně mocí modlitby růžencové. Též celé země, v nichžto se lidl modlili růženec, zůstaly katolickými a nepodlehly protestantismu. V každém jednotlivém čísle jsou uvedeny příklady a zprávy o nadpřirozené moci v modlitbě růžence. Nejen mnoho kostelů a kaplí jest zasvěceno sv. růženci, ale i též mnoho míst. Tak na příklad: „Rosario" se zovou malé ostrovy v Antillenském moři na pobřeží Kolumbie, okres Magdalena. „Rosario" jest též ostrov v archipelagu Magelhaeském, „El Rosario", obec ve Španělsku v provincii Las Canarias, okr. La Laguna, v níž je 3000 ob., dále jest tak zv. obec v Portugalsku, okres Beja, přes 600 obyv., pak jest „El Rosario" hlavním městem ve státě Sinaloa v Mexiku, má k 6000 obyvatelů, v okolí se doluje zlato a stříbro, potom jest „El Rosario" na Filippinách v provincii Batangas, asi 13.000 obyvatelů, v Brasilii, ve státě Maranhao, jest též „El Rosario", jest tam pošta a telegraf, v Uruguay, okresu Colonia, jest též „El Rosario", v němž jest pošta a telegraf. V Argentinii, v provincii Santa Fé je „El Rosario" městem asi s 95.700 obyvateli. „El Rosario" zove se přístav u Parana (v Argentinii). „Rosario de la Frontera" prov. Salte, tamtéž (v Argentinii). „Rosario de Ledesma", „Rosario de Lerma", „Rosario del Tala" (provincie Entre Rios), „Rosario de Tranea", prov. La Rioja a „El Rosario" v Salvadoru atd. Jména ta dosvědčují s dostatek, jak byl již od sv. Dominika růženec (rosarium) ve vážnosti. Josef Šeřík-Vitínský.

HOLANDSKÁ.

Holandský misionář P. Jozef van Liebergen, v Kalkutě, píše ve svém **„De Katolicke Zending"** zvaném spisu, vydaném v Kalkutě (též Kalkatě) o utěšeném prospěchu tamějšího lidu.

Calcutta (vlastně Kalkatta) jest název celého kraje a též hlavního města indo-britského presidentství Bengály. Toto „Presideney Division"

(Dyvižn) má objem 52 km³. Kalkutta, město indo-britské říše, leží na levém břehu veletoku Ganges, rámě tohoto veletoku zove se zde „Hooglya" a jest 129 km od moře vzdáleno, čítá na půldruhého milionu obyvatelů. Nejvzdělanější část města s Howrah má asi ku dvěma milionům obyvatelů. Celý díl hlavního města Kalkutty jest zcela evropského vzhledu, zde vznešení obyvatelé zovou se „Chowringhemi". Město dělí se na bělochy ve své jižní části a na černochy v části severní. Kalkutta udržuje velmi čilou paroplavbu. Pater van Liebergen píše, že do Kalkutty Hansa Linie vysílala z Brem ročně 60 parníků, nyní to činí především anglická poloostrovní společnost, zvaná „Peninsular-Company" s Madrasem a Ceylonem a odtud přes Egypt s Ausralií, se Západní Indií, s Čínou a s Japonskem. „Great Trunk" (Vojenská silnice) vede do severo-západní provincie, dále rovinou přes Patud a Benaras do Allahbadu, odtud severně do Lahory a západně do Bombaye, do roviny na jižním svahu pohoří Himalajského vzhůru až ku 2345 vysokému místu Darjeeling 550 km dlouhému. V Kalkutě jest universita, „medresse" (Hindugymnasium), biskupské kollegium pro tuzemské duchovní a učitele, sídlo prvního biskupa pro anglickou církev v Indii. Katolici mají zde jednoho apoštolského arcibiskupa. Pro všechna vyznání jsou zde vyučovací ústavy, slovutné učené společnosti, z nichž slyne „Asiatic Society of Bengal" atd. Též jsou zde vzácné sbírky, znamenitý zvěřinec, botanická zahrada jednou z největších na celé zeměkouli. Nacházejí se tu veleznámé jutové přádelny a tkalcovství s 18.000 krosnami. Z vývozu uveďme aspoň kamenné uhlí, kůže, opium, rýže, cukr, indigo, ledek, tabák, surová bavlna, hedvábí a p. v. V Kalkutě jest rozsáhlé pole pro katolictví.

Josef Šeřík-Vitinský.

NĚMECKÁ.

Sonnseitige Menschen. Roman von Hans Schrott-Fiechtl. 4.—7. vydání. Nákladem Herdera ve Fryburgu, 1919, stran 386, cena nev. Mk. 6·40, váz. Mk. 7·60.

Román z nynější — předválečné — doby, líčí tyrolský venkovský lid, kdesi u Inomostí. Obírá se rodinou váženého muže, přísedícího zemského výboru, který jsa již dosti při letech poznovu se žení s vzácně hodnou děvou. jeho dospělý syn nerozvážně cosi řekl macese, odchází z domu a jde do — továrny. I zde se brzy uplatnil, vynašel nový způsob polírování, což prodal továrníkovi. Získal po 18měsíční práci kapitál ku koupi většího hospodářství Vystoupiv z továrny, kde také prodělali názorně vylíčenou stávku, dobře se oženil a zavedl na svém statečku vzorné hospodářství. Tito tři: otec, macecha a syn zastupují vedle jiných méně důležitých osob „sonnseitige" lidi; jsou s láskou podání i propracování, pravé „kabinetní" figury.

Autor, rozený Tyrolan zná všechen tamější život, ač žije nyní v Berlíně. Podivno — vyšel z odborné školy mlékařské, pak procestoval skoro celý svět a teprve ve věku čtyřiceti let začal vydávati knižně romány a novely. S prvním románem „hausíroval" čtyři leta po přemnohých redakcích a nakladatelstvích; redaktor Cardanus ujal se autora, poradil mu, co a jak má spracovati, čehož pak mohl vděčně při svých dalších pracích použíti. Sám se vlastní neúnavnou prací propracoval k úspěchu. Žije pouze z honoráře a je tak pilný, že za dvanáct let vydal 21 knih, z nichž jedna se dočkala 135 výtisků, jiné i pěti vydání.

Píše výlučně tyrolské povídky; tuto všímá si hlavně dvou stavů: rolnického a továrních dělníků. Má mnoho z lidu vzatých úsloví. Rozpravy jsou většinou v dialektu, ale velmi lehce srozumitelném, někdy je v něm poněkud rozvláčný i triviální, nešetře i nepěknými výrazy. Kéž by i u nás bylo více venkovských hochů, otců i macech tak vzácných karakterů, jako tuto vylíčení.

Škoda, že poznal Čechy pouze v továrně — a víme, že toulali se po světě všelijací krajané! Tuto setkáváme se s těmi, za něž se stydíme, líčí je nám nesympaticky; snad postačí toto upozornění, aby podruhé šetřil více naší lásky k otčině a nelíčil Čechů tak černými barvami.

Ignát Zháněl.

Weiler Jakob: **Mich ruft es zur Arbeit.** Ein Lesebuch für die Dorfjugend über die Gebote. 8°. XII. a 396. u Herdera ve Fryburgu 1920. M. 21·60. váz. 26 M. — Poměry poválečné jsou všude stejné. I v katol. Německu naříkají na zdivočení mládeže, škole odrostlé. Hlavně se to bolestně pociťuje na venkově. Aby mohli kněží čeliti proti tomuto zlu, vydal zkušený, praktický kněz J. W. tuto oznámenou knihu, v níž podává v 64 článcích, určených pro nedělní čtení anebo nedělní promluvu veskrze lidově podaný výklad desatera. Má stále zřetel na venkovskou mládež, i na nynější poválečné poměry. Rozdělil látku na pět oddílů, jimž dal tyto tituly: Dědina a hlavní přikázání, d. a úcta k Bohu, d. a smysl pro rodinu, d. a osobnost, d. a občanské vědomí. Každý oddíl rozdělen v několik řečí, které podávají vše ve slohu lidovém, ale nikdy triviálním. Autor chce také sblížiti venkov s městem. Poučuje, jak má mládež správně na svět a jeho úkoly pohlížeti a dle přikázání Božích žíti. Úlohu sobě předsevzatou vzorně vyplnil. Ignát Zháněl.

Begegnungen. Besinnliche Reisegeschichtlein von Wilhelm Wiesebach. 1920. Nákladem Pusteta v Řezně. Stran 93, cena nev. 2 M., váz. 4·80 M. Náleží k zásadám Jesuitů, což jediné mohlo by jim získati sympatie všech nepředpojatě pohlížejících lidí na svět, že dovolí svým členům, aby se věnovali odborům, které se jim osobně zamlouvají, k nimž mají největší chuť i zalíbení. I v oboru krásného písemnictví měli a dle tuto ohlášené knížky mají i nyní katoličtí Němci mezi Jesuity dobré beletristy. Vilém Wiesebach je dle ukázek v této knížce podaných nová nadějná síla. Z jeho života není nic známo, ale dle tuto podaných kratičkých povídek je mladší síla, neboť zúčastnil se války, z níž podává několik náčrtů, působil jako misionář v jižní Brasilii, čehož si také několika skizami z jízdy po moři i z pobytu v horkých krajinách povšiml. Ostatní práce, jichž je tu v celku 47, mají námět z cest v užší otčině, v Německu. Všechny prozrazují dovedného beletristu, který se zajisté ještě uplatní i ve větších pracích, od nichž si čtenáři mnoho slibují. Podáno i několik básní — sedm, — v nichž převládá lyrická nálada básníka, dlícího v cizině, po vlasti toužícího. Kniha je doporučení hodná četba. Ignát Zháněl.

Literární obzor.

O Slovensku vyšla z péra Antona Kompánka kniha „Slovák". Spisovatel jest farářem v Lukách. Má působiti pro česko-slovenskou vzájemnost. Kapitoly: Holubičla povaha Slováka, Poníženosť, Skromnosť, Pracovitosť, Nábožnosť, Mravnosť, Vzdělanosť, Alkoholizmus. K těm připojil Alois Kolísek „Slovenské ľudové umenie". Na konci slovníček. „Našinec".

Vlčkova „Osvěta" přestala vycházeti po 51 letech své pouti. Eliška Krásnohorská jí napsala závěrečný článek. Zaniknutí z hospodářských příčin. Byla kdysi doporučována i katol. listy jako konservativní revue. Byla založena r. 1871 a podávala četbu belletristickou i poučnou.

Spisovatel Jaroslav Hilbert ve vánočním čísle „Venkova" uveřejnil článek pod názvem „Zpověď", jenž jest důkazem, že nastává obrat ve smýšlení našich duševních vůdců národa — spisovatelů. Svět nezůstane, neklamte se, v onom nazírání, které dnes dominuje; svět nebude nevěrecký, protože prostě nevěrecký býti nemůže, aniž by se nerozpadl; svět jim konec konců ani v hloubi duše není, neboť svět dnešní doby jen tak žvaní, poněvadě mu trubci namluvili, že je to „pravda". — Bílá vrána.

Společnost svat. Cyrila a Metoděje opět bude vydávati „Věstník" čtyřikráte do roka (10 Kč), jako vycházel v Olomouci za redakce Frant. Světlíka.

Podpora literatury. Jistý belletristický podnik sestavil tuto zajímavou statistiku: Z rozeslaných spisů uchytilo se z odběratelstva z řad ducho-

venstva 23%, soukromých úředníků 15%, lékařů 13%, advokátů 5%, obchodníků 8%, řemeslníků 4%, dělníků 6%, rolníků 3%.

„Katolika Mondo" jest název nového katolického měsíčníku, vydávaného katolickou internacionálou ve Št. Hradci, jejímž jest také orgánem. List tištěný esperantem, vzal si za úkol seznamovati katol. veřejnost se vším, co jest pro nás katolíky pozoruhodného. Jest obsahu časového, zajímavého. K dosažení časopisem vytknutého cíle jest potřebí nejen odběratelů, ale i dopisovatelů z řad našeho kněžstva a inteligence. Od těchto snažně žádá redakce zaslání zpráv buď pravidelných neb i příležitostných. Dopisovati možno ve všech jazycích. Jsme přesvědčeni, že časopis vzbudí náležitou pozornost. Roční předplatné je 10 Kč. Ukázková čísla zašle a veškeré dotazy zodpoví zemský sekretář „Mondjunulo Katolika" J. Soukup, Hluboš 37. Čechy.

Slovinská katolická revue „Mentor" obnovena. Biskupský ústav sv. Stanislava v Št. Vidu u Lublaně vydával 10 let (od roku 1908—1918) revui „Mentor", v níž vyšlo tolik hodnotných článků, že dnes byly pojaty do slovinských středoškolských čítanek. Vojna revui udusila. Volání po „Mentoru" z řad středoškolského studentstva, pro něž byl určen, i z řad starší inteligence se množilo a proto ústav přikročil k oživení revue. Pečovati bude o spojitost mezi životem a školou, o prohloubení a rozšíření školského studia, o vytčení směru jugoslávské kultuře a o kulturní orientaci na podkladě věčných křesťanských zásad. Slovinský tisk odhodlání št.-vidských profesorů vítá radostně.

Matice Česká, sbor musejní pro vědecké vzdělání řeči a literatury české, prodloužila lhůtu pro zaplacení vkladů. Noví členové mají právo na členský podíl knih na rok 1921 za 20 kor. Zakladatelem M. Č. se stane, kdo složí doživotní zakladatelský příspěvek 200 kor. najednou nebo v pěti letech po 40 kor. (ústavy 500 kor. neho po 100 kor.) a mají doživotní právo na roční podíl knih za 20 kor. Přihlášky členů přijímá expedice M. Č. v Praze II. 1700.

Nová divadelní hra Gab. Ronaje. Kněz řádu Milosrdných bratří, P. Jan Ben. Bogar, člen Družiny literární a umělecké, napsal divadelní hru o sv. Vítu, čtrnáctiletém mládenečku, a o tom jeho kohoutovi. „Sv. Vít, mládeneček čtrnáctiletý a jeho kohout", truchlohra ode tří zátahů.

„Dědictví Svatojanské" zvýšuje vklady za změněných poměrů. Údem se stává, kdo složí jednou pro vždy 80 Kč., rod, škola, obec, spolek 170 Kč. Při vyzvednutí knihy nutno zaplatiti 2 Kč na Dědictví a 50 h knihkupci. Letos bude jako podíl II. díl spisu dra Fr. Stejskala „Sv. Jan Nepomucký". Mimo to vyjdou pro členy za sníženou cenu: Bible č. St. Zák. II. a Nov. Zák. I., jednotlivá evangelia, Kempenského „Následování", dra Jana Nep. Sedláka modl. kniha „Útěcha duše", Ant. Melky „Pane, nauč nás modliti se!", Jos. Jaroše „Božské srdce Páně a národ český", „Čítanka pro katolickou mládež" a j. (Přihlášky v Praze IV-35).

V článku **„Moje firma"** v „Lidových Listech" č. 16. básník František Kašpar si stěžuje, že nemůže rozprodati 300 výtisků básní, jež vydává svým nákladem, ač je prodává za levnou cenu a „kritika ho staví mezi katolické „špice básnické". Smutné poměry.

Vypsání ceny za román. Fryburgský katol. nakladatel Herder vypsal do 15. ledna 1923 ceny za dobré romány. 25.000 M. je první, 20.000 je druhá cena, další tři dobré práce budou odměněny po 10.000 M. Žádá se rozměr 300—400 stran obyčejného formátu, děj budiž vzat z přítomnosti nebo dějin, a psán lidově, aby mohl vniknouti do nejširších vrstev. V dubnu 1923 bude oznámen výsledek. Soutěžící jsou Flasstamp, Herz, Keckeis, Muckermann a P. Expeditus. Nakladatelství vydá 5000 výtisků bez dalšího honoráře.

Soutěž na původní román vypisuje olomoucká Družina literární a umělecká. Ceny 5.000, 3.000, 2.000 Kč. Vyžaduje se duch katolický, romány buď historické nebo ze života soudobého. Rozsah 20 tisk. archů, práce původní. Doba do 2. února 1923.

Z našeho života.

V Ukrajině zemřel 28 prosince 1921 oblíbený spisovatel **Vladimír Korolenko** (nar. r. 1853). V poslední době živořil, ale podpory od podpůrného spolku spisovatelů nepřijal. Od něho jsou přeloženy „Sibiřské povídky", „Povídky ze života Malorusů" a j. Věnoval svoji pozornost náboženské stránce ruského selského lidu. („Naše Kniha".)

Vilem Špaňhel zemřel v prosinci 1921 v mladém věku. Překládal z polštiny, chorvatštiny (díla Kraszewského, Dzierzkowského, Korojace a j.)

Redaktor náboženského listu a spisovatel **Petr Hlobil**, rodák z Kroměříže, starý 68 let zvolen opatem rajhradským Jest činným v Apoštolátě sv. Cyrila a Metoděje a patří k horlivým účastníkům sjezdů unijních na Velenradě.

Jubileum třicetiletého kněžství slaví letos Msgre **Václav Davídek**, do nedávna ředitel konviktu v Ml. Boleslavi, nyní koleje Arnošta z Pardubic, profesor, spisovatel, redaktor, zakladatel knihovny (4000 svazků), studenty milovaný, pro ně oběti a námah nešetřící.

Lidová spisovatelka **M. Popelka Billánová** 27. ledna slavila šedesátiny. Napsala „Do panského stavu" (6 dílů), „Pod selský krov" (4 díly), „Všem ku štěstí" a j. Narodila se 27. ledna 1862 v Králové Dvoře u Berouna. Spisy její vydává A. Neubert v Praze. Napsala též několik divadelních her.

Před 60 lety zemřel **František Škroup**, hudební skladatel. Složil také několik mší s latinským a českým textem. Jest skladatelem národní hymny „Kde domov můj".

Před 150 roky narodil se v Čes. Budějovicích **Matiáš Kallna** z Jäthänsteinu, český archeolog, historický a hospodářský spisovatel. Prozkoumal severní Zbyrožsko (Zemřel r. 1848.)

Slovensko vzpominalo 6. ledna stoletých narozenin **Petra Kellnera** (Záboje Hostinského), jenž ve svých básních hlásal pevnou víru v slavnou budoucnost Slováků.

Prvním albánským básnikem jest mladý františkán ze Skadru P. Fischta. Vystoupil na veřejnost před válkou a dnes zpívají se jeho hrdinné písně po celé zemi. Fischta vydává též časopis „Hvězda světla", kam píše pojednání o literatuře, řeči a esthetice.

Matěj Šimák, slánský děkan v letech 1810—1821 byl nadaným veršovcem. Tisknul verše v Slaném na uvítání vladařky smečenské, obšírné skládání o 12 slokách osmiveršových, opatřené hudbou od J. Štiky. Byl jadrným a poctivým Čechem. (Zlatá Praha č. 43).

Sedmdesát roků minulo od smrti **Jana Kollára** (nar. 24. ledna 1852) a před devadesáti roky (1832) vyšlo druhé vydání jeho „Slávy Dcery".

Knihovna a museum věd **náboženských** založeno ve Varšavě v domě soukromém, zdarma každému přístupném. Jsou tu i lidé, kteří ochotně podají vysvětlení o příslušných otázkách vědeckých.

O pomoc a půjčku volá **Dobré dílo** ve Staré Říši, jež ještě r. 1921 vydalo řadu knih, ale bylo tištěno na dluh.

Německý kněz-učenec vyznamenán pařížskou akademií. Akademie věd v Paříži vyznamenala kněze P. Schmidta cenou Volneyho. P. Vilém Schmidt jest známým redaktorem internacionálního časopisu „Anthropos" a privátním docentem ve Vídni pro jazykozpyt a národozpyt. Již před 12 lety obdržel cenu za své práce z oboru asijských řečí. Nyní jest prvním Němcem, který od světové války od Francouzů jest vyznamenán za svoje práce o australských řečech. Jest opravdu odborníkem světového jména a významu, když Paříž se nerozpakovala uděliti mu cenu. U nás ještě budou dále mnozí tvrditi, že církev katolická jest proti vědě a že mniši nemají významu pro kulturu a vědeckou práci. P. Schmidt, i u nás známý, vyvrací nejnovější poctou pařížské akademie věd podobné zaostalé nazírání.

VLAST

MĚSÍČNÍK PRO POUČENÍ A ZÁBAVU.

ROČNÍK XXXVIII. **BŘEZEN 1922.** ČÍSLO 6.

JUDr. Otto Stehlík:

Havlíček-Borovský a chorvatsky bán Jelačič.

(K oslavám Havlíčkovým.)

(Č. d.)

Několik dní na to byla Vídeň, kterou Jelačič svíral již od 10. října (Tůma str. 225), Windischgrätzem dobyta. Frankfurtisté byli tím poraženi. Již citovaný J. Klaczko ve svém spise „Die Deutschen Hegemonen" jizlivě o tom píše: „Spartacus se svými otroky stojí před Římem!" — křičeli jste tenkrát. — Vy pravíte, že byl boj Slovanů proti Vídni hanebný, že pomáhal reakci. Ale nebylo to mnohem hanebnější, že německý parlament, který plnou hubou hlásal všemohoucnost svou, mdle se založenýma rukama se díval, jak „barbarské hordy" Vídeň šturmovaly; nebylo to mnohem hanebnější, že komisařové říšští stáli před tím Spartakusem a jeho otroky jako chlapci ve škole; nebylo to mnohem hanebnější, když němečtí oficírové, pravím pane, *němečtí,* své slovanské vojáky podněcovali k hrdinství, říkouce: že se zde jedná o pomstu Slovanů nad Němci atd. Německo bylo dobyto ve Vídni. „Sláva, sláva!" volali serežani dobývajíce město atd. (Viz Nár. Nov. v květnu roku 1849; Tob. d. II. č. 2. S. 533.)

„A to stačilo naší blahověrnosti, abychom doufali, že Windischgrätz vítězil pro nás! Sám Havlíček myslel tenkráte, že faraonským tím ponížením Frankfurtských hegemonův nadchází nám Slovanům rakouským nová lepší doba!" dodává k tomu Tůma (str. 236). Dle jeho správného názoru byli čeští politikové, mezi nimi též Havlíček, vidouce Vídeň pokořenou a Jelačiče s Windischgrätzem na pochodu proti Maďarům, uspokojeni a ubezpečeni o dobrém stavu české a slovanské věci (Tůma S. 237). Brzy nastalo zklamání. Vítězným postupem rakouského vojska narostly reakci hřebínky takovou měrou, že sám ubohý Jelačič zdál se již býti „nepohodlným Slovanem" an — Windischgrätz všechno spraví sám. (Tůma str. 240). Ustanovení Windischgrätze za vrchního velitele všech vojsk rakouských, tudíž i Jelačičových, a povolání generála knížete Felixe Schwarzenberka

v čelo nového ministerstva, v němž centralistický Stadion řídil politiku vnitra, mohlo bystrozrakým politikům zjevovati již celou smutnou perspektivu věcí příštích. (Tůma str. 240.)

V listopadu r. 1848 ovšem i oportunistický Havlíček připouští, že „některé potají učinkující mocnosti pokusily se opět ustanovením kníž. Windischgrätze za nejvyššího velitele všech vojsk (kromě vlaských) moc Jelačičovu obmeziti. Jest to vlastně již ústupek dříve potíranému názoru českých radikálů, kteří stále mluvili o zákulisní politice dvorské kamarilly. Přece však Havlíčkův oportunism neztrácí naději a proto pokračuje v témže článku:

„Jelačič jest nejvyšší velitel všech vojsk v Uhřích a král. plnomocník. Žádostivi jsme zvěděti, kterak se tyto dvě hodnosti Jelačiče a Windischgrätze vedle sebe vyrovnají! Bude-li muset Jelačič opět ustoupiti moc svou jinému, pak již diplomatickou faleš její celému světu hlásati musíme. Avšak slyšíme z dobrých pramenů, že se kníže Windischgrätz sám v ten smysl vyslovil, že on jenom co dobrovolník do Uher potáhne, a také v jedné své proklamaci patrný rozdíl činí mezi svým vojskem a vojskem pod bánem stojícím. Věřme tedy zatím, co lepší jest, a čekejme času. Ten způsob ale, jakým vláda vede vojnu s Maďary, nemůže nikdo chváliti. Ze všech stran vysílá malé síly, a Maďaři vrhnou se se vší mocí svou vždy na jednu a přemohou ji. Tak se stalo s gen. Rothem, tak se Simunićem, tak ve Slavonsku, tak v Sedmihradech, tak v jihu u Srbů. Právě slyšíme (čemu ale věřiti nechceme), že Maďaři u Prešpurku zajali 7 bataillonů z vojsk bánových, které napřed poslány jsou. Toť značí zrovna, jako posilati proti Maďarům celou sílu po malých drobtech, aby nad nimi zvítěziti mohli! A Maďaři zatím ustavičně se zbrojí, ducha a síly nabývají, krajiny slovanské hrůzou v poddannosti své drží, své protivníky, věrné našince, věší atd.“ (Viz Nár. Nov. č. 182. 10. XI. 1848. S. 175; Tob. d. II. č. 1. str. 213—16.)

Celý tento pro Jelačiče nepříznivý obrat v rakouské politice přičítal Havlíček za nastalé již reakce neblahé Vídeňské revoluci. Ministerstvo Doblhofovo Slovanům dosti příznivé padlo a všechno se zvrátilo.

Vláda přišla do jiných, méně národu příznivých rukou, a první krok nové vlády byl, ustanoviti místo Jelačiče knížete Windischgrätze. Kdyby se podobné odstrčení bylo stalo někomu jinému než Slovanovi, nebylo by odešlo bez velikého povyku. Ale Slované jsou národ trpělivý, holubičí. Nevíme, z jakých příčin odevzdala vláda nejvyšší velení Windischgrätzovi: bála-li se, aby Slované k veliké moci nepřišli, nedůvěřovala-li oddanosti Jelačiče bána, aneb držela-li Windischgrätze za schopnějšího vůdce. Ale stalo se — a následky toho kroku cítíme nyní, totiž obnovené vítězství Maďarů. (Viz Nár. Nov. č. 80, 4. IV. 1849. S. 317; D. N. N. S. 73—74; Tob. d. II. č. 1. S. 399.)

Mezi tím nastala v Rakousku důležitá změna. Dne 2. prosince 1848 vzdal se císař Ferdinand trůnu ve prospěch nynějšího císaře Františka Josefa. Den tento jest dle Havlíčka jeden z nejdůležitějších pro Slovanstvo. Doufal v lepší časy hlavně i pro Jihoslovany na základě příznivých zpráv týkajících se bar. Kulmera, Rajačiče a Šuplikace. A mezi jiným píše: „Z jistých pramenů dovídáme se také, že Jelačiči bánu odevzdáno jest gubernátorství dalmatské, čímž se spojení Jihoslovanů nejurčitěji vyslovuje.“ (Nár. Nov. č. 203. 5./12. 1848, S. 799; Tob. d. II. č. 1. S. 231.) [Viz k tomu též Toužimský str. 754.] Zpráva se ukázala pravdivou. (Tůma str. 244.)

Všichni osvícení národumilovní mužové jihoslovanští přivítali jmenování Jelačiče bána za vojenského a občanského ředitele Dalmatska s velikým nadšením, vidíce v tom uskutečněnu aspoň malou část svého přání strany spojení národu jihoslovanského. Ale jak se zachovali poslancové dalmatští? Tito, majíce zastupovati celý národ, s patrnou nechutí přijali jmenování bána a zřetelně vyslovili tuto nechuť svou v interpellaci k ministerstvu, pod kterou podepsáni byli: Filippi, Petrovič, Ivičevič, Plenkovič, Michieli, Paitoni, Grabovac, Radmilli. Tedy všichni dalmatští deputovaní jsou nepřátelé svého národu, vyjma jediného pravého Slovana Petranoviče!

Jaké jest to zastoupení! Deset tisíc Vlachů dalmatských má 9 zástupců na sněmu a 390.000 Slovanů jednoho!! Toť jest ta rovnoprávnost Slovanů. Němec, Maďar, Vlach, Turek všude nad námi panují, a když se někdy proti tomu ozveme, nadávají nám předpiatců! A jaká bolest ještě pro Slovana, že sami odrodilci proti vlastní krvi brojí: vizme jen jméno těchto pseudodalmatinských poslanců, a většina z nich nese na čele nezrušitelnou známku původu slovanského. Jediný Petranovič ujímá se poctivě národu atd. Tak rozhořčeně píše Havlíček proti renegátům chorvatského národa, kteří v sezení říšského sněmu v Kroměříži dne 13. prosince 1848 se postavili proti Jelačičovi. Končí pak výzvou k společné práci rakouských Slovanů. (Viz Nár. Nov. č. 211, 14. XII. 1848, S. 833; Tob. d. II. č. 2. str. 938—39.)

Jmenování Jelačiče dalmatským gubernátorem mělo patrně pro něj býti odškodněním za odejmutí důstojenství královského plnomocníka v Uhrách, které bylo svěřeno knížeti Windischgrätzovi. Tento reakcionář nadržoval zcela zřejmě Maďarům. V chorvatském národu se vzmáhala roztrpčenost a nespokojenost nad nevděčnosti a věrolomnosti Rakouska. V obavě, že se Chorvaté snad dají strhnouti k nerozvážným krokům, pronesl Havlíček svůj „Hlas český k bratrům Jihoslovanům“, v kterém je vyzývá k umírněné legální společné práci s Čechy. (Nár. Nov. č. 36, 11./2. 1849, S. 141; Tob. II. d. 1. č. S. 309—312; Tůma str. 260—1.) (P. d.)

J. Šimon:

Bílé vlasy na hlavě.

Dnes uhlídal jsem mnohý bílý vlas.
A přemýšlím: Co stalo se to se mnou?
Zda jsem již v poli nalomený klas,
a obloha mi bude teď jen temnou?

Jak hrana v duši mi to vyzvání,
an vzpomínám na chlapeckých let štěstí.
Zřím bílé vlasy: Tof hle, poznání,
že jiný život nutno nyní vésti . . .

Však při tom proč se mrzet a se rdít?
Což šediny již čestným nejsou znakem?
A přece chvěju se, a pryč je klid.
Hle, mládí prchlo, jak by bylo ptákem.

Teď nutno dbát, by nikdo nevysmál
se činům mým, že snad jsou malicherné,
jít pevným krokem tam, kde ideál,
kde přátel božích šiky stojí věrné.

Ten šedý vlas mi mnoho povídá
a na tom světě učí skromným býti,
nevěřit všemu, co se zlatem zdá,
a po příkladě moudrých zřídit žití.

Alois Dostál:

Na zámecké kaplance.

(Č. d.)

XVII.

Prázdnila se obec, odcházeli mladší lidé ze dvora, stěžoval si správce, naříkali hospodáři.

„Vím, že byste mně rád vypracoval žádost, ale bylo by to marné," oslovil kaplana komorník Emil.

„Vy také?" divil se kaplan.

„Ano, a co nejrychleji. Ani nemám času navštíviti domov. Nevím, kdo bude mým nástupcem, proto bych prosil, aby v kaplance dán byl útulek mým zavazadlům. Nepozorovaně večer je sem odnesu."

„U nás dosti místa, ač i v zámku by to bylo v bezpečí," pravila Haliková.

Nebyla to první věc, která v kaplance byla uschována. Čeledín, který nikoho z přátel po blízku neměl, také sem uklidil

kufr se skrovnými svými svršky, aby je měl v bezpečném úkrytu. Jiný vojín schoval si tu peníze a hodinky, otec rodiny uložil u kaplana svoji poslední vůli, kterou tento uzamknul do svého stolku. Tam už dříve Kateřina Pavlátová schovati si dala něco peněz, jež si připravila na pohřeb, tam ležela záloženská knížka Holanova s obnosem na mše svaté, až bude na věčnost odvolán. A na půdě měla peřiny dívka, která odjela do Vídně na službu. Ti a jiní důvěřovali kaplanovi, že u něho nejlépe uschovány budou věci menší i větší hodnoty.

Ani Emil se dlouho neloučil, ale rychle odjížděl za svým plukem. Páni nehledali nového sluhu, nejhlavnější udělal zahradník a na stůl nosila Milada. Ta byla nyní více v zámku než v kaplance. Chtěla ulehčiti babičce, neboť pozorovala, jak všecko stoupá v ceně, pense strýcova však zůstává stejnou. Také z Klonova docházely nepříznivé zprávy. Obava Prokopova se splnila, synovec Ladislav psal už z důstojnické školy. Chtěl žertovati, snažil se býti veselým, ale nešlo to. Nestěžoval si, už prý si střádá na savli, kterou bude řinčeti v Klonově po nerovném náměstí.

Kaplan navštívil pana správce, aby mu přednesl žádost, že by si rád bral nyní deputát ne v penězích, ale v obilí, jak bylo určeno.

„Tak naše obilí opět nabývá ceny, podobnou žádost pronášejí i jiní. Stane se, stane, ale nač byste vozil obilí do mlýna, odvedu vám mouku. Budete to míti bez práce," nabízel Uslan.

Kaplan děkoval za ochotu.

„A prodám vám za maximální cenu, kdyby se vám nedostalo. Dá se to předpokládati, neboť bude masa čím dále méně a dostoupí vysoké ceny."

„Pěkné vyhlídky do budoucna."

„Máme válku, která přetvořuje poměry, která má hrozné následky."

Halíkova byla tou zprávou velice potěšena. Pamatovala totiž na syny i dceru v Klonově, kteří si stěžovali, jak se jim spoře odměřuje. Zvláště malíř měl pořídku práce. Hleděla tedy babička něco sehnati a poslati.

Milada byla živa v zámku, kde také ustaly hostiny a na podzim se ani hony neodbývaly. Lesní s několika střelci vystřílel zvěř, z níž se poslaly obvyklé dary, zbytek pak darován do vojenského lazaretu.

Nikdy se tak horlivě nepročítaly noviny, tolik se nepsalo a neposílalo lístků jako nyní.

V zámecké kapli odpolední pobožnosti se neodbývaly, aby panstvo nebylo celý den v neděli vyrušováno, ale teď slyšel kaplan, že v Křečině u večer se lidé shromažďují v kostele, aby prosili za mír a pokoj mezi národy. Válka totiž přeskakovala ze země do země, ze státu do státu, jako by hořící pochodně rozhazoval; odebral se tedy kaplan do zámku, aby páni dali podobné svolení k podobným pobožnostem v Opětanech.

„Beze všeho, jenom to oznamte," hned ochotně svoloval Vajt ze Stěžar. „Lidé se upokojí poněkud."

Tedy i v zámecké kapli konány modlitby za upokojení rozbouřených, zpíváno k sv. Václavu, aby se rozpomenul na své plémě a nedal zahynouti nám ni budoucím. A zase přítomen byl i baron, hleděl oknem na přeplněnou kapli nejvíce ženami, z nichž mnohá ronila hořké slzy bolesti. A opuštěným se odtud ani nechtělo, zahradník jim musil připomínati, aby se vrátily domů ke svým rodinám.

Psal adjunkt Pavelka několikráte Miladě i Halíkovi, sděloval, jak se mu vede, nestěžoval si, posud nebyl ve frontě. Vzpomínal na besedy v kaplance, na dvory, které rád procházel. Pozdravoval známé. Toužil po čtení, ale nedostává se jemu i jiným českých knih a novin.

„A zde toho máme nazbyt," zvolal kaplan. Hned se informoval, jak by se daly časopisy za vojíny zasílati. Zvěděl, že netřeba ani porto platiti, jako vůbec je nyní korespondence s vojskem bezplatná. Hned pospíchal do zámku, zašel do školy, do hostince a všudy prosil o přečtěné noviny, o staré knihy již odložené, ty rovnal v balíčky a posílal. Když poštovní posel bručel, že se mu přikládá, sám s několika najednou došel do Sedan, kde je odevzdal na poštu. A hned se zastavil na děkanství, kde povzbudil duchovní k podobné činnosti. Měl řadu adres, kde jsou čeští vojíni v kasárnách, na frontách i v nemocnici a kde touží po čtení. Nejvíce dostával Pavelka i synovec Ladislav, kteří to posílali a rozdávali dále, aby se i jiným dostalo zábavy.

Jaký rozruch způsobil první raněný v obci! Byl to domkař Čipera, otec několika dítek, který pracoval při panském dvoře. Hned na počátku mobilisace nastoupil vojenskou službu. Už se mu ani ve snách nezdálo, že by měl nositi pušku. Ale musil, bojoval proti Rusům, byl raněn na noze, poležel si v lazaretech, až byl propuštěn jako rekonvalescent domů. Zámecký koči právě byl s povozem v Sedanech, když Čipera přijel. Byl rád, že se svezl, potěšil rodinu, ale když přecházel světnicí, píchlo jeho ženu u srdce. Poznala, že manžel kulhá.

„Vidíš, máš muže mrzákem," smutně pronesl Cipera.

„Co na tom," odpověděla, „jenom když jsi jinak zdráv. Tančiti už nemusíš," nutila se do žertu.

Rozneslo se, že u domkaře to bledě vypadá, že není zásob, špatně obdělané políčko za nepřítomnosti hospodářovy mnoho nevyneslo. Mluvilo se o tom i v zámku a baron Vajt navrhoval, aby se na tohoto prvního raněného podnikla sbírka.

„Já ji provedu," hned se hlásil kaplan. „Času mám dosti. Projdu všechna stavení."

„Jenom abyste nevynechal zámek," nadhodil baron.

„Tam půjdu nejdříve," přiznal se Halík.

„Jako dříve zváči chodívali. Teď je pokoj, když se za války zábavy neodbývají."

Nenadál se první raněný z Opětan, co se pro něj podniká, že zámecký kaplan s archem obchází a hned si zapisuje, co kdo pro Čiperu podniknouti chce. Po penězích ani tak netoužil, jako po jiných k živobytí důležitých věcech.

„Jenom aby to nebylo často," rozumoval starosta, prohlížeje arch tužkou do poloviny popsaný.

„Kéž by to bylo pro prvního a posledního!" prohodil kaplan.

„To je hezké, že ze dvora mu dají brambory, ty nyní mají cenu, z daleka lidé sem pro ně přicházejí. A co že mu darují děti Pertlovy?"

„Králíka, živého králíka."

Starosta se usmál, ale hned se smáti přestal, když mu kaplan vysvětlil, zač se v Sedanech o trhu králík prodával.

„Jindy ceny to nemělo, zadarmo se to dětem dávalo hned po párku."

Starosta upsal mírku hráchu, který co rok sil a prodával.

Kaplan se žádostí jinam do obcí nešel, věda, že všudy s válkou mají nesnáze a že tu a tam jistě už také budou míti obět války potřebnou podpory. Také všudy nevešel do stavení k lidem nemajetným, k ženám, které měly muže u vojska a podpor se musily domáhati ke svojí i své rodiny výživě; ale tu někteří se dostavili v nejbližší době do kaplanky, aby tu složili dárek spolu se stížností, že neměli býti opomíjeni. I z mála rádi udělí.

Ale brzo se hrnuly žádosti za podporu Červeného kříže, jenž o nemocné se stará, na rozličné fondy, jež válečná doba přinesla, na prádlo a šat pro vojíny a vystěhovalce a na jiné účely. Obec radila se se zámkem, voláni jiní činitelé a baronka se uvolila v zaměckém parku uspořádati koncert. Zahrada, která zůstávala mnohým nedostupna, nyní byla otevřena každému, kdo zaplatí vstupné a koupí si odznak. Tyto hotovila baronka s Miladou podle nástinu kaplanova.

Hudebníci z Křečína cvičili nové skladby, zahradník dával rychle všechno do pořádku. Květin ještě mnoho neměl, koncert ustanoven na druhý svátek velikonoční. Tesaři budovali na horní terase při cestě několik stánků, o nichž se posud v obci nevědělo, jaký budou míti účel. Pozvánky rozeslány do okolí, i na zámky, nalepeny na nárožích.

„A to by to nemohla všechno zaplatiti vrchnost," huboval junák, čta na pozvánce, že vstupné do parku jsou dvě koruny bez omezení dobročinnosti.

„Každý má přispěti," mínil druhý čtenář.

Obyvatelé posud byli zvyklí účastniti se všech zábav a oslav zdarma, proto se jim nyní platiti nezdálo.

„A hosté si budou všechno kupovati," oznamoval kočí, který něco zaslechl.

„No, to se jich mnoho nedostaví," zněla předpověď.

Ale brzo se ukázal opak, záhy po poledni přijeli farář Pilařík se řídícím Bukem a hned se stavěli k železným vratům, vedoucím do parku. Budou vybírati vstupné. Na peníze měli pěknou kasetu.

Dlouho nečekali, za chvíli hrnuli se návštěvníci známí i nepovědomí měšťané ze Sedan, obyvatelé z dědin, velkostatkáři, kněží, učitelé s rodinami, správci, lesníci, mlynáři, téměř všichni úředníci z hejtmanství a soudu, kladli peníz převyšující vstupné a vcházeli do parku. Staré stromy posud nikdy zde neviděly tolik lidí, na kamenných i dřevěných lavičkách ještě nebyly tak pestré společnosti. Zahradník ani nekřičel, když někdo stoupnul na trávník, jenom zamknul skleník a chránil pařeniště. Lesní Janáček měl zakročiti, kdyby se dála nějaká větší škoda.

Halíkovi, Uslanovi jenom mohli otevříti okna a byli by slyšeli hudbu, mohli odtud pozorovati procházející se, ale uzamkli byty a šli také do parku. Ovšem stáli tu a tam lidé u hradby, aby měli požitek zdarma, než dal se do nich pan otec z dolního mlýna: „Nestydíte se? Což nemáte na vstupné? Nevíte, k jakému to je účelu? Na nemocné vojíny po lazaretech!“

Někteří poslechli, vždyť se výběrčí spokojili i s korunou, jiní popošli dále a když se mlynář ztratil, vrátili se na své místo.

Teď také poznali, k čemu se stavěly z prken stánky, to byly bufety, kde se podávalo občerstvení a prodejny pohledových lístků i jiných maličkostí. A v prvém stánku prodávala paní baronka, jednoduše ale vkusně oblečená, měla tu limonády, likéry a víno. Sama pouze se bavila, práce obstarávala služka. V druhém bufetu kávu podávala správcová, v dalším pečivo nabízela řídící, myslivcová a na konci měla stánek Milada. Každý byl ozdoben praporky, okrášlen, Miladin pomaloval kaplan národními barvami. Zde se kreslily a prodávaly kraslice. Dívka se v tom cvičila hned v Klonově, teď nakoupila vajec a na objednávku malovala. Měla na sobě národní kroj. Zručně otáčela vajíčkem a nanášela barvy.

„Malířská krev!“ usmál se Vajt, zastaviv se u stánku. „Poslední kraslice bude moje.“

„Snad jich zbude mnoho — všechny.“

„Jenom abych pro hojnou poptávku nevyšel na prázdno. Potáhne hezká prodavačka a malířka —“

„Pan baron chce lichotiti,“ usmála se Milada.

Kupovali hosté ve všech bufetech, platili slušně a také podívali se do posledního stánku. Zde pak se zastavili a hodnou chvíli hleděli na hbité prsty, mezi nimiž se vajíčko otáčelo, a na štětce, které ruče vytvořily linky, květiny, srdéčka ano i počáteční písmena, jak si kdo přál. Ale na ošatce vajíček ubývalo a noví kupci se hlásili. Bylo to zde tak nezvyklé a zvláštní. Pánům se líbily kraslice, každý chtěl míti je na památku. A dnes byla právě pomlázka, doba příhodná.

„Budu brzo hotova,“ posteskla si Milada, smutně hledíc, jak se jí zásoba sesýchá.

To zaslechly sousedky a hned se nabídly vajíčka dodati. „Něco vám ještě, slečno, seženeme.“

Přinášely vejce, jedna si dala zaplatiti, druhá je věnovala na účel zdarma.

Hosté se dobře bavili, hudba se po celém parku rozléhala, baroni vodili známé po stezkách, lid si prohlížel květiny, četl nápisy, mnozí zašli až ke Zlatovce, kde se napili dobré vody.

Kaplan vedl několik kněží, kteří se též dostavili, až k potoku Vrbníku.

„Aha, tady chytá náš probošt ryby, jimiž zásobuje svoji i zámeckou kuchyni," ukazoval kaplan ze Sedan. „A na nás si nevzpomene."

„Těch nachytaných ryb je pomalu," usmál se Halík. „To byste při nich měli skutečný půst."

„Jenom nezapírat, ale s pravdou ven!"

A hned si objednávali u kaplana úhoře, okouny i drobné ryby, po nichž usmažených dobře chutná napití. Žertovalo se a kaplan v rozpacích se usmíval.

Společnost se v parku zdržela do večera, kdy se rozjížděly vozy a rozcházeli se lidé. Pilařík s Bukem odevzdali přepočítanou pokladnu. Obnos byl slušný. Omladina by nejraději viděla, kdyby se kapela zastavila v hostinci a hrála do kola. Naléháno na starostu, aby dal svolení.

„A kdo by tančil?" odpovídal tento zamítavě. „Mladší muži jsou u vojska a dědkové by špatně skákali."

„Však by se přece někdo vyskytnul," škemrály dívky.

„To nejde. Až po válce, až se junáci navrátí. Neslušelo by se zde se radovati, zatím co vojíni v poli bojují. Dejte si zajíti chuť. Ve zlé by se nám to vykládalo."

„Tak vidíte," krčil ramenem kapelník. „Snad už bude pouť veselejší a do té doby válka skončí."

„Těšínská jablka," smutně pronášeli tancechtiví.

Po koncertě chodil zahradník velice mrzutý. Ani se mu do práce nechtělo. Mnoho dnů potrvá, než se zahrada poněkud do pořádku uvede. Kdyby mu sem přes plot skočil chlapec a škodu udělal, zle by se mu vedlo. Teď však musí mlčeti, třeba je mnoho poškozeno, jako by tu děti celé vesnice řádily.

Mnohem spokojenější byli v zámku. Paní baronka si pozvala spoluúčastnice, k těm přibrala paní řídící, starostovou, aby se před nimi složily účty. Kaplan byl zapisovatelem a účetním. Matka vedle sedíc, dávala pozor, aby se neudělala chyba. Každá majitelka stánku odváděla výdělek, nejdříve Vajtová, potom správcové, naposledy Milada.

„Vám, slečno, se myšlenka podařila, vy jste nás překonala," chválila baronka.

„To snad ne, milostivá paní," usmála se dívka.

„Za vajíčka tolik peněz a hosté si ještě odnášeli pěknou upomínku. Každý si kraslice vážil."

„Ani jsem se sama nenadála."

„Pravda, nakreslila jste se, máte zásluhu."

Když bylo všechno spočítáno a určeno, kam se co pošle, přinesen čaj a zákusky.

„Ale aby se nikdo nedomnával, že tato svačina je v účtech," smála se baronka. „Mohlo by takové podezření vzniknouti."

„Snad by se někdo neodvažoval —"

„Čaj jsem ani nepředkládala," pokračovala Vajtová, „ten měla správcová a všechen vyprodala. S večerem přišel hostům vhod, když se dělalo chladno."

„No, pěkně se to vydařilo," měla radost starostová.

„Tolik návštěvníků tu nebývá ani o pouti."

„Jenom když se to líbilo, když hosté byli spokojeni."

„A byli by ještě spokojenější, zábava by byla ještě lepší, kdyby nás všechny netížila válka jako můra, která nám ssaje krev," pronesla Halíková.

„Tak jest, tak jest," přisvědčovaly všechny a především ty, které měly syny nebo muže vystavené nebezpečím, které strádaly dlouhou a hroznou válkou a její následky nesly nejvíce.

(P. d.)

A. Simerská:

Splněná touha.

(Z „Duchovního roku" od A. z Droste-Hülshofenu.)

Po cestách kolem dav se valí všaký
velbloudů, mezků, honců; shon to jaký!
Jak chtělo by zas v pouště dálnou říš
Jakuba plémě táhnout; s jasnou tváří
safírů třpytem nad tím shonem září
oblohy modro; jisker hoří číš.

V závojích ženy ulicemi kráčí,
stařenky sotva vratkým krokem stačí
nákladním mezkům; všudy kolem v dál
pokřik a shon, jak před povozem Jehu;
což zříti tam snad líci zkvetlou z sněhu
Jezabel, kráčející před portál?

Jest Řím to, bujná kněžka bohů lživých,
nejkrasší, nejkrutější z šelem divých,
jež otroky tu sčítá v tento čas,
rydlem, kde rudá krůpěj krve svítá,
ryje v hlať desek, číslo k číslu sčítá
milenců jména — vůdcem meče hlas.

Ó Israeli? Kde tvá pýcha dřímá?
Proč neomyl jsi ruce v krvi Říma?
Tvá slza jest jen žhoucí krve var.
Ne, na trh houfem lid tvůj dnes se valí
prodejný, v síně, jež chrám Boží halí;
s jich Bohem všecka síla klesla v zmar.

Sloup ohně cáru podoben tu leží,
a v kata nástroj, změnila se svěží
hůl Arona; spí mrtvé slovo sen
ve knize svaté, zkamenělé zpola;
tam Farizeus hledá kletby slova,
příteli, nepříteli — kine všem!

Ó Israeli, k žatvě zralý's právě;
jak uzrá bodlák ve obilí, v trávě;
a jak tu stojíš, v ňadru krutou zášť,
naproti ozdobené milostnici,
jste rovni sobě soudnou před stolicí,
zkrvaven její, plný slin tvůj plášť.

Ó rosiš nebe, prš spravedlivého,
oblaka dejte Messiáše svého,
jejž nečeká Judea, širý svět!
Toho, jenž svatý, spravedlivý, tichý,
král míru, který mezi sluhy pýchy
přišel, by zahřál vše, co ztuhlo v led. —

Tiše noc kráčí; v svého stanu skrytu
tam mudřec zvídá při hvězd tichém svitu,
kdy mocný se zjeví Judeje Pán.
Rozhrnuv clonu, zírá drahnou chvíli,
jak hvězda tiše modrou dálí plíí
jak slza kanoucí s nebeských bran.

V daleké dáli nad chudým chlévem již,
hvězda se snáší ku zemi níž a níž,
paprsků tisíc v temno kol lije.
Povětroň — mudřec dí, však zase se vrací
zvolna ku knihám, ku své milé práci.
Ó víš-li, koho záře hvězdy kryje?

V jeslích tam narozené Dítě leží.
Ztracena v snění spánek Jeho střeží
klečící žena, matka — panna přec.
Muž vážný, prosté upravuje lože
v pokoře, ruka chvěje se mu, Bože,
jak lehký závoj, který halí plec.

U dveří chudých lidí stojí řady;
pastýři prostí dnes jsou první tady,
a vzduchem zvoní sladce v širou zem
andělské písně sladká melodie:
„Buď Bohu chvála! Ať na zemi žije
vše v dobré vůli, mír a pokoj všem!“

Ludm. Grossmannová-Brodská:

Chrámy u nás i za hranicemi.

Studie cestopisné i jiné.

Kdykoli mně bylo popřáno v době dřívější cestovat za hranice, tu vždy v každém význačnějším městě vedle jiných památností zajímala jsem se hlavně o katolické chrámy, než i kostely jiných vyznání zajímaly mne hlavně svou historií, stavebním slohem a vůbec vnitřní ozdobou.

Lecos zajímavého mohu podati ze svých zápisků doplněných bedlivými a svědomitými studiemi. Tam, kde jest na snadě předpoklad, že věc aspoň odborníkům je známá, obmezím se na stručné toliko údaje, kterých se dotknu pouze k vůli úplnosti obsahu. Od nás do Vídně není příliš daleko, ale obyčejně kdo odtamtud přicestoval, spíše mluvil o Schönbrunnském zvěřinci, o veselém a zábavném Prateru a i o jiných zajímavostech bývalého sídelního města nežli o jeho katedrálách. Leda že se tak ještě vědělo, že u Kapucínů jest hrobka tehdejší panující dynastie a jejích předků. Ve Vídni nejznámější chrám svatého Štěpána svou imposantní stavbou vévodí celému okolí, ale nebylo dlouho možno učiniti si náležitý pojem o celé budově, protože byla nejen z venčí, ale i uvnitř zastavena dřevěným lešením, jak se mnohá léta po sobě jdoucí všecko opravovalo. Snad proto vnitřek chrámu činil tehdy na pozorovatele dojem spíše ponurý, když i za jasného dne panovalo zde silné šero. Rozlehlé prostory arci působily dojmem velebným, ale zakryté obrazy a sochy plátnem zabalené nepřispívaly k valné ozdobě. Leda velice krásná, umělecky pracovaná železná mříž kolem hlavního oltáře budila pozornost. Jinak si návštěvník odnášel odsud dojem, že máme v Praze stejně krásné a nádherné chrámy. Totéž platí i o kostelu svatého Jana na široké ulici k Prateru vedoucí. Budova dosti výstavná, temná z venčí a uvnitř jednoduše až chudě zařízená.

Podobá se, že naše pražské kostely jsou mnohem přívětivější, úpravnější nežli n. p. chrámy ve Vídni. Snad je tento náhled vyvolán silou zvyku; nevím, ale to vím, že v Praze některý i méně proslulý kostelík bývá mnohem úpravnější nežli onen vídeňský chrám „Panny Marie na pisku“, o němž Vídeňáci rádi mluví a cizincům jej ukazují.

Jiných chrámů jsme pro krátkost času ve Vídni neshlédli, ale za to jsme si odnášeli nejlepší dojmy z poutního místa Enzensdorfu, několik stanic za Vídní. Je to přívětivá úpravná obec a tamní poutní chrám Matky Boží rovná se svým významem našemu chrámu Panny Marie ve Staré Boleslavi, ačkoliv ten v Enzensdorfu jest mnohem menší a skromnější, ale jsa hojně navštěvován zbožnými poutníky, kdy jedno procesí za druhým se zde střídá, má v prostorách četné dojemné památky od vděčných lidí, kteří došli uzdravení na přímluvu Bohorodičky. Také v Enzensdorfu kolem Mariánského kostela jsou četné boudy a stánky, v nichž se po většině prodávají svaté obrázky, růžence a pod.

Útěcha padá do duše zbožnému poutniku, modlícímu se před zázračným obrazem Mariánským v kostele v Enzensdorfu, a rád i později si vzpomíná na tento utěšený koutek země.

V Drážďanech při letmé návštěvě bylo nám možno shlédnouti toliko chrám „Naší milé Paní" (Frauenkirche). Budova dosti výstavná, monumentální, stojí hned v blízkosti bývalého královského zámku, poblíže pověstné „Brühlovy terassy", ale byla z venčí — alespň tehdy při naší návštěvě — dosti zanedbaná.

Také uvnitř není lépe. Konala se právě velká pobožnost a ku zvýšení slavnostního dojmu nijak nepřispívala stále pohybující se tlačenice, jakož i přímo neurvalý způsob, jakým snažil se zjednati pořádek obhroublý hromotluk v ošumělém — jaksi předpotopním (snad historickém?) stejnokroji, který dlouhou pozlacenou holí bez okolků přejížděl po zádech bujnějších mladíků, jimž tlačenice v kostele patrně působila zábavu na úkor těch málo v pravdě věřících lidí, neboť k malé cti bodrých jinak Sasíků bylo zjevno, že se pobožnosti neoddávají jak se sluší a patří a místo aby hleděli na oltář, spíše vtipkovali o rokokové paruce strážce chrámu (portýra) a o jeho rukavicích málo čistého vzhledu.

Ne, odtamtud neodnese si návštěvník milého dojmu! Je to tím podivnější, poněvadž Drážďany byly vůbec pověstné svou úpravností a čistotou ulic. Ale snad pro chrámy nezbývalo, když všecek zájem se obracel na uspořádání sbírek uměleckých a pověstného „zeleného sklepení", což obé svými uměleckými poklady lákalo cizince z celého světa a bylo pro město pramenem blahobytu.

Takové byly naše myšlenky, když hned po té jeli jsme do Petrohradu přes Vilnu; toto poslední město již na nádraží působilo obzvláště rázovitým dojmem.

Nepopsatelným byl ruch a šum, jaký zde panoval, vydávaje svědectví o čilém a bohatém obchodním středisku tohoto města staroslavné Litvy, dříve tak proslulého svým bohatstvím a vzdělaností, což bylo zásluhou královského rodu Jagellonců.

Jenže pak během několika století zmizelo s povrchu zemského větším dílem vše to, čím Vilna, bývalé hlavní město velkovévodství Litevského, právem se pyšnila jako odkazem skvělé dějinné minulosti.

Zmizely četné upomínky národního významu, zrušena byla tamější universita po více než dvousetletém trvání, četné nádherné stavby z konce čtrnáctého až k počátku osmnáctého století vzaly za své. Ani potuchy více není po velikém a nádherném sídle královském, vystaveném v patnáctém století na úpatí horském poblíže mohutného řečiště, kde v sebe splývají řeky Wilija a Wilejka, vystavěné mocným velkoknížetem Gedinímem. Pouze dle pověsti známo jest místo se zbytky nepatrné zříceniny, hlásající pomíjející slávu sídla královského, obývaného též druhdy svárlivými a nepokojnými vládci Litvy a Polsky, mocnými Jagellonci.

V přítomné době vedle nevkusného stavebního přepychu ve Vilně straší zanedbané špinavé uličky, střízlivě odporné řady domů, ohyzdná dlažba se dřevěnými, polo spuchřelými chodníky.

Jediné, co vzbuzuje pozornost návštěvníka a dodává Vilně jakési ceny, jest neobyčejné množství výstavných klášterů a hlavně chrámů velebné, unášející krásy.

Je zde nejméně devatenácte chrámů vyznání římsko-katolického, 36 kostelů řecko-katolických, po jednom chrámu mají zde církev luteránská a reformovaná, také je zde jedna mešita i několik synagog. Značný to počet chrámů, uváží-li se, že v letech 1748 a 1749 devatenácte a třiatřicet nádherných paláců, chrámů a budov stavitelsky památných bylo děsnými požáry zničeno.

Proto Vilna právem nazývána „městem krásných chrámů" a byť hlodavý zub času i lidská násilnost se spojily k vyhlazení minulosti, přece až posud zůstal tu patrný svéráz bývalých národních památek.

Nejkrásnějším památníkem minulosti a vybraného vkusu stavitelského jsou posud dobře zachované, na jednom místě poblíže sebe skupené chrámy sv. Anny a sv. Bernarda, malebně se prostírající na břehu Wilejky a ohražené klášterní zdí, vyznačujíce se rudou, cihlovou věží, směle vzhůru se vypínající.

Vnitřek obou těchto chrámů odpovídá nádherou a vkusem unášející kráse zevnějšku kostela sv. Anny a kaple, která oba tyto chrámy spojuje. Obsahuje nápodobení v Římě proslulých „svatých schodů", po nichž zbožní věřící po kolenou se plíží k obrazu Kristovu, zahalenému v tajemné pološero.

Když roku 1570 přišli do Vilny Jesuité, starali se pečlivě o stavby a okrašlování chrámů a v jejich koleji záhy na to byla založena universita.

Tehdy přísně střízlivý sloh staveb kalvinských ustupoval přívětivější renaisanci a tvarům bujného barokního stavitelství a umění tehdejších namnoze vlašských mistrů. Tak na příklad chrám sv. Petra a Pavla stojící v předměstí Vilny, pod horou Krestovskajou jest proveden ve slohu vlašského baroka a unáší svojí velebnou mohutností.

V polovině století sedmnáctého zásluhou Augusta Silného nejen ve Varšavě a v Krakově než i ve Vilně velkou rozmanitostí se plýtvalo při stavbě budov veřejných, zejména chrámů, čehož je svědectvím ve Vilně chrám dominikánský, zasvěcený sv. Janu. Vklíněn v úzkou řadu domů, rozvinul se aspoň malebně do výšky, jsa zevně okrášlen všemožnými ozdobami své doby.

Zmínky rovněž zasluhuje chrám sv. Terezie hlavně pro výrazné a umělecky provedené postavy četných světců a světic.

Dále je zde Benediktinský chrám sv. Kateřiny, přeplněný ozdobami, sochami, prapory, květinami, přečetnými soškami andělů i svatých, a sejdou-li se zde četní věřící ve svých národních pestrých krojích, tu pak vnitřek chrámu skýtá pohled uchvacující.

Zcela jiný dojem vyvolávají stavby z minulého devatenáctého století; na místě kypícího baroku a rozmarného rokoka nastupuje zde přísná klasičnost.

Tak na místě bývalého chrámu, kdysi zasvěceného pohanskému bůžku světla Perkunovi, na Litvě velice uctívanému, byla

roku 1387 založena Ladislavem Jagelonským katedrála sv. Stanislava, která jest až na naše doby nejpozoruhodnější stavbou v celé rozlehlé Vilně. Přestavována často, během několika století nabyla nynější své podoby roku 1801, představujíc se zrakům pozorovatele jako mohutný antický chrám, kde šest obrovských sloupů směle nadnáší hořejší stavbu, a přes hořejšek vznášejí se tři kolosální postavy. Jsou to nahoře uprostřed sv. Helena a o něco doleji svatí Stanislav a Kazimír, jehož ostatky jsou zde složeny ve stříbrné rakvi, vedle mnoha vynikajících národních reků a hrdin zde odpočívajících; i je tento chrám jaksi posvátným Pantheonem, Slavínem, do něhož se stejnou úctou a zbožností putují domorodci jakéhokoli náboženství, aby zde při modlitbě se poklonili Bohu i památce zasloužilých předků.

Stavby chrámů, které po této době následovaly — v druhé polovici devatenáctého století — vykazují nanejvíce nevkus, z něhož činí utěšenou výjimku chrámy a kaple pravoslavných, poutající svou pestrostí a jemně provedeným slohem.

Z toho patrno, jak ve Vilně zastoupeny jsou téměř veškerá vyznání a přečetné národnosti, právě jako v Terstu, o jehož chrámech zmíníme se později. Jen velice lituji, že nemohu psáti také o četných a nádherných chrámech ve Varšavě proto, že příslušné o tom zápisky a pracné studie byly nám ukradeny ještě s jinými cennými předměty, které jsme vezly jako dárky z Ruska přátelům v Čechách. Stalo se to velmi prohnaným způsobem. Vozka, který nás ve Varšavě vezl z jednoho nádraží na druhé, nechal úmyslně koníky splašit, a při povstalém takto zmatku, kdy se seběhli lidé k našemu zachraňování, ukradeno nám naše nejcennější zavazadlo. Tehdy, jsouce ustrašeny, arci jsme netušily, že nehoda s povozem byla úmyslně vyvolána. Mají tamější šejdíři již takové osvědčené „triky". Ostatně jak jsme se později v čekárně nádražní dozvěděly, podobným způsobem bylo okradeno více lidí, hlavně žen a dívek.

Hranatý cestující Němec do toho z vysoka promluvil, to že jest přirozeno, když bývají ty ženské tolik neopatrné a nedávají patřičný pozor na svůj majetek hlavně na cestách.

Leč stálo za podívání, jak se za chvilku po té tvářil tento přísný mravokárce, když u pokladny při kupování lístku seznal, že i jemu kterýsi dlouhoprsťák uzmul tobolku s větší částkou peněz a dokonce z náprsní kapsy zapnutého svrchníku.

Strhl arci pokřik, ale co naplat! Ani to nemělo výsledku, když na radu přednosty stanice, svého krajana Němce, udal celou věc na policejní stanici při nádraží.

Nemilý dojem, který si tehdy odtamtud odváželi četní poškození cestující, zvyšoval se u nás vědomím, že ztrátou důležitého zápisníku jest mně znemožněno popsati některé tamější velkolepé chrámy, jak na štěstí to mohu učinit o chrámech ruských v Petrohradě a samém jeho okolí.

Mohutné katedrály pravoslavných Rusů oslňují vnitřní i zevní nádherou zvláště cizince. Mají po většině patero baňatých věží,

pobitých zlatým plechem, jako jest chrám svatého Isáka v Petrohradě, anebo jest střecha na věžích pobita plechem stříbrným s modrými emailovanými hvězdami, což činí velkolepý a oslňující dojem.

V Petrohradě překrásná katedrála Kazaňská, s jejíž stavbou bylo započato za Pavla I. r. 1801, dokončena byla roku 1811 za Alexandra I., jest, jak známo, stavěna dle vzoru Petrského chrámu v Římě.*) Uvnitř jsou nahromaděny nesmírné poklady vzácné ceny umělecké. Zvláštního rázu dodává ruským chrámům to, že jsou v nich namnoze rozvěšeny válečné prapory; onde po stěnách a od stropu vlají buď ruským vojskem ukořistěné prapory či odpočívají tam prapory vítězných domácích pluků. Zde v Kazaňské katedrále jest 111 praporů všech národů i věků: perské, vlašské, francouzské, polské, ruské atd. a jsou sta a sta let staré, vetché, rozpadávající se právě tak, jak se rozpadla bývalá sláva druhdy všemocné říše ruské . . .

Vidíme tyto trofeje krutého militarismu v katedrále Kazaňské, u svatého Isáka stejně jako v chrámu, v němž se uprostřed pevnosti Petropavelské nalézají hrobky bývalých ruských panovníků, a jehož vysoká štíhlá vížka dodává charakteristického vzhledu celému okolí na pobřeží mohutné řeky Něvy tam, kde naproti „Zimnímu paláci" přes Nikolajevský most přechází se na předměstí Petrohradu, na Wasiljevský ostrov. Chrám sv. Petra a Pavla v pevnosti téhož jména byl dokončen r. 1783. Jeho pozlacená věž jest 120 metrů vysoká a kříž na ní má výšku 7 metrů. Odpočívají zde ruští carové, počínaje Petrem Velikým až po Alexandra III. Je zde mnoho uměleckých pokladů zvláště zlatých věnců, věnovaných památce zemřelých carů od panovníků z celého světa. Na konci Wasiljevského ostrova počíná záliv botnický a při něm je ona zlověstná „louka zlodějů", končina to velmi nebezpečná proto, že se tam shromažďuje veškerá spodina Petrohradu a policie zde mívá hojný lov na šibaly všeho druhu, kteří zde za léta hromadně přenocují na písku a i v zimě do sněhu se zde zahrabávají.

Na petrohradské straně poněkud opodál u nádherného mostu Trojického nalézá se nevelká dřevěná budova, jakýsi druh musea, v němž uloženy jsou četné a zajímavé památky na zakladatele Petrohradu, cara Petra Velikého. Jest zde nevelký člun, dosti primitivně sestavený, vlastní prý to dílo cara-tesaře. Dále jeho hrubé plátěné haleny, zbraně, rozmanité předměty, jichž on používal, a k tomuto domku, ohraženému železnou mříží, je též přistavěna nevelká kaple, kde vlasatý a vousatý „ďáček" (nižší duchovní) prodává návštěvníkům svíčičky nebo různé památné drobnosti, nesoucí se ku jménu Petra Velikého. (P. d.)

*) V předu jest 56 obrovských sloupů žulových.

H. Uden:

Torquemada

Proč Hugova šerého mnicha vzpomínám,
„une croix arrachée" proč mohutně mi znělo?
On Torquemada hubil ohněm hříšné tělo,
by duše pozvedla se k jasným výšinám.

Aj, drama plyne: hřbitůvek ve skalách hor,
kdes otevřený, pevný hrob v zákoutí zeje,
zní zpěv a přísných soudců neúprosný sbor
jde k výslechu, jenž ortelem jest bez naděje.

Již u hrobu, jemuž jsme všichni co den blíž,
se táží — šerý bloud pak, háje to své mnění,
schod za schodem pomalu sestupuje níž,
by za živa se pohřbil pustém ve sklepení.

Svět na štěstí je krasším, než kdo myslí snad,
byť sektářstvím a bludem strašidelně šedl —
i v skalách pučí bez a svítí květný sad,
že protříbený vkus by lépe nedovedl.

Dvě děti milují se, motýlek a pták,
co dere Torquemadovo se z hlubin amen,
a že jim nutně bylo zapotřebí pák,
kříž vyvrátily, by jim odvalily kámen.

Ven zasmušilý muž po schodech vzhůru šel
a k dětem oběma vděčnosti pojal vadu,
však zároveň, že zvrácený kříž uviděl,
je vřadil mezi vyvolence po svém řádu.

Běh lidských časů tu je stín, tu kmit a žas
a co dál ovzduší se zvolna přestřídává,
svět spokojí se vždycky, raduje se zas,
když nad hlavami novým praporem si mává.

Tak inkvisitorem se Torquemada stal
že, když I „sacrilège majeur" zachránce stiskl,
jim na hranici sám svatební lože stlal,
a chmurným přesvědčením soucit neproblýskl.

Dnes Hugova šerého mnicha vzpomínám:
hrůz rouhajících se trest těla nevyplení,
kde duše, s perutěmi hebkými již není,
by povznésti se mohla k jasným výšinám.

Theodor Jeske-Choinski:

Troubadoure-mnich.

(Z knihy „Nowele historiczne" přeložil Fr. Wolf.)

(Č. d.)

Jongleurové troubadoura Guirant de Borneil opustili rytířský sál, doprovodivše poslední píseň svého mistra. Když umlkl neustávající potlesk, děkující básnikovi za umělecký požitek, obrátil se král ku převorovi a řekl:

„Nyní je řada na vás. Ještě nás tento rok neoslňovaly jiskry vašeho důvtipu; ještě jsme se nebavili z vaší laskavosti lidskou hloupostí."

Všecky oči se obrátily na převora.

Stál ve výklenku okenním, hovoře polohlasitě s biskupem perpignanským. Na výzvu královu postoupil do středu sálu.

Dokola podél stěn na lavicích, prostřených kožichy, odpočívali pánové i paní, hodnostáři dvorní i hosté, bavíce se po snídani poesií a hudbou. Nerozsadil jich místo obřadník. Každý zaujal místo tam, kde mu bylo nejpohodlněji, kde očekával nejpříjemnější společnost.

„Důvtip můj ještě nepozbyl rezu, kterým ho zima, strávená v poustevně montaudonské pokryla," — začal převor. — „Ale, jestliže Vaší královské Milosti se líbí, povím sen, který mne zaujal noci včerejší. Ze snu toho mám úmysl složiti tensonu."

„Posloucháme," — vybízel Alfons II.

„Připravme se na nudné kázání!" zašeptal troubadoure Vidol hraběti de Limoges, zívaje.

„Hle, zdálo se mi, že jsem byl v nebi," — vyprávěl převor. „Pozval mne tam Bůh Otec ke zvláštnímu soudu."

„Měl koho pozvati!" pronesl Vidal. „Mnich z Montaudonu a nebe! Takovému by i v pekle dveře před nosem zavřeli, neboť by Luciferovi svým mrzoucením život zošklivil."

Král, který seděl ve hloubi sálu ve křesle s opěradly, postaveném na stupni, poslal troubadourovi káravý pohled.

Ale převor mluvil dále uprostřed ticha napiaté pozornosti.

„Před soudem Pána pánův, který vládne zemí, nebem a veškerým mrtvým i živým stvořením, stanuly ženy z Provence, obžalované ode mnichů. „Co žádáte ode mne?" tázal se Bůh Otec. „Pane Spravedlnosti, Ty, který vidíš naše práce, naše starosti o Tvé svatyně, chraň nás přede smělými kousky žen!" volali mniši. „Vždyť, hle, děje se hřích volající do nebe o pomstu." Tu způsobily ženy křik, jakoby byly vrženy do hořící smoly. „Nevěř jim, Bože Otče," volaly, „co oni ve své mnišské zuřivosti nazývají hříchem, jest pouze neškodná zábava." Ale mniši se rozpálili, křičíce: „Není hříchem protiviti se výrokům Božím,

které rozhodly, aby veškerý živý tvor vadl, stárl, když mu vlastní čas nadejde? Ve světácké pýše své nechtějí se ženy podříditi tomuto patřičnému pořádku života. Místo aby snášely v pokoře srdce svého vrásky, šediny a žloutnoucí pleť, ony, ďáblu a jeho kouskům sloužíce, podmalovávají si oči, shlazují brázdy času, pokládají si tváře červeným a bílým líčidlem. Toť hřích, toť hřích opovážlivý, neboť není dovoleno smrtelníkovi, aby se dělil s Bohem o výsadu věčné, nezměněné mladosti." Ale ženy, obžalované tak obratně, vidouce, že Bůh Otec svrašťuje obočí, utekly se ke své nejúčinlivější zbrani, k slzám hojným. Plačíce, říkaly: „Neposlouchej, Bože Otče, pomluvy mnichů nepřátelských veškeré radosti lidské! Vždyť nikoli proto radíme si, jak můžeme, abychom urazily Tvůj Majestát, leč jedině proto, abychom od sebe odvrátily zlobu pohlaví silného. Kdyby naši mužové a ctitelé si vážili u nás ctností křesťanských a ženských, kdyby hledali u nás pouze věrnosti manželské a starostlivosti mateřské, nepřišlo by žádné z nás ani na mysl, bojovati s nelítostným zubem času. Ale hladké líce, lesk očí, útlé boky platí u nerozumného pokolení mužského více, nežli ctnosti sv. Kateřiny anebo každé jiné služebnice Tvé. Ty potrestej, Pane, ty, kteří se nazývají krály země, lvy, skalami, ale měknou, rozplývají se v ohni záletných pohledův a úsměvů, jako čerstvý vosk! Což to ostatně komu škodí, že sobě ta neb ona mezi námi zamaluje vrásky pod očima, zvětší trochu červenost úst, oživí barvy vadnoucích líců?"

Hluboké mlčení napiaté pozornosti, panující v sále, když převor začal svoji satiru, změnilo se v lehký šumot šelestících šatův a přitlumených šepotů. Dámy sebou pohybovaly nepokojně na lavicích, pohlížejíce jedna na druhou, všecky totiž, kromě nejmladších a nejkrásnějších, nelitovaly barev, aby si navrátily aspoň částečně odkvétající svěžest mladosti. Pohlaví silné se bavilo tiše rozpaky pohlaví slabého, které si zastíralo tváře vějíři, usilujíc od sebe odvrátiti pozornost bodavých pohledů mužských.

Nejlépe se bavil král. Blesky svévolných úsměvů přelétaly po jeho rtech, jako jedovatí hadi.

„A co se dělo dále na onom soudě Božím?" ozval se, rozkládaje se pohodlněji ve křesle.

„Neúprosní mniši zahrnuli ubohé ženy krupobitím urážek," vyprávěl převor dále. „Nejvzteklejší mezi nimi, přiskakuje k nejstarší, nejvíce pomalované mezi obžalovanými, volal: „Tvrdíte, že vaše hříšná zábava nikomu neškodí? Zeptejte se zbožných davů ve chrámu Páně, a ony vám odpovědí, jak těžce hřešíte. Tolik barvy užíváte na hříšné umění, že na malby posvátné se nedostává. Rtutě, červeně, bílého líčidla, mléka bílého, šafránu není možno dostati v Provenci za drahé peníze. Všecko skoupila vaše marnivost. Půjde-li to takto dále, bude nutno vyslati do země nevěřících zvláštní výpravu křížovou, aby dobyla na Saracenech barev potřebných pro kostely. Kdyby konečně stačilo barev pro nás i pro vás, tak jakým právem si přivlastňujete

umění vynalezené od mnichů?" Marně se bránily obžalované, právem připomínajíce, že umění malířské ony znaly dříve než kláštery. Ve hněvu svém zapomnělí žalobníci překřičeli slabé pohlaví, domáhajíce se od Boha Otce přísného rozsudku."

Stejně, jak se satira přiostřovala, jak se stávala přímo urážlivou, vzrůstal šumot na lavicích, zaujatých krásnou pletí. Několik starších dam se zvedlo, a byly by opustily sál, kdyby nebylo přítomnosti královy. Ze všech stran šly směrem k převorovi zlobné, nenávistné pohledy a tlumené výkřiky rozhořčených paní, smíšené s přidušeným smíchem pánův.

„Ale rozsudek? Čekáme na rozsudek!" pobádal král, když satirik na chvíli ustál.

„Bůh Otec se obrátil ke mně," pokračoval převor dále, „a tato promluvil slova: „Vyzval jsem tě k soudu, živiteli mých věrných služebníků z Montaudonu, abys mi vyložil, pokud jsou předhůzky mnichův oprávněné, jako troubadoure totiž ve světě zkušený, znáš lépe obyčeje, zvyky a slabosti dětí světa, nežli pobožní otcové, zavření ve zdech klášterních." Nabyv smělosti a povzbuzen jsa laskavostí Pána pánův, postavil jsem se samozřejmě na stranu krásné pleti, jsa pamětliv toho, že obrana dam patří ke předním povinnostem šlechtice a pěvce. — „Pane!" odpověděl jsem, „Ty, pro kterého není tajemství na nebi ani na zemi, jehož oko sbírá všecky úmysly a srdce všecky slzy lidské, Ty víš, že shovívavost není ctností smrtelníkovou. V žalobě mých spolubratří sycí stranictví. Nepopírám, že ženy provencalské spotřebují mnoho barev, následkem čehož červeň, bílá barva, bílé mléko a šafrán neobyčejně se zdražily, právem však se brání před nerozumností silného pohlaví. Co je to divného, že jsouce květy lidského pokolení, chtějí vlastnosti květů, — vůni, svěžest a lesk barev, — co nejdéle zachovati? Určením jejich je oslňovati, podmaňovati vděky svými pohlaví mužské, dobývati si právo na život krásou, když silou nemohou." Vida, že Bůh Otec moji obranu poslouchá s úsměvem dobrotivým, osmělil jsem se podsunouti Jeho laskavosti radu pokornou. „Kdyby mniši stáli přede mnou se žalobou na ženy, pravil jsem, snažil bych se, nakloniti je k ústupkům vhodným. Ženám starším, po čtyřicítce, zabránil bych rozhodně pouzderka a barvy, záletnost totiž poskvrňuje a zneuctívá věk vážný. Ke mladším však, k dámám mezi rokem dvacátým pátým a čtyřicátým, byl bych shovívavým. Ukrýti několik šedivých vlasů, setříti drobné vrásky, zvýšiti výraz očí temnými pruhy, lehce zrůžověti líce a ústa, nepovažoval bych za smrtelný hřích." Rada moje se nelíbila mnichům a již spustili hluk, když mi přišli na pomoc svatý Petr a svatý Vavřinec. Prosili tak srdečně, tak horoucně Boha Otce o shovívavost k ženám, ještě mladým a již hlodaným zubem nevlídného času, že Soudce Nejvyšší se naklonil v lásce Své k mé radě." —

Ani jedna ruka se nepozvedla k potlesku, když převor ukončil. Satirikovi děkovaly pouze smějící se oči i ústa pánů.

„Poděkujte, krásné dámy, našemu příteli za přímluvu v nebi," ozval se král, zvedaje se z křesla.

Ale poodešed ke převorovi, řekl k němu polohlasitě:

„Mějte se na pozoru! Naše dámy vám neprominou úsměšků, které zpozorovaly ve spokojených pohledech svých ctitelů. Zosnují jistě nějakou pomstu na vás."

Před pomstou ženskou mne brání habit klášterní," odpověděl převor.

„Nedůvěřujte příliš habitu," varoval Alfons. „Chytrost ženská bývá mocnější než pláště královské, zbraně rytířské a habity klášterní."

Uražená sebeláska pomýšlela již na pomstu. Sotva opustil král s převorem a se staršími hodnostáři sál, propukla jiskřivým plamenem nenávisti.

„Opovážlivý mnich, — nestoudný pomluvač, — nadutec, — ošklivý hrubec!"

Jako splašené ptactvo třepetaly se docela nedvorné výkřiky kolem krásných hlav. Malé ruce se zatínaly do pěstí, malé nožky dupaly do podlahy, zářivé oči metaly mstivé blesky.

„Tomu opovážlivému mnichu se zdá," volala stará hraběnka z Foix, „že habit klášterní přikrývá všecky jeho hanebnosti. Jedem svého nerytířského vtipu postříkal trůny i mitry, čest mužův i žen, a nenašel se posud nikdo tak odvážný, kdo by se odvážil zkrotiti jeho svévolnost. „Ozdobujete se bílými pásy," obrátila se ke mladým, „ale dovolujete znectívati krásnou pleť. Za mých mladých let by se nikdo neodvážil ve přítomnosti rytíře činiti si posměch ze ženy rozené šlechtičny! Ale tenkráte byli ještě rytířové!"

„Meč ztrácí svoji moc před řízou duchovní!" bránil se jeden ze hrabat španělských.

„Opat sejmul s převora všecky závazky řeholní," připomínala hraběnka.

„Ale nesňal s něho duchovní hodnost" poznamenal hrabě. „Troubadourea možno vymrskati jenom jeho vlastním bičem. I panu Petrovi neschází břitkosti, když chce. K němu třeba jíti pro radu!"

„Dejte mi svatý pokoj!" ozval se trouboure Vidal s polekanou tváří. „Nemám vůbec chuti potýkati se s převorem. Pěkně by mne odbyl!"

„A tak se na něho vždycky strojíte!" ozvala se nyní hraběnka Fadilda z Limoges, naslouchající se zlobným úsměchem výbuchům bezmocného hněvu.

Krásného vzrůstu, útlá v bocích, měla hraběnka měkké pohyby kočičí. Všecko bylo na ní bez vady. Bílé dlouhoprsté ruce, malé nohy, chůze vážná, poprsí plné, šíje labutí, tvář podlouhlá výrazných rysů, ozářená leskem velikých, temně safírových očí, tvořily celek dokonalé krásy.

„Když nikdo nemá odvahy dokázati převorovi, že není dovoleno beztrestně si činiti posměch ze všeho a ze všech," řekla, „pomstím já svoje pohlaví ukřivděné!"

Dámy obklopily hraběnku, pohlcujíce ji zvědavým zrakem.

„Povězte, jakým způsobem provedete toto dílo šlechetné? Pomůžeme vám, — poradíme se vespolek . . ."

„Pomstím vás, ale pouze pod tou podmínkou, že mi nebudete kaziti práci zbytečnou zvědavostí."

„Důvěřujeme vašemu důvtipu."

„V takovém případě prosím vás především o trochu trpělivosti. Stavte se, jakoby se vás sen převorův nedotekl, jakoby vás neurazil, jakobyste jeho žíhadla nevycítily. Buďte k mnichu z Montaudonu zdvořilé, přívětivé, jakoby se mezi vámi a ním nic nestalo. Nutno nejprve uspati jeho bdělost a ostatní ponechte mně!"

* * *

Krásný den rozpínal svá jemná křídla nad hrabstvím Rousilloneským.

Slunce stálo již vysoko nad lesy perpignanskými, leč s hor přicházel ještě chladný vánek, poslední to dech ustupující noci. Na stromech, na baštách hradních, ve skulinách zdí probouzelo se ptactvo, vítajíc radostným šveholením hvězdu denní a přečisté lazury nebeské.

Převor chodil po zahradě, kochaje se v ranní svěžesti. Zvedal se podle zvyku klášterního velmi časně z lůžka. Ještě celý dvůr odpočíval, jsa pohroužen ve hluboký sen, když on již konal své modlitby anebo skládal svoje sirventesy, které mu přiváděly tolik hněvu a nenávisti.

Také dnes nepřemýšlel o sirventesu.

Ovíván jsa od týdne podněcujícím dechem dvora Alfonsa II., prosáklým sladkými zvuky houslí a fléten, smyslným zpěvem ongleurů a šepotem párů milenců, oddaloval se nepozorovaně, sám o tom nevěda, od čisté přísnosti zdí klášterních. Všichni kolem něho žili veselým smíchem, písní, láskou, všichni chápali se dychtivě radosti chvíle přítomné, nestarajíce se o nejistý zítřek. Zrádný proud stahoval ho pomalu do šumících vírů svých. Tvůrce sirventesů, vážný satirik se přibližoval každý den více k životu a jeho slabostem.

Včera mu vyčetl Petr Vidal, že nevytvořil ani jediné dobré kanzony*), že všecko, co posud v tomto směru z duše jeho vytrysklo, bylo suché, vyumělkované, bez sladkosti a umění.

---

*) Kanzona (cansone) v básnictví provencalských troubadourů znamená umělou báseň, nejpřednější a nejváženější z výtvorů troubadourských. Měla již určitý tvar, a rým se musil pravidelně opakovati. Obsahem jejím byl cit lásky, ne však vyslovený prostě, nýbrž, vznešeně, obřadně, slavnostně. Kanzona vznikla v Provenci. (Pozn. překl.).

Věděl o tom sám převor nejlépe. Jeho talent naskrze kritický, nesmírně vnímavý proti lidské hlouposti, nepouštěl se do měkkých kvílení a milostných stesků, kterých si nevážil, bolů necítil. Ostrý jsa, jak meč rytířský, uměl pouze tnouti a fal obyčejně dobře a jistě.

Kdyby se ho byl chtěl někdo dotknouti takovou výčitkou v klášteře v Montaudonu, uprostřed jiného okolí, uprostřed jiných zájmů a myšlenek, byl by pokrčil ramenama a nevěnoval pozornosti zlobné nezdvořilosti. Leč tady na dvoře krále-básníka hovořeno od rána do večera o slávě a lásce, o kanzonách, albách,*) serenádách, balladách, sonetech a tesonách, tu podněcovalo všecko marnivost, ctižádost umělcovu.

Vždyť byl troubadourem, jako Petr Vidal, Guirant de Borneil, Pons de Capdecil, Vilém z Cabestaingh a všichni ostatní. Proč by měl takový směšný lhář a piják, jako Vidal, znáti lépe než on sladkou mluvu srdce? Také on, kazatel, zpovědník, vzdělanější než kožešníkův syn z Toulousy, vychovaný v dobré škole klášterní, dovedl vniknouti do tajemství duše lidské, vycítiti její smutky, radosti a touhy. Jestliže se posud nezmohl na dobrou píseň milostnou, tak proto, že druh ten podceňoval . . .

Tak uvažuje a sebe přesvědčuje, chodil převor po zahradě. Bystrý kritik lidských slabostí nezpozoroval, že upadl sám do pasti lidské marnivosti, kterou bezohledně tepal.

Soustředěn jsa sám v sobě, zamyšlen, nezpozoroval převor, že podél zdi zahradní se k němu blížila postava ženská. Hraběnka Fadida z Limoges procházela se lehkým krokem, kolébajíc půvabně krásným tělem svým. Úsměv rozpustilého děcka hrál na jejich ústech; v očích zakmitl se chvílemi svévolný blesk.

„Vaše Velebnost nezapomíná ani na dvoře našeho milého krále na pravidla klášterní," ozvala se připojujíc se k převorovi.

„Zvyk stává se druhou přirozeností," odpovídal převor, vítaje hraběnku hlubokou, dvornou poklonou světského rytíře. „Leč, vy, hraběnko, co vy děláte v této době v zahradě? Ne-

*) Alba = milostná báseň troubadourská, prastarého původu, „svítáníčko", líčí rozkoš milenců, jež probudil strážce nebo přítel, ale jsou též alby obsahu náboženského pravé modlitby ranní.

Ballada: V básnictví troubadourském byla zpěvná píseň k tanci, odkudž jméno její; provencalské „ballar" znamená tančiti.

Serenada = večerní zastaveníčko, jež zpíváno v průvodu kytary.

Soneta = znělka, druh básně, ve které čtrnáct veršů souměrným rýmem končí.

Tasona nebo tensona = báseň troubadourská, ve které dva básníci vedli zapas o otázku nějakou. Zápas ten se odbýval v přítomnosti dam a slul soud lásky.

Vidal Petr - troubadoure, žil r 1175—1215, syn kožešníka v Toulouse, navštěvoval dvory šlechtické ve Španělích, Italii a Provenci, dostal se na Cejlon, do Uher, na Maltu. Byl básník velice nadaný, neobyčejně dokonalé formy, ale dobrodružný a chvástavý. Dal se v kůži vlčí štvátí psy k vůli dámě zvané Loba (vlčice). Vrchlický zbásnil tuto událost v Lumíru r. VII. r. 1879 č. 21. „Peire Vidal." (Pozn. překl.)

známo mi, že by paní Venuše milovala zářivé světlo denní. Jejím pomocníkem bývá obyčejně bledý měsíc."

„Kdybyste byl světským rytířem," odpověděla hraběnka, „věděl byste, že paní Venuše neustává ani na chvíli ve své sladké práci. Hází v každé době roční, v každé hodině denní měkké, vonné sítě na slabá srdce lidská, jsouc si jista vždycky svým vítězstvím."

„Ano i v lednu, kdy vítr severní zavírá ústa jehlami ledovými, ano i v srpnu v samé poledne, kdy žáry sluneční vypíjejí ze člověka veškeru sílu?" tázal se převor s nedůvěřivým úsměvem.

„Paní Venuše zná umění rozpouštěti ledy lednové i ochlazovati žáry slunce srpnového. Kdybyste o tom věděl, nedělal by si takový Vidal úsměšky z vašich kanzon a serenad."

Převor sebou trhl, jakoby ho jedovatý had ukousl. Tedy nejen troubadourové mu upírají schopnosti k písním milostným? Bylo to patrně mínění všeobecné, když je hraběnka, ozvěna dvorských tlachů opakovala.

Krásná Fadida pohlédla rychle pod zavřenými víčky na převora a zlý úsměch zkřivil její růžová ústa.

Střela její zlomyslnou rukou vržená, ulkvěla v samém srdci troubadourově, v nejcitlivějším místě jeho uražené sebelásky.

Převor kráčel volným krokem s hlavou sklopenou.

Ale vedle něho brala se zrádná žena, podněcujíc jeho ctižádost úskočným slovem.

„Kdybych byla mnichem z Montaudonu, dokázala bych tomu synu kožešnickému, že snadněji a pohodlněji možno následovati zamilovaného holobrádka, nežli vypozorovati a tepati lidskou hloupost," mluvila hraběnka, „neboť ti pěvci lásky opakují stále totéž nadšení, přísahy, zaklínání i lži, oslavují vždy tytéž vděky: hladké líčko, bujné vlasy, labutí šíji, okrouhlá prsa, růžová ústa, drobnou nožku. Poslechnuvše jedno z nich, umíme je všecky z paměti. Každý z nich vadne, schne, umírá z touhy po dámě svého srdce, každý z nich chce podstoupiti pro ni všecky oběti, slíbuje věčnou a pokornou službu."

Nedomýšlela se ani, jak hluboce zapadala její slova do duše převorovy, nevěděla, že byla doplňkem jeho vlastních myšlenek, které přemítal a uvažoval několik hodin. (P. d.)

Jan Voborský:

Básníkův odkaz.

Pentafolia.

Dítě, pojď blíže jen a přistup ke mně!
Dříve než s Bohem dám práci a světu,
zanechat perlu chci v života květu,
plna že nebesa a plna země
slávy jsou Toho, jenž tvůrcem jest světů.

Za pravdou kráčel jsem ve stopách žití,
zasvětil city jl, zásvětil práci,
a hle — teď bohatě všechno mi vrací,
nad tmou lží hvězdami zlatými svítí,
v jasný den promění soumraky žití.

Pravdu jsem miloval, pravdu jsem básnil,
nečekal odměny, nehledal vděku,
někdy jsem vykřikl, někdy jen zasnil,
stopoval dějiny lidí i věků,
pravdou jsem život svůj zjemnil a zkrásnil.

Dědictví pravdy jen zanechám tobě,
dědictví jež ti nechť pro život stačí,
srdce když jásá neb tone-li v pláči —
vždyť jsem tě chovával jak malé robě —
láska má ku pravdě buď odkaz tobě. —

Veršů mých kytice svadlá a suchá
a pravda o pravdě ve knihách prósy,
ku které doba je netečná, hluchá,
vítajíc vše, co je z effektu, z pósy,
to bylo dílo mé, velká má tucha!

A je-li píseň má prostá a chudá,
jako jsou květy na stráni a v luhu,
přec v našem domácím vžila kruhu
a ohněm lásky v ní zlatitá ruda
tavena, mír když vzplál v nebeskou duhu.

Dávám ti poklad svůj ze srdce hlubin —
vše to je, básník co odkázat může,
jenž neznal vavřínů a neznal růže
a přec jen zachoval pro tebe rubín,
jenž tobě životem svítiti může.

Prof. Václav Hübner:

Karel Bedřich Gauss.

(Č. d.)

V předešlém čísle vypsán stručný životopis velikého matematika, z něhož poznáváme, že *Gauss* byl zjevem zcela neobyčejným. Jasněji vynikne jeho osobnost, přihlédneme-li k jednotlivým stránkám jeho povahy. Obyčejně se myslí, že matematické zaměstnání činí člověka suchopárným, nejněžnějším citům, zejména rodinným, jen málo přístupným.

O *Gaussovi* lze říci, že byl velmi jemnocitný, jeho rodinné poměry budily v srdci jeho ozvěnu co nejživější. Jeho něžná starost o matku, která posledních 22 let u něho na hvězdárně bydlela, mohla by býti vzorem každému synovi. Jeho péče o blaho dítek, jichž měl z prvního i druhého manželství po třech, čtyři syny a dvě dcery, byla neobyčejná. *Gauss* přátelství nevyhledával; ale jakmile si někdo získal jeho sympatie, byl mu pravým přítelem až do smrti.

Když se *Dr. Schumacher* od právnictví obrátil k astronomii, vznesl prosbu na Gausse osobně mu neznámého, nechtěl-li by ho zasvětiti do tajností královské vědy hvězdářské; a když došla příznivá odpověď, odebral se v listopadu r. 1808 k mistru svému, u něhož ztrávil skoro celý rok. Gauss záhy poznal v něm nejenom vědeckou horlivost, nýbrž i ducha pro vše ušlechtilé zaujatého; i vešel s ním v přátelství tak vřelé, že se podobné sotva nalezne ve světě učeném. Za každé příležitosti obrací se *Gauss* o radu k Schumachrovi ve světě více obeznámenému, o všech pracích podává mu zprávy, oznamuje sebe nepatrnější události rodinné a odpovídá na četné dotazy vědecké tak obšírně a důkladně, jako by pro veřejnost psal; při tom však zachovává přátelskou úctu i ve věcech formálních co nejbedlivěji. Schumacher byl Gaussovi pravou rukou, Schumachrovi byl pak Gauss jasnou hvězdou, sluncem, v jehož jasné záři se slunil.

Podobně přilnul Gauss k Webrovi, který byl přičiněním Gaussovým povolán na universitu gottinskou. I Weber činil vše, čím by se svému příteli zavděčil, takže se mu stal téměř nenahraditelným při provádění všech prací, týkajících se nauky o zemském magnetismu. V obcování soukromém i veřejném byl nanejvýše vlídný a shovívavý; jevilaf se u něho co nejzřetelněji ona dobromyslnost, která je údělem všech duchů ušlechtilých a mohutnějších. Slávy nikdy nehledal, a když jí byl zasypán, zůstal stejně skromným. Zasvětiv život svůj vědě, neměl záliby v životě veřejném a v činnosti politické. Ač byl zaujat co nejvíce pro pokroky lidské v každém oboru, přiznával se věrně k zásadám ryze konservativním.

Jako zvláštnost budiž tu hned připojeno, že při své konservativnosti měl tak velikou zálibu v železničních a jiných akcích, že peníze pečlivě nastřádané jim věnoval; a když mnohých trpkých ztrát se tu dožil, zůstal stejného smýšlení, nedav se přemluviti ani praktickým svým přítelem Schumachrem.

Zábav a hlučných vyražení *Gauss* nehledal. Čas svůj trávil nejraději na své zamilované hvězdárně, rozděluje hodiny svého bdění mezi rodinu, psací stůl a observatorium. Jen universitní čítárna dovedla jej k sobě upoutati, jelikož mu poskytovala příležitosti i s jinými osobami i s jinými předměty se stýkati.

Tam také docházeli nejvíce cizinci, aby aspoň ho uviděli, nebylo li jim možno vědecky s ním se sbližiti. Přednášky universitní byly mu velmi obtížny, neboť mnoho času mu ubíraly, když obyčejně byl zabrán do hlubokých výzkumů svých.

Přes to však nikdy jich neodbýval tak, aby je pouze četl a ze psaného sešitu na tabuli pak vypisoval, nýbrž přednášel volně a se zápalem, jaký budí láska k předmětu zamilovanému.

Co se týče zábav ryze duševních, zejména čtení rozmanitých spisů z krásné literatury, uvésti sluší, že v mládí hlavně se zanášel plody německými; nejmilejši mu byl *Jean Paul* pro bohatost myšlenek, hloubku citů a bojnost rozmaru. Později čítal pilně spisy anglické, zejména *Waltera Scotta*, jehož spisy znal dopodrobna. Ve stáří 62 let usmyslil si naučiti se ruštině, aby jinorodým zaměstnáním osvěžil svého ducha. Náš slavný Purkyně naučil se též u vysokém stáří maďarsky.

Úmysl ten provedl pomocí mluvnice a slovníku tak rychle, že brzo dovedl čísti prosu i poesii, které mu Schumacher ochotně zaopatřoval; později dopisoval do Petrohradu pouze rusky, jakož se i rád s Rusy do Gottink přicházejícími bavil v mateřském jich jazyku.

O vyznamenání se nestaral, ale neopomenul nikdy slušně se poděkovati, byl-li vyznamenán; jeho starostlivost byla tak svrchovaná, že nelitoval psáti dva i tři dopisy Schumachrovi, aby se dověděl, zdali ten neb onen, jemuž se chtěl poděkovati, tituluje se „Excelenc" nebo ne. A jako se nestaral o zvučné a čestné titule, jichž měl více než očekával, podobně nevážil sobě peněz, jež mu nabízeny, aby přijal úřad jinde, jak bylo dříve poznamenáno. Tím lišil se podstatně od mnohých vědců, kteří baží jen po vyšším platu.

Konečně budiž poznamenáno, jak se *Gauss* choval vzhledem k náboženství; jestiť to nejvnitřnější stránka lidské povahy, jíž je dosti nesnadno posouditi spravedlivě. Neklada na zevnější obřady příliš velké váhy, byl po celý svůj život proniknut hlubokým citem náboženským. Přesvědčení o nesmrtelnosti duše a nejvyšší spravedlnosti božské bylo u něho hluboce zakořeněno; že jedině mravnost může býti základem blaha jak jednotlivce tak celého národa, o tom nikdy nepochyboval. Při vší své zálibě matematické nepřestal nikdy uznávati nesmírnou důležitost otázek, týkajících se světa duševního.

Nechť posuzujeme velikou osobnost Gaussovu se strany kterékoli, vždy jeví se nám ve všem dokonalost neobyčejná — vzácný charakter, hodný nejvyšší úcty naší!

A. S. Chudobka:

Sníh.

Tak bylo u nás jako na hřbitovech —
jen srdce se vším ve hrob ukrýti.
Bezsněžná zima. . . ve všech její slovech
jen nenávistné stálo soužití.

Tak mátožní jsme chodívali vždycky
a nikde stání neměli jsme — klid.
Jak za rakví by šel náš útvar lidský
a nevěděl, zač dřív se pomodlit.

Vše bylo temné, bezradostné, hrobní —
a my jak zbylí smutku potomci
skrývali žal a směšně byli zlobní.
A velký hřbitov neved ke konci.

Až jednou v smutku, jako zázrak božství
zjevil se kraj náš v sněžném útvaru.
Jásalo srdce, písní našlo množství,
jak pilo by je z krásy poháru.

Po dlouhé době zas nás vedly kroky,
tu novou sílu poznat tajemnou,
již věčně stejnou učinily roky — —
Já chytat spěl ty vločky nade mnou.

A byl sám zpěv ten kraj náš do daleka.
Opojně bylo, k sladké závrati.
V samotě stál jsem. . . srdce toužně čeká
rolníček v dálce libé zahráti.

Vy v hudby sínich kochejte se dále —
já nejradš slýchám však tu hudbu niv,
jak bloudím v polích. . . všecko je mi malé
a v domov nechce jít se jaktěživ.

O zimo sněžná! Vloček roztřásání
je našich chatek nejbohatší skvost.
Přijdi má milá, sednem do mých saní
a pojedem až, chceš-li, na věčnost.

Václav Oliva:

O vlivu císařova zpovědníka P. Viléma Lamormainiho na náboženské poměry v době pobělohorské.

Příspěvek k dějinám katolické reformace v zemích českých.

Rozvrat a úpadek náboženského života v Cechách počaly tu nesporně vystoupením Mistra Jana Husa roku 1402 a trvaly pak nepřetržitě až do stavovského sněmu pražského roku 1552, tedy plných 150 let. V této době katolická církev v zemích českých ocitla se nejednekráte na pokraji záhuby, ale prozřetelností Boží zachovala si přece vždy vnitřní, netušenou, t. j. nadpřirozenou sílu a tajuplnou vzpruhu, jež dodaly jí hned, jakmile nastaly časy příznivější, tolik sebevědomí, že statečně pustila se v zápas s domácím kacířstvím a domohla se vlivu, jenž jí jako jediné pravé církvi Boží ve společnosti lidské vůbec a u každého národa zvláště, vším právem náleží. Zápas tento nazývá se v kruzích církevních katolickou reformací či revindikací a v kruzích proticírkevních prostě protireformací, a to dle různých hledisk, s nichž kdo na poměr katolické víry a církve k ostatním vírám a církvím a zejména k nauce a církvi protestantské pohlíží.[1])

Katolická reformace v zemích českých či vlastně její dějiny bývají od různých různě děleny. Ale nejlépe snad daly by se dle vnitřních i zevních známek náboženského života rozděliti v patero oddílů a to: 1. od r. 1552 až do r. 1620, 2. od r. 1620—1626, 3. od r. 1627—1648, 4. od r. 1648—1781 a 5. od r. 1781 až do dob přítomných. Oddíl první obsahuje alespoň zápasy a boje katolické církve s českými jejími odpůrci v počátcích, oddíl druhý a třetí jsou dobou postupu a vítězství, oddíl čtvrtý

[1]) V tomto ohledu panují v dějepisných knihách a pramenech veliká nedůslednost a z ní povstalý zmatek. A přece věc je jasná. Pravou církví Boží je pouze církev římsko-katolická. Proto všecky její snahy, aby učení Kristovo zůstalo neporušeným, aby mravy věřících se více a více zušlechťovaly, život křesťanský posvěcoval a zdokonalovat v rámci učení Syna Božího a v tradicích katolické církve a p., to je pravá o b n o v a či r e f o r m a c e. Naproti tomu bludy, jež hlásal protestantismus, nebyly a nejsou reformací, ale d e f o r m a c í, t. j. znetvořením. Proto vše, co církev katolická v době pobělohorské, ovšem dle svých zásad bez vměšování se moci státní a vladařské podnikala k svému zdokonalení, bylo obnovou či reformací v pravém slova smyslu. A poněvadž dále před Husem náboženství i pravá církev Kristova, zvláště za doby Karla IV., v Čechách utěšeně kvetly, ale květy jich v době pohusitské a předbělohorské českými protestanty byly ničeny a téměř zničeny a tyto květy zase v době pobělohorské měly se spanilé rozvíti a vskutku také rozvily, jest správno mluviti v době té nejen o reformaci, ale také o r e v i n d i k a c i, t. j. o opětném květu a vítězství, či doslova o osvobození katolického náboženství a katolické církve v Čechách. Odporuje však pravdě psáti v době pobělohorské o katolické p r o t i r e f o r m a c i, poněvadž protestantismus, jak již jsem poznamenal, nebyl protireformací.

zápasu katolictví s tajným sektářstvím a pátý obratem až k úplné náboženské svobodě kteréhokoliv vyznání. Každý pak oddíl možno rozčlánkovati v několik odstínů, jak jasno a rozumí se ovšem samo sebou z fakta, že v každé význačnější době musili buď v popředí katolické reformace, nebo alespoň hybnou její silou, býť skrytou, býti jednotlivci ať kněží, ať laikové, silných rozmachů a neústupných povah. Jinak zajisté nedá se vůbec reformace či obnova mysliti, poněvadž lidé slabší bývají časovými proudy strženi a nikdy nevtisknou náboženským dějinám zvláštního rázu a směru.[2])

A tu při katolické reformaci v zemích českých, což ostatně platí o katolické reformaci vůbec, zvláště v době před i pobělohorské, vyvstal mocný činitel silných rozmachů a neústupných povah v Tovaryšstvu Ježíšovu a v jednotlivých jeho zvlášť vynikajících členech. Toto faktum v dějinách českých tolik se dere v popředí, že musilo vzbuditi pozornost kde koho. Proto odpůrci jesuitů zneužili ho a zneužívají posud k neoprávněným na ně útokům a přátelé jich spatřují v něm zase důkaz přednosti tohoto řádu před ostatními řády církevními. Zda právem či neprávem činí tak jedni i druzí, je sporno a snad ani nikdy nedojde svého definitivního rozhodnutí. Tolik však vždy zůstane pravdou a jistotou, že Tovaryšstvo Ježíšovo získalo si v dobách pobělohorských jednotlivými svými členy o katolickou reformaci, ovšem v dobrém slova smyslu, velikých zásluh, jež však v očích protivníků řádu přičítají se na vrub jeho, abych to řekl rozhodně a jasně, prokletí. K těmto jednotlivcům dlužno v první řadě čítati zvláště císařovy zpovědníky a mezi nimi zase P. Lamormainiho.

* * *

P. Vilém German Lamormain či Vilém Germain Lamormaini, kteréžto slovo často bylo, zejména Němci, změněno v Lämmermann, Lemerman a p., narodil se 29. prosince r. 1570 ve vsi la Moire Mannie ve vévodství lucemburském, poblíž samého hlavního města Lucemburku. Dle rodiště psal se tedy Lamormain.[3]) Byl synem rolníka Everarda Germaina. Studia gymnasijní vykonal u jesuitů v Treviře a filosofická na kolleji jesuitské v Praze

[2]) Více o tom ve spise: „Tovaryšstvo Ježíšovo" ve článku: „Jesuité v zemích koruny Sv.-Václavské", 196—491.

[3]) O P. Lamormainim, pokud vím, psali: Ignác Kollmann v Ottově sl. n. XV., 593; B. Dudík, „Correspondenz Kaisers Ferdinand II. u. s. erlauchten Familie mit P. Mart. Becanus u. P. Wilhelm Lamormaini" v „Archiv f. oester. Gesch." ve Vídni 1876, ve svazku 54, 219—350; Brockhaus, Konversations-Lexicon, X., 914; Dr. Fr. Krásl, Arnošt hrabě Harrach na více místech; Dr. Ant. Rezek, Dějiny Čech a Moravy od r. 1620—1648; na v. m.; Riegrův sl. n. IV., 1149; P. Jos. Svoboda, Katolická reformace, na více m.; Tomáš V. Bílek, Reformace katolická, na v. m.; Arnošt Denis — Jindřich Vančura, Čechy po Bílé hoře. v I. díle na v. m.; Ant. Gindely, Geschichte der Gegenreformation in Böhmen, na v. m.; Vilém Slavata z Chlumu a Košumberka, Přehled náb. dějin českých ve „Světové kn." na v. m.; Duhr — Tumpach, Podlaha, Bajky o jesuitech, na v. m. a j.

za podpory španělského vyslance u císařského dvora. Po filosofii vstoupil r. 1590 do jesuitského noviciátu v Brně a po něm studoval v letech 1592—1596 bohosloví ve Vídni. Na kněze byl posvěcen dne 31. března r. 1596. Jako kněz věnoval se od r. 1597 profesuře a učil 2 leta v kolleji žilinské na Slovensku a 2 leta v Praze, odkudž r. 1600 odešel do Štýrského Hradce, kdež na tamější universitě vyučoval filosofii. R. 1606 vykonal slavné doživotní čtyři sliby. Potom hned počal vyučovati bohosloví na řádové universitě štýrskohradecké. Tu také v letech 1614—1621 zastával úřad kollejního rektora. Potom, vzdav se úřadu rektorského, odešel r. 1621 k velmi důležité generální kapitole řádové do Říma a pobyl tam téměř až do konce roku 1623. Vrátiv se ze Říma, stal se rektorem kolleje ve Vídni. Po roce 1637 přejal také rektorát akademické kolleje při universitě vídeňské a posléze stal se provinciálem rakouské řádové provincie, v kterémžto úřadě skonal ve Vídni dne 22. února r. 1648.

P. Lamormain byl doktorem filosofie, promovaným r. 1587 v Praze a od r. 1624 zpovědníkem císaře Ferdinanda II. až do smrti tohoto panovníka. Znal několik jazyků. Česky naučil se, a to velmi dokonale, v Brně tak, že nejen jazykem tímto zpovídal, ale i kázal. Byl miláčkem papeže Urbana VIII., arcivévodského dvora štýrského, arcibiskupa a kardinála ostřihomského, bývalého jesuity, Petra Pázmánye a katolické šlechty české. Císaři byl oddán celou duší. Proto po smrti jeho napsal spis: „Ferdinandi II., Rom. imper. virtutes", t. j. „O ctnostech římského císaře Ferdinanda II." a vydal jej r. 1630 v Antverpách a ve Vídni. Náboženské poměry české znal dobře, jednak z vlastní zkušenosti a jednak ze zpráv Viléma Slavaty a j.

* * *

Vévoda bavorský Maximilian po bitvě bělohorské sotva poněkud se vzpamatoval, zaslal papeži do Říma zprávu následujícího obsahu: „Svatý Otče! Pohlédl posléze Bůh na církev svou a porazil její nepřátele slavným opravdu vítězstvím, jež právem a spravedlnosti nazývá se vítězstvím Božím. Já ovšem jsem přišel, viděl a bitvě byl přítomen,[4]) ale zvítězil dobrotivý Pán, jemuž veškeré vítězství s myslí co nejvděčnější zúplna připisuji. Není také bez zvláštní prozřetelnosti Boží, že srazili jsme se s nepřítelem v den oktávy Všech svatých, jež připadla na neděli dvacátou druhou posvatodušní, kdy dle obřadu římského čte se evangelium: „Dávejte císaři, co jest císařovo." Dal zajisté kurfiřt falcký Fridrich (císaři, co je jeho),[5]) ač nerad. Ten, jakmile dověděl se o porážce svého vojska, zároveň se svou královskou manželkou rychle z Prahy se vzdálil a tím sám vyznal vítězství katolických vojů."

[4]) Narážka na Caesarův výrok: „Veni, vidi, vici", t. j. Přišel jsem, viděl a zvítězil.

[5]) V závorkách uvedené není v latinském textu.

„Při tomto vítězství, jak (čin uvedený) nazýváme, stalo se něco naprosto obdivuhodného. Nepřátel byl veliký počet a nepostrádali ani jádra starých vojínů. Také místo dodávalo jim odvahy. Vždyť sešikovali se co nejdovedněji proti nám na hoře, vzdálené půl míle od města Prahy a, ačkoliv My s veškerými vojsky po celou téměř noc byli jsme na pochodu pouze za tím účelem, abychom nepřítele dostihli a s nim zápasili, přece srážka sama z počátku zdála se nám příliš nevýhodnou a nerovnou, ježto nepřítel snadnou, na nejvýhodnějším a neméně opevněném sobě místě měl bitvu. Než posléze v úvaze, že především Bohu jest důvěřovati a v přesvědčení, že na pomoc Boží jest spoléhati, na nepříznivém a nižším pro nás místě na nepřítele jsme udeřili. Naše vojsko z počátku zakolísalo, ale záhy sebravši odvahu s takovou čilostí udeřilo na nepřítele, že brzy jej s hory sehnalo, větších kusů dělostřeleckých se zmocnilo a všecky z protivné strany vojíny buď pobilo, anebo na útěk obrátilo. Tak byl nepřítel rozprášen, zahnán, na útěk obrácen a zničen.“

„Naši také dříve neustali, pokud na útěk se davšího nepřítele až k samé Praze po různu nezahnali, svádějíce s ním na jednotlivých místech bitky. Tím počet zabitých vzrostl tak, že se jich čtyři tisíce čítalo, kdežto z našich pohřešilo se sotva dvě stě (mužů) a bylo raněno kolem jednoho sta (vojínů). Mimo to bylo pět set nepřátel zajato. Mezi nimi jest syn knížete Anhalta, jenž byl těžce raněn, a jsou dvě hrabata. V téže bitvě bylo nepříteli vyrváno mimo sto praporců také deset větších jízdních houfnic. Uhři, když jich mnoho bylo pobito, aby se útěkem zachránili, vrhli se do řeky Vltavy chtíce se přebroditi, ale praví se, že jich kol jednoho tisíce ve vlnách zhynulo. Celá (hlavní) bitva po dlouhé šarvátce trvala (jen) hodinu v den, jak již bylo uvedeno, oktavy Všech svatých, kteří takto nad svými nepřáteli značného dobyli vítězství.“[6])

„Následujícího dne, t. j. 9. listopadu, kdy slaví se posvěcení basiliky sv. Salvátora, jedna část Prahy poslala mi list, že se vzdává a že podrobuje se pro příště moci císařově. Potom následujícího dne jak Staré, tak i Nové město pražské bezpodmínečně přislíbila poslušnost císaři. Takto tohoto roku Horní Rakousy celé se císaři podrobily. Dolní Rakousy byly upokojeny a od nepřátel osvobozeny, mnoho českých měst a hradů dobyto, před Prahou nepřátelské vojsko poraženo a Praha obsazena. Toto vítězství, Svatý Otče, bylo vítězstvím Božím. Já nic si z něho nepřičítám. Bůh zvítězil a dal šťastný výsledek válce, ač posud nepovažuji ji za úplně skončenou. Vznikne snad, čehož Bůh račiž chrániti, v příštím roce mocnější plápol válek, k jehož uhašení bude potřebí větších nákladů i sil.“

„To Vaší Svatosti považoval jsem (za slušné) krátce sděliti a zároveň církvi katolické blahopřáti. Odporučuji se Vaší Sva-

[6]) Kalvíni zamítají úctu svatých. Proto Maximilian považuje vítězství bělohorské za vítězství svatých nad jich nepřáteli.

tosti co nejvřeleji a jako poslušný syn líbám uctivě sandál (s ostatky svatých). V Praze, 12. listopadu 1620. Maximilianus.“[7])

Maximilian tedy dle tohoto listu nepovažoval bitvu bělohorskou, ani po vzdání se Prahy císaři na milost i nemilost, za konec války a za mezník česko-protestantské vzpoury, a tím méně za chvíli, kdy bude po ní možno proti českým nekatolíkům v ohledu náboženském rozhodně vystoupiti čili za počátek nových náboženských poměrů v Čechách. Proto také ve Vídni, když obdrželi zprávu, že Praha se vzdala, konaly se sice porady o tom, jakým způsobem „povstalci“ či čeští rebelové by měli býti potrestáni v ohledu politickém a majetkovém, ale otázky náboženské bylo pominuto. Pouze tolik bylo rozhodnuto, aby církev katolická, jež již před bitvou bělohorskou počala novým rašiti životem, byla co možno nejvíce podporována, a to z důvodu, že kacířství považovalo se za zločin státní. Nebyly to tedy ohledy církevní či prospěch katolické církve, ale ohledy státní a dynastické či prospěch státu a rakouské dynastie, jež nutily Vídeň k podpoře katolictví v zemích českých. Opakuji, prospěch státu a dynastie. Státu, v tom smyslu, že katolíci byli vždy živlem pokojným a vlasteneckým, kdežto čeští protestanté ustavičně klonili se k protestantům německým a kuli zradu, jak ukázalo se hlavně r. 1547 a jindy. Dynastie zase v tom smyslu, že protestanté vesměs a čeští zvláště, byli nepřáteli Habsburků vždy a za každou cenu a spojovali se kde s kým, docela i s Turky, jen aby katolické Habsburky vytlačili z velmocenského postavení. Ale při tom při všem vídeňský dvůr po bitvě bělohorské na potlačení protestantství v Čechách nemyslil prostě z důvodu, že politická situace tehdy pro rod habsburský byla velice těžká a čekaly se nové války a další boje. Proto také při prvních poradách o situaci po bitvě bělohorské nestala se ani v nejmenším zmínka o pronásledování nebo potlačení protestantů, nýbrž byl jen zdůrazněn právní stav, dle něhož, a to dle úmluvy kutnohorské z r. 1485, byli v Čechách oprávněni pouze katolíci a kališníci. A tento stav měl potrvati i dále.

Alespoň, pokud se týče povznešení víry katolické, bylo raděno, aby katolické duchovenstvo bylo na sněmě zastoupeno, aby mu byly navráceny všecky statky za povstání odňaté a aby všemožně bylo pečováno o jeho dokonalé vzdělání. Ve všech královských městech měli býti za královské rychtáře, městské písaře a primasy dosazováni jen katolíci. Na ně mělo býti přeneseno právo dosazovati faráře a učitele. Českými bratry a kalviny vystavěné kostely měly se pobořiti a staré kostely, jichž tito užívali, měly býti katolíkům navráceny. Na královských statcích dosazování kněží mělo se přenésti na arcibiskupa, s nímž, jakož i s některými českými bohoslovci měly se konati další porady o zvelebení katolické církve tak, aby tato zde zaujala místo, právem jí patřící.[8])

[7]) Latinský text u Pešiny, Phosphorus septicornis, 379.
[8]) Jos. Kořán a Dr. Ant. Rezek, Kronika československá, V., 112.

Rada tato ovšem odpovídala zcela tehdejšímu právnímu stavu. Vždyť dle zásady „Čí země, toho i víra" Ferdinand byl oprávněn na svých statcích a v královských městech trpěti jen katolíky, dále dle smlouvy kutnohorské, až posud nezvratně platící, čeští bratří, luteráni a kalvíni nesměli v Čechách ani kostelů si stavěti, ani svobodně své víry vyznávati a navrácení odňatých statků velelo prostě páté přikázání Boží: „Nepokradeš."

S tím souhlasili jak vítěz bělohorský Maximilian, tak císař a i jesuité. Maximilian alespoň, když mu úřada vídeňská byla předložena s dodatkem, aby se o ní vyjádřil, radil v ohledu náboženském, aby bezpráví, které se stalo katolíkům, bylo napraveno a aby jen přívrženci jednoty bratrské a kalvíni nebyli trpěni, protože je to proti právnímu stavu země. Za to protestanté či luteráni, kteří se tehdy skrývali ve straně a pod stranou kališnickou, měli býti ponecháni na pokoji.[9]) A o císaři praví Denis: „První rozklady, jež o věci mu byly učiněny, vyznačují prostě myšlenku pokračovati opět v politice přerušené povstáním: privilegia protestantů budou obmezena, sekty výstřední odstraněny."[10]) Týž píše také o jesuitech: „Neubližíme jesuitům, tvrdíme-li, že v Praze jako téměř v celé Evropě shromáždili a kázní vyučili věřící a že vzbudili tak říkajíc vlastenectví církevní; aniž snižíme je, řekneme-li, že vřele si přáli obnovení jednoty křesťanské. Nelibovali si zajisté v popravách, spoléhali spíše na politiku než na násilí."[11])

A dle úřad vídeňských bylo také přesně pokračováno. Katolické řády, od protestantů před bitvou vypuzené, se vracely ke svým klášterům, kostelům a kolejím, chrám svatovítský byl dne 28. ledna r. 1621 znovu katolickým řádem od arcibiskupa u přítomnosti knížete Karla z Lichtenšteina, mnohých pánů českých a velikého zástupu obecného lidu, tak že kostel ho ani pojmouti nemohl, posvěcen, protestantům, skrývajícím se ve straně utrakvistické zachování při jich svobodě náboženské, když věrnost a poddanost císaři složili, bylo slíbeno, českým bratřím a kalvínům bohoslužby byly zakázány, čtyry kostely pražské jim odňaty a pod. Konečně byl vyzván také pražský arcibiskup, aby podal o povznesení katolického náboženství v Čechách příslušné návrhy.

Tehdy byl pražským arcibiskupem Jan Lohelius, muž svatého života. Týž po mnohých úvahách a poradách dopsal Ferdinandovi: „Zařiďte rázné presidium a vládu, postavte rázné muže v úřadech království českého a nejvíce v hlavním městě Praze, jak toho ovšem pro minulou vzpouru potřeba káže. Vezměte všem nekatolickým lidem patronáty kostelů, nebo zůstanou-li v rukou nekatolických, dovedou toho, svůdných a ošemetných lidí na záhubu duší do země uváděti, tak jako druhdy bývalo. Dále by se měli vybyti nejenom ti, kteří jsou veřejní kalvinisté a pikar-

[9]) Kronika českomor., d. c. V., 113.
[10]) D. c. 12.
[11]) D. c. I., 6.

dité, nýbrž i příznivci jejich, mezi nimiž mnoho škodlivých lidí se nachází. Nesmím Vaší císařské Milosti tajiti, kterak to na panstvích královských s tím četným poddaným lidem stojí, a jichž je na 10.000 člověků. Královská panství by nade všecka jiná měla rozšafnými katolickými úředníky opatřena býti. Když tak uvažuji podle úřadu svého toto slavné království české, kterak bývalo v pravé katolické víře sjednoceno, . . . uznávám, že k tomu sloužilo důstojné postavení stavu duchovního, předně arcibiskupa, potom neméně druhého kněžstva. S utěšenou důvěrou Vaši císařskou Milost prosím, byste . . . s pomocí Boží na nějakou nápravu pomysliti ráčili . . . "[13]) čili radil zase jen to, co odpovídalo právnímu stavu země a ani slovíčkem nezmiňoval se o potlačení protestantů.

To také bylo příčinou, že císař, když na poděkování Pánu Bohu za vítězství bělohorské vykonal pouť do Mariacelly, tam před oltářem Panny Marie kleče vykonal slib, že náboženství katolické ve svých zemích vždy bude podporovati.[13])

Jasno tedy, že původně nebylo v úmyslu ani císaře, ani arcibiskupa pražského, ba ani knížete z Liechtenšteina a všech rádců císařových spolu s jesuity po bitvě bělohorské podniknouti v zemích českých něco, co by bylo proti právnímu stavu této země, jakým v ohledu náboženském zajisté by bylo utištění protestantů.

Ostatně tomu nasvědčovaly jednak změna, jež zatím s císařem Ferdinandem se stala, a jednak minulost jeho duchovních rádců, jesuitů. Náboženským mírem augšpurským totiž z r. 1555 mělo se po dlouhých bouřích, vyvolaných protestanty, dojíti k pokojnému žití mezi stranami. Ale nedošlo. Protestanté alespoň chtěli míru tohoto využíti jen ve svůj prospěch. Proto ve svých zemích čile „reformovali" a katolíky stále utiskovali. To konečně vyrušilo z klidu katolická knížata a dalo podnět k reformaci katolické. Počátek učinil roku 1564 vévoda Albrecht bavorský. Příkladu jeho následovali roku 1570 opat Dernbach ve Fuldě, roku 1574 arcibiskup mohučský Daniel Brendel v Eichsfeldě, 1582 biskup vircpurský Julius Echter v Mespelbrunně, r. 1585 biskup paderbornský Theodor z Fürstenbergů a j., dále v Rakousích a ve Štýrsku arcivévodové Rudolf II. a Ferdinand II., ač tito katoličtí vladaři jednali toliko v sebeobraně proti neslýchaným násilnostem protestantů a nikde a nikdy nepronásledovali protestantů pro jich náboženství. Spokojili se krátce tím, chovali-li se protestanté pokojně a plnili-li své občanské a vlastenecké povinnosti.[14])

Uvedu toho několik dokladů. Tak dějepisec Lossen píše: „Největšího vlivu dodělali se jesuité v Rakousích a v Bavorsku

[13]) P. Svoboda, d. c. 25—26.

[13]) P. Svoboda, d. c. 26.

[14]) Dr. Jos. Burg, Kontrovers-Lexikon, 366.

a přece v těchto zemích není prokázán ani jeden jediný případ, že by jesuité fakticky byli příčinou popravy některého protestanta pro jeho náboženství. Naopak. V Bavorsku bylo několik novotářů sice popraveno, ale před uvedením jesuitů. Po jich uvedení nikdy se tak nestalo. Měli zajisté jesuité největší vliv za vévody Albrechta, ale za tohoto vládce vůbec nikdo nebyl pro víru ztýrán nebo ubit.“[15]) A jiný dějepisec, Rieszler, dokládá: „Ve vévodství bavorském byly toliko tři osoby usmrceny pro protestantské názory, ale poslední odpykala svůj trest r. 1527, kdy jesuité ještě v zemi nebyli.“[16]) (P. d.)

Em. Masák:

Z básní Marie Konopnické.

Otče náš!

Za májové, jarní noci
duch se vzchopuje a vzlétá
nad bídu a slzy světa,
archandělskou stojí stráž . . .
Pronikne, ach, velké moci
tajemného všehobytí?
Či jen žízní má tu mříti,
Otče náš?

Kde svou touhu upokojí,
bouří pochyb zmítán cele?
Zbloudí-li, kam vzletí směle?
Cestu, Bože, Ty ukaž!
Marnými neb stržen boji,
jak jen zhasnou zlaté třpyty,
v temnou propast snad se zřítí,
Otče náš!

Země Tvoje v oceaně
měsícových třpytů tone,
blankytné mlhy ve záclonĕ
patří v tichou noci tvář . . .
Stříbrnou zbroj dej jí, Pane,
ať i z jitra stále svítí
k bojům dlouhým jako žití . . .
Otče náš!

[15]) Der Kölnische Krieg, I., 55. Též v Jahrbuch für Münchener Geschichte, IV., 53.
[16]) Geschichte Bayerns, IV., 169.

Hrůzy tužeb, ducha vzněty,
lesů šum i oddech země,
mocným akordem zní jemně
v soulad s hymny, které hráš. . .
Kéž je slyší lidské světy!
Bratrská kéž láska, shoda
křišťálový ton jim dodá,
Otče náš!

Nepočatý, neskončený,
bytí zjevům odumřelým,
světlo bodům dálkou stmělým
dáváš Ty, jenž věčně trváš!
Co jsou Ti let miliony?
Duch však dme se ve člověku:
Chce být křídlem svému věku,
Otče náš!

Nemá-li dost ještě znoje
miska vah Tvých rozhořelých,
tisíce hoď duší vřelých,
v blankytech pak svět ten zvaž!
Touhy, slz a nepokoje
dáme tolik, tolik, Pane,
že ta chvějná váha stane,
Otče náš!

V noc tu tichou, v noc tu blahou,
rozkvetlou tak při měsíci,
nade hlavou země spící
sboru hvězd Svých zpívat kaž!
Nechť ji vedou mléčnou drahou
její sny v svět lepší kdesi . . .
V něm ať volně oddechne si,
Otče náš!

Množství nespících pak duchů,
k tajemných jež hlubin vědě
touha věčných pravd vždy vede,
ve stříbřité tiši dáš!
Orlí šum ať slyší vzruchů
lidstva, v dál jež k předu letí . . .
Budoucnost ať uzří spěti,
Otče náš!

A. Truksa:

Andrej Fekonja.

Fekonja, farář v Šostarji, pilný, národopisný spisovatel, narodil se 1851 jako selský (kmetský) hoch v Negovi ve Štýrsku. Vystudovav na kněze, působil na různých farách. Jako kaplan v Celji podporoval všemožně, hmotně i duševně slovinské studentstvo na celjském gymnasiu. Za času smrti Trstenjakovy kaplanoval ve Starém Trgu u Slovinského Gradce. Pak stal se farářem (župníkem) v Bučích. Po mnohaletém farářování šel na odpočinek a přestěhoval se do Šostanje.

S ním odešel jeden z oněch známých a šlechetných kněží druhu Božidara Rajčeviče a Davorina Trstenjaka, kteří obětovali celý svůj život duchovnímu povznesení a posílení svého lidu. Fekonja byl upřímný, věrný, přímý duchovní, jenž se cele obětoval svému bližnímu, byl nesobecký, neznal ctižádosti, netoužil po jmění, byl upřímný a věrný přítel svého lidu, nadšený ctitel umění, vědy, křemenitý Slovan, pravá slovinská duše stále vzácnější a vzácnější.

Nedal se nikým zaplašiti, pracoval neúnavně jako literární historik, kritik a životopisec. Nejmilejší mu byla illyrská doba, z níž napsal životopis *Stanka Vraza* v „Kresu" r. 1884 ve dvou črtách: „Stanko Vraz i slovenski rodopis" a „Stanko Vraz, sběratel slovenskih narodnih pesmij" a j.

Krásný a obšírný spis je: „Dr. Ljudevit Gaj in illirska idea." Ve spisku: „Dva ljeta iz knjige jugoslavenske" popisuje vzájemné literární působení Slovinců a Horvatů z protestantských časů v době illyrské.

V „Ljubljanskem Zvonu" roku 1887 vydal spis: „Kajkavski pisatelji", kde dokazuje, že Kajkavci tvoří most mezi Slovinci a Horvaty; podobně se obírá jižnějšími bratry slovanskými Horvaty ve svých spisech: „Vita Slovenska", črty o horvatském básnictví v Dalmacii ve stoletích 15. až 18.

Druhá stránka jeho spisovatelské působnosti je životopis; sepsal životopisy „Josipiny Turnogradské" — „Alojzije Pergera, konsula dalmatského, známého cestovatele italského, „Marka Póla", „Antona Slomšeka", „Davorina Trstenjaka" a j.

Práce mnohaletého usilování a shledávání je jeho jubilejní spis: „O početkih slovenske književnosti" sestavený na památku třístaletého narození Trubarjeva. Ačkoliv je spis psán katolickým duchovním, vyniká absolutní objektivností. Velmi důležité a cenné jsou jeho kritiky a rozbory prací Marnových, Šimoničových, Plohelových, potom knih sbírky sv. Mohorja a j. a j. důležitých spisů slovinských. Jeho kritiky jsou velice střízlivé, klidné a poučné. Fekonja byl spolupracovníkem „Ljubljanského Zvonu" — „Kresa" — „Slovenskéha Sveta" a j. To je krátký zběžný výčet jeho neúmorné činnosti — jejíž účinky však budou trvalé a nezapomenutelné pro Slovinský národ a pro Slovanstvo.

⊙ ⊙ ⊙ ⊙

Literatura.

ČESKÁ.

Úvod do srovnávací vědy náboženské. Napsal dr. Josef Hanuš. V Praze 1920. Cyrillo-Methodějská knihtiskárna a nakladatelství V. Kotrba. Stran 175. Cena 12 Kč.

(Dokončení.)

Týž Lehmann pokračuje: R. 1880 v Paříži na Collége de France byla zřízena stolice pro náboženské dějiny a obsazena bývalým francouzským kazatelem v Rotterdamu, Tieleovým soudruhem ze studií a duševně mu velmi blízkým, Albertem Révillem (1826—1906). Ten svou učitelskou činností a svými spisy, zvláště však knihou: „Les Religions des peuples non civilisés“,[9]) (I.—II., 1883) a naprosto empiricky složeným spisem: „Prolegoménes de l' histoire des Religions“[10]) (1881) dal podnět k studiím, jež soustřeďují se nyní kol od Révillebo založeného časopisu: „Revue de l' histoire de Religions“ a kol bohatých sbírek a nadací „Musée-Guimet“ v Paříži. Ze stolice universitní vyvinula se však záhy celá fakulta náboženských dějin . . . James Darmesteter, proslulý badatel, indologové Barth a Sénart, egyptolog Maspéro, keltolog H. Gaidoz a záhy zesnulý L. Marillier jsou jména, jež zároveň jsou výrazem pokroku náboženské vědy . . .“[11]) Tak tomu bylo ve Francii. V Německu soustředili se zase vědci o srovnávací vědě nábožen. kol časopisu: „Archiv für Religionswissenschaft“, jejž od r. 1898 vydává auktor „Náčrtu srov. vědy náboženské“ prof. Achelis.[12])

Přítomný stav srovnávací vědy náboženské jest dle všeobecného názoru charakterisován emancipací jednotlivých odborných věd. S rozvojem totiž věcně zdůvodněné kritiky považuje se komparativní šetření jak v oboru jazykovém, tak mythologickém a bohoslužebném jedině a pouze za pomocnou methodu, dále theorie evolucionismu jakož i degenerace za hypothesy a širší zjevy, jako animismus a totemismus, za předměty úvah, ale nikoliv za předpoklady k vysvětlení, což srozumitelněji vyjádřil profesor Achelis takto: „Chceme-li určiti charakter srovnávací vědy náboženské, spočívá tento v okolnosti, že po pečlivě kritickém rozvrstvení materiálu vyšetřuje při rozličných náboženstvích všeobecné rysy a směry, jež pro svůj vlastní typický způsob všude na určitých stupních rozvojových se vrací. To však předpokládá zase souvisící psychologické a rozumově theoretické pojednání příslušných názorů věroučných tak, že relevantní pararely vznikají samy sebou. A jenom takto organickým způsobem dají se skutečné a ne pouze domnělé zákony náboženského rozvoje, jež faktům neodporují, stanoviti . . .“[13])

Z Čechů srovnávací vědou náboženskou v posledních letech[14]) velmi plně počal obírati se nynější metropolitní pražský kanovník dr. Josef Ha-

[9]) T. j. „Náboženství divokých národů.“
[10]) T. j. „Úvod do nábož. dějin“.
[11]) D. c. XXIV., 409.
[12]) D. c. 7.
[13]) D. c. 7.
[14]) Před 15—20 lety o srovnávací vědu náboženskou u nás velmi se zajímali někteří profesoři filosofické fakulty pražské, jako na př. dr. Masaryk, dr. Drtina a j., ba vyskytla se myšlenka, aby pro ni při téže fakultě byla zřízena i docentura, jež měla býti svěřena nynějšímu faráři svrateckému, vdp. Janu Olivovi, o kterém bylo známo, že ovládá západní i všecky slovanské jazyky, má veliké vědomosti bohoslovecké, filosofické, právní a sociologické a srovnávací vědou náboženskou zvláště se obírá. Ale nedošlo k tomu. Proč, nemůže zatím posud plně dle pravdy se říci. Ostatně skromní, byť učení a vynikající kněží pravidlem zmírali v zapadlých vsích, jako na př. byli Šimerka, Třebízský, Kopal, Kosmák atd., abych ani slovem se nezmiňoval o těch, kdož posud žijí.

nuš, jenž pobytem v Paříži, znalostí západních jazyků, styky s vynikajícími odborníky a studiem v pařížské fakultě této vědy jakož i odborných spisů, dospěl k výsledkům, jichž počátek uložen jest ve spise „Úvod do srovnávací vědy náboženské." Spis sám je beze sporu důkladným přehledem složek, z nichž srovnávací věda náboženská čerpá všecky své poznatky, kdežto příručka Achelisova podává spíše již praktické jich výsledky, může-li vůbec o praktičnosti a zejména o praktických výsledcích ve vlastním slova smyslu při této vědě býti řečí. Doufám tedy, že vdp. kanovník v započatém díle záhy bude pokračovati a podá české veřejnosti i tyto výsledky, jež jeho spisu dodají jakožto prvotinám všeobecně vědecké kruhy zajímající vědy v české literatuře nemalé váhy, ježto právě vydaná kniha páně kanovníka vskutku je pouze úvodem čili obeznámením české vědecké společnosti s tím, co posud ve srovnávací vědě náboženské bylo pracováno.

Proto při pochvale a zároveň odporučení jmenovaného spisu dovoluji si pronésti i přání, aby při dalším byla v tomto směru věnována pozornost také minulosti všech národů slovanských a zejména národa našeho, ježto tím stane se vlastně Praha mostem mezi západem a východem. Srovnávací věda náboženská totiž až posud jakožto dítko vědeckého západu, čí abych určitěji mluvil, Germánů a Románů nepovšimla si ani v nejmenším veliké skupiny národů slovanských. Nutno tedy českým zástupcům této vědy doplniti, čeho učenci národů západních jednak z nechuti proti všemu slovanskému a jednak i z opravdové neznalosti slovanských jazyků i náboženských dějin zanedbali. Antonín Votka.

H. Rider Haggard: **Malwina pomsta.** Africký román. Z angličiny přeložil Karel Weinfurter. Nákladem B. Stýbla v Praze 1921 Cena Kč 12.

Už v předmluvě a v textu v poznámce připomenuto, že tato povídka není pouhým výsledkem obrazotvornosti, ale že se takové věci v Africe udály. Lovec a cestovatel Quaternaim vypravuje společnosti, co zažil při lovech na nosorožce, buvoly, antilopy a slony, jež tři zastřelil za jednu noc při škodě, kterou dělali na kukuřicovém poli. Ale při tom vstoupil do krajiny krutého pohlavára Wambea, jež mnoho lidí utrápil ve lví kleci, ano i své děti. Smělý lovec podnítil proti němu pohlavára Nalu kmene Natuhu, jehož dceru Malwu manžel Wambe rovněž trýznil, že od něho uprchla. Nastala válka obou kmenů Matuhů a Batianů, tito byli poraženi, Wambe ve svém kraalu (pevnosti) chycen a do lví klece uvržen. Při tom osvobozen bílý muž, jenž šest roků zde snášel muka. Malwa stala se náčelnicí Batianů a po smrti svého otce obou kmenů. Prvá část, lovy, se nám více líbila, obě jsou velice napínavé, že čtenář knihy neodloží, dokud nedočte. Druhá polovina by zasloužila pilnější korektury. Dílo jest illustrováno, úprava vkusná, papír na nynější dobu vzácnosti. Liga † 12.

František Košák: **Snahy o založení katech. spolku v Čechách.** Spisek byl vydán na oslavu 25letého výročí založení spolku katechetů v úhledné úpravě a podává v něm známý odborný katechetický spisovatel vývoj založení zmíněného spolku. Košák historicko-geneticky zdůvodňuje a osvětluje ze svých znalostí a písemných dokladů právní poměry katechetů, jejich snahy a potíže při budování stavovské organisace. Kdysi byl katecheta jako opuštěn, když zaniknul (1879) „Školník". neměl odborového listu, kdežto učitelé zakládali řadu svých časopisů. Ale vyjasnily se poměry, když 28. ledna 1897 byl založen katech. spolek. (Předsedou byl Em. Žák.) Proto právem oslavuje svoje jubileum a hrdě hledí na svoji činnost. Tato práce byla připravena k uveřejnění ve Vychovateli, ale na návrh Arn. Ollvy hned vyšla knižně, což bylo interesenty přijato s povděkem. Liga † 12.

Prof. dr. K. L. Schleich: **Problém smrti.** Autorisovaný překlad Emy Zachystalové.

Spisek „Problém smrti" jest zdařilou a výstižnou odpovědí na otázku „co jest smrt", nad níž se mimovolně vzdělaný i prostý člověk často vážně zamyslí. Pozorná četba zajímavého pojednání „Problém smrti", jehož každá myšlenka a každý závěr překvapují neobyčejnou kritičností a přísnou logikou, uspokojí každou vnímavou duši a obohatí ji vzácnými poznatky. Pečlivý český překlad vystihuje originál. Autor luští pozoruhodným způso-

bem otázku spalování ohněm. Vydal V. Kotrba v Praze. Cena Kč 2·50. Vřele doporučujeme.

Vychovatel. Časopis věnovaný zájmům křesťanského školství. Orgán Jednoty českého katolického učitelstva v Čechách. Ročník XXXVI. Majitel a vydavatel „Družstvo Vlast". Odpovědný redaktor: gymn. prof. Emanuel Žák. Redaktor Učitelské přílohy: Ant. Zelnitius. Redaktor Věstníku katechetského: Jaroslav Slavíček. V Praze 1921.

Práce v roč. tomto dokazují jasně, jak si měsíčník tento bedlivě všímá časových otázek a jaké dává praktické pokyny a rady k jich řešení. Uvádím na př. články „Učitelstvo v republice", „K otázce laické morálky ve škole", „M. Jan Hus", „Komenský a paedagogika", „In marginem", „Úprava biblické dějepravy", „Vychovávací soustava Dona Bosca", „Dvéře jazyků otevřené", „Výchova našeho dorostu", „Za svobodnou náboženskou školu", „Petr Canisius a katechismus", „Ke zkáze školy", „Náboženství a dítě," „Hlavní obsah vyučování náboženského" atd. Též obě přílohy vykazují práce velice cenné, jako: „Názory pokrokového učitelstva", „Naši národní mučedníci", „Výtečníci a osvícenci", „Učitelé bezvěrci-bolševici a katoličtí", „Časté sv. přijímání dítek", „Zákon o pensích", „Naše nejnaléhavější stížnosti a požadavky" a m. j. Dnes, kdy boj o školu zuří na všech stranách, nutno podporovati a horlivě šířiti tento výborný náš časopis. Předplácí se na celý rok na „Vychovatele" i s přílohami 30 Kč. Jos. Fabian.

Svatý Jan Nepomucký. Díl I. Životopis. Napsal dr. František Stejskal. Vydáno péčí komise k povznesení úcty svatých. Knih „Dědictví Svatojanského", čís. 148. Podíl na rok 1921. Cena 12 Kč. V Praze 1921.

Říkávalo se o nás: „Ti Češi jsou divný národ; napřed si své světce zabijou, a potom je ctí" — než to snad možno říci i o jiných národech, jenže tito si svoje svaté krajany ctí stále, kdežto u nás někteří je zlehčují a hanobí. A právě světec, jenž slávu jména českého rozšířil takřka do celého světa, s jehož obrazy, sochami a chrámy setkáme se všude — svatý Jan Nepomucký napadán v poslední době od nevěrců nejvíce. A že bohužel toto hanebné štvaní není marné, dokazují ty skácené a rozbité sochy a kaple tohoto oslaveného sluhy Páně . . . jednání to hodné hrubých nevzdělanců, jež nás u ciziny staví do prašpatného světla. Bylo vydáno již hojně spisů, životopisů a obrazů slavného našeho krajana, ale toho odpůrcové nedbají, ohřívajíce stále staré a dávno již vyvrácené lži — jsouť pro svoji zaujatost a zlobu pravdě nepřístupni! V práci Stejskalově máme životopis sv. Jana Nep. podaný tak kriticky, že každého upřímně pravdu hledajících může plnou měrou uspokojiti. Po úvodu (o poloze, původu Pomuku resp. Nepomuku a o tamním klášteře) pojednáno v 11 hlavách velmi podrobně o dětství sv. Jana Nep., dále když byl veřejným notářem, knězem, farářem u sv. Havla v Praze, doktorem cirk. práva a kanovníkem u sv. Jiljí a na Vyšehradě, generálním vikářem a officiálem Pražským, arcijáhnem Žateckým; potom vylíčena církev a moc světská v Čechách za doby sv. Jana Nep., poslední dny jeho a smrt a konečně jeho povaha a úcta v I. století po jeho smrti. Pozoruhodné jsou i dodatky, svědectví o sv. Janu Nep. v cizích jazycích, fary arcijáhna Žateckého, místa, pro která sv. Jan Nep. napsal listiny nebo rozhodl dle knih nadačních, soudních a stvrzovacích a čtyři tabelly. Šeb. Rada.

Jan Karník: **Soumrak rodu Jamborova.** Kronika. Nákladem J. Khuna v Novém Městě na M. Cena Kč. 1·—

V „Obzoru rodinném" vycházel tento román Jana Karníka (lékaře dr. J. Svítila) a už tehdy budil pozornost. Proto záhy se mu dostalo knižního vydání. Bez nadsazování, naturalisticky líčeno, jak v mlveč přišlo, co lakota a pýcha Jamborova nahromadila. Tři děti po něm zůstaly a hned na nich se splnila tragedie lidská. Josef zabit byl bleskem, Terka po nešťastné známosti s pacholkem se zbláznila, dítě své švakrové zabila, zapáliti chtěla a posléze zmrzla v lese. Syn Francek se oženil dle přání srdce svého se švadlenou Toničkou, ale ani to manželství nebylo šťastné. Předčasně zemřel opuštěn na statku hrozně spustlém. Tak rod Jamborův zaniknul. Snad jiný život povede hoch Václav, jemuž autor volá na pouť životem: „Šťastnou cestu! A provázej Pán Bůh." Mluva v románě přizpůso-

bena osobám a ději, kdy panovali ještě pověstní derektoři. Jak poměry vesnické tak i městské dobře vystiženy, zvláště hospodská zábava. Rukopis pečlivě zkorigován. Kresbu na obálce provedl K. Němec. r.

Macecha. Napsala Anuše Mittenhubrová. V Praze 1920. Tisk a majetek Cyrillo-Methodějské knihtiskárny. V. Kotrba.

Svazek 2.–3. roč. „Ludmily". sbírky to zábavné četby pro český lid, přinesl práci A. Mittenhubrové (156 str.), která líčí zde velice zajímavě, jak Emilie Hronovská všemožně se namáhala, by získala si lásku své pastvrkyně Věry, dívky to svéhlavé a štvané proti hodné macešе svojí tetou sličnou Lorou . . a aby zachránila dvorec Lípovou, což se jí po mnohých a krušných bojích konečně oboji zdařilo. Vedle četných tiskových nedopatření dovolují si upozorniti, že množ číslo od slza jest: s l z y od perla: p e r l y, že postrádati pojí se s 2. pádem atd. Jinak doporučuji povídku tuto vřele. Fab. Budil.

Poustevnice. Román z doby světové války. Napsal Jan Staněk. Nákladem vydavatelstva „Hlasu Lidu" v Čes. Budějovicích. Tisk bisk. knihtiskárny. Cena 25 K 80 h. — Jan Staněk, selský syn v Římově, vydal již slušnou řadu románů, jako: „Po stopě ideálu", „Osudy zajatce", „Její ochránce", „V cikánském táboře" atd., k nimž připojil román svrchu uvedený, jenž počal r. 1919 vycházeti v „Hlasu Lidu" a jest nyní ukončen. Jako všechny práce Staňkovy, tak i román tento (648 str.) jest v ohledu náboženském úplně bezvadný a při tom nadmíru zajímavý, líče poutavě, jak legionář Jan Lesiňský z Datlové poznal „poustevnici" — Elu Kraslickou, jak se šlechetné tyto duše do sebe zamilovaly a co musily přetrpěti, zvláště vinou Elinou, než se za sebe dostaly. Doporučuje se kniha tato milovníkům poutavé četby co nejlépe. Jos. Fabian.

Slečna Pátečňátko. Román. Napsal André Theuriet. Z francouzštiny přeložil Fr. Čech. Tiskem a nákladem Občanské tiskárny v Brně 1921, stran 190, cena nev. 8 Kč.

Všichni naši přátelé znají velmi dobře jméno zasloužilého spisovatele Františka Čecha. Vydal celou řadu povídek v časopisech i v knižní úpravě. Tuto předstupuje před svou četnou čtenářskou obec jako překladatel. Vybral si z francouzské beletristiky práci Andréa Theurieta, který žil v letech 1833—1907. Byl berním úředníkem a pilným spisovatelem. Napřed se pokoušel v básních, potom v románech, jichž vydalmno ho. Z nich překladatel vybral „Slečnu Pátečňátko". Je to zajímavá práce obsahem i co do provedení. Ač líčí věci obyčejné, přece podává je autor příjemným slohem, který nemá do sebe nic z obávané francouzské pikantnosti. Provází hlavní hrdinku od narození až do úmrtí a neopouští ji, jak je zvykem spisovatelů, když ji vypravil svatbu. Zavede ji do Paříže i na venkov, takže čtenář pozná celou Francii a nikoliv toliko, jak se obyčejně stává, její hlavní místo. Pohybuje se v obyčejných každému průměrnému člověku přístupných kruzích. Karakteristika všech hlavních i vedlejších osob podána docela správně především jsou to hrdinka, její otec, matka, macecha, služka, dědeček, babička atd. Román je napínavý při vší zdánlivé jednoduchosti. Je tu více přímo tragických výjevů.

Překlad je velmi dobrý. Dle příkladu velkých nakladatelských firem pražských pořídilo čilé nakladatelství brněnské pěknou tříbarevnou obálku, jež je pořízena dle obrazu umělce malíře K. Rélinka a je pravou ozdobou knize. Ignát Zháněl.

Poklad Věřících. Lidový list k uctění nejsv. Svátosti oltářní. Řídí P. Václav Švec, farář ve Skále. Zodpovědný redaktor Josef Řehoř. Ročník dvacátýprvý. V Praze. Cyrillo-Methodějská knihtiskárna a nakladatelství V. Kotrba.

Ročník tento, jenž vycházel ve dvoučíslech, přinesl 20 básní, jež skoro všechny jsou od redaktora-básníka; dále jest zde množství rozjímání a článků poučných, z nichž zvláště uvádím práci „Malá sestra", jež tu konečně ukončena . . . , pokračování práce „Nejsvětější Svátost aneb díla a cesty Boží", úvahy „Katolíci, nevstupujte do nově zakládané církve československé!" „Vítězství Dědice české země"; „Velcí učenci — mužové víry",

„Jak francouzští katolici hájili své kostely", „Don Bosco a velebná svátosť", „Nejsv. svátost a rodina" atd. Též 11 vyobrazení zdobí tento ročník, jehož předplatné zvýšeno bylo na 6 Kč a jež platí i pro ročník XXII.

Jos. Fabian.

D. N. Mamin-Sibirjak: „Divoké štěstí". Román. Přel. dr. J. Bečka. Vydalo Zemědělské knihkupectví A. Neubert v Praze (Kč 20·90).

Po „Privalovských milionech" dostalo se nám v českém překladě díla stejně mohutného a uměleckého, ba i v některých věcech i dokonalejšího. Mamin-Sibirjak zmocňuje se v novém románě s novou silou a vášní života uralského. Bohatá galerie postav z různých vrstev lidových i městských obohacena tu o skvostné jednotky. Bohatí i chudí kupci, zlatokopové, advokáti, zbohatlíci, prostí mužíci a zejména četné typy ženské přecházejí před našimi zraky v dojímavé směsici. Kolik osob, tolik zvláštních románů, kolik typů, tolik nových stránek lidské duše se nám odhaluje. Rodina Braginova spojuje všechno dění románu jako ústřední klenba rozvětvené a umělecké stavby, prováděné mistrovsky se všemi podrobnostmi. Vliv „Markuškovy žilky" na starobylé rodinné zvyky a tradice vylíčen zde přesvědčivým perem a sytými barvami. Životní zkušenosti, vážené z pobytu na Urale, jsou zde podány způsobem nejvýš zajímavým a umělecky spořádaným. Známá Sibirjakova líčení přírody jsou i zde vábným rámcem hlubokých myšlenek a děje svrchovaně živého a napínavého. Rázovitá mluva, drsná i jemná, nehledaná forma širokého děje, to jsou přednosti nového románu jako všech děl Sibirjakových. Milovníci ruské literatury, kteří se zajímají o život ve vzdálených končinách uralských, plných svérázné kultury přírodní, najdou v „Divokém štěstí" opravdový požitek a přečtou knihu s neochabujícím zájmem.

RUSKÁ.

My opozdáli, no my eto naverstim. Nous sommes en rétard, mais nous réttraparons cela. Misionář Ivan Rozuměntščik sepsal spis plný naděje pro nás katoliky, jenž vyšel v Čengtufu pro tamnější Rusy a Francouze, ale též i pro pravoslavný lid na Rusi. Spis je psán ve dvou jazycích, jak to bylo u mnohých ruských spisovatelů v obyčeji, že mnohdy ve svých ruských spisech celé stránky napsali francouzsky. Nebudeme se zde zabývati rozumnými a opodstatněnými důvody, proč spisovatel dal název svému 500 stran obsahujícímu spisu: „My jsme se opozdili, ale my to napravíme", zmiňuje se toliko, že spis ten nevyšel v Rusku, nýbrž v Čengtufu, hlavním městě hornaté provincie, zvané Sečvan, kteráž jest západně od Číny a až dosud není zcela prozkoumána na Jang-ce-hiang, obnášející 460.000 km², kde žije 46,000.000 obyvatelů. Sečvan skýtá půlkrušec, čili cink, cukrovou třtinu, hedvábí, pomoranče, citrony, výtečnou rebarboru, z kovů železo, olovo a cín. Provincie Sečvan jest též známa malými koňmi, jest to zvláštní druh vynikající bleskurychlým během. Křesťanství se zde hojně rozšiřuje. Obyvatelé se zabývají zemědělstvím, řemeslem i obchodem, jakož i plavbou. Rusové ztratili v caru vrchní hlavu pravosl. církve, vliv Sv. Synodu takřka zmizel, i nezbývá zbožným Rusům, ctitelům „Bohorodice Děvy" jiného, než katolictví. Ovšem že přijmou raději vše od Ukrajinců, sjednocených Rusínů, než od Latiníků. Arcibiskup Šeptyckij ze Lvova, jenž nyní na rozkaz sv. Otce Benedikta XV. cestuje a almužny též k tomu cíli v Evropě a Americe sbírá, přičiní se seč bude moci, aby bratry Rusy k jednotě s Římem přivedl. Nechť Bůh žehná jeho horlivé, apoštol. práci!

Josef Šeřík-Vitínský.

VLAŠSKÁ.

Časopis „Unita Cattolica", přináší nám velikou truchlohru, výkřik bolestný, arménských katolických křesťanů, jež jest vražděn a to za nynějšího osvíceného, vzdělaného dvacátého století. Vyjímáme z časopisu jmenovaného následující události: V městě zvaném Cesarée Cappadocia, sehnali Turci Mustafy Khemal Paši na sto arménských dívek dohromady. Jejich katané dali jim na vůli zvoliti si smrt aneb odpadnutí od křesť. víry, s vyhlídkou na bezectný život, dáti v šanc jich čistá těla svým musulmanským pánům. Všecky tyto dívky zvolily smrt. Konec těchto křesťan-

ských panen byl hrozným, strašným mučením. V Khodorčiuře (Khodortchiour), diecési Erzerumské byl veliký počet arménských žen a dívek od Turků na špičatou skálu zavlečen, skála tato jest známa pod jménem Kemahk a jest nad hlubokou vodou vztýčena. Tam přemlouvali Turci své oběti následujícím způsobem: „Odřekněte se křesťanství a slibte, že nás budete poslouchati, a pakli toho neučiníte, shodíme vás všechny do propasti.“ Jedna dívka, skoro ještě dítě, předstoupila před Turky, poznamenala se znamením svatého kříže a vskočila směle do hlubiny. Všecky následovaly jejího příkladu a vodní vlny byly živým hrobem těchto hrdinných mučednic a odnášely na sta mrtvol do moře. V Trebizonde měli Turci 34 jeptišky v zajetí. Sestra Maria Cayomé byla první mučednicí, jiná sestra, příbuzná předešlé, byla zmrzačena a házením kamením strašně rozbita s neslýchanou ukrutností, poněvadž se opovážila svým katanům odporovati, šest ostatních sester, pocházejících z Marsivanu, zaznamenaly svými mrtvolami první konec kolonny. V Karpontě bylo ostatních patnáct sester povražděno, z nichž ty nejmladší cestou naskákaly do studnic, byly to jediný prostředek, aby svoji víru a čest zachovaly. Z oněch 34 jeptišek z Trebizonde zůstalo pouze šest nejstarších na živě. Ty již se Turkům k jich chtíčům zvířecím nehodily. A což nevinné dítky? Turci oslavují svoji zuřivost jak nejvíce mohou, kradou, aneb násilím unášejí křesťanské dítky, aby je v mohamedánském náboženství vychovali, aneb aby z nich otrokyň svých chlípných chtíčů nadělali. Ty dítky, které se jim nelíbějí, těm odřezávají nosy, ušl a ruce. Biskupovi Janu Naslianovi (Jean Naslian), jenž sám zázrakem vraždění tureckému unikl, říkaly tyto Turky zohavené dítky: „Monsignore, vidíte, my nemáme žádných rukou více, ale přece jsme Krista Pána nezapřely! Po těchto hrdinných dítkách, kteréžto předstráž mučednického voje tvoří, mají Turci velký vztek na kněze. Turečtí katané vytrhávají kněžím nejprve nehty a vymáhají na nich, aby se zřekli křesťanství, pak jim odsekávají první články prstů a po každém „ne“, z jich úst proneseným, odsekává katan opět ostatní členy. Na sta arménských kněží přestálo toto mučení s hrdinskou myslí, po každém useknutí zmužilým hlasem svoji víru potvrdili. Nelze nám zde všecka jména celých set kněží tak hrozně umučených uváděti, není zde k tomu místa, uvedeme jen některé z tak hrozně umučených kněží: Joseph Boitouné, Anton Saraidarian, bývalý žák Arménského kollegia v Římě. Jiní dva kněží Leonce Menasslan a dp. Vartan z Aintabu, byli zastřeleni. Biskup z „Malatia“, Michael Kačadurian, sedmdesátiletý stařeček, přestál též dlouhotrvající mučení v místnostech tureckého komisariátu . . . . Mezi jiným mučením dali katl oheň na jeho prsa a vařili si na něm kávu. A když maso mučedlníkovo se, hlasitě praskajíc, peklo, modlil se ještě za své katany. Konečně jej uškrtili. Biskup Andreas Čelebion (Tchelebion) byl za živa pochován, pouze jeho hlava a ruka vyčnívala. „Dejte nám požehnání, biskupe!“ volali naň s posměchem turečtí katané. Několik kroků dále vraždili tito zlosyni jeptišky a arménské ženy, kteréž před sebou hnali a jim kamením hlavy rozbíjeli. Arménští mučedníci a mučednice, orodujte za náš zaslepený lid.

Josef Šeřík-Vltinský.

NĚMECKÁ.

Mutter Nanni und ihre Kinder, Von Helena Pages, 8°, IV a 182, 1921 a Herdera, nev. 15·50 M., váz. 21·50 M.

Spisovatelka Helena Pagésova vytvořila v německé katolické literatuře již dosti známou figurku Nanni. Vylíčila ji ve třech svazcích, v prvém vystupuje jako dítě, ve druhém se vypisují její dívčí léta, a tu v oznámeném třetím svazečku jest vzornou matkou. Jede ze svatby s mužem do svého hnízda, kdesi u Rýnu. Doprovázíme ji i jejího choté, šlechetného úředníka, horlivého myslivce po řadu let, co vychovávají osm dětí, až se hnízdo vyprazdňuje a děti opouštějí domov.

Knížečka má sedmnáct oddílů, zmiňujících se o rozmanitých událostech, jež prožívá tato zajímavá rodina. Děti žijí v pravém ráji, v němž je matka slunce, zářícím jim, sousedům, ba někdy i celé obci svou přívětivostí, rozumností, pravou rozšafností. Co vše se přihodí? Na příklad: děti se jdou modliti do kapličky za onemocnělou máti, otec našel postřeleného

čápa, vytrvá u nich přes zimu, sdíleje stáj s kozou, ale na jaře, nerozloučiv se s dobrodinci, odletí, když vidí své na obzoru, otec zastřelí rozdivočelého býka, děti jsou v nebezpečí utonouti atd.

Kniha se čte příjemně, pookřeje jí mladý i starší čtenář, vše ovanuto pravou poesií, teplem pravé mateřské lásky, domácího krbu; některé výjevy zrovna oslňují. Kniha dočká se jistě mnoha vydání, jako dřívější svazečky o Nanni, které vyšly v devíti tisících výtisků. Ignát Zháněl.

Das Messbuch der Kirche. Von Anselm Schott O. S. B., Herder 1921, malá 12°, LX a 1044, váz. 60 M., 22. vydání.

U nás není bohužel zvykem, že by věřící docházeli na mši svatou s misálem. Máme sice velmi dobrý římský misál, česko-latinský, vydaný Baudyšem, ale je rozebrán. Šťastnější jsou katoličtí Němci, o ty se stará podnikavý knihkupec Herder. Při všem nedostatku tiskařských potřeb, vydává stále nová vydání knih, o nichž jako dobrý obchodník ví, že jdou na odbyt. Tuto oznámený misál vyšel ponejprv roku 1884, dočkal se tedy v 37 letech 22 vydání, z nichž novější mívají 25 tisíc výtisků, 22. vydání je 298 až 324 tisíc výtisků.

Prvé vydání i několik dalších obstaral P. Anselm Schott, který se až dosud jmenuje jako autor. Po jeho smrti se ujali této práce jeho spolubratří, benediktini beuronští, pod redakcí P. Bihlmeyera. V úvodě podán výklad o mši svaté i o všem, co s ní souvisí, pak následuje celý římský misál, z části pouze německý; ony části, které se zpívají buď na kruchtě nebo při oltáři latinsky jsou obojí řečí, v liturgické i v německé.

Kniha je skrz na skrz praktickou, vyzkoušenou v mnoha letech. Volen hebounký papír: tisk je malý, ale jasný, čímž získá vše většího přehledu i lahody. Všude plno krátkých, ale dostatečných vysvětlivek. V dodatku jsou některé důležitější pobožnosti. Misál je pouze dva centimetry tlustý, neváží mnoho. Zamlouvá se každému, proto je tolik rozšířen. Ignát Zháněl.

Der Roman eines Missionärs. Von Georg Sagehomme S. J. Deutsch bearbeitet von Adolf Schütz S. J. Nákladem Herdera ve Fryburgu 1920. Stran VIII a 231, cena nev. M. 5·80, váz. M. 7·80, 8°.

Škody, které způsobila světová válka také v zámořských misiích, nutno, jak se dá, odškodniti. Především potřebí, aby byl zvýšen a zevšeobecněn zájem pro ně. K tomu přispívá výborně tisk. Čilí katoličtí Němci porozuměli této otázce, snaží se přivésti zájem o ni do nejširších lidových mass. Přeložili knihu, která vyšla francouzsky v Belgii a tam přivedla misionářům mnoho pomoci v penězích, ale také četné nové členy, kteří se četbou knihy nadchli pro misie. V době nynější, která tak chuda jest na ideály, jest otázka misijní jistě velmi důležitá, vždyť potřebí k povolání misionářskému mnoho idealismu.

Román misionářův líčí, kterak se odhodlal býti misionářem syn bohatých rodičů; po různých překážkách dosáhl svého cíle, odjel do Afriky, k řece Kongo. Nadšen pro své povolání, snáší trpělivě všechny obtíže, jichž je příliš mnoho. Byl by svou lásku k pohanům málem zaplatil životem. K vůli nezbytnému zotavení jede domů. Nabyl bývalých sil a je všecek svěží. Ač se mu nabízí, aby zůstal ve vlasti, opět ji opouští a znovu dojíždí ku svým milým černochům, kde zažil trpké zklamání, ale snáší vše opět z lásky k Bohu a k nesmrtelným duším. Umírá jako oběť svého povolání. Kniha jest elegantně psána, jest určena pro lid a tomuto účelu plně vyhovuje. Poutá, pouči a což hlavní, povzbudí, aby čtenáři se nadchli pro věc misií, sami přiložili ruku k práci a připřáhli se k pluhu misijnímu, což prý se již i v Německu docílilo, když vycházel tento román v misijním časopisu. Mnozí se přihlásili u misijních ústavů a vyjevili, že četba tohoto románu přivedla je k nim. Ignát Zháněl.

Hofer Johannes C. SS. R.: **Der heilige Klemens Maria Hofbauer.** Ein Lebensbild. 8°. Herder. 1921. XXIV. a 462, nev. 25 M., váz. 42 M. Není sice nedostatek dobrých životopisů našeho krajana z Tasvic sv. Klementa Hofbauera-Dvořáka. Dosavadní byly kromě Innerkoflerovy práce založeny na spisu Haringerově, který byl také přeložen od Jana Dobrého r. 1882 do češtiny. P. Hofer hledal rovněž jako již P. Innerkofler nové prameny v různých archivech, z nichž nejvíce látky podaly policejní archiv

ve Vídni, kde se našlo mnoho úředních zpráv o činnosti světcově. V Paříži našel v národním archivu celý archiv redemptoristů z Varšavy, odkud je Napoleon vypověděl. Je to sbírka asi dvouset čísel, v níž je mnoho do té doby neznámého materiálu. Mnoho získal též v archivu vídeňské nunciatury, z čehož ozřejmělo, jak správně zaručené zprávy byly podávány do Říma a odkud býval nuncius informován. Autor zpracoval vše vědecky, podává obraz církevního života oné doby, čímž právě apoštolská působnost světcova nabyla pozadí, v němž jako v rámci obrazu jasně lze studovati celou činnost tohoto velkého reformátora. Nás krajany světcovy tento nový životopis zvláště zajímá. Je velmi cenná kniha, která i u nás najde mnoho vděčných čtenářů. Ignát Zháněl.

⊙⊙⊙⊙

Literární obzor.

Sedláčkovy **„Hrady a zámky“**, které počaly vycházeti r. 1881, po 7leté přestávce opět vzkříšeny. Vyšel sešit 265, díl 14., a dílem 15. bude spis ukončen. Nyní se popisují hrady a zámky v tak zvaném uzavřeném údolí na severu Čech.

Novým odběratelům amerického „Hlasu“ a „České ženy“ odměny dle toho, mnoho-li jich kdo sežene. Darují se zábavné knihy, břitvy, nože, cukrovinky, hodinky, šicí stroje, prsteny. Kdo získá 100 nových odběratelů pro „Čes. ženu“ a zašle 175 dol., dostane knih za 80 dol. nebo mluvící stroj za 75 dol., šicí stroj nebo něco jiného.

V článku „Tisk je velmocí“ píše „Hlas“, že denní tisk v Americe jest asi v 80% v rukou nejbezohlednějších sobců a škůdců křesťanství. Podobně a snad ještě hůře prý jest v Evropě.

J. Fr. Hrušky **„Naši pod Čerchovem“** líčí tvrdé horaly šumavské, kteří dlouho udrželi osobitou řeč svou a rázovitost povah. Spisy Hruškovy zachycují poslední zbytky starých časů a jsou dokumenty národopisu a povahopisu českého lidu.

Slezská knihovnička (Nákladem Matice Opavské) přinesla jako prvé číslo životopis faráře velkopolomského Kazimíra Tomáška (z péra J. V. Beny), slezského buditele v letech 60 a 70tých. Druhé číslo obsahuje životopis Pavla Křížkovského, velikého hudebního skladatele.

Česká akademie věd a umění v Praze přidělila cenu 3000 Kč J. Š. Baarovi za román „Holoubek“.

Soutěž na původní román historický. Rada katolíků čsl. republiky v Praze majíc na zřeteli význam tisku v nynější době, jakož i stále rostoucí zájem o četbu zábavnou a spolu pozorujíc, že valná většina románových děl, povídek a novel historických dýše duchem proticírkevním, protikatolickým a protináboženským, vypisuje na základě usnesení své výborové schůze ze dne 1. prosince 1921 tímto tři ceny na román historický a to Kč 6000·—, Kč 4000·—, Kč 2000·—, který by byl psán v duchu katolickém a tak sloužil našemu lidu k ušlechtilému vzdělání a prohloubení dějepisného nazírání. Zejména klade důraz na román z doby husitské, z obranného boje proti šíření se protestantského učení v 16. století, poněvadž právě tyto doby bývají ustavičně našemu lidu v povídkách a románech tendenčně vylíčovány. Práce zadaná k soutěži čítej nejméně 20 tiskových archů běžné osmerky a budiž čitelně psaná. Rada katolíků vyhražuje si právo určiti, kterak a kde cenou poctěné práce budou uveřejněny, ale zaručuje mimo přiřknutou cenu autorovi příslušný honorář. Porota, jež má posouditi hodnotu práce a určiti cenu, bude veřejně prohlášena později. Lhůta dodání rukopisů končí 1. červnem roku 1923. Rukopisy opatřené heslý spolu se zapečetěnou obálkou obsahující jméno a adresu auturovu buďtež doporučeně zaslány na adresu Rada katolíků čsl. republiky v Praze II., Spálená ul. čp. 80.

Nejčtenější anglický román. V právě uplynulé zimní sezóně byl v Anglii nejoblíbenějším román, který má název „Když přichází zima." Napsal ho mladý spisovatel A. S. M. Hutschinson, který byl dosud činným jako redaktor politického deníku v Londýně, do něhož napsal sice několik románů, ale prošly veřejností, aniž si jich kdo blíže povšiml. Teprve tímto románem stal se známým všude, kde se mluví anglicky.

Román vyšel v září; do počátku prosince, tedy ve třech měsících prodalo se ve Spojených Severoamerických Státech přes čtvrt milionu výtisků. V téže době měl román v Anglii dvanáct vydání, jichž náklad byl neobyčejně velký.

Dějem románu je vypravování, kterak přišel na myšlenku psáti ho. Pojal úmysl k němu ve večerní společnosti, když se bavil s kamarády a kolégy, kteří se scházívali pravidelně v jedné místnosti. Jeden z nich vyprávěl jim, jak poznal dívku, která má dítě. Líčil ji jako krásku, jako vzácný, karakterní zjev; proto nabídnou se všichni, že by jí pomohli. Nechtěla však pomoci přijati, jedině pod podmínkou, když se zaopatří zároveň s ní také její dítě, k čemuž žádný nechtěl svoliti. Tento děj sleduje Hutschinson a vytvořil z něho román, který má i v Anglii nevídaný zájem i nezvyklé rozšíření. Ig. Zh.

Královéhradecké „Časové úvahy" přinášejí ve svazku 227. práci inženýra A. Janáčka: „Sociální otázka a politické strany české". Z obsahu krátce uvádíme: Pojem politické strany. Liberalismus a strany na něm založené. Zakladatelé a dějiny liberalismu. Jejich kritický rozbor. Socialismus a strany na něm založené. Zakladatelé a dějiny socialismu. Zásady socialismu a jejich rozbor. Křesťanský solidarismus. — Jest to velmi přehledná a praktická příručka. Mírná cena Kč 2·50 umožní hojné rozšíření, jehož právem zasluhuje.

Z našeho života.

Úmrtí. Dne 16. února zemřel v Broumově dr. Bruno Čtvrtečka, opat břevnovský a broumovský. Narodil se 6. dubna 1843 ve Valbeřicích u Maršova. Byl přítelem a podporovatelem literatury.

Úmrtí. Dne 26. února zemřel v Příbrami F. Blažek, redemptorista na Sv. Hoře. Narodil se v Pelhřimově 9. ledna 1855. Mimo jiné byl horlivým překladatelem italských spisů sv. Alfonsa.

František Vojta zemřel 4. března ve Štěchovicích. Narodil se 4. července 1852 v Táboře. Posledně byl vikářem a arciknězem zbraslavským. Byl zakládajícím členem družstva „Vlast" a zasedal v jeho správním výboru. Zúčastnil se všech sjezdů čes. katolíků, působil v Jednotě katol. duch., v Piově spolku, v okr. školní radě a jinde.

Úmrtí. V Římě zemřel neočekávaně dne 10. února 1922 kanovník Alfred Cauchie, profesor lovaňské university v Belgii, vydavatel světoznámé historické revue katolické v Lovani, nyní rektor Historického ústavu belgického v Římě. Zesnulý skromný učenec byl velkým přítelem našeho národa.

Známý farář-botanik **Gogela** zemřel ve Střebětícich na Moravě koncem února 1922.

MUDr. Ferd. Pečírka, popul. český lékař, universitní profesor a spisovatel (nar. 1859 v Praze), zemřel 18. ledna. Byl synem spisovatele Jos. Pečírky, redigoval „Časopis českých lékařů" a napsal řadu odborných i vědeckých prací.

Dr. Čeněk Strouhal, univer. profesor a spisovatel, zemřel 23. ledna (nar. 1850 v Seči u Chrudimi). Vydal mnoho spisů fysických, také německy a anglicky. Požíval jména světového učence.

Překladatelem z ruštiny jest **Alois Vrzal**, rodem z Popovic u Kroměříže, benediktin z Rajhradu, jenž už v mládí si zamiloval ruštinu. Píše pod pseudonymem A. B. Stín. Vydal knihu „Dějiny literatury ruské ve století XIX." o tisíci stranách. Uveřejnil v časopisech mnoho překladů, knižně na 40. V „Hlase" byly povídky „Ze života pravoslavného duchovenstva". Loňského roku vyšly od něho Leonida Andrejeva povídky v Ottově Světové knihovně „Byli jednou".

Ant. Schulz chtěl oslaviti své sedmdesátiny, ale nedočkal se toho, neboť tři dni před tím zemřel ve Dvoře Králové. Byl dobrým spisovatelem.

Sedmdesátého roku se dočkal prof. **Karel Štětina**, vlašimský rodák podblanický, posledně působící v Jindřichově Hradci, nyní na odpočinku. Napsal monografii o Valdštýnovi, MUDr. Heldovi a j. Jest členem archeologické komise při České akademii.

Šedesátých narozenin dožil **K. J. Zákoucký**, lidový spisovatel pro mládež a dospělé. Vydal též mnoho knih samostatných, přispívá do kalendářů a četných časopisů.

Abrahamovlny. Náš krajan Ferd. Hrdý, generální vikář rk. diecése v Srbsku (Niš a Prizren), dovršil 22. ledna t. r. 50 let svého práci pro církev a srbochorvatský národ zasvěceného života.

P. Bertrand L. Conway v Americe ve Washingtoně slavil stříbrné jubileum kněžství, přijetí 5000 konvertitů zpět do církve katolické a rozšíření svého spisku apologetického — Quaestion Box — ve 2,500.000 výtiscích. Jsou to zajímavé 3 věci, které jistě zaslouží si jubilea. Misionář Conway káže jen nekatolíkům, protože patří ke kongregaci Paulianů, kteří mají za povinnost kázati nekatolíkům.

Josef Vycpálek, profesor, spisovatel a hudební skladatel, nyní v Koceradech, kde řídí kostelní hudbu, oslavil 1. února své 75. narozeniny. Sbíral lidová rčení, lidové tance a zpěvy, které teprve nyní počíná uveřejňovati.

Naše jubilea v r. 1922 vynikajících mužů: Narodili se před 100 léty: kan. Antonín Šrůtek spisovatel; před 70 roky: Alois Hlavinka, František Nábělek a arcibiskup pražský František Kordač; před 60 lety: Pavel Josef Vychodil, Josef Tumpach, Antonín Bulant, Čeněk Kramoliš, P. Josef Šimon, prelát Method Zavoral, František Venhuda; před 50 roky: Frant. Bargiáš Vaněk, Otakar Tauber, Bohumil Kyselý; před 40 léty: Bedřich Vašek a dr. Josef Kratochvíl.

Ve východním Slovensku působí **přenosné slovenské knižnice** po 50 svazcích počtem 10. „Je to počiatok úsilovnej práce knihovnickej na slovenskom východě a zaslúži uznania." (Naše kniha.)

Týden katol. spisovatelů v Paříži po vzoru Týdne sociálního shromáždil ty, kteří chtějí obrodu náboženského ducha i v literatuře. Předsedou byl Dubois, arcibiskup pařížský. Účastnili se spisovatelé, vědci, filosofové, kněží. Příští Týden bude v červnu.

Kolik se vytiskne za rok českých knih? Českých knih vytiskne se průměrně za jediný rok na 4000. Z tohoto počtu zabírají publikace básnické necelá 3 procenta, beletrie přes 20 procent, dramata přes 8 procent, dětská literatura přes 5 procent, knihy odborné a poučné skoro 49 procent, hudebniny přes 10 procent, uměleckých děl (obrazových) necelé 1 procento, map a jiných pomůcek něco přes půl procenta. Poměr prací původních k přeloženým u jednotlivých oborů kolísá mezi 40—60 procenty; zejména krásné prósy překládá a tiskne se více.

VLAST

MĚSÍČNÍK PRO POUČENÍ A ZÁBAVU.

ROČNÍK XXXVIII. **DUBEN 1922.** ČÍSLO 7.

Prof. Václav Hübner:

František Arago.

František Arago narodil se 26. února 1786 v obci Estagelské, patřící k staré provincii Roussillonské, nyní kraji východních Pyrenejí. Otec, abs. právník, byl majitelem usedlosti,z jejíž úrody živil na vinicích a olivových sadech svou četnou rodinu.

Do školy národní chodil malý Arago ve své rodné obci a doma se cvičil též ve zpěvu.

Když otec jeho přesídlil do Perpignanu, vstoupil Arago jako mimořádný žák do městských škol gymnasijních, kde se mu klasičtí spisovatelé stali oblibeným čtením. Procházeje se jednoho dne po městských náspech, spatřil mladého důstojníka sboru ženijního, který právě řídil opravy valů. Arago, přišed k němu nablízko, osmělil se ho zeptati, kterak se stal tak brzy důstojníkem?

I odvětil mu: „Studoval jsem na škole polytechnické, na kterou musí každý dělati přísnou zkoušku přijímací.“ „Žádá se mnoho na těch, kdo si tam přejí býti přijati?“ táže se Arago. Onen důstojník mu odpověděl: „To si můžete přečísti v programu, jejž zajisté dostává knihovna gymnasijní.“

Bez odkladu běžel Arago do této knihovny a četl tam s velikou pozorností všecky podmínky, na kterých závisí přijetí do školy polytechnické. Od toho dne chodil Arago jen do matematického kursu, který řídil starý duchovní P. Verdier, muž velmi ctihodný. Arago brzo však seznal, že vyučování Verdierovo nestačí ku přijetí na polytechniku, a proto si objednal nová matematická díla z Paříže. Byly to knihy, jež sepsali slovutní geometrové: Legendre, Lacroix a Garnier.

Čítaje pilně v knihách těch, narazil dosti často na překážky, na které síly jeho nevystačovaly; na štěstí žil v Estagelu zámožný soukromník Raynal, který ve studování vyšší matematiky nalézal svou zvláštní zábavu. Znamenitý tento muž přispíval mu vzácnou svou radou, ale hlavním pramenem mu byl nepatrný proužek papíru, přilepený na obálce desk Garnierovy Algebry.

Na proužku tom byla uvedena pamětihodná slova d'Alembertova, jimiž odpovídá tento jinochu toužícímu na obtíže, jež překonati jest tomu, kdo sám studuje matematiku.

Slova ta jsou: „Jen dále, příteli, jen dále, úplné porozumění dostaví se později!“ Těmi slovy se rozbřesklo v hlavě Aragově.

Místo aby tvrdošíjně setrval při něčem, čemu jasně neporozuměl, bral se dále a divil se tomu nemálo, jak mnohdy věta, která mu večer neproniknutelným závojem zahalena býti se zdála, ráno úplně srozumitelnou se stala.

Za půldruhého roku osvojil si Arago tolik vědomostí, že mohl pomýšleti na přijímací zkoušku, za kterým účelem vydal se na cestu do Montpellieru.

Bylo mu právě 16 roků. Mladší Monge, který měl tenkráte zkoušeti, onemocněl v Toulouse a psal zkoušencům v Montpellieru shromážděným, že je vyzkouší později až v Paříži.

Ježto Arago sám tehdy nebyl úplně zdráv, aby se mohl vydati na tak dalekou cestu, vrátil se do Perpignanu.

Doma mu bylo zrazováno, aby se nedával k dělostřelectvu, a tu byl nějaký čas na vahách. Netrvalo to však dlouho. Brzo se dostala navrch vrozená mu náklonnost k studiu matematickému a Arago chtěl býti jen dělostřelcem. Ježto zvěděl, že důstojník má se vyznati v hudbě, má býti dovedným tanečníkem a šermířem, zabýval se každý den z rána tímto zábavným uměním.

Konečně nadešla doba zkoušky.

Do Toulousu přijel s jedním známým, který též vystudoval na městském gymnasiu a na polytechniku rád by byl přišel. Byli prvními žáky z Perpignanu, kteří se o něco podobného ucházeli. Bázlivý a zastrašený soudruh úplně propadl. Když přišel Arago po něm k tabuli, nastala mezi Mongem, jenž byl examinatorem, a Aragem rozmluva velice neobyčejná. „Hodláte-li také tak odpovídati, jako váš předchůdce, pak bude lépe, když ani nepočneme.“ — „Předchůdce můj ví více, než ukázal; doufám, že mi to půjde lépe a že budu šťastnější než on; avšak co jste mi právě ráčil říci, hodí se spíše ku postrašení než ku povzbuzení.“ — „Bojácností se vymlouvá každý nedouk, chcete-li se vyhnouti hanbě, radím vám, abyste od zkoušky upustil.“ — „Račte mě, prosím, jen zkoušeti.“ — „Vy spouštíte zvysoka, pane, uvidíme hned, zdali jste k tomu oprávněn.“

Monge mu předložil otázku z geometrie, na kterou Arago tak odpověděl, že se Monge poněkud udobřil a předsudek jeho, jak se zdálo, značně klesl.

Po té přešel k otázce z algebry, zahrnující v sobě řešení číselných rovnic. Spis Lagrange-ův o předmětu tomto znal Arago velmi dobře, vyvíjel přesně a správně všechny známé methody, ukázal na jejich světlé i stinné stránky, vykládal metodu Newtonovu, způsob rekurrujících řad, metodu Rolle-ovu, metodu řetězových zlomků; zkrátka probral všecky metody tak, že odpověď jeho zabrala plnou hodinu času.

Monge, který nyní se zdál velmi vlídný, pravil: „Mohl bych sice zkoušku tuto prohlásiti za skončenu, avšak pro svou zábavu bych rád předložil vám ještě dvě otázky.“ — „Které vztahy jsou mezi přímkou a křivkou, když se vespolek dotýkají?“

Otázku tuto pojal a vyložil Arago jako zvláštní případ oskulační teorie, kterou z Lagrange-ovy teorie analytických úkonů

studoval. Konečně dí examinator: „Kterak určíte napětí jednotlivých provazů, ze kterých se provazový stroj skládá?“ Úlohu tu řešil Arago tak, jak o ní jest pojednáno v analytické mechanice. Arago stál již celé dvě a čtvrt hodiny u tabule.

Monge vstal a z jedné krajnosti přecházeje v druhou, objal zkoušence srdečně, řka: „Vy budete na přijímací listině první.“ Monge-ovo chování a jeho výpověď naplnily Araga nevýslovnou radostí. Do školy polytechnické přijat Arago na konci r. 1803 k četě veselých a rázných hochů z Gascogne a z Bretagne.

Zmínili jsme se právě o vzácném výroku Mongeově o přijímací zkoušce. Něco podobného prožil Arago ještě jednou, když přestupoval z jednoho oddělení školního do druhého.

Tenkráte zkoušel slovutný geometr Legendre, jenž o několik let později náležel k akademickým kolegům a přátelům Arago-vým. Když Arago vstupoval do jeho pokoje, odnášeli právě dva sluhové pana T . . . , který před tím při zkoušce omdlel. Arago se domníval, že výjev ten Legendre-a dojme a poněkud obměkčí — ale chyba lávky. — „Jak se jmenujete?“ rozkřikl se na mne. „Arago.“ — „To nejste tedy Francouz!“ — „Kdybych nebyl Francouzem, nestál bych před vámi, nebo vím dobře, že cizinci se nepřijímají na školu polytechnickou.“ — „Já však pravím vám, kdo se jmenuje Arago, není Francouz!“ — „Já zase tvrdím, že jsem Francouz a pravý Francouz, jakkoli mé jméno cizím býti se zdá.“ — „Tak dobře, nebudeme se dále o to hádati, jděte k tabuli!“ —

Sotvaže Arago vzal křídu do ruky, vrátil se Legedre ke své předešlé řeči a pravil: „Vy pocházíte bezpochyby z kraje, který nedávno byl Francii přivtělen?“ — „Nikoli, pane, já se narodil v kraji východních Pyrenejí, na úpatí hor Pyrenejských.“ — „Ale proč jste to neřekl hned? Nyní jest vše jasno. Vy jste španělského původu?“ — „Možná; avšak prostičká rodina naše nechová pražádných dokladů, ze kterých by to vysvítalo. U nás jest každý synem svých činů, prosím, račtež laskavě již přestati.“

Touto odpovědí nebyl Legendre asi valně spokojen. Bylo to pozorovati, když Arago dostal první otázku a jal se na ni odpovídati; byl přerušen od examinatora slovy: „Tuto metodu nemáte od svého pana profesora, odkud ji máte?“ — „Z jednoho vašeho spisu.“ — „Proč pak užíváte právě této metody, snad abyste se mi zavděčil?“ — „Nikoliv,“ odpovídá Arago, „užívám ji proto, poněvadž se mi zdá býti mnohem lepší.“ — „Nemáte-li jiného důvodu, ujišťuji vás, že obdržíte nižší známku, aspoň v mravech.“ Arago pustil se chutě do výkladu a dokazoval pádnými důvody, že tento postup jest mnohem jasnější a logicky správnější, než jak jej Lacroix svým posluchačům byl vykládal. Odpovědí touto zdál se Legendre býti spokojen a poněkud v mysli ukonejšen. Po této otázce žádal, aby mu Arago určil těžiště kulového výkrojku. — „To je snadné,“ pravil Arago. — „Dobrá, když se vám tato otázka zdá býti příliš lehká, dáme k ní malý přítěžek: místo abychom předpokládali hustotu kulového výkrojku všude

stejnou, myslíme si, že se tato hustota mění od středu koule až k povrchu podle určitého matematického zákona.“ Výpočet ten provedl Arago opravdu s jakýmsi štěstím a od té chvíle získal si přízeň examinatora.

Když odcházel na místo, pravil Legendre: „Vidím, že jste jak náleží použil času, budete-li i v druhém ročníku tak pokračovati, zůstaneme spolu dobrými přáteli.“

Na začátku druhého roku stal se Arago poručíkem svého oddělení.

Hachette byl profesorem hydrografie v Collioure-u. Přátelé jeho z kraje Roussillonského doporučili jej mu. Byl od něho velmi vlídně přijat a vykázal mu pokoj ve svém vlastním bytě. Tam seznámil se s Poissonem, který vedle něho bydlel; každého večera docházel tento velký geometr k Aragovi, kde proseděli celé hodiny zabráni hovorem o politice a matematice.

Roku 1804 stala se polytechnická škola rejdištěm politických vášní, čehož vina padala na vládu samu.

Nejprve se žádalo, aby technikové podpisovali blahopřejnou adresu za příčinou odkrytého spiknutí, do kterého byl Morceau zapleten.

Za druhé, aby projevovali veřejně své smýšlení ve prospěch zřízené instituce t. zv. čestné legie. Mnozí chovanci zdráhali se připojovati svá blahopřání ku podlízavým chvalořečem nově ustanovených sborů. Ředitel polytechnické školy jenerál Lacuée podal císaři o této vzdorovitosti zprávu.

Napoleon pravil k řediteli: „Vy nesmíte ponechati déle těch živlů ve škole, kteří tak rozhodně pro republiku se vyslovili. Vylučte je!“ Vzpamatovav se dodal k tomu: „Přece bych však rád znal dříve jejich jména a důstojenství.“

Když druhého dne do listiny nahlédl, ve které jména ta napsána byla, zarazil se již při prvním jménu (Arago), které bylo zároveň jménem nejpřednějšího dělostřelce.

„Nejpřednější důstojníky přece nevyloučím, kdyby byli alespoň poslední . . . Pane Lacuée, nechme je, jak jsou.“ —

Toho času zemřel v Castelloně de la Plana Meshain, který byl poslán do Španěl, aby prodloužil oblouk poledníkový až k Formenteře. Syn jeho, který byl sekretářem hvězdárny, vzal si hned dovolenou a Poisson nabídl jeho místo Aragovi. Prvnímu nabídnutí odporoval Arago, nechtěje opustiti vojenské dráhy, kterou sobě byl oblíbil a kde mu kynula přízeň maršála Lannes-a, jenž byl přítelem jeho otce. Přes to přijal Arago místo na hvězdárně jako na zkoušku s podmínkou, kdykoliv by se mu líbilo, že se může vrátiti k dělostřelectvu. Vstoupil tedy na ústavten přičiněním Poissonovým a prostřednictvím Laplace-ovým.

Sotva se uvázal ve svůj úřad, stal se Arago spolupracovníkem Biotovým, který vyšetřoval lomivost plynů, již před lety začal zkoumati Borda.

Na počátku r. 1806 vydal se s Biotem a španělským komisařem Rodriguezem na cestu; prohlíželi všechny stanice Me-

chainem naznačené a zaváděli některé změny v soustavě triangulační. Asi v polovici října octl se Arago ve Valencii. Jednoho dne oznámil mu francouzský konsul Lanusse všecek smuten: „Přinášim vám nemilou novinu; chystejte se na cestu, celé město jest vzhůru; právě byla uveřejněna výpověď války Francii — zdá se, že jsme utrpěli velkou porážku v Prusku. Kdybychom zůstali zde, nejsme jisti životy.“

Ve Valencii čekal Arago na Biota který jel pro nové stroje, jimiž měli změřiti výšku pólu na ostrově Fermentéře. (P. d.)

A. S. Chudobka:

Na osamělých cestách.

Odstupte všichni — uvolněte cestu,
já půjdu kdesi v dál, kde vane naděje —
Má lásko odstup — v tichém gestu
bezcenný jsi jen trs a zrádná závěje.

Je kolem chlad — a já mám tak rád jaro,
úsměvy hřejivé a blaha zázraky —
Bezcitné duše pomíjivá páro,
mlžino přetěžká co táhneš oblaky,

Jdi — odstup bídná — nechci znát tě ani
a tvoji zpovědi se nechce věřit už.
Jdi — odstup navždy — Marné dobývání . . .
Můj stromek v míze ucítil tvůj nůž.

O odstup navždy! Přijdu bez reptání,
třeba by za mnou šel tvůj nekonečný smích;
já přijdu kdes s poutnickou holí v dlani —
Vstříc Slunci, zazpívám si z prsou umdlených

Vstříc Slunci, Jaru, Kráse — všemu, všemu
co srdce zkonejší a nikdy nedá lkát —
Odstupte všichni. Stromu rozkvetlému
dnes zachtělo se k Slunci promlouvat.

Alois Dostál:

Na zámecké kaplance.

(Č. d.)

XVIII.

Zámecký kaplan Prokop Halík držel v ruce vyzvání k vojenským prohlídkám. Uveden tu i rok, kdy se on narodil, tudy i jemu jest se dostaviti před odvodní komisi. Už byl na poradě u barona a ten se vyslovil, že sotva bude odveden za vojenského kuráta, poněvadž oněch míst málo a někteří se dobrovolně přihlašují.

A tu napadalo Halíka, že by měl rovněž sám nabídnouti své služby, když tolik mladých lidí z Opětan a okolí povinnost vojenskou zastává. Usuzoval, že kde jsou ovečky, tam že má býti též jejich pastýř. Vojíni potřebují duchovní útěchy v poli mnohem více než doma. Není hezké seděti v teple, zatím co jiní strádají, nesluší se, aby užíval pohodlí, když tolik lidí na pochodech i v bojích. Bude vojínům přisluhovati svátostmi, sílit je slovem Božím, umírající těšiti, bude vojínům sestavovati dopisy, raněné ošetřovati a nad hroby modliti se mateřským jejich jazykem.

Takové měl plány a předstoupil s nimi před matku, oznamuje jí své rozhodnutí.

Halíkovou jako matku potěšila synova odhodlanost, nadšení, ale také hned uvážila obtíže a nesnáze. Vždyť Prokop není posud zcela zdráv; kdo zá to ručí, že neobjeví se opět jeho duševní choroba, že se nerozčílí až k závrati, až uvidí téci krev, až zalehne k uším jeho hřmění děl. I nadešla Halíkové povinnost vymluviti Prokopovi jeho horlivost.

„Dobře pravil baron, že tam jsou mladší. Hleď, ani sám už nenastoupil službu, ač se o válku velice zajímá. A tak je to i s kuráty. Mohl bys ještě konati mnoho dobrého ve prospěch vojínů, ale jiní tě zastupují. Jsi už přece při letech a sotva bys všecko vydržel. A zde je tě rovněž třeba. Co jsi už napsal lidem žádostí, kolika jsi vymohl dovolenou, jak se staráš o raněné! Proto bych myslila, abys sám se nehlásil a ponechal, budeš-li povolán.“

Prokop v mnohém dal na radu matčinu, zde se dlouho bránil. Toužil po činnosti, chtěl starati se o vojíny. Halíková musila vynaložiti všechnu výmluvnost, požádala i Vajta a správce, aby Prokopovi vymluvili snahu onu.

„Ani kdyby se nabízel, nevezmou ho,“ řekl Uslan. „Pan hejtman přece ví, že sem kaplani chodí na zotavenou a o nynějším dobře je zpraven. Nebojte se.“

Baron byl uhlazenější v úsudcích a setkav se s Halíkem, hned začal: „Vy jste pro zdejší kraj nenahraditelný, a kdyby vás konsistoř odvolala, nepustíme vás, aspoň co válka potrvá. Ne, ne, nesmíte odtud.“

Skutečně se musil kaplan Halik dostaviti k prohlídkám, setkal se tu s jinými duchovními, k nimiž přišel okresní hejtman a hned se tázal, kdo chce jako polní kurát sloužiti. Hlásil se katecheta ze Sedan a ostatní byli hned propuštěni.

„A co ty, Prokope?“ obrátil se jeden na Halíka. Rád žertoval.

„Také jsem chtěl, ale rozmluvili mně to,“ upřímně odpovídal zámecký kaplan.

„Ty musíš zůstati zde. Vždyť nás v tak mnohé věci zastupuješ. Nebýti tebe, lidé by se se žádostmi na nás hrnuli. My ti je posíláme.“

„Vyhovím, pokud možno,“ skromně řekl Halik.

„Prospíváš lidem velice mnoho, ale záslužného kříže za svoji činnost nečekej.“

„Však po něm netoužím, a nikdy mne ani nenapadlo něco podobného,“ bránil se kaplan.

„I vždyť víme. Jenom pokračujte, pane bratře,“ povzbuzoval farář, jehož hlava už sivěla, ale přece se musil dostaviti k prohlídce.

Páni se zastavili v hostinci, kde pili sodovku, neboť válka i pivo omezila. Však nebyla ani nálada valná, usnášeli se, aby se poutní hostiny zrušily a pouze kazatel byl zván.

„Máme smutnou dobu, špatně bychom se bavili. Nutno všechny síly věnovati trpícím osadníkům. Divně by se vyjímalo, bychom se bavili. Každý jest nějak dotčen, každý má někoho v poli a mnohý už také raněného a mrtvého.“

„Ba právě,“ přisvědčovali do jednoho.

Kaplan Halík kráčel domů pěšky. Poněkud se ve společnosti potěšil. Také si stanovil, že bude ve své posavadní činnosti pokračovati. Ani si hned nevšimnul, že od lesa jde a naň kývá Viktor Fliegel, berouci se ze své denní procházky.

„Tak co, budete polním kurátem?“ hned se ptal.

„Nechtěli mne, pane barone,“ řekl Halík.

„To je škoda, vám by ten šat pěkně slušel,“ více posměšně než do opravdy mínil Fliegel. „Málo jste se tlačil ku předu.“

„Ani nás neprohlíželi, pouze jeden z mladších přijat. Nestojí o nás.“

„No, buďte rád, pro vás by to už ani nebylo.“

Páni kráčeli k zámku, kde čekal Vajt a hned se též dotazoval. „To jest onen pán, jenž u nás o pouti kázal? Ten se hodí. Ať má zkušenou! Tak zůstaneme doma oba — staří veteráni.“

V kaplance zvěstoval Prokop, co a jak bylo, a s dychtivostí přijal zprávu, že došlo několik listů. Tyto ležely na stole.

„Co bys řekl, že adjunkt Pavelka je v našem městě, v Klonově, v nemocnici?“

„Je raněn?“ vyrazil ze sebe Prokop a dříve se vrhl na dopisy, než na jídlo, ač byl lačný.

Pavelka vypisoval dosti obšírně, kde byl a bojoval, s jakými obtížemi zápasil, co zakusil v zákopech. Děkoval za knihy a noviny, jimiž se vojíni pěkně pobavili. Dvakráte byl raněn, poprvé lehce a jenom několik dnů poleže-l si v nemocnici. Ale na frontě proti Italii přišel ku zranění těžšímu. Pobyl v nemocnici ve Štyrském Hradci, později na vlastní žádost převezen do Čech. Doufal, že se dostane do Prahy, ale náhodou přišel do Klonova.

„Tak jsem ve městě, o němž jsem tolik slyšel, které znám z vašeho líčení. Posud nemohu volně vycházeti, ale jakmile dostanu dovolení, navštívím všechna místa, která jsou vám tolik drahá. V duchu budu vzpomínati na vás. Noha se mně dobře hojí, i doufám, že budu moci zase choditi do Závoran a jiných dvorů. Už bych rád vrátil se do Opětan, ale nevím, budu-li nadobro propuštěn. Až opustím zdejší nemocnici, odjedu do svého domova, kde o mne mají velikou starost.“

Následovalo mnoho dotazů a vřelých pozdravů.

„Milada už dopis četla?“ ptal se Prokop.

„Posud se nevrátila ze zámku. Pro ni bylo v obálce toto psaníčko. Můžeme se domysliti, jakého obsahu. Mám starost, aby se nechtěla podívati k rodičům.“

Halíkovi co rok aspoň na čtrnáct dnů jezdili do Klonova, byl to jediný jejich výlet, ale teď za války od toho upustili, nadělali by příbuzným mnoho starostí. Všechno tolik přidražilo.

Kaplan už nahlížel do druhého listu. Otvírati jej nemusil, neboť byl censurou na poště otevřen.

„Od Ladislava!“ zvolal vzrušeně a horlivě četl. Zatím se mu tvář jasnila a kolem rtů to škubalo. „Důstojníkem, poručíkem! To se dalo čekati. Takový chlapík!“

„Ale studie!“ vzpomínala babička starostlivě.

„Maturitu má, tu rychle odbyl, než nastoupil vojenskou dráhu. To ostatní dodělá po válce. Hleďme, co píše! Že snad jeho šavle zabřinká o práh naší kaplanky. Tak by sem chtěl přijeti. Možné by to bylo. Teď lidé mnoho jezdí a octnou se tam, kde nikdy nebyli. A byla by to hra osudu, adjunkt v Klonově a Ladislav v Opětanech!“

„Ať přijede, rádi ho uvítáme.“

„Ovšem, a já bych mu pospíchal naproti na nádraží,“ chystal se kaplan.

„Byla tu jakási matka z Rajiče, syn její se chce oženiti válečným sňatkem, prosí, abys mu dopsal o dovolenou. Jména jsem poznamenala,“ ukazovala Halíková na stůl na papír, vedle něhož na talíři bylo několik hrušek. „To ti tu zanechala od psaní.“

Kaplan se usmál. V nepatrném dárku spatřoval pouze dobrou vůli, která také zasluhuje uznání.

Když seznal, že v zámku skončil oběd, pospíchal k baronu Vajtovi, aby mu sdělil, že Ladislav, který byl už v Opětanech jednou o prázdninách, povýšil na poručíka.

„Ten studentík?“ podivil se bývalý nadporučík. „Pravda, ve válce se rychle avanžuje. Ale přece —“

Baron tehdy Ladislavovi říkal: šel sem, studentku, teď už postoupil na důstojníka.

„Co my se načekali, co se nasloužili! Teď bych snad byl generálem,“ usmál se Vajt. „Jenom ať přijede, bude naším hostem.“

Kaplan také oznámil, co se stalo s hospodářským adjunktem a kde se právě nachází.

„To slečna jistě se podívá do svého rodiště, když se tam sejde s miláčkem svého srdce. Nesmíte ji zdržovati. Vždyť dosti dlouho nebyla u rodičů. Teď ji to tam mocněji potáhne.“

„V panu baronovi vždy měla přímluvce,“ usmál se kaplan, povstávaje z křesla.

„Musíme takové mladé lidi podporovati. Navštíví li slečna adjunkta, bude to působiti na jeho uzdravení.“

„Nevím, jak babička rozhodne. Není peněz na výlety,“ přiznal se Prokop.

Vajt mávnul rukou a v pohybu tom bylo obsaženo, že se Milada nemusí starati o výdaje na cestu, že zámek pomůže, jak to už mnohdy dokázal. Kaplan nezdržoval, věda, že se nyní baron zaboří do novin.

Doma uvítán byl vzrušenou neteří, která mu přímo letěla v ústrety. „Strýčku, že budu moci jeti do Klonova? Babička nechce svoliti.“

„Stálo by to mnoho peněz a těch není,“ nějak tvrdila Halíková, která dobře znala domácí pokladnu.

„Už má Milada přímluvce a snad i podporu ze zámku. Pan baron správně hádal.“

„A co chcete poslati do Klonova, to vezmu s sebou, aby to nevybrali na dráze,“ mluvila Milada dle smutných zkušeností.

„V zámku tě budou postrádati.“

„Komorná mne zastane, šíti nyní nemám co. Za několik dnů jsem zpět.“

„Jenom aby se pobyt neprotáhl na týdny,“ předvídala babička ne už tak neúprosná.

Záhy seznala Milada, že se o penize nemusí starati, na cestu že dostane v zámku. Halíková hned také sháněla, co by poslala do Klonova, kde jistě větší panuje nedostatek než v sousedství panského dvora a mezi hodnými lidmi. Také vzpomínala, jak necitelní a nemilosrdní lidé se rozdělili na dráze o zasílané věci, obravše ještě potřebnější. Proto se už nestavěla naproti, ale dopsala známým do Prahy, aby Miladu převedli z nádraží na nádraží a pomohli jí přenésti zavazadla.

Baronka zase otevřela své skříně a vybírala odtud, čím by Miladinu toaletu doplnila. Dívku jako náhodou potkal na schodech Vajt a vtisknul jí do ruky několik bankovek. Když chtěla promluviti, rychle se ztratil ve dveřích svého pokoje.

„To máš asi za to, že posluhuješ při stole," řekla babička. „Na šťastné planetě jsi se narodila."

„Ci že jsem u vás tady na kaplance."

„Nejspíše proto, že jsi hodná a ke všem zdvořilá."

Milada se chystala na cestu, kaplan balil a svazoval, babička dávala rady. Správce slíbil povoz na dráhu a Prokop neteř doprovázel. Při tom myslil, kdyby tak náhodou přijel Ladislav. Takové náhody nedějí se na povel nebo dle přání. Synovec ve městě nebyl. Aspoň vyzvěděl, že Sedany pouze jednou denně lokálkou mají spojení se světem. Poněvadž jinde třeba vozů k dopravě vojska, že provoz značně omezen. Zdaž se o tom dočetl i Ladislav, aby marně nečekal? Snad lépe zná nový jízdní řád, než ti, kteří po blízku jsou a o jízdu se nestarají.

Ale nyní Halík v Sedanech byl často. Bral si tu a onu záminku, hned něčeho potřeboval, hned chtěl s někým v městě mluviti. A byl v Sedanech pravidelně v tu dobu, kdy sem přijížděl vlak. Nádraží stálo poněkud od města, neopomenul se sem podívati, jako by ho dráha zajímala. Nedbal nepohod, parna, obtíží cesty. Mimo babičku nikdo nevěděl, co ho do města pudí. Fliegel hrozil prstem, že snad vyhledává nedovolenou zábavu, jiní se domnívali, že touží po sklenici piva. V obci se neprodávalo a zahradník měl několik lahví za velikou cenu. Kaplan nedbal; aby nebyl viděn, pustil se parkem, po vyčnívajících kamenech přešel potok Vrbník a pospíchal k městu. Když ve čtvrtek sloužil mši sv. u Studánky, odtud se dal oklikou k městu, pominuv společnost Holanovu a Vraného.

„Co tam jenom má," hádali starci cestou k domovu. „Minule Pavlátová — jak jsou už ženské — ho sledovala a pak sdělovala, že nikde nebyl mimo na nádraží a s nikým nemluvil, leč se zřízencem železničním."

„Aby ho tak bývalá choroba chytila," lekal se Vraný. „Dříve hleděl stále do potoka a teď ho zajímá železnice."

„Škoda by ho byla. Už se ze všeho probíral, už se zdálo, že je zcela zdráv. Mnoho nám prospívá."

„No uvidíme, jak to bude dále. My mu nepomůžeme. Sami stářím skomíráme."

A muž hned zakašlal. Holan, jenž měl téměř zlatý denně, mu přizvukoval. Jako mu dříve výměnek záviděli, tak teď při drahotě a nedostatku životních potřeb viděl, že se třemi stovkami ničeho nedokáže. Každý jiný výminkář byl na tom lépe, třeba jenom sedal ke společnému stolu s rodinou.

Zle by se vedlo Holanovi i při závisti, která ho dříve obklopovala, kdyby se ho syn neujal a dobrovolně mu výměnek nezměnil za naturalie, které si mohl vybírati.

Kaplan Prokop čtrnácte dnů navštěvoval Sedany, vždy čekal na vlak, až se přece jednou dočkal. Z vozu vystoupil mladý důstojník, rozhlédl se po nádraží a přímo letěl v náruč kaplanovu.

„Strýčku!“ volal radostně.

Halík se hned ani nechtěl znáti k poručíkovi.

„Což mne nepoznáváš, humoristu a letopisce Klonova? A to je dobré!“

„Ladislave!“ vyrazil ze sebe radostně kaplan. „Tak přece. To jsem rád. Vítám tě.“

Povoz ze zámku tu nebyl, vydali se tedy na cestu pěšky. Šavle řinčela o kamení.

„Milada odjela domů,“ oznamoval kaplan.

„Vím o tom, psali mně to a také sdělili, jak na mne čekáš. Jedu tedy sem dříve než do rodiště.“

Pěkně mijela hodinová cesta, měli si mnoho co sděliti, třeba si často psali. Ladislav Opětany znal, tudy se na známé doptával. Všechno ho zajímalo, nejvíce to, co se týkalo babičky a milovaného strýce.

„Proto chodil na nádraží, proto čekal!“ volal Holan na Pavlátovou, která se právě kolem brala. „Už si velebný pán vede synovce.“

„Vždyť jsem tušila, že nic špatného neobmýšlí. To Voračka hned podezřívá,“ vymlouvala se žena.

„Jste vy to klepny,“ odlehčil si výminkář, pospíchaje naproti k Vraným, aby sdělil, čeho byl svědkem.

Když kaplan se synovcem zahýbali kolem panských stodol, řada diváků se rozestavila mezi vraty.

„To je chlapík,“ pochválila kravařka.

„Snad byste si, babo, ještě nemyslila na takového junáka?“ se smíchem kárala pasačka.

„A proč ne? Babou posud nejsem. Že vy hned máte špatné myšlenky! Pochváliti přece mohu.“

„To je ten student, jak zde byl na prázdninách, ten veselý kumpán,“ poznávala příchozího Voráčková. „I mne si dobral, ptal se, proč stále u zvoničky tahám zvonek dolů a ne také nahoru. Teď bych se ho já měla zeptati, kdy nosí tu kosinku vzhůru.“

„Když bojuje proti nepřátelům,“ zněla odpověď.

„Ten toho svede. To náš kovář už má malou i velkou medajli a záslužný kříž.“

Diváci chvíli hleděli za poručíkem a pak se vraceli ke své práci.

„Babička bude překvapena. Už praží žito, cítím je,“ usmíval se Ladislav.

„Dříve bylo žito místo kávy dle Kneippa, teď že pravá káva není ke koupi. My ji nepostrádáme,“ vysvětloval kaplan.

Jako dříve shledání Ladislava se strýcem, tak nyní s babičkou bylo velmi srdečné. Haliková ráda viděla synovce a jeho šat starostlivou ženu zarážel. Raději naň patřila jako na studenta.

„Musíme navštíviti také pana barona," řekl Prokop, když se svačinou posilnili. „Často se na tebe doptával."

Šli tedy, šavle důstojníkova zvonila o schody. Baron byl doma a vida vojína, po vojensku u stolu vyskočil. Ladislav salutoval.

„Tak, to je ten obránce vlasti? To jest onen malíř, který v kuchyni na stěnu namaloval smrt, že všechny ženské to vyplašilo?"

„Tím vinníkem jsem byl já a nejednou jsem litoval svých darebných kousků."

Ladislav musil usednouti a vypravovati o zkušenostech u vojska. Baron ožil při každé zprávě vzpomínkou na mládí. Bavili se znamenitě a zahradník donesl kouzelný stolek, na němž bylo, co poměry připouštěly. Už také nebyl tak hojný jako před válkou.

Ladislav střídavě byl na kaplance a v zámku. I paní baronka se o poručíka zajímala a papa poznamenal při obědě: „Ať to doláhnete na majora. To je teprve pořádný vojín!"

Jenom že Ladislavův pobyt v Opětanech byl rozpočtěn pouze na čtyři dni. Právě tak dlouho chtěl pobýti ve svém rodišti a pak musil opět nastoupiti službu.

„Tak ať se nám adjunkt v Klonově neoženi se slečnou Miladou!" vzpomněl Vajt, když poručík se loučil. „Oba tam pozdravujte!"

Nyní kaplan se synovcem na nádraží jeli v kočáře a měli premovaného kočího.

„Hleď, co dělá uniforma," usmál se Halík. „Mně se takové cti nedostane."

„Odsouzenému před smrtí se také dává lepší strava."

„Nemluv tak. Dá Bůh, že se ve zdraví vrátíš a další studia nastoupíš."

„Musíme býti na všechno připraven."

„Pravda," přisvědčil kaplan a zasmušil se.

Ale za chvíli Ladislav zase naladil svoji veselou povahu. Jeli do kopce a ohlíželi se na zámek.

„Až se vrátím, ubytuji se v Opětanech na nějaký týden a víš, co namaluji? Tělo Spasitelovo na kříži a to dám sem mezi tyto stromy místo opršelého. Bude to na poděkování."

„To uděláme. Pro památku. Znovu seřídíme ten kříž nad dědinou," schvaloval kaplan nabídku synovcovu. „Jenom aby to bylo brzo, aby už bylo po všem."

Na nádraží jindy pustém dnes nastupovalo několik vojínů. Také měli dovolenou. Známí je doprovázeli a smutně čekali, až bude sestavena lokálka o třech vozech.

„Když zřízenec vyzýval k nastupování, na peroně Ladislav pravil: „Strýčku, požehnej mně! A přede všemi sklonil hlavu, aby mu kaplan mohl na čele udělati křížek. A hned bylo takových nakloněných hlav několik a na nich spočinula žehnající pravice.

Teprve když vlak odjel, kaplan odcházel směrem k městu. Byl dojat, že ani nepozoroval děkana naproti se berouciho.

„To jsem rád, že vás potkávám, velebný pane, nemusím vám psáti. Chceme totiž ve Studánce konati pobožnost na vyprošení míru. Připutuje tam několik procesí z okolí. Oznamuji vám to, že jste nyní jako správcem kapličky."

„A kdy by to bylo, pane děkane?" ptal se Halík.

„Umluvili jsme se na neděli po naší pouti. Ta bude zcela tichá, jako vůbec se nyní nic podobného neslaví při takových svízelích. Ale ke Studánce půjdou mnozí prositi, aby už konec byl hrozné válce. Netřeba žádných příprav. Jenom ať si každý vezme něco k jídlu. Stánků s potravinami tam nebude."

„Všechno zařídím. I od nás průvod půjde."

„Ale bez hudby. Ta by se nyní nehodila. I kdyby se hudebníci zdarma nabízeli. Kdo by šel pouze k vůli hudbě, ať zůstane doma."

Kaplan se vším souhlasil. Křečínská kapela by šla ocholně, ale tentokráte i vážné zvuky by se divně vyjímaly mezi slzami.

Děkan ještě oznamoval, koho objednal na kázání a jaká se bude konati pobožnost.

„Inu panstvo," nadhodil laškovně, „kočár čeká. To věřím."

Halík vysvětloval, koho odvážel a proč se mu dnes kočáru dostalo.

„Proč by vás nesvezli? Dost se jim nasloužíte."

Kaplan usednuv do podušek, nějak se krčil. Zdálo se mu, že i jiní budou vyčítati, jak se vozí, jak si hoví, zatím co jiní lidé v polích těžce pracují. Zastavovali se, pozdravovali, hlásili se po přátelsku, po sousedsku. Nikdo mu nezáviděl, věděli, že se jenom tak přichytil, že jindy pěšky chodí, co týden ke Studánce, že se po stráních plahočí, sbíraje byliny ne tak pro sebe, jako pro jiné.

Prokop myslil na průvod, který povede, na procesí, v němž zpěvy povedou Vraný s Holanem. Musí všechno ohlásiti, by se lidé připravili, co nejdříve se vypraví ke Studánce, aby kapličku s Rákosíkem uvedl do pořádku a aby obyvatelům samoty sdělil, co se chystá, aby aspoň něco k uhašení žízně poutníkům sehnali. Nová starost mu nastávala. (P. d.)

H. Uden:

Tenzona za mrazů.

Tak upřímně nás v náruči své tiskne
mráz třeskutý, že naložených u kamen
již první zážeh, do ruda jenž blýskne,
co v podpalech vyrůstá rychle na plamen
a jiskrou praskající vzhůru letí,
se rovná pohádce pro staré děti.

Zas oheň dnešní vece z chlubné hlavy,
že sám, který nás hájí pustých mrazů dnes,
byl obrovitý, bujnou silou zdravý
kdys mocných kapradin a hrdých stromů les,
jejž věky nespočetné zavalily,
pro lidstvo příští moudře zachránily.

Dí vzšlehnutí sebevědomím žhoucí:
až vyrubáte poklady, co bude pak?
Vás mrazy vženou skály do ledoucí,
kde nevydrží člověk, zvěř a plachý pták —
je štěstím vám, že starých zásob máte,
však budoucím co sami zanecháte?

Dech proteplený chladnou jizbou věje:
duch žije, přemítá — v něm stálý pokrok plá,
že lidstvo nezůstane bez naděje,
byť zoufala si třeba nedověrnost mdlá —
je mohuten svým badajícím ruchem
a potomci topiti budou vzduchem.

Šeď popelu, která se protřásala,
si zabroukla v obvyklých mrzutostech: Aj,
rod lidský znám — ten vezdy víra hnala,
že z očistce již vejde v učiněný ráj —
a když jak přáli sobě, tak se stalo,
co přišlo lepšího? Buď nic, buď málo.

Muž smutný, jenž dle potřeb přikládaje
před kamny stál a ruce prokřehlé si hřál,
v den jinovatkou šedý vyzíraje
si povzdychl a přitlumeným hlasem prál:
i svět i člověk jistým tuší konec,
až přijde chvíle, již stanovil honec.

Vše v kosmu nesmírném se vyrovnává,
po vedrech přílišných neziomný chodí mráz
a po zdaru, jenž troufalosti dává,
jdou celé, dlouhé mraky zádav, záhub, zkáz,
však zánik celku, blíž a kruť se hadem,
čí přikvač bouří, bude — zdá se — chladem.

V tom náhle z mlžin slunce prosvítalo,
by chvíli kratičkou, co paprsek to blesk,
se v okna dralo, po závějích hrálo
sic bezmocně jen, aby zaplašilo stesk,
a psalo zlatě na zjiskřené sněhy
své věčné zaslíbení těchou něhy:

jsem ohněm lásky, která v Bohu plane,
mráz je mi rubem, není popračem zlým —
já, nechať zánik tak, či jak se stane,
svět všecek doprovodím k dveřím závěrným
a s lidstvem, bude-li se ke mně znáti,
chci beze změny do těch konců státi.

JUDr. Otto Stehlík:

Havlíček-Borovský a chorvatsky bán Jelačič.

(K oslavám Havlíčkovým.)

(Č. d.)

Rakousku se ovšem tato změna v kommandu na uherském bojišti nevyplatila. Windischgrätz dokázal velikou neschopnost svou mnohými skutky, všeobecný hlas jest o tom u všech znatelů, že kníže Windischgrätz vedl uherskou válku nejnešikovnějším způsobem, který by se jen vymysliti dal. Kdyby byl Jelačič zůstal velitelem, byla by vojna již aspoň v hlavní části (neboť jednotlivé nepokoje budou v Uhřich dlouho panovati, třeba i císařská strana zvítězila) ukončena v zimě za příhodného počasí; pod Jelačičem bylo by vojsko bojovalo s nadšením, kdežto se pod Windischgrätzem proti maďarskému nadšeni bojovalo jen podle rozkazů, a kdo válce rozumí, ví zajisté, jaký rozdíl jest bojovati s nadšením pro svou svobodu a svůj národ, a bojovati jen z povinnosti.

Jak daleko přivedl nyní kníže Windischgrätz válku uherskou? Tak daleko, že mají nyní Maďaři celé Sedmihrady a skoro celé Uhry až po Dunaj, stojí aspoň již nedaleko Peště, a smělost Košutova jde tak daleko, že povolal již sněm do Peště! Nic nebrání nyní Maďarům, obsaditi opět Slovensko, a jak oni naládí v krajinách opět nabytých, jak se krutě mstí nad Slovany a Rumuny, svými nepřáteli, toť je povědomo. Tak tedy způsobil kníže Windischgrätz svou převrácenou methodou neštěstí pro celé Uhry, kdežto některé krajiny již několikráte šly z jedné nepřátelské ruky do druhé, a pokaždé byly trápeny a drancovány!!

A nyní po všem tom stojí věci tak jako na počátku a snad ještě hůř! — Kdyby byl Jelačič bán hlavním velitelem, nebyl by dělal tak dlouhé přípravy, které pohltily nejpříhodnější čas k válce, nebyl by také vstoupil do přátelství s maďarskou šlechtou, nebyl by vysílal do slovenských krajů komisaře maďarské, jako to činil kníže Windischgrätz. — Chyba byla též vydání oktrojované ústavy, která odňala Jihoslovanům mnoho ochotnosti proti Maďarům. (Viz Nár. Nov. č 80. 4. IV. 1849, S. 317; D. N. N. S. 73—74; Tob. d. II. č. 1. str. 339—401.)

Tito vítězně postupovali a Windischgrätz utrpěl 5. dubna 1849 rozhodnou porážku u Hatvanu. Havlíček poukazuje na nezdar rakouských zbraní v Uhrách ve svém článku „Válka uherská a Slované" a vyslovuje své přesvědčení, že Maďary jinak důkladně přemoci nelze, než upřímnou pomocí Slovanů a Slovanům sluší nyní, když se již vláda naše několikrát objevila ve své pravé podobě, zavčas se o to postarati, aby si svoje věci zařídili, neboť až budou Maďaři poraženi, mohla by vláda naše zapomenout na vděčnost. A protož budiž od nynějška politika Slovanů: „Z ručky do ručky! A nic na ouvěrek!" Až posud má jen kníže Windischgrätz tu smutnou zásluhu, že vláda musí s Jihoslovany a se Slováky trochu šetrněji nakládati; neboť jsme přesvědčeni, že by se Chorvatům a Srbům byla zpívala ta samá píseň jako nám, kdyby byl Košut nevyhrával.

Nyní jest věru přece této dobroty knížete Windischgrätze přes příliš, a jest čas, aby Jelačič uchopil veslo a učinil konec vojně a spolu slovanskému útisku." (Viz Nár. Nov. č 86, 12./IV. 1849, S. 311; D. N. N. S. 76—78; Tob. d. II. č. 2 str. 412.)

Podobně se vyjadřuje hned v následujícím článku: Windischgrätz a Slované. (Nár. Nov. č. 87, 13./IV. 1849, S. 345; Tob. d. II. č. 1. S. 413—15.) Neschopný Windischgrätz byl sesazen a teprve ruskou pomocí byla maďarská revoluce potlačena. Jelačič bojoval ve vojsku rakouském. V jeho nepřítomnosti vedla strana národní v Záhřebě s biskupem Haulikem rozličné spory: biskup dle starého feudálního zvyku nazýval se v nepřítomnosti bánově náměstníkem bánským, kterým však skutečně byl p. Leutulay, a proto po nějaký čas bylo nedorozumění. Havlíček napsal ostrý článek, kde útočí na klerikální stanovisko Haulikovo. (Nár. Nov. č. 55, 6./3. 1849, S. 213; Tob. d. II. číslo 1. strana 351—3.).

Po pokoření maďarské revoluce nastala pro bána tuhá práce, pro Chorvaty vymoženosti a vládní ústupky zachovati. Oktrojovaná ústava ze dne 4. března 1849 Jihoslovany neuspokojovala a nyní již postupovala vítězná reakce a německý centralismus neobaleně i proti národům, kteří jako Chorvaté pomáhali Rakousko v trudných dobách zachovat.

Vždyť již po prvních vítězstvích knížete Windischgrätze, po kterých se maďarská revoluce znovu s úspěchem vzpřímila, jevily se protislovanské a reakcionářké snahy v Chorvatsku. Mezi uvědomnělými Jihoslovany a Čechy vysloveny již obavy, že

Jelačič ve svém jednání v první řadě pamatuje na důstojnost rakouského generála, podružuje jí své Slovanství vždy tak rozhlašované. I Havlíček pod dojmem okrojované ústavy uveřejnil:

„Šotkovy písně."

X.

První zpívá se jako: „Adámku náš"*) a zní:

Jeláčku náš,
co pak děláš?
Sněm nám rozehnali,
Slovany prodali,
[: ty nic nedbáš :]

Jeláčku můj
v slovu mně stůj,
co jsi mně sliboval,
když jsi vyřkoval,
[: že budeš můj :]

Slavie má,
není možná,
počkej až do jara,
až bude fiala,
[: bude jiná :]

Šotkovy písně byly vesměs bez chiffry v Šotku číslo 11, z 1. dubna 1849, str. 49 uveřejněny.

Obsahují satirické útoky na současné události. Přispůsobením jich slohu a formy nápěvům známých lidových písní českých mělo býti docíleno působení těchže v širších vrstvách lidových. Báseň „Jeláčku náš" skrývá v sobě více bolu, zármutku a sklamání než překypuje humorem, jízlivostí a sarkastickými narážkami jako ostatní satirické básně Havlíčkovy.

Vhodným způsobem jest k tomu za vzor zvolená báseň „Adámku náš", plná kolísavosti a sklamané naděje. Zde poprvé Havlíček projevil svůj nesouhlas s Jelačičem, třeba šetrněji a méně příkrým způsobem, jak si vyjížděl na své nepřátele ve svých polemikách.

Přes to zdá se autorství Havlíčkovo nesporné a proto Ladislav Quis přijal též Šotkovy písně (ačkoliv jsou v Šotku bez chiffry) do „Básnických spisů Karla Havlíčka" (Svazek I str. 40). Pro autorství Havlíčkovo svědčí: sloh a hlavně mistrné napodobení lidové písně; pochopitelné rozladění nad oktrojírkou vysvětluje odchylné stanovisko od dřívějších chvalořečí v době, kdy v české veřejnosti všeobecné nastal obrat v nazírání na jednání Jelačičovo; snad také okolnost působila, že druhý humoristický časopis „Brejle" hleděl bána sesměšnit. (Viz „Brejle" str. 23, 25, 59, 84.) (P. d.)

*) Známá lidová píseň česká.

Ferdinand P. Místecký:

Umřel.

1. Boháč umřel, v rakvi leží,
na vysoké chrámu věži
všechny zvony vyzvánějí,
tři dni pějí, tři dni znějí:
Veliký byl pán,
zlatem obsypán,
role, pole, dům
nechal dědicům.

2. Skonal chuďas polo hladem,
polo mrazné zimy chladem,
umíráček smutně cinká,
modlí se a chvilku blinká:
Neměl nic,
neměl nic,
Bože, duši
vyjdi vstříc!

◎ ◎ ◎

Moderní vědci.

Marně Boha hledáš,
otevíráš knihy —
všecka lidská moudrost
lehkých mráčků mihy.

Letí, v dál se tratí,
za nimi zas nové,
na chvíli se lesknou
v záři purpurové.

Zažene je vítr,
zniknou bez paměti,
husté páry — matky
prchající děti. . .

Srdcem Boha hledej,
srdce ptej se muky,
v srdci se ti ozve
nebeskými zvuky.

Srdcem Boha hledej
a ne pouze hlavou,
a On se ti zjeví
s tváří usmívavou.

V ohni lásky svaté
shoří pochyb křoví,
a On se ti zjeví
jako Mojžíšovi.

◎ ◎ ◎

Moje písně.

Drobných písní v mojí duši
jako listů na moruši.

Více nežli větrů duje
kolem rovu vážné thuje.

Z hlubin tajemných se prýští,
ve zlatém se slunku blýští.

Jako vlny bystrou řekou
do modravých dálek tekou.

Osamělé vrby břehu
vítají je v tichém běhu.

A můj život s nimi plyne,
s nimi zmírá, s nimi hyne.

Theodor Jeske-Choinski:

Troubadoure-mnich.

(Z knihy „Nowele historiczne" přeložil Fr. Wolf.)

(Č. d.)

Živě zvedl uražený troubadoure svou pobouřenou hlavu.

„Naříkati umějí ti hlupáci, jako holobradí žáčkové škol klášterních, ale zdá se jim, že mají celou moudrost světa," — vybuchl.

„Směšni jsou s oněmi stálými nářky, které jim vůbec nepřekáží balamutiti každou ženskou, kterou potkají na cestě . . ." dodávala hraběnka.

„A natahovati žádostivé ruce pro štědré dary . . . "

„A tloustnouti vesele, nehledě na plameny, které mají zžírati jejich nitro . . ."

„Nemohu pochopiti, čemu se lidé diví v písních pěvců lásky," pravil převor.

„Ku příkladu ona slavná po celé Provenci píseň Bernarda z Ventadour:

„Tak velký lásky mé jas,
jak slunný polední čas,
že mění zimu v jaro krás,
noc se zelení.
Mohu chodit bez oděni
v noci po zahradě,
tak mne láska rozplamení
a ohřívá v chladě."

„Chodu to nedrží, hloupost sedí na hlouposti a honí hloupost. Pouze šílencům se mění zima v jaro a noci se zelení. Chtěl bych viděti, jak by ten starý hýřil vypadal v zimní noci v zahradě bez oděni."

Hraběnka se rozesmála.

„On jest moudřejší než jeho veršíčky," poznamenala. „Ráčí tráviti měsíce zimní v teplé komnatě na zámku hraběte Touloukého."

„A tací jsou všichni. Nahromadí kupu přerozličných hloupostí a lží propletou to houslemi, potůčky, vesnou, měsícem — svážou rýmy a poroučejí, aby se jim divili, je velebili! Zač? Af mi na to někdo rozumný odpoví!"

„Rozumné možno spočítati ve hrabství Roussillonském na prstech obou rukou, ale hlupci se rodí, jako kopřivy v příkopech, na zdích, pod ploty, všude, kde jich o to nikdo neprosí!"

Nyní se obrátil převor k hraběnce a pohlédl na ni vážně:

„Rozum šedých vlasů užívá vašich mladých úst," řekl. — „Odkud u vás taková řeč?"

„Krásná žena jest jako zpovědník, který hledí do velikého množství duší a vidí v nich nejednou divné věci. Jako ke zpovědnici, tlačí se i k nám zástupy a klečí před námi a modlí se a přisahají, ale téměř každý klame, jsa žádostiv rozkoše. Není obtížno naučiti se znalosti lidí, když jsme z rukou laskavého Tvůrce obdržely hladké líce a štípec úsudku."

Lehounce sklonil převor svou hlavu před hraběnkou.

„Kdybych byl světským rytířem, sklonil bych koleno své před vámi a políbil obrubu vašeho šatu," řekl. „Kráse ženy, která žije ve shodě s rozumem, náleží hold mužův."

„Uznání tak slavného pěvce naplňuje srdce moje pýchou," odpověděla hraběnka. „Leč srdce moje bylo by ještě pyšnější, kdybyste k pochvale chtěl připojiti svou přízeň!"

A když troubadoure mlčel, jsa překvapen její prosbou, řekla:

„Tak málo mne dosud znáte, že se právem divíte mé smělosti. Já však vás znám velmi dobře, neboť umím z paměti všecky vaše sirventesy, a vaše sirventesy, to jste vy, to jest vaše duše!"

„Mluvím vždycky to, co si myslím a cítím, nevšímaje si hněvu a nenávisti hlupců," namítl převor, mile jsa dotčen slovy hraběnčinými.

Ale ona pokračovala dále:

„Znajíc sama lidi lépe, než moje vrstevnice, divím se vašemu daru pozorovacímu, vaší břitkosti slova i odvaze. Nevěříte, jak mne pobavil onen soud v nebi i špatně ukrývaný hněv celého dvoru."

„Není nic těžkého, baviti se rozpaky malovaných strašidel, když jsme Fadidou z Limoges," řekl převor, vrhnuv na krásnou hraběnku laskavý pohled. „Vaší kráse by jistě uškodily barvy i štětce."

„Může býti, že podiv můj pro vaši odvahu má svůj počátek v mé kráse, může býti, že bych nebyla vaší ctitelkou, kdybych se musila utíkati k barvám a štětcům, jako ošklivější a starší nežli já; ale kdo se ptá na zřídlo podivu? Ať je takové či jiné, kalné nebo čisté, stačí, že jest, že tryská pocity upřímnými. A že moje pocity k vám jsou upřímné, podám vám toho důkaz očividný. Ptal jste se mne, co dělám v tak časnou dobu v zahradě? Přišla jsem úmyslně k vám, hledala jsem vás, abych vám pomohla pokárati Vidala. Nemohu snésti toho nadutého domýšlivce, odporem mne naplňuje ten nečistý piják, kterému se zdá, že potřebuje pouze pokynouti, aby všecky dámy v Provenci padly do jeho páchnoucího objetí. Urážeje vás, urazil mne, můj podiv pro vaši odvážnou duši, a proto si neodpočinu potud, pokud se mu nedostane zaslouženého trestu. Jestliže mu vaše velkomyslnost odpustí, pomstím se sama."

Se hněvem tak upřímným obořovala se hraběnka na Vidala' tak poctivým bleskem zářily její krásné oči, že převor ani chvíli

nepochyboval o jejích příznivých citech. Pravděpodobně urazil také ji chlubivý troubadoure, — myslil si, — vtíral se jí svou láskou, byl dotěrným, pomlouval ji snad, očerňoval ... Leč čím by mu mohla ona pomoci, aby pokáral Vidala?

„Byl by nerozumným a nevděčným, kdyby odmítal příznivou ruku přítelovu," řekl, „i nejslabší se může státi užitečným, nejmocnějším. Vaše šlechetná řeč našla si cestu do mého srdce a zůstane v něm navždy. Mluvte, hraběnko, poslouchám vás uchem ochotným."

Paní Fadida přistoupila k převorovi měkkým pohybem lísající se kočky.

„V zámecké kapli v Limoges zapálila bych na oltáři svého patrona sto svící, kdyby se vám podařilo pokořiti Vidala. A mluvím, zapálila bych, zapálím, nepochybně zapálím, neboť kdo jest takovým mistrem veselého umění, jako vy, ten, bude-li pouze chtíti, položí každého pěvce ke svým nohám vítězným. Vidal vám vytkl, že jste nevymyslil posud ani jedné dobré písně milostné. Okažte tomu odvážlivci, dokažte mu, že pro mnicha z Montaudonu není obtíží v žádném oboru. Pro vás to bude příjemnou zábavou, ale pro něho ranou strašnou. Ta nadutá ropucha pukne ze závisti, když se přesvědčí, že co ona dovede, dovedete i vy, ale dovedete lépe než ona."

Mluvila zbytečně důtklivě hlasem přesvědčivým, snažíc se úsilně duši převorovu přivésti ke svým záměrům, neboť šel do pasti bez odporu. Uražená sebeláska troubadoureova zavázala mu oči páskou, že nepozoroval hadích úsměvů plazících se po ústech pokušitelčiných. Přemlouvala ho, aby pokořil Vidala? Též on to chtěl, přál si horoucně. Ale jemu, řeholníkovi, neslušelo se okazovati přílišnou citlivost pro potlesk tohoto světa. Tedy odpověděl:

„Dětinské a hříšné jsou drobné závisti této země. Jestliže se Vidalovi zdá, že jest lepším pěvcem nežli já, ať mu slouží ke zdraví!"

Mluvil neupřímně, od samého rána totiž ho trávila ona dětinská a hříšná závist této země.

Ale hraběnka podněcovala její plamen.

„Netoliko já, ale sám král, hodnostáři dvorští a všichni znamenitější hosti našeho pána stojí na vaší straně a všichni budou tleskati s velikou radostí vašemu vítězství. Způsobil byste nám velikou nepříjemnost, kdybyste zůstavil pole Vidalovi."

Mluvíc to, složila hraběnka ruce jako k modlitbě, pozvedla k převorovi oči prosícího holoubka a pokoušela sladkým hlasem rozmazleného děcka.

„Dejte se uprositi, mistře veselého umění, nebuďte ponurým, radosti tohoto světa tepajícím mnichem na dvoře krále Alfonsa, který miluje víno, smích a lásku. Zlí lidé mluví, že umíte pouze bručeti, jako starý, klamy života zkysalý dědek. Daleko ještě mají vaše leta zralá k nudné moudrosti šedivých brad."

Nevinná tvář hraběnčina vyvolala dobrotivý úsměch na ústa převorova.

„Tak velice prahnete, abych přestal na nějaký čas bručet?“ ozval se.

„Velice, velice . . .“

„Abych zkusil, zda dovedu závodili se slavíkem? . . .“

„Ale ano, ano . . .“

„Stane se tedy podle vaší vůle!“

Paní Fadida zatleskala do rukou jako rozmazlená dívčinka

„Budeme míti novou píseň, krásnou, zvučnou, sladkou!“ zvolala.

Náhle pohlédla na převora, jakoby si cosi připomněla a řekla:

„A kde je vaše dáma?“

„Jaká dáma?“ otázal se převor.

„Přítelkyně, rádkyně troubadoureova! Beze své vyvolené dámy nemůžete zpívati o lásce!“

Převor se udeřil do čela . . . Pravda . . . Každý troubadoure měl nějakou zjevnou, všeobecně známou, nebo tajnou přítelkyni, u jejíž nohou skládal svoje písně, jejíž vděky a ctnosti opěvoval. Ona byla jeho rádkyní, v případě potřeby jeho dobroditelka, a on za to oslavoval její jméno. Časem spojoval pěvce i jeho dámu svazek bližší, srdečnější, leč nejčastěji byl to pouze poměr ochránkyně a ochraňovaného, který nikoho neurážel, ani nepohoršoval.

Sirventista, tepající hlavně poklesky a slabosti lidské, obcházel se všude velmi dobře bez pomoci dámy. Ve chvíli však, kdy mínil stanouti v ohradě s pěvci lásky, měl si vybrati nějaký živoucí vzor, ze kterého by mohl čerpati své nadšení, mělo-li toto nadšení býti pravdivé.

Nahlížel to převor, leč jak jemu, řeholníkovi, možno hráti úlohu zamilovaného? Habit mnichův a pletka milostná? Trochu divné to sestavení.

Ovšem, oddávaje se beze všech omezení zábavám troubadoureským, nedopouštěl se hříchu, nevystavoval se soudu své vrchnosti, opat totiž s něho sňal jednou pro vždy závazky řeholní a dovolil mu býti rytířem světským mezi světskými, veselým společníkem mezi veselými, on však dovedl posud srovnati řemeslo troubadoureské se šatem klášterním, kterého si vážil.

Avšak nezbývalo nic jiného. Jestliže si chtěl dobýti věnce v turnaji pěveckém, musil se podříditi zvykům a obyčejům svého cechu, musil žíti, jako žili jiní troubadoureové! Ale která kněžna, hraběnka by chtěla býti dámou mnichovou? Jakoby uhádla jeho myšlenky, ozvala se paní Fadida.

„Rozmýšlíte se ve volbě dámy? O volbu není těžko na dvoře krále Alfonsa, který umí se obklopovati lesklým věncem nejkrásnějších žen v Aragonii. Pokyňte jen prstem, a po boku velebeného pěvce se postaví deset, dvacet přítelkyň.“

„Můj habit řeholní odstraší mladé a hezké, ale od starých a ošklivých se nikdo nenauči pravdivé řeči milostné," odpověděl převor.

Ale hraběnka, uchopivši šat konci prstů pravé ruky a učinivši hlubokou poklonu, pronesla se směšnou vážností: „Hle, vaše dáma . . ."

„Vy, hraběnko!"

Překvapení se zrcadlilo v očích převorových.

„Snad jsem pro vás příliš stará, ošklivá, hloupá?"

Blesky svůdných úsměvů mihaly se v očích krásné ženy.

„Chtěla byste opravdu? . . . Vy? . . . Nejkrásnější květ v zahradě Provence?"

„O, již začínáte pochlebovati a klamati po způsobu světských rytířů," rozesmála se hraběnka. „Dobrý to počátek . . . Rozumí se, že chci. Býti přítelkyní pěvce, jehož ostrého slova se boji doslova hlavy korunované, vždyť to je čest neobvyklá; část lesku, který ozařuje vaši skráň, padne i na mne!"

„Ale můj šat řeholnický!?"

„Šat možno každou chvíli zaměniti za jiný, a třeba byste ani toho neučinil, co mi může záležeti na takovém či jiném šatě? Naopak, — baviti mne bude to, že můj troubadoure se odívá jinak, nežli ctitelé královny Aragonské, vicehraběnky z Narbonnu, hraběnky z Montpellier. Já jediná budu dámou pěvce v habitě, neboť kromě vás není v celé Francii troubadoure-mnich. Fadida z Limoges může si dovoliti takový přepych!"

„Zapomínáte na hraběte z Limoges! Co váš pan manžel řekne volbě tak neobvyklé?" poznamenal převor.

„Můj pán a vladař ví velmi dobře o tom, že jeho věrná služebnice ráda vábí opovážlivce záletnými úsměvy a pohledy, ale zná hranice, které překročiti ženě vdané není volno. Můj pán a vladař bude spokojen mojí volbou, přízeň totiž troubadourea v habitě vylučuje naprosto každý hříšný poměr."

Poslední poznámka přesvědčila převora. Skutečně jeho šat i chování se chrání ho proti křivým podezřením. Kdo by se osmělil podezírati mnicha z Montaudona, známého přísným životem, z nedovolené svévolnosti?

„Nejlepší kazatel by mohl záviděti vašim rozkošným ústům výmluvnosti, hraběnko!" řekl. „I skálu byste dovedla nakloniti k poslušnosti."

„Tedy souhlasíte?" zvolala paní Fadida s radostí nepřetvářenou.

„Přijímám vaši přízeň a slibuji býti pozorným učedníkem."

„Nebudete litovati služby v mé škole. Neboť jestli kdo, tak mohu já býti vám pomocnou při skladbě kanzon a serenad. Vyposlouchala jsem tolik přísah, zaklínání, steskú, proseb i vzdechů milostných, že sto loket pergamenu by nestačilo k zápisu všech těch hloupot. Vysypu před vaše moudré oči celý poklad svých zkušeností, ale váš vkus vyzkoušený vybere z nich to, co bude

považovati za nejlepší. A nyní měla bych od vás vlastně žádati, abyste sklonil přede mnou svá kolena a políbil ovrubu mého šatu, majíc však zřetel k vašemu šatu, osvobozuji vás od holdu světského pěvce. Vymyslete si ještě dnes nějakou píseň, abychom ji mohli zítra společně propracovati."

Po těchto slovech podala hraběnka převorovi ruku a vyšla ze zahrady. Když zavřela za sebou dvéře, propukla ve hlasitý smích.

„Polkl jsi vnadidlo," řekla k sobě. „Tak jsi moudrý, že pohrdáš vším a všemi, ale obyčejný úskok obratné ženy poznati nedovedeš. Jací jsou hloupí, tito pánové a vládci světa! Ha, ha, ha!"

Ale převor by byl v té chvíli přísahal, že nabyl v paní z Limoges upřímné, celým srdcem jemu oddané přítelkyně.

* * *

Veliké překvapení zavládlo na zítří mezi dámami dvorními, když zpozorovaly, že hraběnka Fadida se tvrdošíjně drží po celý den po boku převorově. Při obědě seděla vedle něho, po obědě hovořila s ním na chodbě, nevěnujíc pozornosti zástupům mladších pánů, kteří se k ní, jak obyčejně, tlačili.

Což by zradila ukřivděnou, zneuctěnou svoji plet? Či by snad zapomněla na daný slib?

Mnich z Montaudonu byl příjemným společníkem. Vtipný, výmluvný, zdvořilý, znající výborně všechny znamenitější domy Francie a Španěl, mohl mnoho vyprávěti — mohl zaujmouti nejzvědavějšího posluchače.

A konečně záleželo krásné Fadidě na zlomyslném snu mnichově? K ní nesměřoval jeho sirventes. Ona mladá, hladká, svěží, obcházela se velmi dobře bez barev a štětců. Sama příroda omalovala její líce tak podivuhodně, že se od nich odrážela zář kvetoucí vesny.

Stará hraběnka z Foix, záletná, ač již padesátiletá, používající co nejhorlivěji klamu umění malířského, pohlížela nevlídným okem na paní Fadidu.

„Zradila nás ta straka povídavá," šeptala do každého ucha ženského, které ji chtělo poslouchati. „Pro nemoudré vtipy mnichovy obětovala naši čest!"

Když král odvolal převora na partii vrchcábů, přisedla paní z Foix k paní Fadidě.

„Takto tedy plníte daný nám slib?" pravila polohlasitě. „Kdybychom byly věděly, že slova vaše psána na větru, dovedly bychom se samy pomstiti na nezdvořilém mnichu."

„A kdo vám pověděl, že slib můj psán na větru?" odpověděla paní Fadida, usmívajíc se chytře.

„Vaše chování se . . ."

„Prosila jsem vás, abyste mi zbytečnou zvědavostí nekazily práci. Jistě jde, kdo zvolna postupuje . . ."

„Nevidíme, kam míříte . . ."

„Dozvíte se za krátko, co jsem zamýšlela. Zatím nechť vám stačí ujištění, že naše pomsta se nalézá na nejlepší cestě. Uspala jsem bdělost mnichovu, oč mi hlavně šlo!"

Hraběnka z Foix zakroutila hlavou. Ničemu nerozuměla, ničeho se nedomýšlela, ale její zvědavost nemilovala hádanek.

„Ještě trochu trpělivosti . . ." prosila paní Fadida.

Stará hraběnka pokrčila ramenama.

„Nebude-li během týdne odvážlivost mnichova potrestána, dám se sama do něho," řekla, zvedajíc se s lavice.

„Mnoho bys pořídila, stará pávice!" pomyslila si paní Fadida, „Pro tvé odkvetlé vnady by se nenamáhal ani potulný jongleur.[4])

Po skončení odpočinku po obědě rozcházela se obyčejně společnost do svých bytů, aby se přestrojila k zábavě večerní. Jedni znamenitější, sloučení s králem bližšími styky, bydlili v samotném hradním paláci, jiní méně záživní neb slavní, stavěli své stany, kde se dalo, — v bytech rytířstva, ve vedlejších budovách, anebo ve městě, v domech nájemných. (P. d.)

V. Velvarský:

Jsme jako stromy ve květu . . .

Jsme lidé jak strom ve květu,
jak se to stále zpívá,
kmet nad tím rád se zamyslí
a dítě — zvolna zívá!

A přec jsme stromy ve květu!
Den, dva snad, krása, vůně,
až skvělé lístky sprchnou v prach
a srdce marně stůně.

Však strom, vždy s Vesny příchodem
dny krásy, vůně množí —
a člověku se „druhý květ"
v skráň stříbrem šedin složí.

[4]) Jongleur (žonglér) sluje ve středověku ve Francii hudec řemeslný, provázející obyčejně některého troubadoura či trouvéra t. j. pána, jenž pouze ze záliby skládá písně. (Pozn. překl.)

Václav Oliva:

O vlivu císařova zpovědníka P. Viléma Lamormainiho na náboženské poměry v době pobělohorské.

Příspěvek k dějinám katolické reformace v zemích českých.

(Č. d.)

O Rakousku pak píše Ehrenberg: „Jesuité císaři vysvětlili, že krutost nepřesvědčuje, ani nenakloňuje . . . Od té chvíle nebyl nikdo z kacířů upálen. Prudkost, jevící se v mládí Ferdinandově, ustoupila při něm duchu pokory a mírnosti.“[17]), Alfons Huber připojuje o pokročilejším věku Ferdinandově: „Ferdinand snažil se dosíci svého cíle ne více přísností a neproveditelnými nařízeními, ale vnitřním posílením katolické církve“ . . .“[18])

* * *

Zatím v politice nastaly veliké změny. Vojsko císařské vítězilo na všech bojištích a na císaře bylo z více světských stran naléháno, aby využil těchto vítězství k utvrzení velmocenského postavení své dynastie, což však nebylo možno bez zlomení nadvlády protestantského bludu či, jak správně označil Denis slovy, že Habsburkové tradicí, prospěchem a pudem postavili se na stranu církve a protestantism, odpor to svědomí německého proti všeobecnému panství papežů, právě na stranu opačnou tak, že mezi nimi a kacířstvím nebylo možná žádného smíru.[19]) Mimo to vnitřní poměry protestantské církve české svědčily stále rozhodněji, že církev tato ani po vítězství Habsburka nevzdala se, a nemíní vůbec se vzdáti, svého protihabsburského boje. Tak jeden z pražských pastorů, a to u sv. Jindřicha, podával stále po husitsku pod obojí způsobou, ačkoliv to arcibiskup byl zakázal, zákaz arcibiskupský veřejně na kázání ztupil a na kazatelně křičel: „Nyní mne svážou pouty a jinam povedou,“ čímž způsobil veliké jitření proti vládě. Jiný pastor ztupil Rodičku Boží a třetí na den 6. července, kdy protestanté Jana Husa slavili, velebil ty, kteří roku 1621 jakožto náčelníci „rebelie“ byli odpraveni, a volal: „Ti jsou praví mučedníci, trpěvše za víru a pravdu před očima všeho lidu, avšak oni, kteří jim smrt učinili, při Bohu takových trestů shledají, jako Nero a Dioklecián,“ takže každý srozuměl, že ta hrozba jde na císaře Ferdinanda.[20])

Tyto složky způsobily, že ačkoliv ve Vídni původně se nepomýšlelo na potrestání českých protestantů pro jich blud, vy-

[17]) Wien u. seine Landesfürsten, 63.

[18]) Geschichte Oesterreichs, IV., 144. O Štýrsku a Tyrolích v podobném smyslu píše Hirn, Erzherzog Ferdinand, 208, n.

[19]) D. c. l., 4.

[20]) P. Svoboda, d. c. 27.

jmeme-li kalviny a české bratry, ba že kníže Karel z Lichtenštejna nemínil docela jako bývalý kalvín ani proti kalvínům nějak vystupovati, ježto ustanovil, aby tito nemohli nových far a úřadů dosahovati na důkaz, že při těch farách a úřadech, jež drží, zůstanou a teprve na výslovné svolení z Vídně ze dne 13. března 1621 proti nim zakročil, znenáhla do konce roku 1621, a zejména po době uzavření míru s Betlenem Gaborem v Mikulově, jímž tento se vzdal jak titulu královského tak celých Uher, počaly se plány katolické reformace vyslovovati jasněji a obšírněji.[21]) Ale nebyli to jesuité, kdož první dali k tomu podnět, ani kdokoliv z katolického duchovenstva, nýbrž světští radové císařští, kteří vždy u dvora byli ve většině oproti osobám duchovním. A tak se stalo, že po vypuzení z Čech pastorů kalvínských nejen rozhodnutím ze dne 13. března 1621, ale opětně ze dne 3. června 1621 a 13. prosince 1621 došlo roku 1622 také na pastory a učitele luteránské, když před tím ustanovením ze dne 24. března 1622 bylo zastaveno v Praze, až na dva kostely, přijímání pod oboji způsobou.

Dějepisec Weisz líčí tyto události následovně: „Ferdinand se rozhodl v Čechách provésti zásadu „Cuius regio, eius religio" až do nejmenších podrobností. Nejprve bylo zakročeno proti kazatelům kalvínským. Byli vybídnuti, aby korunovaci Friedrichovu veřejně odvolali, staré církevní zvyky zavedli, od katolického arcibiskupa dali se posvětiti a o dovolení svých sňatků u něho požádali, anebo prohlásili, že místo úřadu duchovního přijmou nějaký úřad světský. Když však tito prohlásili, že ničeho nepodniknou proti svému svědomí, byli všickni, ne ovšem pro svou víru, ale jako zemězrádci z vlasti vypovězeni. Pikarti již před tím buď se ukryli, anebo uprchli. Sektářství vůbec v Čechách velice kvetlo. Čítalo se tam ke 30 různým náboženským stranám . . . Proti lutheránům posud nebylo zakročeno. Když však koncem r. 1621 Bethlen Gábor v Mikulově uzavřel mír, měl Ferdinand ruce volné a bylo rozhodnuto provésti v Čechách sjednocení ve víře. Dovolení kalicha bylo odvoláno . . . Katolickým kostelům a klášterům byl uzmutý majetek vrácen . . . "[22])

Někteří protestantští učitelé a pastoři v této době po svém vypuzení z Čech utekli se do Žandavy v Sasku, odkudž si stěžovali tamějšímu kurfiřtovi, že byli pod záminkou vzpoury z vlasti vypovězeni, žádajíce jej, aby se o návrat jich u císaře přimluvil. Kurfiřt této prosbě vyhověl, čímž přivedl Ferdinanda do velmi vážné a těžké situace, protože jmenovaný kurfiřt byl jeho spojencem. Všechen na mysli skličen odebral se Ferdinand 22. listopadu r. 1622 na sněm do Řezna. Tam svěřil se biskupovi vircpurskému Janu Godofridimu a žádal jej o radu. Biskup uvážil veškeré okolnosti, vyložil císaři všecky podrobnosti a dodal: „Když Vaší Císařské Milosti hrozí nebezpečí tu i onde, když

[21]) Denis, d. c. I., 27.
[22]) Weltgeschichte, vydání z roku 1892, X., 197.

z jedné strany urazíte Boha, strpíte-li bludy a křivou víru, z druhé strany urazíte lidi, vypovíte-li protestantské pastory. tu zajisté snáze bude upadnouti v ruce lidí, nežli propadnouti hněvu Boha živého. Kacířské pastory vypovězte."[23])

A to rozhodlo. Císař ihned poslal do Prahy rychlý rozkaz, poroučeje bez meškání predikanty z města vypuditi. Pak vydány byly mandáty ze dne 24. července a 25. září 1623, dále ze dne 27. dubna, 18. a 24. května, 30. července, 24. srpna a 27. prosince r. 1624, jimiž bylo z Čech vypovězeno všecko nekatolické duchovenstvo, byly zastaveny nekatolické služby Boží a nařízena katolická reformace po celých Čechách. Před tím v letech 1622 a 1623 byly bývalé katolické kostely starým držitelům navráceny. Tak začala státně officielní katolická reformace . . .

* * *

Skoro současně s počátkem státně officielní katolické reformace v Čechách nastoupil u císaře Ferdinanda II. v úřad zpovědníka a duchovního rádce P. Lamormaini po smrti P. Martina Beka, a to od konce ledna r. 1624

V úřadě tomto získal si P. Lamormaini mnoho přátel a ještě více odpůrců. Setrval v něm až do smrti svého pána, t. j. až do 15. února r. 1637, tedy plných 13 let a měl, což zajisté nesporně každý připustí, vliv nejen na duchovní život císařův, ale i na všecky činy jeho, souvisící buď přímo nebo nepřímo se životem duchovním, ač zase vliv tento nebyl tak pronikavým, jak někteří dějepisci líčí, jako na př. Brockhaus, jenž přehnaně píše: „Jako zpovědník měl P. Lamormaini neomezenou moc nad svědomím Ferdinandovým. Dohánět jej k tvrdému potlačení protestantů v dědičných zemích a později byl zarytým nepřítelem Valdšteinovým."[24])

Podobně, ač zdánlivě mírněji, ale tím pichlavěji, poznamenává Denis: „Lamormain, ač rodem z Luxemburska, znal Rakousko velmi dobře. Jeho učitelé poznavše jemnou jeho chápavost, poslali jej s Pazmaněm, příštím apoštolem Uher, na studie do štýrského Hradce, kde Ferdinand měl zkusiti své poslání; byl v Římě právě tehdáž, kdy kurie skládala instrukce pro Caraffu. Od první chvíle byl tudy s to, aby užitečně sloužil náboženství a Tovaryšstvu, jejichž zájmy nerozlišoval. Jsa velmi nábožný a velmi jednoduchý, nechlubil se svým vlivem a nepřeháněl ho: byl proto jen mocnější, a to tím spíše, že vynikal znalostí věcí státních, všímal si okolností vnějších, nevyžadoval od svého kajícníka přemahání příliš bolestného, při příležitosti ujímal se ho proti kurii s podmínkou, že v hlavních věcech a rozhodných chvílích pokorně se podrobí vůli církve. Nebyl jako Becanus originální bohoslovec; i jeho koncepce politické byly všední: neobmezený mocnář, před nímž se skláněly poslušně všecky hlavy, a který by ochotně následoval návodu

[23]) P. Svoboda, d. c. 28.
[24]) D. c. X., 914.

svého zpovědníka. Obtíž záleží v provádění, a v tom pokládán byl za mistra. Tento mlčelivec, který v záloze polo pohrdavé, polo pokorné se držel stranou a mluvil jen, když byl tázán, zůstal až do smrti Ferdinanda II. jedním z inspirátorů jeho politiky, udržel ho pevně na dráze nastoupené a přese všecku nevraživost zabezpečil panství Tovaryšstva v Čechách."[25])

Jak se to stalo, naznačuje zase Kollmann takto: „Lamormaini mocně zasahoval v osudy zemí českých. Hned za pobytu v Římě po vyzvání Jaroslava Bořity z Martinic a Viléma Slavaty obrátil pozornost kongregace de propaganda fide na království české a podal jí návrh, jakým způsobem měla by býti zařízena katolická protireformace v Čechách. Když pak stal se zpovědníkem císařovým, nespouštěl se zřetele úlohy té. Kardinálu Harrachovi, arcibiskupovi pražskému, bylo nejednou těžce bojovati proti Lamormainovu názoru a vlivu. V otázce o náhradu za statky odňaté duchovenstvu českému v dobách předbělohorských, jakož i v otázce, jakým způsobem by se měla díti protireformace česká, Lamormain skřižoval záměry Harrachovy, hledě jak možno nejvíc autority uhájiti císaři i ve věcech ryze náboženských. Podobně byl mu největším odpůrcem v boji jeho s Tovaryšstvem o universitu pražskou přes to, že při arcibiskupovi stála propaganda římská i papežská stolice sama. Vypovědění nekatolíků ze zemí českých a rakouských, vydání restitučního ediktu v říši dálo se s vědomím a po radě Lamormainově. I v politických věcech jevil se jeho vliv."[26])

Tento politický vliv ukázal se při nástupnictví v Mantově v letech 1629—32 tak, že, jak uvádí Kollmann dále, „Lamormaini způsobil si veliké nepřátelství při královském dvoře španělském, že naléháno bylo na císaře, aby propustil svého zpovědníka. Jistou roli měl Lamormaini i při pádu Valdštýnově. Velmi horlivě působil roku 1636 v Řezně při volbě císaře Ferdinanda III. Švédský král Gustav Adolf měl k němu nenávist nesmiřitelnou. Vždy si přával viděti ho na šibenici. I po smrti císaře Ferdinanda II. Lamormaini, ač vzdálen dvora, zhusta býval tázán o radu jak od císaře Ferdinanda III., tak od vdovy císaře Ferdinanda II. Eleonory."[27])

Jsou tedy otázky: Srovnává se všecko s pravdou tak, jak bylo vyličeno? Měl opravdu P. Lamormaini tolik vlivu, že celá česká katolická reformace v letech 1624—1648 děla se dle jeho návrhů a plánů? Zneužil P. Lamormaini důvěry císařovy k potlačení českých protestantů? A otázky tyto aneb snad podobné zajisté dlužno si zodpovídati upřímně, má li pravda se všech hledisk býti osvětlena a prozkoumána a má-li se dojíti k resultátu uspokojujícímu.

Jisto alespoň jest, a bylo to shora doloženo, že po bitvě bělohorské na provádění katolické reformace či, jak někdy se píše,

[25]) D. c. I., 53.
[26]) D c. XV., 593.
[27]) D. c. XV., 593.

na potlačení protestantů ani v kruzich církevních, ani státních nebylo vůbec pomýšleno v tom smyslu, jak později se dělo. Měl prostě býti zachován právní stav, či status quo. Pouze katolický živel, jenž dávno před bitvou bělohorskou počal žíti rušnějším životem, měl býti všestranně upevněn, podpořen a zdůrazněn, aby dovedl čeliti všem neoprávněným útokům protestantství, jehož cílem bylo, jak nesporno, úplné potlačení a vyloučení katolicismu z oblastě zemí českých. Později ovšem bylo přistoupeno či postoupeno, a to vlivem politického vítězství v zájmu habsburské dynastie dále a ve Vídni byla usurpována protestantská zásada: „Čí zem, toho i víra." Konečně zásada tato počala se, a to z vůle rádců císařových ze stavu světského, prováděti do všech důslednosti, zatím co duchovní rádcové usilovali, ač marně, nastoupiti cestu duševního přesvědčení a duchovního poučení. Proto vina za vše, co protizákonného a protikřesťanského v době katolické reformace v Čechách se stalo, a čehož vždy v zájmu křesťanské lásky opravdu má, a musí býti želeno, spadá v první řadě na nešťastnou protestantskou zásadu reformační: „Cuius regio, eius religio", pak na rádce císařovy ze stavu světského a také na dynastii samu, jež měla popřáti sluchu raději duchovním osobám, radícím k povolnosti a dobrotě, než těm, kdož pro zachování dynastie obětovali křesťanskou lásku. To ovšem platí všeobecně. Platí tedy také, pokud se týče odmítnutí upřímných a dobrých rad od osob duchovních, o zpovědnících císařových, zvláště o P. Martinu Bekovi a P. Vilému Lamormainim.

Již Duhr překrásně napsal: „Je-li obtížno, posouditi správně činnost zpovědníka obyčejného, stupňuje se značně potíž ta, jde li o posouzení zpovědníka dvorního. Obtížné postavení samo, závist, nepřátelství, intriky a pomluvy jsou tu spojeny a stěžují soud. Tím spíše tedy jest tu na místě přísná kritika a všechna obvinění, jež nelze dokázati, nepopíratelnými dokumenty, dlužno zamítnouti."[28]) A specielně o P. Lamormainim dodal: „P. Lamormaini sám nechtěl žádné katolické reformace, která by smlouvám a slibům císařovým odporovala. Nuncius při vídeňském dvoře, Karaffa, píše dne 20. ledna 1626 papežskému státnímu sekretáři Barberinimu: „Císař sotva něco učiní pro reformaci (rekatolisaci) v okrese dolnosaském; překáží mu v tom prohlášení, jež byl učinil na počátku této války, že totiž nezamýšlí nic jiného, než aby nepřátelé zbraně složili; vše ostatní že chce dle přísahy své, kterou byl učinil při volbě a korunovaci své, ponechati při starém. O této přísaze mluvil jsem několikráte s nynějším zpovědníkem Jeho Veličenstva, jenž jest toho mínění, že přísaha ta císaře váže." Týž o něco dále připojil ještě: „Nástupci Karaffovu, nunciovi Rocciovi, odpověděl r. 1633 kníže Eggenberg, že také císař má své bohoslovce, od nichž jest informován, že zcela dobře smí s jinověrci uzavírati smlouvy, ježto by jinak katolické církvi v německé říši hrozila úplná záhuba."[29])

[28]) D. c. 635.
[29]) D. c. 651.

Poněvadž však právě opak slov Duhrových se tvrdívá, jak jasno z toho, co dle Denise a Kollmanna uvedl jsem o P. Lamormainim, jest nezbytno uvésti fakta. A tu faktem je, že po jesuitovi P. Villerym, jenž zastával u Ferdinanda II. úřad zpovědnický od r. 1597 až do 1619, až do nastoupení téhož úřadu od P. Martina Beka v lednu r. 1621, jesuité úřadu zpovědnického officielně u dvora vídeňského vůbec nezastávali. Dále jisto jest, že P. Bek zcela korektně učil, že všecky smlouvy kacířům učiněné má panovník co nejpřísněji zachovati a že týž P. Bek do politických proudů dvorních naprosto se nemíchal, jak ostatně bylo všem dvorním zpovědníkům generály Tovaryšstva nakázáno a častěji opakováno. Konečně jest prokázáno, že provádění katolické reformace v Čechách dle protestantské zásady „Čí zem, toho i víra" bylo Vídní nastoupeno dle návrhů světských rad císařských proti varovnému hlasu rad duchovních roku 1622, kdy P. Lamormaini ještě nižádného vlivu u dvora císařského nepožíval a zpovědníkem císařovým nebyl. Může se tedy o vlivu P. Lamormainiho na českou katolickou reformaci mluviti teprve od konce ledna r. 1624.

Tomu ovšem nevadí ani názor, že předehrou a přípravou vlivu P. Lamormainiho na katolickou reformaci českou byl jeho návrh o ní, roku 1622 podaný římské propagandě. Toho totiž roku v měsíci srpnu a říjnu konaly se ve Vídni porady nejvyšších osob stavu světského i duchovního o způsobě, kterým by obnovení katolického náboženství v lidu zemí království českého nejsnadněji a nejrychleji mohlo býti provedeno. Těchto porad mimo Karla z Lichtenšteina, Adama z Valdšteina, Pavla Michnu a jiných účastnili se také Bořita Jaroslav z Martinic a Vilém Slavata. Tito dva poslední uvědomili o všem P. Lamormainiho, jenž tehdy právě v Římě dlel a poměry české částečně znal, s prosbou, aby pokud možno přispěl k úspěšnému výsledku porad. A P. Lamormaini přirozeně obrátil se v první řadě na propagandu de fide, poněvadž jí řízení náboženských věcí v Čechách jako nejvyššímu církevnímu úřadu v záležitostech misijních přináleželo.[30]) Tam k přímému vyzvání řekl své mínění o záležitostech českých. Jaké mínění toto bylo, poznáváme z usnesení porad vídeňských.

A v poradách vídeňských bylo stanoveno: 1. aby pražská universita Karlova, od nekatolíkův opanovaná, odkudž jako z trojského koně od dob Husových po všechny následující časy símě kacířství a vzpoury po celém království českém se rozsévalo, buď docela byla zrušena, anebo s universitou Ferdinandskou, řízenou jesuity, spojena, 2. aby všecky koleje studujících, jež protestanté v Praze měli, jakož i všecky školy veřejné a soukromé, pak učitelé a žáci správě arcibiskupa nebo těch, jež by on jako své zástupce ustanovil, odevzdáni byli, 3. aby nikdo z obyvatelů království českého neměl práva k soukromému vy-

[30]) Byla zřízena bullou ze dne 22. června roku 1622.

učování dítek chovati kacířského učitele, aniž posílati dítky ven ze země na akademie a gymnasia kacířská, 4. aby k úřadům zemským jak nejvyšším, tak nejnižším, nebyli připuštěni nekatolíci, protože k nim katolíků nepřipouštějí knížata nekatolická, 5. aby práva domovského (indigenatu) v království českém a měšťanského, jakož i důstojnosti rad městských a obecních nebylo uděleno nikomu, leč katolíkům, 6. aby právo patronátní všech farních kostelů i filiálek, náležejících stavům a obcím provinilým, bylo postoupeno arcibiskupovi pražskému a navráceno katolíkům všude, kde těmto je odňali kacíři, 7. aby censura všech knih, vydaných tiskem v zemi i v cizině, byla svěřena jesuitům, 8. aby ke všem farám byli dosazeni způsobilí a hodní faráři katoličtí a aby v těch obcích, kde posud nebylo cvičení v náboženství katolickém, t. j. katolické školy, hned po dosazení katolických kněží měšťané a obyvatelé pod tresty a pokutami určitými byli zavázáni navštěvovati služby Boží a posílati dítky k cvičení v náboženství katolickém, 9. aby se zřídilo vedle starého semináře chovanců papežských v Praze ještě jiné, pokud možno, jemu podobné kollegium tak, aby z obou vycházelo dostatečné množství kněží, k úřadům církevním dokonale vzdělaných atd. Mimo to připojeno bylo i více návrhů, směřujících dílem k opravě náboženství katolického a dílem ke změnám v zemské správě království českého.[31])

Ale, projdeme-li všecky tyto návrhy, týkající se tedy jednak školství, jednak katolické víry a jednak zemské správy, nenajdeme ani jediného článku, jehož ostří by směřovalo proti jinověrcům, anebo přímo v ohledu náboženském na ně útočilo. Všecky návrhy alespoň mají toliko účelem posíliti katolictví v Čechách dle kališnické zásady, panující v zemi od roku 1434.*) A to přece není nic nedovoleného. Každý zajisté má a musí míti právo v mezích právního stavu činiti návrhy k zlepšení své víry. A proto, jako čeští protestanté mohli od kohokoliv přijmouti rady, jak by své náboženství měli a mohli brániti, tak také katolíci měli právo přijmouti pokyny zkušeného kněze k posílnění své víry. Vidí-li však někteří dějepisci v tom něco zlého a nepřístojného, je to důkazem stranickosti a neupřímnosti, jimiž čeští protestanté v době pobělohorské mají býti ozářeni vším nejlepším a vše katolické potupeno a potřísněno. (P. d.)

[31]) Bílek d. c. 21—22.

*) Po bitvě lipanské totiž kališníci na sněmě pražském, slaveném dne 24. června r. 1434, stanovili, že za příčinou upokojení země, vyhnaní od Táborů dříve katolíci, mohou se vrátiti do své vlasti, přislíbí-li, že se ve všem podrobí zákonům zemským. Kdož by však zákonům zemským odporovali, že po odprodeji svého majetku mají ze země se vystěhovati. Sr. Theobald, Hussitenkrieg, v kap. 83. Bylo tedy od r. 1434 v Čechách právní zásadou, že ten, kdo se nechtěl v ohledu náboženském podrobiti zemským zákonům, jež závisely od vůle vladařovy, musil prostě zemi opustiti.

J. Šimon:

Když vlašťovice letí.

Když vlašťovice na jaře k nám letí,
vše radostným se chvěje půvabem,
na luzích omládlých se svátek světí
a tvůrčím dechem dýše všecka zem,
tu duše má se na dno rozechvívá,
zjev jara uchvátí ji čarovný,
a ret můj píseň nadšenou si zpívá,
a srdce mé prožívá rajské dny.

Však když na podzim hbité vlašťovice
do dálky letí chladným povětřím,
na polích šerých vran je na tisíce,
a nad obzor jde těžký ze vsí dým,
se stromů listí vítr nese v dáli,
tu píseň na rtech mých též umlkne,
na prsa má se zdají padat skály,
a vzdychám —: kde jsi, jara krásný sne?!

J. Šimon:

Blahý sen.

Dnes matička mi lože stlala.
To ve snách bylo jen!
Svou pod hlavu mi ruku dala
a při tom tklivě se mne ptala,
zda dost jsem spokojen.

Pak písničku mi pěknou pěla
o dobrých andělích.
A vážná její tvář se stkvěla
a zvláštní radost v oku měla
a na retech plál smích.

Den celý slyším v duchu zníti
ten milý matčin hlas.
I v zracích mých se radost svítí
zřím všude vůkol svěží kvítí, —
a práce jde mi snáz. . .

L. Grossmannová-Brodská.

Chrámy u nás i za hranicemi.

Studie cestopisné i jiné.

(Č. d.)

Jak již řečeno, chrám sv. Isáka jest nejkrásnějším v Petrohradě vedle proslulé katedrály Kazaňské, snad k imposatnímu vzhledu přispívá, že obě budovy stojí na volném prostranství, i může se proto z plna uplatnit jejich stavitelský sloh a nádhera, které hned tak rovno není. Přední i zadní část chrámu, stojícího na Nikolajevském náměstí vystavěného z nehlazeného mramoru, má v přední i zadní části osm obrovských sloupů z černé žuly, po stranách pak jsou sloupy čtyři, a jsou dole opatřeny kovovými podstavci. V létě se sloupy lesknou a jejich ozdoby kovové i bronzové pěkně se odrážejí od temné černě, za to v zimě poskytují vzhled pohádkové nádhery, když za pověstného ruského mrazu obalí se ledovým jiním a na slunci se to pak leskne a září všemi barvami duhy anebo jakoby byly obloženy sršícími démanty. Krásný, nezapomenutelný pohled!

Dlužno dodati, že zmíněné obrovské sloupy stojí ve dvou řadách tam v průčelí, dvakrát po osmi, tedy je zde jich 16.

Všecky jsou stejně ozdobeny, v průčelí nahoře nalézá se dvanácte apoštolů, tamtéž jsou Mláďátka i Alexander Něwskij a obrovští andělé z kovu.

Nad hlavními dveřmi jest nahoře uměle pracovaná (z bronzu) svatá rodina a dvanáctiletý Ježíš v chrámě, anděl zde oznamuje pastýřům zrození Ježíšovo. Vchody chrámu jsou se strany západní, severní, jižní a na ulici Gogolnou se odtud vychází.

Neobvykle na nás působí, že v celém prostorném chrámě není jediné lavice ani sedadla, na rozdíl od katedrál ve Francii, zvláště v Paříži, kde bývají seskupeny před hlavním oltářem obyčejná sedadla, židle, na které si návštěvníci chrámu posedávají, což jistě činí dojem hodně divadelní a nijak nepřispívá ku zvýšení pobožnosti.

A musí to býti katedrála tak neobyčejně umělecky vypravena jako zde vnitřek chrámu sv. Isáka, aby nečinila při svém obrovském rozměru dojem prázdnoty.

Oltářů zde mnoho není ani obrazů; spíše obrovské umělé tepané svícny z nejčistšího stříbra, obrovské lampy vykládané drahým kamením a všelijaké symbolické drobnosti, věnované sem jeptiškami z pravoslavných klášterů, pracované s nevypravitelnou jemností a umělecky provedené.

Pozoruhodným jest hlavní oltář chrámový a poblíže něho Boží hrob. Tento stojí za obzvláštní zmínku.

Jak známo, u pravoslavných jest největším zasvěceným svátkem celého roku čas velkonoční. Tehdy při radostném jásotu „Christos voskres“ (Kristus vstal!) objímají se i zcela neznámí

lidé na ulicích a pán nepán, hrdý boháč i otrhaný chuďas se bez okolků při tom líbají.

Na bílou sobotu — ruský kalendář, jak známo, jest asi o 14 dní pozadu za kalendářem naším — již v časných hodinách večerních scházejí se věřící (musejí míti vstupenky) do chrámu (my zde máme na mysli chrám sv. Isáka), kde za nedlouho panuje nevypravitelná tíseň, když stojící zde namačkaní lidé se tlačí v jedné směsi na sebe. V určitou dobu se dvéře přeplněného chrámu uzamknou a nikdo pak nebývá vpuštěn ven ani dovnitř. Zázrakem možno nazvati, nenastane-li panika, při níž by mnoho lidí mohlo přijíti o život, poněvadž jsou sesláblí několika denním postem, který přísně zachovávají dle svého vyznání. Po uzamčení dveří nastávají obřady, které se protahují daleko přes půlnoc, poněvadž právě o půlnoci se slaví vzkříšení tím způsobem, že Kristova socha v nadživotní velikosti vystupuje ze svého hrobu poblíže hlavního oltáře. Nebýti děsné tlačenice, byl by to úchvatný pohled na četné duchovní oděné v roucha ze zlatého brokátu, v chrámu tonoucím v záplavě světel, kde zpěváci v aksamitových zlatem zdobených oděvech fialové barvy seskupeni jsou kolem oltáře a úchvatně pějí pod vedením svého vůdce.

Bývají ladně seskupeni dle velikosti a stáří: v předu malí hošíci, potom chlapci větší, za nimi jinoši, je v půlkruhu před oltářem obklopují mladí muži a za těmi následují bradatí starci. Směsice vyškolených lahodných hlasů nese se prostorami provanutými dýmem kadidla a na tvářích zbožných věřících je patrno náboženské vytržení.

I zde na stěnách visí válečné prapory, z mnohých zbyly jen pouhé cáry; nahoře na samém konci chrámové kopule jako symbol Ducha svatého vznáší se stříbrná holubice. Z dolejška pozorovaná jeví se v přirozené velikosti obyčejné holubice, a věru překvapí svou velikostí toho, jemuž se dostane dovolení, že může po bezpočetných schodech vystoupiti nahoru — uvidí, že stříbrná „holubička“ z blízka má velikost obyčejného koně. Ostatně námaha spojená s vystupováním po příkrých tmavých schodech, při čemž nutno někde používati úzkých žebříků, jest skvěle odměněna překrásným pohledem, který se s výše, s ohrady nejvyšší kopule naskytuje překvapenému diváku, před nímž se rozprostírá panorama rozlehlého Petrohradu s jeho nesčetnými chrámy s oslňujícími kopulemi, nádhernými paláci mramorovými, s mohutnou řekou Něwou městem protékající, na niž se houpají koráby, lodě a parníky všemožného druhu a útvaru, na přečetné bílé mosty, vedoucí přes kanály ulice protékající, přes Mojku, Fontanku a na širokých třídách projíždějící izvozčíci se svými kočárky vypadají s této výše jako pohybující se dětské drobné hračky a lidé jsou podobni nepatrným tečkám. A v dálce leskne se hladina mořská. Lituji, že jsem si určitě nepamatovala počet stupňů nahoru vedoucích, byl kolosální, tak asi 580. Snad vytratilo se mně to z hlavy v tom nemilém sdělení, že dámám není dovolen přístup do chrámové klenotnice. Pouze pánové

směli tam vejíti a vypravovali nám později pravé divy, jak mnoho a jaké poklady drahocenné se zde nalézají.

Nám zatím starý chrámový zřízenec horlivě vysvětloval, že se do chrámů vejde 18 tisíc lidí, že obraz na hlavním oltáři má cenu 85.000 rublů — je to tušim malba na skle — Dále dva menší mosaikové obrazy mají cenu každý 35 000 rublů (před válkou ruský rubl platil 2 K 25 hal.). Neopomenul poukázat na poklady perel a drahých kamenů, jimiž byly ozdobeny různé chrámové předměty a posléze při odchodu, snad navnaděn bohatou odměnou, které se mu za jeho výklady dostalo, důležitě upozorňoval na těžké železné dvéře chrámové, vážící 1200 pudů. Byly prý pracovány v Německu v továrně knížete Leuchtenberga a jest na nich uměle provedeno znázornění života i smrti sv. Petra a Pavla; tyto skulptury provedl profesor Witali. Hluboké a nezapomenutelné dojmy odnášíme si z chrámu, v němž tak zbožně uctíván Hospodin, Bůh náš, byť i jiným (pravoslavným) způsobem, nežli se děje v katolickém kultu.

Pravým opakem chrámů pravoslavných jest v Petrohradě evangelický kostel (luteránský) sv. Petra a Pavla. Stavba střízlivá, jednoduchá, podobající se spíše budově divadelní se svými dvěma postranními věžemi, svršku jakoby přeseknutého; vnitřek je právě takový jako u nás v luteránských modlitebnách. Budova vklíněna na konec neširoké ulice má po stranách úzké průchody na zadní prostranství a vypadá to zde stále jako na tržišti.

Za to mnohem utěšenější dojem činí římsko-katolický chrám svaté Kateřiny v Petrohradě. Stojí na hlavní třídě na Něwském Prospektu kousek dále na opačné straně proti katedrále Kazaňské. Budova není příliš velká, než i tak působí vážným velebným dojmem se svým širokým schodištěm, na němž dva mohutné postranní sloupy podpírají zevnější kulatou klenbu hlavní předsíně ozdobné a prostranné, odkudž teprve se vchází do hlavní prostory. Věží chrámových dle našeho slohu a vkusu zde není. Plochou střechu zdobí nad průčelím kamenné sochy světců a světic, po každé straně po dvou a uprostřed jest vkusná skupina andělských postav.

Vůbec celek působí velmi ladně v souhlase s vnitřním zařízením, které nezadá našim bohatě a vkusně vypraveným chrámům.

Tento katolický chrám Páně svaté Kateřiny v Petrohradě svou vkusnou jednoduchostí prospěšně se liší od jiných tamějších kostelů vyznání pravoslavného, které (vyjma katedrálu svatého Isáka a katedrálu Matky Boží Kazaňské, kde na velikém prostranství v předu je překrásný, pečlivě pěstovaný sad s vodotryskem a pohodlnými lavičkami ve skupení zeleně) jsou dle našeho pojmu v příliš živých barvách, upomínajících na asijskou nádheru. Všemožné barvy, červená, žlutá, modrá, zelená, bílá, fialová, černá použity zde ku stavivu emailu podobnému na způsob různě sestavených kostek, k tomu si přimysleme zlatem

nebo stříbrem oslňující báně, od nichž se táhnou dolů a i jinak všemi směry lesklé kovové řetězy a pozorovatel, který uvykl na vznešeně důstojný vzhled domu Svatovitského v Praze nebo na chrám Mikulášský s jeho zelenou kopulí, odnáší si dojem čehosi divadelně strojeného. Arci přijde na osobní vkus a hlavně na národní tradice.

Totéž by mohlo plnou měrou platit o onom votivním chrámu Páně, který se po celá desítiletí stavěl na paměť cara Alexandra II. na místě, kdež byl tento car Osvoboditel (nazýván tak proto, že zrušil nevolnictví na Rusi r. 1861) zavražděn, roztrhán výbuchem pumy hozené mu do kočáru při jeho vyjížďce, což se stalo dne 13. března 1881, když se car navracel z Michajlovského vojenského cvičiště. Skonal takto násilnou smrtí u věku 63 roků, jsa posud v plné mužné síle a mužné kráse. Také jeho syn, car Alexandr III., dle pověsti v Rusku houževnatě se udržující prý velmi předčasně zemřel následkem otravy, které se stal oběti a která dlouho hlodala na jeho velmi silné tělesné soustavě a zdravé přirozenosti. A jaký byl ten tragický osud jejich syna a vnuka, nešťastného Nikolaje II. a jeho četné rodiny, toť posud v živé paměti současníků. Nemůže býti pádnějšího důkazu nad tento, jak právě na trůnech štěstí málokdy sídlivá.

Ve chrámu, o němž se právě zmiňujeme, bedlivě jest opatrováno místo, skropené hojnou krví smrtelně raněného cara. Ohraženo vkusně pracovanou mříží jest v jednom koutě chrámu zařízeného s bohatstvím v pravdě pohádkovým. Nádhera živě zbarveného zevnějšku a oslňující třpyt zlata tlumen jest stavitelským vkusem. A což teprve uvnitř! Návštěvník se zatajeným dechem tudy kráčející, neví kam dříve pohledět, zda na bělostné mramorové sloupy, na bohaté oltáře, k nimž se přichází po silném měkkém koberci, do něhož zabořují se nohy jako do mechu anebo má-li se obdivovat mosaikovým či ve zlatě i stříbře zasazeným obrazům, tak charakteristickým pro ruský život.

Snad bude zajímat sdělení, že v předsíni chrámové se nalézá také šatna, kde mohou věřící svrchní oděv odkládat. Nám se dostalo toho řídkého štěstí, že jsme se mohli súčastnit prvé bohoslužby v tomto chrámě, bezprostředně před tím, nežli přijela tam carská rodina. A tak stáli jsme mezi druhými návštěvníky chrámu v popředí hustého zástupu lidstva, stojícího po obou stranách hlavního oltáře, u něhož sám archimandrita konal obřady za asistence četných duchovních hodnostářů; stejně úchvatné jako dojemné to bylo, když takto vedle sebe stáli věřící — prostý mužik podle skvělého jenerála, chuďas žebrák vedle bohaté šlechtičny a bohatá „kupčice“ klečící na zemi, stejně pokorně bila čelem o zem jako otrhaná vedle ní žebravá babka. Z ručky do ručky podávali jsme si tehdy peníze určené „na věčné světlo“, až tyto dospěly od hlavního oltáře ku vchodu, kde ďáček voskové svíčičky rozsvěcoval, dávaje je do zlatých malých kalíšků, nastavěných na široké kovové ploše.

Jak krásné to všecko bylo! Jak unášející a v pravdě nezapomenutelné i pro toho, kdo za nedlouho po té viděl k témuž chrámu přijížděti cara s rodinou, provázeného četným a nádherným průvodem. Tehdy byl přístup dovolen pouze několika málo zvaným hostům (z důvodu bezpečnosti carovy), ale sotva byla pobožnost srdečnější, nežli jakou předešle konal ten lid, který si nyní se zvědavým obdivem prohlížel křišťálové, zlatem se lesknoucí kočáry s trojspřežím běloušů bohatě ozdobených, řízených lidmi v nachovém, zlatem hojně premovaném oděvu, jimž z pod třírohých klobouků spadávaly na ramena kadeře sněhobílých paruk.

Tak překrásné to všecko bylo jako v té pohádce o Popelce, ale také to všecko smutněji zakončilo nežli pouhá nevinná pohádka. — Ach ano, ano, všecka světská moc a sláva co je více nežli tráva polní?! —

Význačnějším chrámem v Petrohradě je též Alexandro-Něwská lavra, klášter, kde je pohřbena tělesná schránka světce Alexandra Něwského. Vnitřek chrámu, stojícího v prostorném sadě, obklopeném klášternimi budovami je téměř mrazivě střízlivý; více zajímavosti má spojený s lavrou hřbitov, patrně vyhražený pouze proslulým osobnostem a velikým boháčům, kdežto se obyčejní smrtelníci pohřbívají na rozlehlé hřbitovy „na Volkově". Zde je též pohřben slavný ruský spisovatel Turgeněv a jeho hrob se nalézá v blízkosti mohyly Ščedrinovy a Grigorovičovy. Na žulovém podstavci je vážná a přísná podoba Turgeněvova poprsí; sochař dobře vystihl podobu slavného spisovatele, na jehož posledním stánku je vytištěno pouze jediné slovo „Turgeněv". († 1883.) Rozkládají se zde hřbitovy katolíků, pravoslavných a luteránů, které se přísně rozšiřují, neboť tam není přípustno do jednoho hrobu pohřbíti několik nebožtíků. Osada Volkovo sama pak je pověstna tím, že v ní žije převážná většina pobertů, takže ani za bílého dne na zdejších širokých cestách nebývá valně bezpečno. —

Za to na Nikolském hřbitově Alexandro-Něwské lavry je tolik zajímavých památnosti, že k jejich prostudování by týdny nepostačily. Mezi jinými je zde pohřben znamenitý ruský spisovatel a bajkář Krylov a jenerál Kondratěnko, jenž hrdině padl u Port-Arturu 2. prosince r. 1904.

Kolem výše jmenované lavry, stojící na samém konci Petrohradu, vede kolem pověstných Putillovských závodů, které se svými budovami strojnickými a na zpracování železa tvoří celou osadu, široká pohodlná silnice rovně ke kostelu „u Spasu" (u Spasitele) nevelkého sice, ale proslulého zázračným oltářním obrazem. (P. d.)

Boccaccio o podobě a povaze Dantově.

Ve svém panegyrickém životopise Boccaccio takto popisuje postavu a povahu velikého básníka:

„Byl tento náš básník postavy prostřední; a když byl dospěl věku zralého, chodil trošku nakloněn; chůze jeho byla pomalá a vážná; býval vždy co nejslušněji oděn, oděvem, jaký odpovídal vážnosti jeho věku.

Obličej měl podlouhlý, oči spíše větší než menší, nos orličí, čelisti a bradu silnou, spodní pysk přečnival přes vrchní. Pleť byl snědé; vlasů i brady husté, černé, kadeřavé; v tváři byl vždy zasmušilý a zamyšlený.

Kdysi přišel v jakési záležitosti do Verony (tehdy už byla všude známa sláva jeho díla a hlavně oné části Komedie, kterou nazval *Peklo*, i znali jej mnozí, muži i ženy), když kráčel kolem jedněch dveří, kde sedělo několik žen, jedna z nich pravila tiše (ne však tak tiše, aby ji On nezaslechl) druhým ženám: „To je ten, co chodí do pekla a navrací se, kdy chce, a přináší odtamtud různé noviny.“ Na to druhá žena odpověděla prostě: „Ty máš jistě pravdu: vidíš, jak má bradu (vousy) žárem zkadeřenu a pleť tmavou od toho horka a kouře tam dole!“

On tato slova slyšel, přešed kolem nich, a věda, že vycházejí z čisté víry těch žen, byl rád a spokojen, že takové mínění o něm mají, a usmívaje se, šel dále.“

Dantovy podobizny. — Boccaccio, který sám Danta neviděl, líčí jej vousatého; naproti tomu dva zachovalé obrazy jej líčí bezvousým; první, nacházející se v kapli *paláce del Podesta*, pochází prý od *Giotta* a podává Danta, jak vypadal v r. 1295, ač sám obraz prý vznikl až r. 1322, rok po básníkově smrti. Ostatně autorství Giottovo je prý více než nejisté a druhý obraz, jenž nám představuje Danta jako staršího muže, byl asi dělán podle prvního. Autor jeho je neznám. Kromě těchto dvou nejstarších obrazů zachovaly se v kodexech 4 obrazy Dantovy, 3 obrazy v kodexu z Trecenta a jeden v kodexu z quatrocenta. Tyto 4 obrazy podávají Danta vousatého, jak ho líčí Boccaccio.

Ze všeho toho plyne závěr, že Dante časem nosil plnovous, časem býval oholen.

O podobizně přičítané Giottovi píše S. A. Cirasta v „La Vedettě d' Italia“ 16./9. 1921, že se nachází *v museu Bargello* ve Florencii.

Posledně opět objeveny 2 obrazy, jež jsou považovány za podobizny Dantovy: jeden objeven při restauraci giottovských fresek v levé lodi *chrámu sv. Františka* v Ravenně, druhý *v kapli Většího Oltáře chrámu sv. Augustina* v Rimini ve freskách ze stol. 14., pokrytých omítkou, jež při zemětřesení r. 1916 částečně opadala a fresky odhalila. Avšak vzezření básníkovo na těchto

freskách je příliš jasné a veselé a neodpovídá onomu přísnému a chmurnému, na něž jsme si zvykli — i vznikly opět pochyby o autenticitě těchto obrazů.

Fresko odkryté v S. Francesko představuje Danta sedícího a opírajícího hlavu o levou ruku a hluboce zamyšleného. Totéž postavení nacházíme na basoreliefu na Dantově hrobě, pocházejícím od *Pietra Lombardiho z r. 1482* a zhotoveného z rozkazu Bernarda Bemba, starosty Ravennského pro republiku Benátskou.

Obě tyto tváře vykazují téměř naprostou totožnost podoby. Toto fresko v kostele sv. Františka je patrně starší než práce Lombardiho a sochař podle všeho tvořil svůj relief podle obrazu, který $1^1/_2$ století po smrti básníkově byl všeobecně pokládán za správný. Veliká škoda, že fresky se nezachovaly nepoškozeny, takže dojem obrazů je velmi porušen. Obraz v Rimini je prý zachovalejší než onen Ravennský. *A. Mský.*

Fr. Amant:

Rodná chatka.

Rodná chatko přemilá,
jež jsi štěstí pěstila
k tobě láska do srdce mi
vstoupila.

V tobě drahá matička
líbala mě na líčka
a tatíček dělával mi
koníčka.

V tobě dědouš s babičkou
dobu dětství kratičkou
zlatili mně milé mládí
písničkou.

Nechať bylo jakkoli,
po cestičce u poli
pospíchal jsem z tebe vesel
do školy,

Tady v dálné cizině
musím myslet jedině
na tebe, má chatko, v drahé
otčině.

Rodičům svým v objetí
chtěl bych blahem zapěti,
že jen doma štěsti může
zpučeti.

Dante Alighieri:

Řeka světla.

Já viděl světlo ve podobě řeky
hořících v blescích mezi dvěma břehy,
setými květů divuplných vděky.
Šly z řeky živé jiskry plné něhy
a se všech stran padaly mezi květy,
jako když rubín vroubí zlata šlehy.

Literatura.

ČESKÁ.

Letorosty. Sborník „Družstva přátel studia" v Praze. Svazek třetí. V srpnu 1921. S přílohami: J. Havlíček, Krajina, L. Süss, Vesna, A. Wachsmann, Svatá Veronika. Pořádá Ladislav Kuncíř v Praze, IX., 394.

Družstvo přátel studia, jehož „účelem jest těžiti duchovně z kulturních odkazů minulosti, uložených v knihách a dílech umění, i z tvoření soudobého" a jež „za tím účelem shromažďuje díla literární i umělecká, stará i nová, oznamuje je, nevydaných publikuje a rozšiřuje, pořádá schůzky a rozpravy kulturní a pomáhá těm, kteří o dobrých dílech pracují neb studiem se zabývají" uveřejnilo v třetím svazku „Letorostů" celkem 19, a to od čísla 30 až do 49, delších nebo kratších statí a článků, pojednávajících o rozličných thematech starších i novějších, z nichž většina je překladem nebo výtahem z děl francouzských kruhů katolických. Snaha tato zajisté jest chvály hodná, poněvadž úmyslem jejím jest do náboženské lhostejnosti českých srdcí a to zejména do srdcí lidí intelligentních, přilévati francouzského ohně a francouzské mystiky, jimiž by zájem pro katolicismus u nás se živil a posiloval. Bude-li však skutečně tomu tak, jest, alespoň dle mého názoru, velice pochybno, poněvadž duše francouzského člověka, čímž rozumím národní rys a ráz francouzské společnosti vůbec, se značně liší od duše českého člověka a zvláště od duše intelligentně liberálního českého vzdělance.

Aby mi ovšem dobře bylo rozuměno, musím dotknouti se jedné známky pravé církve Kristovy a to katolicity. Církev Boží je nesporně katolickou právě tak, jako jeden Bůh vládne vesmíru, ale při této katolicitě nestírá vlastního rázu jednotlivých národů. Proto, ačkoliv církev všude hlásá stejná, neměnitelná a pevná dogmata, přece nábožnost u každého národa co do jednotlivých odstínů jeví se různě. Tolik alespoň jest jisto, že Ital, Španěl i Francouz, byť věřili v tatáž dogmata jako Němec a Slovan, přece v projevech zbožnosti se liší, poněvadž církev ve své katolicitě každému z nich ponechala vlastní a národnostní ráz. Z toho však nezbytně a důsledně plyne, že co při francouzské zbožnosti je čistě francouzského, nehodí se pro duši českého člověka a také obráceně, či že odstíny a rysy zbožnosti a zejména mystiky, jež mají svůj půvab a svoji přitažlivost ve Francii, nemívají ani jednoho ani druhého v Čechách. A tím jedině se dá vysvětliti, že francouzský katolicismus a francouzská mystika nenalézají u Čechů, mimo několika vyvolenců, širšího zájmového pole a nelákají široké vrstvy lidové. Jest v nich něco stále nám cizího . . .

Tolik považoval jsem za nutno hned z počátku poznamenati, prve než rozebéřu jednotlivé statě nahoře připomenutých Letorostů. Jsou zajisté jich myšlenky krásné a ušlechtilé, vznešené a provanuté vnitřní silou katolicismu, ale při tom přece českému srdci částečně cizí a jaksi neznámé. Proto nedím, že myšlenky tyto, i při své lepé, ladné, ba až unylé formě, mají asi málo opravdových čtenářů, kteří by jimi dali se unášeti silou, jak vskutku pro svou niternou cenu by zasluhovaly.

První obrázek, líčící tragický osud ruské carské rodiny v Jekatěrinburce z péra G. Iliardova, jenž byl vychovatelem zavražděného careviče, jest nejen dokladem přísně historickým, ale i scénou, mocně nitrem otřásající. Různá poučení, vpletená do vypravování, a seznamující s některými zvláštnostmi nynějších ruských poměrů bolševických osvětlují a zdůvodňují, proč rodina Romanovců musila zhynouti smrtí tolik zločinnou. Psáti však o naprosté jich nevině, myslím, že je předčasno, neboť vznik světové války a vina těch, kdož ji rozpoutali, není posud uspokojivě rozřešena tak, že vlastně nevíme, kdo tíhu všech její obětí vzal si na svědomí.

Potom následuje pastýřský list biskupů českomoravských ze dne 19. března 1921, jenž při příležitosti svatojosefského jubilea filosoficky

rozebírá příčiny nynějšího zla ve společnosti lidské vůbec a v zemích československých zvlášť. List vyznačuje se hlubokými náboženskosociálními pravdami tak, že nazvati ho lze nejlepším sociálním dokumentem církevní snahy o opravdovou obrodu našeho národa. Škoda, že česká veřejnost tolik málo si ho povšimla. Počítám uveřejnění jeho v Letorostech za čin dobrý a za jich opravdovou okrasu.

Totéž skoro dá se říci o kratičké stati dr. Alfonsa Neubauera, profesora jičínského, nadepsané „Studium", kde tento vzácný laik, proniknutý skrz na skrz velikostí katolicismu a jeho vnitřní náboženskou přesvědčivostí, podává hotový učební rozvrh pro budoucí katolickou střední školu.

Velmi pěkný je také příspěvek Jiřího Karáska ze Lvovic o Juliu Zeyerovi k dvacátému výročí smrti velikého a katolicky cítícího tohoto českého básníka, protože s mistrnou nestranností snaží se vysvětliti a zdůvodniti náboženské přesvědčení a hlubokou zbožnost Zeyerovy duše.

Středověkou milou naivností dýší: „Nejstarší akta o svatých Kosmě a Damianu", přeložená z řečtiny a „Život svatého Solenna, biskupa Chartresského" přeložený z latiny, kteryžto způsob vypsání životů svatých dochází u všech západních národů v poslední době značné obliby, jak toho dokladem je překrásné německé dílo P. Hildebranda Bihlmeyera O. S B. z Beuronu: „Vom Leben und Leiden unserer lieben Heiligen", vycházející v lidové úpravě od r. 1917 v Celovci nákladem svatojosefského knižního bratrstva a jež by zasluhovalo, aby i náš český katolický lid v českém překladě seznámilo nejen se životy svatých, ale zvláště s jich poetickými a k nebesům povznášejícími skutky. Tím by zajisté mnoho se přispělo k oživení víry u těch, kdož posud nepropadli úplnému materialismu a nešlechetnému egoismu.

Z básní uvádí se v připomenutých Letorostech pouze: „Touha návratu" od J. Karáska ze Lvovic, jejíž moderní sloh i obrazy nutí k přemýšlení každého, kdo chce pochopiti základní její myšlenku a analysovati jednotlivé náměty s jich provedením.

Ostatní sbírky čísla: León Bloy: Listy z mládí, G. K. Chersterton: Uctívání boháčů, A. Hello: Ježíš, G. K. Chersterton: Latinský klam, Ad. Retté: V Paray-le-Monial, G. K. Chersterton: O prohibici, Abbé Alfr. Monnin: Farář z Arsu a La Salette, Chrám Panny Marie La Salettské v Suresnes u Paříže, Agathon: Katolická renaissance, H. D. Noble: Nadpřirozené působení při obrácení Arnošta Psichari na víru a J. Barbey d' Aurevilly: Pascal, jsou skoro vesměs překlady z francíny, jichž účel dá se shrnouti v celek: seznámiti čtenáře s katolickými proudy západními a nadchnouti duši jeho vanem i silou katolicismu.

Pěknou myšlenkou jsou slova ve článku: „Nadpřirozené působení při obrácení Arnošta Psichari na víru": „Jakmile člověk počne přemýšlet a odříká se na okamžik hmotnosti smyslů a pomíjitelnosti světa, dává si otázku o svém poslání, příčině svého bytí, účelu svého konání. Potřebuje rozřešení a hledá je v podrobení duše, jež touží spatřiti pravdu, aby ji následovala", poněvadž jednak líčí psychologický proces konvertitův a jednak naznačuje, proč někteří intelligenti přes všecka svá studia pohrdají církví, vírou, Bohem . . .

Konečný tedy soud o třetím svazku Letorostů je příznivý. Je to kniha vážná, místy hluboká a cenná. Kéž by nalezla dle této své ceny i hojnost čtenářů, zvláště z řad liberální intelligence! Jistě by v mnohém srdci zasila símě dobra, z něhož by pak vypučel květ křesťansko-katolické víry. Za to obrazové přílohy neuspokojují. Antonín Votka.

O. Ivan: **Hvězda mořska** (Gospa od Škrpjela). Z různých pramenů. Třetí, doplněné vydání s obrázky. Kroměříž 1921. Cena Kč 5.

Už před lety budila zájem českého čtenářstva kniha Ivanova o poutním místě u Kotoru, kde hlavně námořníci uctívají „Paní z Útesu", pro niž nasypali ostrůvek a na něm postavili chrám s nalezeným vzácným obrazem, k němuž shlížejí při nebezpečných svých plavbách po moři. Ctitelé Marianští rádi si přečtou dějiny této Hvězdy mořské, Vítězné Ochrany Boky Kotorské. K dílu připojen Chvalozpěv s odpustky, pojednání o Apoštolátu

sv. Cyrila a Methoděje pod ochranou P. Marie, v jehož prospěch kniha nákladem vlastním vydána (v Kroměříži 1921). Následuje životopis Dr. Ant. Cyrila Stojana, bisk. Jur. Strossmayera a arcib. sarajevského Dr. Jos. Stadlera, jejichž činnost s úctou ku Hvězdě mořské a s Apoštolátem souvisí. Kniha ukončena Slovanskou hymnou K. D. Lutinova. Cena 5 Kč jest velmi levná, neboť k obsahu připojeno několik pěkných illustrací. Liga † 12.

Rex Beach: Ničema. Z Anglického přeložil Ivan Schulz. Nákladem Jos. R. Vilímka. Cena Kč 36.

Americký, českému čtenářstvu posud málo známý autor Rex Beach předvádí v tomto románu hrdiny nejrůznějších společenských tříd, jako Davida Anthonyho, krále železnic, syna jeho, výborného footbalistu, ale jinak člověka líného, hýřivého — ničemu — jenž v opilém stavu byl bez haléře z Nov. Jorku zavezen lodí do Panamy pod cizím jménem. Zde zatčen, vězněn španělským soudem, ztýrán, ale vysvobozen paní Cortlandtovou, která s bankéřem manželem zde má velký vliv. Věrně mu slouží negr Allan, s mnohými se tu seznámí přáteli, stane se průvodčím vlaku a později úředníkem. Otec pozoruje syna, ale odepřel mu pomoc, aby se sám postavení dopracoval. Na lovu seznámí se Anthony s Chiguitou, dcerou vlivného Španěla Garavela, tu si zamiluje, hledá ji po španělském způsobu a s ní na plese oddán zatím civilně, když slíbil, že se později také oddati dá církevně. Nevolky zasahuje i do voleb v Panamě a když intrikami nepřátel na něm lpí podezření z vraždy svého dobrodince Cortlandta, jehož paní se do něho zamiluje, objeví se otec, aby syna odvezl i s choť. Román vyniká novostí látky, mistrným provedením, láskou k přírodě, bohatým slohem, místy i humorem. Je to obraz společenského života amerického na rozhraní latinské a anglosaské Ameriky, kde líčen i dokonalý plod lidského důmyslu, průplav panamský. Překlad je pečlivý. r.

Krásná Ulana. Románek. Napsal J. J. Kraszewski. Přeložila Jarmila Trnková. Vydalo Zemědělské knihkupectví A. Neubert v Praze. Cena Kč 10—

Statkář Tadeáš zamiluje se do své poddané Uliny, ženy hrnčíře Oxenije, která má dvě děti. Krásná Ulina po krátkém odporu se poddává, když manžel prodlévá na cestách a později za podivných příznaků umírá. Ulina miluje „šílenou, nespoutanou, nepochopitelnou“ a rozumí se hříšnou láskou. Dostaví se výčitky svědomí, statkáři zapálen dvůr a když se odklonil od Uliny, tato volí dobrovolnou smrt. „Ubohá Ulina se pokřižovala, obrátila tvář směrem ke kostelu, pak učinila znamení křížem někam do širé krajiny, směrem, kde její děti dlely a pohlédla znovu směrem k osvětleným oknům.“ (125.) Příběh prý vážen ze skutečnosti, z vesnice rusínské. Krásný kraj, rázovitý lid v Podkarpatské Rusi líčen tu mistrovsky. Ulana hlubokého citu, vášnivé lásky, která nemohla snésti nevěru slabošského hrdiny, budí soustrast, i když se jí poklesky nemohou odpustiti. Už dříve „Krásná Ulana“ byla přeložena do několika jazyků jako umělecký výtvor slavného polského spisovatele. Liga † 12.

Cesta k míru duše. Sepsal P. Lehen T. J. Přeložil P. Gunther Schösler O. S. B. II. vydání, v Brně, nákladem Občanské tiskárny, 1922, stran 359, cena nev. 10 Kč.

Již starověký Otec, svatý Jeroným říkával: „Žíti bez četby je smrt.“ U nás není jistě potřebí naříkati, že by se málo četlo, ba naopak čte se příliš mnoho a čte se vše, co přijde pod ruce. Často se vymlouvají takoví čtenáři, že se nepokazí, že čísti mohou vše, ač přece nikdo, kdo okusuje med a přichvaluje si jeho sladkost, nelízne si jedu, anebo žádný cestující, který vstupuje na alpské velikány, nestoupne si někam ku srázné stráni, kdež ví, že ho každý chybný krok svrhne do propasti. K dobré četbě přísluší tuto oznámená kniha, která chce býti, jak žádá od podobných knih velký světec Borgiáš, „stupínkem k nebi“.

Lehen je znám jako autor této jediné knihy, která je rozšířena po celém kulturním světě v přemnohých vydáních. Pravý mír duševní vidí v naprostém sebeodevzdání božské prozřetelnosti, k čemuž dopomůže pravá nábožnost. Udává prostředky, jimiž můžeme zachovat i klid duševní,

poučuje o úzkostlivosti, radí, jak ji léčiti Rozjímavá tato četba měla by míti v každém čtenáři výsledek, jak si ho určil velký vojevůdce španělský Gonzalo, který měl heslo: „Raději tisícekráte zemříti, než jíti krok zpět" — ovšem tuto rozumíme v duševním životě. Ignát Zhánělí.

Em. Jan Šarapatka. **Pěšinky se rozcházejí.** Románky. Vydalo Zemědělské knihkupectví 1922. Cena Kč 10.

Šest krátkých novel obdrželo knižní název dle druhé práce. Na prvém místě dle hodnoty jest „Lásky hra", kde nevěsta se vydává za chudou švadlenu, aby vyzkoumala nápadníka profesora. Na posledním místě jest rozčarování" ze života komptoáristky, která skutečně rozčarovala svým dobrodružstvím ideálního staršího muže. Jiná Novelka odehrává se v lázních, jiná zabíhá do let studentských, jiná při návštěvě venkova. Většinou vzpomínky. Všechny jsou lehce a plyně vypracovány a jednají o záchvěvech a tužbách srdce. Mezi omladinou dojdou uspokojení a mladou mysl mile osvěží.

F. X Svoboda: **Černý komediant.** Příběhy, obrázky. Vydal Jos. Vilímek v Praze. Cena Kč 35.

Ve spisech F. X. Svobody (39 dílů) vyšla dlouhá řada prací tohoto spisovatele. V tomto svazku delších a kratších obrázků jest šestnáct z rozličné doby. Sbírka nazvana dle loutkaře, jenž hrával na nineru ve Mníšku dětem i dospělým rozličné písničky. I tyto drobné obrázky mají zvláštní, podivnou notu, že hned ani nevycítíme, jsou-li veselé nebo smutné. Jednají o oklamaném hajném, nešťastném manželství, o smutných námluvách, tajemném podvodníku, lehkomyslné sestře, chytrém sedláku, podivínském plukovníku, dohazovači atd. Jsou pěkně vypravovány. Četli jsme je už jinde, ale ve sbírce opět se uplatňují. Jsou to jako výseky života, vyznívá z nich životní pravda. Jednají mnohdy o věcech obyčejných, jichž si jiný nevšimne, ale jsouce pěkně vypracovány, mile zabaví Tu a tam si musí čtenář konec domysliti. Některý obrázek jest pěknou humoreskou jako „Krejcar", „Po vzoru předků". Hodí se i do lidových knihoven. Liga † 12.

Kazatelna. Dva cykly postních řečí. Fr. Kašpar: Útěchy Ježíšovy v pašijích a Josef Šmejkal: Kristus Ukřižovaný.

Co rok přináší „Kazatelna" cyklus oblíbených postních kázání (Melkových, Bělohlávkových, Vaňkových a j.), která potom vycházejí knižně, v tomto ročníku jsou dvoje, kratší a delší Kašparovy jsou jako osnovy k širšímu provedení nebo jako promluvy ranní, o Marii, Petrovi, Janovi, Šimonu Cyrenském, Veronice a kajícím lotrovi. Podány hlavní rysy těchto osob a hned přidáno naučení. V druhém cyklu Jos. Šmejkala probírán Kristus ukřižovaný ve své moci a moudrosti, jako vzor oběti, vzor víry, vzor lásky, vzor poslušnosti, vzor trpělivosti, vzor smrti (Velký pátek). Všechna kázání jsou jasná, populární, v lahodné řeči, s hojnými citáty. Mimo to „Kazatelna" vydala Jan t Machovce „Poklad na Golgotě" (sv. XXIX.), jednající po úvodní předmluvě o poslušnosti, lásce, oběti, trpělivosti a naději. Hodí se pro posluchače prosté i inteligentní.

LITEVSKÁ.

Litevský misionář Kaulakis, jenž byl delší dobu na Kavkazu a jenž znalostí mnohých jazyků si velikou zásluhu o prospěch misií získal, vydal knihu pod jménem **Kaukazya.** Působil tam skoro u všech tamějších obyvatelů s utěšeným prospěchem P. Kaulakis Dělá rozdíl mezi Kavkazem a Kavkázií Kavkaz jest pohoří v západní Asii, na jihu od Persie a Turecké Armenie. Kavkázie patří však ruské vládě a leží mezi Černým a Kaspickým mořem, majíc po obou stranách pohoří Kavkazu. Kavkázie jest rozdělena na Cis- a Trans-Kavkázii a obsahuje 472.554 km², na nichž žije asi deset milionů obyvatelů. Země jest Kavkazským pohořím od severovýchodu k jihovýchodu proniknuta. Z řek jmenujme Manič, Kuban a Rios, kteréž se vlévají do Černého moře, Kuma, Terek, Kolza, Samar Kura s Arasem vlévají se opět do Kaspického moře, tyto řeky jsou všecky splavné, avšak jen na krátkém prostranství. Jsou tam též jezera, avšak toliko v Arménské vysočině, z nichž jest největším a nejdůležitějším Gekča čili též Sevanga

1725 m nad mořem. Podnebí v Kavkázii jest velice rozdílné, v Transkavkázii v celku mnohem teplejší než v severním Kavkazu. Zimní doba jest ponejvíce velmi ostrá, léto však jest horké. P. Kaulakis, jenž tam řadu let pobyl, podává tento úsudek Zeměplody jsou dosti hojné a to v první řadě na kovy. Nafta zvlástě v okolí Baku. Dále se tam daří veškeré druhy obilí. Louky jsou velmi výnosné a to až po sněžní hranici. Na vysočinách různá, dravá zvěř. Největším souženim, píše P. Kaulakis, jsou tam kobylky a různé druhy hmyzu. Hlavní výživou jest chov dobytka a zemědělství, dále hedvábnictví, honba, rybolov, pěstování čaje a tabáku. Průmysl ještě schází, vyjma mečířství, zlatnictví a čalounictví a evropské továrny na železo a lana, předení vlny, pak na stearin a kůže Obyvatelstvo jest pestrá směsice, mluví se tam asi 70 řečmi, jsou tam Rusové, Gruzíni, Arméni, Tataři, Kabardini, Osseti, Čečeni, Abasírové, Němci, Vlaši, Řekové, Češi, Poláci, Litvíni atd.

Josef Šeřík-Vitínský.

ČÍNSKÁ.

Spis „Nillaka-jama", vyšlý v Thai-pe s ruským a anglickým komentářem, líčí obtíže misionářů ve Fokii, práce jest velmi veliká a výsledky nepatrné. V poslední době však, když se misionář s lidem lépe seznámí, dochází práce jeho utěšených výsledků. Fokie (Fukie) jest provincií v jihovýchodní Číně u moře naproti ostrovu Formose a od tohoto 140 km širokou cestou oddělena. Měří 123.000 km² a jest na západě hornatou. Hory Feng-šu-išan 650 m vysoká a Vu-ji šan 1500 m jsou úplně zalesněné. Hlavní řeky Fokie jsou: Ming-kiang a Kiulung kiang. Břehy velice rozpolceny, jest tam mnoho zálivů a četných ostrovů, z nichž jmenujeme pouze Haitan. Země fokijská jest velmi pečlivě vzdělávána a proto, vzdor malé úrodnosti, učiněna velmi výnosnou. Plody Fokie jsou čaj, cukr, kafr, rýže, této poslední však málo, na západě je hojně dříví. Průmysl sestává hlavně z porcelánu, hrubého sukna, papíru a železného zboží. Fokie čítá na 23 miliony obyvatelů, z nichž to jsou nejlepší námořnici z celé Číny a pohříchu, mnoho z nich stalo se mořskými loupežniky. Hlavním městem jest Futčau. — Thaivan (Formosa) jest teď japánský ostrov v Čínském moři jihovýchodně od provincie Fokie a od této Fokijskou (též Formosa) zvanou cestou, průměrně 130 km širokou, úskalími a ostrovy oddělen s Pescadoras 34.974 km² se třemi miliony obyvatelů. Od severu k jihu v tak zvaném Mont-Morrison 4115 metrů výšky dosahující, lesem hojně porostlého pohoří, jež dělí ostrovy v rovinu na západní stranu a hornatou část příkře k moři spadající na stranu východní. Podnebí jest vlhké a horké, na břehu jsou četné sopky a sírové prameny jakož i častá zemětřesení. Thajvan či též Formosa jest velmi úrodnou zemí na ovocné stromy, čaj, rýži, luskoviny (hrách, čočku, viku), kukuřici, kafr, cukr, též skýtá množství stavebního dříví Divoká zvěř četně též zastoupena. Dále jsou tam bůvoli, pak krátce okřídlené druhy ptactva, létací psi, z nerostů síra, kamenné uhlí a veliká ložiska měděné rudy. Thaivan čili Formosa patřila Číně, avšak roku 1895 byla tato země odstoupena Japánu a hlavní město Thaivan, nyní Thai pe. Thaivan i Thaipe jsou s městy Takau, Tam-sui a Ki-tung Evropanům otevřena. Západní a severní část Thajvanu jest přistěhovavšími se tam Číňany, východní část dle spisovatele tohoto spisu dosud praobyvateli thajvanskými obydlena, dle řeči a způsobu jsou tito obyvatelé příbuzni Malajům a Evropanům jsou velice nepřátelští, evropský misionář jest samo sebou u nich takřka nemožný, misionářů japonských aneb čínských se dosud nedostává.

Josef Šeřík-Vitínský.

KANARESITSKÁ.

„Tumbudra" jest název knihy, vyšlé v Madras City v kanaresitském jazyku s vysvětlivkami anglickými (with English explications). Zmiňujeme se ve „Vlasti" o ní, poněvadž jedná též o misiích katolických v lenním (vasalním) státě Mysore (vyslov Majsor). Mysore (Indian-British-Vassal-State) náleží anglické vládě a jest 72.351 km² velký a čítá na 6 milionů obyvatelů. Jest to země hornatá a plochá, průměrně 700 m nad hladinou mořskou, k západu a východu od pobřeží oddělena četnými, osamocenými, 500 m

dosahujícími kuželovými stráněmi, na nichžto se z větší části hrady nalézají. Nejvyšší „Mutajna-gire“ jest vrch 1930 m nad hladinou mořskou. Řeky Kavery, Tumbudra a přítoky Pennaru jsou nejznámějšími. Mysore má mnoho umělecky zařízených jezer, do nichž se pouští voda, též hojně hustých lesů a jest velmi úrodnou zemí. Z plodů, jež skýtá, jsou rýže, proso, olejnaté rostliny, sesam, bavlna, káva, velmi užitečné dřevo zvané teak (vyslov týk) a sandel, druhy palem atd. Ze zvěře jsou tam tygři a leopardi (levharti), dále jedovatí hadi, pak železné a jiné rudové doly. Obyvatelé jsou nejvíce Indové (Hindu) a mluví kanaresitsky, přesně v samém Mysore jest na dva miliony mohamedánů, křesťanů se již rozmnožilo přes třicet tisíc. Jak mohamedáni, tak křesťané živí se ponejvíce zemědělstvím. Přesný Majsur (Mysore) jest rozdělen na 3 oddělení: Nagar se třemi kraji, Nandidrug též se třemi kraji a Aštagram se dvěma kraji. Sídlem indo-britického hlavního komisariátu s indo-britickou zálohou jest Bangalur při dráze do Madras—Bombaye. Madras jest předsednictvím indo-britické říše jižní Indie, celý vasalní stát Mysore počítaje v to i území jiné, měří 390.551 km², tedy o 318.200 km² více než u přesně výše popsaného, původního Majsoru s třemi sty čtyřiceti miliony obyvatelů, tedy o tři sta milionů více než původní stát Mysore. V celém novém zvětšeném státě je teď na 3 miliony mohamedánů a na 2 miliony křesťanů. V lesích a úvozích žije ještě několik milionů nevzdělaných kmenů, původních to obyvatelů; zde by byla pro celá sta misionářů ohromná práce. Město Madras má universitu se sbírkami, znamenitou hvězdárnu se sídlem anglického biskupa, různé učebné ústavy pro Indy, mohamedány a křesťany. Přístav Bengálský jest nejznamenitějším přístavem Asie. Madras City leží na břehu Koromandel na zálivu Bengálském, jest zde veliký, umělecký přístav s pevností Sv. George, jádro města Madrasu se sídlem vrchností a konsulátů. Podnebí jest pro Evropany zdravé. Obyvatelů má Madras přes šestsetasedmdesát tisíc.

Josef Šeřík-Vltínský.

Literární obzor.

Katol. časopisy na Slovensku: „Slovák“, deník a týdeník, v Prešově „Slovenská Pravda“, v Nitře „L'udová politika“, v Bratislavě „Slov. l'udové noviny“. Odborné časopisy: v Žilině „Slovenský kresť. socialista“, „Hlas slovenských železničiarov“, v Trnavě „Slovenský rol'ník“. V Trnavě „Mládež“ vychází měsíčně, v Trnavě „Tatranský Orol“. Čistě náboženské časopisy: „Sv. rodina“, „Král'ovna sv. růženca“, „Serafínský svet“, „Hlasy z katol. misií“, „Posol Božského Srdca“. Nepolitická jest také „Katolická jednota“ pro členy Katol. jednot.

Proti špatné literatuře vyvíjí Německo horlivou činnost v potírání nevhodných spisů pro nedospělé. V říšském sněmu podán návrh k zavedení zvláštních soudů k sestavování listin závadných knih a vyobrazení, jež by mohla ohroziti mravní, duševní nebo tělesný vývoj mladistvých osob nebo předrážďovati fantasii nedospělých a působiti tak na jejich zesurovění a znemravnění.

Kříž (La Croix) založen byl r. 1883. Rozvětvil se, že v 70 departementech vychází jako týdeník. V Paříži sluje Poutník (Le Pelerin). Těchto týdeníků co neděli tiskne se 600.000 exempl. V Lille vychází třikráte týdně. V Lourdy mají svůj Kříž.

V Praze vychází 674 českých a 83 německých, 4 ruské, 3 francouzské, 1 anglický a 3 esperantské časopisy.

Brněnský „Den“ slaví prvé desetiletí svého trvání. Byl založen ministrem Šrámkem a jest značně rozšířen na Moravě a ve Slezsku.

Nová katol. edice: Sešity poesie, již počal vydávati Boh. Reynek v Petrkově u Něm. Brodu. Zatím obsahuje jenom překlady.

Ruský časopis v Praze. V Ottově nakladatelství vyšel objemný dvojsešit starého ruského časopisu „Ruskaja Mysl" na rok 1922, který se přestěhoval ze sovětského Ruska do Prahy, aby tu zkoušel své existenční štěstí, dokud se poměry ve vlasti neupraví. — Časopis navazuje svým obsahem na přerušené kulturní poslání ve vlasti, zajímá se však hlavně o dnešek nešťastné země, neboť „Ruskaja Mysl" chce „poznati a produševniti v nejhlubším úpadku toto vzkříšení Rusi, jejího věčného a zároveň živého obrazu," jak čteme ve starším programu red. P. B. Struveho. V dnešním pražském velmi objemném svazku nalezne čtenář mnoho obsažných statí.

Náklad německých časopisů. Vychází jich v Německu 3660, exemplářů přes 100.000 má 28 listů, do 100.000 má 53 časopisy, do 50.000 celkem 555, do 10.000 čísel 583 listy atd.

Libuše a Matice přihlásily se opět k životu (6 knih za 27 Kč). Kdysi zaujímaly pěkné místo v literatuře, ale později poklesly.

Kosmákův „Chrt" vyšel ve čtvrtém vydání, což jest opravdu zvláštnost. Nyní má uměleckou obálku a zdařilé ilustrace Rélinkovy.

Nejčtenější druh literatury v Německu. Největšího úspěchu dosahují knihy, které mluví o budoucí odvetě a budoucím vítězství Německa. Taková kniha Autenriethova „Tři příští války" vydává se již v několika vydáních a přes 220 tisíc výtisků zaplavilo říši. Ujišťuje se v ní, že Německo v příštím konfliktu Anglie s Japonskem, po př. s Amerikou nesmírně zbohatne dodávkami zbraní; aby posléze samo stalo se rozlohou větší, hospodářsky bohatší a vojensky silnější, než kdykoli před tím. Jednou takovouto knihou je kniha téhož autora „Soudný den", prorokující zkázu Francii; nebo kniha majora Solfa „1934 vzkříšení Německa". V této brožuře nastiňuje se do podrobností plán, jak připraviti příští válku.

Literární činnost svat. Otce Pia XI. obsahuje 60 vědeckých prací a knih. Seznam jejich uveřejnil P. Silvius Vismar O. S. B. Velká část pojednání vyšla ve Věstníku lombardského ústavu pro vědy a písemnictví, v Giornale storno della letteratura italiana di Novati e Reiner a v Archiv. Storico Lombardo. Sv. Otec byl také redaktorem a hlavním spolupracovníkem po stránce umělecké a historicko-kritické časopisu S. Carolo Borromeo. Má také bohatou literární činnost za sebou, že mu plným právem patří titul papež-vědec.

Nové sbírky časových promluv „Katolík po světové válce". Cena Kč 8·—, z péra Ant. Müllera, vydalo nakladatelství V. Kotrby, Praha II., Pštrossova ul. č. 198. — Známý autor oblíbených časových brožur snesl v této své poslední práci bohatou látku poválečnou z oboru náboženského, kulturního, sociálně-společenského i politického, a doplniv ji podrobnou nejnovější statistikou domácí i cizí, zpracoval ji ve formě náboženských přednášek, hodících se jak pro kostel, tak do spolkových schůzí v každé roční době. Obsah: Mamon, zlost, požívačnost, touha po štěstí, milosrdenství, pohlavní čistota, autorita a právo sebeurčení, útrpení pro Krista. — Tuto výtečnou homiletickou pomůcku vřele doporučujeme všem katolickým pracovníkům i laikům.

Literární cena 50.000 franků. Řecký milionář Basil Zabanov, jenž za války stál v Řecku na straně dohody a za to dostal od Francie velkokříž čestné legie, zřídil nyní ve Francii velkou literární cenu. Každého roku bude z ní udělováno 50.000 franků za nejlepší román. Byla sestavena porota, jejíž předsednou je Paul Bourget, a která nazvala toto nadání „Velikou cenou Balzacovou".

Družstvo Přátel Studia za dva roky vydalo 20 děl a 3 sv. Letorostů, 10 děl nových je v tisku a na jiných pracováno. Zde vyšly Jiřího Karáska ze Lvovic Legenda o ct. Marii Elektě, román Ženatý kněz, Knihy slavného sv. Františka a jiné.

⊙⊙ ⊙⊙

Z našeho života.

† **A. B. Šťastný** zemřel 24. března ve Vršovicích. Nar. 30. července 1866. Záhy obrátil se na pole beletristické a od r. 1883 psal povídky pro dospělé i mládež. Samostatně vydal na 100 pohádek, povídek, humoresek a románů. Byl dobrým spisovatelem lidovým. Nemaje jiného výnosného zaměstnání, zakusil dosti strádání. Pochován 28. března na Olšanech.

† **Farář František Gogela.** K úmrtí jeho dodáváme, že studoval mineralogii, zoologii, ale zvláště květenu. Tuto popsal z Valašska, Karpat, z Lyse Hory, Místecka, Javorníka, sv. Hostýna, od toku Rusavy atd. Jedna růže v Bezkydech nalezená sluje růže Gogelova. Také psal německy.

Učený dominikán **J. V. de Groot,** prof. státní university v Amsterodámu zemřel a byl slavně pohřben. U hrobu mluvil rektor university a pohřbu se zúčastnilo zástupitelstvo s purkmistrem.

Profesor **dr. Schlich,** chirurg a spisovatel německý v Berlíně, zemřel 7. března. Od něho pochází spis „Problém smrti", v němž se vyslovil o nesmrtelnosti duše, a který před nedávnem vydalo knihkupectví Kotrbovo v Praze.

Otakar Ševčík sedmdesátníkem. Narodil se v Horažďovicích 22. března 1852. Studoval na Pražské konservatoři, působil u divadla Prozatímního v Praze, ve Vídni, v Rusku. Vrátil se jako profesor do Prahy. Z jeho školy vyšlo mnoho vynikajících houslistů (Em. Ondříček, J. Kocián a j.). R. 1920 odejel do Ameriky, kde pracoval na dokončení velikého paedagogického houslového díla, jež vyjde v New. Yorku (17 svazků).

Jubileum 25 let jako vicerektor v Praze v semináři slaví kons. rada **Karel Tannert,** redaktor diec. direktáře, autor praktických příruček liturgických.

Šedesátiny oslavila 23. března **Gabriela Preissová** nar. v Kutné Hoře. Psala ze Slovacka, z Korutan, z Čech četné obrázky, divadla („Gazdina roba"). Knižně vyšlo od ní mnoho sbírek („První obrázky ze Slovácka", „Má alej", „Bludičky", „Dědicové" a j.).

PhDr. Josef Kratochvil, vrchní zemský a universitní knihovník, náš přední katolický filosofický spisovatel směru novoidealistického, slavil ve čtvrtek 9. března své čtyřicáté narozeniny. Je rodák z Dol. Kounic. Dr. Kratochvílovi voláme: Na mnohá leta!

Sedmdesáté narozeniny oslavil v březnu **Josef Strnad,** profesor, rodák z Hostivaře, žák Tomka a Emlera dějepisců. Věnoval se historii města Plzně, vydal „Paměti plzeňské Šimona Plachého", „Obyvatelsvo m Plzně dle jmen a národnosti až do války husitské", „Několik úryvků z dějin m. Plzně z dob před válkou husitskou" a j. Pracuje stále v archivu, který uspořádal.

Osmdesátiny starého vlastence **Josefa V. Pokorného-Plkulíka** připadly na 15. břez. Psal verše vlastenecké a satirické. Vydal knižně „S troškou do mlýna", „Padavky", „Nadarmo", „Bursa". Byl správcem kutnohorského sirotčince.

Pětadvacet roků minulo od smrti (15. března 1897) **Eduarda Jelínka,** spisovatele, jenž pěstoval styky Čechů s Poláky, Rusy a Jihoslovany. Napsal: Polské paní a dívky, Črty kozácké, Črty litevské, Ukrajinské dumy, Slovanské návštěvy a j.

VLAST

MĚSÍČNÍK PRO POUČENÍ A ZÁBAVU.

ROČNÍK XXXVIII. **KVĚTEN 1922.** ČÍSLO 8.

A. Simerská:

Ženy a děti různých národů.

Postavení ženy a dítěte! To jsou problemy důležité nejen v dnešní době, ale význam jich oceňován byl za všech dob a u všech národů. Nevím, jak lépe to objasniti, leč uvedu-li některé názory obsažené ve spisech Plutarchových. Z jeho úvah jasně vyzírá opravdová hluboká úcta k ženě, jako rovnocenné družce mužově. Snad tu úctu k ženám vštípila mu vlastní jeho žena Timoxena, paní sice vysoce urozená, při tom však prostá a opravdová, která pečlivě se starala o vychování svých dítek, tří synů a jedné dcery.

Plutarch ve svých spisech požaduje, aby matky samy své děti kojily, neboť tím úzce přilnou k dětem opravdovou láskou pučící z kolébky. Láska cizích ošetřovatelek bývá neupřímná a pokrytecká a tím trpí první zárodky povahy dítěte. Matka musí přihlížeti, aby dítě od první chvíle zvykalo pravidelnosti a přesnosti. V duši dítěte vtiskuje se lehce každý dojem, a později bývá nesnadno vyhladiti stopy dojmů špatných. Správně řízené vychování jest počátkem, středem, koncem a hlavní podmínkou lidského štěstí. Ze všech statků člověka nejcennějšími jsou vzdělání a dobré vychování. Neboť na příklad: bohatství jest cílem jen lichvářů z lidí zkažených; sláva i krása nemají dlouhého trvání; zdraví je neocenitelné, ale lehce ho pozbudeme; sílu zlomí nemoc neb stáří. Proto zbývá jen jediné skutečné dobro, osvícený rozum a ušlechtilý duch. Vedle toho jest třeba mládež otužovati tělesnými cviky, což má býti jakousi úsporou pro dobu stáří. Ženy mají vypěstovati u dítek lásku ku práci vlastním příkladem a laskavým povzbuzováním, nikoli bitím, hodícím se pro otroky. Přiměřenou prací rozvíjí se tělo i duch, jako květina mírně zalévaná. Po práci jest nutný odpočinek, osvěžení a zábava. Jádrem dobrého vychování však jest, aby rodiče vždy a všude předcházeli dobrým příkladem. —

Z uvedeného vidíme jasně, že názory učence před řadou století v ničem se neliší od názorů dnešní doby.

Jinak jest tomu se společenským postavením žen a dětí v různých dobách a u různých národů. Postavení ženy jako

manželky a matky opírá se většinou o staleté tradice, a jen málo jest zemí, kde práva žen a děti mohou se opříti o zákony. V přečetných zemích udržují se zákony, které staví ženu zcela do pozadí. Tak na př. v záležitostech majetkových žena odkázána jest na péči manžela; skoro nikde však není chráněna, zlíbí-li se muži majetek její poškodit nebo utratit. Podobně jest s právním postavením dětí. Většinou uznává zákonodárství otce za přirozeného vychovatele dětí Ve skutečnosti však péče o výchovu dětí spočívá v rukou žen, jen zákon toho neuznává.

Ženy většinou až do nedávné doby o zákony se nestaraly. Při normálním průběhu života vůbec jich nepotřebovaly.

Jen ženy pronásledované zlým osudem docházely k přesvědčení, že zákon jim neskytá dostatečné ochrany.

Poměrně nejlepší právní postavení mají ženy ve Skandinavii. Daleko hůře jsou na tom ženy v Anglii a ve Skotsku. Také v Irsku na př. otec určuje náboženství dětí, a jeho ustanovení jest závazné i po jeho smrti, třeba proti vůli matky.

V zemích románských sice ve společenském obcování galantnost mužů stala se příslovečnou, ale zacházení se ženou podle zákona není o nic lepší nežli u národů severních.

Proto v době nejnovější vystupuje vždy nápadněji určité hnutí žen u všech národů. Poněvadž tu však běží o hnutí duševní v přední řadě, na němž se jeví ráz národní, má hnutí to jinou tvářnost u Slovanů, jinou u Germánů, u národů severních neb u národů románských. První pohnutkou k tomuto hnutí žen byla číselná většina žen, které nenalézajíce zaopatření v manželství, počaly hledati samostatné povolání. Ku podpoře a pomoci těchto žen zakládány ženské spolky, které během času postaraly se o zřizování vyšších učilišť pro ženy.

Také university počínaly se zvolna ženám otvírati. V popředí tu kráčelo Rusko, kde již r. 1861 otevřena první vysoká lékařská škola pro ženy v Petrohradě. Pak následovala Francie, Švýcary, Holandsko, Anglie a Dánsko. V Německu a v Rakousku teprve r. 1900 otevřeny vysoké školy ženám.

Dnes postavení žen a dětí u různých národů vykazuje jen nepatrné odchylky, základní postavení téměř u všech vzdělaných národů je přibližně stejné, co se týče života rodinného a výchovy dětí; liší se však přece podstatně podle povahy toho kterého národa a proto v následujících kapitolách pohlédněme na postavení žen a dětí alespoň u některých cizích národů.

I.

Národové Asijští.

Postavení žen a dětí u různých drobnějších národů v Asii poutavě líčí známý náš cestovatel Em. Fait ve spisu „Středoasijští národové“. V knize té dočítáme se, že na př. u Sartů žena těšila se veliké svobodě a byla stavěna na roveň mužům, což dokazuje hlavně okolnost, že vdovy panovníků po smrti těchto vládly zcela samostatně. Také básnířky a spisovatelk požívaly zvláštního, zcela samostatného postavení.

Jinak ženy sartské žijí v harémech a smějí vycházeti jen zahaleny závojem, jako všecky mohamedánky.

Měla-li žena věno, z jeho výtěžku obstarává si šat a jiné potřeby, jinak jest odkázána na muže. Ženy zabývají se také prací výdělečnou. Hlavně pěstují bource, předou, šijí šat, pekou drobné pečivo, ba zabývají se i polní prací. Dívky tak od patnácti do dvaceti let mimo správky oděvu téměř žádnou práci nekonají.

Baví se hlavně hrou na dutaru, nástroj to citeře podobný neb na bubínek, a mnoho času prochodí po návštěvách.

Chlapci naproti tomu od deseti, dvanácti let již jsou přidržováni k práci v hospodářství a pracují odtud nepřetržitě do 30—40 let. Za to zase ženy ani v pozdějších letech v práci neochabují. I staré babičky po celé dny pilně pracují.

Hrubé práce v domácnosti druhdy vykonávaly otrokyně. Nyní najímány jsou k tomu služky, hlavně starší vdovy. Služka dostává za práci stravu a oblek, jen zřídka také nepatrnou částku na penězích ročně. Mnohdy služku zastává matka hospodyně, neboť provdané dcery nechovají žádné úcty ke svým matkám.

Ženy hlavně zabývají se dětmi a volný čas probesedují na návštěvách. Jen nepatrné procento žen umí číst a psát. Proto různá oznámení dějí se pomocí symbolických značek. Tak na příklad modrá nitka znamená smrt, přervanou nit života. Počítati ženy teprve nedovedou, i rozdělení roku na měsíce zůstává jim pojmem nejasným.

Muž je pánem v rodině. Vstoupí-li, vyžaduje slušnost, aby všecky ženy i děti povstaly. Sňatky neuzavírají se z lásky, nýbrž bývají smluveny od rodičů. Pokud žena nemá dítek, nesmí ani ze dvora vyjíti. Dítky jsou vítány, neboť se pokládají za odměnu dobrých skutků.

Podle mohamedánských zákonů může Sart míti čtyry ženy, z nichž nejstarší jest vlastní hospodyní. Mladší však zpravidla nechtívají se jí podrobiti.

Žena smí podle zákona opustiti muže, když jí týrá, pojme-li jinou ženu, aniž by jí to dříve oznámil, je-li muž stižen malomocenstvím neb jinou nevyléčitelnou nemocí. Rozvedená žena podrží dítky, otec však musí na ně platiti. Když by se však znovu provdala, má otec právo dítky požadovati. Žena rozvedená může se znovu provdati po třech měsících, vdova teprve po dvou letech.

* * *

Mnohem známější jest život žen v Indii.

Na severu bydlí vlastní Indové, na jihu Dravidové, kteří zachovali si nejdéle původní starobylý ráz. Ženy jejich vynikají sličností. Pleť má barvu světlé kávy. Vlasy mívají dlouhé, černé, často zkadeřené. Zvláště mladé dívky mají krásně utvořené rty a tmavé oči, mandlovitého tvaru, bývají velké a zářivé. Hlavním rysem povahy jest dobrosrdečnost. Jsou vedle toho i střídmé,

trpělivé, chápavé, avšak také velmi marnivé. I chudé ženy jsou ověšeny šperky. Na rukou mívají plno náramků až k lokti.

Také na nohou nad kotníky nosí zlaté neb stříbrné kruhy, a prsteny též na prstech u nohou. Jinak jest oděv jejich prostý a vkusný. Ženy nižších tříd mají krátké roucho spjaté na jednom rameni, tak že pravá paže jest volná. Bohaté Indky nosí prosté bílé řasnaté roucho, přes něž se vkusně přehazuje bílý šat, zvaný sari, který bývá lemován vyšíváním.

V nejstarších dobách ženy Indů požívaly úplné svobody, úcty i vážnosti. Manželství bylo posvátným a žena v rodině měla táž práva jako muž. Leč zavedením náboženství braminského postavení ženy velmi pokleslo.

Zaveden strašlivý obřad spalování vdovy s mrtvolou manžela. Původní jednoženství změnilo se v nejhorší mnohoženství. Muž neměl téměř žádných povinností k ženě a dětem, a proto mnozí oženili se třebas stokrát. Teprve když Anglie ujala se tu vlády, počala tento nešvar všemi prostředky potírati.

Bramanismus také porušil život společenský. Původně bývaly čtyry kasty obyvatelstva, ale nové náboženství způsobilo, že nyní je na 3000 kast. Kastovnictví v životě Indů jest největší mocí, ničí mnohdy i svazky rodinné a uvrhá v bídu bez počtu žen a dětí. Žena vyloučená třebas pro nepatrnou příčinu z kasty mužovy stává se vdovou, nesmí však znovu se provdati. Její dítky zůstávají ubohými sirotky.

Poněvadž náboženství brahminské přikazuje Indům postarati se o provdání dcer, což však jest spojeno s velikým nákladem, vyvinulo se strašné vraždění dívek hned po narození. Proto počet žen v Indii velmi poklesl, a dívky dnes zasnubují se v 8.—10. roce, a ve 13 letech se již provdávají. Proto žena u Indů zaujímá nízké, málo závidění hodné postavení.

Křesťanství snaží se v posledních stoletích zlepšiti postavení žen a dětí také v Indii. Ovšem nelze reformu provésti rázem, jisté výsledky jsou však již patrny.

Tak hlavně odstraněno skoro všude upalování vdov a útlých dětí. Přes to však postavení žen v Indii jest posud špatné. Žena nesmí bez svolení mužova vyjíti z domu, aniž vstoupiti do oddělení určeného mužům.

Tchýně zůstává do smrti paní v domě, mladá žena nemá tu žádných práv, ba nesmí ani muže svého osloviti v přítomnosti tchýně neb jiné starší ženy.

Vzdor všem útiskům však jsou ženy indické dobrými hospodyněmi a vzornými starostlivými matkami. Ony vychovávají i vyučují dítky, ač v poslední době zakládány jsou i školy, jichž dříve nebývalo.

I dívky bohatých rodin zůstávaly bez vyučování. Uměly jen to, čemu je matky naučily.

Teprve v předešlém století utvořil se v Anglii spolek, který vypravuje vzdělané ženy do Indie, aby se staly vychovatelkami a učitelkami bohatých dívek.

Poněvadž Indky jsou od přirozenosti velmi učelivé a bystré, vzdělání jejich rychle se rozvíjelo, tak že dnes mají domorodé lékařky, právnice, spisovatelky, které se starají o duševní probuzení a povznesení svých sester. Roku 1892 dr. Freany Cama, první z indických žen vystudovala v Evropě a složila doktorát mediciny na universitě bombayské, kdež se stala též chirurgem v nemocnici. Jejím příkladem povzbuzena řada jiných žen počala se usilovně vzdělávati.

Brzy založen ženský časopis „Přítel žen", jehož přispivatelkami jsou výhradně jen ženy. I samostatných spisů beletristických i vědeckých vydaly již indické ženy slušnou řádku.

A tak hlavně působením křesťanství ženy v Indii povstávají ze svého ponížení, aby se postavily na roveň ženám jiných vzdělaných národů. (P. d.)

Jan Voborský:

Tota pulchra. Všecka jsi krásná!

(Dle původního textu irského básníka Aubrey de Vere.)

Květného kouzla mroucí paprsk ztracený,
sladoučká píseň, která sluchu uniká,
toť, milí básníci, té krásy idól zlacený,
jejž opěváte, nadšení když srdce proniká.

Však ach — jak často rmutem hříchu zhyzděna
ta pomíjivá stopa kouzla a té nálady —
jak často skrývá tvář úsměvem zkrášlená
ztemnělý začátek, stín zla a věčné záhady!

Ty však, ó nebes vlídné světlo přečisté,
ty dechem milosti všech hříchů zbavené,
v Tobě se harmonicky všecko druží zajisté,
co k sobě vábí čisté duše blažené.

Co ducha povznáší a srdce kdykoliv
vždy k Bohu výš, ke světel zdroji zlatému,
Tvým jest, ó Maria! Kdo pro umění živ,
svou matku v Tobě má, jde k Bohu samému!

Obrazy, v nichž se tají sladká nebes zář,
jež z víry vznikly v rámci lepších dob,
toť básně jsou a svátků kalendář,
Tvé slávě psaný církví zlatých do ozdob.

A sama příroda nikomu zjevit neskrblí
tajemství věčných netušených krás —
kdo Tebe miluje, dokořán bránu zří
k milosti Tvé a v srdci — oltářů má jas!

Alois Dostál:

Na zámecké kaplance.

(Č. d.)

XIX.

Kratší cestou od Studánky bralo se několik žen. Pospíchaly, aby ještě domácnost uvedly do pořádku. Procesí vinulo se pocestě, jsouc spojeno s Křečínským a s jednotlivci z okolí. To se mohlo jenom zvolna pohybovati. Až sem na stezky zaléhal jeho mohutný zpěv.

Posud snad nikdy nebylo tolik lidí v zastrčeném kraji mezi stráněmi a lesy, ani když se ke Studánce četně putovalo. Ještě nikdy nepanoval zde takový ruch kolem bíle nalíčené kapličky nad vřídlem studené vody. Tolik rukou nesklánělo se do studánky s rozmanitými nádobami k uhašení žízně. Ač se ve stavení prodávalo víno a limonáda, přece každý spěchal napíti se i vody z pramene.

Účastnice z Opětan vracely se nadšené. Několik hodin strávily u Studánky, všechno vyslechly, mnoho viděly a duše jejich zahořela horlivostí. Ani nemohly nyní nalézti dosti slov, aby všedůkladně pochválily. Ani pout o sv. Anně, ani slavnost Oltářů jich tolik nedojala. Z počátku jenom krátkými slovy projevovaly souhlas. Sukně si zahrnuly, aby volněji mohly jíti, šátky pustily s hlav.

„Snad se ani všichni lidé v kapli nevystřídali, tolik nás tam bylo. A ze Sedan páni, kteří řídkými jsou hosty v kostele. Mnozí i v kočárech přijeli. No, na tuhle pouť budeme pamatovati."

„Jenom že smutná nálada všechny držela. Ihu ovšem, každý má nějakou tu bolest. Největší náš pan řídící. Dva synové mu padli, oba poručíci, takoví junáci, už zaopatření. Mladší zahynul v Srbsku, starší kdesi v Rusku. To je rána. Otec ustal vyučovati, nemůže. Není divu. Třetího syna rychle poslali do továrny na střelivo, aby tam byl chráněn. Snad by jim také v poli padl. Na některou rodinu takové neštěstí chodí."

„A tak stížených rodin mnoho. Z Křečína padl otec a syn v jednom týdnu, poklasný z Rajiče ztratil tři syny vojíny. A kolik už od nás zahynulo lidí! Počítali jsme je. Z naší obce už sedm je mrtvých. Aspoň kdyby leželi na našem hřbitově, ale byli zahrabáni někde v rolích. Dobře pravil kazatel, kdo že si tohle všechno vezme na svědomí, kdo za to bude jednou odpovídati —"

„Konce tomu není. Nikdo nechce ustoupiti, nikdo povoliti. Víc a více se to zaplétá. Kéž by nás už jednou Bůh vysvobodil. Jak bolestně se náš velebný pán modlil, všechny rozplakal. Srdce mně to rvalo, neboť jsem si vzpomněla i na svého syna chudáka. Posud se mu nic nestalo, ale kdo může ručiti, že tak bude do konce?"

Ženy se odmlčely, společná svízel jako by jim hrdlo sevřela.

A pověst se roznesla, že posud takové slavnosti nebylo, beze všeho lesku, bez hudby, bez radosti, ale s takovou srdečností a zbožností.

Kaplan Prokop popsal ji i do svých análů a zmínil se o ní také Miladě v obšírném dopise. Ta si přidávala den za dnem. Vymlouvala se, že ji rodiče potřebují, že šije na všechny, vlastně přešívá, poněvadž pro drahotu nové látky nelze koupiti. Všudy se šetřilo, ani baronka Vajtová neměla takových styků s modistkami a oba páni vyndali na jaře i v létě obleky staré.

Babička ani nehubovala na vnučku, to mohla předvídati, že po tak dlouhé době doma déle zůstane, zvláště když je v Klonově Pavelka, jenž se tak probral, že už může přecházeti městem.

Také o Emilovi došla zpráva, psal jeho soudruh z mládí. Povedlo se mu to, jako byl v Opětanech lokajem, tak si ho vyvolil jistý hejtman za sluhu, dlouho spolu jezdili z fronty na frontu, až Emil byl stížen hroznou nemocí malarií a po dlouhém pobytu v lazaretě propuštěn byl domů, aby se zotavil. Ale šlo to pomalu, stále jako by se potácel mezi životem a smrtí. Stav jeho není beznadějný, ale potrvá dlouho, než překoná následky zákeřné nemoci.

Páni v zámku hned sehnali, čeho by lokaj dobře potřeboval, co by mu prospělo. Zahradník s tím měl odjeti, ale vymlouval se, že se bojí, aby nemoc do rodiny nezanesl.

„Tak pojedu já," hlásil se kaplan.

„Ty se nebojíš?" řekla matka.

„Jsem přece v rukou Božích. Dostanu příležitost a ve dvou dnech jsem zpět."

„No, jak chceš," svolovala Haliková.

Kaplan tedy odjel bryčkou do rodiště Emilova s věcmi od obou baronů, potravinami, vínem i šatem. Těšil se na onen výlet, že uvidí kus kraje. Teprve cestou vzpomněl si na matku, že bude osamocena. Tím se upokojil, že se chystala k prádlu a bude míti při sobě aspoň Pavlátovou jako pomocnici. Nemajíc Miladu k ruce, najala si ji k těžké práci.

„Ale já do toho stavení nepůjdu," předem oznamoval kočí Vachata. „Mohl bych si něco domů přinésti. Jsou tu děti —"

„Zastavíte v hostinci, sám nemocného vyhledám," utěšoval kaplan bázlivce. „Nežádám toho od vás."

„Člověk by si potom dělal výčitky," ještě se omlouval kočí.

Kaplan cestou pohlížel na pole, pozoroval život na nich, jak se naučil v Opětanech přírody si všímati. Dříve jí tolik pozornosti nevěnoval.

Mysl jeho zalétala i do budoucna Válka přece jednou skončí a co tu tu bude potom práce na zahlazení stop, které zanechala na odstranění následků. Už nyní vojíni, vracející se domů, přinášejí jiné názory, roztrpčenost ano i nevěru. Málokterý vrátiv se, spěchá do kaple na ono místo, kde kdysi stával, aby poděkoval Bohu. Je pozorovati, že válka jest špatnou učitel-

kou národů. I mravy poklesají, slyšeti tu i tam o nevěře manželské, rozličné nedostatky zaviňují rozladěnost.

Podobně slyšel stížnosti v Křečíně, kam nesl několik „brouků" z poslední doby, neblahá budoucnost se otevírá. Bude třeba dvojnásobné píle a námahy. A jsou li neblahé známky zde v tomto do nedávna zachovalém kraji, jak hrozněji bude jinde, kde už dříve, už před válkou bujela nevěra a klesala mravnost.

Kočí Vachata už se v kraji neznal a častěji kolemjdoucích se ptal na Lhotu, rodiště Emilovo. Zde již zřídka kdo pozdravil — neznámého kněze.

Posléze dojeli, kočí zastavil na dvorku hostince a Halík hledal domek. Některé věci hned vzal s sebou, pro jiné bude nutno poslati. Ani nemohl statného kdysi lokaje poznati, jak schlíple seděl na slunci a lhostejně hleděl před sebe. Ale spatřiv kaplana z Opětan, hned se vzrušil a chtěl vyskočiti.

„A kde se tu beřete, jak jste se k nám dostal?"

Halík vysvětlil, že přijel schválně na návštěvu, že byl poslán od pánů ze zámku, kteří svého bývalého komornika pozdravují. „Dosti jste se nasloužil i mně, proč bych neposloužil i vám."

Emil-Alois byl k slzám dojat, zavolal matku, poslal do hostince a usmál se obavě kočího. Hned se vyptával na Opětany a kaplan sedě naproti na stolici, vykládal. Každá maličkost churavého zajímala. Probírali osoby, nezapomínajíce ani na ty, které se o junáka kdysi ucházely. Jenom v zámku zůstala kuchařka, služka se provdala za kováře do Sedan.

„Dej jí Bůh štěstí!" usmál se Emil.

Nejvíce řeč otáčela se kolem pánů, mladého barona, který vede válku na papíře. Má totiž velikou mapu Evropy a praporky znamená pochody vojsk.

„Jenom jsou-li dle novin správné. Mnoho se zatajuje, mnoho nepřichází na jevo," pronesl Emil dle vlastních zkušeností.

Pohovořili si o válce a kaplan se chystal všechno opakovati v zámku.

Dary byly odneseny, matka Emilova s mnohými díky je uložila, kaplana chtěla aspoň chlebem uctíti, ale ten se vymluvil, že má potravu na cestu pro sebe i pro kočího.

„Ale to pojedete v noci," vzpomněl Emil.

„Nic nevadí. Cestu už známe, bude jasno. Až Vachata nakrmí, vyjedeme. V tiché noci se pěkně rozjímá a uvažuje."

Vyjeli, přijavše mnohé pozdravy a díky. Cesta jim valem ubývala, kaplan skutečně se zabořil do myšlenek. Stmívalo se. Za kterousi dědinou dohonili muže, který se nějak toužebně ohlížel po bryčce.

„Kam, příteli, kam?" volal Halík.

„Ale daleko, až k Sedanům," odpovídal pocestný.

„Tak si přisedněte, také jedeme tímže směrem."

„To rád udělám," řekl muž a hned lezl do bryčky.

„A co vás tam vede?“ ptal se kaplan, do haveloku zahalený.

Cizinec sděloval, že má syna u vojska a nemůže ho domů dostati, ač je přes šedesát roků stár a na žně i jiné práce by někoho potřeboval. Tu slyšel, že v Opětanech je zámecký kaplan, který pomáhá od vojny, snad by u něho dobře pochodil. Do rána zůstane v hospodě a pak poprosí o žádost, která by pomohla.

Kaplan se zarazil a přímo zaleknul. To asi Emil zde rozšířil onu pověst, která vzrostla. Hned vymlouval toho kaplana, že takové moci nemá a že se ničeho nezákonitého nedopouští, jenom tu a tam žádost napíše. Také se vyptal na poměry a jména. Bavili se dobře, stařík byl mluvný, vypravoval o sobě a jiných. Věděl i o Studánce a pouti, která se tam nedávno odbývala na vyprošení míru. Chváliti chtěl onoho zámeckého kaplana, o němž mnoho slyšel, ale Hálík proud jeho řeči zastavil.

Vachata na předním sedadle také poslouchal a vystihnuv situaci, jenom se zachechtal.

Kaplan vyptával rozprávku od Opětan a více zvěděti chtěl o kraji, jímž projížděli. Společník si stěžoval, následky hrozné války vyličuje, kolik už v které obci mají mrtvých a raněných, jak ceny všeho stoupají, jak se lichvaří.

Tak se dostali do Opětan a kaplan ukázal cizinci na hostinec, kde ještě probleskovalo světlo. Scházeli se tu polní hlídači na posilněnou.

„Ten se podiví,“ vyhrklo z kočího před kaplankou.

„Nějaký hodný muž,“ chválil Halík, vcházeje pod střechu. Ráno časně vstal a hned psal žádost. Odcházeje do kaple, řekl matce: „Až sem přijde nějaký člověk, odevzdejte mu to.“ A pospíchal do kaple. Odvrátiv se ku konci mše od oltáře, viděl u dveří cizince, jemuž z náprsní kapsy papír vyčnívat. Kaplanovi se zdálo, že návštěvník hlavou nápadně vrtí. Už s ním nemluvil, neboť hned se odebral do zámku, kde musil sděliti, jak se vede Emilovi. Oba páni ho srdečně litovali. Též v kuchyni se zastavil.

„Komorník Emil pozdravuje,“ oznamoval.

„Tak? To je hezké,“ radost měla kuchařka. „A které ještě vzkázal pozdrav?“

„Paní baronce, paní správcové, mé matce —“

„Ale které svobodné?“

„Už žádné,“ ujišťoval kaplan.

„Že už jednou přišel k rozumu,“ pochvalovala si rozradostnělá starší panna. „To válka ho napravila.“

I jiní zajímali se o Emila ze zámku, onoho štíhlého junáka, výborného tanečníka.

Kaplan cestu popsal do análů, které za války značně rostly. Co slyšel o místních příslušnicích, všechno sem zanesl. A zase pospíchal za nedlouho do Sedan na nádraží, neboť Milada ohlašovala, že přijede. Halíkovi se neodvážili žádati příležitost, vědouce, že je mnoho práce v polích. Zanechají zavazadla v městě,

jistě jich nebude mnoho, a Vachata je příležitostně přiveze, Kaplan o hodinu dříve byl na nádraží a trpělivě čekal, sedě na lavičce. Probíral se v novinách. Lokálka přivezla několik lidí, mezi nimi vojína slepce, kterého tu čekala žena s dětmi. Smutné shledání. Vedly ho do kterési vesnice. Halíkovi otřáslo se srdce nad tím pohledem.

Milada hrnula se ke strýci, jemuž políbila ruku. Poněkud byla bledší a hubenější. „V Opětanech mám se lépe," omlouvala svoji změnu. „V Klonově panuje větší nedostatek potravin."

„A co Pavelka, adjunkt?"

„Pomalu se uzdravuje. Teď bude poslán někam do lázní na zotavenou."

„Proto jsi si na nás vzpomněla a přijela," nadhodil s úsměvem kaplan.

„Ale kde! Stále na vás všechny pamatuji. Dávno bych přijela, ale matka mne zdržovala. Měli jste místo mne jiného jedlíka, Ladislava."

„Snad bychom vás oba uživili," durdil se strýc.

„Teď je boj o každé sousto. Viděla jsem fronty lidí, čekajících na bochníček chleba. Vy zde nemáte ani ponětí, jak je ve městech, jak v Praze, co lidí na drahách s tlumoky a bandaskami. To je hrozné.

Milada vyličovala cestou i doma babičce, čeho byla svědkyní, co viděla, jaké stesky byly před ní pronášeny.

„A my se durdíme, že nemáme k obědu kousku masa, jak v minulých letech," řekl Prokop stísněně.

Milada vyličovala, jak u rodičů, jak se shání kus chleba, jak není mnohdy co vařiti. A v jiných rodinách nejinak.

Babička smutně poslouchala, kaplan se durdil.

„A ti lidé se neumoudří, nedají pokoje. Kam to spějeme, co se s námi stane?"

Milada se šla představit paní baronce, od níž byla hubována, že měla telegrafovati, aby jí byl poslán povoz. Dívka opět nabízela své služby, jako dříve, ano tím ochotněji, doufajíc, že dostane za ně něco na potravinách, jež by poslala rodičům. Hned se o tom nezmínila, ale časem poprosí. Byla ochotně přijata, práce pro ni byla v pokojích i kuchyni. Komorná byla neochotná, nevážila si místa, jistě posud ničeho nezakusila.

Baron mladší škádlil Miladu, není-li snad už oddána s Pavelkou vojenským sňatkem, když to nyní jde tak rychle a snadno.

„Ale Rudolfe!" napomenula baronka káravě.

„Ta má ještě dosti času," za neteř řekl přítomný kaplan.

Milada zůstala v zámku, v kaplance jenom spala. Také se přiběhla podívat, nepřinesl-li posel pro ni dopis, nebo přišla na besedu, když se baronka procházela parkem. Páni byli uznalí, vyměřili Miladě měsíční odměnu a chtěli jí dáti v obálce peníze. Ale dívka prosila, aby jí to bylo dáno od pana správce v potravinách, že by je ráda poslala domů rodičům. Uznána její obě-

tavost a Uslan sám dal všechno důkladně zabaliti a dodati na nádraží.

Dlouho marně čekali Halíkovi dopis od Ladislava. Po svém odjezdu z Opětan psal dvakráte, ale potom každá po něm stopa mizela. Měli starost, ptali se v Klonově, ani zde nevěděli a rodiče trnuli v nejistotě. Babička plakala, kaplan smutně hleděl na silnici, po které si před časem veselého synovce přivedl.

„Z toho hledí zajetí," hádal Vajt. „V tu dobu, kdy poručík nastupoval, bojovalo se mnoho proti Italii a četní vojíni byli tam zajati."

Kaplan psal na Červený kříž, ale ani zde nevěděli. Mezi mrtvými Ladislav nebyl. Byli v nejistotách a v kapli často se ozývaly modlitby nejenom za padlé, v nebezpečí se nacházející, ale i za nebohé zajatce. I jiní z Opětan v zajetí byli, odtud už několik lístků poslali. Jiní nevědouce, kde se jejich drazí nacházejí, aspoň se tím utěšovali, že snad jsou v zajetí a přece se vrátí do svého domova.

Tak doufali i v kaplance. Prokop nedostával dopisů s veselým obsahem, byl mrzut a matka ho posílala zase na ryby. Šel, vyhledal prut a hleděl do vody. Ani zde dlouho neměl pokoje. Viděla ho pradlena, která dávno po někom toužila, komu by si posteskla. Vyhledala ho u vody a s pláčem oznamovala, že jí manžel už půl roku nepsal, takže neví, je-li zdráv, nebo padl-li v boji. Co si počne osiřelá s dětmi.

Nářek ženin kaplana ještě více pobouřil. Ač sám potřeboval útěchy, musil ještě potěšovati zarmoucenou matku.

„Doufejte," pravil, „že váš muž je v zajetí, jako můj synovec. Také nepíše."

„Ale že by si na nás nevzpomněl."

„Vzpomíná, snad hodně, posílá lístky, ale nic sem nejde. Jsou neurovnané poměry, nepropouští se dopisy přes hranice, zajatci jsou příliš daleko "

„Ani by člověk neuvěřil."

„Pan barom to také dosvědčil. Čekejme, že pojednou dostaneme zprávy, vy od muže, já od synovce."

„Musila bych si zoufati —"

„Tak nemluvte, podívejte se na děti. Byt máte, živobytím jste zaopatřena ze zámku. Jiní nemají tolik. Doufejte v Boha, buďte trpělivá."

Nářek, pláč, stesk, bol byl všeobecný. Oba těšili, Halíková se synem. Zatím co tento psal nějakou žádost v pokoji, matka jeho utěšovala plačící ženu v kuchyni. A jindy konal kaplan cestu ke správci, aby tento pomohl té oné rodině brambory, moukou, vařivem. Lidé nechtěli zdarma, peníze drželi v rukou, byli ochotni všechno zaplatiti.

„A co vyzradí-li se to na nás, že všechno neodvádíme ústřednám, že rozprodáváme potají," krčil ramena Uslan a obě oči přimhuřoval.

„Vždyť z toho nemáte užitku, vždyť jenom pomáháte trpícím. Nemohou přece žíti od toho, co se jim odměřuje."

„Potom se o trest rozdělíme, i kdyby to byl žalář," žertoval správce, jenž na všech dvorech podporoval lidi, přicházející sem z daleka pro potraviny.

Při konferenci hlásil baronům, co a zač se prodalo, mnoho-li utržil peněz za kus dobytka. Divili se, ale také věděli, že peníze poklesly na ceně. Na velkostatku váznul dluh a ten se nyní rychle uplácel.

Hospodářský spolek pozval do Opětan řečníka, ze zámku šel na přednášku kaplan se správcem. Hostinec byl plný, hlava vedle hlavy. Řečník nejenom probíral otázky národohospodářské, také poukazoval na záhubnost války a poodkryl, co každého velice zarazilo, že to v mocnářství rakousko-ukerském značně praská, že za hranicemi zajatci a naši rodáci utvořili legie, které bojují na straně dohody za naši samostatnost. A řečník mluvil neohroženě, nebál se, byl si jist, že se mu už nic nestane. Koncem války nadejde naše osvobození a to bude co nejdříve.

„Že Ladislav je také mezi těmi legionáři," hned vzpomněl Halík.

Příštího dne pospíchal do zámku s neobyčejnou novinou. Vajtovi sdělil obsah přednášky.

Bývalý rakouský nadporučík ze zamyslil. Byl také dojat.

„Možné to jest," řekl posléze. „Kloníme se k porážce a tu se mohou čekati veliké převraty. Kdo by se toho nadál."

Kaplan myslil na osvobození a hned při tom na synovce. Byl-li tento zajat, jistě je legionářem. Babička to dotvrzovala.

„Běda mu, kdyby se dostal do rukou rakouského vojska," strachovala se.

„A takových hrdinů prý je na tisíce, na všech stranách. Nevěděli jsme o tom."

„Jako o mnohém jiném. Po válce to teprve přijde na jevo. Bože, jaké nás ještě čeká překvapení."

„Jenom aby všechno bylo dobré, aby se přilepšilo lidem," projevil přání kaplan.

Když ve čtvrtek kráčel ke Studánce, když zde odsloužil mši svatou, na konec se modlil za blaho vlasti, za prospěch národa. (P. d.)

H. Uden :

Veřejný svátek.

Apoštolští reci Filip s Jakubem,
světci prvého dne v máji měsíci
právě pod lipami jako za dubem
nám na státní patrony se měnící
nejsou snad jen pouhou nebes ozdobou,
však i v mnohém směru lidstva podobou.

Rybáři v Genezarethském jezeru
do vod poklidných a do vln zčeřených
potápěli síť od rána k večeru,
držíce ji pevně v rukách sevřených:
mít, co nejvíc možno, rybek ve vleku,
výhod obzvláštních dodává člověku.

Když pak obestřela planoucí je zář,
shledali svou práci lichým počinem —
štíhlý prst když velel, a když zvala tvář,
ochotně šli za vábivým pokynem:
líp, než lovit s keserem a s udicí,
dá se mluvit k davům lidí v ulici.

Pevný pokrok všeho míra z Boha jest,
ale dost i všude na nich záleží,
kterým ostřežiti počátek a čest
s konečnými zdary skutkem náleží:
také mezi dvanácti ne jeden duch,
spíše v různu nestejný se najde ruch.

První z obou vtipným u nás vezdy slul,
ač o menším, druhém víme víc a míň:
Jakub u svých strojil památkový stůl
z Jerusaléma se nehnuv od svatyň,
až v domácím boji hrubém — tluc a bij —
se světa ho sprovodil valchářův kyj.

Za to Filip nadšen do Frygie spěl
o svět širý veskrz cizí zavadiv,
bystrým okem v pohanství se rozhlížel
pravých apoštolských činů mocně chtiv,
aby v pilném díle, jež na sebe vzal,
po způsobu štědrém více dal, než bral.

Stejně dnešních úzkých zájmů harcovník
za pospěchů z těsných hranic chvátá ven:
neláká ho chvála, nevábí ho dík,
nebolí ho rána, již byl zasažen,
nezříká se jakýchkoliv obětí,
jen když střela žhavá světem proletí.

V náhradách se rozdíl teprv uměří:
když je sorganisován mohutný vlek
poslední že mračno pochyb uvěří,
harcovník se vypne rázem jako rek,
aby panoval, ne živ byl snáz a líp,
ať již má, či nemá rozvah nutný vtip.

Prof. Vaclav Hübner:

František Arago.

(Č. d.)

S Biotem odplul na Formenteru, nejjižnějším bodem měřeného oblouku poledníkového, aby tam změřena byla výška pólu. Biot odjel do Paříže a Arago provedl geodetické spojení ostrova Majorky s ostrovem Ivizou a Formenterou.

V době té vtrhli Francouzi do Španělska.

Stanice Aragova byla na vysokém kopci Chop de Galozo přímo nad přístavem. V lidu kolovala pověst, že Arago se tam zdržuje jen proto, aby dával každého večera francouzskému vojsku do dálky znamení a podporoval přistání jeho k břehům španělským. Lidé se počali bouřiti. V této tísni přispěl Aragovi ku pomoci majitel loďky, kterou mu španělská vláda vykázala k volnému užívání. Když Arago sestupoval s hory, setkal se se zástupem hlučícího lidu. Štěstí, že Arago uměl mluviti v jejich nářečí (majorkánském) a tak zůstal nepoznán, ba dokonce dodával lidu i chuti, aby šli dále na horu. V noci spěchal Arago na palubu lodi, aby se dal převézti do Barcelony.

Kapitán lodi Don Manuel de Vacaro, muž dříve velice přívětivý a úslužný, mračil se, řeči jeho jevily nedůvěru, ba i hrubost. Na nábřeží panoval hluk a lomoz. Kapitán dával Aragovi na srozuměnou, že to vše je proti Aragově osobě a radil mu, aby se schoval do truhly. Arago poznal, že je truhla krátká, nohy mu visely ven a víko se nemohlo zavříti. Arago žádal Vacuru, aby ho dal uvězniti v zámku belverském. Jakmile vydán byl rozkaz zatýkací, vstoupil Arago na palubu, kde ho námořníci přivítali spílánim. Od té chvíle, co byl Arago vězněm belverským, odvrátili se od něho všichni majorkánští přátelé. Jediný Rodriguez

ho neopustil, navštěvoval ho téměř každodenně ve vězení a potěšoval ho.

Věrný ten přítel přinášíval mu noviny ze všech konců poloostrova. Jedny noviny přinesly zprávu o popravě p. Araga a p. Berthemiea. Zpravodaj této události litoval velmi, že mladý nadějný astronom dal se pod pláštíkem vědy svésti k černé zradě, která by podporovala vpád francouzského vojska do spřáteleného království.

Jakmile Arago tuto zprávu přečetl, věděl ihned, co jej čeká; rozhodl se, že z této pevnosti uprchne, a prosil přítele svého Rodrigueza, aby mu k tomu byl nápomocen. Rodriguez věděl nejlépe, že obavy Aragovy jsou zbytečny, ale přes to konal bez odkladu přípravy k útěku svého přítele. Došel k hlavnímu správci se žádostí, aby Arago byl z pevnosti propuštěn. Bez odkladu dorozuměl se Rodriguez se šlechetným majitelem lodí p. Damianem a ujednáno, aby převzal velitelství polokryté lodi, kterou vystrojil jako loď rybářskou a na ní dopravil Araga s jeho přítelem do Alžíru.

Na africkém pobřeží musil se hlásiti u francouzského konsula, kde byl vlídně přijat a skvěle pohoštěn. Druhého dne nařídil konsul, aby byl Arago po vládní lodi dopraven do Marseillu. Když loď veplula do zálivu Lyonského, blížíc se k Marseilli, setkala se s loupežnou lodí španělskou. Velitel lodi prohlásil loď s Aragem za zajatou, ač žilo Španělsko se státy severoafrickými v úplném míru, dokládaje, že porušena tu válečná blokáda, kterou veškeré břehy španělské byly zavřeny. Loď byla dopravena do města Rosas, aby tamější úřadové mohli nad osudem zajatců rozhodovati. Arago poznal k své nevoli, že mezi matrosy jest bývalý jeho sluha (Pablo Blanko) při pracích geodetických.

Po oba dny, které uplynuly, než se dostali do města Rosas, přicházel Pablo několikráte do kajuty a pravil: „Zde leží cestující, jehož tváře jsem dosud neviděl."

Když loď připlula do Rosasu, byl Arago zaveden do zříceniny jakéhosi větrného mlýna, kde byl držán, aby vyšetřeno bylo jeho zdraví. Arago byl dosti prozřetelným, aby se dal dovézti v barce, na které Pablo nebyl. Mořský loupežník vyjel opět na moře s Pablou, aby podnikl novou křížovou výpravu.

Mezi zmíněným mlýnem a mořským břehem napjali dva provazy, proti zasedl soudce a počal výslech. Četně shromážděný lid mohl vše slyšeti a sledovati. Při výslechu neudal Arago pravého svého jména a povolání. Poprvé řekl, že jest chudý kočující obchodník, podruhé, že jest synem hostinského v Mataro, pak zase že jest komediant s loutkami. Nesmírný smích následoval v shromážděném lidu po této poslední odpovědi. Soudce rozhorlen odpovídá: „Však já Vás dříve nebo později přece přivedu k odpovědi, kdo jste!"

Arabové, Marokáni a židé, kteří rozmluvu tu poslouchali, jí však nerozuměli, vybrali z ní přece tolik, že se Arago nedal

zastrašiti. I hrnuli se všichni k němu a líbali mu ruce a kladli v něho veškerou důvěru. Arago musel jim o překot psáti žádosti za prosbu k španělské vládě.

Poslední výrok vyšetřujícího soudce znepokojoval poněkud Araga, který přemýšlel o jiné cestě, aby ze všeho vyvázl. Arago měl průvodní list anglické admirality. I obrátil se tudíž s prosbou k veliteli anglické lodi, která před několika dny se zastavila v přístavu rosaském a vyložil veliteli upřímně, v jaké tísni se nalézá. Aragovi poštěstilo se vzbuditi soucit u jednoho vojína, který střežil zajatce; ten doručil list Aragův anglickému veliteli lodi. Velitel lodi oznámil Aragovi písemně, že mu nemožno se zabývati touto záležitostí, ale radí mu, aby se obrátil ku vládě španělské, která mu přispěje k právu. Ale Arago byl mínění jiného a rady jeho neuposlechl.

Ježto o Aragovi čím dále se šířilo mínění, že jest uprchlík španělský, rozhodl se, že sdělí všechnu pravdu. I požádal místního velitele, jemuž prohlásil výslovně, že jest Francouz.

Aby pravdivost své výpovědi dokázal, žádal, aby předvedli onoho námořníka, který byl na lodi, když byl zajat a sem přivezen. Byl to někdejší jeho sluha Pablo Blanko, který se byl právě vrátil z druhé obhlídky mořské. Přání tomu bylo vyhověno. Jmenovaný námořník podal zevrubnou zprávu o práci, kterou měl Arago se dvěma španělskými komisaři vykonati. Španělští úřadové dali Araga beze všech překážek dopraviti do pevnosti Rosy. Aby Arago v tomto novém vězení zahnal aspoň hlad, odhodlal se prodati kapesní své hodinky, které před lety dostal od svého otce na památku. Město Rosas padlo po tuhém odporu do rukou Francouzů; zajatá posádka španělská poslána do Francie a táhla obvyklou cestou přes Perpignan. Otec Aragův uslyšev, že jsou tam Španělové, chodil pilně na všechna místa, pátraje bedlivě po nějaké zprávě o svém synovi. Sedě jednoho dne v kavárně, kam chodili španělští důstojníci, spatřil náhle, kterak jeden z nich vytáhl hodinky Aragovy a díval se na ně. To uviděv, sklesl bez sebe k zemi, domnívaje se, že syn jeho je již mrtev. Důstojník onen nemohl podati ubohému otci žádných zpráv.

Ježto obhájcové pevnosti potřebovali kasematy, odveden Arago s druhy do kaple, kde ještě den před tím ležely mrtvoly přivezené z nemocnice. Když i tato kaple vyhlédnuta byla za skladiště pro posádku, převedli zajatce do jiné opevněné tvrze, která se jmenovala poupětem pevnosti Rosy.

Tam zavedeni byli do hlubokého sklepa, kam se žádné strany nevnikalo světlo denní. Na štěstí nezůstali na tom místě dlouho, poněvadž část posádky, na kterou se vrhli Francouzi, utekla sem. Arago vyhnán s ostatními zajatci v noci ven na nábřeží a dne 17. října byl zavezen do přístavu města Palamos. V tomto městě seznámil se s velkovévodkyní orleánskou, matkou Ludvíka Filipa. Ta byla nucena opustiti svůj dřívější byt v městě Figueraz, poněvadž 32 hořících koulí z pevnosti mířilo do jejího domu.

Vláda španělská posilala Francouze, kteří unikli vražedným útokům lidu, na chatrných loďkách do Francie. Jedna taková kocábka zakotvila vedle našeho pontonu.

Mezi nešťastnými vypovězenci nalézal se jeden, který Araga poznal a podával mu šňupec tabáku. Otvíraje tabatěrku, spatřil Arago v ní vložený zlatý peníz, poslední to zbytek jeho jmění. S velikým díkem vrátil Arago tabatěrku, vloživ do ní papírek, na který v rychlosti napsal: „Krajan můj, který Vám lístek tento přináší, prokázal mi velkou službu, přijměte ho, jakoby byl Vaším vlastním synem.“ Lístkem tím dověděli se rodiče Aragovi, že jest Arago živ a matka jeho, pravý to vzor zbožnosti, nemusela dávati za něho sloužiti zádušní mše. Pátý den potom přibyl jeden z odvážných krajanů Aragových, proraziv vojenský kruh Francouzů a Španělů, do Palmy, aby vyzval tamějšího jednoho kupce, který měl příbuzné v Perpignanu, ku všemožné podpoře osoby Aragovy. Španělové jevili velkou chuť zabaviti loď, na které byl Arago. I přišla komise z Gerony, skládající se ze dvou soudců civilních a inkvisitora. Arago dělal tlumočníka. Druhého dne nastal v záležitosti té obrat. Z rána dostavil se jeden ze soudců geronských a ohlásil, že může loď, na níž dlel Arago, volně odplouti, kam chce.

Co bylo příčinou tohoto náhlého obratu? Když byl Arago v karanténě rosasské, poslal list jménem kapitána do Alžíru, ve kterém vladaři oznamoval, že loď jeho neprávem zajata a jeden ze lvů, které císaři Napoleonovi poslal, zahynul. Poslední zpráva dopálila alžírského vladaře tou měrou, že ihned poslal pro konsula španělského a žádaje na něm náhradu za lva válkou hrozil, nebude-li bez prodlení jeho loď na svobodu propuštěna. Tak došel do Gerony a odtud do Palmy rozkaz, aby loď byla hned propuštěna; nebo Španělsko, majíc toho času jiných zápletek až po krk, nechtělo na sebe uvaliti novou starost. Neočekávaným rozuzlením tímto odplul Arago s lodí dne 27. listopadu k Marseillu. Ač byl již tak blízko, že bylo viděti budovy, zahnal najednou prudký vítr loď od severu k jihu a Arago, ačkoliv astronom, nevěděl, kde se vlastně nalézá. Dne 5. prosince přistáli u alžírského města Bugie. Zde jim bylo řečeno, že nyní po 3 měsíce na takových loďkách nelze na plavbu do Alžíru pomýšleti. V trapném tom postavení napadlo Aragovi a jeho spolucestujícím, aby nastoupili cestu do Alžíru pěšky. Avšak kaid (starosta) města nechtěl k tomu svoliti dokládaje, že by na cestě jistě zahynuli a konsul u Deye vedl by stížnost, která by ho mohla připraviti o krk. „Překážku tu snadno odstraníme,“ pravil Arago. „Dám písemné prohlášení, že o své újmě a proti vaší vůli vydali jsme se na cestu.“ Písemné toto prohlášení doručil Arago kaidovi, který mlčky přiblížil se k Aragovi a bez řeči rozvázal mu hedvábný šátek u krku a strčil jej do kapsy. To se dělo tak rychle, že Arago neměl ani tolik času, aby se tomu vzpouzel.

Byl najat jeden Marabut, který se zavázal, že za 20 piastrů a za červený plášť dovede Araga i s ostatními do Alžíru. Arago

přesvědčiv ho názorně, že všichni jeho spolucestovatelé nemají žádných peněz, ujistil ho, že žádanou odměnu obdrží jen tenkráte, když na cestě nezahynou — jinak nedostane nic. Ujednáno.

Cestou vzrůstala karavana, ve které byl Arago, přidávajícími se Kabyly, kteří se ubírali do Alžíru na práci nádenickou.

Třetího dne spala karavana pod širým nebem u vchodu do úzké rokle. V noci dělali mezci hrozný povyk. Na otázku Aragovu, co se děje, odpověděno mu, že tu obcházel sebaa (lev). Na štěstí nevěděl Arago, že sebaa znamená lva, a tak obrátiv se spal dále.

Jednou noclehovali také v budově určené pro karavany. Když ráno vstávali, slyšeti bylo volání: *rumi, rumi!* Arabský námořník Mehemet porozuměl ihned křiku a oznamoval smutný význam těchto slov, značící tolik jako ortel smrti. Bylo totiž pozorováno, že nejsou všichni v karavaně mohamedáni. Mehemet těšil Araga, že to nějak zprostředkuje, a vrátiv se po chvíli, prosil Araga, aby s Kabyly společně konal ranní modlitbu. I padl Arago obličejem k východu a napodoboval všechny pohyby svých soudruhů i opakoval hlasitě „že jest jeden Bůh a Mohamed jeho prorok". Arago složiv takto u přítomnosti mohamedánů vyznání víry, nepomyslil na následky, které scéna tato pro něho míti může. Avšak Mehemet Araga od jisté smrti vysvobodil, sděliv Kabylům, že Arago přestoupí na víru mohamedánskou.

Dne 25. prosince 1808 spatřili z dálky město Alžír; všichni pádili hbitě, aby ještě do města došli, než se zavrou brány. Když do města přišli, slyšeli smutnou novinu, že Dey, jemuž Arago se všemi spolucestujícími za své osvobození chtěl poděkovati, byl zatím popraven.

V domě konsulátním byli všichni přijati velmi vlídně; tam je navštívil dragoman Dey-ův, aby se o všem náležitě informoval. Panující Dey, následník zavražděného, byl před svým povýšením na panovníka prostým holičem. Vládl velmi mírně, nestaraje se o veřejné záležitosti, takže ti, kteří ho na panovníka povýšili, chtěli se ho zbavit co nejdříve. Nešťastný tento holič Dey byl bez milosti sprovozen oprátkou se světa. (P. d.)

Fr. Amant:

Moc plesné hudby.

Harmonie plesnězvučných tónů
do duše mi souzvuk nakladla.
Je již konec mého bolestného stonu,
žalost v duši mojí uvadla.

Peklem život — když ta duši značí.
Cesta mého žití zdobená
kvítím, stále výš a výš se stáčí,
kde má sídlo svoje Štěstěna.

Theodor Jeske-Choinski:

Troubadoure-mnich.

(Z knihy „Nowele historiczne" přeložil Fr. Wolf.)

(Č. d.)

Hraběnka z Limoges, patřící do prvních rodin v zemi, zaujímala v jedné z rohových věží paláce dvě okrouhlé světnice s balkonem vedoucím do zahrady. Sem pozvala převora, aby s ním začala učení o lásce.

Zasedli si na balkoně. Ještě stálo slunce nad Pyreneji, ale jeho jasná zář již uhasínala pomalu. Z lesů vycházel chladnější vánek blížícího se večera, a na jeho vlnách připlývaly tiché zvuky houslí a fleten. To hráli jongleurové zamilovaným párům, vrkajícím v zahradě.

Hraběnka, rozloživši se pohodlně na měkkých poduškách na lavici, pohlížela ze strany se zlomyslným úsměvem na převora.

„Zda pomyslil již můj rytíř na novou píseň?" — začala.

„Nové písně nepřicházejí na zavolání, moje dámo vznešená," — odpověděl převor.

„Vím, Vám pěvcům je potřeba dojmů, podnětu, čehosi, co by vás silně vzrušilo, aby z vaší duše vytrysklo slovo zvučné. Představte si, že vaše srdce zaplálo ke mně hříšnou láskou, že po mně toužíte, já však vám odpírám . . ."

Protáhla se na lavici lenivým pohybem kočky, vyhřívající se na slunci, vysunula pod sukni malou nožku, obutou v šarlatový střevíček, vyšívaný rubíny.

Převor odvrátil od ní své oči, a hleděl v šedavou dálku, ale ona se usmívala stále tímtéž zlým úsměvem, bavíc se jeho rozpaky.

„Musíte si představiti nezbytně takové postavení," — řekla, „neboť jinak ze sebe nevydobudete ani jediného tónu vášnivého a Vidal bude triumfovati."

Připomenutí nenáviděného soupeře působilo na převora, jako ostruha.

„Cosi toho druhu jsem již rozvažoval," — ozval se — „neměl jsem však posud času, abych ujal rodící se ve hlavě kanzony do kleští rýmův a slok."

„Na rýmy a sloky můžeme počkati. Sdělte mi obsah. Snad vám poradím. Nechci býti nadarmo vaší dámou."

„Představil jsem si, že vaše krása mne zapletla do kruté sítě, a já se marně zmítám, usiluje se uvolniti od těch vazeb," — vyprávěl převor. — „Ale vy, nehledíc na moji poddanost, na patrné důkazy věrné služby, nedůvěřujete mi, podezírajíc mne z neupřímnosti mých citů."

„Chcete mne přesvědčiti, že vaše city neklamou? Velmi dobrý nápad . . . Poslouchám . . . "

Převor si odkašlal a začal.

„Tak, jako kdos, jenž před nepříznivými mu soudci mohl by utéci, kdyby jen chtěl, ale neutíká, jsa si jist svou nevinností, — tak stojím i já před tebou, vladařko, přikován jsa k tobě láskou, neschopen jsa útěku, milostivé spravedlnosti vyčkávaje. Paní vznešená, kdybys ráčila pohlédnouti ve hloubku srdce mého, přesvědčila by ses, že není v něm nic takového, co by ospravedlňovalo tvoje podezření. Nalezla bys v něm pouze lásku k sobě a velebení pro své ctnosti a vděky."

Přestal a pohlédl na hraběnku.

„Tak více méně bych přesvědčoval podezřívavou dámu," — dodal, když hraběnka mlčela.

Po druhé vrhl na paní z Limoges bádavý pohled.

A ona se ozvala.

„Jste zvědav na moje mínění? Odpovím vám otázkou. Podařilo se vám, potkati někdy ženu, kterou by přesvědčila rozumná řeč?"

„Podaří se to zřídka, ale podaří se."

„Snad v jiných ohledech, v lásce však nikdy. V lásce přesvědčuje slovo vášnivé, horoucí, šilené. Čím kdo mluví nerozumněji, čím se chová hloupěji, tím snáze, rychleji překonává odpor srdce ženského. Divil jste se právem, proč se líbí kanzony Bernarda z Ventadour? Líbí se právě proto, že v nich zima se v jaro mění, a noci se zelení, že v nich vášeň mluví věci, jako v horečce, že slibuje oběti nemožné, že jest jednoduše nerozumnou. Vedle starého Bernarda velebí naše dámy přepjatého Jauffrea Rudela. A proč jsou nadšeny jeho písněmi? Protože pomatený Jauffre vadl, usýchal z lásky ke hraběnce z Tripolisu, které jeho tesklivé oči nikdy neviděly, kterou znal pouze z vypravování poutníků. Toto podivínství podmanilo srdce našich dam, toužících po vášních neobyčejných. Aby mohl někdo dobyti srdcí žen zdejších, musí jim slibovati, že se dá pro ně rozsekati na kousky, že přeplove moře za bouře a blesků, že se pro jejich polibek odřekne království nebeského a světla věčného."

Převor naslouchal, kousaje se do rtů.

„Vidím, že myšlenka moje si nezískala vašeho uznání," — ozval se polohlasitě.

Živě odpověděla hraběnka:

„Chtějte mi rozuměti, ctihodný příteli! V žádném jiném ohledu bych se neosmělila urážeti vaši oprávněnou pýchu nejmenší poznámkou, nesluší totiž šedým, nepatrným ptáčatům měřiti se letem s orly, ale láska jest državou slabého pohlaví. Vy rozmlouváte s Bohem Předvěčným, se Svatými Páně, pro vás není tajnosti v duši zločince, hříšníka, hlupáka, pyšného, ale já znám lépe než vy mluvu sladké vášnivosti, neboť jsem milovala

a byla jsem milována, neboť jsem ženou, která žije pouze láskou. Věřte mi! Rozumné, klidné odůvodnění nevnikne nikdy do našeho srdce. Jestliže mluvím směleji, než by se patřilo mluviti přede tváří tak znamenitého pěvce, jako je mnich z Montaudonu, činím to pouze pro váš prospěch. Jsem přeci vaší dámou. Vaše sláva bude moji slávou."

Mluvila opět tak srdečně, tak opravdu se zdálo, že jest proniknuta povinnostmi přítelkyně Troubadoureovy, že převor, kterého v první chvíli její posudek ochladil, počal se rozehřívati. Skutečně. Odkud on, řeholník, který ztrávil celé mládí své ve zdích klášterních, zaujat jsa zájmy, které neměly nic společného s láskou pohlavní a zdvořilostí rytířskou, odkud on, satirik, vnímavý hlavně pro hloupost lidskou, mohl znáti tajemné cesty paní Venuše? Nebylo proč se urážeti . . . V tom umění jest paní Fadida, obklopená ustavičně rojem ctitelů, obratnějším mistrem než on. Nutno využíti její zkušenosti.

„Tedy soudíte, — ozval se, — „že moje řeč jest příliš suchá, strojená, že nemůže rozehřáti srdce ženského?"

„Neosmělila jsem se toho říci, ale . . ."

Hraběnka se usmála.

„Ale, když jste pronesl sám nad sebou rozsudek pravdivý, nebudu odporovati."

„Tak tedy ano," — dokončil za ni převor.

„Kdož by se odvážil odporovati rozsudku, pronesenému tak moudrým soudcem?"

„Moje dáma by měla poprositi krále, aby jí používal k důležitým poselstvím," řekl převor, rozesmáv se vesele, nejsa uražen. — „Umíte osladiti hořkost pravdy nejlepším medem ženské obratnosti."

„Budeš ty v krátkosti moji obratnost proklínati, domýšlivý mnichu," — blesklo v mozku hraběnčině, leč tvář její měla výraz nevinnosti dobrého dítěte.

„Ó, poslouchejte jen!" řekla, natahujíc ruku směrem k zahradě, zahalené již ve stíny večerní.

Lkaly tam housle tak tklivě, s takovou bolestnou oddaností, jakoby naříkal skonávající pták na věčnou noc, která ho bez lítosti obklíčovala.

„Slyšíte?"

„Jongleur pana Guiranta hraje poslední, píseň nešťastného Viléma Cabestaingh,"*) poznamenal převor.

*) Vilém Cabestaingh (Kabesteu) provençalský troubadoure XIII. stol. připomíná se mezi rytíři, kteří se účastnili r. 1212 nešťastné bitvy u Las Navas proti Maurům. Básně jeho vynikají vřelou a vášnivou mluvou. K jeho jménu pojí se pověst, že manžel dámy básníkem opěvané, Raimond de Choteau-Roussillon, dal ho usmrtiti a srdce jeho předložiti k jídlu manželce své, která pak skočila s balkonu. Choinski velice krásně tento předmět zpracoval.

„Poslyšte dobře, vmyslete se v tu píseň, neboť její tklivé zvuky vám povídají druhé tajemství zdaru pěvců lásky."

„Obracíte moji pozornost na sladkost a oddanost, jaké plynou z těch zvuků?"

„Sladkost opájí srdce ženská a oddanost je ujařmuje. Vždyť je milo slyšeti, že jest vladařkou mysli a citů statečného rytíře, který nese na ostří meče svého štěstí, čest, chválu lidí i svoji nesmrtelnost, neboť jest milo aspoň jednou v životě rozkazovati, když musíme býti poslušnými od kolébky až do hrobu. Kromě lásky nemůže žena nic jiného rozdávati. Což divného, že touží, žádá, aby ji za ten její poklad jediný, nejdražší prosili s pokorou, na kolenou, anebo aby ho dobývali neobyčejnými obětmi? Každá z nás přece ví, že jednou se oddavši, přestává panovati."

Převor poslouchal s velikou pozorností. Hraběnka otevírala před jeho bystrým okem nový svět, kterého posud neznal. Začal pochopovati ducha písně milostné, její nářky prostomyslné, její pláč bezmocný i zaklínání šílené. Co se mu dříve zdávalo hloupostí, podivinstvím, stávalo se nyní pravdou životní. Leč současně nahlížel také, že prostředky, jakými vládne jeho talent, nestačí, aby vytvořily milostné tesknoty. Snad by bylo lépe v takovém případě zříci se závodů s Vidalem, Ventadourem, Cabestainghem a jinými oblíbenci krásného pohlaví, zavříti se ve hranicích svého druhu, nezáviděje pěvcům lásky jejich věnců zasloužených? Chvíli se rozmýšlel. Ale ďábel podrážděné sebelásky ho pokoušel, šeptaje: není umění tak těžkého, jemuž by se nebylo možno naučiti. A ďábel ho přemohl, spoutal, že neviděl nic kromě upokojené marnivosti.

A druhý ďábel, — úskočná žena — hrál obratnou rukou na strunách té marnivosti, pomáhaje prvnímu.

„Nesoudím, že by tklivost a oddanost odpovídaly vaší povaze," ozvala se hraběnka po delší pomlčce. — „Ani váš dospělý věk, ani veliký rozum by si nelibovaly ve kvílení mladickém. Vy potřebujete nějakého smělého, odvážného činu, nějaké neobyčejné příhody, která by vaši obrazotvornost podnítila.

Převor pokrčil ramenama.

„Neustoupil bych před činem odvážným," — odpověděl. — „Avšak jaká neobyčejná milostná příhoda by mohla potkati mne, řeholníka, kterému není dovoleno, opájeti se rozkošemi této země."

„Chcete mne poslechnouti?"

„Naučil jsem se dnes od vás tolik, že každý nový pokyn přijmu s vděčností!"

„Zítra na večer jedu do svého loveckého zámečku," — mluvila hraběnka šeptem, naklonivši se k převorovi. — „Zdržím se tam dva týdny. V tom čase mne navštívíte, nikomu neřekna, kam se ubíráte. Přijdete pouze v průvodu jednoho důvěrného zbrojnoše po způsobu rytířů, jdoucích na schůzku milostnou."

„Na schůzku milostnou?" ozval se převor udiveně.

„Na schůzku milostnou, ale pouze zdánlivou, což se samo sebou rozumí, neboť ani vy, ani já, nemáme záměru překročiti hranice, obvyklé, počestné přízně mezi troubadourem a jeho dámou. Chci vám toliko pomoci, abyste porozuměl, pocítil vzrušení, jaká otřásají rytířem, když se krade k milence, střežené jejím pravým majitelem. Až vycítíte ta vzrušení osobné, oblékněte je bez obtíží do blýskavého šatu pěkné mluvy."

Převor se usmíval pro sebe. Nehledě k habitu, který omezoval jeho temperament od let dvaceti a několika, nepřestal býti šlechticem provencalským XII. století, potomkem domu, jehož členové nesli pro slávu a příhody rytířské šílené hlavy své všude, kde bylo možno je ztratiti . . . na druhou stranu Pyrenejí, do zemí Saracenských, na daleký Východ, do Země Svaté. Zálibu k smělým příhodám měl v krvi, miloval je, hledal je v zimě, nudě se v klášteře, přepadával nejednou v čele svých čeledínů neposlušné vasally.

Odvahu šlechticovu doplňovala obrazotvornost básníkova. Rytířského domu syn a troubadoure usmíval se příhodě, kterou mu hraběnka podsunovala. Nebyl ještě nikdy v okolnostech opovážlivce, kradoucího se tajně k cizí ženě . . . dokonalá to látka ke kanzoně . . . Nikdy by byl nepřišel na takový nápad . . . Jak je dobře míti moudrou přítelkyni! . . . Strašil ho pouze účel příhody. Přepadati neposlušné vasally bylo dovoleno, ale vyzrazená schůzka milostná, ačkoli takovou svévoli mu dovolovala dispens opatova, učinila by ho směšným do konce jeho života . . . Mohl by se sice brániti, že schůzka byla nevinnou zábavou, a neklamal by, nepřátelé však, kterých satirikovi nescházelo, dovedli by lehkověrné přesvědčiti o jiném. Člověk věří přece vždy ochotněji zlému, než dobrému . . .

„Nebezpečnou radíte mi zkoušku" . . . ozval se převor po delším rozmýšlení.

Kvapně odporovala hraběnka.

„Nebezpečnou? — Proč? — Dostavíte se pod hradby zámecké v noci, od strany jižní, tam, kde k nim přilehá skleník. V den označený bude na vás čekati žebřík. Vystoupíte na hradbu, se hradby seskočíte na střechu skleníku, se střechy na zem!"

„A stráž? — Kdyby mne stráž zpozorovala?"

„Hradní, starý sluha svého domu, můj věrný pes, bude bdíti, aby nám nikdo neškodil."

„Kdyby se váš manžel, hrabě Bertrand, dozvěděl náhodou o naší zábavě, mohl by si ji vysvětliti v můj i váš neprospěch."

„I na to jsem pomyslila. Hrabě bude do všeho zasvěcen. — Až odbudeme schůzku, vyprázdníme ve troje, vy, já i hrabě, pořádný pohár na zdar vaší písně."

A když převor se ještě rozmýšlel, řekla hraběnka s dobře sehranou lhostejností:

„Uděláte, jak budete chtíti. Nejde o mne, leč pouze o vás. Jako vaše dáma přeji si, vám pomoci. Ale, jestli se bojíte této nejobyčejnější příhody rytířské, nenaléhám. Každý jiný troubadoure využil by z lásky k umění rychle, beze všeho rozmýšlení mé ochoty."

Z lásky k umění? Převor byl ode dvou dnů pouze troubadourem, zapomenuv na klášter, na řeholi řádovou, na vážnost věku dozralého. V duši jeho hrály nové písně, srdce jeho zžíral ničím neuhasený plamen — pozemské slávy žádost palčivá. Z lásky k umění? — Pro ně, pro toho nevděčného pokušitele nutno obě ovati třeba pokoj vlastního svědomí . . .

„Kterého dne se líbí mé dámě čekati v loveckém zámečku na svého sluhu?" ptal se převor.

Výkřik radosti, vítězství dral se do hrdla hraběnčina, ale zadržela a utlumila ho. Hlasem pokojným, jakoby jí na rozhodnutí převorově nijak nezáleželo, řekla:

„Je-li vám budoucí pondělek vhodný, sloužím s největší ochotou."

„Vůle dámy jest rozkazem pro jejího troubadourea," — odpověděl převor a vzdálil se.

A hraběnka propukla v ukrutný smích ukojené pomsty:

„Mám tě, mnichu," — radovala se její zlá duše. — „Zoškliviím ti jednou pro vždy úšklebky z neškodné marnivosti ženské!"

* * *

Král, unaven jsa celodenní honbou, odebral se dnes časněji na odpočinek. Po příkladu pánově rozešli se jeho hosté ihned z večera do svých bytů, s čímž byl převor velmi spokojen, zítra totiž připadal onen pondělek, určený hraběnkou. Bylo potřeba připraviti se na cestu.

Po prvé ode chvíle, kdy ho oblékli do habitu řádového, zaměnil řízu mnišskou za kroj světský. Cítil, že by zneuctil sutanu, kdyby v ní odejel na schůzku milostnou, třeba by schůzka ta byla jen zábavou. Komorník králův vybral pro něho ve skříních pánových oděv myslivecký, vyhovující jeho vzrůstu. Starý dvořan se ani neptal, za jakým účelem se mnich přestrojuje. Páni troubadoureové měli nejednou nápady tak zvláštní, že se nikdo nedivil jejich šíleným kouskům.

Bratr Josef, doprovázející převora vždy na jeho cestách, přinesl do komnaty voskovou svíci. Postaviv ji na stůl, ustoupil ke dveřím, čekaje na rozkazy svého představeného. Ale představený mlčel, jsa obrácen tváří k oknu.

Ve chvíli totiž rozhodné napadlo mu množství vážných myšlenek. Hodí se pro něho, zralého muže, pastýře společnosti spravedlivých mnichů, přísného karatele slabostí lidských, aby se bavil hrou lehkomyslnou? To, co podnikal, nesouhlasilo s vážností jeho stanoviska a příčilo se celé jeho dosavadní působnosti troubadoureské. Nejsou věcí sirventistovou tklivé nářky milostné . . .

Hlas vnitřní, ten tichý, dobrý hlas, který člověka varuje vždy před špatností i hlouposti, šeptal převorovi rady čestné a rozumné: nedělej směšnými svá léta dozralá zábavou dětinskou; nesahej po věncích, kterých tobě nebylo předurčeno; drž se ve svých hranicích, které ti Prozřetelnost vytkla. Co ti může záležeti na výtkách Vidalových? I tvoje sirventesy přetrvají prachy pokolení a zříceniny hradův, ani tvůj duch nezemře nikdy . . .

U dveří za jeho zády stál bratr klášterní, živá to připomínka jeho důstojnosti, jeho závazků. Neodvážil se ohlédnouti se, pohleděti do tváře sluhovi. Zdálo se mu, že oči bratrovy na něm spočívají, že ho pronikají na veskrz a vidí všecko, co se děje v jeho srdci, v jeho mozku. Myšlenka, že bratr může chtíti pohlédnouti do jeho duše, ho pokořovala, zahanbovala. Ten prostý člověk přivykl hleděti na něho z dola, bázlivě, s úctou, jako hledí drobný červ na krásný dub a on? . . .

„Pokoj s tebou; můžeš odejíti!“ — rozkázal hlasem nejistým.

Když se dveře se bratrem beze hluku zavřely, oddechl si. Zbavil se nepotřebného svědka.

Ale on? — Co on? Bylo by to, co podnikal, skutečně činem nehodným, proviněním, hříchem smrtelným?

Hlas druhý, ten, který chce býti vždycky moudřejší, než první, a snaží se kaziti jeho práci, ten, který nakloňuje vždy veškeré rozumování k tužbám a žádostem slabých chvílek, trhal nyní přízi myšlenek rozvážných.

„Vždyť jsi se již nejednou účastnil zábav světských,“ — přesvědčoval ho ten hlas pokoušející. — „Řídil jsi zábavy květinové,*) zasedal jsi při soudech lásky,**) předsedal jsi při turnajích pěvců. Jsi přece troubadourem s vědomím a svolením vrchnosti církevní. Čeho se lekáš? Nikdo nebude věděti o tvé výpravě. Ostatně, kdyby tě na cestě přešla chuť k dobrodružné příhodě, můžeš se vrátiti každé chvíle.“

Převor se již nerozmýšlel.

„Mohu se vrátiti každé chvíle,“ — upokojoval lestně svědomí řeholníkovo a svlékl rychle habit.

Vložil na sebe zelenou, hedvábnou tuniku, přepásal ji bílým pasem, u kterého visely španělská dýka a stříbrná trubka myslivecká, na krátké, černé nohavice natáhl dlouhé, žluté holénky

*) Zábava květinová (jeux floraux) soutěž básnická založená v Toulousu r. 1323. Sedm troubadourů pojalo myšlenku zařídíti básnickou k povznesení poesie troubadourské. Pozvali na 1. května do Toulousu básníky a odměnou byla violka za nejlepší báseň. Zařízení toto trvá dosud a je ve veliké slávě pode jmenem „Academie des jeux flouraux.“ (Poz. překl.)

**) Soud lásky (cours d'amour) zápas básnický mezi dvěma básníky u přítomnosti dam a rytířů, kteří přejímali úkol soudců ve sporných otázkách. Souvisí s vývojem tak zvaných tourou t. j. básní, ve kterých dva básníci vedli zápas o nějakou otázku. Jednalo-li se na kolbišti básnickém o více troubadoure-ů, byl to turnaj. torneamem. Ve stol. XII. počaly se sestavovati stálé soudní tribunály, v nich soudily dámy.

z měkké kůže jelení, spjaté po stranách zlatými sponkami. Malou čepičkou, ozdobenou pérem sokolím, připevněným přeskou smaragdovou, zakryl si tonsuru.

Ustrojiv se, pohlédl do zrcadla a podivil se. Úplně jiný člověk na něho pohlížel z vyleštěné desky stříbrné. Vážný mnich se proměnil ve spanilého rytíře.

„I lidé říkají, že šat šlechtí člověka. Nechť někdo nyní ve mně pozná nudného mnicha z Montaudonu. Kdyby mne ta stará sova z Foix viděla, byla by s to, aby se do mne na smrt zamilovala.“

Rozpustile se zasmál převor svým rozpustilým myšlenkám.

Vhodiv si na ramena krátký, hedvábný, zelený plášť, — vytratil se ostražitě vedlejšími dveřmi paláce na nádvoří, do stájí.

Nechtěje si bráti nikoho ze svého služebnictva klášterního na výlet, nemající nic společného s jeho obvyklými podniky, vyprosil si na několik dní pobočního zbrojnoše hraběte z Baux, známého svými příhodami dobrodružnými. Jako komorník králův se netázal, k čemu mnich potřebuje šatů světských, tak nebyl také hrabě zvědav, k čemu potřebuje jeho zbrojnoše. Nemaje sám rád, aby někdo nežádaný sledoval jeho kroky, uměl cíti cizí tajemství. Zbrojnošovi poručil vzíti zbraň pro každý případ a neodstupovati od boku převorova.

Osedlaní, na cestu připravení, koně hraběcí tloukli již netrpělivě svými kopyty do dlažby nádvorní.

„Je stráž ve bráně upozorněna?“ otázal se převor zbrojnoše, vsedaje na koně.

„Všecko v pořádku!“ — odpověděl mladý šlechtic.

Tiše otevřel strážník bránu, bez hluku spustil padací most. Troubadoure i jeho zbrojnoš se dostali ze hradu, nejsouce od nikoho pozorováni. Z počátku jeli krokem, teprve když se ocitli za městem, pustili se silným klusem. Ani na okamžik nepřišlo nyní převorovi na mysl, že by se mohl vrátiti. Tajemné ticho lahodné noci obklopovalo ho ze všech stran, pohlcujíc dusot kopyt koňských a řinkot zbraní. Jako noční duchové mihaly se platany při cestě, stojíce nehybně, mlčící, zakletí. Bledý měsíc kladl svoje sinavé paprsky na uspanou zemi, obíloval stěny domů, postříbřoval říčky, potoky, posypával údolí světlým prachem. V dálce, na pravo i na levo, ze zadu i ze předu prokmitali z mlh průzračných dřímající velikáni, němí, hrozní, jakoby zahražovali cestu opovážlivci, který se osměluje rušiti jejich klid. Pyreneje a Korbiery střežily hranice hrabství Rousillon.

Cválaje tichem a mlhami stříbrnými noci měsíční, cítil se převor rytířem, jako jeho předkové. Nepohodlný habit neomezoval jeho pohybů, nepřipomínal mu povinností kněžských. Všecko, co se dělo od téhodne, podněcovalo obrazotvornost šlechtice dvanáctého století a troubadoure-a. Přátelství s nejkrásnější dámou v Aragonii, schůzka milostná. — tajemný výlet za noci . . . Ne-

byl by básníkem, kdyby byl nechtěl vyčerpati této příhody do dna, opojiti se jejím kouzlem. Nemyslil na navrat, letě ke Kerbierám, v hlavě jeho se osnovaly kanzony, serenady alby slavných pěvců lásky, i připomínal si jejich obsah, obrazy, obraty. Následuje známé příklady, skládal píseň sladkou, měkkou.

Mezi tím počala cesta, posud rovná, se vlniti, kopcovati. Bylo nutno zvolniti běh, dáti koňům úlevu.

Převor se obrátil k zbrojnošovi:

„Znáte lovecký zámeček hraběnky z Limoges?"

„Lovili jsme tam dvakráte s mým pánem" — odpověděl zbrojnoš.

„Pokud si připomínám, leží na polovici cesty z Perpignana do Limoux, je přičleněn k nějakému nevelikému vrchu Kerbierskému. Máme býti na místě před východem slunce."

„Budeme tam za čtyry hodiny."

Chtěl bych ztráviti zítřejší den někde poblíže zámku. Neznáte tam někde nějaký úkryt, němž bychom mohli přespati a odpočinouti, nevzbuzujíce pozornosti zbytečných dotěravců? Nechtěl bych, aby nás viděli poblíže zámku."

„V horách není nouze o skrýše."

„Kdyby nás někdo potkal na cestě, nenazývejte mne Velebností," Jsem rytířem z Montcoeur!"

Zbrojnoš sklonil hlavu na znamení, že rozumí, oč se převorovi jedná. (P. d.)

A. S. Chudobka:

Má cesta.

Tou cestou nevlídnou, kde nedávno šly smutky
a šera přízraky se chvěly prokleté,
sláb ještě dám se v chod — kdo po mně šlápnete,
jestli těžkých dnů pot srazí k zemi důtky.

Tajemné stromoví, vím, raší do pupenů;
o chtěl bych zázračný tmel jejich okusit;
tmel šťávy sílící, že nikdy, jsi-li bit,
nerozezvučíš rty do bolných srdce stenů.

Však život kráčí dál a výsměšně jen zírá,
a každý pupenů vznik ihned spaluje.
Co platna slunce zář, již den nás celuje,
když nocí ssají krev nám ústa netopýra.

JUDr. Otto Stehlík:

Havlíček-Borovský a chorvatsky bán Jelačič.

(K oslavám Havlíčkovým.)

(Č. d.)

Po vydání oktrojované ústavy věnoval bán svou veškerou péči, aby uhájil ústavu Chorvatska. Částečně se mu to podařilo. K tomu patrně se vztahuje zmínka v Havlíčkově (z Vídně) dopise Palackému (do Karlových Var) „Bán se drží výborně!" (Viz dopis ze dne 15. června 1849 otištěný: L. Quis, Korrespondence Karla Havlíčka str. 625.) K vyjednávání bližšímu stran ústavy se jihoslovanští předáci odebrali do Vídně. Při té příležitosti sděluje Havlíček: Již minulého roku projevil bán chorvatský Jelačič k některým poslancům českým úmysl svůj, že po skončené válce uherské Prahu navštíviti hodlá. Když tedy právě nyní mnozí znamenití Jihoslované a jmenovitě Jelačič, patriarcha Rajačič a Kničanin pospolitě ve Vídni byli, povstala zde v Praze u mnohých našinců myšlénka, abychom je do Prahy na návštěvu pozvali, zde přiměřené jakožto slovanské spolurodáky uvítali a tím sobě sami nějakou povzbuzující útěchu způsobili. (Viz článek: Kničanin a Praha. Nár. Nov. č. 221, z 26./9. 1849, S. 869; D. N. N. S. 175—77; Tob. d. II. č. 2. str. 706.) K návštěvě bánově však nedošlo.

Po oktrojírce stalo se postavení bánovo čím dál, tím obtížnější. Dle oktrojované ústavy byly sice Chorvatsko a Slavonie od Uher odděleny a s hrvatským přímořím a Rěkou v jednu korunní zemi spojeny. Však patrně dle staré rakouské zásady: Divide et impera. Uherské země se rozkouskovaly, aby tím snadněji podlehly německé centralisaci. Jen Chorvatsko se tomu s úspěchem bránilo. S radostí mohl Havlíček ve „Slovanu" čtenářům sděliti: „Německá centralisace rakouská, kterou nám až posud nynější ministerstvo tak hrozilo, jest již pochována — ohlášení nového zřízení království chorvatsko-slavonského dokázalo již patrně, že ministerstvo nemělo síly provésti své úmysle, které nemohly zůstat nikomu tajny. Dlouhá přítomnost Jelačičeva bána ve Vídni nebyla tedy nadarmo, a bán vymohl Chorvatům přece, jestli ne všechno, alespoň mnoho. My ovšem přejeme Jihoslovanům tak jak sobě samým, a ta práva, která oni mají, jsou skoro již napolovic také naše práva, neboť nám také zajisté k podobným dopomáhati budou. Co mají Chorvaté již nyní, musíme míti také časem i my, to jest patrno. Byl by to ku př. také podivný smysl národní rovnoprávnosti v Cechách a v Chorvatsku. Chorvaté mají svůj jazyk u všech úřadů, to jest ve všech kancelářích pracuje se všechno chorvatsky, slovanský jazyk jest tam úřední: u nás ale jest úřední jazyk jen výhradně německý (mluvíme jen o krajinách od Čechů obydlených) a jenom stranám českým vydávají se české přípisy, a to ještě s velikou nechutí.

Každý ale pochopuje, jak důležité jest pro zvelebení národu, aby se v jeho řeči u všech úřadů psalo a jednalo, a kdo to nepochopuje, přesvědčí se brzy, jak předeženou nyní Chorvaté nás Čechy v literatuře tím, že mají jazyk svůj ve všech úřadech. —*) Rozumí se již samo sebou, že Italie a Uhry nejméně tolik dostanou, co Chorvaté, čímž nám bude zase usnadněno vymknouti se časem svým z kategorie „německé provincie." [Viz Slovan z 6. VII. 1850 Sv. 2. Str. 476; Tob. d. III. č. 2. str. 987—88.]

Havlíček tedy ještě v době, kdy reakce a s ní spojený centralistický absolutismus německý již plnou tíhou dusil veřejný život, doufal v možnost federalismu, který by se třebas v dohledné budoucnosti a postupně uskutečnil. Vítal již první krok Chorvatskem na vládě vynucený jako předzvěst k nezbytným dalším ústupkům. Ovšem německým centralistickým kruhům se zdál takový ústupek býti předvojem dalších podobných snah ostatních slovanských národů. Proto se tu hned střetly názory centralismu a federalismu. Německý centralistický tisk zazlíval vládě povolnost vůči Chorvatům.

Brněnská „Presse" vybrala si Jelačiče bána za příčinou nové ústavy chorvatské za předmět rozličného osočování, proti kterému se Havlíček ozval takto: „My ovšem víme, že Presse, která jest pro úplnou centralisaci, která kdykoli se ujímá některého národa rakouského (jako Slováků), nikdy to pro tento národ samý nečiní, nýbrž vždy jen oslabení jiného němectvu a centralisaci nebezpečného (jako Maďaři) národu tím docíliti chce, my tedy ovšem víme, že Presse s velikou nelibostí hledí na to, kterak Chorvati již osvobozeni jsou od německého poručnictví a od centralisace, a pochopujeme také, že proto „Presse" na Jelačiče bána co původce toho, jen s mrzutostí si vzpomíná. Nezdá se nám ale býti slušná taktika, když Presse mrzutost svou v patrně zlomyslném osočování bána, jako by v řečích svých k národu nějaké absolutní choutky projevoval, ukrývá. Jelačič jest zajisté tak alespoň konstituční jako Presse, o tom jsme přesvědčeni, ale jestli chybil, chybil přílišnou ústupností, nedostatkem odhodlaného odporu v náležitý čas, ne však z nějaké náklonnosti k nekonstituční vládě. — Musíme se přiznati, že jest nám Presse milá, když společně s námi hájí konstituční a liberální vládu a bojuje proti nekonstitučnostem — ale co se centralisace týče a vůbec našich národních záležitostí, bojíme se, že bude časem svým Presse největším nepřítelem všech rakouských občanů, kteří nejsou Němci." [Viz Slovan z 6. července roku 1850 Sv. 2., str. 477; Tob. d. III. č. 2. S. 989—90.]

Presse nemohla dlouho utajiti zášť svou proti bánu Jelačiči. Za příčinou slavností k jeho svatbě**) konaných psala, že prý taková čest v monarchickém státu jenom mocnáři samému pří-

*) Dějiny však nepotvrzují Havlíčkova tvrzení — jasný důkaz bezvýznamnosti byrokracie pro vývoj a pokrok národa.

**) Při slavnosti v Záhřebě vystrčil jeden úředník černožlutý prapor, zač mu rozhořčený lid vytloukl okna. (Slovan 1850. S. 729.)

sluší! — „Má se snad tímto poznamenáním v nejvyšších místech způsobiti nějaké sočení proti Jelačiči?“ — dodává Havlíček k tomu neomalenému výkladu. [Viz Slovan z 3./8. 1850, Sv. 1., S. 724; Tob. d. III. č. 2. S. 1022—3.] Hlas novin svým směrem vládě blízkých nesměl být podceňován a mohl případně Jelačičovi i v směrodatných kruzích škoditi. Tyto kruhy pracovaly úsilovně proti všem vymoženostem krátké svobody a též proti starým právům národů. V hranici vojenské začínala se ve vší tichosti uvádět daň solní, t. j. větší cena soli. Nad tím panovala velká nespokojenost, za kteroužto příčinou bán také prý ve Vídni se nyní nachází — píše Havlíček ve Slovanu bez dalších bližších zpráv. (Viz Slovan z 21./IX. 1850, Sv. 6. S. 1143 a násl., Tob. d. III. č. 2. S. 1097.)

Jelačič musel čím dále tím více novému reakčnímu tlaku povolovat. Ke konci roku 1850 vystupoval proti svobodě tisku patrně na pokyn shůry. Havlíček, který právě toto paladium svobody a liberalismu nejvíce hájil, byl tímto trpce zklamán, že též Jelačič, jehož se vždy tak vřele ujímal, také stejně postupuje jako nenáviděná německá byrokracie. Tím více ho to bolelo, že tak proslavený Slovan potlačuje tisk vlastního národa. Proto jest jeho následující zpráva tak váhavá a s neurčitým průsvitem naděje na brzký obrat k lepšímu psaná.

Vykládá: Chování Jelačiče bána proti svobodnému tisku v Záhřebě jest nepochopitelné. Nevíme přece odnikud, že by tam byla ústavní svoboda vyzdvižena a přece se tam zkrátka zapovídají chorvatské časopisy. A co nejpodivnějšího, že nyní bán již dokonce žádné chorvatské noviny povoliti nechce!! až prý bude nový tiskový zákon! Buďto tedy vyjde tento nový tiskový zákon již příliš brzy, anebo snad bánovi na tom nic nezáleží, kdyby nevycházely pražádné liberální noviny v Chorvatech?

My nepozorujeme Jelačiče bána dle způsobu prudkých radikalistů, kteří příliš ochotně dýmají do trub maďarsko-německých, my známe dobře těžké postavení chorvatského bána, nevykládáme mu mnohé jeho chybné kroky za špatný úmysl a klademe vždy proti nim do váhy to, že přece vymohl pro Chorvaty o mnoho více, než má kterýkoli jiný slovanský národ. Nemůžeme ale přece nahlížeti, aby Jelačič bán tolik váhy u nynějších mocností říšských neměl, aby mohl (kdyby chtěl) ochrániti noviny třeba opposiční, přece ale chorvatsky-vlastenecké! — — Mnohem méně ale než chování se Jelačiče bána proti tisku chorvatskému, pochopujeme chování se našich českých a moravských evangelíků proti svému jedinému časopisu „Česko-bratrskému Věstníku“, pokračuje Havlíček v jednom tahu v „politickém pozorovateli a líčí nesnáze tohoto podniku. [Viz Slovan z 15. ledna 1851, sv. 2, S. 76; Tob. III. d. 2. č. S. 1240—41.]

Vidí v tom ovšem více nátlak vlády, která potlačuje jihoslovanský tisk, na památku i za odměnu, že r. 1848 bosí, bez šatů běželi s Jelačičem bojovati pro udržení říše a císaře! (Slovan z 15. února 1851, č. 8., S. 263; Tob. d. III. č. 2. S. 1266.)

Netrvalo to dlouho a Havlíček mohl druhý případ reakční uvésti.

Ministerstvo vyučování totiž zakázalo „Čítanku" p. Zoričiče v Záhřebu, schválenou před tím pro školy od tamnější bánské rady za školní knihu. Pan ministr vyjadřuje se (jak Südslavische Zeitung píše) v dopisu k Jelačiči bánu o této knížce asi takto: „Nemohu této čitance stvrzení své uděliti, neboť jest psána v duchu náboženskо-indifferentistském (totiž nestranném Havl. pozn.) a nezpěčuje se na str. 167 Jana Husa postaviti na stejný stupeň se S. Janem Nepomuckým a vzbuzuje národní cit na takový způsob, který se schváliti nemůže. Úkol její má býti, aby vedla mládež k zmužilé opatrnosti a ke křesťanskému sebezapření. Také prý pan biskup Záhřebský (podobný p. biskupu Brněnskému*) ohlásil se proti této knížce jakožto přepjaté v národním a indifferentistické v náboženském ohledu. Proto tedy nařizuje p. ministr odstranění této čitanky." K tomu poznamenal Havlíček úvodem: „Víme, že naše ministerstvo osvěty se zvláštní pečlivostí na to dbá, aby ve školních knihách již za času se mládeži vštípilo to smýšlení, jakého zapotřebí jest, aby byli lidé — spokojenými občany. Nedávno zasáhla tato pečlivost pana ministra také „Čítanku" atd. Pak líčí zmíněný případ. Zdali Jelačič se proti takovému libovolnému zasahování ministerstva bránil, Havlíček dále nepíše. Ale zdá se, že Jelačič povolil. Neboť zajisté by byl Havlíček ve svém Slovanu, který přímo překypuje protiklerikálními útoky, neobmeškal další zprávy o tom z jihoslovanských novin sděliti.

Vždyť sledoval Havlíček až do poslední chvíle svého „Slovana" bedlivě každé hnutí u Jihoslovanů. Nejposléze se zmiňuje o Jelačičovi, hledě vyvrátit vývody vládních novin „Reichszeitungu", s kterými tak často a úspěšně polemisoval. Reichszeitung popisovala slavnost Božího Těla, při které bán se objevil v národním kroji chorvatském. Dodala, že si v Chorvatsku již zvykli na německé uniformy (t. j. jako se v Čechách nosily) a že myslí si dobrosrdečně: „Co záleží na uniformě, je-li německá neb horvatská, jen když je vláda dobrá." Správně proti tomu namítal Havlíček: Chorvaté, jak ze všech stran slyšíme, tuze málo si libují nynější vládu, ne snad jen k vůli německým uniformám, nýbrž více pro obsah těchto uniforem. (Slovan z 2. července r. 1851 č. 46, S. 9. a násl. Tob. d. III. č. 2. S. 1416—17.)

Jest to poslední zmínka o bánovi, kterou psal Havlíček sám. Brzy na to přestal vydávati „Slovana". Přehlédneme-li ještě jednou Havlíčkovy názory o bánovi, vidíme jeho vřelou sympathii a neochvějnou důvěru v předáka chorvatského hnutí, které ve své celosti a celém vývoji se stejnou láskou stopoval jako činy bánovy. (P. d.)

Pozn. Míněn jest biskup Schaffgotsch, proti jehož německému a klerikálnímu směru Havlíček ostře psal.

H. Uden:

Kříž na Zvonu.

Na Velikém Zvonu krátký strmí kříž,
oč je země vzdálen, o to nebi blíž:
o některém svátku dynastickém kdysi
zlou byl alpských vůdců četě za potlž
a kus dávné loyality na něm visí.

Věrnost zděděná dodala posily,
když ho v těžkých článcích na vrch nosili:
tam ho teprv zmontovali dokonale,
po čemž za svěcení řádné prosili,
když byl pevně zakotven v odvěké skále.

Po letech jsem záhy zrána přišel tam
s dvěma vůdci statnými turista sám:
člověk překvapený dlouho kol se dívá,
však i visitku jest odevzdati kam —
vhodná schránka vzadu za křízem se skrývá.

Válka dlouhá s hladem přešla po horách
a pak zaduněla bouře v oporách:
Vídeň pomáhá si tkanivem a šperky,
kácí v oborách a hledá v komorách —
novinářstvo vtipné budí Babenberky.

Je-li dosud kříž na Zvonu strmém as,
pochybným se jeví: máme divný čas —
ovšem nebezpečí s nejistem se kupí,
propast od propasti dělí pouhý vlas,
a ta cesta není pro bouravé tlupy.

Jisto jen, že stálost nemá klenutí,
když sám rozhýčkanec k ní se nenutí:
volný vzduch, jenž pronikavým ostrem duje,
dvornou pozornost nejdříve znechutí,
sluhům pak i název sluhy zošklivuje.

V kolísavosti světových vývinů
vždy jest lépe jim, kdo měli příčinu,
nechat stesky těžké vnesli k zápolícím,
aneb jako strom, jenž hlídá mýtinu,
zbyli pro nutnou snad ochranu všem spícím.

Václav Oliva:

O vlivu císařova zpovědníka P. Viléma Lamormainiho na náboženské poměry v době pobělohorské.

Příspěvek k dějinám katolické reformace v zemích českých.

(Č. d.)

Roku 1624 bylo přikročeno k dokonalému provádění katolické reformace po veškerém království českém. Alespoň dne 9. dubna téhož roku, jak píše Bílek, prohlášen byl císařský patent, a to k naléhání papežského vyslance Karaffy dne 29. března vydaný, dle něhož netoliko v Praze a v ostatních městech královských, ale i po veškerém království českém na statcích panských a soukromých jakýchkoli nemělo býti vykonáváno jiné náboženství než katolické. Dle toho vztahovati se měla reformace jenom na měšťany a poddané nekatolické a nikoli ještě také na obyvatele stavu panského a rytířského.[82]) Tehdy ovšem P. Lamormaini už byl nejen zpovědníkem, ale i do jisté míry rádcem Ferdinanda II. Proto snad on, a jedině on, je vinen vším, co potom se dálo, jak napovídá Riegrův slovník slovy: „Maje P. Lamormaini na Ferdinanda II. neobmezený vliv, byl hlavní příčinou všeho neštěstí, které potkalo Čechy po bitvě na Bílé Hoře, i příkrého nastupování císařova proti protestantům německým. Přivedl prý přes 100.000 protestantů k navrácení se v lůno kat. církve."

Ale v pravdě není tomu tak. Císař alespoň dne 24. listopadu r. 1622 dostavil se na sněm v Řezně a po sněmu r. 1623 odebral se přímo do Prahy s vyslancem Karaffou. Cestou podány mu byly mnohé stížnosti na luteránské kazatele. Kudy se bral, shledal kostely zpustošené od jinověrců. Města ohněm byla zničena, vesnice v popel obráceny a tu i onde trčely ze země trosky, kde druhdy kvetoucí osady stávaly. V Praze podali mu protestanté mnohé stížnosti proti katolíkům v ohledu politickém. Ale katoličtí šlechtici pamětním spisem vše vyvrátili. To působilo na císaře tolik, že nabyl přesvědčení, že pouze jednota ve víře může zachrániti Čechy. Proto vešel tu v zevrubné porady o způsobu, kterým by se katolická reformace veřejná či mocí úřadů duchovních a světských provésti mohla. Porad těchto účastnili se přední mužové z království, jako Lichtenštein, Valdštýn, Slavata, Lobkovic atd. a z duchovních mimo Karaffu ještě arcibiskup Arnošt Harrach, který téměř zároveň s císařem poprvé do Prahy ve svém novém arcibiskupském úřadě zavítal. Porady skončily usnesením podrobného postupu, jenž pak rokem 1624 při reformaci počal se prováděti.[83])

[82]) Bílek, d. c. 43.
[83]) Krásl, d. c. 27, P. Svoboda, d. c. 35.

Bylo usneseno: „Především spořádáme duchovní správu při všech kostelích země české, a to napřed v městech. Budou ustanoveni spolehliví a důstojní komisaři, jimž arcibiskup udělí rozsáhlou právomoc, kteří by reformaci provedli, a to nejdříve v městech královských. Komisaři mezi sebou rozdělí a obejdou všecky kostely, navštíví všecky kněze ve správě duchovní, zjistí veškeren majetek, práva a důchody kostelů a far, řádně se sepíší a uloží takto upravené inventáře v archivu arcibiskupském, dále dosadí ke každému kostelu tam, kde byl posavad luterský nebo kalvínský pastor, ale podle císařského patentu jest vypovězen, katolického faráře. Kdyby k tomu světské duchovenstvo nestačilo, přiberou se kněží řeholní nebo svěří se spolehlivému knězi více far. Vrchní komisaři arcibiskupští budou po vikariátech odbývati duchovní porady, ku kterým se všickni farářové dostaví, a kde se pojedná o překážkách, o tajných protestantských predikantech a vůbec o všem, co by v tom okresu na prospěch katolického náboženství neb na škodu bylo. Aby vše ve skutek se uvedlo, nechť v Praze ustanoví se zvláštní sbor bohoslovců, který se každý týden u arcibiskupa sejde, a kamž se budou zasílati zprávy o postupu reformace ze všech vikariátů. Světská vrchnost přispěje všude tam, kde by zevnější překážky nebo odpor práci duchovní zdržovaly nebo mařily."[34])

A dle tohoto usnesení byli hned zvoleni tři vrchní komisaři světští, a to Jaroslav Bořita z Martinic, Bedřich z Talmberka a Vratislav z Mitrovic, jimž byli podřízeni komisaři okresní, vesměs skoro hejtmani dotčeného kraje, a arcibiskup jmenoval komisaře duchovní. Komisaři světští v každém městě ve jménu císařově měli uvésti komisaře duchovního, přikázati k němu slušnou úctu a poslušnost, zařídíti pořádek, a v případě tvrdošíjnosti přísně zakročiti a vzdorovitým lidem vložiti několik vojáků na byt a stravování tak dlouho, až by od svého odporu ustoupili.[35])

Přítomný arcibiskup ovšem ve všem s usnesením tímto nesouhlasil, ale hlas jeho slyšán nebyl. Proto po odchodu císařově z Prahy hleděl při provádění reformace pomoci světské se zhostiti. Však marně. Císař zasílal z Vídně výnos za výnosem jak arcibiskupovi, tak Lichtenšteinovi, jakou cestou jest se bráti, aby reformace se zdařila. Z těchto výnosů zvláště významné byly dekrety ze dne 25. září 1623, 27. dubna 1624 a 18. května 1624, jež zavdaly Lichtenšteinovi podnět k návodu z června 1624, jak vésti si jest při reformaci hejtmanům královským, podle kteréhož pak postupovalo se při reformaci až do r. 1627.[36])

Usnesení tedy o způsobu katolické reformace v zemích českých v letech 1624—1627 stalo se, jak z uvedeného nástinu jasno, v Praze proti vůli arcibiskupa pražského a v nepřítom-

[34]) P. Svoboda, d. c. 35.
[35]) P. Svoboda, d. c. 36.
[36]) Krásl, d. c. 28—29.

nosti císařova zpovědníka, důkaz to zajisté velevýznamný, že P. Lamormaini neprávem jest obviňován z pohrom českých protestantů v době pobělohorské právě tak, jako katolické duchovenstvo vůbec. Vždyť již z počtu osob, jež pražských porad se účastnily, je nezvratně ukázáno a dokázáno, že při nich laický živel měl úplnou většinu a usnášel se o všem po své vůli, i proti protestům osob duchovních.

* * *

Než roku 1626 bylo seznáno, že těmi prostředky, jichž až posaváde se užívalo při obnově katolického náboženství v Čechách, nedojde se vytčeného cíle, neboť stěžovali si jak katolíci, tak protestanté.[37]) Za tou příčinou přemítal sám císař o cestě jiné a nabádal arcibiskupa pražského, aby po zralé úvaze s místodržícími zemskými mu oznámil, co by činiti a čeho by se varovati bylo, aby konečně katolická reformace přiblížila se k dobrému konci. Arcibiskup v srpnu r. 1626 navrhoval: „Země česká budiž rozdělena v patero biskupství. Obročí farní budtež zlepšena tím způsobem, že z každé bečky soli, která se do Čech přiváží, vynaloží se 10 kr. k účelům církevním. Statky jinověrců nebudtež zanášeny do veřejných desek zemských. Všude dosazováni budtež toliko faráři katoličtí. Dítky vychovávejte se pouze v náboženství katolickém. Knihy kacířské budtež ničeny. Snoubenci ať se dříve neoddávají, pokud by nevykonaly svaté zpovědi.“[38])

Tyto návrhy arcibiskupovy předložil císař v říjnu 1626 ve Vídni svým radám k úvaze se čtyřmi otázkami: 1. Jakým způsobem by se dalo jinověrství v Praze a v Čechách vyhubiti? 2 Jak by se mělo katolické náboženství v Čechách utvrditi? 3. Co se má státi se zabranými statky církevními? 4. O vysokých školách pražských. Duší porady byl Valerian hrabě de Magni. Ale odpovědi komise se císaři nelíbily, protože se v mnohých bodech od návrhů arcibiskupských lišily. I předložil císař vše svému zpovědníkovi, P. Lamormainimu, a žádal jej o radu. P. Lamormain odpověděl písemně spiskem: „Paměti obnovy náboženské v království českém.“ Tvrdil, že je povinnosti císařovou, aby vykonávala se pravá reformace v zemi, poněvadž panovník její jest králem katolickým a obdržel od Boha všelikou moc k tomu. Na biskupech jest, aby přivedli zbloudilé ovečky na pravou cestu spásy, kdežto králi náleží toliko trestati odbojníky, ježto blud a kacířství jsou zločiny státními. Proto ať se zvolí komisaři královští a arcibiskupští. Královští ať přikročí k osobám zpurným a arcibiskupští ať si vždy vedou mírně a snaží se poučiti nevědomé. Školy katolické ať jsou všude zřízeny. Založen buď seminář pro 200 bohoslovců. Fary ať se zvelebují na příjmech. Knihy kacířské ať se odnímají. Nekatoličtí

[37]) Krásl, d. c. 28, P. Svoboda. d. c. 42.
[38]) Krásl, d. c. 64.

snoubenci ať se oddávají. Slavný pohřeb nechť se odepře všem zatvrzelým kacířům. Cena soli, jakožto věci nanejvýš potřebné, nesmí býti zvýšena, ale císař může postoupiti sám 10 kr. z každé bečky ve prospěch církve, protože dostává se mu z ní nejméně 45 kr.“[39])

Mimo očekávání návrhy P. Lamormainiho nelíbily se císaři právě tak, jako oba předcházející. Proto byla sestavena z rozkazu císaře nová komise z nejproslulejších bohoslovců a na slovo vzatých mužů katolických, která vytvořila dne 15. ledna r. 1627 v tajném sezení nový, a to již čtvrtý, návrh a předložila jej císaři. Ferdinand konečně návrh tento dne 5. února 1627 podepsal a zaslal do Čech vrchnosti světské i duchovní. A dle tohoto návrhu bylo započato s katolickou reformací po celých Čechách, až všichni jinověrci byli uvedeni do lůna církve čili až do konce života císaře Ferdinanda II. a i smrti jeho zpovědníka P. Lamormainiho . . .[40]) (P. d.)

V. Rovinský:

Horský sedlák.

(Jan L. Runeberg)

Vysoko na písečnaté stráni
sedlák Pávo spravoval svůj statek,
obdělával pilně svoje pole,
úrodu pak vkládal v ruce Páně.
A tak žil tam se ženou a s dětmi,
v potu tváře pojídal svůj chleba,
stavěl hráze, řídil pluhy a síl pak.

Přišlo jaro: v polích tály sněhy,
odplavily polovici setby —
přišlo léto, přišlo krupobití
a pobilo skoro druhou půli —
přišla jeseň — a mráz spálil zbytek.

Pávová si rvala vlasy z hlavy:
„Pávo, Pávo, přenešťastné stáří,
vezmi hůl svou, nebo Bůh nás zavrh';
těžká žebrota, však hlad je těžší.“

Pávo vzal ji za ruku a pravil:
„Zkoušet chce nás Pán, ne zavrhnouti!
Smíchej kůry polovic do chleba,
já postavím dvakrát tolik hrází.
Pán dá jistě vzrůstu naší setbě!“

[39]) Krásl, d. c. 64—65.
[40]) Krásl, d. c. 66.

Žena v mouku namíchala kůru,
stařec postavil dvojnásob hrází,
prodal ovci, koupil žito, zasel

Přišlo jaro, sněhy tály v polích,
odplavily polovinu setby —
přišlo léto, spadlo krupobití,
a potloukło druhou polovici —
přišla jeseň — a mráz spálil zbytek.

Pávová se bila v prsa, lkajíc:
„Pávo, Pávo, přenešťastné stáří,
lépe zemřít, neb Pán zavrhl nás!"

Pávo vzal ji za ruku a pravil:
„Zkoušet chce nás Pán, ne zavrhnouti.
Přimíchej teď dvakrát kůry v chleba,
já na stráni zdvojnásobím hráze
Od Pána pak očekávám zdaru."

Žena v mouku namichala kůry,
stařec zdvojnásobil počet hrází,
prodal krávu, koupil žito, zasel.

Přišlo jaro, sněhy slezly s polí,
tentokrát však nesplavily setbu,
přišlo léto, přišlo krupobití
úrodu však v poli nepotloukło —
přišel podzim, mráz ušetřil pole,
a pro žence nechal zlaté žito.

Pávo padl na kolena, pravil:
„Zkoušet chtěl nás Pán, ne zavrhnouti"
Pávová též padla na kolena:
„Zkoušet chtěl nás Pán, ne zavrhnouti."

Vesele pak žena děla starci:
„Pávo, Pávo, chop se rychle srpu!
Čas je, bychom veselé dny žili,
čas je, bychom zavrhli teď kůru
a ze žita napekli si chleba."

Pávo vzal ji za ruku a pravil:
„Ženo, co se stalo, byla zkouška,
zda necháme souseda třít bídu:
přimíchej zas v mouku kůry z půli,
neb sousedu úroda pomrzla.

L. Grossmannová-Brodská.

Chrámy u nás i za hranicemi.

Studie cestopisné i jiné.

(Č. d.)

Je to jakýsi druh nevelké poutnické kaple, vystavěné namnoze ze dřeva v živých barvách a s bohatými řezbami. Vnitřek zařízen s prostou jednoduchostí, ale co návštěvníka zaráží, jest přímo úžasná možnost zavlečení nákazy všemožných chorob a odporných nemocí. Neboť v postranní chodbě umístěný svatý (zázračný) obraz líbají houfně a bez přestání lidé stižení nejhnusnějšími kožními vyrážkami, odpornými otevřenými boláky, s obličeji rakovinou rozežranými a po nich bezprostředně hrnou se tam jiní, zdraví, v celých zástupech a obraz světce od polibků ani neosýchá.

Tento nemile závažný náš dojem byl poněkud zatlačen tím, že se v chrámě právě odbýval křest po způsobu pravoslavném.

Několika málo dnů staré nemluvně úplně nahé vyňato z peřinky, svátečně oblečený pop stál u křtitelnice plné vody, připomínající svým útvarem vaničku. Přinesli k němu dítko, on vzal je opatrně do obou rukou a přidržev mu dvěma prsty nosíček i ústa, ponořil křtěnce třikráte po sobě úplně do vody, odříkávaje při tom předepsané obřadní modlitby. Stálo za podívání a věru to dojímalo, jak drobné a třepající se dětské tělíčko šetrně a láskyplně držel tento vysoký, ramenatý a vousatý pop, jemuž spadávaly na ramena dlouhé, husté, přirozeně zkadeřené vlasy. Byl to skutečně ideálně krásný typ ruského duchovního, na němž bylo všecko pravdivé a zcela přirozené, což o ruských popech vždycky říci nelze.

Aspoň oni mniši, kteří žijí v Sergěveju, v lavře téhož jména, (z Petrohradu jsou tam asi 4 železniční stanice) činili po většině dojem strojenosti ve svých dlouhých sutanách s vysokými čepicemi a s dlouhými vlasy, které zdály se býti uměle nakadeřené.

I zde v Sergějevu jest poutní místo, pravoslavný klášter dosti bohatý. Kromě hlavního kostela mají zde na ohromném dvorském prostranství také zimní kapli a letní kapli, kterážto poslední činí svým pěkným vzhledem dojem velké porcelánové, hodně pestré hračky. I zde jest hřbitov ruských boháčů, mimo jiné pochován tu zavražděný ruský jenerál, bývalý finský gubernator Bobrikov i jenerál Plehve. Nejvyšší aristokracie a boháči-milionáři mají zde své hrobky, které se namnoze ve své přehnané ozdobě podobají zahradním besídkám. Není zde křížů, za to mnoho zbytečných ozdob; také nesvědčí o valném vkusu, že náhrobní okrasy netvoří květiny přirozené, ale všelijaké skleněné a korálové trety i věnce z uměle pracovaných porcelánových květin, které mnohdy velmi drahocenné, na ochranu před vlivem povětrnosti bývají uzamykány do plechových zasklenných skříněk a nevypadá to příliš pěkně, když několik takových deštěm zre-

zavělých kulatých skříněk jako staré haraburdí kupí se na hrobce. —

V Sergějevské lavře seznali jsme starého přívětivého mnicha, nevím již, jakou vrchní hodnost zaujímal, hovořil s námi velmi přívětivě a zavolal nejmladšího z noviců, bratra Božidara.

Přišel statný snědý mladec, přes klášterní roucho opásán pracovní zástěrou, patrně někde zahradničil. Řekl nám, že jest po rodu Černohorec, zde že se uchytil, aby se připravoval k povolání učitelskému.

Na naši otázku, zná-li Prahu, odpovídal záporně, ani o Čechách prý nikdy nezaslechl, ale nějak nejasně se přece upamatoval, že „Praga" je prý v Austrii (v bývalém Rakousku).

K vybídnutí představeného bratr Božidar pohostil nás chlebem se solí a kvasem, jak jest v tamějších klášteřích všude obyčejem. Potom nás provedl po hřbitově, k němuž se pojí rozlehlá zahrada, kde na četných místech vystaveny jsou veřejně velké sudy s chlebovým kvasem k občerstvení návštěvníků, čehož tito zdarma a četně používají.

Po obou stranách hlavního vchodu nalézají se obchody s posvátnými předměty, jak bývá snad téměř na celém světě ve všech poutnických místech. Sergěvská lavra byla poslední, jejíž kostel jsme navštívili v Rusku. Ostatně také všecka poutnická místa jsou si velmi podobna, ať jsou v jakékoli zemi a kterémkoli vyznání. Člověk, jenž umí pozorovati, vždycky něco společného při nich nalezne vzdor různosti národopisné. Však ne nadarmo praví kterýsi cizí spisovatel v zahraničním cizojazyčném časopisu tato slova náležitě promyšlena a procítěna:

„V putování na posvátná místa (katolická) spočívá vždy mnoho poesie, kterou dovedou procítit pouze ti, kdož plnou myslí, se srdcem zbožným na pouť se vydávají. Neboť obyčej voditi procesí v katolických zemích na místa posvátná jest u křesťanů hluboce zakořeněn. S vroucí modlitbou vydávají se na pouť v té pevné důvěře, že budou vyslyšeni, že putováním na místa zázraků se jejich duševní i tělesné utrpení zmírní a toť vůbec známo, jak mnohdy již i pouhá víra uzdravuje. Třeba to poznati z vlastního názoru, jak ti prostí poutníci přemáhají cestovní svízele a jak jsou blaženi a povzneseni, když dospěli svého cíle."

Jak pravdivá jsou to slova, svědčící o znalosti lidí. Pro nás však nemá významu další výpočet dotyčného spisovatele o různých poutnických místech v katolickém Bavorsku, Wirtembersku, popisy kostelního pokladu v Cáchách, kteryžto poklad se skládá hlavně z uměle pracovaných zlatých nádob mešních a starobylých relikviářů. Ve Westfálsku rovněž jsou proslulá poutnická místa, v Horních Bavořích a ve Slezsku (poněmčeném), kde jest u jezera v temném stromoví ukryt poeticky položený kostel ve Vartě. V Hlohově pak jest zázračná studánka, překlenuta prostou dřevěnou stavbou, kamž se hojně putovalo, zejména ve století dvanáctém a třináctém, nyní však jest zapomenuta.

Zmínky zasluhuje též pěkný a ozdobný náhrobek svaté Hedviky, patronky Slezska v poutním chrámě v Třebenicích.

Jest nejen význačno, ale i pozoruhodno, že většina poutních míst zasvěcena jest Matce Boží, Panně Marii, pod jejíž ochranu zbožní poutníci nejraději se utíkají.

Náš poutní chrám Matky Boží na Svaté Hoře u Příbrami jest všude chvalně proslulý, rovněž do Staré Boleslavi, na Velehrad a Hostýn stále putuje mnoho procesí z daleka i z blízka. Není možno všecky naše poutnické chrámy zde vyjmenovati. Jsou ovšem mnohem skromnějších rozměrů nežli na příklad ve Francii chrám Matky Boží v Lourdech, ale k milosrdné Matce Kristově ať již jest kdekoli, ve Svatoňovicích, ve Filipsdorfu nebo ve Vambeřicích spějící křesťané jsou ovládáni jedním hlubokým citem lásky, zbožnosti a víry.

Vždyť katolická církev byla vždy mocným činitelem hlavně v uplynulém století a přiměřeně svým poměrům pěstovala kulturu, považujíc za povinnost svého mecenášství co nejvíce podporovat umění a umělecký průmysl,

Jinak i nepřehledná řada jednotlivců, nadaných vytříbeným smyslem uměleckým, podporovala výtvarníky při jejich snažení a tvorbě.

A to se dělo mnohdy tak pronikavě, že zásluhy jednotlivých mecenášů daleko přesahovaly zásluhy obcí a státu. O tom svědčí prohlídky katolických chrámů a klášterů, kde jest nejvíce cenných památek ze století šestnáctého až sedmnáctého.

U nás dlužno si při tom vzpomenouti zesnulého probošta Vyšehradské kapituly a spisovatele Václava Štulce, na jehož náklad a hlavní popud byl na Vyšehradě chrám svatého Petra a Pavla tak skvěle umělecky ozdoben překrásnými četnými malbami také již zvěčnělého — předčasně — českého umělce, malíře Urbana. Také chrám Emauzský v Praze byl krásně obnoven Benediktiny Beuronskými.

A v církevním oddělení při národopisné výstavě v Praze, roku 1895, jaký přímo úžas, obdiv a úctu znalců budilo to množství starobylých a starožitných památek z oboru církevního!

Hlavní zásluhu o tehdejší přehledné uspořádání měl nynější biskup dr. Ant. Podlaha, který jako znamenitý znalec přehledně uspořádal velecenné předměty všeho druhu, malby, sochy posvátné nádoby a roucha, jakož vůbec vše, co spadávalo do tohoto oboru. Obdivovali jsme se vzácným uměleckým památkám sta let starým a poznali jsme, že ani náš poměrně malý národ nebýval po zadu za velikými a bohatými národy na dráze zvelebení kultu křesťanského.

Však také nikde jinde nelze vidětl tolik uměleckých pokladů a drahocennych památností jako v katolických chrámech. Oltáře, kazatelny, sochy mramorové i vyřezávané, ampory, lavice, nástropní malby, struktury, obrazy, gobeliny, umělecké práce zlatnické a ještě přemnoho jiného podávají nezvratný důkaz o tom.

A také v našich domácích chrámech máme toho doklady. Památný starobylý kostel svaté Ludmily na Mělníku, který byl před několika lety žalostně sešlý a takřka na spadnutí, byl zásluhou † probošta Mělnického J. Bernata krásně obnoven a sličně uvnitř opraven. Taktéž hlavní chrám na Mělníku, kostel zasvěcený sv. Petru a Pavlu, děkuje za své obnovení a umělecké zrestaurování jmenovanému duchovnímu.

Podobných případů je bezpočetně všude. Tak na příklad na dómě v německém Hildesheimu mají překrásnou a svého druhu jedinou práci řezbářského umění, totiž zpovědnici v barokovém slohu provedenou, což je tím pozoruhodnější, že právě zpovědnicím bývalo věnováno málo pozornosti, než přece tu a tam se vyskytuje takový zázrak řezbářského umění, které po sobě zanechali dávno zapomenuti umělci a skromní mecenáši.

Však také baroková zpovědnice chrámová v Hildesheimu jest pravá umělecká perla svého druhu.

S potěšením patří znalec odbornik na třídílnou obloukovou stolici, jejíž ozdobné, pěkně lomené průčelí jest zdobeno jemně vyřezávaným poprsím Kristovým se sepjatýma rukama, obklopený skupinami andělů a dvou prostředních soch, které vyjadřují podivuhodnou krásu oduševnělého výrazu obličejů, takže jím každého uchvacují.

Jest správno vážiti si takových památek. Však to známe, jak drahocenny jsou nám ony starožitnosti, nalezající se v kapli svaté Kateřiny na Karlově Týně, jejíž drahokamy vykládané zdi jsou posvěceny též dřívějším pobytem Otce vlasti, krále Karla IV. blahé paměti. — (P. d.)

Literatura.

ČESKÁ.

Katolictví a naše národní obrození. Na základě domácích i zahraničních dokladů podává P. Augustin Neumann. O. S. A. Nákladem tiskového družstva v Hradci Králové, 1922, stran 91, cena 7 Kč.

Jsou jistá hesla, která se stále omílají na schůzích nám katolíkům nepřátelských. Mezi ně patří, že katolici byli a jsou nepřáteli naší republiky, že pro její zřízení pranic nevykonali ani doma ani v cizině. Hlavně řečníkům podána tu hojná i vhodná látka, vyvrátiti tento omyl. Historik P. Neumann, který dosud nejvíce sil věnoval době husitské, z níž vydal několik spisů, jež odborníci vlídně přijali, proti nimž pro jejich vynikající vlastnosti naši nepřátelé psali dlouhé referáty, obral si v této novější své práci dobu, v níž žijeme, za předmět svého studia. Vždyť dosud i z ní mnoho jest nejasného, jak to nedávno zřejmě vyslovila ústa nad jiné povolaná, ředitel musejní pražské knihovny dr. Václav Řezníček v „Naší Knize".

Pokud mohl dosáhnouti prameny, čerpal z nich P. Neumann, kromě cizozemských, francouzských, německých, amerických všiml si i naší katolické žurnallstiky. Jak samozřejmo, nebylo mu možno použíti pražských nebo jiných našich denníků, v Brně jich ani v knihovně nemáme, použil proto toliko brněnského „Dne", což stálo práce skoro dvou měsíců. Ostatně kryjí se úsudky českých denníků s brněnským.

P. Neumann rozdělil spisek na několik kapitol, v nichž rozebírá dopodrobna své thema časové i důležité. Protože úlohy své zhostil se nestranně, slouže toliko historické pravdě, lze očekávati, že povšimnou si jeho spisku všichni našinci, kteří chtějí státi na výši nynější doby.

Tiskovému družstvu v Hradci Králové slušno vzdáti dík, že vydalo spisek tak potřebný i cenný svým nákladem v úpravě slušné a cené ne příliš velké. Ignát Zháněl.

Vlasta Pittnerová: **Statečná mlynářka.** Sebraných spisů sv. 5. Cena Kč 19·80 Stran 275. Vydavatel R. Prombergr v Olomouci.

Pomalu sice vychází soubor spisů Vlasty Pittnerové, ale každý svazek přijat s povděkem. Tak i tento objemný spis „Statečná mlynářka". Děj se odehrává na Olšovském mlýně, kde hospodaří mladý mlynář se ženou Verunkou, kterou si vzal proti vůli rodičů. Je dcerou prodluženého pololánika Když mlynář vezl do města své dvě dcerušky, koně svrhli vozík, z čehož se Prokop stal mrzákem-bláznem. Hospodářství vede Verunka s čeledí. Časem si přeje, aby manžel zemřel. Mládek Jarolím má vliv na mlynářku, že si ho tato zamiluje. Prokop, jenž se nešťastnou náhodou utopil v rybníce, jim ustoupil, ale přece se nedostali za sebe. Mlynářka se vdala do Vlkáně za nehodného muže, jenž děti utiskuje. Jarolím se chce za odmítnutí pomstíti, ale vrátí se od vojska jako invalida a upozorní mlynářku, jež podruhé ovdověla, na nebezpečí. Do smrti ve mlýně věrně slouží, stav se svědkem, jak mlynářka dobře dcery provdala. — Víme, že by autorka mohla děj i jinak přizpůsobiti, ale jest zjevno, že se přidržovala v hlavních obrysech pravdy. Pověst o této mlynářce dlouho se udržovala. Vidíme v tomto románu opravdový život bez příkras, hluboký děj z českého venkova. Jako dřívější svazky, tak i tento rovněž v pěkné úpravě vnější hodí se velmi dobře do lidových knihoven. r.

J. F. Karas: **Před Husem a po Husovi.** (Lidové epištoly. Č. 1.) Nakladatel Fr. Švejda v Praze-VIII. R. 1914. Stran 44. Cena 40 hal. — Dnes by ta knížka stála nejméně 5—6 kor. Kdo by si nevšiml ceny a toho, že byla vydána r. 1914, soudil by dle slohu a „vkusu", jakým je psána, že je to výrobek posledních dnů v osvobozené již vlasti. Také závěr by tomu nasvědčoval, kde (na str. 44.) čteme: „Náboženství je dnes (1914) už nenucenou věcí; kdo nevěří, nemusí se bát podzemních žalářů, mučíren, hranic — náboženství je věcí osobní potřeby a osobního zájmu jedince." Je zřejmo, že se to Karasovi dýchalo za Habsburků docela volně a on té svobody (habsburské) proti církvi katolické využitkoval důkladně. Přečetl si tedy kousek Tomka (začátek III. dílu), kousek Zapa, něco z Bezolda (Palacký mu za čtení nestál), aby se mohl blýskat jmény, ale nejsilnější tabák dodal mu Pierre Dufour a jeho Dějiny prostituce . . . Husa, rozumí se, upálili Jesuité, neboť „jesuité byli před jezuity" (str. 20). Zajímavo je, že p. Karas opravuje i Denise! Praví (str. 37) „Roboty v 16. století nejsou tak nepatrným břemenem, jak myslí A. Denis". A přece to bylo už — po Husovi! Nedivme se; to dělala „blízkost Říma" (36.). Chceme-li tedy uniknout vlivům římským, nezbývá nám (pokrokovým) než odstěhovat se někam na Kamčatku. Mimo to chválí p. Karas pohanské předky (křesťanské už nemá rád), odsuzuje Karla Velikého a ohřívá bartolomějskou noc. Ano, t o h l e „dějepisectví" je naše národní specialita. Praví: „Karla IV. líčila historie jako pravzor českých panovníků, aby vedle něho zbledla památka syna jeho Václava IV." (str. 14) Předešlý rektor čes. univ. ve své inaugurační řeči praví: „Rienzi a i Petrarka skládali v Karla naděje, že obnoví slávu Říma a římského imperia v Italii. Avšak Karel nemyslil na nic jiného, než jen na mírový rozkvět svého malého království Českého, oceňuje svůj císařský titul podle jeho pravé hodnoty. Když roku 1354 táhl do Italie, aby v Římě přijal císařskou korunu, pozval Petrarku do Mantovy. Ten jásal: Již mi nejsi králem českým, nýbrž králem světa, jsi mi císařem římským, Césare! Ale Karel, přijav císařskou korunu, ihned zase odcházel z Italie. A tu Petrarka, naplněn jsa divnou směsí bolesti, hněvu a pohrdání psal mu: „ty jsi pánem římské říše a vzdycháš jen po svých Čechách!" — Ovšem Karel, jsa poučen osudem svých předchůdců, nechtěl se rozhněvati s papežem, když by byl svůj titul bral do opravdy. Skála avignonská,

francouzské papežství, zakazovalo Římu povznésti se, ať si skrze císaře nebo skrze lid (Broche: Sur Petrarque, Avignon 1913). — Francouzské papežství nepřálo si ani též povznesení římské říše německého národa, proto jest snadná otázka, povoloval-li Klíment VI. v Praze studium generale (universitu) pro německou říši. Odpověď je v jeho bule, dané v Avignoně dne 24. ledna 1347. kterou se povoluje Karlovi zříditi studium generále v jeho království českém, a to v Praze, ležící ve středu tohoto království, tak aby totéž království stalo se plodným úrodností věd a plodilo muže zralé rozvahy a aby v něm byl zdroj, z jehož plnosti by čerpali všichni žádostiví napojiti se vědami. Opětovaně vytýká se v bule papežské jen — království české. Arcibiskup pražský byl zplnomocněn udělovati všem doktorům a mistrům kterékoli fakulty pražské university licenci a titul vyučovati kdekoli v tehdejším křesťanském světě." Tak bude třeba obhajovati Karla IV. proti našim (domácím) historikům. A což to „francouzské papežství", jemuž obhájci národních prav dnes blahořečí, bude dále v Čechách tak farizejsky tupeno a jako pohana církve rozkřikováno, ač by mohlo i dítě vědět, proč Bůh nějaké zlo dopouští? (Viz spis „Inaugurace rektora 23. listop. 1920" stránka 67.) — Spisek J. F. Karasa, ač příznačný a zajímavý jako dokument z doby habsburské, nestál by za zmínku, ale chtěli jsme při té příležitosti uvésti z řeči prof. Mareše aspoň ono místo, jež tak hlasitě vydává svědectví o tom, jak byl „Řím (katol. církev) národu českému (a vědám) — nepřátelským". Ale to musí být český historik vždy dohnán do úzkých, než nuzně a otevřeně uzná zásluhy církve katolické. Svoji filosofii dějin vyjadřuje pan Karas větou: „Jde-li o vlastní žaludek a kapsu, je člověk velmi citlivý." (Str. 27.) Bohužel; mnozí dějepisci (zvlášť po převratu) jsou toho dokladem. L † jv.

Přehled časopisů a listů: **Archa**, roč. X. čís. 1. (redakční rada). Básně K. Dostála-Lutinova, Stanislava Wyslańskiho, Stan. Bojara, valaš. obr. Mlčící Bed. Konaříka Bečvana, Mgr. Alfred Baudrillart, jeho život a dílo od Jos. Hanáka, Londýnské dojmy dr. Ant. Dohalského. V Oknech o Dantovi, o umění náboženském, pražských výstavách.

Žena, roč. IV. čís. 5. a 6., list Svazu katol. ženských spolků československých. (Red. Aug. Rozsypalová.) Články: Skvost nejvzácnější: povroucněný mysli jas a mír, Žena vítěz, Spolky katol. ve Francii, Zvonky Loretánské, Ze spolkového života u nás a j.

Hlas (St. Louis, Mo, red. Hynek Dostál.) Mimo články politické a denní (také z Čech) Encyklopaedie katechismová od Vác. Melichara, Památce smrti svat. Cyrilla, apoštola Slovanů od Ferd. Nesrovnala, romány Poklad ve Stříbrném jezeře, z pustin západoamerických od K. M. a Princezniny klenoty, napsal Rene Gaell, přeložil B. Kyselý.

Přítel opuštěných, měsíčník, věnovaný pro blaho opuštěných (red. Jan Ptáček), roč. XI. čís. 2. s pracemi A. Simerské, Al. Dostála, L. G.-Brodské, V. Kronusa a j.

Zasvěcení, měsíčník pro duchovní život a věstník rodin zasvěcených nejsv. Srdci Ježíšovu (red. dr. Josef Čihák), roč. I. čís. 3. S případnými drobnými články (Plamen apoštolátu).

Seraflnské Květy, časopis pro terciáře sv. Františka, roč. XX. čís. 3. (red. Arnošt Smekal) s odbornými články.

Obnova, revue čsl. strany lidové (red. Josef Polák). Tiskové Družstvo v Hradci Králové. Články: Sektářský „jezovitismus", Stát, národ, církev (Kar. Reban), Rozhledy, Kulturní hlídka, Obrana.

Hlídka (red. dr. Pavel Vychodil) v Brně, roč. XXXIX. čís. 2. Články: Z nábož. dějin Horácka (Aug. Neumann), Křesťanská mystika XII. století (dr. Josef Kratochvil), Posudky, Rozhledy.

Věstník Díla šíření víry. Časopis věnovatý zájmům katolických misií. Vychází čtvrtletně. Ročník X. Illustrovaný. Články o misiích.

Naše Knihu (red. Boh. Foit). Měsíčník. Články: Vác. M. Kramerius (dr. Vác. Brtník), Náš Žalov, Naši oslavenci, Drobnosti lit. a kulturní. Podrobná bibliografie. Také oddíl pro knihy náboženské. Kázání.

Růže Dominikánská, roč. XXXV. čís. 12. (red. Alb. Škrabal) s články Katechismus bezvěrecký a katolický, V katakombách svatého Kalista v Římě a j.

Náš Domov, ročník XXXI. čís. 3. (red. Jos. Vévoda) s pracemi dr. J. Svítila, Al. Dostála, Kr. Nováka, Fr. Všetečky. Směs a Hlídky.

Hlasy sv. Hostýnské, ročník XVIII. č. 4. Bohuslav Balbín, Jan Nep. Neuman a jiné články obsahu náboženského a svatého Hostýna se týkající. (P. d.)

FRANCOUZSKÁ.

De diable à Dieu. (Od ďábla k Bohu.) Adolphe Retté píše ve své knize pod tímto názvem upřímně o svém obrácení. Retté byl zručně vyvinutým básníkem, průkopníkem socialismu a byl členem zednářské lože. Popíračem Boha od hlavy do paty a odpadl úplně od víry. Ve Fontainebleau měl jistého dne přednášku pro dělníky. Vynášel socialism do nejvyššího nebe a předpovídal posluchačům zlatou budoucnost. „Ano, soudruzi," zvolal, „ten čas není daleko, že lidstvo konečně, zbaveno jsouc staré pověry, daleko od sebe odhodí myšlenky na Boha, zničí soukromé jmění a vyvine se v úplné štěstí; díky vědě, jež dává rozum a pravé bratrství. Na vás jest, byste tento pokrok a nádherný rozkvět vymohli. Kněžím tedy válku! Válku kapitalistům a pryč se hraním si na vojáky! To budiž naším heslem!" Bouřlivý potlesk byl Rettéovi odměnou. Tu byl Retté při odchodu čtyřmi dělníky osloven, chtěli s ním mluviti Retté vzal všecky čtyři do blízkého hostince. Sedl si s nimi u jednoho stolu, načež jeden z dělníků těchto takto k němu mluviti začal: „Hle, soudruhu, my víme všichni dobře, že Bůh jest, ale poněvadž svět nebyl nikým stvořen, rádi bychom věděli, jak to všecko povstalo. Věda to musí vědět, proto přicházíme se tě pozeptati, abys nám to vysvětlil. Co musíme o tom mysleti." Tu stál řečník bez řeči. Vědu zbožňoval a teď musil její čest obhájiti. „Byl jsem touto otázkou zvláště dojat," dí Retté ve své knize. „Co jim mám odpověděti? Seděli tam a čekali, že jim povím „credo Vědy". Upřímná důvěra ke mně těchto poctivých dělníků dojala mě velice." — „Nuže?" otázal se jeden z nich. „Nemohl jsem jinak, musil jsem odpověděti: „Vědou se nedá povstání světa vysvětliti." Nejen na ty čtyři dělníky, ale i na mne učinil tento případ hluboký dojem a od té chvíle jal jsem se sám u sebe pravdu hledati. Retté, muž vědy, jenž svými spisy tupil a jméno Ježíš nikdy nenapsal, když Spasitele mínil pouze názvem „Galilejec" potupně užíval, zvolal po doživotní zpovědi: „Věřím v Tebe, můj Bože a v Tvoji svatou církev, jelikož jsem se o tom přesvědčil. Ty nemůžeš ani mne, ani církev klamati. O, můj Bože, doufám, že mi Svoji milost neodepřeš a že mne přijmeš do své slávy, budu-li Tvá přikázání zachovávati. Miluji Tě, můj Bože, nade všecko, poněvadž jsem byl tak šťastným, že jsi mne vždy miloval a ještě miluješ!" To jest „credo" věčné pravdy. Kniha jest k dostání u všech katolických knihkupců v Belgii i ve Francii za $3^1/_2$ franku. Josef Šeřík-Vitínský.

LITEVSKÁ.

„Tévo musu" přináší zprávu o katolickém kongresu, odbývaném nedávno v městě „Kaunas" (litevské pojmenování města Kovna). Tento sjezd byl velkolepým projevem katolických Litvínů. Biskup ze Žmudi byl osobně přítomen, kdežto biskup ze Seinai (Sejny) svým zástupcem zaslal srdečný pozdrav a požehnání. Všecky katolické strany a organisace z celé Litvy, docela i litevští katolíci z Oděsy a litevští studenti ve Frýburku vyslali své zástupce. Na denním pořádku stály především otázky školní, tiskové a všeobecné spojení katolických sil. Mnohá projednání budou bez průtahu prováděna. Dle švýcarského a německého vzoru katolíků založili tu katolický lidový svaz. Aby katolické síly lépe k činům se dostaly, bude zařízeno katolické časopisové sjednocení a katolická novinářská kancelář. Spisek „Tévo musu" měl na obálce nové, litevské poštovní známky na památku vjezdu Zeligovského do města Vilna loňského roku. Jedna stojí 100, druhá za 150 marek. Josef Šeřík-Vitínský.

ŘECKÁ.

Písemné poznámky, (ὑπόμνημα) z nichž se dovídáme, že archeolog, profesor Lanciani, odkryl ve starožitném křest. hypogeu v Římě podobizny sv. Petra a Pavla a jiných apoštolů. Malby na stěnách představují znatelně dvanáct apoštolů. Úplná cena těchto apoštolských obrazů spočívá v tom, že jsou nejméně o 200 let starší než ony ze čtvrtého století. Na mnohých místech rovů v hypogeu jest vyryto jméno „Domitia Lucilla" (matka Marka Aurelia) s letopočtem 137 po Kristově narození. Povšimnutí hodno, že jich pohanští pronásledovači nenalezli. Malované osoby jsou oděny a představovány jako pohané, ač není sporu, že to jsou křesťané. Kristus na příklad jest oblečen jako pastýř a zbožňován svými následovníky, z těch někteří jsou ne se sepjatýma rukama, jak to křesťané činí, nýbrž stojí s vyvýšenýma rukama jako pohané. Portréty ty jsou z dob málo pozdějších, apoštolové zemřeli v polovici prvního století a nalezené obrazy jsou jistě z první polovice druhého století, tedy z doby, když byly upomínky na apoštoly v živé paměti, tedy umělec měl snazší práci. „Hypomnéma" končí, že nikoli prof. Lanciani podzemní klenbu (hypogeon) tuto odkryl, nýbrž jeho přítel, profesor Paribeni. Josef Šeřík-Vitinský.

NĚMECKÁ.

Der ehrwürdige Kardinal Robert Ballarmin S. J. Von Emerich Raity von Frentz S. J. Herder, 1921, XIV a 230, 8°, nev. 24 M., váz. 30 M.

Jméno Bellarminovo, kterého nazývali souvrstevníci „knížetem obhajců víry" — apologetů — nebo „profesorem sporných článků" je skoro úplně zapomenuto, ač zasluhuje i nyní povšimnutí. Francouzský jesuita Bachelet obírá se jím mnoho let a platí za nejlepšího znalce všeho, co se týče Bellarmina. U Němců vyšlo o něm tuto oznámené dílo.

Bellarmin vyniká jako učenec, jako profesor, později jako kardinál i také svým právě svatým životem. Byl po celý život přítelem studia, prostudoval spisy všech Otců i sněmů církevních, pokud vyšly tiskem. Nejvíce si oblíbil studium o naukách, které byly tehdy sporny mezi katolíky a protestanty. Prostudoval spoustu knih a brožur, vydaných od obou stran. Obíral se systematicky všemi bludy a vyvracel je. Jsa v Římě profesorem, byl první, který přednášel o těchto bludech a s takovým úspěchem, že byl vyzván i od papeže, aby tyto přednášky vydal tiskem, což učinil spisem „Controversiae christianae fidei adversus hulus temporis haereticos". Aby vnikla kniha do kruhů, pro něž byla určena, totiž do Německa, vydal ji ve čtyřech svazcích v Ingolstadtě 1586—1593. Došla velkého povšimnutí i porozumění, vyšlo proti ní přes sto spisů. Ač byla tak obsáhlá, dočkala se čtyřiceti vydání.

Kromě tohoto svého největšího i nejproslulejšího spisu vydal 195 dalších větších a menších děl. Naposledy vyšly jeho sebrané spisy v Paříži 1870—1874 v dvanácti svazcích. Některé jeho spisy dočkaly se mnoha vydání, třiceti i dvaceti. Jeho stručný výklad naší svaté víry, vydaný 1597 pod názvem „Doctrina cristiana breve", byl přeložen do šedesáti řečí. Platil ve své době za největší vědeckou autoritu.

Autor byl skromný, nedovolil, aby jeho obraz byl přidán k jeho spisům. Když se stal kardinálem, nezměnil způsobu svého života. Měl za povinnost vytýkati, kde bylo něco nevhodného. Byl z Říma poslán za arcibiskupa do Kapuy, odkud později papežem Pavlem V. povolán zpět. Dočkal se věku osmdesáti let. Když zemřel, říkali kardinálové: „Spadla koruna s naší hlavy!"

V této knize vystižen život Bellarminův ze všech hledisek, tuto vzpomenuto pouze něčeho málo z bohatého obsahu. Ignát Zháněl.

Liebet euere Feinde! Von Joseph Spillmann S. J. 17. a 18. vydání, Herder, 1921, VII a 79, váz. 6 M.

Josef Spillmann, rodák z Zugu ze Švýcar, patří mezi vážené německé katolické beletristy. Jeho sebrané romány vydal Herder ve čtrnácti svazcích, dočkaly se mnoha vydání. Byl po několik let také redaktorem Herderova měsíčníku „Katolické misie", v nichž založil přílohu pro mládež, pro

niž psal z počátku sám povídky, později pomáhali jiní. Tyto povídky byly vydány knižně ve sbírce pod názvem: „Aus fernen Landen.“ Dosud vyšlo třicet svazečků; mezi nimi je Spillmannových třináct. Všechny se dočkaly mnoha vydání, nejvíce jich má tuto oznámený svazeček, který je v této sbírce prvý; a to 19. vydání činilo 44 tisíc výtisků.

Dovedný autor zavede čtenáře na ostrov Novozelandský ku pohanskému kmeni Maori. Představuje irskou rodinu, která se tam přistěhovala, přivádí ji ve styk s oním pohanským kmenem. Tu to dokazuje praktickým příkladem, jak vypadá pravá láska k nepříteli u katolíků, čehož pohané nemohli pochopiti, ale na jasném případě se přesvědčili, že lze ji vykonávati. Autor důmyslně vymyslil několik spletitých příhod, jež děj pěkně zbarvují a jednání osob v povídce vystupujících odůvodňují. Spillmannovy povídky jsou po zásluze i do češtiny přeloženy. Tento svazeček má šest pěkných dřevorytin. Ignát Zháněl.

Literární obzor.

Týn, měsíčník umělecký a literární čtvrtým ročníkem přestal vycházeti. Redaktor jeho Jiří Karásek ze Lvovic v č. 1. píše: „Podepsaný převzal přede dvěma lety Týn s úmysly nejkrásnějšími. Žel, uskutečnil z nich jen část. Literární hnutí katolické má posud málo pracovníků, by mohli vyplniti svými příspěvky dvě revue; z valné části vyplňoval tedy Týn redaktor sám. Také přetíženost tiskárny jinými nutnými pracemi způsobila, že Týn vycházel velmi nepravidelně.“

„Našinec“ v č. 91. ke zprávě té připomíná: „V čem hledati netečnost mladého dorostu k tvorbě literární? Co dělá odrost katolický? Či chtějí své síly zkoušeti ve vědě nebo jsou bez zájmu a chuti k literární práci? Co dělá řada lidí, kteří tak slibně začali a pak rázem skončili? Jaké to rány osudu vyrvaly jim pero z rukou?“

Katolictví a národní naše osvobození, dílo o 106 str. od Aug. Neumanna (v Hradci Králové) jedná o zásluhách katolíků českých a amerických o naše národní osvobození. Věnováno Nár. svazu č. katolíků v Americe. S úchvalou ordinariátu.

Kdo nejvíce kupuje knihy. Jistý beletristický podnik sestavil tento obrazec čtenářského rozvrstvení: Z rozeslaných spisů uchytilo se 23% u kněží, 15% u soukromých úředníků, 13% u lékařů, 5% u advokátů, 8% u obchodníků, 4% u řemeslníků, 3% u rolníků. („Večerník Práva Lidu“.) Nejmenováni jsou učitelé, dělníci a jiní.

V Německu vznikla společnost na vydávání sbírky „**Corpus catholicorum**“, jež by přinášela spisy katolických theologů z doby 1517 až 1563. Sbírka ta má býti pendantem sbírky Corpus reformatorum.

Literární sdružení Juvenia ustavilo se v Paříži a bude vydávati revui. Chce podporovati mladé literáty a kulturní pracovníky radami a pobídkami. Přijímá rukopisy i českých mladých literátů (básně, povídky, novelly, romány, divadla a j.) Informace dává prof. Fr. X. Heppner, Praha II., Vodičkova ul. č. 22.

K vypsání cen na romány podotýká **Život** v č. 7., aby se tak stalo i pro díla ze sociologie, přírodních věd, filosofie, mystiky, vychovatelství atd. Není prý dobře opomenouti vědu.

„Proti Jiráskovi a proti pravdě Klerikálové vypisují 3 ceny a to 6000, 4000 a 3000 Kč za historický román, který musí býti psán v duchu „katolickém“. Román tento má býti namířen hlavně proti Jiráskovi a Palackého „Dějinám království Českého.“ Je jisto, že za peníze nàjdou se lidé, kteří naši historii zabarví tak, aby se klerikálům zamlouvala.“ Tak píše Posel

od Čerchova — č. 13, který právě oslavuje své padesátileté vycházení a posud nepřišel k rozumu.

Jungmannův slovník česko-německý z doby probuzenské, jenž se stal nyní museální vzácností, vydá nakladatel B. Kočí v Praze v přesné úpravě originálu (každá stránka bude fotograficky věrně reprodukována) v levných sešitech, přihlásí-li se dostatečný počet odběratelů.

Podíl Dědictví Cyrilla a Metoděje na letošní rok nevyjde. Členům dostane se náhradou knihy dříve vydané Rondina-Jiráka: Anežka a Zuzana. Dědictví prý trpí obtížemi finančními a nemůže letos knihy vydati.

Mezi mládeží hojně rozšířený časopis **Mládí** přinesl článek, v němž se líčí Švédi jako nejlepší lidé a naši přátelé, ovšem za tou příčinou, aby památka Jesuity Jiřího Plachého byla snížena. A co se Švédi naloupili, naplenili naší vlasti! A v jiném článku „Z dějin člověka" dokazuje A. Dichtl, že opice jsou našimi bratranci. To je pro mládež(!).

Družstvo Přátel Studia oznamuje vyjití díla „O pravé pobožnosti k P. Marii" (cena Kč 15, v lepší úpravě Kč 22) od blah. Grigriona.

Bible románovou přílohou novin. „Tepeka Journal" v Kansasu uveřejňuje bibli na pokračování místo románové přílohy na podnět dra Charlesa Saeldona, autora známé, také u nás přeložené povídky „V jeho šlépějích." Text bude přeložen do všední angličtiny a opatřen po způsobu novin lákavými tituly. Místo evangelia užívá se názvu „Dobré zprávy."

Pařižští mohykáni, proslulý román slavného francouzského spisovatele Al. Dumasa, vycházejí v sešitech po Kč 1·50 nákladem Zemědělského knihkupectví A. Neubert v Praze. Román tento nejenom poutá čtenáře od stránky k stránce, ale i pro svoji krásnou a milou tendenci považovati lze jej právem za četbu zušlechťující. „Pařížské Mohykány" možno v sešitech odebírati též u každého knihkupce.

◎◎ ◎◎

Z našeho života.

Th. a Ph. dr. Eugen Kadeřávek zemřel 3. května. Narozen 26. července 1840 v Něm. Brodě, studoval v Jihlavě a vstoupil do kláštera v Želivě. Byl na universitách v Inšpruku, Praze, Římě a Vídni. Oddal se křesťanské filosofii. Posléze byl profesorem na české pražské universitě a také rektorem. Byl od roku 1873 literárně činným, napsal mnoho článků filosofických, apologetických, paedagogických i recensí. Od něho jest: Křesťanská filosofie, Logika formálná, Psychologie, Věda a víra, Metafysika obecná, Obrana základů víry katol., Právo přirozené základem zákonodárství lidského a j.

Antonín Ježek, katecheta v Nuslích, zemřel 22. dubna 1922 v Karlíně ve věku 36 roků a byl 24. dubna na Olšanech pochován. Přispíval články do „Vlasti", jistou dobu vedl i rubriku divadelní, psal pro mládež básně a menší obrázky do „Vzdělávací četby", pěkné paedagogické články do „Učitelské přílohy", do „Vychovatele", cenné zprávy do „Čecha." Kaplanoval na Zlíchově, v Bráníku, sedm roků byl katechetou v Nuslích. Klesl předčasně v hrob, přepracoval se. (Nar. 25. února 1886, vysv. 16. června 1911). Činnost jeho oceněna nad hrobem far. Šprocem a far. Tylínkem. Nežil nadarmo.

Vlaho Bukovac profesor na pražské malířské akademii, zemřel náhle o svém návratu z Jugoslavie, kde portretoval srbského krále. Znamenitý malíř chorvatský narodil se r. 1855 v Cartatě u Dubrovníku. Biskupem Strossmayerem vypraven byl jako nadaný 22letý mladík do Paříže, kde záhy vzbudil pozornost v pařížském Salonu. Od r. 1902 působil v Praze.

Jeho díla na výstavách Manesu budila vždy pozornost. Vychoval řadu výborných žáků i své dcery v umění malířském.

Úmrtí Jana Hollého. Dne 14. dubna 1849 zemřel slovenský kněz a básník Jan Hollý. Narodil se roku 1785 v Bínech Sv. Mikuláše v bratislavské župě a byl farářem v Madunicích na Považí. Zemřel v Dobré Vodě u svého přítele. Byl prvním básníkem samostatného jazyka slovenského. Hlavní jeho díla vedle celé řady oslavných hymnů a překladů z klasické literatury jsou hrdinské eposy Svatopluk o 12 zpěvech, Cyrilo-Metodiada (6 zpěvů) a Sláv.

Dr. Jan L. Sýkora sedmdesátníkem. Narodil se v Železnici, 16. dubna 1852, studoval v Jičíně a v Praze, působil jako kněz ve Velvarech, Podolí a v Praze. R. 1884 povýšen na doktora bohosloví, jmenován profesorem biblického studia na fakultě české. Ustanovil si přeložiti Vulgatu se zřetelem na text český. Dědictví Svatojanské vydalo Evangelia, Apoštolář a I. díl Nového Zákona. Napsal mnoho odborných a praktických článků do časopisu katol. duchovenstva a jinam. Některé vyšly knižně a vyznačují se bohatostí obsahu i správným slohem.

Dr. Pavel Vychodil šedesátníkem. Narodil se 18. dubna 1862 v Přemyslovicích u Prostějova. Studoval v Kroměříži, Solnohradě, Brně. Vstoupil do benediktinského kláštera v Rajhradě. R. 1890 povýšen za doktora theologie. Stal se po Mathonovi ředitelem knihtiskárny a redaktorem „Hlídky", již vede 27 roků. Z větších jeho prací uvádíme: „Apologie křesťanství", životopisy Františka Sušila, Václava Kosmáka, „Básnictví a mravnost", „Poetika". „Aristotelovy knihy o duši", „Knihovna lidu" (sbírka úvah o knihách) a jiné. Jeho vážná činnost literární nejlépe tím oceněna, že byl jmenován dopisujícím členem České Akademie.

Šedesátiny slavil 7. května Msgre dr. **Josef Kupka**, sídl. kan. v Brně, věhlasný český učenec, rodem z Černé Hory u Rajce na Moravě. Veřejná činnost jeho jest rozsáhlá, pracuje ve spolkovém životě a od svého mládí v literatuře (v Museu). Lidové Listy v č. 105 oceňují jeho působení a vypočítávají jeho práce vědecké v různých časopisech a knihy z rozličných oborů hlavně kazatelství a liturgiky; v Č. Slovníku bohovědném: Jeho spisy „O mši sv.", O církevním roce", jeho „Výklady obřadů" a j. musí pročísti každý theolog.

Ředitel učitelského ústavu u sv. Anny v Praze **Vojtěch Pekař** oslavil sedmdesátiny. Narodil se v Lidmovicích 10. dubna 1852, po desetiletí přednáší češtinu a paedagogiku a odchoval na sta učitelek.

Dne 19. dubna t. r. 80. rok života slavil Msgre, vikář **Jan Khun** v Pecce u Nové Paky, narozen v Bělé 1842. Byl kolegou biskupa dr. Ed. Brynycha. Mimo jiné získal si zásluh i tím, že vydal několik praktických příruček daňových, v čemž byl duchovenstvu rádcem a osvědčeným přítelem.

Sté narozeniny katol. řeholníka kněze, badatele a vědátora **Gr. Mendela**, objevitele známých pravidel dědičnosti, oslaví Česká eugenická společnost v Praze. Bude pořádán cyklus přednášek, v němž přední odborníci vyloží význam mendelitmu pro nauku o dědičnosti, vývoje a eugeniku.

Dr. Jindřich Matiegka, profesor na české universitě, učenec spisovatel, dovršil 22. března 60. rok svého života. Narozen v Benešově. Vydal „Lebky české ze XVI. století." „Zkoumání lebek a kostí v českých kostnicích venkovských," „Vznik a tělesný stav národa československého" a j.

Stoletou památku úmrtí 15. dubna slavili jsme českého paedagoga a buditele **Aleše Pařízka** rodem z Prahy, člena řádu dominikánského, ředitele škol. Pěstoval malířství, hudbu, rytectví a vydal praktickou mapu Čech pro školy. Vydal mnoho spisů paedagogických, z nichž některé byly až šestkráte vydány.

VLAST

MĚSÍČNÍK PRO POUČENÍ A ZÁBAVU.

ROČNÍK XXXVIII. **ČERVEN 1922.** ČÍSLO 9.

L. Grossmannová-Brodská:

Chrámy u nás i za hranicemi.

Studie cestopisné i jiné.

(Čld.)

Že ani předměty církevní nezůstaly netknuty novou erou uměleckou, jest přirozeno. Leč co se (hlavně za hranicemi) považuje za umělecké, nemusí vždycky býti pěkné aspoň dle našeho pojmu a vkusu. Neboť právě v prosté jednoduchosti vidíme pravou velebu, odsuzujíce různé výstřelky a výstřednosti, jak se mnohdy naskytují.*)

U nás lépe než kdekoli jinde víme, jak obtížně se staví, jak zvolna pokračuje stavba chrámová. Příklad toho máme na chrámu Svatovítském.

Než i pravý opak může býti radostnou skutečností, příkladem hodně utěšeným jako při kostele svatého Jana Nepomuckého ve Štěchovicích.

Vystavěl jej před několika málo lety stavitel K. Hilbert ve slohu moderní stavby chrámové, která vyhověla skvěle všem požadavkům doby, a dovedl technicky využíti moderního materialu, betonu i tam, kde se jednalo o závažnou příčinu, nepřekročiti skrovný rozpočet.

Citujeme zde několik slov ze článku, jak je přinesla „Zlatá Praha“ roku 1917. „Historie tohoto kostelíka je zajímavá. Asi před 50 lety dal rolník Matěj Rada základ k stavbě, složiv kapitál, který časem vzrostl asi na 290.000 korun. Roku 1889 počato se stavbou, vybráno místo, určen program, až roku 1905 pověřen byl kníž. arcibiskupskou konsistoří architekt Kamil Hilbert stavbou nákladem nejvýše 180.000 K. Při prostředcích tak omezených nebyl projekt snadný; šlo nejen o kostel, ale i o silnici ke kostelu a hřbitovu, dále o úpravu okolí, o farní budovu se zahradou. Vypracovány tři projekty, ale vždy rozpočet byl překročen, teprve projekt třetí přibližoval se danému rozpočtu.“

*) Krásným dokladem jednoduché vznešenosti jsou chrámy sv. Ludmily na Vinohradech, sv. Cyrilla a Methoda v Karlíně a sv. Václava na Smíchově.

Takto se u nás staví. Dále citovat netřeba. Dosti na tom, že ve Štěchovicích mají krásný moderní kostel, k jehož stavbě, jak další prameny udávají, bylo přikročeno z jara roku 1911. stavba dokončena 1914; s inventářem leželo to ladem, až roku 1916 byl kostel vysvěcen arcibiskupem kard. Skrbenským.

Stavba s vnitřním zařízením chrámovým, nářadím, dále cesty, různé komise atd. vše vyžadalo nákladu jen 205.000 K. Počítá-li se další zařízení oltáře, lavice, varhany, což vše dodala dílna Hubičkova v Holešovicích, — jakož i zvony, roucha bohoslužebná, nádoby, knihy atd., 210.000 K celkem.

Vnitřní zařízení je úměrné architektuře celku: jednoduchý, ale stylově působící oltář sv. Kříže stál 1500 K, figury maloval Artuš Scheiner. Dekorační malba chrámu provedena dle návrhu architektova Fr. Fröchlichem, oltář sv. Jana Nepomuckého postaven nákladem 30.000 K a proveden v dílně řezbářské Václ. Mráze. Figurální řezby provedl Vojt. Sucharda. Křtitelnice je z pěchovaného betonu, kování od firmy Fr. Anýže, práci zednickou provedli bratří Kavalírové, kamenickou Jos. Chudoba.

To tuším postačí, ačkoli tím nejsou vyčerpány veškeré zajímavé údaje zpravodajovy, který takto jasně i poutavě osvětlil tuto stavbu venkovského kostela, který svým moderním slohem i vnitřním zařízením jistě se silně odlišuje od starobylého památného kostela v nedaleké Zbraslavi, kdysi pohřebiště královského, anebo od stejně starobylého kostela sv. Markéty v Břevnově.

Tak u nás, kde díky Bohu stále převládá úcta k Bohu a náboženství křesťanskému.

Leč nebyla by tato studie úplnou, kdyby nebyla zakončena zajímavými údaji ještě odjinud, a které se svým obsahem těsně přimykají k předchozímu líčení. — — —

Na cestě do Přímoří bylo mně dopřáno prohlédnouti také Terst, o němž se v poslední době tolik mluví a píše. Proto tím zajímavější bude popis (aspoň stručný) tamějších chrámů. Ku snadnějšímu pochopení dlužno předeslat toto: Založení Terstu spadá do šedé dávnověkosti a první prý se na této mořské výspě usadili Keltové, třeba se odkazovalo do říše bájí tvrzení o vtrhnuvších sem Argonautech s Jasonem v čele.

Historie však praví, že již roku 178 před Kristem patřil Terst k Přímoří (Istrii) a tvořil takto společnou římskou osadu. Císař Augustus mnoho učinil pro město zakládáním ulic a vodovodů. Potom odtud Římany vypudili Hunové. Do toho času spadává založení kathedrály San Giusto, o níž je dokázáno, že k jejímu obnovení došlo roku 561. Později spadalo město pod správu exarchátu byzantského místodržitelství v Horní Italii a trpělo mnoho vpády Longobardů a r. 733 osadili horní Istrii Slované.

Zatím zmocnili se Benátčané druhého břehu a tu nastávaly prudké potyčky mezi oběma námořními mocnostmi. Roku 1203 podmanili si Terst Benátčané. Ku konci 13. století vymanili se Terstané z pravomoci svých biskupů, ale byli stále znepokojováni po celá desítiletí benátským výbojem.

Roku 1381 dosáhl Terst pomocí Amadea VI. Savoyského své úplné neodvislosti, načež r. 1832 uzavřel spolek s Rakouskem. Zásluhou papeže Pia II. byl r. 1463 zjednán jakýs takýs mír, neboť nepřátelství mezi Terstem a Benátkami neustávalo. Roku 1474—1475 a 1511 zuřil v Terstu mor, na který většina obyvatelstva zemřela. Teprve pod pevnou vládou císařů Karla V. a Karla VI. počalo město v míru zkvétati a prohlásilo svobodnou plavbu po Adrii a stejně jako blízka Rjeka stalo se svobodným přístavem. Za císařovny Marie Terezie počet obyvatel vzrostl z 10.000 na 24.000, neboť se Terst všestranně zveleboval, po celá století následující pak zde zkvétal hlavně obchod. Nyní zde mají znamenitou tržnici na ryby, vystavěnou před několika málo léty, blíže mola Giuseppino, a mohou se tam konati zajímavé studie lidové i přírodopisné, jak jsme se z vlastního názoru přesvědčili.

Z chrámu je pozoruhodna basilika St. Just (di S. Giusto), více zajímavá stařím nežli zevnějškem. Je odsud pěkný pohled na město, na přístav i na moře, netřeba proto litovati, poněkud námahavé cesty, neboť jmenovaná budova stojí na místě, kde již za panství Římanů stál chrám, u jehož zbytků v 6. století Theodosius dal postaviti druhý křesťanský kostel a ve 14. století byly obě budovy spojeny. Zde v postranní kapli pohřbeni jsou nejstarší členové španělských Bourbonů. Jsou zde ostatky svatých Justusa a Servolusa. V hrobce protější odpočívají kosti 29 mučedníků, z nichž bylo 13 Tersťanů. Také kopí svatého Sergěje zde jest uschováno.

Velikou zdejší zajímavostí jsou mosaikové obrazy, představující 12 apoštolů, což je toho druhu nejstarší dílo umělecké, pocházející ze VI. století. Z bohatého kostelního pokladu sluší především jmenovati drahocennou monstranci darovanou sem Ludvíkem XVIII. V kapli S. Giovanni jest památná studánka a mramorový pomník Rossetiho. Je zde též mramorový oltář r. 1864 zřízený s krásným reliefem na paměť zachránění býv. císaře Mexického Maxmiliana, který se rád zdržoval na svém blízkém zámku Miramare a sem do chrámu na památku věnoval překrásný lustr.

Zvonice pochází asi z dřívější doby nežli basilika a postavena je na troskách chrámu Jupitera i Minervy; bývala závratně vysoká, dnes je částečně sesuta, než i tak je odtud čarovný rozhled na zasněžené Alpy.

Další chrámy jsou:

Santa Maria di Maggiore (u P. Marie Sněžné) kostel jezuitský za dřívějšího zde pobytu tohoto řádu. Stavěl se 55 roků a roku 1682 byl dokončen. Po širokém schodišti vchází se ku hlavnímu portálu. Jsou zde tři lodě chrámové, 8 oltářů, z nichž největší, zasvěcený Panně Marii je ze skvostného mramoru.

Kostel St. Antonio di Padua byl vystavěn r. 1824 na konci Canalu Grande mezi via (ulicí) N. Bellini a via G. Rossini. Je zbudován dle nejlepších vzorů antického umění a pozoruhadné jest atrium s třídílnými stupni. Jediná obrovská loď chrámová

poukazuje na sloh jonický. Oltáře jsou dílem různých umělců a skulptury provedl umělec Bosci.

Kostel Madony della Soccorso na piazze Lipsia bývá spíše nazýván kostelem sv. Antonína. Jeho původ spadá do III. stol. Jsou zde hrobky nejstarších obyvatel Terstu a četné oltáře jsou bohatými uměleckými díly.

Kostel u Kapucínů jest přístupen z údolí, neboť se vypíná na pahorku Moutuzza. Jde se k němu přes piazzu Goldani po „velkých schodech". Tento úhledný kostel byl vystavěn r. 1870, devatenácte let po založení zdejšího kláštera.

Kostel církve Anglikánské na ulici sv. Michala jest velmi malý a pochází z roku 1830 a náleží usedlým zde anglickým osadníkům, kteří spadávají pod pravomoc biskupa v Gibraltaru.

Kostel evangelický na piazze della Chiesa Evangelica byl vystavěn ve slohu gotickém r. 1845. Se svými ozdobně prolamovanými věžičkami je to pravý klenot stavitelského umění. Vnitřek střízlivým uspořádáním odpovídá vyznání návštěvníků.

Kostel „Creco-Ortodossa" (řecko-východního vyznání) na nábřeží Carciotti. V roce 1490 byl ukončen a r. 1899 znovuzřízen. Zhlíží se v moři a činí ladný protějšek k paláci Carciotti. Jest obehnán železnou mříží kolem průčelní strany. Má dvě postranní věže. Vnitřek jest velmi bohatě a nádherně ozdoben zlatem a cennými malbami, mezi nimiž poutají pozornost zvláště dva krásné obrazy od proslulého malíře Cesara dell Acqua. U kostela je přistavěna škola, archiv a knihovna náboženské obce.

(Č. d.)

Jan Voborský:

Rosa placent....

Překlad katalánských veršů Marianských neznámého autora ze 14. století.

Líbezná růže, sluncem duší jsi,
zářící hvězdo, skvoste lásky nejvyšší,
topase jasný, moci démante,
rubíne nádhery plný rozžaté,
nebeská lilie a zdobo květů všech!
Svítání jitřní jsi, paprskem jasu se skvíš,
za bouře rybářů neopouštíš — —
na moři širém jsi záchrany přístavem,
jak orel letíš k nebesům ve vzduchu modravém.
Ty Všemohoucího jsi královskou síní,
ó vyslyš mou píseň a prosbu mou nyní!
Chraň dítě svoje v nouzi, strádání —
věčného chrámu posvátná bráno,
nad vše Ty vynikáš milostná Panno —
nechť západ slunce zchmuří každý den,
svit tváří Tvých zůstane věčně nezastřen! —

Alois Dostál:

Na zámecké kaplance.

(Č. d.)

XX.

Poštovní posel a zámecký ponocný v jedné osobě přinesl nejenom plnou černou tašku, ale i zprávu, že v Sedanech vyvěšují prapory.

„A proč?“ prudce vyjel Rudolf Fliegel, který první v parku tu zvěst přijal. „Co se přihodilo?“

„To prosím, nevím,“ odpověděl pošťák. „Já myslil, že to bude v novinách.“

„Ale vy jste hloupý,“ rozdurdil se stařec, „na takovou věc se nezeptá,“ a následoval posla do zámku k zeťovi, jenž teprve tašku odemkne.

Poslední léta se vyvěšovaly prapory často, když sebe nepatrnější vítězství se ohlašovalo. Také v Opětanech na zámku a na škole časem zavlály, zde v barvách národních a rakouských dle předpisu, na zámku pouze červenobílé. Jinde praporu neměli.

V novinách nebylo telegramů, proč by se a co mělo oslavovati. Marně oba páni hledali na všech stranách. Jindy taková událost byla hned na prvním místě.

„To asi bylo telegraficky oznámeno,“ hádal Vajt, „a posud se to do novin nemohlo dostati.“

Pošťák zatím roznášel dopisy dále po zámku a ve dvoře. Hned se zastavil v kaplance, kde se také o praporech zmínil. Ale tady více pozornosti vzbudil šedý lístek, jehož písmo bylo značně rozmazáno a někde i schválně censurou zničeno.

„To psal Ladislav,“ hádal kaplan a hleděl vniknouti do obsahu.

Haliková hledala brejle, aby pomohla slova luštiti. Ale šlo to těžko, ani podpis nebyl čitelný. Lístek byl psán tužkou, dlouhou dobu putoval světem a censor se přičinil, aby zůstal záhadným. Ještě že adresa zůstala ušetřena a dvě slova tu vynikala: Opětany—Bohoemia.

„V cizině jest, jinak by nepřipisoval zemi a to v jazyce latinském,“ usuzoval kaplan.

„Tohle se mně zdá jako ›zdráv‹“, mínila babička, ukazujíc na písmena. „Chvála Bohu, jenom když žije.“

„Italie,“ slabikoval kaplan. „Tedy přece je tím legionářem. Aby jenom nepadl do zajetí. Zle by se mu vedlo.“

Haliková v starostech přisvědčila.

V tom vrazila Milada do kuchyně. „Adjunkt píše, že přijede z lázní,“ oznamovala radostně ve dveřích, třepajíc listem. „A vy také něco čtete,“ zpozorovala.

„Nejspíše od Ladislava, ale marně si hlavu lámeme a zrak napínáme.“

„Přinesu od pana barona zvětšovací sklo, kterým čítá,“ vzpomněla Milada a hned byla ze dveří. Dopis svůj nechala na stole.

„Najednou tolik zpráv," pravila Halíková, hledíc do listu. „Hle, Pavelka oznamuje, že by se rád podíval sem. Je prý už zcela zdráv. Jenom má starost, bude-li opět přijat do služby."

Jako vítr přihnala se Milada.

„Pan baron žádá, abys ho, strýčku, navštívil a jemu oznámil, jak dopadlo zkoumání."

Kaplan už hleděl sklem na lístek a zase několik slov přečetl. Už se utvrdil v přesvědčení, že píše Ladislav, že pozdravuje odněkud z daleka. Více se nedalo vyzkoumati. S tou zprávou pospíchal do zámku. Nejprve ji oznámil, potom svěřoval mu baron, že se něco v Sedanech oslavuje, aby jel do města a přesvědčil se, co to vlastně jest. Povoz má k disposici. Kaplan byl ochoten a za chvíli ujížděl s Miladou, která měla cosi koupiti pro zámek.

„Co jedou tak splašení?" volal Holan na Vraného.

Tento pokrčil ramenem.

„Což my víme? Páni mají vždy na spěch."

Ale dobří muži divili se tím více, když zámecká bryčka v hodině se vracela a jela ještě rychleji. Kaplan seskočiv, ubíhal po schodech do pokoje baronova.

„Už zde? Tak co jest, co?" ptal se Vajt.

„Čechy osvobozeny, prohlášena republika. Slovensko přivtěleno k nám. Převraty, hrozné převraty! Došel telegram."

Vajt povstal pružně z lenošky. V tu chvíli zapomněl i na regma, jež se hlásívalo.

„A jak skončil převrat v Praze? Vždyť je tam přece rakouské vojsko."

„Prý bez jediného výstřelu, bez jakékoliv ztráty na životech," oznamoval kaplan.

Bývalý důstojník vrtěl hlavou. Ani mu to na mysl nešlo.

„Že by tak klidně? K neuvěření. Bylo asi všechno dávno umluveno. Ale že generál, důstojníci. — Tak musíme také vyvěsiti prapory. Řeknu zahradníkovi."

Kaplan pospíchal domů. „Máme červenou a bílou látku na prapor?" volal ve dveřích. „Něco se musí sehnati." A hned sděloval novinu.

„Tak svobodní? To bude sláva v Klonově," vzpomněla babička.

Milada hned sháněla látku. Bílou by měla, o červené věděla v zámku. Došla pro ni.

Pověst letěla dům od domu, také u správců na rychlo šili prapor.

„Kde pak jsme asi vyhráli?" uvažovala Voráčková, hledíc na školu, odkud z levého okénka vystrkávali prapor. Vítr jej rozvinul, že se radostně roztřepal.

„Kdypak vyleze ten druhý," čekala žena, hledíc na pravé okénko ve školní střeše. Ale nedočkala se.

„Nejspíše je zamazán nebo potrhán a dávají ho do pořádku," usuzovala Voráčková.

Právě se v kapli konaly děkovné služby Boží a lid stál až daleko venku, když k zámku kráčel mladý muž. Přítomní se po něm ohlíželi, ale nemohli ho poznati. Až pasačka šťouchla kravařku a řekla: „Což ho neznáš? Adjunkt Pavelka."

„Ten se změnil. Nikdy bych se k němu nehlásila."

„Inu vojna."

Ženy umlkly, aby nevzbudily pohoršení. Adjunkt postavil se stranou, na tom místě, kde o slavnosti stával panský oltář. Maje smeknuto, uhladil si sporé vlasy. V nemoci mu jich mnoho vypadalo. Není divu, vždyť čtyřicetiletý kovář se vrátil s vlasem šedivým.

V kapli zněla píseň, k níž přizvukovali i venku stojící. Zněl zvonek a varhany. Seděl u nich jiný učitel. Pan řídící ztrátou synů byl tak zhroucen, že vstoupil na odpočinek a vystěhoval se do Prahy.

Pasačce to ani při modlitbě nedalo, aby se neohlédla po adjunktovi. Býval přísný, ale přece ho litovala. Co asi zkusil, jak válka se zhoubnými následky podlamovala jeho dříve statnou postavu. Nyní div neklesnul. Podpíral se o lípu.

Dobrá žena polohlasem zasteskla.

„Tak přece zase do Opětan," zašeptala k sousedce, která přikyvovala.

„Místo by nalezl i jinde, ale táhne ho sem ta kaplanova neteř. Ale jaké ženění."

Pobožnost se končila, Pavelka tu nechtěl státi na odiv, proto poodstoupil k železným dveřím, vedoucím do parku. Lidé odcházeli z kaple, adjunkt poznával mnohé. Čekal na správce, aby se mu ohlásil. Už ho viděl, blížil se k němu, ale Uslan sám sem zahnul.

„Vítám vás. Tak jste dostal dopis? Jste zase přijat."

„Děkuji, pane správče. Vaše přijetí mne potěšilo. Zase budu navštěvovati dvory."

„Ale dříve se musíte zrestaurovati. Špatně vás tam krmili," usmíval se správce, prohlížeje vyschlého adjunkta. „Pomalu to půjde."

„Také doufám," přikyvoval Pavelka.

„A nyní pojďte k nám na oběd," zval Uslan, bera adjunkta pod paždí. „Paní bude překvapena."

„Teď před obědem ne právě příjemně," vzpomínal Pavelka na nevhodnou dobu příjezdu.

Všudy viděli adjunkta rádi. Paní správcová obědem nebyla přivedena do rozpaků, také ze zámku pro něj vzkázali, aby sem přišel na černou kávu. Vypravil se hned a měl štěstí, neboť na schodech potkal Miladu. Odnášela nádobí. Ani mu nemohla podati ruku.

„Co zde děláte, slečno?" radostně se ptal Pavelka.

„Zastupuji Emila a služba ta se mně velice líbí, že v ní nadále zůstanu," žertovala dívka.

„Pokud vás Emil nevytiskne. Páni jsou posud v jídelně?" ukázal adjunkt na dubové dvéře.

„Čekají vás a my budeme čekati u večer, že přijdete na besedu. Snad jste posud na nás nezapomněl?"

„Jak bych mohl! Přijdu rád a budu choditi stále."

Tu se otevřely dveře a Vajt stanul v nich.

„Vždyť jsem si mohl pomysliti, že nám slečna návštěvníka zdržuje! To bychom mohli čekati do večera. Jistě číhala."

„Ale Rudolf!" kárala baronka.

Milada utíkala po schodech, adjunkt vstupoval do jídelny, kam jednou za rok byl zván k panské tabuli. Všichni ho vítali, všichni si ho prohlíželi.

„Kdybych nevěděl," řekl Fliegel při své bezohlednosti, „odkud ta změna, hádal bych, že jste někde příliš flámoval."

„Ale papa!" teď napomenula dcera otce.

Pavelka usazen ke stolu a Vajt mu podával mísu s posledním pokrmem. „Teď sem slečna nepřijde, aby vám posloužila."

Adjunkt střídavě jedl a odpovídal na četné dotazy. Všichni se ho ptali a neušlo jim, že hospodářský není tak plachý, že má širší rozhled a umí o všem podati úsudek. Jindy sedě u stolu, ani nedutal. Líčil vojenská tažení, bitvy, zákopy, kraje, kudy procházel, život ve frontách i v nemocnicích.

„A jak jste povýšil?" ptal se Vajt.

„Byl jsem praporčíkem," řekl Pavelka.

„Daleko jste to nepřivedl," brouknul Fliegel.

„Nikdy jsem po vojenské slávě netoužil a vyznamenání nevyhledával. Polní hospodářství bylo mně vždy milejší."

„Teď se k němu s větší ještě chutí vrátíte."

„Těší mne, že se mně dostalo bývalého místa," děkoval adjunkt na odchodu, vida, že jeho poslání zde skončilo. S doutníkem opouštěl zámek. Ohlížel se po Miladě, ale nikde jí tu nebylo. Rovně se šel podívat do dvora, zde slyšel, že starý kravař zemřel, že se už vrátil jeden z čeledínů a jiné noviny. Když šel za dvorem kolem hostince, obě okna řinčela pod údery a mnoho rukou kývalo, aby se tady zastavil.

Musil tedy přání splniti a vstoupil. Hostinec byl neobvykle naplněn a začouzen nejenom tabákem ale i jinými náhražkami, jež sousedé kouřili. Hned několik sklenic adjunktovi podáváno.

„To tak, sousedé pěkně u piva," řekl.

„Jednou ve čtrnáctech dnech. Až dopijeme soudek, budeme zase sušiti delší dobu," zněla odpověď.

„Po dvou sklenicích dostaneme — rovnoprávně. Tak je to vypočítáno," oznamoval starosta.

„Na mne jste jistě nepočítali, proto vás nechci nikoho o porci zkrátiti," řekl Pavelka, nechtěje ani usednouti.

„Jenom zůstaňte, náš šenkýř si ví rady. Dá větší portu a hned to bude."

Adjunkt tedy musil přisednouti a něco sděliti ze svého posavadního života. Také pověděl, že jest opět přijat do služby a hned nastupuje.

„No dobře, jenom abyste nebyl příliš přísný," poznamenal kdosi ze zadu.

„Myslím, že jsme vždy vycházeli," bránil se adjunkt nemile dotčený.

„To je pravda," přisvědčoval starosta, „a ty tam mlč," hodil hlavou v onu stranu, odkud výzva byla vynesena.

Adjunkt dostal též pivo, zodpovídal ty ony dotazy, s kým se u vojska sešel, jak se mu vedlo v nemocnici, kam mu z Opětan byly zasílány knihy a noviny.

„To jistě od velebného pána. Ten má veliké zásluhy, ten se tu o nás nějak staral."

Pavelka slyšel mnohé pochvaly. Dopil a hned vstával. Už prý na druhou sklenici nemá chut a pivu odvyknul. Chce se ještě podívati do polí.

„Tak jenom mezi nás přicházejte častěji," zval starosta. Páni ze zámku nejdou, ani správce, ale vy jste mladý a společenský."

Adjunkt jenom přikyvoval. Venku z hluboka vydechnul na na čerstvém vzduchu. Pustil se kolem školy, šel kolem kapličky naproti rybníku. S někým se potkal a krátce rozmlouval. I na sousední město vzpomněl, kam asi teď zřídka bude chodíti. Nemá společníka a musí se šetřiti. Noční procházky by mu síly podlamovaly. Zase bude sedati večer doma u knih, aby dohonil, co omeškal, aby se dále vzdělával. A pak jistě se mu dostane pozvání na kaplanku, kde se pobaví a osvěží v milé společnosti. Vždyť se tolik navzpomínal na večery, které strávil v pokojíku vedle kuchyně při hře, rozmluvách a jiné zábavě. A doufá, že bude v pěkných besedách těch pokračovati.

Pavelka obešel obec, podíval se na pole, na cesty, po nichž se tolik nachodil, potěšil se pohledem na přírodu, která ho vždy těšila. Když se s večerem vracel do zámku, v hospodě bylo jako po vymření. Každý vypil svoji míru a na delší dobu má pokoj.

Navečeřel se u správce, pobyl chvíli ve svém pokoji a pak šel do sousedního bytu na návštěvu. Okna v zámecké jídelně posud byla osvětlena. To jistě ještě není Milada doma, ale posluhuje. Pavelka nespěchal. Ozářena okna ho lákala. Bylo tu ticho, jenom u kuchyně skřípaly dveře. Kaple pěkně se rysovala do tmy. Listí šumělo na stromech.

Když vyšla i Haliková, aby něco ještě obstarala v zámku, adjunkt vešel do kaplanky. Prokop sedě u stolu, hleděl do knihy. Hned vítal hosta řka, že babička s vnučkou brzo přijdou. „Milada se bojí večer sama domů, proto v tuto dobu pro ni chodíme. Však ji brzo zastoupí Emil, psal, že je zdráv a prosil, aby byl zase přijat."

„Tak se pomalu vracíme ke svému povolání," poznamenal adjunkt.

Kaplan vypravoval, že přišel manžel pradleny od potoka i s puškou a náboji. Utíkali dnem i nocí, o hladu a únavě. Zmínil se i o Ladislavovi a jeho jediné zprávě z ciziny.

„Zůstal-li na živu, teď je mu jako legionáři dobře a brzo se navrátí."

„Zval jsem ho dávno sem, aby si tady mezi námi odpočinul. Potom bude dále studovati."

Páni chvíli se bavili, když přišly babička s Miladou.

„A my měly starost, že strýčkovi zde je smutno, on však má společnost," usmívala se dívka.

„Co vás v zámku tak naladilo?"

„Páni si zavolali vojína, který v plné výzbroji domů utekl a teď stojí v jídelně. Vajt ho komanduje jako bývalý důstojník. Než nemohou se shodnouti. Nyní prý se jinak vede vojna, než jak se pan baron učil. Každou chvíli prostý vojín opravuje nadporučíka. Největší radost z toho má Fliegel a zetovi se vysmívá."

„To věřím," přisvědčoval kaplan.

„Mají zábavu na samotě, kde jinak dosti smutno. Ale mně se tu velice líbí a mnoho jsem se i ve velikých městech na Opětany navzpomínal."

„Jenom můžeme-li tomu věřiti," nadhodila Milada, odkládajíc teplý šátek.

„Jak to mám dokázati? Donesu lístek, kterým mne zval soudruh, syn statkářův, na Moravu, že bych se tam mohl uplatniti, ale poděkoval jsem," obhajoval se adjunkt.

„I vždyť vám věříme," usmála se Halíková, na vnučku významně pohleděvši, aby se té okolnosti už nedotýkala.

„A co anály?" ptal se adjunkt, pohodiv okem na vedlejší stůl, kde ležely knihy a papíry. „Zdaž se v nich pokračovalo?"

„Už asi čtvrtý sešit začal," místo syna odpovídala matka. „Kde co poznamenal."

„Ty zprávy budou jednou vzácné a pro zdejší obec důležité."

„Nepíši denniku pro veřejnost ale pro sebe," hlásil Prokop skromně.

„Ale tuto dobu popisujete pro budoucnost, tyto poznámky nutno zachovati," stanovil adjunkt. „Potom bych musil od nich odděliti všechno soukromé," mínil kaplan a hned viděl práci pro zimu. Bude sepisovati, doplňovati, rozmnožovati všechno, co se zde událo v posledních letech, vloží to do zvláštní knihy pro památku potomkům. Zatím ještě mnoho zví od vojínů, kteří se vrací domů, od Pavelky i od synovce, až tento přijde. Vázanou knihu má, dostal ji v zámku k vůli knihovně, která za války mnoho lidem útěchy poskytla.

Společnost dnes nevyhledávala hry k ukrácení dlouhé chvíle, bylo mnoho látky k vypravování. Teď musil adjunkt sdělovati, jak se mu líbilo v Klonově. Mluvil nepokrytě. Když mohl procházeti městem, všeho si všímal, o všechno zájem měl už k vůli svým přátelům, kteří odtud pocházeli. I museum navštívil, v kostelích byl, na hřbitově, ve všech veřejných budovách.

„A všudy shledával jsem stopy vašeho rodu," končil Pavelka své podrobné líčení.

„Jak to?" nechápala Milada.

„Viděl jsem obrazy i jiné malby, jež provedli v rodišti Halíkové. Hned jsem je poznal. Vynikají uměním i pilí."

„Ale nám bohatství nezjednaly," povzdychla babička.

„Vše na bohatství nezáleží. Máte zásluhu. Žel, že umění, duševní práce, posud málo ceněna. Také jsem viděl originál tohoto obrazu," ukázal adjunkt na zeď.

„Tak? Vzpomněl jste na něj?"

„A přesvědčil se, jaké úctě se těší. Teď se nedivím, že i v cizině si ho vážíte."

„Jistě i Ladislav si jej odvážel do války," poznamenal kaplan.

„Kéž by jej ochraňoval v tak hrozné době!" toužila babička.

„Musíte doufati. Tisíce posud vojínů za hranicemi a jsou to ti nejlepší synové našeho národa," utěšoval adjunkt.

Chvíli bylo ticho a zrak babiččin spočíval na obraze spoře osvětleném. (P. d.)

H. Uden:

Rondel.

Kuvert i s adresou přede mnou leží,
lhostejno světicím ubírá svátků:
pokoj a mír je dnes hotovou řeží
lakot a žádání cizího statku,
nálada světová drakem se ježí.

V ohavné výklady nejhorších zmatků
ješitnost názorů sama snad věří,
když ani v orgii hladových pátků
necítíc puchu po vražedné sběři
spíše ho zakrývá voňavkou v šátku.

Stojí-li strašák již u samých dveří,
vyhne se třeba tak mysl mu svěží,
pozdrav že zmatený — v rostoucí šeři
hračkou co rým trojí do kola běží —
na konec kuvertu s adresou svěří.

Ptáku, jenž pelichá, naroste peří,
zmoudřeli bloudí na Babelské věži,
kdo musil z paláce, najde si chatku:
rozum jen, který vždy počítá, měří
jara jsa bezpečen, i když se sněží,
průtahy zhlaď, aby stalo se v krátku!

JUDr. Otto Stehlík:

Havlíček-Borovský a chorvatsky bán Jelačič.

(K oslavám Havlíčkovým.)

(Č. d.)

II. Kapitola.*)

Druhá kapitola pojednává o článcích a zmínkách o Jelačiči bánovi, které nalézáme v Havlíčkových Novinách, nepocházejí však přímo z péra Havlíčka Borovského, nýbrž od jeho spolupracovníků. Havlíček dal ve svých novinách bedlivé stopovati celé hnutí na slovanském jihu. Hlavně Národní Noviny r. 1848 a 1849 poskytovaly čtenářům vždy rychlé zprávy o bánovi a to tak důkladné a obšírné, že bánovy**) dějiny před námi vystupují jako jasný obraz. Jsou psány vesměs v duchu a směru vlastních Havlíčkových článků, vždy s velkým nadšením a příznivým posouzením všech kroků bánových, který se často nazývá po chorvatském způsobu „jasným a světlým bánem", a s jasnou tendencí, ne jenom poučovat o událostech, nýbrž hlavně získat sympathie a vyvolat souhlas s postupem bánovým v národě českém.

O tom svědčí hlavně dva nejobšírnější články o bánovi v Národních Novinách. W. D. (t. j. Vilém Dušan Lambl, nejhlavnější přispívatel o jihoslovanských záležitostech v Nár. Nov.) zahajuje úvodní článek příslovím: „Veliké doby rodí velké muže," nazývá Jelačiče „junak od junakah", ba porovnává ho se srbským národním hrdinou královičem Markem; a mezi jiným v této nadšené chvalořeči praví:

„Náš čas a genialní duch spojily se k věhlasnosti Jelačiča-bána. Jelačič je hrdina slovanský již svým objevením, a kdyby ihned nyní přestal živěti***) mezi námi, v paměti lidské bude živěti co vůdce a velitel jihoslovanský dále, a jméno jeho bude mezi jmény nynějšími vždycky v předu státi.

Jelačič není rek náhodný, okolnostmi a přízní velikých pánů učiněný, on je bohatýr samorostlý, z národu vyšlý a pro národ živoucí, on je národu svého vůdce dávno očekávaný." (Viz Nár. Nov. 1848, č. 172, 29./10., S. 675)

Nejdelší článek obsahuje Feuilleton Národních Novin r. 1849 ve třech číslech pod nápisem: Josef Jelačič bán trojjednoho království Chorwatska, Slavonie a Dalmatska. Sepsán jest od J. D. a vyňat z německého časopisu „Gegenwart". Líčí jeho mládí a básnické touhy, vojenský postup, jeho všeobecnou oblíbenost, působení jako bána a události z r. 1848 a ku konci povahu. (Viz Nár. Nov. 1849: č. 86 - 88, 12.—14. dubna, str. 343—4, 347—8, 352).

*) Velmi obšírně o chorvatských událostech r. 1848 pojednává Jos. J. Toužimský ve svém objemném díle: Na úsvitě nové doby. (S četnými illustracemi.) Užíval též Havlíčkových Novin a proto zde jest často citován a na bližší zprávy poukázáno. Velmi stručný přehled o Jelačičovi má Tobolka v K. Havlíčka Borovského politických spisech, díl II. č. 2. str. 33 a 142.

**) Ovšem i o „bánskim namestníku" Lentulay a dřívějších bánech jsou zmínky v Havlíčkových novinách.

***) T. j. žíti; slovo jest vzato z charvatského jazyka „živeti".

Vše zde pro obšírnost látky uvésti nelze. Stačí se omeziti na co možná stručný a chronologický přehled a některé jednotlivosti zvláště zajímavé a karakteristické pro Havlíčkovo stanovisko.

V březnu r. 1848 za bána zvolený a císařem potvrzený Jelačič, zahájil ostrou protimaďarskou, slovanskou a demokratickou politiku. Vlivem maďarským sesazen a za velezrádce prohlášen (viz též Masaryk str. 37) byl po bezvýsledném sprostředkování v Insbruku a ve Vídni císařským reskriptem 4. září 1848 opět dosazen do všech svých hodností, načež vypukla maďarská revoluce a bán překročil Drávu (Rubikon se tehdejší tisk vyjadřuje) dne 11. září. (Viz též Toužimský str. 454—6, 524—5, 7 15., 7., 719.)

Z těchto bouřlivých dob, jakož i z pozdější doby, jsou v Národních Novinách mnohé proklamace, manifesty, vyzvání k chorvatskému národu, císařské manifesty atd. doslovně otištěny. Zmiňujeme se jen o bánově řeči v Požehu a o vyzvání, jímž konejšil hraničáry bojující v Italii v armádě Radeckého obávajícího se, že by hraničáři Jelačičovi mohli uposlechnouti prosby svých bratří ve vlasti, kteří je volali na pomoc proti postupujícím Maďarům. Národní výbor v Praze vyzval přípisem z 20. května 1848 k vypravení zástupců na sněm chorvatský. 3. června byla bánovi odeslána odpověď a Erben a V. D. Lambl byli odesláni do Záhřeba a Chorvaté též na český sněm pozváni. (Viz: Nár. Nov. č. 58. 24./6. 1848, S. 231; Toužimský S. 465 a 467; Masaryk str. 36 a 425.) Na slovanském sjezdě v Praze bylo často Jelačiče vzpomínáno [Viz též Touž. str. 461, 501, 509, 511]; neboť před dobou tohoto byl Jelačič nejpopulárnějším mužem u rakouských Slovanů. (Viz: Josef Jireček, Vzpomínky na události r. 1848; ve Světozoru r. 1878, str. 594.)

Též ve Vídni byl od tamních Slovanů slavně uvítán (účastenství asi 20.000 osob) a protidemonstrace německo-frankfurtské se nezdařily. (Viz článek: Pocta bána chorvatského Jelačiče v Nár. Nov. č. 94, 2./8. 1848, S. 371, též Touž. str. 717 a 718.) Oslavování vytkly „aristokratickému" Jelačičovi bělehradské noviny „Der Serbe": „nečinně přihlížeje vykrvácejícímu boji Srbů proti Maďarům nechá se hlučně oslavovati pro hrdinství, které ještě nevykonal. Národní Noviny uveřejnily doslovně tu výtku s dodatkem redakce: V té nejistotě, v které nás Slovany nechal bán v době rozhodnutí, není divu, že důmínkam a podezřením nejširší se otevřelo pole. [Č. 114, 25./8, S. 452; viz též Touž. str. 720.]

Postup Jelačičův v Uhrách byl chabý a Národní Noviny výslovily již obavy o bána. Po zavraždění hraběte Lamberga byv jmenován král. plnomocníkem v Uhrách pokořil po srážce u Velence a bitvy u Švechatky, (viz k tomu též Palacký: Radhost III. díl, str. 206) jsa podřízen knížeti Windischgraetzovi, říjnovou revoluci ve Vídni. (Viz též Touž. str. 720—5, 731, 733, 734, 736, 738, 740—1.)

Mezi Slovinci agitovali Němci a odrodilci proti tomu, že Jelačič obléhá Vídeň, a snažili se sorganisovati výpravu na pomoc revoluční Vídni bánem sevřené.

Otištěno doslovně jest mezi jiným: bánovo provolání k svému národu z 27. října a provolání k venkovskému lidu.

v Rakousích z 13. října a hlavně prohlas a pozdrav Slovanské Lípě v Praze z hlavního stanu v Zwölfaxingenu ze 22. října na úvodním místě v chorwatské řeči a českém překladě a odpověď Slov. Lípy na to. [Viz: Od Bana hrv. slav. i dalmatinskog Slavnom Družstvu Slavjanske Lipe u Zlatnom Pragu v Nár. Nov. č. 168, 25./10. 1848, str. 659 a č. 170, 27./10, S. 667; též Touž. str. 730.] Hlásá „svým milým bratřím", že bylo jeho povinností jakožto horlivého Slovana táhnouti přes Vídeň na nepřítele Slovanstva; Slov. Lípa vítá jeho prohlas a děkuje za vysvětlení. „Deutsche Zeitung aus Böhmen", která o tom v č. 26. psala, že Jelačič hodlá založiti slovanské Rakousko. V Národních Novinách (č. 171, 28./X. 1848, S. 671—2) podal spolupracovník W. D. doslovně vývody „Deutsche Zeitung" a hledí je ve třináctí bodech vyvrátit. Dozvídáme se zde nadávky proti bánovi tehdáž v německé veřejnosti obvyklé jako: Kampf auf Kannibalenart, lidožrout, Kannibal, Raüberhauptmann, Henkersknecht a podobné. (Další o Polácích viz Vlast, XXXVIII., str. 230.) (P. d.)

◎◎ ◎◎

A. S. Chudobka:

Šípkový keř.

Jsem jenom šípku keř kdes tiché na mezi,
jenž nepovšimnut raší, v bílých barvách zkvétá.
Jak slepci zmámení jdou kolem vítězi,
jdou hrdě dychtiví dobyvatelé světa.
Já stejně rostu dál, byť nikdo nepřišel
a měkkou rukou svou mých nedotkl se květů. . .
Já stejně rostu dál, neb z hrdých lidstva čel
je marně milost ždát — číst sympatickou větu.
Jsou prázdná srdce ta pro všecky květy mé,
jsou prázdná k milosti a ke vřelému slovu.
Já z očí jak bych čet': my jen se snížíme
ke zahrad úrodě a k lesku zlatokovů.
Co v barvách vykvétá, ach, jsou jen chudáci,
jež k hračce slouží jen a ke ozdobě těla;
je ruka něžná rve a kdesi postrácí,
když duše praktická v své něze oněměla.
O lépe, květe můj, když vychry letící
servou tě jedenkrát, než ruka bez milosti. . .
Je lépe rázem mřít, než býti ve kštici
chvilkovou tretou jen, pro chladný obdiv hostí.
Než lesklém na stole, líp v brázdě býti kdes
se zpěvem skřivana tak slavně zaoránu —
nač bujném na ňadru být nesen kdesi v ples
a chladně rozdupán ve rozhýřeném ránu.
O dobře, květe můj, že trn máš drásavý;
to aspoň všecky zla tě bez bolesti minou.
Ty tiché na mezi zříš v dav ten bezhlavý
a navždy usmířen chceš duši lidstva jinou.

A. Simerská:

Ženy a děti různých národů.

(Č. d.)

II.

Ženy v Egyptě.

V dnešním Egyptě obývají nejrůznější národové. Nejvýznačnějšími z nich jsou křesťanští Koptové, kteří jsou však v mizivé menšině, vše ostatní jsou Fellahové, kteří přijali jazyk arabský a náboženství mohamedánské. Žena egyptská tudíž po většině jest otrokyní koranu. Mohamedáni, ač zřejmě pohrdají ženami, přece uzavírají sňatky Ačkoli koran povoluje čtyry manželky, z ohledů hospodářských většinou zachovává se jednoženství. Až do dob Mohamedových žena bývala sice v domě pouhou služkou, byly však i výjimky, kdy žena stala se vládkyní neb i vůdkyní v boji. —

Nyní sňatek uzavírá se před svědky. Dívky bývají 12- neb 13leté a nelze tudíž o náklonnosti neb lásce před uzavřením sňatku vůbec mluviti. Ženu pro syna v rodině vybírá matka, při čemž se jedná hlavně o velikost výkupného. Rozvod se strany mužovy jest velmi snadný. Oznámí prostě ženě před svědky, že ji propouští. Musí však rozvedená dostati třetinu svého věna. Může se také znovu provdati. Vedle řádných manželek bohatí mužové mívají i několik žen vedlejších. Svatba odbývá se okázale slavným průvodem do lázní. Napřed jdou provdané ženy, pak dívky, jako u nás družičky, konečně nevěsta s korunou na hlavě, pod baldachýnem neseným čtyřmi muži z příbuzenstva. Průvod zakončují hudebníci.

Ženy v Egyptě již pletí liší se od mužů. Kdežto tito mají pleť temnou, začervenalou, ženy se vyznačují pletí bílou, neboť většinou zdržují se pod střechou, jsouce tak chráněny před účinky slunka.

Jen ženy kočovníků vedle domácích prací zaměstnávají se také dohledem na pasoucí se stáda, snášením paliva a donášením vody z dalekých často pramenů. Tyto ženy pekou chléb v popelu a připravují pokrmy hlavně z mléka a sýra. Masa požívají jen za zvláštních slavnostních příležitostí. U těchto kočovníků zvláště jest nápadné, s jakou něžností chovají se matky k svým dítkám. Není tam vůbec slýcháno, aby děti byly trestány bitím, a přece i dospělí synové a dcery na slovo svých matek poslouchají. —

Ženy hospodářů opět vedle domácích prací i v hospodářství pomáhají. Zvláště při sklizni pomerančů, citronů, při česání datlí, banánů a bavlníku. Ženy řemeslníků opět při řemesle pomáhají. Hlavně v tkalcovství a v umělých výšivkách uplatňuje se vkus žen. —

Ženy bohatých tříd zabývají se vychováváním a prodáváním dívek do otroctví. Toto děje se zcela veřejně, aniž by v tom kdo spatřoval něco nečestného. Toto otrokářství jest zkázou mravů a nepřekonatelnou překážkou všeho pokroku. Bohatí muži obklopují se otrokyněmi, jichž děti mají stejná práva jako dítky řádných manželek. Takové znehodnocení manželství má za následek různé zločiny páchané ze žárlivosti neb touhy po pomstě.

Proto Egyptanky i Turkyně poněkud vzdělanější usilují o nápravu v postavení ženy. Jedinou výhodou egyptských žen jest, že jejich mužové málo opojných nápojů požívají, a proto různic a křiků v domácnostech bývá pořídku. Ačkoli harém jest místem cizímu uzavřeným, má nicméně každý právo vkročiti tam a ujmouti se ženy, když týrána mužem pomoci se dovolává. Ba, takové zakročení pokládá se za zásluhu nesmrtelné ceny. —

Ženy jen zřídka dovedou čísti a psáti. Školy obecné, zvané kuttáby, zpravidla navštěvují jen chlapci. Dívkám musí postačiti, čemu se doma naučí. Teprve v minulém století místokrál Ismail paša počal se starati, aby dívky nejen školy obecné, ale i školy střední navštěvovaly. R 1891 zařízeny dívčí školy v Kahýře a v Alexandrii. Koptové vydržují si samostatná učiliště pro dívky, a hlavně v misiích jsou dívky vyučovány. Takže o vzdělání egyptských žen hlavní zásluhu mají francouzské jeptišky z řádu „Dobrého Pastýře“ a z řádu Klarisek.

Kde jsou usazeni Řekové a Vlaši, tam mají vlastní svoje školy i pro dívky.

Celkem však ženy v Egyptě jsou posud velmi zanedbávány, postavení jejich jest politování hodné, což zaviňuje hlavně náboženství mohamedánské tak macešské k ženám. Nebude snad nemístno uvésti alespoň několik bodů k objasnění, jak hluboko stojí islam v nazírání na ženu, proti náboženství katolickému.

Podle islamu jest žena ničím, muž vším. Muž neuznává ženu za hodnu vážné rozmluvy, on prostě poroučí a žena musí se podrobiti. Každý moslim opovrhuje ženami, i vlastní matkou, neboť koran upírá ženám i duši. V koranu stojí: „Žena má duši nečistou a nepatří do ráje.“ Jenom žena, která měla muže zvláště váženého, a vždy mu byla poddána, může činiti nárok na posmrtný život. O dívkách vůbec není v koranu nikde zmínky. Proto jest hlavní povinnosti mohamedánské dívky, aby se provdala. Žena musí pečovati o dokonalé zastření těla. Na ulici nesmí se objeviti než v „hamře“ a „jašmaku“. Hamra jest dlouhý pruh temné látky, který zakrývá téměř celou postavu mimo obličej. K zastření obličeje slouží jašmak, jakýsi pytel černý, který se upevní až pod oči, a aby žena mohla dýchati, jest pod touto látkou kovová trubice. U ženy mimo oči nelze tudíž ničeho spatřiti, vše ostatní jest zakukleno. Dívky nosívají hamru bílou. Jest samozřejmo, že za tropických veder ženy velmi trpí tímto zakuklením. Doma nosí šaty různých tvarů, nesmějí však se objeviti v části domu, přístupné cizím lidem. Mají zvláštní komnaty, zvané „haremlik“, jichž okna vedou do

zahrad, jen zřídka do ulice, v kterémžto případě jsou opatřena hustou mříží.

Rodiny chudé ovšem obývají v místnostech společných. Přijde-li návštěva, musí se předem venku ohlásiti. Jsou-li to ženy, vzdálí se mužští členové rodiny nebo naopak.

Ženy nepotřebují ani se modliti ani mečety navštěvovati, neboť Bůh ženy neslyší a jejich hlasů si nevšímá. Proto také děvčata nebývají vzdělávána v našem smyslu. Teprve v době nejnovější zakládáno jest dosti obecných škol i pro dívky.

Chlapec zůstává pod matčiným dozorem do 10 let. Pak se přestěhuje do selamliku, kdež brzy přivykne opovrhovati ženami, sestrami i matkou.

V nynější době udržuje se v Egyptě většinou jednoženství. Vydržování několika žen jest tuze nákladné a proto Mohamedáni raději používají častého rozvodu, který jest velmi snadný. Muž jen před dvěma svědky řekne ženě: „Odejdi, jsi rozvedena," a žena musí týž den domácnost opustiti. Musí ovšem dostati částku, kterou hned při svatbě muž ustanovil. Právo rozvodu mají jen mužové, nikoli ženy.

Duch vzdělanosti však zavál v nejnovější době i do Egypta, takže ženy namnoze účastní se i veřejných zábav, zastřené jen pro jméno lehkým, bílým závojem.

III.

Čína.

Nejprve nutno naznačiti, jaký jest domácí život v Číně, abychom mohli posouditi postavení, jaké zaujímá čínská žena. V různých částech Číny způsob života jest různý, jen hlavní rysy zůstávají stejné. Číňanům zdají se zhola zbytečnými věci, které nám jsou nezbytností. Za to však jest tu řada pravidel a zvyklostí vnějšího obcování, jež opět nám se zdá býti zbytečností. Čínské rodiny nebydlí každá pro sebe, nýbrž celé rody zůstávají pohromadě. Tak se stává, že v takové společné domácnosti se služebnými bývá 200—400 osob. Ovšem stavěno jest tak, že každý ženatý syn má zvláštní oddělení pro sebe, své ženy a služebnictvo. Takový domov podobá se malé vesnici, obehnané hradbou. Uvnitř jsou malé jednopatrové domky obyčejně o třech místnostech. Domky nemívají oken do ulice. Podlaha v místnostech jest hliněná nebo cihlová. Nábytek jen nejnutnější. Jedno lůžko pro celou rodinu, stůl, několik lavic, a v rohu soška modly. Nářadí omezuje se na dva škopíčky k mytí a ku praní, a pro každého člena rodiny dvě misky, jedna na rýži, druhá na zeleninu. Příbor zastupují dvě hůlky. Jak vidno, nemá hospodyně mnoho práce s úklidem a také ne s vařením. Každé jídlo sestává z rýže a nějaké zeleniny. K tomu občas kousek ryby nebo vepřového masa. Hliněnou podlahu zametají jednou denně, ale vždy ode dveří do vnitř, aby štěstí nevymetly. Postele se nestelou, stůl nemyje, okna nečistí. Prádlo perou čínské ženy vždy jednou za dlouhý čas u studně neb

u rybníčku. Na kameni otloukají prádlo dřevěnou deskou, pak je vymáchají, naškrobí, usuší a nežehlené hned zase obléknou. Nový šat nosí se kolik let, nežli se vypere.

Kuchyně bývá společná pro několik rodin. V cihlových kamnech topí se jen chvíli, co by se rýže uvařila. Pro ohřátí v zimních měsících používají Číňané malých ručních kamínek. Čínská žena tudíž ani uhlí nenosí, popel nevynáší, kamen nečistí. Jen před Novým rokem ženy čistí příbytek, aby mohl tam vstoupiti bůh, až časně ráno půjde kolem. —

Malé dívky jsou uváděny do domu budoucího svého manžela, aby si je tchýně vychovala po své chuti. V 15 neb 16 letech odbývá se svatební hostina, ale dívka i nadále zůstává pod nadvládou tchýně. Syn i ženatý musí alespoň na venek matku poslouchati a nesmí nikdy zastati se ženy. Jedinou starostí čínských žen jest péče o vlasy a nohy. Umělé účesy upravovány jsou jednou týdně, protože vyžadují mnoho času. Na noc se účes ovazuje šatem, aby se neporušil. Ženy někdy šijí šat a střevíce, pletou, předou, vyšívají. Chudé chodí také na polní práci. Výdělek ponechávají si zcela pro sebe. Na ten nemá právo manžel ani tchýně. —

Má-li rodina slepice, psa nebo i vepříka, béře všecka ta zvířata na noc do světnice. —

Žena v Číně nemá žádné ceny. Teprve v novější době vláda zakročuje proti vraždění dětí ženského pohlaví. Žena po celý život musí poslouchati muže, ba často i syna. Manželství slouží jen k udržení potomstva. Proto je nepatrný počet žen svobodných, nebo bezdětných manželství. Sňatky vyjednávají rodiče, aniž by se mladí lidé předem poznali. Dívkám ani nenapadne, že by mohlo býti jinak, neboť jsou od mala vychovávány v naprosté poslušnosti. Úkolem ženy jest jedině míti a a odchovati děti. Vzdělání je zcela nepatrné, ostatně žena ani nepotřebuje býti vzdělanou, neb zřídka opouští čtyři stěny svého domova. Vedle starodávného obyčeje přispívají k tomuto uzavření čínských žen jejich zmrzačené nohy, které jim dovolují jen zcela nepatrný pohyb kolébavou chůzí. Teprve v posledních dobách vláda zapovídá přísně mrzačení dívčích nožek. Tím učiněn velký krok k osvobození čínské ženy z ponižujícího otroctví staletých zvyků.

Přes to však Číňan, jehož prvním dítětem jest dívka, považuje to za trest s nebe. Teprve měsíc po narození vystrojí slavnost matce a dítěti, při které příbuzní přinášejí dary. Vše však děje se smutně, bez nadšení. Jinak jest tomu, narodí-li se chlapec. Příbuzní i přátelé sejdou se k radostné slavnosti, při níž bývají zapalovány ohně bohům na znamení díků.

Dívky čínské mívají velmi pečlivě volená poetická jména: Na příklad: „Růžový lístek“, „Jasný obláček“, „Liliový květ“, „Rosná perla“, „Dennice“ a pod. Dívky, ač mají nepatrnou cenu, přece bývají pěkně odívány v šat jasných barev. Hlava dívek bývá vyholena, mimo jediný pramen vlasů, který se splétá

v cop. V sedmém roce dívka obdrží nové jméno, ale příbuzní i nadále oslovují ji jménem původním. Od té doby přestane pro dívku zlatý, bezstarostný věk dětský.

Ještě v nedávných dobách nesčetný počet dívek v Číně býval zahuben rodiči, buď že byly utopeny neb zaneseny na pustá místa. Nyní zřízeny jsou ve městech tak zvané „chrámy nemluvňat", kam rodiče odnášejí dívky, o které se nechtějí starati. Odrostlejších dívek zbaví se rodiče, buď že je dají do služby, nebo je provdají za muže nižší třídy, aby jim nemuseli dáti věna. —

Od dvanácti let, někdy i dříve, rodiče počnou se starati dívce o vhodného manžela. Zasnoubení slaví se hned, mnohdy i několik roků před svatbou. Ani zasnoubení dítek v kolébce není žádnou vzácností. Do dvaceti let bývají čínské dívky provdány; ovšem samy nikterak nerozhodují. Sňatek jako obchod uzavírají jen rodiče a dohazovači.

Po svatbě mladá žena zcela musí náležeti rodině manželově. Nesmí se už modliti ke svým bůžkům, ale k mužovým. Musí v nové rodině všecky starší členy bez odmluvy poslouchati a snášeti často ještě týrání svého muže. Z těch příčin často vyskytují se samovraždy mezi ženami. Jedinou největší starostí provdané ženy jest, aby muži svému dala syna. Nemá-li syna, má muž právo vzíti si druhou manželku. — Ženy chudších vrstev dosti těžce nuceny jsou pracovati, za to však v rodinách mají klid, neboť jejich mužové neoddávají se pití, celým jejich přepychem jest občas dýmka tabáku. Zcela chudé ženy i muže podporují příbuzní mnohem účinněji nežli se děje u nás, takže skutečných žebráků zde vůbec není.

Podle náboženství Konfuciova žena ve všem jest podřízena muži. Nemá práva u soudu svědčiti nebo se hájiti. Nemá ani práva rozhodovati o své osobě. Otec může prodati dceru, muž ženu; stává se to však velmi zřídka

Všecky dívky učí se hlavně ručním pracím, vaření a dobrému chování. Jejich literní vzdělání celkem je nepatrné. Učí se znáti jen některé věci z učení Konfuciova a pravidla ze staré knihy zvané „Klassická kniha pro ženy". Nyní ovšem, jak již bylo řečeno, zakládány jsou ve městech i školy pro dívky, v nichž se učí čtení, psaní, literatuře, hudbě, kreslení a umělému vyšívání. Zvláště vynikající dívky bohatých rodin odcházejí do Evropy, více však ještě do Ameriky, kdež se vzdělávají i na školách vysokých, a nejedna již obdržela i diplom doktorský. —

Zajímavá jsou některá pravidla, jimiž se mají říditi čínské dívky a ženy. Uvedu alespoň některá.

1. Ctíte-li své rodiče, nebe o tom ví.

2. Buďte šetrny, abyste v době nouze netrpěly hladu.

3. Šat váš buď vždy čistý, aby si vás každý mohl vážiti.

4. Žena má býti stále pilná, aby její rodina získala bohatství.

5. Žije-li žena s rodiči, má se raditi s otcem, co by měla činiti, je-li provdána, má se tázati o radu svého chotě, a je-li vdovou, má se ptáti svého nejstaršího syna.

6. Žena má vždy stříci svoje děti před špatnou společností a učiti je cestám ctnosti. Nevládne-li matka dětem svým, pokud jsou malé, nebude později moci na ně dozírati.

7. Proč si ženy propichují uši a nosí naušnice? Proto, aby nemluví-li někdo spravedlivě, nebo užívá-li špatných slov, žena jej neposlouchala. (P. d.)

Ondrouš Fritz-Vltavotýnský:

Večerní.

To sladká chvíle večerní je dumy,
červánky západu když zvolna hasnou,
když třtiny bažin zpěvnými pak šumy
báj vypravují čarovnou a krásnou,
a bledá hvězda jedna, druhá, třetí,
jim v chvění naslouchá a v propast letí.

To sladká chvíle, když v dál po jeteli,
úvozech, pláních taký mír vlá světu,
že nehne se ni osyky list bdělý,
že nejtěkavější ni vůně květů
k nebesům nejdou, ale dech jich němý
se chtivě tulí k dřímající zemi.

To sladká chvíle, v bezdný blankyt širý
když bezeslovné díky plynou v chvění
za štěstí vrcholu, jenž plné míry,
za nevystihlou rozkoš ukojení —
ta chvíle, vesmír v noc když zrak svůj hrouží
a po ničem — krom ticha — nezatouží.

V té době jako květný kalich skvoucí
bezděky srdce mé se otevírá,
a rozželené v modlitby šept vroucí
se chví, že již mladost prchá, zmírá —
a duše poznává při konci zde žití
blízkost Boha, kterou svatí cítí.

Theodor Jeske-Choinski:

Troubadoure-mnich.

(Z knihy „Nowele historiczne" přeložil Fr. Wolf.)

(Č. p.)

Slunce již zašlo, když se nazítří převor blížil k loveckému zámku hraběnky Fadidy. Přikrádal se úmyslně ke hnízdu barevného ptáka pod záslonou mraků večerních, aby nebyl s hradeb zpozorován. Když měsíc vyjde a poleje nahé skalnaté návrší stříbrem roztaveným, neujde bedlivému oku strážcovu nejmenší stín.

Na kraji lesa, který věnčil dokola návrší zámecké, zastavil se a řekl zbrojnošovi:

„Ukryjte se tu v houštině s koni a počkejte na mne. Kdybych zatroubil na roh, přiběhněte mi na pomoc."

Rozloučiv se, kráčel směrem k zámku, zastavuje se po několika krocích a naslouchaje.

Ze samotného hrádku, vrženého do prostřed lesův a skal, nevycházel žádný šumot.

Převor napínal marně sluch. Hradby obrácené k jihu mlčely, jako opuštěné zříceniny. Ani volání nezaznívalo z té strany. Hraběnka splnila patrně daný slib. Moudrá to žena . . .

Bez překážky přiblížil se převor před samou skálu, na které se zdvihal zámek. Posunuje se ostražitě k místu, kde byl sklenik, hmatal rukama.

„Je tu!" zašeptal radostně, naleznuv něco pohyblivého, Byl to provazový žebřík.

Přitiskl se tváří ke zdi a čekal, naslouchal ještě. Srdce mu tlouklo jako kladivo; slyšel zřetelně jeho každý úder. V zámku se ozvali psi. Což by ho zvětřili? Cítil, jak mu srdce poskočilo ve strachu, tlačíc se do hrdla. Horoucí krev mu zalila mozek vařící vodou.

Přitiskl se ještě pevněji ke zdi. Oddechoval rychle; dech mu scházel . . .

V tu chvíli doznával všech dojmů smělého dobrodruha kradoucího se k cizí ženě.

Bude již nyní pochopovati nepokoj zakázané lásky. . . .

Psi umlkli a hrobové ticho zavládlo zase nade hradbami.

Na východním kraji obzoru, nad lesy zarůžovělo se nebe. Pak začal vystupovati za krajkovou záclonou vrcholku stromů veliký kruh červený.

Převor trhl rychlým pohybem žebříkem, zkoušeje, zda je dobře připevněn. Vydržel tíži jeho těla . . . Začal tedy stoupati vzhůru . . . Byl vrchovatý čas, za několik totiž minut vyjde celý měsíc a rozpráší stíny večerní.

Již byl několik loket nad zemí, když cítil, že se žebřík začíná chvěti, že jest odstaven ode zdi. Zastavil se, ale přes to šel do výše . . . Jakési silné ruce ho táhly vzhůru . . .

Což by mu hraběnka chtěla pomoci, ušetřiti námahy? Ale za jakým účelem? Mohl přece dostati se sám na hradby . . .

Pohlédl vzhůru. Ve žlutém lesku pochodní mihalo se zřetelně několik lidských hlav. V jedné z nich poznal hraběnku Fadidu, ve druhé starou hraběnku z Foix.

A náhle osvítil blesk poznání jeho duši světlem pronikavým . . . Krůpěje studeného potu vystoupily mu na čelo. Připomněl si výstrahu krále Alfonsa a ničím nevysvětlenou zdrželivost, jakou mu dvorní dámy prokazovaly po přednášce jeho urážlivého snu; připomněl si krátké zlomyslné úsměvy hraběnčiny, kterým dříve nevěnoval pozornosti, jsa celý proniknut žádostí pokořiti Vidala. I to náhlé přátelství paní z Limoges, dotud jemu cizí . . . i včerejší odjezd několika dam z Perpignana pod záminkou, že odebírají se na soud lásky do Narbonnu . . .

Najednou, prudce v úleku pronikaly všecky tyto myšlenky duší převorovou. Visel ve vzduchu, odevzdán jsa na milost a nemilost. Netáhly ho to do výše její bílé, slabé ruce . . . Snad tam byl na hradbách sám pan hrabě a čekal, aby ho pohaněl, snad se bavily jeho porážkou dámy dvorní . . .

Krev ztuhla mu v žilách . . . Řeholník, převor kláštera, slavný satirik . . . posměchem úskočných žen . . . Celá Aragonie zazněla by smíchem nasycené zloby lidské! Ale žebřík šel stále do výše, vzdaluje se od země.

Převor se přitiskl ke zdi. Cosi ho udeřilo do tváře, jakoby metlou. Uchopil se rychle překážky. Byl to stromek, vyrůstající ze skuliny. Uchopil se ho a nepustil . . .

Na horu k zábavě uražené marnivosti ženské nevytáhne ho nyní žádná síla . . .

Pohlédl dolů, měřil zrakem vzdálenost, dělící ho od země. Viděl pod sebou černou propast, ale lepší jest smrt nežli hanba . . .

Žebřík šel nahoru lehce, jsa zbaven tíže.

Nyní se ozval nad jeho hlavou známý hlas ženský.

„Což by spadl?“ ptala se hraběnka.

A hlas druhý, mužský, převorovi neznámý, odpověděl:

„Kdyby spadl, bylo by slyšeti hřmot padajícího těla.“

Převor pohlédl vzhůru znova. Viděl, jak se hraběnka Fadida naklonila přes zeď a slyšel její výsměšný hlas:

„Znepokojená o svého troubadourea dáma čeká se steskem,“ mluvila. „Vraťte se, můj rytíři, neboť srdce moje se třese z obavy o vaše zdraví.“

Ale převor toužil býti v této chvíli drobným ptáčkem, aby se mohl vtisknouti ve skulinu; krůpějí vody, aby mohl splynouti beze stopy na zem. Přitištěn jsa ke zdi, mlčel.

„Co se s ním stalo?“ ptala se hraběnka.

„Snad se uchopil nějaké vyčnívající cihly a visí,“ odpověděl neznámý hlas mužský.

„Jste jist, že byl na žebříku?“

„Slyšely ho moje uši a cítily moje ruce; dobrá jalovice byla by lehčí než tíže, kterou jsem zdvihal do výše. Můžeme se ostatně přesvědčiti."

„Není potřeba," odmítala hraběnka. „Co mám ještě říci svému troubadoureovi, mohu mu povědĕti z dálky."

A nakloniviši se znovu přes zeď, mluvila:

„Chcete ozařovati celou Aragonii leskem důvtipu, ale jste nyní jako netopýr, lekající se světla denního; chcete učiti rozumu krále i pány, muže i ženy, ale dal jste se podvésti, jako žáček klášterní! Kde je nyní váš důvtip, váš rozum?"

Převorovi se zdálo, že celé peklo se kolem něho chechtá smíchem urážejícím. Slova hraběnčina ho tloukla do tváře, šlehala metlami, trhala mu vnitřnosti.

„Vězte tedy, přemoudrý mnichu, že jsem si z vás udělala žert, jako se dělá z nezpůsobného děcka Shovívavost k cizím hříchům, uznalost k lidským slabostem má býti vaší ctností, vaším zaměstnáním, ale vy popliváte nevinné radosti časné jedem mrzoutského děda, který uživ všech rozkoší této země, a neschopen jsa již štěstí, odvrací se od nich s přetvářeným pohrdáním starého lišáka. Zachtělo se vám na sklonku let dozrálých dojmů odvážného, horoucího mládí? Vždyť jste to sám řekl, že hloupost a záletnost snižují věk dozralý! Vidíte, jak těžko je činiti vám samotnému to, co od jiných vymáháte. Pamatujte si to pro budoucnost a budete shovívavější ke slabým ženám, k jejich úskokům neškodným, k jejich umění malířskému. Abych vám to mohla říci, pozvala jsem vás na schůzku. Myslím, že se vám nyní znechutí jednou pro vždy schůzky milostné a úšklebky ze slabého pohlaví, které se musí brániti lsti, protože silou nemůže."

Převorovi se znechutily opravdu dojmy zamilovaného mládence. Pustil se větve a spadl dolů. Lépe si zlámati krk, nežli státi déle pod pranýřem ženské zlomyslnosti.

Nezlámal si krku, nepoškodil si ani žeber. Potloukl se trochu. Vzchopil se tedy vzhůru na nohy a běžel do lesa, jako vyplašená srna. A za ním se nesl smích . . . ukrutný smích nasycené pomsty.

Vniknuv do lesa, vrhl se tváří na zem. Ležel tak dlouho nehybně, dávě se žlučí studu. Každé slovo hraběnčino šlehalo ho ještě jednou, probodávalo jeho pyšné srdce rozpáleným mečem. Ležel a sténal tiše, jako nemocný pes, pokopaný nelítostnou nohou zlého člověka.

Když se konečně zvedl, zdvihl ruce své k nebi a řekl hlasem třesoucím:

„Přísně, ale spravedlivě jsi mne pokáral, Pane, za chvíli marnivosti lidské. Nechť je blahoslavena Tvá ruka vševědoucí, která vede sluhy své ke ctnosti po necestách a útrpeních. Sláva Tobě, Pane, na výsostech, neboť ty víš vždy, co činiš. Amen."

* * *

Divili se velice otcové z Montaudonu, když jejich převor se vrátil toho roku domů již v červnu Obyčejně zůstával na dvorech knížecích až do pozdní jeseně.

Podivili se ještě více, když představený se zabýval horlivě potřebami kláštera, do čehož dříve nepospíchal.

Co se mu stalo? Ale převor držící vždy mnichy své v určité vzdálenosti od sebe, nedovoluje jim důvěrnosti, stal se ještě přísnějším. Nebylo možno od něho se ničeho dozvěděti. Ani služebnictvo, které ho doprovázelo na poslední cestě, nedovedlo vysvětliti, proč poručil náhle osedlati koně a vrátiti se do Montaudonu.

Změnil se chod života v chudém klášteře. Přesně ostříhal nyní představený řeholi řádovou, sám záře dobrým příkladem. Otcové, navyklí svobodě pod vládou převora-troubadourea, očekávali toužebně budoucího jara. Až čápi zaklepají na střechách vesnických, pojede krutovládce do světa veselého a klášter si oddechne.

Ale čápi zaklepotali opět, louky se zazelenaly, potoky běžely ruče po dolinách, ale převor troubadoure se nevydával na cestu. Marně si stěžoval bratr Petr na prázdnotu ve sklepě, bratr Jiří na chudou špižírnu, převor-troubadoure neporoučel čistiti nástroje hudební a opatřiti zbraň.

Zůstal doma k veliké mrzutosti svých podřízených.

— — — — — — — — — — — — — — —

Rok po oné nešťastné schůzce milostné seděla hraběnka Fadida na chodbě svého loveckého zámečku. Nudila se . . . . . Král Alfons nepřijel toho jara do Perpignana, hrabě Bertrand vyjel na nějakou výpravu válečnou . . . Nikdo nebyl v osamělém tichém hrádku, zastrčeném uprostřed hor a lesů.

V tom jí oznámeno, že jakýsi bratr z kláštera Montaudonského prosí o slyšení.

Bratr z Montaudonu? Od převora? Co může ten ještě chtíti ode mne? Což by mu bylo málo jedné schůzky milostné?

„Ať vejde!“ rozkázala.

Stanul před ní bratr Josef a učiniv hlubokou poklonu, odevzdal jí závitek pergamenový.

„Jeho Velebnost, převor z Montaudonu, posílá Vaší Urozenosti pozdrav a tuto upomínku.“

Převor jí posílá pozdrav a vzpomínku? Podivení zračilo se v očích hraběnčiných.

Rozvinula pergamen a četla polohlasitě:

„Zdálo se mi, že mne Soudce Nejvyšší povolal před Svůj soud, že jsem umřel. Když jsem popatřil ve tvář Boha Otce, zachvátil mne strach, neboť tvář Páně byla hrozná „Mnichu,“ řekl Král králů přísně, „učinil jsem tě sluhou Svým, postavil jsem tě nad hromádku spravedlivých otců, abys je vedl poctivě do světla věčného, prázden jsa všech slabostí pozemských, ale ty, nepamatuje na lásku moji, hřešil jsi žádostí slávy časné, poskvrnil jsi se proviněními světskými. Připrav se na trest zasloužený. Budeš konati pokání v očistci po tisíc roků, než se brány

ráje před tebou otevrou.“ S pokorou sklonil jsem hlavu svou, spravedlivý byl zajisté rozsudek Páně. Ale otcovské srdce Tvůrcovo slitovalo se nad moji bídou. „Zmírnil bych ti trest, kdybys mi mohl se vykázati v životě svém nějakým neobvyklým utrpením,“ řekl pán po chvíli dobrotivě. „Vzpomeň si, snad se ti stala na zemi nějaká veliká křivda.“ Hledal jsem dlouho ve své paměti, až náhle se rozjasnila tvář má. „Pane,“ ozval jsem se, „byl jsem jednou krátký čas hříčkou zlé a úskočné ženy, která zneužila mé dobré víry, aby mne zneuctila a potupila. Nelekám se bolestí očistcových, neboť nemohou býti přísnější než ty, které tenkráte mé nitro rvaly.“ A Bůh Otec rozjasnil rozhněvané čelo a řekl: „Vím, o čem mluvíš, a hleděl jsem na tebe, když jsi visel na hradbách loveckého zámečku Fadidy z Limoges, ubožejší nad malomocného, opuštěného od otce, matky, rodiny i přátel, a slyšel jsem modlitbu tvou, plynoucí ze srdce kajícného.“ A obrátiv se k sv. Petru, rozkázal: „Otevři dokořán brány ráje přede mnichem z Montaudonu, neboť si již odbyl na zemi pokání očistcové, ale až hraběnka Fadida zaťuká na bránu království nebeského, pošli ji do očistce na tři tisíce roků, bez odvolání se ke mně, k mému milosrdenství!“

Lehký úsměv okrášlil ústa hraběnčina, když přečetla nový sen převorův.

„Avšak důvtipu není možno mu odepříti,“ pomyslila si, „padá vždy na nohy, jako kočka.“

Bratrovi Josefovi řekla:

„Poděkujte jeho Velebnosti za vzpomínku a za cestu si vyberte ze stáje dobrého koně.“

Za měsíc po tom přišlo do Montaudonu deset vozů, naložených vínem, chlebem, bílým hrachem, ovocem, suknem a plátnem. To posílala hraběnka Fadida do kláštera dar s prosbou, aby otcové ráčili sloužiti deset mší svatých za duši hříšnice odsouzené do očistce na tři tisíce let.

* * *

Troubadoure „Mnich z Montaudonu“ kvetl mezi lety 1180 a 1200. Noviciat si odbyl v klášteře Orlac, byl pak převorem v Montaudonu, později ve Villefranche ve hrabství Roussilonu, kdež zemřel. Byl přítelem Alfonsa I. Aragonského a Richarda Lví Srdce, patřil mezi nejvěhlasnější satiriky druhé polovice XII. století. Zůstalo po něm dvacet sirventesů a písní; ostatní zmizely. Jeho příhody s hraběnkou z Limoges využil již básník německý Pavel Heyse v jedné ze svých novel troubadourských (Troubadournovellen), tlumočil však jak postavu troubadoureovu, tak jako porážku v boji se ženami úplně jinak. (Pozn. autorova.)

Ludm. Grossmannová-Brodská:

Zvony.

Vydaly se zvony
na dalekou cestu,
letíce prostorem
ku věčnému městu.

Přes hory a lesy,
přes vody a skály
malé, velké zvony
letěly do dáli.

Zvon, jenž z katedrály
vždy mohutně hřímá,
letěl, — mocný kolos —
do věčného Říma.

Z kostelíků veských
krčících se v chaty
stejně drobné zvonky
měly k Římu chvaty.

Což na Velký pátek
zmlkl hlahol zvonů,
snad by bylo slyšet
ohlasy těch stonů,

které z Kalvarie
před věky se nesly,
ohlas Věčné Lásky
v lidstvo aby vnesly.

Po odlétlých zvonech
oněměly věže,
pouze jarní vánek
kolem šeptá svěže.

Sladkou předzvěst nese
a radostně hlásá:
„Zemi přijde jaro,
lidstvu přijde spása!“

Ledu pozbavená
země zas ožije,
zmlkne poslední sten
bolestné pašije. —

Až přijde hodina
Kristova vzkříšení,
zas ozvou se zvony
v hlaholném nadšení.

Mesiáš že povstal,
který brány pekla
přemohl, když jeho
krev pro lidstvo tekla.

Zvony velkonoční
z Říma po návratu,
ó, hlásejte všude
velkou zvěst a svatu:

„Nezemře, nezhyne
v prostoru Všemíra
žádná duše lidská,
kterou hřeje víra.

Víra v Boží lásku,
láska k Stvořiteli,
naděje: byť tady
lidský život celý

křížovou byl cestou
na vrch Kalvarie.
Ten, kdo k Bohu zhlíží
v Bohu zas ožije. . .“

Mohutný váš hlahol,
velkonoční zvony,
nechať lidských synů
nadchne miliony

tou důvěrou sladkou
o slavném Vzkříšení:
„Ve znamení kříže
jen jest vykoupení!“

Václav Oliva:

O vlivu císařova zpovědníka P. Viléma Lamormainiho na náboženské poměry v době pobělohorské.

Příspěvek k dějinám katolické reformace v zemích českých.

(Č. p.)

Z vylíčení postupu katolické reformace v Čechách, při otázce o vlivu císařova zpovědníka P. Viléma Lamormainiho na náboženské poměry země této v době pobělohorské, jak výše právě bylo podáno, již samo sebou plyne zdůvodnění památné věty Duhrovy, že o P. Lamormainim jakožto zpovědníku a knězi vůbec „nelze ničeho dokázati, co by bylo na úkor jeho cti".[41]) Vždyť P. Lamormaini zasáhl vlastně do návrhů reformačních toliko dvakráte. Poprve roku 1622, kdy ještě zpovědníkem císařovým ani nebyl a po druhé roku 1626. Poprve návrhy jeho nevybočily ani v nejmenším z právního stavu v Čechách, již od r. 1434 zde panujícího, a po druhé nebyly císařem vůbec přijaty, ačkoliv i tu neobsahovaly ničeho násilnického proti jinověrcům anebo omezujícího jich náboženskou svobodu, a týkaly se pouze zvelebení víry i církve katolické v Čechách, ba ukázaly tolik bližeňské a něžné lásky k veškerému a zvláště chudobnému lidu, kolik neprojevily jí nikdy ani osoby světské, tehdy v komisi zasedající. Mínim tím poukaz P. Lamormainiho, aby císař sám, t. j. ze státního dílu, jenž mu ze soli do Čech dovážené náleží, hradil výdaj na katolické duchovenstvo a neobtěžoval podobnou daní chudý ať již katolický, ať nekatolický lid. Proč tedy někteří dějepisci tolik tohoto prostého kněze zahrnuli nenávistí a výčitkami? Byla to neznalost? Byl to předsudek, diktovaný Gustavem Adolfem? Snad jedno i druhé, ale spíše obojí.

Napsal-li tedy Duhr: „Přímo nesčíslné jsou bajky, jež o P. Lamormainim nejen ve mnohých románech, které si jej za hrdinu zvolily, nýbrž i ve vážných dílech dějepisných byly zpracovány a rozšiřovány. On, zpovědník morálně bezúhonného panovníka, byl prý nestvůrou, a přece není ani jediného historického dokumentu, jenž by na jeho mravní charakter nějaký stín vrhl. Nechával se prý podplácetí, aby důležité věci císaři zamlčel, zvláště také v záležitosti Valdštýnské. Podporoval prý francouzský vliv; podněcoval prý spolubratry své k podvodu a násilí proti kacířům atd. Ale to vše jsou nedokázaná tvrzení, jež by vážní dějepisci opakovati neměli,"[42]) sluší tomu dáti nejen za pravdu, ale i sluší si uvědomiti, že o P. Lamormainim byly tvrzeny věci, jichž nerozum potírá se sám sebou. Tak na př. bylo tvrzeno,

[41]) D. c. 650.
[42]) D. c. 650.

že po odsouzení českých pánů k smrti pro jich vzpouru proti Ferdinandovi II. r. 1621 mnoho stoupenců Ferdinandových, mezi nimiž byli i jesuité, toužili po jich dědictví a pobádali císaře k rychlému „odpravení provinilců. Ferdinand prý nemohl celou noc spáti a „povolav k sobě ráno," jak vypravuje protestantská historie o těžkých protivenstvích církve české, jež stala se některým spisovatelům hodnověrnějším pramenem dějepisným nad ostatní, v kapitole 59, „zpovědníka svého, patera Lamormaina, řekl mu: „Pod svědomím tě zavazuji, abys mi pravdu pověděl, mohu-li já ty odsouzené s dobrým svědomím životem darovati?" Na to zpovědník že odpověděl: „Oboje v tvé císařské moci jest." Císař tedy že vzav péro, některým na životě, některým na cti milost učinil," ač naurčito víme, že r. 1621 vůbec P. Lamormaini císařovým zpovědníkem nebyl a že právě v té době dlel v Římě. Až tak nerozumně dovedly zášť a nenávist protestantská psáti o muži, jinak naprosto bezúhonném, jen aby jej v očích českého národa snížily, protože byl jesuitou . . .

Než, ač neměl P. Lamormaini téměř nižádného vlivu na průběh katolické reformace v Čechách, požíval přece u císaře Ferdinanda II. značného vlivu jako duchovní jeho vůdce na cestě spásy. Vždyť Ferdinand přímo P. Lamormainiho ctil a opakem zase P. Lamormaini si svého pána nesmírně vážil. Proto, tvrdí-li Gindely, že některé známky nasvědčují tomu, že pouť do Maria celly po dosažení bitvy bělohorské, již císař Ferdinand II. tamtéž roku 1621 podnikl, a slib, jejž tam učinil, že katolické náboženství bude ze všech sil podporovati, jsou ohlasem působení zpovědníkova,[43]) není nižádné příčiny, proč bychom tomu nevěřili, toliko však dlužno připomenouti, že nemohlo to býti výsledkem činnosti P. Lamormainiho, ale P. Martina Beka.

Mimo jiné, zajisté též o velikém vlivu P. Lamormainiho v záležitostech čistě duše Ferdinandovy se týkajících, u tohoto panovníka a zase o úctě P. Lamormainiho k svému pánu svědčí nade vše ostatní prosté vypravování Viléma Slavaty o posledních okamžicích císařových a činech zpovědníkových po smrti Ferdinandově. Tu obsaženo je tolik důkazů vzájemné sebeúcty a lásky, že více již uváděti ani netřeba. Slavata alespoň píše: „Po jeho (císařově) z Řezna navrácení mnoho času se svým zpovědníkem Paterem Lamermonem strávil o pobožných věcech, svědomí a jiných spasení duše se dotýkajících, důvěrně promlouval, tak že jest jeho srdce jemu téměř o přiblížení hodinky smrti jeho předpovídalo, ačkoliv několikráte pravil, že by se krále syna svého šťastného příjezdu velice živobytím svým rád dočekal; však vždycky při tom dokládal: „Já vždycky v rukou Božích a Boží vůli poddaným jsem . . . " Při Jeho Milosti císařské šťastně ze světa vykročení nacházeli se: Její Milost císařovna paní manželka Jeho Milosti . . . čtyři otcové z Tovaryšstva Ježíšova: Pater Lamerman . . . ",[44]) ač před tím výslovně bylo uvedeno, že zpo-

[43]) Gegenreformation, d. c. 129.
[44]) D. c. 187. n.

vědník císařův po několik neděl tolik byl nemocen, že ani mše sv. nesloužil. To ovšem mohly dokázati s jedné strany neobyčejná důvěra v duchovní vedení zpovědníka a s druhé strany upřímná obětavost pro svého pána . .

Konečně, i co vypravují mnozí o vlivu P. Lamormainiho ve věcech čistě politických, nezakládá se na plné pravdě. Poněvadž však nemá to přímého vztahu k národu českému, nemíním obšírněji se tím zabývati, tím více, že k tomu bylo dostatečně pokázáno hlavně ve spise Duhrově a plyne z okolnosti přísného zákazu představených Tovaryšstva pro zpovědníky řádové u vladařských dvorů vůbec, dle něhož tito nikdy neměli se míchati do věcí politických, ba ani tehdy, kdyby i o to byli žádáni. Je pravda ovšem, že liberální a protestantští dějepisci podobné zákazy nebeřou vážně, ale spíše považují je, ač nemají k tomu nižádné příčiny a nižádného dokladu, za výrony, jimiž měla veřejnost býti uvedena v omyl, ale potají tím více mohlo se politicky působiti, ale to už je protestantům a liberálům příznačno právě tak, jako bylo a bude přes všecky opačné doklady stále tvrzeno o převážném vlivu, kterým představitelé církve a zvláště zpovědník P. Lamormaini působili na Ferdinanda v záležitostech českých.

Alespoň Denis, jinak neobyčejně bystrý dějepisec, dokládá: „Někteří historikové pokusili se ovšem popříti vliv, kterým se strany zpovědníků bylo působeno na Ferdinanda, ale . . . rozhodl jsem se nepřijímati této these. Je pravda, že mezi nesčetnými listinami, jež byly podepsány od císaře, není abychom tak řekli, žádných, které by pocházely od jeho zpovědníka. To dokazuje, co mnoho jiných fakt potvrzuje, že P. Lamormain byl rádce mlčelivý a opatrný. Ale ve všech vážných případech Ferdinand rozhoduje se teprve na radu řeholníků, jimž důvěřuje . . . ",[45]) což jinak řečeno znamená, že ačkoliv není důkazů o vlivu zpovědníka P. Lamormainiho na Ferdinanda, přece se tomu nemůže věřiti a p., ač týž Denis, který tak krásně a na více místech velmi přilehavě probírá dějiny české se stanoviska filosoficko-kritického, zapomněl, že faktum, jež uvádí, že totiž Ferdinand vše důležité rozhodoval toliko po úradě s více řeholníky, vlastně svědčí o veliké svědomitosti Ferdinandově a vyvrací to, co mělo býti dokázáno, protože poukazuje, kterak Ferdinand nespoléhal ve věcech vážných, jakými zajisté česká katolická reformace v první řadě byla, na hlas jediného kněze, byť svého zpovědníka, ale radil se s mnohými a na všech stranách.

Ostatně, praví-li hugenota Denis o Ferdinandovi, že nechová záští proti kacířům, ježto sám napsal: „Bůh jest mi svědkem, že chtěl bych zabezpečiti jejich spásu i svým životem. Kdybych věděl, že smrtí svou mohl bych vyprostiti je z bludu, vydal bych hlavu svou katu a vyzval bych ho: „Tni!" a jindy v listu k novověrci doložil: „Objal bych tě, kdybys byl zde,"[46]) tážu se:

[45]) D. c. I, 14.
[46]) D. c. I., 13.

Kterak takováto řeč dá se srovnati s tvrzením, že P. Lamormaini měl převážný vliv na Ferdinanda a že tohoto rozněcoval proti kacířům a pobádal ke katolické reformaci, „která zůstává jedním z nejohavnějších zločinů?“[47])

Proto zůstane pravdou, že sice P. Lamormaini měl na Ferdinanda vliv, ač jen v záležitostech jeho svědomí, a že výsledkem toho vlivu byl v pravdě nábožný život Ferdinandův, odpovídající zásadám katolickým, jež v kacíři nevidí nepřítele, ale pouze chybujícího spolubližního a bratra, který tím více potřebuje křesťanské lásky a péče, ale že týž neměl vlivu v záležitostech politických a říšských či vladařských, k nimž v první řadě náležela revindikace Čech v ohledu náboženském tak, že se tím potvrzuje názor dějepisců Pekaře, Rezka a jiných, dle nichž katolická reformace česká měla více ráz politický nežli náboženský či, že za všecky přehmaty tehdy zaviněné veškerá zodpovědnost spadá daleko více na orgány státní, nežli církevní, jež státním pouze, a mnohdy i proti své vůli, musily přisluhovati . . .

A jako Ferdinand, tak stejně ani jeho zpovědník nechoval zášti proti kacířům. Alespoň výslovně r. 1626 v pamětech o náboženské obnově v království českém toho připomíná s podotknutím, že úkolem kněžstva je poučovati zbloudilé a že třeba jest se vystříhati zbytečné přísnosti.[48]) Proto také r. 1646, když šlo při vyjednávání s Jiřím Rákoczym o to, aby toleranční zákony byly rozšířeny a P. Lamormaini, ačkoliv tenkráte již u vídeňského dvora nebyl, přece byl otázán o radu, odvolal se v této záležitosti na P. Beka, jenž vyznačoval se tolerancí co nejširší a jehož míněním, jakožto výtečného bohoslovce a důkladného znatele poměrů, císař s pokojným svědomím může se říditi.[49])

Za vlády Ferdinanda II. ovšem země české trpěly velice mnoho. Jest to doba, jak výslovně připomíná Rezek, „nejstrastiplnější“, ale, jak dokládá týž dějepisec, „jest jisto a dokonce nepochybno, že tento panovník osobně nakloněn byl k mírnosti a měkkosti a že přímo není vinen věcmi, kteréž jeho jménem se páchaly.“[50]) A totéž platí o jeho zpovědníkovi, ježto P. Lamormain byl řeholníkem mírným a měkkým, který nikdy neradil svému pánovi k násilnostem. Vždyť jenom „nenasytná lakota a vyděračnost sluhů Ferdinanda II. dle slov Rezkových, kteří uměli tyto vlastnosti zakrývati nezištnou láskou k církvi katolické, a proto těšili se z plné důvěry pána svého, jest hlavní příčinou nevyslovitelných běd a strastí, uvalených na země české v době Ferdinanda II.“, ale zpovědník císařův, jakožto duchovní vůdce a pán, nikdy nenáleží k takovýmto sluhům . . .

[47]) Denis, d. c. I. 14.
[48]) Krásl d. c. 65.
[49]) Duhr, d. c. 651.
[50]) Českomor. kronika, d. c. V., 895—896.

H. Uden:

Sestina přirozená.

Dlouhé věky jdou, však není valné změny:
nepřetržitým je boj a věčným zápas
vetchých zbytků s rozvojem, jenž zdá se hříchem,
aby různý ve formách a stejný v jádru
s žasem poznával, když ochabuje na čas,
že jsme zase tam, kde byli jsme již dříve.

Ctivá potomek, co dobrem slulo dříve,
by sám uznáván byl přes proudivé změny
v budoucnu svých příštích bez ohledu na čas—
také v péčích otců základem vřel zápas
a je věrná vděčnost povinností v jádru,
které nelze pomíjeti leda s hříchem.

Nelze všecek odpor drsně zváti hříchem,
ač je dobro naprostým dnes, jako dříve —
strážce sám je může poškoditi v jádru,
vlastním zaviněním vyvolati změny,
že je srozumitelným i krutý zápas,
kamenem když úrazu se staly na čas.

Ale boj o pouhý vrch a k tomu na čas
není více prostým zlem, je také hříchem,
kterým na všech stranách probouzí se zápas:
kdo byl snad až příliš v beztarostech dříve,
podezřívá každý hyb i v zdáních změny,
by se pokus znemožnil již v samém jádru.

Tvrdost zažírá se také v měkkém jádru,
sama podajnost se zostra hrotí na čas,
až se z přirozených konsekvencí změny,
jež i proti lidskosti jsou hrubým hříchem,
stokrát bezohlednějším, než bývaly dříve,
právě v dobách pokrokových stane zápas.

Je-li řemeslem či vědou boj a zápas,
rychle tuhne ve svém nelítostném jádru,
že již sotva rozezná, co hyne dříve —
také s mírem střídává se pouze na čas,
a je nejlehkověrnějším lidským hříchem,
háti si, že prostými jsme zvratné změny.

Lidstvu boj a zápas nejtvrdším je hříchem,
že zavádí změny v přirozeném jádru:
starým dává na čas, mladé sklízí dříve.

Prof. Václav Hübner:

František Arago.

(Č. p.)

Mezi Bugií a městem Alžírem nebylo po moři tak nebezpečné spojení.

Kapitán Spiro dal bedny Aragovy s lodi složiti. Kaid, jsa zvědav, co v nich jest a spatřiv v jedné truhle štěrbinou něco žlutého, učinil ihned Deyovi úřední oznámení, že ti Francouzi, kteří nedávno po zemi do Alžíru přibyli, vezou s sebou bedny zlatem naplněné a že přišli, aby Kabyly svedli k povstání. Z vyššího rozkazu přivezeny bez meškání tyto zlatem naplněné bedny do Alžíru a zde u přítomnosti ministra námořnictví zotvírány. Sotva že víko z nich shozeno, zmizelo veškeré kouzlo o pokladu a revoluci, nebo ty žluté domnělé dukáty byly mosazné kruhy měřických přístrojů Aragových.

V Alžírsku zdržel se Arago několik měsíců. V únoru 1809 žádal nový Dey na konsulovi dvakrát až třikrát sto tisíc franků, které prý vláda francouzská jest mu dlužna. Konsul mu vzkázal, že císař nařídil, aby neplatil ani haléře.

Tím se Dey tak rozvzteklil, že vypověděl ihned válku.

První toho byl následek, že všichni přítomní Francouzi měli přijíti do báňa a zde do těžkých prací býti zapřaženi. Avšak rozkaz ten neprováděl se do krajnosti.

Arago byl ponechán v konsulátním domě na pokoji. Švédský konsul položil za Araga peněžitou záruku, načež Aragovi povoleno, aby v jeho venkovském letohrádku na blízku tvrze císařské mohl se zdržovati.

Jednoho dne zašel si Arago do města, aby poobědval u vyslance.

Najednou přikvapil anglický konsul a hlásil vyslanci, že právě přistála u břehu zajatá loď francouzská.

„Nechci," pravil blahosklonně, „útrapy války zbytečně rozmnožovati a jsem volným propustiti vám všechny zajaté Francouze, vydáte-li mi listinu, na kterou bude rovněž tolik ve Francii v zajetí držených Angličanů na svobodu puštěno." — „Mějte mé díky za to, pane kolego," pravil vyslanec, „avšak lituji, že se tak stalo, nebo tím se jen prodlouží na neurčitou dobu mé projednávání s Deyem ve příčině peněžního vyrovnání." Za této rozmluvy vzal Arago dalekohled a díval se směrem k přístavu. Arago oznámil okamžitě anglickému konsulovi, že uzřel lodní prapor francouzský, jejž vítr právě rozepjal, viseti nad vlajkou anglickou.

Konsul odbyl řízně Araga slovy:

„Snad nebudete přece svým špatným kukátkem lépe viděti než já svým výtečným Dolondem?"

„Snad nebudete, pane konsule," odvětil Arago rovněž úsečně, „chtíti lépe viděti než astronom z povolání?"

Arago, vyžádav si dovolení od vyslance, doběhl hned ku přístavu, aby spatřil na své oči onu záhadu.

A tu se dověděl, že vládce barcelonský, generál Duhesme, vybral ze své posádky ty největší nevázance a jimi tuto loď vyzbrojil, aby se nezbedů zbavil.

Velitelství nad ní odevzdal poručíku Babastrovi, pověstnému to korsaru na vodách středozemského moře.

Ještě téhož dne dali návodem Aragovým dopraviti raněné lodní mužstvo do domu anglického konsula. Tento provedený výkon obměkčil poněkud smýšlení Deyovo. Peněžitá rozepře s Deyem byla konečně urovnána tím, že Arago s ostatními svými společníky uvolil se zaplatiti žádanou sumu, čímž byl jim uvolněn návrat do vlasti.

Dne 21. června 1809 odjel Arago s vyslancem a jeho rodinou z Alžíru do Francie.

Dne 1. července připlula loď k Marseillu a ráno, dne 2. července 1809, vystoupil z ní Arago na zemi. Cesta z Alžíru do Marseillu trvala při zastávkách jedenáct dní. Hned v prvním listě, jejž Arago obdržel z Paříže od proslulého po celé Evropě muže *Alex. Humboldta*, projeveno mu blahopřání k ukončení dobrodružných, ale zároveň nebezpečných cest.

V městě navštívil Araga proslulý kastelán a hvězdář marseillský *Pous*, nejznamenitější stihač komet v prostoru světovém.

Arago odbyv zdravotní stávku, nastoupil ihned cestu do Perpignanu k svým rodičům. Matka jeho, ctihodná a velice pobožná paní, dala sloužiti více mší svatých na poděkování za šťastný návrat synův, jako dříve za spásu synovy duše, když se domnívala, že syn její někde ve Španělích zahynul. Arago brzo opustil domov a odebral se do Paříže, aby ústavu pro určování délky, jakož i akademii věd své pozorovací zápisky odevzdal, které na svých namáhavých a nebezpečných cestách před zkázou zachránil.

V září 1809 byl Arago jmenován členem akademie na uprázdněné místo. Z 52 přítomných voličů obdržel Arago 47 hlasů, dva hlasy připadly na Poissona a jeden na Nouetta. Aragovi bylo tehdy 23 let. Den před hlasováním usiloval Laplace vším důrazem o to, aby volba ta byla odložena, až by se uprázdnilo místo v oboru geometrickém, aby Arago s Poissonem zároveň mohli býti jmenováni členy akademie. Laplaceovi bylo proti mysli, aby Arago, mladý astronom, žák Poissonův, mladší o pět roků, dříve se stal členem akademie než jeho učitel z polytechnické školy.

Laplace dal vzkázati Aragovi, aby napsal akademii, že si přeje býti přijat za člena akademie tehdy, až bude též pro Poissona místo uprázdněno. Když Laplace nahlédl, že Arago jest pevně odhodlán nezachovati se podle jeho rady, tvrdil nyní, že nemá

Arago dosti právních důvodů ku přijetí do akademie. Arago podal účet o své neobyčejné vědecké činnosti. Laplace neupíral sice důležitosti a prospěšnosti těchto prací, spatřoval v nich však pouhé naděje. Tu mu odvětil *Lagrange* výslovně: „Vy sám, pane Laplace, nevykonal jste také nic znamenitého, když jste byl zvolen do akademie. Tenkráte jste budil také jen naděje a velké vaše výzkumy teprv později se dostavily." Lagrange byl snad jediný člověk v celé Evropě, který oproti Laplaceovi podobnou poznámku si směl dovoliti. Laplace o sobě pomlčel, podotknuv pouze: „Mám za to, že jest dobře, když mladým učencům v dáli se poukáže k naději na členství v institutu, aby horlivost jejich se povzbudila."

„V tom se podobáte," odvětil mu Hallé, „onomu vozkovi, který, aby své koně k rychlému běhu přiměl, na konec voje otep sena uvázal. Mezitím, co ubožáci koně napínali své poslední síly, seno ubíhalo stále před nimi. Tak i bujní oři se strhli a padli."

Delambre, Legendre a Biot kladli zvláštní důraz na obětavou a neohroženou mysl Aragovu, se kterou svá pozorování nejen ukončil, nýbrž i zápisky a nástroje měřické dovedl zachrániti. Živými barvami líčili akademii útrapy Aragovy, jež mu bylo snášeti. Když Laplace zpozoroval, že všichni znamenití členové se kloní na stranu Aragovu, obrátil též a dal Aragovi při volbě hlas. Arago přiznává, že by ho to bývalo bolestně hnětlo, kdyby se byl stal členem akademie, neobdržev hlasu tohoto znamenitého muže. Bylo pravidlem, aby nově zvolení členové, byvše potvrzeni císařem, představili se mu. V určitý den odebrali se s předsedou, s tajemníky všech čtyř odborů a s těmi členy, kteří chtěli předložiti své publikace císaři, do zvláštní přijímací síně v Tuileriich. Když císař se vracel ode mše, prohlížel obyčejně tuto řadu učenců, umělců a spisovatelů v zelených kabátech.

Araga tento slavnostní obřad nezajímal a také mnoho nepovznesl, neboť viděl tu zimničnou snaživost jednotlivých členů, jen aby obrátili k sobě pozornost císařovu. „Jste velmi mlád," pravil Napoleon, přistupuje k Aragovi, a nevyčkav odpovědi, dodal hned k tomu: „Vaše jméno?" Soused Aragův nepopřál mu ani času k této odpovědi a pravil ukvapeně: „Jmenuje se Arago."

„Kterou vědou se zabýváte?"

Tu opět skočil do řeči soused z levé strany, řka: „Jest astronomem."

„Co pak jste již vykonal?" tázal se opět císař. Člen z pravé strany, jemuž nebylo vhod, že soused Aragův po levé ruce mu vzal odpověď od úst, chopil se hbitě slova a pravil: „On změřil nedávno španělský poledník."

Na to císař domnívaje se asi, že má před sebou buď němého nebo sprosťáčka, obrátil se ihned k jinému členu institutu.

Byl to stařeček *Lamarck*, o vědu velmi zasloužilý, který podával císaři knihu.

„To jest snad vaše nechutná meteorologie," ptal se Napoleon, „která vašemu stáří dělá hanbu? Držte se jen přírodopisu, pak milerád přijmu plody ducha vašeho. Svazek tento přijímám z pouhé šetrnosti k vašim šedinám." I dal knihu tu vedle stojícímu pobočníku. Ubohý Lamarck namáhal se marně při každém tom tvrdém a urážlivém slově ze sebe vypraviti větu: „Ale vždyť jest to kniha přírodopisná." Na konec se ukázal dosti slabým, že se dal do pláče. Hned na to padl císař na otužilého kopinníka Lanjuinaise.

Vystoupiv před řadu s knihou v ruce, oslovil jej císař uštěpačně: „Což chce veškerý senát padnouti do institutu?"

„Sire," odpověděl Lanjuinais, „senát jest sbor státní, jemuž zbývá nejvíce prázdného času, aby se mohl zabývati literaturou."

Nespokojen s odpovědí touto odvrátil se císař od civilních uniforem a postoupil hned k silným epaulettám dvorním, jimiž byl sál naplněn.

Nedlouho po jmenování Aragově členem institutu čekala na Araga povinnost vojenská. Veškeré reklamace a přímluvy přátel Aragových byly marny. Když Arago rozhodně prohlásil, že vezme na se uniformu člena institutu a s ní půjde pěšky ulicemi pařížskými, zarazil se teprve generál Dumas nad účinkem, jaký by výjev ten měl na císaře, jenž sám byl členem institutu a nechal Araga na pokoji. Ještě téhož roku byl Arago zvolen za nástupce Mongeova na škole polytechnické, kde měl vyučovati o upotřebení vyšší analysy v geometrii. Arago byv přijat do akademie, zabýval se, ač ještě mlád, pln ohně a síly, snad více volbami, než se sluší na člověka jeho stáří. Dostoupiv pak věku, ve kterém klidně a prost vší vášně skutky své minulosti přehlížel, mohl s dobrým svědomím dosvědčiti, že, vyjímaje asi dva nebo tři případy, hlasoval vždy jen pro muže nejzasloužilejší. Vícekráte se mu podařilo odvrátiti akademii od volby hodné politování.

Dne 19. srpna 1822 zemřel *Delambre* a po lhůtě zákonem ustanovené předsevzata volba na obsazení místa stálého tajemníka.

K sestavení volební listiny jmenovala akademie zvláštní komisi, v níž zasedali *Laplace*, *Arago*, *Legendre*, *Rossel*, *Prony* a *Lecroix*.

Navrženi byli: *Biot*, *Fourier* a *Arago*. Arago bránil se proti přijetí svého jména do volební listiny, ale poddal se přání svých kolegů. Z 48 hlasů obdržel Fourier 38; na Biota připadlo jich 10. Fourier zastával úřad stálého tajemníka velmi slavně, až na některé loudavé a méně dbalé výkony, čehož byla jeho churavost příčinou. Zemřel dne 16. května 1830. Opětovně odmítal Arago od sebe čestné místo, kterým jej akademie chtěla překvapiti, maje za to, že se k úřadu tomu nehodí.

Dne 7. června 1830 byl Arago jmenován *stálým tajemníkem* akademie pro vědy matematické.

Ze 44 přítomných hlasů připadlo na Araga 39 hlasů. V tomto postavení setrval až do smrti 2. října 1853, vzdav se profesury na škole polytechnické.

Arago náleží k prvním výtečníkům 19. století v oboru fysiky. Znamenitý tento učenec, který zůstavil tak skvělou stopu vezdejší pouti, vyniká činností nejen mnoholetou, nýbrž i nadmíru plodnou vysoko nad své vrstevníky, takže od některých „knížetem věd" byl nazván.

Jan Voborský:

Marianské verše Edgara Allana Poea.

Etuda z rukopisu díla: „Kult Marianský v poesii světové."

Psal jsem sice, že přijedu jenom na několik dní, ale moje starosvětská tetička Róza upravila mi jeden pokojík svého bytu s takovou mazlivou péčí, jako bych tam měl prodlíti kdož ví jak dlouho, snad na celé letní prázdniny. — Vítaly mne tak přátelsky usměvavě i ty zdi starého domku, pokryté sytě zeleným kobercem psího vína, jímž podvečer do malých tabulkových oken prošlehávají jak zlatě zářící nitě poslední zásvity hasnoucího dne, vítala mne ta čistě vybílená světnice, do které aromata svá vydechovaly bělokvěté drobnolisté bazálky, rozestavené v oknech mezi pelargoniemi rudě kvetoucími a fuksiemi s temněfialovými květy, vítal mne ten starodávný dubový nábytek a na stole s bílým ubrusem i ten vysoký černý dřevěný drakslovaný svícen s čerstvě nasazenou silnou voskovicí. — A nad posteli, vysoko vystlanou a vonící tak intimně tou levandulí našich venkovských zahrádek, vítal mne jak stříbrosvitem obestřen starý velký zahnědlý krucifix, kdysi až z Mariacel přinesený a na prádelníku s mosaznými štítky a držadly miloučká polychromovaná soška Panny Marie, před kterou jako rubínová mihotavá hvězdička po celý rok svítí lampička. —

Ta naše milá teta, nemnoho mluvná, oddávající se většinou hlubokému zamyšlení, připadá mi jako vestálka Madonina. Tam nad staromodní pohovkou hnědá police s vyřezávanými srdíčky a na ní tetin poklad, knihy. Staré ročníky Pečírkových kalendářů, do kterých psával povídky blahé paměti Josef Ehrenberger, nápotomní sídelní kanovník vyšehradský, silný špalíček Marianských poutních písní, ponejvíce tištěných v impresi Landfrasově a u Spurného, v dřevěných deskách vázaná „Kronika o zemi dobré, to jest zemi České, připsaná velikomocné císařovně nebe i země, nejblahoslavenější Panně Marii a měšťanům nebeským, sv. pa-

tronům českým", několik nevázaných starších ročníků „Vlasti" a různé modlitební knihy s titulními rytinami, nepříliš sličným švabachem tištěné. A pozornost mou upoutaly též milé dobře známé ročenky „Růže Lurdské" — — víš, to mi vždycky čte vedlejších sirota, co tak až k pláči dojemně zpívává písničku „Osiřelo dítě o půldruhém létě": ty moje okuláry jsou už na drobné nové písmo slabé a oči ještě slabší — — a na konec jako nejnovější novinka: kniha vábná bibliofilskou úpravou a vzácná obsahem „Zjevení Přesvaté Panny na hoře La Salettské dle sepsání Melanie Kalvatové" — — — — to jsem se ti, hochu (a tomu hochovi bude za nedlouho už šedesát let), našeho pana kvardiána, však víš, že také skládá verše o Pánu Kristu v Nejsvětější Svátosti a také o Panně Marii, něco nažebronila o tu knížku, ve které Matka Boží zrovna jako prorokyně o těch našich časech mluvila a ono to všecko bylo a jest, jak té pasačce řekla — tu knihu bys měl také doma mít, ale já ti ji nedám, leda že bys ji po mně až zdědil! Nemohl a nesměl jsem jí, dobračce, pokaziti radost — vždyť jeden z prvních výtisků Zjevení, opatřený přátelskou dedikací Th. dra H..., byl již dávno v mé sbírce poesií Marianských. —

To zlaté, dobré srdce zbožné tety mé, vroucí, nadšené ctitelky Marianské, u níž mně to opravdu připadalo všechno jako v nějaké dávné idylle, neboť jsem rovnou přijel ze zámku v K..., kde mají skvělé salony barokové a obrazárnu, přebohatou knihovnu a sbírky starožitností a zbraní a všuda měkké koberce a kde se v každé komnatě pod stropy se štukovými ozdobami bleskotně mihotají broušená skla lustrů. — Zde zas naráz za několik málo hodin a na několik málo dní ocitl jsem se v rámci starosvětské prostoty, posvěcené příbuzenskou přítulností a vroucí zbožností. —

Druhého dne hned po obědě chystal jsem se k psaní rukopisu — o Marianských verších, jež v literární své tvorbě světu zanechal americký básník Edgar Allan Poe, týž Poe, jenž ve svém „Tamerlanu" takto hyperlyricky nadšeně psal a úchvatně poeticky se rozvroucnil, vzývaje ideu:

„Idea, vhich bindest life around
With music of so strong a sound,
And beauty of so wild a birth,
Farewell! for I have won the Earth — —"
„Ideo, kteráž zvuky kouzelnými
ten život lidský halíš nám,
krásami nezpoutaně zázračnými,
buď zdráva! Zemi svojí nazývám!" —

A pravím dál, že týž Edgar Allan Poe, jenž propadl stínu, o němž v nejznámější své básni, nejlepším a nejvýznamnějším „Havranu", sám v nitru rozerván a s životem nesmířen a nespokojen, v závěrečných dvou strofách takto pěje na havranův krákoravý drsný refrén *nevermore, nikdy už:*

„Budiž slovo to jak rozloučení lidské,
ptáku nebo ďáble! zvolal jsem —
odleť ven, kde bouř a vichrů sněm
v černé noci říše plutonické! — —
Nezanechej ani pírka jediného
na znamení, že bys v úmyslu měl lhát,
v samotě mne nechej, nezlomného,
odleť — na tom poprsí tě nezřím rád!
Pryč — a zobák dál od srdce mého,
pryč — na dvéře proč bys stín svůj klad! — —
Havran skřekl — *nikdy už!*

A ten havran, jak by ztrnul, nedutaje,
sedí pořád ještě, sedí dál a dál,
Minervina poprsí kde úběl vzplál
zrovna nade dveřmi, kde komnata je — —
oko jeho vniká v nitro, raní bodajíc
jako démon když je na číhané — —
světlo lampy, po něm kmitajíc,
rýsuje na stěnu stíny temně tkané —
a *už nikdy* pružným křídlem nezalétne
ze zajetí stínu někam v luhy květné
duše moje — *nikdy už!*“

Cosi tak nevýslovně smutného, dechem smrti mrazivě zchladlého dýše z této nejlepší básně Poeovy a člověk mně domnívá se tonouti v stínu křídel takového obrovitého havrana osudovosti, maje tu jedinou milou útěchu, že v nebohaté celkem co do počtu básní poetické tvorbě tohoto autora, jenž skoro až s jakous chorobnou chutí bil a rval se s osudem a nepřízní života, sám svévolně tak mnohé přivodiv a zaviniv, aspoň jako zlaté světélko kdes v dálavě za temné noci mu zasvítá trocha veršů, prodchnutá upřímnou lyrickou vzpomínkou na dvě matky, totiž na Pannu Marii, matku nás všech a na paní Clemmovou, matku básníkovy ženy Virginie, ktera mu zpříjemnila tak mnohou chvíli života, hustě přesyceného nepříjemnostmi a strastmi vysilující práce literární, učinivši to vše z dobroty ženského srdce, rozšafností matrony uhlazujíc hluboké vrásky na jeho bledém čele, rukou péče andělské ulamujíc trny na větvích jeho života pozemského, matku dávno ztracenou dobře a poctivě mu nahrazujíc. —

Pěl-li Edgar Allan Poe, či správněji řečeno, vzchopila-li se jeho neklidem štvaná duše k zpěvu o Matce Boží a o matce manželčině, tu zdá se mi, jako by v té silně ztemnělé, až k nejasnosti ztemnělé fresce tristního života básníkova prosvitala aspoň jako okénkem roztrhaných temněšedých mračen zlatá půda jeho ušlechtilejších tužeb a přání, jimž svět, společnost a řekněme také omam alkoholu nedaly rozkvésti v centifolii krásna, se kterým se setkáváme v zahradě života mnohých básníků jiných, snad vždy ani ne tak velice talentovaných, jako byl Poe. — — —

Sirota od vedlejších, stulena na blizoučké zahrádce pod rozložitým černým bezem, zpívala při nějakém barevném vyšívání svou oblíbenou písničku „Osiřelo dítě“, když už začaly se po úmorném poledním vedru kupiti temné mraky, tvořící celá plovoucí horstva a tajné skryty hustých neproniknutelných pralesů — — netrvalo snad ani čtvrt hodinky a veliké stříbrné topoly rozšuměly se prudkým nárazem divě letícího větru a skřípaly větvemi až až úzko bylo, na okna zalehla šedá mlha prachu, vichr se do nich opřel a první prudké těžké krůpěje lijavce o ně zaharašily. — — Rozpoutala se červencová bouř s celou svou hrůzou a grandiosní nádherou fialových blesků a effektní hřmotnou hudbou dunivých hromů, teta všecka v sebe shroucena četla ve starých modlitbách Nebeklíče při svitu únorové hromničky a já — — já psal jsem, jako by přede mnou na bílou desku promítán vyvstával obraz strhané tváře Poeovy, několik vět z jeho rozháraného života jako doprovod k zmíněným básním, jichž překlady dávno již odpočívaly pohotově v mém příručním zápisníku. —

◎ ◎ ◎ ◎

Literatura.

ČESKÁ.

Josef Pekař: **Bílá Hora.** Její příčiny a následky. Nákladem společnosti „Vesmír“. Praha 1921. Stran 160. Cena 20 K. — Čteme v předmluvě: „Práce tato náleží k literatuře, která vznikla pod dojmem třístaletého výroči stavovské revoluce“. Posudek o ní podali jsme ve „Vlasti“ (r. 37., str. 382) a tuto jen na knižní její vydání upozorňujeme. Prof. Pekař připomíná zvlášť, že chtěl „jak formou výkladu, tak věcným obsahem přiblížiti velikou tragedii našich národních dějin zvýšenému zájmu a opravdovému porozumění čtenářovu“; snažil se, „aby v zápase dohadů, mínění, důvodů, ba i lásek a nenávistí dopracoval se k pojetí, které nezávislému a pouze po pravdě poznání toužícímu muži jeví se nejpřijatelnějším“. „Nespokojencům z prava i z leva odpovídá předem: věřím, že jdu správnou cestou a že práce budoucí mé stanovisko v podstatě potvrdí.“ — Ač se přiznáváme, že k těmto nespokojencům také náležíme, přece jen vděčně práci Pekařovu vítáme, neboť je aspoň prosta nesmyslné nenávisti a prospěchářských ambicí, jimiž tak mnohé spisy o Bílé Hoře odpuzují. Křivdí-li historik Pekař ještě v mnohém katolíkům a je někde nad míru laskav k nekatolíkům, víme, že to plyne u něho z opravdu vřelé lásky k národu, a ne z vášnivé konfesní zaujatosti nebo z odporného sobectví. L † gn.

D. N. Mamin-Sibirjak: **Divoké štěstí.** Román. Přeložil Dr. J. K. Bečka. Vydavatel Zemědělské knihkupectví A. Neubert v Praze. Cena K 19.

Čordéj Jevstračic s matkou Tatjanou, synem Michalkou a Archipem, nevěstami Arisou a Duňou, se svobodnou dcerou Nušou žili spokojeně z obchodu v starém domě, při starých zvycích. Bába „odmodlila hříchy své i cizí“, v noci nosila cihly na kostel. Do této rodiny mocně zasáhlo, když Gordéj dostal „zlatou žilku“, těžce dobyl práva kutacího, otevřel důl na zlato a zbohatnul. Nyní mohl udělovati dary, budil závist příbuzných i jiných stal se tvrdým k matce i k tomu, jenž mu žilku ukázal. V rodině nastal rozvrat. Gordéj vyhnal bratra Zotušku opilce, dceři ženicha odpudil, vyhledával pochybné společnosti, opíjel se, stal se marnotratným, opustil staré

mravy, ke snaše příliš důvěrně se choval. Synové se pokazili, hýřili, jenom babička udržovala pořádek. Ve své pýše počal stavěti nový dům. Ale rozhněval si úředníka, jenž mu zakázal kutati nedovoleným způsobem. Marně hledal pomoc, počal klesati. Snachy utekly k rodičům, syn hýřením upadl do nemoci. Štěstí Gorděje opustilo. Vyskytnul se sice jakýsi Petrovič, nabízel výdělek, ale ošidil obět svoji téměř o všechno. Následoval bankrot, Gorděj odevzdav část peněz matce, podlehnul, byv raněn mrtvicí. Ale ani zbytek jmění nezůstal, Nuša provdala se za nehodného muže, jenž babičku okradl a ženu opustil. Byl to nepožehnaný peníz ze zlaté žilky. Vodka zde hraje valnou roli. Mimo hlavní osoby vystupují pop Kriskent, rádce, zápasník Sila, klepna Marfa, úředníci a inženýři, opilci a j. Stínných stránek naneseno více než jasných. Rychlejší spád by neškodil. Zbožnost ruského lidu vyniká, třeba časem jest povrchního rázu. Gragin donucován, aby se zapřisáhnul „Ježíšovou modlitbou". — „Ne, Ježíšovou modlitbou nebudu, ale tak se zapřisáhnu. Jsme povinni modliti se za všechny, ale prokážeš-li mi dobro, tak připojím za tebe zvláštní modlitbu" (26). Ač vedl život prostopášný, přece kostelní jmění dobře spravoval a odevzdal. Mnohým jest modlitba útěchou. Vzpomínkou na předky vzbuzována úcta k rodičům. Mnoho se nyní mluví a píše o ruských poměrech, kniha „Divoké štěstí" odhalí tu onu stránku života nešťastného slovanského národa, úpícího pod tak těžkým jhem. Liga † 12.

Bl. Lud. M. Grignion z Montfortu: **O pravé pobožnosti k Panně Marii.** Přeložil Otto Albert Tichý. Druhé vydání. Vydal L. Kuncíř v Praze 1922.

Družstvo Přátel Studia v XXI. knize přineslo obsahově i formou krásné dílo o P. Marii s předmluvou Frederika Williama Fabera, v níž podáno několik zpráv o spisovateli. Zemřel roku 1776 v 43. roce, byv knězem toliko 16 let a přece podal tak cenné věci jako knihu „O pravé pobožnosti k Panně Marii". Měli bychom rozebírati těch několik cenných kapitol (o pobožnosti, zasvěcení, o vnějším a vnitřním cvičení atd.), ale té práce zbavuje nás úchvala, jíž se spisu dostalo od samého pap. Benedikta XV., zaslané „Antonínu Lhoumeau-ovi, gen. představenému kongregací: „K plnění vašeho vznešeného úkolu, probouzením úcty k božské Marii šířiti v srdcích lidských království Boží, bl. otec váš vhodně vám odkázal své přelíbezné a převzácné dílko, knihu O pravé pobožnosti k přesvaté Panně, abyste ji pilně národům vykládali. A radujeme se zajisté, že již tak značně jste ji rozšířili. Kéž by uvedena byla ve známost ještě širší, probouzejíc a proklubujíc mezi věřícími ducha v pravdě křesťanskeho." Překlad je vzorný, úprava slušná.

Kázání o sv. růženci na neděle v měsíci říjnu. Lidové modlitby po mši svaté. Litanie a pobožnost k sv. Václavu a k českým patronům. Lidová a adorační pobožnost pro nedělní odpoledne. Napsal J. Pauly, arcib. m. vikář pražský a farář. V Praze 1921. Stran 52. Cena 2 K 60 h. Schváleno arc. ordin. v Praze. — Spisek velmi praktický, který duch. správcům jistě dobré služby prokáže. V kázáních se populárním způsobem podává, čeho věřícím třeba vědětí o růženci. Kázání první jaksi všeobecně a přehledně nabádá katol. lid, aby modlitbu tuto rád konal a uvedeno k povzbuzení několik příkladů. V kázání na 2., 3. a 4. neděli v říjnu podán jest výklad jednotlivých tajemství. Výklad jest stručný, ale věcný i praktický. Připojené modlitby velmi dobře hodí se pro měsíc říjen. Vydání knížečky lze tedy schváliti. Cena na nynější poměry mírná usnadňuje rozšíření hromadné, jehož také spisek zasluhuje. L. † st.

E. N. Čirikov: **Rodina.** Román. Z ruského rukopisu přeložila Libuše Baudyšová. Nakladatel Jos. R. Vilímek v Praze. Cena K 33. S podobiznou spisovatelovou.

Řada prací vyšla tohoto slavného spisovatele v překladu českém (u Vilímka 12), tento román máme přímo z rukopisu. Náleží k serii Mládí, Vyhnanství a Návrat. Autor vyznává v předmluvě, že chtěl v této rodinné kronice zobraziti osudy a samu duši ruské inteligence. Prožil všechny epochy inteligentské ideologie: národnictví, národovolství i marxismus.

V poslední době byl spíše skeptikem, pozorovatelem. Hrdina románu spisovatel Tarchanov odebírá se z Petrohradu k Volze se svojí rodinou. Zde rodí se v něm vzpomínky na mládí i na nemanželského syna Goju, s nímž se setkává a stále později stýká. Děj odehrává se ve vlaku, na Volze, v Simbirsku, v rodišti, kde si postaví aspoň besídku. Ale jak se sklamal v mužících, kteří spálili jeho rodný dům, po Tarchanovi střelili, ho zranili! Báli se o půdu. Opustiv venkov, vrací se do Petrohradu, kde pořádá sobotní večírky, na nichž se mnoho jedná o době přítomné lidmi rozličných povah, z nichž někteří by chtěli „starý chrám světa zrušiti." Tady se oplakává smrt Tolstého, zde se ozývá „mučivý stesk z nevěrectví," odsuzuje se špehounství i kvete mladá láska dcery Tarchanovy nešťastné Věročky. Mimo Tarchanova vystupují zde věřící choť jeho Zoja, syn Voloďa, socialní demokrat, marxista, mladší Žeňa posud větroplach, snivá Věročka, jež miluje studenta revolucionáře, strýc Griša, žijící dle Tolstého a jiní. „Rodina" charakterisuje rozvrat Ruska a uvádí přípravy k hrozné revoluci. Stačilo hoditi sirku, aby vzplanula. Tam byli „bolševici, menševici, revoluční socialisté, různí maximalisté i minimisté, mystičtí anarchisti" (51). V rodině Tarchanově bují i nevěra, ale matka má radost, že se dcera v bolu utíká do kostela. Lidé bez Boha „jsou zbaveni štěstí milovati opravdu, radovati se opravdu, trpěti opravdu. Je to strašlivá choroba morální degenerace" (396). „Kristus zbořil starý chrám a vystavěl nový. Zbořil pohanský chrám a vytvořil nový, křesťanský. Ale Marx a Nietzsche ani nezbořil starého chrámu, ani nevytvořil nového. Jsou toliko theoretikové" (289). O takovém pojímání života bylo mnoho jednáno na večírcích u Tarchanova. Na jednom místě uváděno jesuitství v nepravém smyslu do nechutenství. Spisovatelé ruští chtěli pozvednouti mužíka z jeho sociálního a mravního stavu, ale nebylo hlasatelů a šiřitelů idei, a zatím mužík se zatvrdil a zhrubnul. V „Rodině" líčena příroda zvláště Povolží mistrně. Kniha se hodí pro čtenáře vzdělané, kteří nehledají pouze zábavu a o čteném uvažují. Liga † 12.

Jan Fr. Hruška: **Cyril, životopis sirotka.** V knihovně pro mládež Ranná setba. Nakladatel Karel Beníšek v Plzni.

Čilý nakladatel Beníšek založil novou knihovnu pro mládež a tuto zahájil pěknou prací známého spisovatele „šumavského" Jana Hrušky. Látka není právě nová, ale dovedně spracovaná. Přihluchlý, nebohý sirotek prožívá trpký osud v domovské obci, ale ze skývy zaslouženého chleba živí ochočelou straku a opuštěného myslivecského psa. Oba truchlí nad jeho předčasnou smrtí, nad smrtelným úrazem pod kolem vozu. Co mu pomohl slavný pohřeb? „Ponocná sestavila děti do páru před rakev". „Dětská modlitba má zvláštní moc," pravila v prosté své víře. „Vy, děti, otevřete Cyrilovi nebe!" Potom vedla tak dětskou drobotinu až na hřbitov a předříkávala jim „otčenáše". Pěkná myšlenka Úprava knihy jest slušná, desky tuhé, v předu obrázek tří dítek. r.

Albert Emil Sorel: **Poslední plamen.** Román. Se spisovatelovým svolením přeložil Jaroslav Poch. 1922. Nákladem B. Stýbla v Praze. Cena K 16.

Francouzský spisovatel Sorel jest přítelem českého národa od té doby, kdy před 12ti roky v Praze prodléval. Tento román napsal r. 1911 a přepracoval r. 1918 se změnami na to, co se zatím událo. Psán jest v duchu vlasteneckém. V Metách scházela se francouzsky národně smýšlející společnost, jejíž středem jest mladá krásná vdova Hilberta, dobře situovaná, nábožensky jako katolička hluboce založená. Zde setkává se s mladým spisovatelem Danielem, jenž na ni učiní značný dojem. Ale ten jest ženat, má za choť nevěřící a lehkomyslnou Francinu. Ovšem žárlí na vdovu, a aby se odškodnila, baví se s mužovým přítelem. Vypukla válka Daniel vstoupil k vojsku jako důstojník, jest raněn a setká se s Hilbertou ošetřovatelkou, která mu dosloužil k smrti. Poslední dílo Danielovo bylo mu věnováno. „Poslední plamen" místy má ráz francouzských románů. Kniha jest zajímavá, postava Hilbertina jest ideálem vznešeného charakteru. V předmluvě pronáší spisovatel přání, aby se jeho román líbil neznámým a vzdáleným čtenářům. Toto poslání jistě vyplnil.

Kam život cílí. Napsal Dr. Ladislav Jeništa. V Praze, 1921, nákladem Jana Laichtra. Otázky a názory. Kniha LII. Za Kč 18·— Vytiskl „Českosl. Kompas" na Smíchově. Veškerá práva vyhrazena. Str. 219.

Život, utrpení a smrt, jakožto nejvyznačnější body existence tělesného života, zcela důsledně musí upoutati svými zjevy bohoslovce, filosofa, přírodozpytce, lékaře, sociologa, státníka, národohospodáře a p. Vždyť tyto fáse lidského bytí pozemského jsou nejen nejprvnějšími a nejpřednějšími základy lidstva, ale i nejvšednějšími, nejčastějšími a nejnápadnějšími výrony života. Z té příčiny bylo již o těchto momentech pozemské naší pouti mnoho psáno, přemýšleno, disputováno a dohadováno, nechceme-li přímo a bez obalu říci hádáno. Jinak zajisté posoudí uvedené tři zastávky na životní dráze, abych použil, ať již více méně případného obrazu čili nic, ježto právě o naznačených předmětech většinou v obrazích se jednává, bohoslovec, osvícený nadpřirozenou vírou ve věčnou od Boha odplatu, jinak lékař, jenž popírá existenci duše i věčnosti, jinak biolog, jenž spatří v nich toliko produkt síly přírodní a jinak filosof, nebo sociolog, státník atd.

Spisovatel dílka „Kam život cílí" jest primářem všeobecné nemocnice ve Vysokém Mýtě a při tom velice hledaným praktickým lékařem. V životě společenském je mužem vážným a milým. Dle spisu svého pak dobrým moderním a sečtělým filosofem, cítění silně básnického a pozorovatelem zjevů lidského žití dokonalým, ač, jak v listě našem předem dodati dlužno, na což dle směru přesvědčení svého největší důraz klademe a jak ostatně výraz slova nejedenkráte zřejmě svědčí, mimo půdu nadpřirozeného zjevení. Tohoto posledního velice lituji, poněvadž jinak vážný spis věřícím kruhům, mimo obor bohoslovců ex professo, nelze odporučiti.

Dílo samo mimo úvod a doslov má tři kapitoly a to: o životě, utrpení a smrti, z nichž každá skládá se z více článků. Tak při životě jsou články: Zákon zdravotní, Rytmus života, Hranice života, Strach ze života a Pessimismus. Při utrpení: Bolest, Nemoc a Problem nevylečitelnosti. Při smrti: Obraz smrti, Přirozená, smrt Ethika smrti a Několik typů smrti. Konečně každý článek začíná heslem, vzatým buď ze spisu některého, pravidlem moderního, filosofa anebo básníka a končí kratičkou rekapitulací podaných názorů a výstižnou větou celkovou tak, že jest na všem viděti píli, přemýšlení, rozvahu, výraznost, ladnost, souzvuk, lásku k předmětu, životní zkušenost a se stanoviska spisovatelova i přesvědčenost.

Základní ton spisu jest obsažen již v úvodu a dá se vyznačiti, abych užil přímo slov spisovatelových takto: „Čím hlubší byl smysl života, tím více mohutněla víra v obrodnou moc utrpení, pessimistická filosofie rozumová nahrazena byla vírou v osobní hrdinství, která i v bolesti objevila utajený prvek obrody. Názory většiny filosofů o podstatě utrpení přinášely jen zmatek, protože tvořily hrůzu a zdroje své napájely trpkou beznadějí... Obrat děl se stupňovitě, neboť lidstvu bylo třeba nové výchovy, aby proniklo podstatu bolesti a osvojilo si správný názor na utrpení. Člověk z obavy, aby nebyl oloupen o radost života, odvracel tvář od bolesti; aby ochránil duši rozporů, nehledal smíření s utrpením, ale popíral klad jeho poslání... Vždyť utrpení nelze zvýrazniti jinak, než jako tajemství, uctívati je zákon přirozený, vševládnoucí, který vyžaduje oddané náplně svých příkazů ... Jest zákonná síla základem duchové jednoty života, která nás vede k poznání, že život nelze osamotniti filosofickými traktáty, odlučovati jej hrubou silou, vyprázdniti jej v přeměnách hmotných dějů, ale zpodobuje jej jako součást čehosi nesmírného, co tajemně splývá v nekonečnost ... I bolest má svůj smysl ... "

Tento základní ton ozývá se pak v nejrůznějších variacích celým dílem a vrcholí ve článku „Rytmus života" v názorech, s nimiž se stanoviska křesťanství naprosto nelze souhlasiti, když hlásá: „Jen oddanost osudu, víra v život, pokora v radostech i hoři osvobozuje člověka a požehnáním plní myšlenky, že vše, slunce i stín, úsměv a smutek, štěstí i břemena přijímá z rukou jeho jako dar spravedlivý a milosrdný, kterým se naplňuje zákon. Rytmus života ... přijímá jedinou povinnost plavby: Vyžíti život! Vyžíti jej v kořenu i míze, ve květech i plodech, vyžíti jej v holých větvích, kdy zelené listy smetl příval a kdy křehkost dřeva okusila bouře.

Vyžíti život v dokonalosti a kráse ozdobách a prostotě, v nádheře i tesknýchpohledech, vyžíti jej jako naplnění. Vyžíti jej ve všech proměnách, v písni a výkřiku, v slavnosti i v všedním dnu, v radostech i trudu, v nemoci i zdraví jako zákon."

Dle toho zdá se, že starý hedonismus, t. j. hrubý materialismus moderní filosofové chtí odíti básnickým rouchem a jej prohlásiti za vyznání či konfesi moderního lidstva. Ale i tu zajisté osvědčí se známé slovo Augustinovo: „Nepokojné jest srdce lidské, pokud nespočine v Tobě, o Bože"! Ostatně Kristus Pán jest uhelným kamenem, počátkem i koncem, alfou i omegou a v Jeho jménu má klekati každé koleno . . . (P. d.)

Seraflnský prapor. Věstník a majetek „Výboru československých terciářů sv. Františka". Pořádá P. Jan Nep. Štikar, O. F. M. Ročník I. V Praze. Nakladatelství V. Kotrby.

Bylo to trochu odvážná myšlenka začíti za nynějších poměrů vydávati nový časopis, zvláště když byl tu již jiný: „Serafinské květy"; také to po 9. čísle uvázlo — a teprve nedávno obdrželi odběratelé ještě 3. čísla. Ale vzdor tomu přinesl tento I. ročník několik praktických pojednání a úvah, jako: „Náboženství a politika", „Stigmata sv. Františka Assiského", „Co se na nás chystá", „Terciáři a politika", „Paměti starého vlastence", „Jak chtěji ožebračiti a zotročiti církev" atd. Po urovnání neshod bude nyní list tento vycházeti pravidelně za celoroč. předpl. 15 Kč. F. Budil.

Slova Pravdy. Sbírka časových úvah. Vydává Rada katolíků československé republiky v Praze. Odpovědný redaktor a vydavatel Ant. Müller. Roční předplatné 6 Kč. Vychází měsíčně.

Nemile dotkla se svého času přemnohých zpráva, že laciné čtení časové „Slova pravdy", vydávané a redigované kdysi Edv. Brynychem, jenž je založil, a později vedené Dr. Jos. Burianem a Fr. Vaněčkem, se zastavuje, by se vyprodala starší čísla. Za 1. let svého vycházení výborně řízená sbírka tato mnoho dobrého způsobila. Není proto divu, že toužebně čekáno na pokračování ve vydávání „Slov Pravdy" — ale uplynula dlouhá řada let, než jsme se toho přece konečně dočkali . . ." Chopila se toho „Rada katolíků českosl. republiky v Praze" a vydán letos roč I. svazek první, jenž přinesl 4 časové práce a to prof. Dr. Jos. Antonelli-ho „Spiritismus ve světle pravdy"; po všem, co tu o tomto bludu pověděno, přichází spisovatel k závěru, že příčinou spiritismu jest jen ďábel . . . jenž mění se dle potřeby i u anděla světla, by tím spíše lidi lehkověrné svedl a zničil . . . Druhá práce jest zde přednáška Msgr. Dr. Ant. Podlahy: „Co učinila církev pro národ český." Kdyby ti zapřísáhlí naši nepřátelé byli pravdě přístupni a úvahu tuto četli, snad by se přece ve své zuřivosti trochu mírnili . . . „Třetí práce: Jana Paulyho: „Spalování mrtvol a katolíci" probírá tuto časovou otázku velice podrobně dokazujíc, proč nemohou katolíci na pohanské, drahé, neestetické a hrozné spalování mrtvol přistoupiti. I poslední článeček „Státní hospodářství" od Ant. Müllera jest pozoruhodný. Ku přednáškám hodí se první 3 znamenitě. F. Budil.

Bible Česká — Evangelia. Nákladem Dědictví Svatojanského, vlastně jeho ředitele.

Za nynějších pro tisk nepříznivých poměrů vydávati díla tak nákladná jest věru odvahou. Ale bylo toho třeba, proto úkol ten na sebe vzal biskup dr. A. Podlaha, získav znamenité biblisty, pro Starý zákon univ. prof. dra Jana Hejčla a pro Nový zákon prof. Lad. Sýkoru. Vyšel dílu prvého svazek druhý: Ester, Job, Žaltář, Přísloví Kazatel, Píseň písní a Kniha Moudrosti (cena Kč 49). Překlad zdařilý, hojně výkladů v poznámkách. Posavadní překlady nevyhovovaly nyní požadavkům linguistickým a vědeckým. Rozněž s povděkem nutno ohlásiti nové lidové vydání evangelií z péra dra Lad. Sýkory (Evang. sv. Matouše Kč 6, sv. Marka Kč 2, sv. Lukáše Kč 3·50, sv. Jana Kč 3). Hodí se za četbu v domácnosti, pro školy měšťanské a střední. Kniha evangelií nescházela kdysi v žádné domácnosti, kéž tam jsou i nyní.

Pokoj vám! Potěšná knížka pro duše bázlivé a úzkostlivé. Sestavil Josef Míka. II. vydání, v Brně 1922, nákladem Občanské tiskárny, stran 236, cena nev. 7 Kč.

Při duchovní četbě radil osvědčený vůdce svatý František Saleský: „Na jaře, když květiny jsou v nejbujnějším květu, nanesou včely mnohem méně medu do úlu nežli později a to proto, že je více těší v tom velkém nadbytku od květiny ku květince těkati a poletovati, nežli déle pobýti na některé z nich a vzíti si práci s vyssáváním drahocenné šťávy, jíž plní svoje buňky.“ Je tedy s prospěchem při rozjímavé četbě čísti méně, ale s rozmyslem, nemíti mnoho takového čtiva, ale za to obsahu vybraného.

Autor Míka vybral ze dvou osvědčených spisovatelů text k této své knize, z Quadrupaniho, italského Barnabity, a ze spisů světce Alfonse Liguoriho, čerpal tedy z pramenů naprosto spolehlivých. Kniha jest především určena pro povahy úzkostivé, bázlivé či, jak se nyní říká, nervosní, přepracované. Podává v 26 hlavách mnohou krásnou pravdu, která při bedlivé četbě uklidní rozbouřené nitro. Při pozvolné četbě pak se vyplní slovo slavného Cicerona, který píše o dobré četbě: „Posiluje v mládí, těší v stáří, zdobí ve zdaru, v neštěstí poskytuje oporu, potěchu. Doma je nám rozkoší, v cizině pak není nikdy na závadu. Tovaryší nám za nočního bdění, provází nás na cestách a na venkovském pobytu neodlučuje se od nás.“

Přidány obvyklé modlitby i několik písní, takže lze této dobré rozjímavé knihy použíti jako modlitební při návštěvě bohoslužeb.

Ignát Zháněl.

Vychovatelské Listy, časopis pro paedagogiku a filosofii, roč. XXII. č. 3. (red. dr. Jos. Kratochvíl) s odbornými články, literaturou a rozhledy.

Vychovatel s Věstníkem katech. a Učitelskou přílohou (red. Em. Žák, Jaroslav Slavíček a Antonín Zelnitius) s bohatým obsahem a pěknou úpravou.

Sursum, věstník Klubu duchovenstva čsl. strany lidové, roč. II. čís. 2. obsahuje mimo jiné článek Řím a český národ od dr. Ant. Podlahy, Ze života kulturního a náboženského.

Růže Lurdská, roč. XIV. čís. 1. (red. Leopold Kolísek) s články o Lurdech.

Jitro, časopis středoškolského studentstva katol. roč. III. čís. 7 (red. Fr. Formánek). Poznatky a dojmy z Holandska (Vl. Macourek), Víra a věda (dr. J. Miklík), Hlídky.

Život, myšlenky o socialismu, umění, náboženství a politice, roč. IV. čís. 7. (red. J. Šráček). Katol. červánky (dr. F. Novák), Je křesťanství negací života a jeho radostí (Cyr. Jež), Moliere (J. Krlín), Moderní člověk a katol. církev (dr. Fr. Foerster), Co život dal, Věda. Vydává Česká liga akademická.

Časopis katol. duch., roč. 62. čís. 10. (red. dr. Podlaha, dr. Stejskal, dr. Čihák). Výtvarné umění chrámové (dr. Kachník), P. Bernard Sannig, učenec, spisovatel (Kl. Minařík), Monismus (dr. K. Statečný), Nový codex (dr. Soldát), Drobné články. Literatura. Ročník ukončen.

Slovenské Pohľady, roč. 38. čís. 3.. (red. Štefan Krčméry). Vydává Matica Slovenská v Turčianskom Sv. Martině S podobiznou Jána Čajaka. S pestrým obsahem, Uměleckým životem, Kronikou, Slovanstvem, Literaturou.

Věstník Společnosti sv. Cyrilla a Metoděje, roč. V. čís. 1. (red. dr. J. Čihák) s články zejména o idei cyrilometodějské, se světovými rozhledy po katol. kultuře, bibliografickými zprávami a rozmanitostmi. Vydává vědecký odbor Akademie Křesťanské v Praze.

Týn, roč. IV. čís. 11. (red. Jiří Karásek). Román „Zastřený obraz“, básně (Fr. Kašpar), články První křest mystiky v umění bratrstva praerafaelitů (Ed. Neumann) a j.

Věstník katol. duch. roč. XXII. č. 7. (red. Jan Pauly) s praktickými a informačními statěmi.

Selka — Naše omladina — Hospodářský Obzor, přílohy Selských Hlasů s kratšími články, romány a četnými dopisy.

RUSKÁ.

Konec Rasputinův. V knížce „Russkoje obrozenije" (Ruský přehled), vyšlé v Cařihradě, čteme o konci života proslulého Rasputina, jenž byl v Rusku nenáviděn vzdor tomu, že měl veliký vliv u ruského dvora, zvláště carica (císařovna) jej ve veliké úctě měla a „svatým otcem" jej nazývala. Při jisté u Jussupova společnosti velkovévody Dimitrija Puriškieviče, plukovníka Lockhohnea a doktora Lazoverta, vypil Rasputin dvě sklenice „marsaly", do níž bylo namícháno cyankali. Tento prudký jed neměl však žádného účinku. Na to ukazoval kníže Jussupov falešnému pravoslavnému mnichu Rasputinovi skvostný obraz. „Pohleďte . . . kdo by si to pomyslil, jaký pyšný obraz!" Co se Rasputin nad obrazem schýlil, postavil se Jussupov na jeho stranu a vystřelil skoro těsně vedle hlavy Rasputinovy dvakráte z revolveru. Rasputin upadl, aniž by slova promluvil, na podlahu. Jussupov nachýlil se k ležícímu, ohmatal mu puls, prozkoumal mu oči a potvrdil, že v něm není života. Po vystřelených dvou ranách přiblížili se spoluviníci a velkovévoda Dimitrij prohlásil: „Nyní nutno hoditi ho do vody, já jdu pro své auto. Spoluspiklenci odebrali se do druhého poschodí, aby se poradili o odvezení mrtvoly. Asi za deset minut odebral se Jussupov opět do pokoje, kde byla vražda spáchána, podívat se na svoji kořist a se potěšiti, že se Rasputina, toho největšího podvodníka, zbavil. Avšak uleknut uskočil zpět. Rasputin se na polo zvedl, opíraje se o ruce. S velikým namahánim všech svých sil povstal a udeřil svou těžkou pěstí Jussupova a odtrhl mu epolety s hrozbou: „Bídníku, zítra přijdeš na šibenici, já povím vše cárici." S největší obtíží vydral se Jussupov z jeho pevně držící pěsti Rasputinovy. Ve smrtelném strachu, aniž by na svoji oběť pohlédl, odebral se za druhými v druhém poschodí a bledý na smrt zvolal: „On ještě žije a ke mně mluvil." Pak klesl bez vědomí na divan. Puričkievič odňal mu revolver a běžel dolů, Rasputin však nebyl v saloně, ale byl ještě dosti silen, že dveře do sadu otevřel a v sněhu se dále plazil. Purlčkievič poslal za ním dvě koule, kdežto Jussupov, jenž mezitím přišel, rozrazil svícnem hlavu tomuto největšímu podvodníku, vydávajícímu se za mnicha proroka Bohem poslaného. Rasputin byl, jak již dříve ve „Vlasti" oznámeno, synem selským ze Sibiře, beze všeho vzdělání, ale že měl pěkné modré oči a uměl se lísati, učinil mnoho podvodů. Když se zmocnili vlády bolševici, uvažovali skutek, jehož se šlechtičtí vrahové na Rasputinu, nepříteli Ruska, dopustili a velmi záslužným uznali, aspoň na krátký čas; Jussupov a Puriškievič brzy na to zemřeli a v Rusku jsou rozšířené tajné pověsti, že nezemřeli smrtí přirozenou. Josef Šeřík-Vitínský.

POLSKÁ.

Z knížky „Swiety Ojciec Pius XI." se dozvídáme, že dva dni před Konklavem obdržel nově zvolený papež, tehdáž ještě kardinál Ratti (ratto znamená rychlý) od polského poslance ve Vatikánu jménem polské vlády řád „Bílého Orla". Polský kardinál Kakowski, jenž Rattiho jakožto arcibiskupa Milánského posvětil, prohlásil, že nikdy nezapomene té veliké zmužilosti, kterouž Ratti projevil polskému vojí na frontě, kdež veškerému nebezpečí vzdoroval. Ratti cestoval mnoho Polskem a učinil se všeobecně oblíbeným, Poláci se velice radují, že byl zvolen za papeže. V erbu papežově jest heslo: „Raptim transit" (Rychle odchází), čímž prý jest naznačena hra ve slovech na jméno Ratti. Ke konci se dozvídáme, že sv. Otec Pius XI. se velice zavděčil kardinálům, když po své volbě rozmlouval s italskými kardinály vlašsky, s francouzskými francouzsky, s anglickými anglicky, s německými německy, s polskými polsky, česky prý neměl příležitosti mluviti, jelikož prý kardinál Skrbenský nebyl pro nemoc přítomen.

Josef Šeřík-Vitínský.

NĚMECKÁ.

Zeitlexikon. I. svazek, Herder 1921, stran 464, cena váz. polopl. 150 M., polokůže 190 M.

Doba předválečná, válečná i nynější poválečná přinesla tolik nových věcí, o nichž lze těžko nalézti prameny a poučiti se. Proto pojal nakladatel

Herder myšlenku vydati „časový“ slovník, jehož I. svazek tuto oznamujeme. Pojednává co nejstručněji o písmenech A až včetně K. II. svazek, jímž bude dílo ukončeno, vyjde letos 1922. Herder zůstal na výši doby, podal, co vůbec možno podati, obrázků, z nichž ovšem jsou nejzajímavější mapy, je v tomto svazku 232, všech článků je skoro 6000. Sotva se najde důležitější věci, o níž by se tu nenalezlo poučení. Zároveň vydal Herder otisk svého devítidíl. III. vyd. konversačního lexika, které vyšlo u něho 1902 až 1907 a doplňkový svazek 1910. Tuto oznámený I. svazek časového lexika je míněn jako další, tedy X. svazek tohoto slovníku, zbývající (L až Z) bude XI. Všech těchto jedenáct svazků se nyní prodává vázáno v poloplátně za 1920 M., v polokůži za 2400 M. Referent se přesvědčil dlouholetým užíváním tohoto lexika, že je katolikům nezbytně potřebný, co jinde marně hledáme, tu najdeme. Hlavně u spisovatelů dočteme se, jakého jsou směru, a vůbec všude zachováno přesné stanovisko katolické. Zajímavo, že o dřívějších svazcích pracovalo po celých šest let 500 stálých sil a 1500 spolupracovníků, jimž všem vyplatil nakladatel miljon M. honoráře. Stran bylo okrouhle 8000, 212 obrázkových příloh, všech obrázků 7200. Ignát Zháněl.

Der selige Weg. Gedanken zu Jesuworten für jeden Tag des Jahres. Von Georg Timpe P. S. M. Herder 1921, 12°, VIII a 344, 15·50 M., váz. 20 Mk.

Ač mají všechny literatury, tedy i německá nadbytek rozjímacích knih, vydal nakl. Herder přece tuto knihu Jsou v ní kratičká rozjímání pro každý den v roce, jako základ vzata jsou slova Kristova z evangelií. Ku konci je vždy citát ze žalmu. Autor rozdělil dílo ve tři části, nadepsané: Skrytá cesta, Cesta života, cesta k otci. Dodatek má název: Cesta na svatou horu, což jsou měsíční rozjímání o osmeru blahoslavenství a o čtyřech výrocích Kristových, při nichž užil slova: Běda!

Autor praví v předmluvě, že napsal tato rozjímání v Kyjevě za hrozného řádění bolševiků, pod znamením Kainovým povstala tato kniha. Chce podati nejen četbu poučnou, nýbrž především rád by rozvířil nitro ve všech hlubinách, mluví k lidem jako člověk cítící a sděluje, co v duši zažil.

Řeč je stručná, až úsečná. V málo slovech je mnoho obsahu. Pobídne každého ku přemýšlení. Patří k lepším rozjímavým knihám. Ignát Zháněl.

Alban Stolz. Von dr. Julius Mayer. Herder, 1921, vel. 8°, XII a 620, nev. 100 M., váz. 115 M.

Spisovatelé němečtí nemohou naříkati si na nevděčnost. Ač mají o Albanu Stolzovi již dvě biografie, vydal třetí Herder v úpravě přímo nádherné, proto je také cena tak značná. Je to prvotřídní práce, která vyčerpává úplně látku ze všech hledisk. Stolz je snad nynější generaci méně znám, ale před lety všichni si ho vážili. Všechny jeho spisy jsou náboženssko-poučné, byly a jsou dosud u Němců oblíbeny. Život sv. Alžběty vyšel ve 26. vydání a má 102 tisíce výtisků. Jeho Otčenáš byl přeložen do pěti řečí, v celku vyšly jeho spisy v desíti cizích řečech. U nás přeložil z něho mnoho Kopal. Kosmák též spracoval dle něho některá svá kukátka. Sebrané spisy Stolzovy mají 21 svazků. Vyšlo též vydání pro lid o třinácti svazcích. Dr. Mayer rozdělil knihu na dva díly, prvý sleduje činnost Stolzovu do jeho povolání na fryburgskou universitu, druhý líčí jeho život až do smrti, která jej stihla ve 75 letech. Velkou pomůckou byly autorovi deníky, jež si psal Stolz do oktávy pilně i zevrubně. Podán ovšem především vývoj i význam literární činnosti Stolzovy, který počal psáti teprve s 37 lety, ale popsán i jeho duševní život, snažil se žíti dokonalým životem. Byl ryzí karakter, kterému byla pravda, upřímnost nade všecko. Byl dle dra Mayera spisovatelem právě lidovým, jaký bývá jeden ve století, byl básníkem v próse, mystikem, již tehdy ctil domácí půdu. Počítá se mezi klasiky. Jeho popisy přírody, kterou jmenoval „obrázkovou knihou samého Boha“, jsou ojediněle krásné, tak básnicky prý nikdo nepopsal bouře jako on. Nejlepší z jeho knih jsou životopis svaté Alžběty, legenda — kterou psal dvanáct let, jeden měsíc za rok — cestopis do Španěl.

Životopis Stolzův je tuto výstižně podán slohem zajímavým, autor všímá si všeho, podává někdy dějiny oné doby. Dlouho zůstane tato kniha stěžejnou prací svého oboru. Ignát Zháněl.

Literární obzor.

Časopisů v Lužici před válkou bylo 8 hornolužických (jeden půlletník, jeden čtvrtletník, 2 měsíčníky, jeden čtrnáctideník a 3 týdeníky) a 2 dolnolužické (měsíčník a týdeník). Za války zanikly tři hornolužické a oba dolnolužické. Nyní obnoveno a rozšířeno časopisectvo, založený deník (Serbské Slowo v Budyšíně, pak Serbski Dženik v Bílé Vodě) se neudržel. Za to obnovena beletristická Lužica a lidový Casnik Serbski, studentský list Serbski Student. Celkem vychází 8 srbsko-lužických časopisů. Básnická díla vydali Jan Nowak a Jan Skala, německo-srbský slovník Filipa Ržzaka. V Budyšíně družstvo má tiskárnu (Smolerovu) a knihkupectví, opatřuje školní knihy, srbskou čítánku pro obecnou školu (1921), slabikář pro nejmenší děti, Převodnik do srbskej řeči, mluvnici pro studentstvo, Mal'y příručny sl'ovník srbsko-německý (dra Arnošta Muky).

Tři tisíce korun vypisuje Svatobor (do 31. XII. 1923) na vědecký spis (v ceně 1200 Kč od neznámého dárce). Ve spise má se prokázati jednota národa československého po stránce historické, jazykové a národopisné. Autor může spisem volně disponovati. Není ta odměna příliš malá?

Museum, časopis bohoslovců, v posledním ročníku na 160 stranách má 16 básní, 27 článků, hlídku a pohledy. Autoři jsou z Brna, Č. Budějovic, Kr. Hradce, Litoměřic, Olomouce, Prahy, Innsbrucku, B. Bystřice, od Luž. Srbů, z Lublaně, Djakova, Lvova, Zagrebu, Kashingu (Čína). Nejvíce zastoupeno Brno. Beletrie se v Museu nepěstuje.

Slovenské Pohľady (v Turčianskom Sv. Martine) vypsaly súbeh (konkurs) z darů Spolku slovenských umelcov a došlo 9 literárních prací. Odměněny tři po 500 Kč. Spisovatelé jsou Tido J. Gašpar a Janko Alexy. Hned vypisují zase súbeh v rozměru 5 20 stran velké osmerky. Odměny 1500, 1000, dvě po 500 a dvě po 250 Kč. Jeden spisovatel může zadati i několik prací. Doba do 20. června t. r. Práce budou uveřejněny v Slovenských Pohľadech.

O dětské literatuře katol. rozepsal se Fr. Hanzelka v Lidov. Listech č. 109 posuzuje časopisy i sbírky pro mládež. Přál by si míti jediný dětský časopis, jenž by vyhovoval všem požadavkům a měl barevné obrázky a pěkně vypravené knihy u dětí, jakož i list pro dětskou literaturu katol. v podobě Úhoru, čehož by se měla chopiti organisace katol. učitelstva.

Světová knižní produkce 1920. Knih vydáno v Německu 32.335, v Anglii 11.004, ve Spojených Státech 8594, ve Francii 6351, v Italii 6230, v Dánsku nastal pokles. Ovšem cifry jsou jenom přibližné.

Poslední prací dr. **E. Kadeřávka** bylo dílo „350 kněží katolických". (Nákladem vlastním.) Popisují se tu životy vzorných kněží celého světa i slovanských kněží buditelů.

Matice Lužicko Srbská slaví 75. výročí v Budyšíně. U kolébky její také stáli Fr. Lad. Čelakovský a Fr. Palacký. Kostel a škola zachovaly Luž. Srbům národnost.

Laciné vydání spisů **Jack Londona** bylo zahájeno nakladatelstvím B. Kočího v Praze. Počal vycházeti román „Mořský vlk". Knihy jsou laciné, úprava ladná a obsah bohatý. Cena svazku Kč 6 (váz. Kč 9). Je to zajímavá, poučná a napínavá četba. (Lid. Listy č. 109.)

Národní děkovná a prosebná pout do Lurd odbývati se bude od 1. srpna do 2. září. Ceny III. tř. 2800 Kč, II. tř. 4800 Kč, I. tř. 6500 Kč s celým zaopatřením. Režijní příplatek 100 až 200 Kč. Přihlášky přijímá A. Kašpárek, far. u P. Marie Sněžné v Praze II., Jungmannovo n. č. 20 a Štefan Zlatoš, dóm. kaplan v Bratislavě, Kapitulská ul. č. 10.

Z našeho života.

† **Dr. Josef Burian**, probošt kapitoly Vyšehradské, zemřel 23. května. Narozen v Chrášťanech v okresu Vltavotýnském 24. února 1854, studoval v Budějovicích, působil na Kladně, v Řepích a r. 1891 zvolen za kanovníka na Vyšehradě. Byl činným v Jednotě katol. tovaryšů po 15 roků. Po Brynychovi vydával „Slova pravdy“ a řadu let. „Pastýře duch.“ Byl poslancem na sněmu českém a zasedal v zemské školní radě. Podporoval vše dobré.

Padesáté výroči kněžství slavil J. M. děkan Mons. dr. **Antonín Vřešťál** (nar. 1849), spisovatel mravovědný, univ. profesor v Praze; proto jemu a proboštu dru J. Sýkorovi na theologické fakultě pražské 15. května uspořádána důstojná oslava. Dr. Vřešťál napsal „Katolickou mravouku“ (Děd. sv. Prok.) a „Theologia moralis catholica ad praelectiones breviter congesta“.

Mimo oznámená už jubilea slavíme letos sedmdesátiny církevního právníka Mons. dra **Al. Soldáta**.

Šedesátin dožil se 15. května **P. Fr. Žák**, T. J., učenec, spisovatel, básník, homileta, redaktor, politik, reformator církv. zpěvu atd. Působí v Hradci Králové, dříve byl v Praze. Vydal mnoho knih rozličného obsahu.

Šedesátiny slavil 16. května **Josef V. Kratochvil**, měst. vrchní účetní rada, známý katolický básník.

Václav Brabec, kons. rada, oslavil 2. června v Brandýse n L. 75leté narozeniny. Tento Šumavák působil na rozličných místech, na reálce v Karlíně, v Jirnech a ještě nyní učí na měšťance v Staré Boleslavi.

Pětasedmdesátiny oslaví letos Monsgre Frant. Kukla, bisk. vikář a osob. děkan ve Křtěnově. Narodil se dne 2. prosince 1847 v Zálši jakožto syn rolníka. V duchovní správě pracoval v Jilovicích a v Třeboni, jako prvofarář v Lipkové Vodě, v Bezděkově a nyní přes 30 let ve Křtěnově. Mnogaja ljeta!

Ve vlašském časopisu „Novita“ čteme, že vlašský ex-generál Alfonso **Fusco** (Tmavý) byl ve svatyni „La Sallete“ biskupem z Grenoble na kněze posvěcen. Zpráva tato překvapila nemálo jeho známé. Generál Fusco toužil po míru, kteréhož nemohl dlouho nalézti, nyní však stal se horlivým knězem, jenž mnohého nevěrce již navrátil. Na kazatelně je v „sermonegglare“ jako „leone“ (lev) a v „confessionale“ (zpovědnici) jako „agnello“ (beránek). Jeho zpovědnice a kázání jsou velmi četně navštěvována. J. Š. V.

Dle „Vlaamsch Belgie“ „genieofficier“ **Karel van der Cruyssen**, který roku 1914—1918 statečně bojoval, daroval milion franků k zařízení vyššího ústavu pro střední stav a pak vstoupil do kláštera Trappistů, stal se horlivým mnichem. Z hluku a vřavy válečné nalezl u Trappistů úplného klidu. Trappisté jenom se oslovují „Memento mori“ (Pamatuj na smrt). Trappisté vzdělávají půdu a pracují jako mravenci. Jsou proto v Belgii u veliké vážnosti. J. Š. V.

Klášterní listiny a jesuitské archivy. Ve smyslu úmluvy pražské ze dne 18. května m. r. byly ve vídeňském státním archivu převzaty a již do Prahy převezeny listiny klášterů zemí českých, zrušených v druhé polovici XVIII. stol. císařem Josefem II. Celkem zastoupeno je ve vráceném materialu 39 českých a 21 moravský klášter, z nich 19 pražských. Mezi pražskými jsou i listiny z koleje jesuitské u sv. Klimenta na Starém Městě (1557—1750), které dostaly se do vídeňského státního archivu spolu s jinými archiváliemi jesuitských kolejí býv. české provincie řádové, zrušených za Marie Terezie r. 1773 a zařazeny byly do serie ostatních listin klášterních. Také v řadě moravských a slezských klášterních listin najdeme listiny některých jesuitských kolejí (Olomouc, Jihlava, Opava), jež prošly tamtouže cestou. Archiválie jesuitské byly rovněž již vydány vládě čsl. republiky a převezeny do Prahy koncem min. roku (spolu s archivy býv. cís. statků na území čsl. republiky ze zámku Mannersdorfu n. Lit.) a budou uloženy prozatímně jednak v archivu ministerstva vnitra v Praze, jednak v zemském archivu v Brně. Obě tyto serie vzácných písemných památek stanou se tak přístupnými vědeckému bádání hned po ukončení nutných formalit přejímacích a podrobné inventarisaci, která jmenovitě, pokud jde o jesuitika, vyžádá si ještě nějakou dobu. („Naše Kniha.“)

VLAST

MĚSÍČNÍK PRO POUČENÍ A ZÁBAVU.

ROČ. XXXVIII. **Červenec—Srpen 1922.** ČÍSLO 10.—11.

JUDr. Otto Stehlík:

Havlíček-Borovský a chorvatsky bán Jelačič.

(K oslavám Havlíčkovým.)

(Č. d.)

Tentýž Vilém Dušan Lambl (W. D.) hájí pak bána ve zvláštním článku „Je-li Jelačič bán reakcionář?“ Bán je sice baron šlechtic, císařský generál a polní podmaršálek a jakožto bán je nejvyšším politickým úředníkem v Chorvatsku. Oproti těmto třem hodnostem, uvalujícím na bána příhanu reakcionářství, postavena je řada příhod z jeho života, které vyvrací výtku reakcionářství a prokazují pravé vlastenectví Jelačičovo. Neoprávněnost vytčeného reakcionářství se hledí dokázat a bán je jako pravý vlastenec líčen. (Nár. Nov. č. 175, 2./11. 1848, S. 687.) Tehdáž se v Chorvatsku nazývali národně smýšlející děti bánovy (Banuskinder) a maďaroni ministerští (Ministerknechte).

Když Jelačič byl pak jmenován a od nového císaře potvrzen dne 2./12 1848 civilním a vojenským guvernerem Říky a Dalmatie, kde již dříve měl mezi Slovany mnoho přívrženců, podaly i vlašské noviny „L'Avenire“ (Budoucnost) v Dubrovníku o tom příznivý úsudek. Jelačič vydal provolání k Dalmatincům (10. prosince 1848). [Viz k tomu též Touž. str. 754, 764, 765, 768.] Do Vídně se k němu odebrala deputace Slovinců s dr. Miklosičem v čele.

Jelačič pak bojoval udatně proti Maďarům, ale neschopnost jeho nadřízeného vojevůdce knížete Windischgrätze všechno zmařila. (Viz k tomu též Touž. str. 743, 770, 771, 773, 774, 779, 780.) Redakce Národních Novin a Slovanské Lípy sbíraly pro Jelačičovo vojsko peníze, prádlo, cupaninu, obuv atd. Za zaslání obdržel Havlíček od c. k. vojenského generálního kommanda v Čechách čtyři poděkovací přípisy.

O tom nalézáme bližších zpráv v literární pozůstalosti Havlíčkově, uschované v knihovně musea království Českého. Havlíček si uschoval přípisy těchto sbírek se týkající. Dle nich poslala redakce Národních Novin prostřednictvím vojenského generálního kommanda v Praze pro Jelačičovy voje 350 párů bot. Za to obdržel Havlíček děkovný přípis od kommanda ze

dne 12. listopadu 1848 R. 9001 a potvrzení obdržení odevzdaných věcí ze dne 10./11. 1848. Za zaslané 3 bedny s 211 páry bot bylo poděkováno přípisem z 19. listopadu 1848 R. 9228 („für diese patriotische Gabe"). Jelačič dal zaslané věci mezi své vojáky rozděliti a žádal přípisem z 25. listopadu 1848 Nr. 531 generální kommando v Praze, aby vyslovilo redakci nejsrdečnější dík, což se stalo přípisem ze dne 5. prosince 1848 R. 9603. Když Chorvaté odtáhli od Vídně do Uher, byly pro ně zaslány 2 bedny s cupaninou, bandaži a prádlem na generální komando, které za to vyslovuje dík redakci přípisem z 11. prosince 1848 R. 9967 („den innigsten Dank für diese hochherzige Gabe") a přislibuje to („diese patriotische Handlung") oznámiti ministerstvu vojenství. Přípisy tyto jsou vesměs psány německy a ani název „Národní Noviny" není psán správně česky. — Roku 1849 byly též peníze pro podporu Chorvatů a Srbů v boji proti Maďarům zaslány od redakcí „Národních Novin" a „Slovanské Lípy". Slavomír Tomíček, spoluredaktor „Národních Novin", obdržel děkovný přípis za zaslaný obnos 1648 zl. stř. a Slovanská Lípa za obnos 859 zl., totiž od herv. slav. deržavne blagajne (U Zagrebu 2. Lipuja 1849). Havlíčkovi přímo děkoval Mirko Lentulay za zaslaný obnos 600 zl. pro bojující Srby ve Vojvodině. (N. 5638/1148 1849.) Ze soudních spisů pozůstalostních vidíme též, že měl Havlíček sbírku Jelačičových německých básní.

Ve Vojvodině zuřil boj ještě dlouho, na který poukazuje dopisovatel —ka v Národních Novinách (č. 154, 18./7. 1849, S. 611—12.) v delším článku: „Povstání srbské a Chorwati." Navrhoval spojení Vojvodiny s Chorvatskem jako prostředek pro vyplnění požadavku Srbů i Chorvatů a jako jedinou cestu k lepší budoucnosti obou národů. K tomu dodala redakce:

„Ostatně ještě jest příležitost k tomuto spojení; kdyby nyní Srbové Jelačiče bána za vojvodu svého vyvolili, nemyslíme, že by dvůr císařský mohl tomu něco na odpor postaviti, jsa Jelačiči k velké vděčnosti zavázán."

Jako bán musil Jelačič prohlásiti oktrojovanou ústavu v Chorvatsku k veliké nespokojenosti vlastenců. Banská radda v Záhřebě vyslala k bánovi deputaci a podala proti proklamaci protest (dne 4. srpna), na který bán 22. srpna odpověděl. Oboje Národní Noviny doslovně otiskují; hledí též vyvrátit výtky německých centralistických novin „Presse" hlavně, že chce bánská rada zachovati historické právo v platnosti a klade naději v bána. (Nár. Nov. č. 176, 12. srpna 1849, S. 699 pod chifrou: K—.) Zprávy „Presse" o neuznání a proklamaci oktrojírky Jelačičem před svoláním chorvatského sněmu dokázaly Nár. Noviny jako lživé.

V říjnu r. 1849 konaly se konference srbských a chorvatských důvěrníků za předsednictva bánova o hranicích Vojvodiny a jejím spojení s Chorvatskem. Jelačič a většina národa byli pro spojení Vojvodiny s ostatními srbo-chorvatskými zeměmi z národnost. slovan. důvodů, kdežto srb. patriarcha Rajačič, menšina národa a vládní organ „Pozorník" byli z náboženských dů-

vodů pro Vojvodinu jako samostatnou korunní zem, ku kterému návrhu se vláda přiklonila.

Při jednání o změnu ústavy pro Chorvatsko byl bánův návrh od ministerstva zamítnut (Slovan r. 1850 S. 286 a r. 1851sv. I. S. 174) a po delším sporu došlo k sprostředkovacímu programu.

Bán sice energicky hájil vymoženosti v duchu ústavy (Slovan 1851 sv. II. S. 171), neubránil se však reakcionářským krokům. Již v září r. 1849 se líčí případ porušení národní rovnoprávnosti a při té příležitosti vzpomínáno těch dob, kdy bán a národ ještě byli úplně za jedno.

Koncem roku 1849 podala bánská rada ohražení proti zavedení němčiny u některých vyšších úřadů. Správní výbor záhřebské županie podal k bánovi ohražení proti tomu, že Chorvatsko-slavonská komise pro zavedení soudních úřadů ve vypsaném konkursu klade na znalost němčiny důraz. Bán na to odpověděl sice v národním smyslu, ale přece ukonejšivě a ne tak rázně jako dříve. Slovan k tomu praví: „Z toho příkladu nově vidíme, jak Chorvaté bedlivě ano skoro úzkostlivě střehou práva svého jazyka a věru nemůžeme než sobě přáti, aby také nové představenstva našich obcí tak si počínaly." (Slovan 1850 sv. I., str. 637 a 860—1.) Roku 1851 zakázal bán Berličovi vydati nové noviny „Dom i rod" místo zapovězených Jugoslavských Novin a zasahoval též do vnitřních sporů Matice ilirské, kde reakcionářský hrabě Draškovič libovolně postupoval. (Slovan 1851 sv. I., str. 30 a 364.)

Toho roku (1851) obrátil se bán na Omera pašu v Bosně, odkud pronásledovaní křesťané do Rakouska prchali. Žádal aspoň obmezování utlačování křesťanů, které se pak také zmírnilo. Omer paša navštívil Jelačiče v Záhřebě, jsa provázen Jukičem, redaktorem prvních novin v Bosně „Bosenski prijatelj". „Slovan" se dal při porovnání obou mužů i strhnouti k úsudku přece jen poněkud nesprávnému, když praví: Omer paša a Jelačič bán krásné jitřní hvězdy na obzoru jihoslovanském! (Slovan 1851 sv. II., S. 270 a sv. III., S. 170.)

Zbývá jen ještě z Havlíčkových novin uvésti některé zajímavé drobnosti a příležitostné zmínky hlavně doslovně otištěné provolání a dopisy. Na příklad: Dopis Jelačičův Rajačičovi z 13. listopadu 1848, dopis Jelačičův redaktorovi Bělehradských Novin z 11. července 1849, dva dopisy bánovi černohorskému vladykovi z r. 1848 a 1849 — neboť na Černé Hoře panovalo r. 1848 nadšení pro bána a pro boj proti Maďarům. Děkovný dopis Záhřebskému spolku za čestnou šavli. Jelačič sám věnoval Kničaninovi, vůdci srbských dobrovolníků roku 1849 čestný pohár. Bánovi došly ze všech jihoslovanských krajin adresy. Otištěna jsou pak provolání bánova k národu z 28. července 1849 a k hraničářům 10. září 1849. — Jelačič založil roku 1849 invalidní fond. V září roku 1849 byl s Kničaninem v Záhřebě a roku 1850 v Rjece slavnostně uvítán (Slovan 1850 str. 573) a v Olomouci carem vyznamenán (Slovan 1851 sv. II., str. 564).

Též jiné české noviny psaly o Jelačičovi hlavně Slovanská Lípa a Pražský Večerní List, pak Moravský Národní List (na př. r. 1852, str. 366) a jiné. Nevěnovaly však tak důkladné a nadšené zprávy chorvatskému bánovi.

* * *

V druhé kapitole byl často citován Toužimský, který jedná ve svém spise „Na úsvitě nové doby" velmi obšírně a příznivě o chorvatském hnutí a bánovi, jakož i o Havlíčkovi.

Nebude tedy nezajímavo, když ukončím právě citáty z Toužimského, který stejně nadšeně píše o Havlíčkovi jak o bánovi. Toužimský karakterisuje Jelačiče takto: „Mužnou odvahu a rozhodnost spojoval se vzácnou uhlazeností v obcování, jež mu nakloňovala i srdce odpůrců. Byl smělý jezdec, výtečný střelec, dobrý šermíř, básník a spolu řečník, jehož slovo neodolatelnou moci působilo.

Dvě protivy se v něm stýkaly: drsné řemeslo vojenské a ohebnost státníka s vnímavým poetickým duchem. Znal dobře národ svůj i jiné národy, při čemž mu značně prospívala znalost jazyků. Dovedl vystihnouti snahy i skryté zápasy stran i jednotlivců jak v Pešti tak ve Vídni . . . Při každé příležitosti domáhal se také bán Jelačič uznání požadavků národních a jen v tom přesvědčení se sklamal, že když bojuje za Rakousko, bojuje také za obnovu práv a svobodu národů rakouských. Za reakce potom trpce toho klamu zakusil . . . V Chorvatsku jevily se dva proudy politické: strana svobody a činu, jež celému hnutí dodávala síly, a střízlivější proud, jenž to, čeho dobyto, snažil se zachovati a politice dáti pevný určitý směr, který by vedl k cíli. Jelačič dovedl oba proudy uvésti v souhlas." (Touž. str. 455.) Dále pak porovnává Toužimský (str. 713—14) Jelačiče s knížetem Windischgrätzem: „Veliký byl rozdíl mezi Jelačičem a Windischgrätzem. Kavalír tento a vojevůdce byl muž staré školy, předbřeznových názorů, jenž svým myšlenkám nerozuměl a spásu Rakouska shledával v provádění své vůle a rozšlapávání radikalismu a revoluce.

Jelačič byl muž hlubokého smyslu pro opravy, v radikalismu, který byl v Chorvatsku nepoměrně větší než v Čechách a sáhal až do fantastičnosti, neviděl činitele nebezpečného, nýbrž jako Cavour v Italii dovedl mu dáti směr pro velkou svobodnou monarchii . . . . Vyčítají-li Maďaři Jelačičovi, že jeho spojencem byla vojenská strana, která se ukázala reakcionářskou ve svých cílech, viní jej z něčeho, čeho se sami domáhali a zprvu i dosáhli. Právě Maďaři to byli, kteří vojenské moci státní vyhledávali k upevnění svého panství.

Windischgrätz a Thun stali se hrobaři svobodného Rakouska, Jelačičova strana ostala svobodomyslnou a národní a za Štrossmayera později budovala dále na obnově vlasti ve smyslu Jelačiče bána." (P. d.)

H. Uden:

Sestina souborná.

Díl je vždycky zlomkem, nikdy není celkem,
i když vydává se v bezohledný zápas,
který po zlém, dobrém vyznavače shání,
bezduch padni trup anebo padni hlava —
domýšlivý v klidu, vyvýšený zvratem
shledá v účtu konečném, že jest jen částí.

V přesvědčení, že je vyvolenou částí
předurčenou, aby vládla plným celkem,
klamává se v samém názvu s náhlým zvratem:
odboj zřejmý, revolučně přímý zápas
nevyváží bystrá, vytrvalá hlava,
která po všem světě možnou pomoc shání.

S obtíží však ukázněný řád se shání,
když je národ rozvrácen na tolik částí,
že jich nerozeznává již ani hlava:
nechuť na vzájem otřásá řečným celkem,
v podezřívání se mění spor a zápas,
ač se všechněm stejně polevilo zvratem.

Známá ráznost, ozářena šťastným zvratem,
jež se po všech spojkách s minulostí shání,
jako dobyvatel v urputný se zápas
hrne s uvážlivou, nepodajnou částí,
která mnohem líp se dohoduje s celkem,
co chce cit a rozum, srdce jako hlava.

Škoda jen, že v té se časem najde hlava
bez rozpaků tenčích ukojená zvratem,
jež i s ním — snad pro výzdobu řeči celkem —
u spojenců také po divech se shání:
hájce nestaniž se lerčem smělých částí,
které vyvolaly bezúčelný zápas.

S lidstvem roste zásad nekonečný zápas,
braň se dravá pěst, či rovnej mírná hlava —
však je planým útok předpojatých částí,
byť se zakládaly spravedlným zvratem,
stejně s odrážením, jež se trópem shání
po vidinách sotva pochopených celkem.

Národ, jenž je celkem, ví, co získal zvratem:
po čem v tmách se shání srdce jako hlava,
do podstatných částí nerozvrátí zápas.

J. A. Bassarabescu:

Pan Tanu.

Přeložil Jos. Špachta.

Ve třídě hluboké ticho, neslyšeti ani šelest papíru.

Jarní větřík přinášel otevřenými okny ze zahrady sladkou vůni růží. Někde v sousedství kokrhal kohout jaksi ospale. Paprsky sluneční prodravše se listím akátů u cesty tančily rozpustile po lavicích, stěnách i zmiklých tvářích dětí.

První den po prázdninách velkonočních.

Den před tím pršelo. Bylo vlahé počasí, den překrásný: seděl jsem v lavici jako na jehlách a mé myšlenky mimovolně zalétaly na udupané školní nádvoří, ku hrám a kostkám v kapse. Seděli jsme všichni tiše, tichounce, neboť vstoupil do třídy pan Tanu a hledal brýle, aby pak vytáhl katalog. Ó, jak protivný byl pan Tanu, když si posazoval brýle na nos! Nevím proč, ale s těmi skly na očích malých, zelenavých, těkavých připadal mi jako vosa s roztaženýma křídlama, se žahadlem vztýčeným ke štípnutí, jak jsme ji měli vymalovanou v čítance. Pamatuji se, že po každé, kdykoliv si pan Tanu posazoval brýle, mně pobíhal mráz po zádech: neboť s nimi dal tolik trojek z prospěchu i mravného chování, přes ně spatřily jeho liščí oči tolik rozpustilosti ve škole, že, maje je na nose, volal tak často znenadání: „Radolesku, klečet! Manolesku, pět na ruce! Ty tam, dnes po škole až do jedné!"

Sotva jsem trochu pozapomněl na tyto brejle, záludné pohledy i krásné sliby pana Tanu, sotva jsem přišel z té svobody o prázdninách: a teď, teď, kdy den jest tak lákavý a místo před školou tak krásně udupané, mám poslouchati hřmotný hlas pana Tanu, vyvolávající podle katalogu, jemuž odpovídala ozvěna ve stichlé třídě, nebo nějaký kohout ze sousedství.

Prohlédl jsem všecky věci ve třídě: bílé stěny, obrazy biblické, mapu Evropy nedaleko kathedry; pozoroval jsem listí akátů, jímž si pohrával lehký vánek a naposled upřely se moje zraky na učitele. Nebylo na něm nejmenší změny. Týž vous zrzavý, neupravený, týž řídký a prošedivělý vlas sestřižený až na kůži, tytéž oči malé a zlé, těkající bez ustání kol do kola, tytéž uši veliké a široké obrácené k nám jako dvoje otevřené dvéře; ano i špinavý límec u košile byl právě v tom stavu jako před prázdninami. Jenom kabát zdál se býti poněkud upraven. Knoflíky v zadu byly přišity a šedavé záplaty na prsou méně nápadny. Ale boty, boty pana Tanu veliké, se širokými špičkami, přištipkované, ale vyleštěné jako zrcadlo, byly tytéž. Ty dva týdny prázdnin nezměnily ničeho na mém učiteli, jen ten krásný jarní čas, který jako by vše posypával zlatým prachem, způsobil, že pan Tanu toho dne vypadal trochu úhledněji.

Přečetl katalog, dvakráte zakašlal a drže tužku v ústech, na chvíli se zamyslil. Obličej jeho obyčejně zlý, uštěpačný, bral na sebe pozvolna náhlu výraz veliké laskavosti. Ale tak viděli jsme

ho i jindy již vícekráte. Nebylo to poprvé, že mizely vrásky s jeho čela, oči se mu vyjasňovaly a husté jeho kníry přibližovaly se jeho nosu, div že do něho nevlezly. Měli jsme častěji příležitost viděti, jak se tváří a staví býti přívětivým — neboť pan Tanu častokráte s námi obchodoval.

A jako obchodník zdál se býti andělem. Co bychom byli za to dali, abychom ho stále viděli, že nám chce něco prodati, anebo od nás žádati: byli jsme jisti, že v takový den jsme zbaveni jeho kárání, ran na ruce, trojek jak z mravného chování tak i při zkoušení. V den výprodeje býval náš učitel jako z cukru. Nevím proč, ale všecky věci od našeho učitele zdály se mi něčím posvátným: jaká radost pro mne, měl-li jsem v ruce právě takovou tužku jako pan Tanu, právě takový papír na lavici, jako on, právě takovou knížku, jakou měl i on. — Ano v mé hlavě zrodil se i ten podivný nápad, abych nosil brejle jako on. S jakou radostí vytáhl jsem je doma z kabátu otcova a posadil si je na nos; jakou rozkoš pocifoval jsem před zrcadlem, vida, že jsem takto „celý" náš učitel. Jak jsem litoval, že nemám ještě zelenavé oči, že nemám zrzavé vousy, že nemám vlasy řídké a šedivé jako on!

Pan Tanu zavřel katalog. Jaká radost: dnes nebude nikoho zkoušeti.

Pošinul židli blíže k nám a začal:

„Hoši, víte velmi dobře, že se blíží veřejná zkouška."

Zkouška! — Pravda, zbýval již jen jeden měsíc do zkoušky. A já, který jsem na ni dosud ani ve snu nepomyslil, který jsem dosud nemohl zapomenouti na mazance a červená vajíčka . . . Zkouška, jejíhož vzrušeni jsem ostatně až dosud pouze dvakráte zakusil. Musilo býti v tom slově skryto cos ďábelského, že mne naplňovalo takovou hrůzou! Mimovolně vzpomínal jsem na zkoušku minulou: jak slavný to den, jak slavnostně vypadá třída vyzdobená řetězy z barevného papíru zavěšenými po stěnách jako obrovské pavučiny, jak tiše a jak pozorně naslouchali rodiče otázkám učitelovým!

„Tehdáž se rozhodne," dodával pan Tanu hlasem věšteckým, „kdo se učil, vezme odplatu, dostane odměnu, projde. Ale kdo se neučil, má ještě naději, že by vše mohl napraviti."

Ustarané naše obličeje všecky rázem se vyjasnily.

„Ještě jest čas k napravení," opakoval pan Tanu, „ale s jednou podmínkou: že učiníte vše, čeho třeba. Prozatím si přeji, abyste měli sešity pěkně sešity a upraveny, ale protože vy sami toho neumíte, pomohu vám. Nechci, abyste mi při zkoušce udělali hanbu."

Slovo „zkouška" vyslovil se zvláštním důrazem. My však byli jsme přesvědčeni, že pan Tanu dobře s námi smýšlí.

Smluvili jsme se. Druhého dne měl každý z nás přinésti 80 haléřů. Než jsme odešli, upozornil nás ještě na výzdobu školy barevným papírem a slíbil, že i v tom nám bude nápomocen.

Ještě téhož dne, po páté hodině, potkal jsem pana učitele, právě když vycházel z malého knihkupectví v Panské ulici s ba-

likem papíru pod pážím. Šel rychle, drobnými, spěšnými kroky, s kloboukem, který už dávno si zasloužil odpočinku, s knoflíky na kabátě nově přišitými, s krátkou sukovitou holí. Sledoval jsem ho dlouho, dlouho svými zraky; pro mne bylo pokaždé něčím neobyčejným, když jsem potkal svého učitele na ulici; nevím, proč se mi vždy zdálo, že místo pana Tanu jest jediné ve třídě, že nehodí se na ulici muž tak zlostný, který byl s to vlepiti políček pro nejmenší pohnutí, pro nejmenší zašepnutí a divil jsem se velice, proč ho nerozhněvá hluk na ulici, proč se mu nevyhýbají lidé bázlivě z daleka.

Nevěděl jsem, kdo vlastně jest, odkud přišel. Neproniknutelné tajemství zahalovalo celou jeho minulost.

Proto naplnila mne velikým podivem paní Helena, živé to noviny předměstské, když ujišťovala, že ho zná.

„A — Michal Tanu," říkala opovržlivě. „Jak bych ho neznala, toho žebráka, lakomce. Znám ho, znám. Chodí v kabátě, z něhož lokte vylézají, s kloboukem, na němž už roste mech. A — jak bych ho neznala? Michal Tanu . . ."

Michal! Jmenovala ho křestním jménem! Tato důvěrnost byla pro mne zcela cos nového. Já bych se jí byl neodvážil Podivno. Nemohl jsem se nijak spřáteliti s chybami, jež paní Helena přičítala panu Tanovi. Illuse mé o panu Tanovi byly příliš krásné, než abych si ho mohl představiti ve stavu tak ponižujícím. „Pan Tanu žebrák! Lakomec!" uvažoval jsem, „nemožno!" „On, pán, který s námi tak dobře smýšlí, který nám dává sešity a knihy tak krásné a tak lacino! . . . Jest pravda, jest snad zlý, sází na ruce, ale žebrák, lakomec není, pohrdání nezasluhuje. Pan Tanu dovedl nám vsugerovati pevnou víru, že vše, co dělá, co má, i jeho stinné stránky u něho jsou něčím dobrým, tak že musí býti a nejinak, že kdyby byl jiný, nehodil by se za učitele, podobal by se jiným lidem . . . a můj učitel nepodobá se nikomu!

Z jara, od časného rána, nežli šel do třídy, byl stále venku. Měl velikou zahradu zelinářskou a v ní pracoval. Tu a tam stál nějaký strom a asi tři keře růží: vše ostatní bylo zaseto česnekem, cibulí, brambory a slunečnicemi. Paní Helena tvrdila, že tím obchoduje.

Já jsem jí však nevěřil.

Mohl býti dobře považován za dělníka, když tak stál s motykou v ruce, s vlasy i vousy rozcuchanými, ve starých odřených kalhotách, jenom s vestou bez kabátu. Ale jedna věc byla tomu na závadu: měl na nose brejle, které mi ihned připomínaly katalog, metlu a trojky ve škole.

Jen jednou spatřil jsem pana Tanu ve fraku.

Dostal zprávu, že přijde na inspekci sám pan ministr.

Připravil se vzorně na učení ve škole, opravil si kalhoty a nasadil frak. Byl by býval úplně připraven, kdyby mu byl nechyběl límec u košile. Bůh ví, jak se to stalo; pamatuji se, že přišel do třídy celý zoufalý.

„Hoši, kdo z vás má doma čistý límec — ale opravdu čistý; neuškodí, bude-li i nový. Pospěšte co nejrychleji a přineste mi jej. Přijde pan ministr a já nemám ani jediného límce po ruce."

V téže chvíli vyletělo ze třídy dvanáct hochů. Já jsem bydlel na blízku. Přiběhl jsem k matce, sotva dechu popadaje. Dala mi tři druhy límců ze zásoby otcovy, aby měl na vybranou.

Když jsem přiběhl do školy, někteří ze spolužáků už tam byli. Čekali jsme všichni co nejblíže u dveří, protože každý z nás chtěl býti první, který by se panu Tanovi zavděčil. Někteří přinesli límce kartounové. V rukou jednoho — byl to hoch pradleny — spatřil jsem svazek asi deseti límců, mezi nimiž vynikaly i dva dámské s náprsenkami. Ubohý pan Tanu! Jaká záplava límců ho očekávala! V tom přicházel Jonesku, nejmenší z nás, cíl všech ran a posměšků celé třídy — udýchaný, stěží drže v rukou dvě celé košile, jednu plátěnou bílou, druhou kartounovou, obě skoro nové a řádně naškrobené. V celé třídě vypukl pekelný hluk. Spousta vtipů více méně štiplavých posuzujících límce přinešené létalo na pravo, na levo. Co zvláště musil vystáti onoho dne ubohý Jonesku!

Byli bychom pokračovali ve smíchu a vtipkování, kdyby byl nepřišel pan Tanu.

Měl frak, pantalony, vše — jenom límce u krku neměl. Vida tolik rukou k sobě vztažených, uznal za nejvhodnější přijmouti límce všecky. Já jsem mu podal první — svůj skromný obol. Vícekráte jsem ho nespatřil. Jen Jonesku vykradl se se svými košilemi a odnesl je domů . . .

Konečně přišel ministr. Vstoupil provázen panem Tanem. Ministr! Muž, před nímž má strach i sám pan Tanu.

Jak veliký to musí býti pán! Pohřížen v pozorování tohoto vzácného muže, jehož není možno spatřiti často, zapomněl jsem úplně na pana Tanu.

Zkoušení skončeno. Ministr si přál slyšeti, jak učitel přednáší a vykládá. Pan Tanu sestoupil s katedry. Vrzání stupňů, jež se při tom ozvalo, obrátilo mou pozornost k němu: pan Tanu měl pěkně přičesaný vous. Jaký to div! Ve fraku zdál se mnohem delším! Vysoký a štíhlý, se šosy fraku protáhlými jako křídla vlašťovčí, podobal se velice našemu droguistovi, když se vyparádil o Velikonocích.

Nebylo pochybnosti: tentokráte se k vyučování připravil. Dvakráte zakašlal, urovnal si kravatu i brejle a začal . . .

Partii z rumunské historie odříkal takměř do slova zpaměti. Sledoval jsem ho řádku za řádkou v knize. Při počtech se ale spletl a vyšel z konceptu; chtěje nám totiž uvésti svůj vlastní důkaz, zapomněl jej a přišel do velikých rozpaků. Přes to však byl by si nikdo jeho chyby nepovšimnul, kdyby se byl sám ministrovi neomlouval:

„Neračte se domnívati, pane ministře, že jsem se spletl. Ne, ale vpomněl jsem si, že tento důkaz pro ně není, proto ho přeskočím."

A přeskočil ho.

Druhého dne, když jsem ho uviděl, opět v obyčejném kabátě, s vousem, na němž stěží bylo poznati sledy včerejšího přičesání, s brejlemi, které ho dělaly tak protivným, s rákoskou v ruce — zadíval jsem se na něho smutně: Byl to zase tentýž pan Tanu, jako vždy před tím: hněvivý a zlý pan Tanu.

Spřátelil jsem se však s touto změnou našeho učitele.

* * *

Dnes přes to jest ředitelem téže školy. Potkávám ho často; není na něm skoro žádné změny; i kabát, i klobouk omšený, boty veliké se širokými špičkami a plné přištipků zůstaly tytéž. Jen rezavý jeho vlas jest více prošedivělý a tělo dříve přímé poněkud shrbeno ku předu. Pozdravuji ho uctivě, on odpovídá hlasitě a oslovuje mne důvěrně křestním jménem.

Paní Helena měla pravdu. Bývalý můj učitel — nyní to vidím — jest lakomec, jemuž není rovno. Obchoduje, lichvaří a jest schopen všeho, jen aby vydělal peníze.

A daří se mu, sdělal pořádné jmění. Byl na výstavě pařížské; to však bylo jeho největší bláznovství, jehož se ve svém životě dopustil, jak sám doznává lítostivě: „To mne jiní navedli k činu tak nerozvážnému."

A nevím proč, ale i dnes po tolika letech, když dobře znám pravdu, když vidím, že celý pan Tanu jest zosobněné skrblictví a lakota, i dnes dojmy z dětství tak mocně na mne působí, že pochybuji o správnosti svého přesvědčení, jako před lety jsem pochyboval o pravdě slov paní Heleny . . .

Jan Voborský:

Semper et fide!

Znělka.

Jdou šedá mračna, jdou, a táhnou jiná za sebou
a zajdou v dál a zase zříme čisté nebe,
jež od pravěku usmívá se stejnou velebou
a zlatohvězdným pláštěm stále zdobí sebe.

Jdou šedá mračna, jdou po celou dlouhou řadu let
a mnohdy týden za týdnem je smutně šerý —
a na zemi přec v létě stále modrých zvonků květ
a v hájích přec jen slyšíš ptáčat švehol sterý.

Je stálá příroda jak věčný sám jest Bůh —
jen lidem nové myšlenky se zlem se v srdci rojí
jak příval vod, jenž bahnem kryje plochý luh!

Mne zlatý vavřín nezláká, nesklátí hany křik — —
chci státi jako balvan žuly stojí ve příboji
a nikdy neustoupiti — jak Kristův bojovník! —

Alois Dostál:

Na zámecké kaplance.

(Č. d.)

XXI.

S veselou vstupovala Milada do zámku. Den nebyl právě vlídný, ale mladé dívce bylo v srdci radostně. Večer příjemně se pobavila, do růžova se vyspala, nyní pospíchala za svojí povinností.

Ve verandě byla svědkyní zvláštního výstupu.

Baron Vajt zde vedl rozmluvu s komorníkem Emilem, jenž byl přijat do služby.

„Tak, Emile, už jste přestal býti Emilem a jste Aloisem jako náš správce, poněvadž jsme všichni rovni. Zahradník Váchal už není Josefem, ale Viktorem jako papá. Tak vás od nynčka budeme volati.“

„Ale, prosím, pane barone —“

„A dále, já už nejsem baronem, papá není také baronem, moje choť není baronkou,“ pokračoval Vajt.

„To není možné!“ zvolal komorník.

„Já nejsem ze Štezar, papá není z Koromu, i všechny predikáty jsou zrušeny.“

Při těchto slovech se hlas Vajtovi poněkud třásl. Vzpomněl si asi, proč jeho předkové obdrželi onen predikát.

Alois-Emil sahal si na spánky, zdaž dobře slyší. Otevíral nápadně ústa.

„Tak si to pamatujte a tím se řiďte.“

„Prosím, pane bar —“

„Pozor!“ zvolal velkostatkář, odcházeje do pokoje.

„Jak jim budu tedy říkati?“ polohlasem uvažoval komorník v rozpacích.

„Ale oslovujte je — milostpane,“ pomáhala Milada Aloisovi z nesnází. Už něco večer zaslechla o novotách od adjunkta. Sděloval, že ve dvoře čeledín ho nazval občanem.

Milada vešla do pokoje, kde obyčejně zastihla baronku. Bylo tu prázdno. Naproti ní šla komorná s úsměškem na ústech.

„Milostivá paní jest churavá. Dnes se nebude šíti,“ oznamovala. „Prosí paní Halíkovou, aby ji později navštívila.“

„Dobře, občanko,“ řekla Milada, „babička přijde. S Bohem.“

Před zámkem stál starý pán a mrzutě podhlížel. Milada pozdravila, přejíc dobrého jitra.

„A co vy, co?“ osopil se.

„Paní baronka stůně, nebude se vyšívati,“ omlouvala se dívka.

„Jaká baronka? Žádná baronka. Není ani z Koromu, ani ze Štezar. Sousedka z Opětan,“ drtil mezi zuby starý šlechtic.

„To jenom tak na chvíli. My přece víme, co zdejší páni dobrého učinili. To pomine.“

Viktor Fliegel mávnuv rukou, bral se do parku. Toho dne nešel do lesů, nechtěl se snad s nikým setkati.

Milada přila s tou zprávou domů. Kaplan před nedávnem se vypravil ke Studánce.

„My zůstaneme při starém a budeme oslovovati pány jako dříve," rozhodla babička.

„Nemám-li nyní ničeho v zámku na práci, pustím se za strýčkem ke Studánce," projevila přání dívka.

„Jdi, snadno ho dohoníš," vybízela Halíková. „Já půjdu do zámku, abych potěšila milostivou paní. Nemusíte domů valně pospíchati, oběd nebude v pravé poledne."

Milada už byla venku a pospíchala parkem. Kaplan chodíval vsí, aby se lidé připojili. Stěžoval si, že horlivost ochabla. Mnozí ustali navštěvovati Studánku, ano i domácí kapli, když jim polevilo, když se jejich vojíni vrátili domů. Ale Vraný s Holanem zůstali věrni a také Kateřina Pavlátova neopomenula.

Za potokem cestou do kopce Milada poněkud polevila. V dáli před sebou viděla strýce s několika věrnými. Teď myslila na slova, jež jí včera pověděl adjunkt, když byli na chvíli sami v pokoji. Přiklonil se k ní a zašeptal: „Doufám, že brzo dojdeme cíle." Nerozuměla mu, ptáti se nemohla, neboť vešla babička. Co těmi slovy myslil? O jakém cíli se zmiňoval? A tak vřele díval se na ni, tak radostně se usmíval. Snad v hospodářství ho něco tolik potěšilo, snad se dodělá záhy nějakého pěkného výsledku.

Milada dohonila strýce a hned se chápala jeho haveloku, který měl přes rameno. Muži byli zabráni do hovoru, rozmlouvali o tom, co a jak bude po válce. Domnívali se, že se nyní v Čechách, které získaly samostatnost, hned všechno změní, že nebude nedostatku, přestane odměřování potravin, že rychle bude dovezeno, čeho posud se postrádalo.

„Ani příděl tabáku se nezlepšil," stěžoval si muž, jenž nenacpanou dýmku v ruce držel. Ve společnosti višňové listí kouřiti nechtěl.

Kaplan upokojoval, že všechno pojednou nejde, že válka trvala příliš dlouho a pomalu její stopy budou zahlazovány. Třeba míti trpělivost.

„A prý se budou velkostatky parcelovati chudým lidem, invalidům, legionářům," mínil Vraný.

„Vím jenom tolik, co vy, jak to čteme v novinách," odpověděl Halík, jejž napadlo, že by zkázu velkostatku ucítil, neboť by nadace jeho vzala za své a vydržování kaple by ustalo.

„Kdo ví, čeho se ještě dočkáme," končil Holan rozmluvu před Studánkou, kde už před kaplí několik lidí čekalo.

Správce Uslan bral se do zámku s knihou pod paždím. Den obvyklé konference, teď zvláště důležitý, že měl skládati účet z výmlatu. Úroda byla obstojná, ceny slušné, ovšem také nutno značnou část odvésti ústředně.

„Paní baronka je v pokoji?“ volal správce na komorníka, který v pruhované kazajce cosi cídil v předsíni.

„Pst, milostivá paní si zakázala takové oslovení. Čeká pana správce.“

Uslan tedy se bral v levo ke komnatám, jak hlásala na dveřích navštivenka, paní Anny Vajtové, velkostatkářky. Vyšla mu v ústrety, byla vlídná a hotová hned nahlédnouti do knihy. Správce vysvětloval číslice, naznačoval, mnoho-li zůstane ve dvorech na sýpkách, co se už odvezlo do Sedan na nádraží a co zůstane.

„A stačí to na vyživení všech lidí?“ ptala se paní.

„Nebudou-li se rekvisice opakovati, stačí. Velebnému pánu a jiným odevzdal jsem deputát hned na celý rok předem, aby měli svůj podíl zajištěný. I pro zámek dodána zásoba mouky.“

„Ale přijdou i jiní, jako v minulých letech —“

„Snad i těm se pomůže. Nebude už taková tíseň, obilí se přiváží z ciziny.“

Ještě na mnohé jiné věci se velkostatkářka doptávala. Správce uzavíral knihu, ale posud neodcházel.

„Měl bych i pro sebe žádost —“

„A jakou?“ ptala se paní, upřevši zrak na správce.

„Po čas války jsem řídil všechny dvory sám, mnoho to mé síly vyčerpalo. Teď pravda mně zase adjunkt pomáhá, ale bylo by třeba, aby někdo v Závoranech stále bydlil. Lid není už tak spolehlivý a poctivý, nelze mu tak důvěřovati —“

„Jaký máte tedy návrh?“

„Aby Pavelka nebo někdo jiný převzal dva vzdálené dvory samostatně a v Závoranech bydlil. Správě by to prospělo.“

Paní se zamyslila na chvíli.

„Poradím se s manželem. Uznávám vaši snahu a ráda vám ulehčím. A byl by nynější adjunkt schopen samostatně část panství spravovati?“

„Myslím, že velmi dobře. Už se znamenitě osvědčil a stále se vzdělává.“

„Kdyby se tak i stalo, ponechal byste si ovšem vrchní dozor nad všemi dvory.“

„S radostí,“ uklonil se správce.

„Oznamím vám rozhodnutí. Zatím děkuji, že jste se o všechno svědomitě staral.“

Správce se skláněl, aby paní políbil ruku. Ucouvla. „Teď to přestalo. Jsou jiné časy. Buďte s Bohem a mějte se dobře!“

Prokop Halík vracel se z Křečína, kde zanechal nějaké brouky, kde žádal o povolení, aby směl v Opětanech konati o nedělních odpolednech cvičení. Páni nejsou proti tomu, uznávajíce toho potřebu. Bude cvičiti dospělé i děti, tyto pak příštího roku chce vyučovati ve škole, neboť se už cítí dosti silným.

Nabídka jeho byla co nejochotněji přijata. Pilařík žádal, aby vytrval na místě, kde dobře posud působil a nadále půso-

biti bude. „Nenadáli jsme se, jaké hrozné následky válka přinese v ohledu náboženském i mravním, že zasáhne i naději naši, mládež, na níž budoucnost spočívá."

Kaplan přisvědčoval, i v Opětanech se to pozoruje. Proto chce nadále působiti knihovnou, přednáškami a ještě i cvičením.

„Kéž se nám podaří zmoci tu zlobu, která se rozlila po světě!" pronesl farář u mostu, kde se rozcházeli. Ještě vzkázal do zámku pozdravy.

Jako posilněný vrátil se domů, kde babička zatím udělala pořádek ve větším pokoji. I lampičku před Marianským obrazem s tajemným písmem rozžala.

„Přijde pan Pavelka na návštěvu," omlouvala Halíková úklid a přípravy.

Co právě dnes? Jindy se nic podobného nechystá. Posedí v pokojíku vedle kuchyně, zahrají si, pobaví se a je dobře.

Pavelka měl rozmluvu se svým šéfem v kanceláři. Pracovali tu spolu na účtech, každý seděl u svého stolku, správce pokuřoval. Pojednou vstav, přistoupil k adjunktovi a opřev se o zábradlí, řekl:

„Tak co, pane správče, skončeno?"

Pavelka se usmál.

„Jenom třeba, aby pan ředitel podepsal."

„Co, pan ředitel?" durdil se Uslan.

„Žert za žert, pane šéfe. Jsem-li já správcem, jste vy ředitelem panství."

„A vy správcem budete, vlastně už jste. Povedete Závorany se Lhotkou. Už je to vyjednáno."

Pavelka udiveně podíval se na správce.

„Co koukáte? Postěhujete se do Závoran. Rozšíří se vám byt šafářův. Už dal i velkostatkář Vajt svolení."

„Nenalézám slov díků," zašeptal Pavelka.

„Jste přece také invalida a musíme se o takové starati. Kdo ví, jak dlouho byste mohl ty cesty konati. Stačí, půjdete-li na konference, které budeme dělati v zámku společně, každý složí účty za sobě svěřené dvory."

„Ani nemohu uvěřiti —"

„A proč? Bylo by se tak stalo později. Nač byste čekal na moji smrt nebo pensi. Teď jsme oba zaopatřeni. Na kaplanku jsem poslal dvě láhve vína, neboť vím, že tam bude malá slavnost. Abych se zúčastnil? Ba ne, po večeři si lehnu."

Pavelka už nebyl s to pracovati, složil listiny a toužil po jiném vzduchu. V hlavě mu vířilo. Tedy samostatným správcem! Kdyby to bylo možno, ještě dnes by poděkoval v zámku. Ale nelze, musí čekati, až bude zavolán, až se mu oficielně povýšení oznámí. Ale je to jisté. Uslan to vyjednal. Hodný muž! Někdy hořká a tvrdá skořápka, ale jádro sladké.

Už seděl Pavelka v kaplance, když se vrátila Milada ze zámku. „Věru nevím, co to znamená, paní baronka mně dala čaj,

rum a pečivo. Že prý bude u nás dnes slavnost. Co bychom oslavovali?"

Dívka dárky držela v ruce, udiveně hledíc na stůl, na němž stály dvě láhve vína.

„Nejdříve to odlož a potom ti povíme. Mohla bys leknutím všechno upustiti," řekla babička, hned odebírajíc láhev s jamajkou a talíř s cukrovinkami. „Tak, a nyní gratuluj panu Pavelkovi. Je povýšen za správce."

Halíková jednala opatrně, Miladě i balíček čaje vypadl z ruky.

„Ale bude daleko od nás," dodával kaplan.

„Až za lesem, v Závoranech," hned vykládal novopečený správce.

„To právě daleko není. Tedy blahopřeji. Dovolíte nám choditi na lusky. U toho dvora seje se hrách," řekla Milada, podávajíc Pavelkovi ruku.

„Nač ty myslíš!" kárala babička.

„To nedovolím," žertoval správce. „Z jednoho dvora se nesmí nic přenášeti na druhý. Závorany jsou samostatné."

„A to tam budete také bydleti?" teskně pronesla Milada.

„Až se mně upraví byt, až mně šafář udělá místo."

„A k nám nepůjdete na besedy —"

„I přijdu, vždyť by se mně v Závoranech samotnému stýskalo."

V tom vešla správcová, která často na kaplance byla hostem. „Ráda se vmísím mezi veselící se lidi," omlouvala návštěvu.

„Buďte vítána," uváděla Halíková sousedku do pokoje. Cestou pak zašeptala: „Milada posud neví nejhlavnější."

Kaplan chvíli šukal na stolku, až přistoupil k lampě s dopisem.

„Milado, ani jsme ti posud nesdělili, že psali tvoji rodiče, Odpovídají ne tak nám, jako panu správci Pavelkovi. Ten se totiž dotazoval, směl-li by se veřejně ucházeti o tvoji ruku. Moje a babiččino svolení měl dávno, ale záleželo na rodičích. Ti se rozhodli a odpovídají dnes. Našeho přítele seznali, když se v Klonově léčil a jsou přesvědčeni, že je to řádný, čestný muž. Proto v tomto listě ochotně svolují."

Milada při těch slovech ustupovala do stínu, neboť cítila, že jí líce hoří. Tak byla vzrušena a překvapena. Pojednou se vzchopila a přiskočivši k Halíkové, zvolala: „Babičko!"

„No, ať mne neporazíš! Ještě není skončeno. Musíš se vysloviti sama, jsi-li svolna."

Pavelka přistoupil k Miladě.

„Odpusťte, slečno, že jsem jednal bez vašeho vědomí a když jsem ještě byl adjunktem, kdy nebylo možno mysleti na ženění."

„Teď je zcela jinak," usmála se správcová.

„Jako adjunkt, který se nemohl ženiti, jste o mne stál, ale nyní jako správce —“

„Třeba jako centrální ředitel, jakým jest pan Uslan —“

„Jenom nepřestřelovat!“ napomenula paní. „Tak se, Miladko, vyslovte.“

„Tedy ať si mne vezme!“ vyrazila ze sebe dívka.

Pavelka hned snoubenku objal.

„Ovšem, hned to nemůže býti,“ ujala se slova babička, „vnučka nemá výbavy.“

„Ale dnes už oslavíme zásnuby,“ řekl kaplan, otevíraje láhev. Nehledě jako v zámku, jaké jsou sklínky, naléval do nízkých širokých i vyšších úzkých.

„Tak mnoho štěstí ve společném životě!“ pronesla zdravici správcová.

„Štěstí a spokojenost!“ dokládal kaplan.

Halíková pro pohnutí nezmohla se ke slovům.

Upili, posadili se a vesele na sebe hleděli. Cosi vzneše-ného je slučovalo. Uvařen čaj, přikusováno k němu pečivo, žer-továno dlouho do noci.

Pavelka odváděl správcovou domů, aby se nebála. Zámek už byl zahalen v temnotu.

V příštích dnech se rozneslo v Opětanech, že se na ka-plance slavily námluvy.

„To přece každý věděl, ti že se za sebe dostanou,“ řekla pasačka ženám ve stodole.

„Ale pan správce mnoho věna neponese,“ nadhodila kra-vařka uštěpačně. (P. d.)

A. S. Chudobka:

Vzpomínka.

Já stokrát, ba tisíckrát vzpomínám denně,
jak brázdami beru se, v tichý jak vstupuji les,
jak chaloupky o samotách uvidím v bělostné stěně,
a stokrát se v minulost vracím. . .
Chce myslet se na něco v šumivém toku;
kraj tolik je krásným a bezmezné radosti ples
i srdce chce zastavit. Zdaliž jej nezakrvácím
zlou vzpomínkou, marným a pustým svým žitím,
jež ubilo drsné své rozpětí minulých roků.
A vzpomínka vrací se, kterak jí zastavit chod?
Ta nepěkná píseň, jež nevoní života kvítím,
v níž srdce jen zledoví. Šrapnelů třesk se v ní vrací
a ubohý, bídný můj, bezmocný, zoufale trpící rod
o tuším v ní hynouti — odvykat plodné své, poctivé práci.

Hle – vrací se všecko to, bije mne, ošklivě raní,
ne, nelze mi zapomnět chvíle té – zloby chod svírá mi dlaní,
Kdes na Polských nivách my v zákopech měli svou skrýš,
tak bídnou, v níž sotva se vtěsnalo tělo, jež bolelo skrčením údů,
a dírou jak ze studny, teskně jsme shlíželi výš,
jen v bezmocném vzteku svém drtíce nevinnou písčitou hrudu.
A hlavy nám opilé třeštily v bezmoci bědné,
neb nebylo úsměvů, laskavé větičky jedné,
jen malinký brouček nám vyloudil toninu hlasu.
Květ zůstalý v ornici zdupané chvílečku přípravil jasu,
než prokletý, drtivý náboj sem zamířil, řádě jak tisíce zlob,
kde kvítek byl, zůstal jen hrob. . .
A potom zas vpřed a zas nové tam zákopy a opět dál,
zlá, zdlouhavá, zbytečná cesta, jíž nebylo konce;
a chtělo se křičeti v ovzduší jakoby kdosi se smál,
jak nesčetných věží by mrtvolám hodinu poslední hlásaly zvonce.
O vidím tam ve brázdách, za stromy mrtvoly druhů,
to v bolesti nesmírné, kterak tam odvlékli zraněná těla,
ty zčernalé tváře, a ruku v zem vrytou, jež před smrtí brániti chtěla
svůj mladiství život, to srdce jež toužilo po rodném luhu.
Já přes těla klopýtal, honil se se smrtí rdousící všady —
a na druhy vzpomínal. Kolikrát padl jsem nemaje vlády,
a znova zas povstal, bych ztrmácen v bezradném chvění
dnem bez konce, šílený bloudil a východu hledal, jejž není
a není, neb jícnem je smrtícím obehnán nešťastný střed.
Buď zvítězí, nebo tam zahyne drtivou silou! . .
O milení hoši; zdráv kdo z nás se dočeká návratu — hle
a kdy se zas naplní života radostným svitem? . .
Což vůdce šílený — v útok když denně nás vede,
jak hromad by neviděl mrtvých. Zem náboji zrytou,
a zbylé vojsk částečky ve hrozném stavu a bledé,
ne člověku podobné. Soucit kde? Hlásání práv? . . .
O bojuj, ty hrdino, bojuj a dlouho buď zdráv,
za všecko to dostaneš medail se zlatým třpytem. . .
Vy nejdražší hoši! . . Vy všichni, co nejdete zpátky,
já zdám se vás viděti na poli, v lese, kam oko mé shlédne —
zde doma jen prohlížím pomníků kameny ledné. —
Jste smířeni, druhové? . . Dost vám to za bolné pátky?

L. Grossmannová-Brodská:

Chrámy u nás i za hranicemi.

Studie cestopisné i jiné.

(Č. d.)

Kostel „Serbo-Ortodossa" (srbský) na ulici sv. Spiridiona není příliš velký, ale je to pravý skvost umění stavitelského v byzantském slohu, vykazujeť stavba podobu řeckého kříže. Čtyry štíhlé, elegantní zvonice obklopují zlatou kopuli. Také vykazuje kostel nepřebrané bohatství nádherných benátských mosaik, zdobících zevnějšek stavby. Uvnitř pak jest přímo oslňující bohatství nádhery. Všude se třpytí a leskne zlato a také vzácné fresky poutají obdiv i pozornost návštěvníků. Mezi četnými dary zde snešenými sluší jmenovat umělecky vyšívanou aksamitovou záclonu před hlavním oltářem a pak stříbrnou lampu, darovanou sem ruským carem Pavlem. Stavba tohoto kostela trvala od r. 1861—1868. Židovská modlitebna se teprve stavěla.

Tolik a takové jsou chrámy v Terstu. Pěkné a zajímavé. Jedeme odtud po dráze do Rjeky, za níž se tyčí hora krasovitého tvaru: Trsah, na jejímž vrcholu se týčí poutní chrám: Crkva Majke Božje (kostel Matky Boží). Na hlavním oltáři obraz Panny Marie jest zahalený rouškou.

V blízkém nevelkém městě Bakaru na náměstí sv. Ondřeje stojí prostý kostelík téhož jména.

Jedeme ze Rjeky po párníku dále do Cirkvenice, lázeňského místa, kde opodál vlastních lázní a toho rušného lázeňského ruchu hostí ze všech končin sem se sjíždějících nalézá se na samotě vzdálené půl hodinky „Kolonie Boženy Němcové", zařízená zde pro churavé děti ředitelkou Útulny v Brně, sl. M. Steyskalovou.

Půvabná samota! Nese právem jméno „Zelen gaj" (Zelený háj) od piniového lesíku nad ní nahoře se vypínajícího, který jest na zdejším skalnatém pobřeží velikou vzácností. Však sem denně za podvečerního chládku lázeňští hosté houfně putují z Cirkvenice po velmi pohodlné pobřežní cestě, která jest plna půvabu, vroubena na jedné straně skalními balvany, o něž se mořské vlny divoce tříští, zvláště za přílivu, a na druhé straně zelenými stráněmi, na nichž rostou mohutné olivy, fikovníky a stromy jalovcové dosahují zde obrovské výšky majíce plody bezmála tak veliké jako jsou u nás šípky. Prachu ani bláta zde není, za to čistý mořský vzduch sem zavívající je promísen balsamickými vůněmi rozmarýny, myrty, oleandrů, vavřínů zde namnoze divoce rostoucích.

Za neděle možno mezi elegantními, světle oděnými lázeňskými hosty pozorovati střízlivé, tmavě oděné Chorvátky. Přísný

a chladný výraz jejich obličejů ještě zvyšují černé šátky na hlavách uvázané. Jdou do chrámu v Cirkvenici, kteryžto pěkný kostel má následující zajímavou historii.

V době od roku 1395 do 1415 postavil kníže Martin Frankopan ve vsi, zvané Cirkvenica, která se rozkládala na úpatí pahorku „Kotoru" klášter, zasvěcený Panně Marii. Tento klášter obdařil kníže různými výsadami, beneficiemi a pozemky a odevzdal jej kolem roku 1412 řádu Pavlánů, aby šířili křesťanství a vzdělání v lidu.

Odevzdání kláštera řečenému řádu bylo slavné; klášterníci pěstovali umění a zde byl též vychován znamenitý chorvátský malíř dr. Julio Clovio (Klovič). Narodil se r. 1498 v blízké vsi Grižane, zemřel r. 1578 a byl svými současníky, zvláště Albrechtem Dürerem velmi ceněn.

Franem Krstem Frankopanem, jenž se svým švakrem Petrem Zrinjským r. 1671 z rozkazu císaře Leopolda I. skončil mučednickou smrtí ve Vídeňském Novém Městě pro účast na známém spiknutí s Rakoczym — zanikl tento vznešený rod.

Když císař Josef II. rozpustil duchovní řády, musili také Pavláni svůj klášter v Cirkvenici opustit. Umělecké předměty byly rozneseny, jmění odevzdáno náboženskému fondu a klášterní budova připadla místní obci.

Klášterní kostel byl odevzdán faráři v Kotoru (vesnice na kopci stejného jména). Tato ves v polovici 18. století skoro úplně vyhořela a s ní také vesnický kostel a fara.

Farář musil přesídliti dolů do Cirkvenice a jeho příkladu následovali také osadníci. Tak se Cirkvenice vždy zvelebovala.

Nyní jest z bývalého rozlehlého kláštera, těsně u kostela stojícího, letní sirotčinec pro maďarské děti, vydržovaný vládou, kdežto děti české musí se tísniti v několika malých najatých domcích (protože budova kolonie nestačí), odkázány jsouce kromě toho také pouze na dobročinnost soukromou.

Kostel v Cirkvenici je sice jednoduché stavby, ale uvnitř při veškeré chudobě působí milým a příjemným dojmem útulnosti. Na nevelké prostoře sneseno dosti památek, které mají spíše cenu starobylosti nežli cenu hmotnou. Pěkným je oltářní obraz Panny Marie i oltáře postranní. Za neděle domorodé obyvatelstvo nesměle se zde tísní mezi nastrojenými cizinkami. Na rozlehlém nádvoří před kostelem je pěkná socha Matky Boží (hvězdy mořské) obrácena ku vchodu, ale stojí těsně na mořském pobřeží na zvýšené terrase v úrovni kostela. Kolem stíní sochu košaté platany, které se velmi prospěšně svou svěžestí liší od stromů rostoucích na pobřeží, neboť tyto stále ošlehávány větrem, záhy pozbývají pěkného vzhledu.

Ženy v Cirkvenici a vůbec v Přímoří prý nosí černé šátky na hlavách a temný oděv na znamení smutku za bývalého popraveného knížete Frankopana. Jsou kostnaté a brzo stárnou

následkem těžké práce, jakou vykonávají, kdežto muži, jestli doma nerybaří, chodí po práci do Rjeky anebo do Ameriky se plaví za výdělkem.

Vedle kolonie v Zelengaji jest nevelký rybářský domek, podobající se úhledné vilce. Náleží rybářce, paní Slavici Carové.

Tato přívětivá Chorvátka jest velmi příjemnou ženou, u ní jsme se ubytovali za pobytu u moře. V podvečeru sedávali jsme na zahradní terase pod kvetoucími oleandry anebo pod štíhlými piniemi na skalnatém pobřeží. Bývaly to nezapomenutelně krásné večery, když naproti z ostrova Kuku nebo z rybářské osady od sv. Jakoba rozzářily se majáky a s temněmodrého nebe svítily a jiskřily miliony hvězd.

Denně tudy kolem chodíval pan farář z výše položené rybářské osady Svaté Jeleny. Jmenoval se Niko Miletič, byl velký, snědý, kostnatý a jako uvědomělý Chorvat a vlastenec věru neměl ustláno zde na růžích, kde tehdy všecko úpělo pod nátlakem maďarským.

Chodíval se ve své osamělosti pobavit a si pohovořit s pány bratry, neboť se dole v lázních léčilo mnoho duchovních, s nimiž si kněz Miletič rád porozprávěl, nemaje nějaké sourodé společnosti v osadě chudých rybářů. Obyčejně se zastavil u nás, poseděl, zažertoval a pozval k návštěvě kostela i fary.

Když jsme se tam konečně vypravili nahoru do Svaté Jeleny, byla to cesta skutečně jako „do nebe".

Příkrá a kamenitá až běda, drásala obuv a nejeden podpatek zůstal ležeti na cestě.

Kostel ve Svaté Jeleně neliší se mnoho od chudých kostelíků malých osad. Pěkné je prostranství před kostelem, posázené košatými stromy, které také stíní z jedné strany velkou kamennou cisternu. Opodál kostela nevelká fara. Chorvátská fara! Skromnému stavení dodávají rázovitosti zelené okeničky na četných malých oknech.

Nevelkým dvorem, na němž nalézá se nezbytná cisterna (zde není sladkých pramenů, neboť se obec nalézá ve značné výši jako skalní hnízdo orlí), vcházíme po několika stupních do úzké předsíně, na jejímž konci je umístěna kuchyně a hned na levo u vchodu obydlí farářovo, sestávající všeho všudy ze dvou nevelkých místností.

Je zde velmi útulno vzdor prostému, ba chudému zařízení. Mnoho knih a mnoho květin, pěkné obrazy vlasteneckých výjevů vydávají svědectví o povaze a smýšlení zdejšího obyvatele. Tento na pohled drsný muž měl zlaté měkké srdce, dokázal to o několik dnů později, když jsme náhodou přišli k pohřbu malého chorvatského děvčátka, chudého sirotka.

Pan Farář Niko Miletič zachoval se velmi nežistně. Důstojný mělo pohřeb osiřelé rybářské dítko, jehož otec na moři zahynul a matka hořem zemřela.

Chudou rakvičku vyprovázely na blízký hřbitov školní dítky a bylo s podivem, jaká je zde ta hřbitovní země. —

Žádná hlína to není, jak se u nás vyrozumívá — to není prsť — tamější světlá, suchá, písčitá a kamenitá půda ani urovnat nejde na malém hrobečku a ty zdejší chudičké rovy také dle toho vypadají. Nikoli, že by byly žalostně zanedbány, ale jednoduše proto, že nelze zde nic vypěstit na úpalu slunečním při velkém nedostatku vody, kterým zde trpí lidé i zvířata.

Ovšem, zde jsou tomu zvyklí, ale nám bylo ku podivu, jak mohou hasit žízeň domácím nevalným a k tomu notně kyselým vínem, po němž mnohý onemocní. Inu jiný kraj, jiný obyčej. — Hlavním zůstalo, že jsme si mohli prohlédnout kostelík ve svaté Jeleně, čímž zakončuji řadu těchto líčení.

V. Velvarský:

Když umře otec.

(Poslední s Bohem.)

Tu ruku vlož mi na hlavu
a kříž ji udělej
a bílých vlasů záplavu
rtům chtivým zlíbat přej,
tu horkou slzu očí svých
mi na hruď skanout nech —
ať kráčím vždy v tvých šlépějích
a tebe mám v svých snech!

Tak otci dím, a rosou slz
mu pohled hned jen hrál
„Bůh žehnej Ti, On buď tvá tvrz!“
a pro pláč nemoh' dál,
když jsem jej prosil líbaje
„jen ušetř nám svou skráň“
a ještě z prahu vzlykaje
šel jsem mu zlíbat dlaň.

Však jeho pohled laskavý
a přece smutek sám
ten nemohl mi do hlavy,
až Bůh ho odňal nám:
„Mé dítě, víc se nesejdem“,
chtěl říc' „mně pokoj přej,
jak smrt jej jednou schystá všem,
jen ty se dobře měj!“

Jan Voborský:

Marianské verše Edgara Allana Poea.

Etuda z rukopisu díla: „Kult Mariansky v poesii světové."

(Č. d.)

Osiřelo dítě! — —

Také americký básník Edgar Allan Poe (1809—1849), jenž světové literatuře po životě svém, poměrně dosti krátkém a jen tím nahromaděným bolem a steskem snad zase dosti dlouhém, zanechal poměrně jen tenký svazek básní, řadu novel a něco krátkých pojednání, básník, se kterýmž co do podstaty a rázu díla seznámil své krajany autor „Květů zla" (Les fleurs du mal) výstřední Francouz Charles Pierre Baudelaire, zahynuvší v blázinci, osiřel již v útlém mládí docela, ztrativ roku 1811 matku, herečku, která porodila jej dne 19. února 1809, vrátivši se z divadla v Bostonu, kde hrávala své oblíbené úlohy „Julii" a „Ofelii." —

Otec Edgarův také záhy po té zemřel.

Osiřelého hošíka ujal se a za vlastního přijal bezdětný kupec Mr. John Allan v Richmondu, druhých dvou sourozenců ujaly se jiné soucitné rodiny.

Edgarovi dostalo se od pěstounů dobré, jemné výchovy, talent jeho vůčihledě se rozvíjel, vzdělání jeho pokračovalo i na universitě, ale mladá jeho duše již již ocitala se u stolku se šumivým šampaňským, u hry v karty a v bahnisku dluhů. Ovšem nutno zcela po pravdě a spravedlivě říci, že tak mnohé, snad až tendenčně přibarvené a zveličené dobrodružství, neprávem přičítané do rubrik života Edgarova, spadalo na vrub jeho bratra, pověstného bouřliváka Williama Henry Leonharda. — —

Přímo andělskou ochránkyní byla mladému lehkomyslnému nerozvážlivci Edgarovi paní Allanová, kteráž i po všech nezdárnostech a pustých chvílích Poeových znovu udobřila svého chotě, jenž skutečně také ze svých prostředků a to značným penízem umožnil tisk a přepychově skvostnou úpravu první knihy básní Poeových pod názvem: „Al Aaraaf, Tamerlan, and Minor poems", vydaných r. 1829 v Baltimore.

Již tu žahavě probleskovala tak silně zvláštní povaha básníkova; zatím co v téže době vydané básně Longfellovy uchvacovaly svou milou zbožností, prostým přirozeným výrazem pocitů a vlasteneckým nadšením upřímného mladistvého ducha. Poe přímo ostentativně dokumentoval ve svých melodičtějších, formou dokonalejších strofách všechen ten svůj sklon k náměsíčnímu snění a blouznění a ohnivě rudý nádech příliš záhy vzplálé vášnivé lásky a spolu — melancholie.

Vyobcován z vojska, že nezřízeně holdoval lihovinám, na víno nemaje, započal Poe existenční boj, urputný, hořkostí zklamání přesycený, vzchopil se k novému vydání svých básní, aby

znovu šeredně zklamán a zbědován v posledních cárech a troskách šatu a obuvi — fama vypráví dokonce, že ani košile již nemaje — šťastnou náhodou zachytil se v redakci časopisu „Souther Literary Messenger" svou zdařilou a interesantní povídkou „Berenice." —

Ale démon plné číše neopoušteł ho ani tenkráte, když oženil se se svou mladičkou sestřenkou Virginii Clemmovou, která mimo příjemnou tvářinku, jemnou povahu a upřímnou lásku nepřinesla věnem ani jediného centiku. Jako ptáci přelétali z Baltimore do Filadelfie a zas do New Yorku, Edgar psal novely a docílil takového úspěchu, že sám Longfellow, ač několikráte jím byv napaden v břitkých bezohledných kritikách, ve své bonhomii lichotivě mu psal listem ze dne 19. března 1841 takto:

„Mýlíte se, myslíte-li, že bych Vás dobře a to k Vašemu výslovnému dobru neznal. Naopak, vše co jsem z Vašeho péra až dosud četl, naplnilo mne příznivou představou o Vašem nadání a doufám, že jste povolán na přední místo mezi našimi romanopisci, věnujete-li se zcela této tvorbě umělecké." —

Avšak vrtkavou povahou štván byl Poe z místa na místo, z redakce do redakce, vyvolával nechutné spory, hádky, výstupy a scény bouřlivé, až r. 1845 v únorovém čísle „The American Review" otištěna byla jeho nejproslulejší báseň „Havran", založivší jeho básnickou zvučnou pověst v celé Americe a Anglii.

Ve vlastním svém časopisu „Broadway Journal" otiskoval Poe poznovu vše, co dosud byl napsal, povídky, novely i básně; znám jest soudní spor dvou pařížských časopisů, v jejichž feuilletonech současně vycházela jedna a táž jeho práce, až zjištěno bylo, že autorem jest „un romancier Américain nommé Poe". — Pracemi jeho často se zabývala Revue de deux Mondes, jeho nejlepší novely byly pilně překládány, jeho konversační talent umožňoval mu vstup do předních rodin newyorkských.

A tu zase chmuřilo se již to chvilkové štěstí a lehké zprvu mráčky shlukly se v mrak drtivého neštěstí, když básníkova žena Virginie, zatím co on sám byl nemocen, zemřela souchotinami, sdílevši s takovou něhou a oddaností všecku tu trpkost jeho života.

Vzpomínaje tohoto předčasně zlomeného květu svého štěstí zesnulé Virginie, napsal Poe tuto znělku na její matku:

Poznávám, v nebeských že zářných končinách
andělé sladšího nad jiné jména nemají,
plného zbožné lásky, kterou zdobí chvalozpěvů nach,
než jméno *matka*, a to s námi na rtech mívají.
Proto již dávno dal jsem Tobě drahé jméno to,
v den, nežli matka když mi byla's něčím víc;
ve Virginii když mi smrtí, hrobem, všechno odňato,
já zdědil srdce Tvé a Tebou zbohatlo mé nic!
Ta, jež mne zrodila, již ztratil jsem tak záhy,

mou matkou byla jenom, ale Ty, Ty jsi
matkou té *jediné*, s níž život byl mi blahý —
a proto jsi mi, na níž bytost má tak závisí
víc nežli matka rodná. Žití mého svit
hodnotím míň, než milé ženy byl mi vzdech a cit! —

Tento bol byl hlubokým ostrým zákrojem osudu do sensitivní a vznětlivé povahy jeho bytosti — Poe pokoušel se ještě několikráte, by pevněji zakotvil — ale marno bylo vše — v říjnu 1849, když v čas voleb potácel se v deliriu opilců ulicemi baltimorskými, provázen nesvědomitým agentem politického klubu, klesl ve mdlobách smrti a dodýchal v nemocnici, opustiv tento svět se slovy: „Mým nejlepším přítelem ten, kdo zhasí světlo mého života.“ —

Zvláštní to věru sběh poměrů životních! — Básník Poe, syn herečky, jež se zálibou vystupovala v úlohách shakespearovských, hrál sám po celý svůj život takovou divnou samorostlou roli shakespearovskou — — proměnlivé jeviště toho jeho spisovatelského a sociálního života plného ponurých scén, postrádajícího měkkého kouzla tichoučkých svatvečerů, osvětlováno bylo s rampy jen čadivými lampami, tragedií byla chvíle jeho smrti — — a přec nad těmi žloutnoucími babylonskými vrbami svítila a kmitala bělounká hvězdička lyrismu, z jehož světla ve chvíli jistojistě že svaté, když ta duše člověka osudem zle zkrušeného sobě zanaříkala a v nitru promluvilo pravé lidské pohnutí, vzešla Poeova báseň nejkratší a přec jen nejkrásnější, báseň Marianská, hodnotou poetickou jako skvělý florentinský madrigál z doby Savonarolovy všechnu ostatní tvorbu předstihující.

Dokáže to ostatně též celková charakteristika poetické práce Poeovy. —

Ačkoliv Edgar Allan Poe kdysi vyslovil jako základní zásadu umění básnického přísnou a prostou snahu lidskou po nadzemském krásnu (the human aspiration for supernal beauty), přece jen nedostávalo se mu té pravé, nábožensky pevné a bezpečné opory, jakouž poskytnouti může jedině křesťanství celou svou podstatou a silou duchovní.

Poe jako básník mluvil ústy moderního pohana, jemuž kříž, tento vysocevýznamný symbol křesťanský, jest znamením zcela neznámým — — on ani ve své jinak vyspěle mistrné básni „Colosseum“ v brokátovém hávu skvělé dikce nechápe triumfů křesťanství v krvavé aréně, Kristus jest mu pouze „králem židovským“, andělé (ty snad jedině vyjímaje, o nichž mluvil v druhém verši sonetu o matce, kterouž nepřímo a netušeně apostrofoval samotnu Matku Boží) nejsou u něho duchy vznešenými, obklopujícími trůn Boha trojjediného, kteří jako služebníci Hospodinovi jsou strážnými genii lidstva, o jakých mluví již v 11. století staronordická křesťanská skladba básnická „Sólarljód“ [Les chants de Sol] — dróttins mála [les protectrices conversant avec

le Seigneur], nýbrž andělé ti jsou Poeovi jakýmsi vábným orientálským kůrem dívčím, jenž éthericky se vznáší v blankytových dálavách nad zemí, ke všem bědám a strastem lidstva pouze bezmocně a orientálsky netečně přihlíželeje. — —

Poe chtěl a vynasnažoval se všemi prostředky svého ducha a celou svou poesii říci světu a lidstvu něco z brusu nového, neobyčejného, zvláštního — — ale to vše tuhlo a ledovatělo vlivem jeho upřílišněné umělecké pečlivosti o zevní formu a verbální roucho básně, to vše nemohlo dáti a fakticky také ani nedalo toho vábného jarního květu ni sladkého letního ovoce, možného jedině pod ideovým světlem a teplem poesie, neodcizující se významu a poslání positivního přesvědčení náboženského. —

A přec nemohl jsem ani poesii nešťastného Edgara Allana Poe nepovšimnutu obejíti při ideovém scénování velkého svého díla o stopách kultu Marianského v rámci poesie světové — — z chaotického shluku všech těch nevlídných nočních Fantasií Poeových nepronikne k nám intensivněji sice ani jediný stříbrný, srdce potěšující úsměv světelný, nezazní snad ani jediný plesavý a radostnější ozvuk sférický — — mimo jedinou prostou, dvanáctiveršovou modlitbu, kterou básník, v názorech svých tak silně pobloudilý, přec jen celým srdcem a za celý svůj smutný bědný život, jak strašného, tísnivého zbaven snění a omamu, promluvil k Madonně:

„Z rána, v poledne, z večera v pozdní čas,
mé prosby, modlitby, *Maria,* slýchala's! —
V štěstí i v nouzi, když bol trnem, radost rukou jemnou,
Matičko Boží, rač vždy býti se mnou! —
Ty tam dny veselí, v nichž jas byl jen
a na obloze nejmenší ni mráček nespatřen — —
v mateřské něžnosti vždy ke mně mluvila jsi
a chránila mne pláštěm lásky své a spásy. —
Teď — minulost když bouří shroucena
a přítomnost v stín temné noci halena,
dej, abych doufal a své *příští štěstí* zřel,
jehož se, *Máti,* svit v Tvých očích skvěl!" —

Nevymanila se tu duše básníkova v nejslastnější chvíli života umělcova, když zavoněla v ní nebeská lilie jména Maria, aspoň na oslavu toho milostného jména a poetickým tributem majestátu Královny andělů, z osudného zajetí mučivého stínu, z toho fatálního *„nikdy už"*, o kterém Poe zpíval v tom svém „Havranu"? — — Byla však již příliš slába, aby se vymanila *navždy už!*

Edgar Allan Poe až záhadně rád přátelil se s duchy neklidu, přímo je lákal v úzce semknutý čarokruh kolem svého „já", rozséval a sklízel neklid ve všech etapách nedlouhého svého života — nepoznal pravé ryzí pravdy celým nejniternějším duchem a ubíjen a zraňován snad až příliš bolestně tvrdými

ranami dnů i let, nepoznal ani jako básník, že velký ideál vyžaduje život, zcela positivní život, ne smrt! —

Pouze jednou na měkkém azurném rozperutění srdce povznesl se k ideovému vítězství ducha nad tím, co jest v žlvotě nižší a nízké a co každým z nás lidí a zejména opravdovým rozeným básníkem musí a třikrát musí býti přemoženo — — a to stalo se u něho, když psal své lyrické verše o matce své ženy a Matce nás všech! —

* * *

Dopsal jsem překlad těchto Marianských veršů Poeových v úzkém a zcela prostičkém rámci životopisné a literární skizzy, když už dávno přehnala se bouřka přes naše rybničnatá rákosovitá blata a přes zasněné lesíky někam dále na jih, aby tam nad černými hvozdy dohřímala lomozné své finale.

Zanechal jsem rukopis na stole a vyšel jsem si do krajinářsky půvabných sadů svatojakubských, v jejichž poetickém zátiší mezi kulisami olšoví a pod zelenými baldachýny bříz nad břehem tiché Nežárky stajena jest lavička Zeyerova — — vracel jsem se, když už hedvábně hebké šero ukládalo se na vše přítulně hebkým závojem — — — rukopis byl odsunut poněkud stranou a ve váse na dubovém stole byla kytice bělostných lilií, ještě deštěm do perliva orosených — — to jistě stařičká teta Róza četla a luštila — zda zcela rozluštila, věru dobře nevím — klikaté runy mého rukopisu, překladu tak dětinsky důvěrné, liliově vonné *Poeovy básně Marianské,* zlaté půdy ztemnělé životní fresky dítěte osiřelého, Edgara Allana Poe! — — —

Fr. Amant:

Zmítán.

Na loďce malé ve vlnobití
opuštěn v dívém moři jsem.
O rcete, kde spásu svou mám zříti,
když sem tam hnán jsem příbojem?

Když chabost své spáry do mne vtíná.
Ó, rcete co ji rozptýlí?
Že nemáš štěstí, to tvoje vina.
Nuž vzmuž se — stále nekvílí!

Vždyť síla v tvojí duši je na dně,
arci teď spí, když skličen jseš.
Jen chtěj však a věř vzbudíš ji snadně,
a v přístav štěstí dopluješ.

Josef Šeřík-Vitinský:

Dva flámští spisovatelé.

Jan Frans Willems. Tento otec flámského probuzení narodil se dne 11. března roku 1793 v Bouchoutu u Antverp. Svými rodiči určen ke kostelnickému úřadu (kostelník zde v Belgii musí býti dobrým hudebníkem na varhany a zpěvákem) a byl poslán do Kontichu, pak odešel do Líru, aby se naučil latinsky a rozuměl tomu, co hraje na varhany a co zpívá. Zde nalezl tento mladý chlapec příležitost naučiti se nizozemsky (řeči belgických Flamingů a Holanďanů) a němčině, jakož i francině. Povolání ke kostelnickému úřadu zmizelo a v 16 letech svého věku odebral se mladý Willems do Antverp a byl notářským přiručím. Brzy se stal členem spolku „Tot nut der Jeugd" (K užitku mládeže). V roce 1812 počal básniti. Stal se přiručím archivu antverpského a zároveň tajemníkem společnosti „Tot Nut der Jeugd". Vydal důležitý spis „Pojednání o Nizozemském jazyku a písemnictví vzhledem ku Nizozemí". Spolu vyšla jeho krásná báseň, „Aen de Belgen" (Na Belgy). Pro obě tato díla požíval Willems zvláštní ochrany vlády. V roce 1820 byl jmenován ředitelem velice výnosného úřadu, avšak vypuklo povstání a tento upřímný vlastenec byl novou vládou nucen se odebrati do Ecklovu u Gentu a plat mu byl snížen o tři čtvrtiny. Avšak Willems nezmálomyslněl. V roce 1834 vyšlo z jeho péra dílo: »Reynaert de Vos" a zařídil s Blommaertem a Serrurem flámský literární časopis: „De Nederlandsche Letteroefeningen". Willemsovo vyhnanství skončilo se v r. 1835 na mocnou přimluvu barona de Gerlache a kanovníka De Ramai obdržel registraci občanských akt v Gentu. Zemřel r. 1846.

Flámský duch se probudil také zásluhou J. Davida, jenž se narodil v Lieru 25. ledna 1801. V 11 letech byl již lékárnickým pomocníkem v Antverpách, tam poznal Willemse, jenž si jej zamiloval, pro jeho oblibu svého mateřského jazyka. Se synem lékárníkovým studoval klasiky a v roce 1819 byl jako student rhetoriky přijat do malého semináře v Mechelen. Roku 1823 byl vysvěcen na kněze. Již v r. 1821 byl jmenován podřiditelem při Athenaeu v Antverpách, pak byl učitelem v malém semináři, kterýžto úřad zastával do roku 1825, když byl seminář násilím uzavřen. Leta od 1825 do 1830 byla pro Davida dobou nadobyčejného zápasu pro náboženskou svobodu. Psal horlivě a rozšiřoval polit. letáky a nábož. knížky proti holandským náboženským útiskům. David založil knihovnu k rozšiřování dobrých knih, obstaral sám deset překladů z francouzských neb latinských spisovatelů. Po otevření duchovních ústavů v roce 1830 byl David profesorem rhetoriky. V r. 1831 byl ředitelem městského kolegia Pitsenburg, učitelem „Dějin Belgie" na nové katolické universitě, v roce 1836 usadil se v Lovani, kdež zůstal až do své smrti, dne 24. března 1866. Jako v Čechách měli kněží lví podíl na probuzení svého národa, taktéž i v Belgii. David psal Willem-

sovi: „Veškerá moje naděje spočívá ještě jedině v duchovenstvu: toto musí u našeho lidu německého ducha vzbuditi, jazyk a mravy napraviti.“ Německý duch jest nízoněmecký, aby totiž flámský jazyk nepodlehl francouzskému a Belgie se nestala provincií francouzskou. Aby smýšlení utišil a jednoty v jazyku a písemnictví docílil, založil David v roce 1840 „Middelaer“ (Prostředník). V roce 1858—1861 vydal tiskem u Maerlanto rýmovanou bibli. Pro flámské milovníky knih uspořádal Ruusbroekovy spisy v šesti dílech. Jsa profesorem na universitě, vzbuzoval u svých studentů teplou lásku pro vlast a jazyk. Bilderdijk byl jeho oblíbeným básníkem. Po jeho smrti vydal P. Willems ještě Davidovy básně pod názvem: „Nizozemské básně s jazykovými a literárními poznámkami od zesnulého universitního učitele Jana Křtitele Davida“. David napsal též důkladný překlad „Navolging Christi“, jež až dosud jest všeobecně rozšířen. Kanovník David zůstal dosud ve vděčné paměti.

Ferd. P. Místecký:

Běda národu!

Běda národu, kdy jeho mládež
z věcí svěcených si tropí smích,
sochy kácí, kříže tupí, láme,
a řve spitá: Volnost! v ulicích.

Běda národu, kdy jeho mládež
bez úcty jde kolem památek,
nekoří se kráse poesie,
do arény spěchá šarvátek.

Běda národu, kdy jeho mládež
v duši trpí vášně divé kal,
ve špíně a ve prachu se plazí,
netouží, kde září ideál.

Je jak strom, jejž v jarní bujné síle
ohnivým svým šípem zasáh' blesk,
ze pně rány míza stéká živná,
na koruně hyne květů lesk.

Pánu Bohu neutečeš. . .

Pánu Bohu neutečeš,
neuplácheš jeho oku,
známy mu všech stromů listy,
známy vlny na potoku.

Miliony jasných světů
oblohou se jiskří, chvějí,
známa jemu každá hvězda,
známo jemu jméno její.

Spočítal i vlasy tvoje,
zná tvé duše tajná přání,
Pánu Bohu neutečeš,
mocnou tebe drží dlaní!

A. Simerská:

Ženy a děti různých národů.

(Č. d.)

IV.

Japonsko.

Japonsko, tak přístupné kultuře západu, zachovalo si nicméně mnoho původního a rázovitého hlavně ve výchově dětí a v nazírání na ženu.

Děti japonské jsou snad nejroztomilejšími dětmi na světě. Většinu svého života tráví venku na čerstvém vzduchu, což je činí zdravými, a proto jsou i mnohem klidnější, nežli děti jiných národů, nikdy skorem nezapláčí a nekřičí. Japonské matky, ačkoli zbožňují své děti, neslouží jim tak otrocky jako se u nás namnoze děje. Matka obslouží dítě, opatří mu vše potřebné, ale pak jen z povzdálečí na ně dohlíží, tak že dítě od nejútlejšího mládí zvyká chovati se tiše, i když je zcela samo.

Narození každého děcka oznamuje se přátelům a známým, z nichž každý jest panujícím obyčejem vázán zaslati novorozeňátku nějaký dárek. Bývají to obyčejně různé lahůdky, neb látka hedvábná; dívky pak dostávají vždy nádherné loutky, které opatrují jako vzácnou památku po celý život.

Po osmi dnech oznámí rodiče narození dítěte na úřadě a vyvolí mu jméno. Toto však nevybírá se dle jmen příbuzných, zvláště dívky dostávají většinou jména květin neb ptáčků.

Ve stáří čtyř neděl oblékají dítě do nejkrásnějších šatů a a nesou je do chrámu, kdež mu kněz požehná a obětuje je bohům. Doma pak následuje hostina. Všecky děti japonské slaví společně narozeniny. Dívky 3. a hoši 5. května. V tyto dny celý národ se snaží, připraviti dětem co nejvíce zábav a radostí.

Maličké děti obojího pohlaví oblékají se v šatečky — kimona jasných, pestrých barev. Hošíci brzy odkládají veselé barvy oděvu, dívky však podržují je až do sňatku. Chlapečkům nikdy se vlásky nestřihají. Děvčátkům zastřihují se zcela krátce až do tří let. Pak teprve nechají se jim růsti. V den třetích narozenin malé Japonečky jsou vedeny do chrámu. Pak navštíví opět chrám chlapci v pěti a dívky v sedmi letech. Po této druhé návštěvě chrámu hošík přestává býti dítětem a dostává první široké kalhotky. Dívky odkládají jen úzkou šerpu a oblékají široký pás, jako dospělé ženy. Tento pás, zvaný „obi", dostávají japonské ženy nový o každých narozeninách.

Japonské děti jsou velmi čilé, veselé a šťastné, neboť v Japonsku celá veřejnost pečuje o zdar mládeže. V dvořišti každého chrámu mají dítky svá krásná hřiště. Zde mohou po libosti bě-

hati a si hráti. Jen s loutkami japonské dívky nikdy si nehrají. Za to jest v Japonsku mnoho lidí, jichž hlavním zaměstnáním jest baviti dívky.

Jedni vypravují poutavé pohádky, jiní vyrábějí různé hračky a zvláštní kuchaři dovolují za poplatek, aby si dítko samo nějaký pokrm uvařilo, což děti japonské velmi rády činí. Starší sourozenci ve všech rodinách mají na starosti opatrování menších dětí, což činí s radostí a láskou.

Největší váhu kladou Japonci na projevy jemného mravu. Zvláštní učitelé chodí do rodin učiti zcela maličké děti poklonám a podobným projevům dobrého mravu.

Ve škole děti jsou velmi pilné a pozorné. Nikdy není jich třeba k učení donucovati.

Dívky japonské vynikají hlavně něžností a laskavostí. Za jediný účel svého života pokládají rozsévati kol sebe lásku a štěstí. Jsou nejněžnějšími manželkami a matkami, při tom však pečují velmi i o své vzdělání. V Tokiu jest celá řada vyšších vzdělavacích ústavů pro dívky.

Také každoročně mnoho Japonek odchází do ciziny, hlavně do Ameriky a Anglie, aby zde studovaly na universitách.

Japonské ženy však daleko předstihly ženy jiných národů v umělých výrobcích řemeslných. Ženy provádějí skvostné malby, krásné práce lakové, vyrábějí známé japonské slunečníky a vějíře. Ženská práce ruční krášlí japonské domácnosti, vdechujíc jim zvláštní ráz. Tomu měly by se naše ženy od Japonek přiučiti, že jest třeba činně účastniti se výroby předmětů pro domácnost neb denní potřebu, a nepřenechávati vše jen šablonovité práci továrních dělnic.

V.

Rusko.

Ruské ženy v minulém století počaly horlivě zabývati se feministickým hnutím. Jednotlivé vynikající ženy počaly se účastniti horlivě všech sjezdů žen a zde uplatňovaly svoje názory a šířily zároveň znalost o svém národě. Za tím účelem hlavně a také ku povznesení domácího průmyslu zakládaly ve všech vynikajících městech obchody, které by sprostředkovaly prodej lidového průmyslu. Jsou to hlavně vzácné krajky, šály, látky, předměty vyřezávané, vykládané a podobně.

Vedle toho ženy pracovaly ve vědě, literatuře, žurnalistice a vůbec ve všech oborech.

Co se týče vysokých škol, bylo Rusko z nejprvnějších států, které otevřelo všecky brány ženám. Pro ženy zřizovány vysoké školy lékařské, filosofické, mathematické a paedagogické. V roce 1905 sestoupila se společnost ku podpoře technického vzdělání žen, kteráž již za rok otevřela v Petrohradě ženské polytechnikum o čtyrech fakultách. Jest tu oddělení architektury, chemie, elektrotechniky se strojnictvím a škola inženýrská. Po-

sluchačky mají také příležitost učiti se jazyku francouzskému, anglickému a německému, také se přednáší o zdravotnictví, o ošetřování nemocných a raněných, vedle toho jsou také kursy národního hospodářství, dějin filosofie a umění. Dnes ovšem jistě všecky tyto ústavy jsou v úpadku a sotva v dohledné době bude možno mluviti o řádném právním postavení ženy na Rusi.

Abychom však alespoň trochu jasnější obrázek mohli si utvořiti o životě rodinném, chci naznačiti několika slovy, jak v ruských rodinách, ovšem že před válkou, slaveny bývaly Vánoce tyto nejradostnější rodinné svátky.

U Rusů sice svátky velikonoční bývají okázaleji slaveny nežli Vánoce, které se více omezují na kruh rodinný. O „štědrý den" zachovává se půst jako u nás. Jakmile první hvězda na obloze zazáří, kdo jen trochu může, chvátá do kostela na ve černí pobožnost. Po návratu z kostela stroji se večeře celkem jednoduchá. Podává se hlavně „kulebjak", jakýsi koláč rybou nadívaný. Na venkově pod ikonou rozsvěcují lampičku olejovou. Pak přinesou snop a postaví jej pod svatý obraz. Po té hospodář postaví se za snop a táže se: „Vidíte mne?" Když všichni záporně odpovědí, řekne: „Dejž Bůh abyšte mne také po žních neviděli."

Po večeři přicházejí s koledou dívky, druhého dne pak koledují hoši a vdané ženy. Ve městech místo koledování přicházejí si známí navzájem přáti šťastných svátků. Od svátků až přes „Nový Rok", ba někde až do „Tří králů" trvají návštěvy, zábavy a radovánky.

Také vánoční stromek pořizuje se hlavně v zámožnějších rodinách dětem pro potěšení. Avšak nebývá rozsvěcováno o „Štědrý den", večer, jako u nás, ale v rozličné dny, kdy jsou pozváni hosté, hlavně dítky přátel a známých. Okolo zářícího stromku hrají si dítky a čekají dychtivě na dané znamení. Pak vrhnou se na stromek a v malé chvilce zbaví jej všech mlsků i ozdob. Také okrášlují se stromky dobročinnými spolky pro chudé dítky. Pro děti z rodin bohatých pořádá se taneční zábava v záři vánočního stromku, z něhož ku konci každé dítě obdrží nějaký dárek na památku.

Dejž Bůh, aby brzy opět ženy a dítky v Rusku mohly oslavovati radostný den „Narození Páně", aby opět postavení rodin a tím i postavení žen a dětí se upevnilo a prohloubilo na základě pravé křesťanské lásky!

V.

Polsko.

V cizině Poláci vždy se těšili velkým sympatiím, k čemuž vedle jejich vynikajících spisovatelů, zpěváků a hudebníků, v nemalé míře přispěly také polské ženy, snažící se šířiti všude známost o své milované vlasti, a o těžkých bojích, které polský národ prožíval. V těchto těžkých bojích připadal polským ženám

přetěžký úkol, a každy musí s pochvalou uznati, že tento úkol plnily čestně hlavně proti útlaku Němců. Polské ženy byly vždy proniknuty přesvědčením, že jest jejich svatou, Bohem uloženou povinností, aby plniły požehnané poslání v národě. A tohoto úkolu Polky chápaly se vždy s celým zápalem vznětlivé ženské duše, jsouce přesvědčeny, že jen ony musí dopomoci národu svému k vítězství.

V takových národnostních bojích hlavní zodpovědnost spočívá na ženách, neboť ony mají v rukou dítky — budoucnost národa. To uznávali dávno vůdcové velikého polského hnutí a proto snažili se všemi prostředky postaviti ženy do služeb velké ideje, obrození národa.

Tak ještě krátce před světovou válkou r. 1910 psal vlastenecký list, vydávaný v Poznani, ženám: „Proudy zlatého světla přáli bychom si vrhnouti do srdcí všech polských žen. Aby v srdci každé z nich vzplál plamen žhavé lásky pro naši velkou a svatou věc, již sdědili jsme od svých otců. Přáli bychom si, aby v srdci každé polské ženy — nechť v chyši nebo v paláci, — vykličila pevná a nezlomná naděje, že znovuzrození našeho národa přijíti musí. Žádné bouře a nepokoje nebudou pak s to zlomiti příští pokolení."

A hle, dnes již nadešla doba, která bohatě splatila polským ženám jejich utrpení a vytrvalou práci.

Uvažme však, že tyto ženy, hlavně v bývalém Prusku musily býti jedinými učitelkami a ochránkyněmi svých dětí v ohledu národnostním. Ony před dobou školní ještě naučily děti svoje mluviti i cítiti po polsku, aby se neodnárodnily v pruských školách. Matky polské pečovaly, aby dítky od nejútlejšího mládí dostaly do ruky jen hračky rázovitě polské a později jen polské knihy. A co teprve starostí nastalo matkám, když děti zvolna dospívaly, aby dívka nezamilovala se do Němce, neb aby dospělý syn neuvedl do rodiny ženu — cizinku. Tu bylo třeba velké nepodajnosti, velkého uvědomění a hrdého vědomí národního. Všecky tyto vlastnosti měly vždy Polky v plné míře. Ovšem, aby dospěly k cíli, musily polské ženy býti organisovány.

Po poslednim povstání r. 1863 počaly se ženy organisovati. Vzniklo mnoho spolků ženských hlavně ku podpoře dívek a žen všech zaměstnání. Stejně byly podporovány studentky i dívky oddávajíce se řemeslu, neb jinému zaměstnání. Ve všech organisacích v prvni řadě účastnily se práce polské šlechtičny. Ony pečovaly i o provdávající se dívky, aby zabezpečily rodiny, hlavni základ národa.

To osvětlí dostatečně slova, která napsal Sienkiewicz ženám: „Není dosti, je-li kdo Polákem jen proto, že se jím narodil. Povinností každého jest, aby vytvořena byla silná, činná rodina, která by dítěti vštípila přesvědčení, že vlastenectví musí býti cílem všech jeho činů. To vše může uskutečniti především

žena. Matka zůstává stále s dětmi, ona utváří jejich duše. To, co ona jim vštípí, zůstane jim pro vždy."

V každém národě připadá ženám veliký úkol. U některých národů splnění tohoto úkolu omezuje se jen na úzký kruh rodinný, u jiných národů dávno již dostala se činnost žen mimo domácí krb. A národ polský v první řadě může se honositi všestranou činností svých žen nejen v rodinném ale i v národním životě.

Od staletí, v dějinách polského národa, kdykoli velela potřeba národní, všude byla v pravý čas a na pravém místě polská žena. Ona kráčela v prvních řadách všech zápasů hospodářských i kulturních. Žena to byla, která statečně hájila rodnou chatu i celou vlast, byť hrozily ji za to mříže žalářů, neb smutná cesta vyhnanců sibiřských. Vedle toho však polské ženy vynikly i ve vědě a v umění, a mnohé z nich svými spisy proslavily Polsku. Uvádím jen veliká jména Marie Konopnické a Elisy Orzeszkové, kterouž to celý národ uctívá jako matku a vychovatelku mládeže. Mnohé ženy získaly si nesmrtelných zásluh zakládáním a udržováním odborných škol průmyslových i hospodyňských, bez nichž by dívčí dorost byl odkázán jen na ústavy cizí. Roku 1906 Marta Morkovská vlastním nákladem založila ve Varšavě: „Vyšší školu domácího hospodářství", kteráž jest jedinným ústavem svého druhu, který ročně na 200 žákyň znamenitě vyučených rozesílá do polských domovů. Podobně v rukou žen nalezá se několik škol pro venkovské hospodářství i škola pro služky ve Varšavě. Také spolky dobročinné sloučeny jsou v rukou žen. V jich čele stojí spolek milosrdných paní sv. Vincence z Paula. Vážným oborem úsilovné práce polských žen jest také ochrana mládeže. Za tím účelem zakládány jsou koleje a prázdninové kolonie pro dítky.

Ve zdravotnictví Polky značně pokročily. Vedle ošetřovatelek nemocných celá řada lékařek se uplatňuje. První z nich byla již r. 1877 Dr. Tomaszewicz—Dobrská. Také farmacii věnovalo se mnoho žen a r. 1902 Antonina Leśmevská založila první lékárnickou školu pro ženy. A chloubou polských žen jest zajisté pí. Curieová, vynálezkyně radia, professorka na Pařížské sorboně a majitelka Nobelovy ceny. (P. d.)

Prof. Václav Hübner:

Alexandr Volta.

K výroční památce narozenin zesnulé dcerušky Mařenky.

Alexandr Volta, jeden z osmi cizozemských členů Pařížské akademie věd, narodil se dne 18. února 1745 v městě Como v Milánsku.

První školy vychodil pod dohlídkou otcovou ve svém rodišti. Dobrými vlohami, vytrvalou pilností a přesnou pořádností vynikl brzo nad ostatní své spolužáky. Již v 18. roce věku svého dopisoval si s Nolletem o mnohých jemných fysikálních otázkách. Jako jinoch 19letý sepsal latinskou báseň, ve které oslavuje vynálezy tehdejších proslulých přírodozpytců. Ve stáří 24 let odvážil se Volta v prvním svém pojednání k rozhovoru o nesnadné otázce, jak se sesiluje elektřina v Leydenské láhvi, která r. 1746 byla vynalezena.

Podivuhodné její účinky postačily, aby ukojily zvědavost vzbuzenou po celé Evropě.

Druhé pojednání Voltovo vyšlo r. 1771; v něm není již ani stopy po některé myšlence, hovící teorii tehdejší doby.

Pozorování jest zde výhradně vůdcem ve všech bádáních o povaze elektřiny na tělesích, která rozličnými polepy jsou pokryta, a o vlivu, jejž teplota, barva a pružnost na její povahu jeví. Pozorování jej vede jedině při zkoumání elektřiny vzbuzené třením, rázem a tlakem, jakož i k sestavení nového druhu elektriky, při které točící se kotouč a isolovací sloupce zhotoveny byly ze suchého dřeva.

Vláda v Italii, aby povzbudila mladého badatele, jmenovala jej profesorem fysiky na královské škole v Comě. R. 1755 oznámili někteří misionáři z Pekingu učencům evropským zvláštní případ o elektřině vzbuzené rozkladem, která na některých hmotách se jeví a opět mizí podle toho, jsou-li tyto hmoty od sebe odděleny, aneb dotýkají-li se vespolek.

Novina tato stala se pro Voltu předmětem zvláštního studia, jehož výsledek byl vynález elektroforu, tohoto nevyčerpatelného zdroje elektřiny.

Roku 1778 odůvodnil Volta, že při stejném povrchu tělesa přijímá těleso totéž množství elektřiny, ať jest prázdné nebo plné, avšak tvar jeho v ohledu tom není bez vlivu.

Pokusy jeho ukázaly, že ze dvou válců stejných povrchů přijímá větší množství elektřiny ten, který jest delší. Kdyby se podle udání Voltova složil svodič elektriky ze 16 tenkých, zlatým papírem polepených, oblých tyčí, z nichž každá by byla 330 metrů dlouhá, vydávala by elektrika s takovým svodičem dlouhé, blesku podobné jiskry, které by byly s to, aby zabily největší zvíře.

Žádný vynález Voltův nebyl pouhou náhodou; všechny přístroje, jimiž vědu obohatil, měl již v duchu svém vždy pohotově, dříve než ruka strojníkova provedení jejich započala.

V letech 1776 a 1777 nalézáme Voltu po několik měsíců zaměstnaného pracemi ryze chemického rázu, avšak brzy připojila se k tomu velmi šťastnými kombinacemi jeho věda, elektřina. Až do té doby nalézali chemikové třaskavý plyn v přírodě, v uhelných a solných dolech a měli tudíž za to, že náleží výhradně říši minerální. Volta, který též o tomto zjevu bádal, došel svými pokusy k poznání, že hniloba zvířecích a rostlinných látek jest zdrojem takovýchto třaskavých plynů. Tak byl hořlavý plyn bahenní vlastně objevem Voltovým.

Není známo, že by byl Volta všude hnilobu zvířecích a rostlinných látek výhradně za příčinu třaskavých plynů vydával.

Volta měl dvě vzácné a u vysokém stupni vyvinuté vlastnosti: tvůrčího ducha a praktický smysl. Nikdy neopustil některého předmětu dříve, dokud ho ze všech stran neprohlédl důkladně.

Z tohoto zdroje vyšly mnohé nové vynálezy, jako: elektrická bouchačka, elektrická svítilna, eudiometr, jehož se chemický rozbor s velkou výhodou zmocnil.

R. 1793 zabýval se Volta důležitou otázkou o rozpínavosti vzduchu, kterou lze vysloviti takto: Pružnost určitého objemu vzduchu mění se úměrně s jeho teplem.

Jest ještě velké množství vynálezů, kterými Volta obohatil fysiku.

Namáhavé zaměstnání úřední, kterým Volta hned od svého mládí téměř byl zasypán, poutalo ho až do r. 1777 k jeho rodišti. V tomto roce opustil poprvé malebné břehy jezera Comského a dal se na cesty do Švýcar. Pobyl zde toliko několik týdnů a navštívil proslulé učence a přírodozpytce této země.

Vraceje se domů přinesl svým krajanům s sebou vzácnou tehdy rostlinu — naše zemáky. Volta popsal sám svůj výlet do Švýcar, avšak popis jeho zůstal v archivu Lombardském až do roku 1827.

R. 1779 zřízena vysoká škola v Pavii a pro fysiku dosazen Al. Volta. Ze všech zemí hrnuly se zástupové mladiků, aby zde slyšeli rozpravy slovutného učence fysiky. Výklady Voltovy byly prosté a jasné, řeč jednoduchá, lahodná, někdy i chladná, jevící všude skromnost a jemný mrav, vlastnosti, které spojeny s uznanými přednostmi a zásluhami muže všude jsou s to, aby strhly mladistvé mysli za sebou. V Italii, kde obrazotvornost tak snadno se rozehřívá, působily takové výklady pravé nadšení. Na pozvání generála Bonaparta, který vítězně přemohl Italii, odebral se Volta r. 1801 do Paříže. Zde opětoval před četnou komisí institutu své pokusy o elektřině buzené dotekem.

První konsul byl přítomen schůzi, ve které komise mu o nových objevech podávala zevrubnou zprávu. Sotva bylo její dobré zdání přečteno, navrhl Bonaparte, aby se Voltovi od učenců francouzských věnovala zlatá památní mince na znamení

uznání. Návrh byl jednomyslně schválen a Volta obdržel mimo to ze státní pokladny 2000 tolarů na cestu. Vypsání ceny 60.000 franků jako odměna tomu, kdo by nauku o elektřině podobným výzkumem obohatil jako Franklin a Volta, bylo výmluvným znamením nadšení, které se tohoto slavného vojevůdce zmocnilo.

Dojem ten byl u Napoleona tak trvalý, že Volta mu zůstal vždy vzorem důmyslné hlavy.

A tak spatřiti lze Voltu rychle, po sobě ozdobeného křížem čestné legie a železné koruny, členem italské rady (konsulty), povýšeného do stavu hraběcího a na senatora království lombardského. Když občas italský institut se představoval v paláci a Volta náhodou scházel, byly nedočkavé otázky: Kde je Volta? Snad nestůně? Proč nepřišel? až příliš zřejmým znamením, že veškeří ostatní členové při vší své učenosti v očích prvního konsula platili za pouhé satelity vynálezce elektrického sloupu.

Když Volta chtěl se poděkovati z university, pravil Napoleon r. 1804:

„Poděkování Voltovu nemohu uděliti své schválení. Když ho úřední práce příliš unavují, ať si vyhoví a tolik se nenamáhá. Nechť třeba do roka jen jeden výklad podá. Universita v Pavii by odchodem jeho utrpěla velikou ztrátu. Ostatně má dobrý generál skonati na bojišti!“

Volta považoval tento výrok za nezměnitelný a mládeži italské byl ještě po několik let zachován tento výtečný učitel. Teprve v 49. roce věku svého zasnoubil se Volta s Terezií Peregriniovou a zůstavil tři syny, z nichž dva otce přežili, třetí však v mladistvém věku 18 let zemřel.

Vynálezy Voltovy byly tak skvělé, že ani obyčejná závist se neodvážila na ně sáhnouti. Škola boloňská zastávala sice dlouho nauku o elektřině živočišné, usilujíc všemožně o to, aby Galvaniho zásluhy se neztenčily, avšak o Voltovi nemluvili jinak než s úctou a obdivem. Veškeré slavné akademie evropské jmenovaly ho svým členem; tolik důstojnosti nevzbudilo v něm nikdy příznak domýšlivosti a pýchy. Rodné městečko Como bylo mu vždy nejmilejším útulkem. Lákavé nabídnutí z Ruska nebylo s to přiměti ho k tomu, aby za jasnou oblohu Milanskou vyměnil mlhavé podnebí na Něvě. Bystrý a pronikavý rozum, velké a vhodné nápady, přívětivá a upřímná povaha byly převládajícími vlastnostmi proslulého tohoto učence.

Volta byl postavy vysoké jeho obličej tahů pravidelných a ušlechtilých, čelo vysoké, častým přemýšlením vráskovité, ve kterém bystrost ducha a rozumu rovnou měrou se zrcadlily.

V chování jeho jevily se někdy stopy selských zvyků, kterým v mládí svém se byl přiučil. Mnozí prý se dobře pamatovali, kterak vídali Voltu v Paříži, jak v pekařských krámech kupoval osobně režné housky, které pak jda po ulici s chutí pojídal, aniž by mu na paměť připadlo, že by mu kdo mohl v tom zazlívati. U velkých mužů jsou i nepatrné věci velkými.

Když r. 1819 Volta navždy vysoké školy byl opustil, odebral se do svého rodiště Como. Od té chvíle přerušil všeliké své spojení s vědeckým světem. Z četných navštěvovatelů, kteří přivábeni leskem Voltova jména přicházeli, aby mu úctu vzdali, sotva kdy koho přijal. R. 1823 pokoušela se náhle o život jeho slabá mrtvice, kterou však lékařská pomoc šťastně odvrátila.

O čtyry roky později zachvátila však ctihodného kmeta zlá zimnice, která v několika dnech poslední zbytky jeho životních sil ztrávila. Zemřel dne 5. března r. 1827 v stáří 82 let.

Como mu prokázalo poslední službu velmi okázale k poslednímu odpočinku. Posledních šest let žil Volta výhradně jen v kruhu své rodiny. Jeho čilý duch a bystrý rozum sklesly v úplnou lhostejnost. Ani jména: elektrofor, kondensator, ba ani jeho elektrický sloup nebyla s to, aby rozehřála na chvilku srdce jeho. Živost jeho zmizela úplně.

Msgr. Dr. Rudolf Zháněl:

Několik listů z kroniky.

Ve volné chvíli zabývám se četbou a prohlížením starých kronik. Tak dostala se mi do rukou i kniha, nyní dosti řídká, přes 100 let stará. Jsou to Kumárovy dějiny hradu a rodu z Herbersteinu (Geschichte der Burg und Familie Herberstein. Von J. A. Kumar. III díly. Vídeň 1817. Tisk a náklad Karla Gerolda). Kniha je ozdobena titulním obrazem, na němž viděti hořící hrad. Přes spuštěný most prchá obrněný muž na koni, unášeje v náruči mladou ženu; vedle něho, rovněž tryskem na koni, jede žoldnéř z hořící pochodní. V pozadí vedou vojáci spoutané rytíře.

Rytina tato předvádí obrazem nejpoutavější kapitolu této trojdílné knihy. Chtěl-li by někdo napsati román nebo drama pro jeviště, nemohl by skutečně najíti poutavější a napínavější látky, než dočítáme se na str. 78.—86. Zajímavá tato stať je tu podána věrným překladem.

* * *

V jižním Štýrsku nad říčkou Bystřicí (Feistritz), v krajině velmi bohaté krásami přírodními, vypíná se na hoře hrad Herberstein. Na hradu tom sídlil od pradávna rod rytířů Herbersteinských; první z rodu toho vyznamenal se již dne 10. srpna 955 v boji na řece Lechu, jeho potomci pak vzali si dle tehdejšího zvyku jméno od tohoto hradu, který si tu vystavěli.

Počátkem století patnáctého sídlil tu Vintíř z Herbersteinu, mladistvý rytíř vynikající všemi přednostmi krásy duševní a tělesné. Býval proto častěji zván na vévodský dvůr ve Štýrském Hradci, kdež získal si důvěry a přátelství četných vynikajících

mužů, mezi nimi také Arnošta z Lobmingu, mocného rytíře v horním Štýrsku.

Toho času stalo se, že umřel náhle (1405) Dětřich z Tiefenbachu, který měl za manželku bohatou dědičku Annu z Eberšteinu v Korutanech. Tato pro svou sličnost a bohatství velmi slavená mladá paní stala se po smrti svého manžela a brzo potom následující smrti svého otce samostatnou majitelkou velmi četných a výnosných panství Eberstein, Mährenfels, Brunn, Tiefenbach, Schönberg, Burgberg, Horní a Dolní Mayerhofen, jakož i jiných rozptýlených statků v údolí Enže, v Korutanech a Krajině. Po ruce tak bohaté vdovy, čítající teprve 22 jara, toužilo velmi mnoho mladých rytířův. Jedním z nich byl také zmíněný Arnošt z Lobmingu.

Arnošt mínil, že nemůže této záležitosti svého srdce svěřiti vhodnějším rukám, než svého jemného a obratného přítele Vintíře z Herbersteinu, otevřel mu proto své nitro, žádal a zapřísahal ho, aby jeho jménem požádal o její ruku. Dobromyslný mladý muž převzal úlohu tu s pocitem nejpřátelštější účasti a vyjel hned na svém komoni do Horních Mayerhofenů. Uhlazený a skromný mladistvý rytíř zalíbil se čisté ctnostné dámě hned na první pohled velice. Když pak přednesl žádost přítele svého ozdobnou obřadností, vytýkala mu dáma nejjemnějším způsobem, proč že nepožádá on sám o ruku její, tak velebenou a vychvalenou? — —

Vintíř byl velmi dojat ve svém nitru, ale záleželo mu především na blahu přítelově a na důvěře v něj vložené. Proto neuvažoval hned o svém prospěchu, ač jinak celá duše jeho byla proniknuta líbezností vzácné této paní.

Zarmoucen opouštěl hrad a oznamoval Arnoštu z Lobmingu, že nebyl zcela šťastným v jeho záležitosti. Dopustil se však té chyby, že zatajil svému příteli a neodhalil mu ani svého štěstí, ani svého již pojatého úmyslu. Příliš brzo potom, než aby mohl oddáliti od sebe podezření nevěry, a neuvědomiv Arnošta o svém úmyslu, odebral se Vintíř opět do Mayerhofenů a ucházel se o o roku sličné vdovy. Napřed se nenuceně omluvil, proč že dříve se ucházel jenom jménem přítelovým, vyjádřil upřímně pocity své úcty, což tak mocně působilo na mysl ctné paní, že ho již ani nepropustila, aby se ospravedlnil u svého přítele, nýbrž začala hned připravovati slavnosti zásnubní.

Posel, kterého poslal Vintíř s dopisem k Arnoštovi do Lobmingu a kde ho zval na svatbu, nedošel nešťastnou náhodou na hrad. Ale Arnoštovi nezůstalo nic tajno z toho, co se na Mayerhofen stalo s Annou a Vintířem. Domníval se, že přítel ho oklamal, že čest jeho je poskvrněna, a přísahal proto, že se oběma pomstí krvavě. K tomu ještě přistoupila stará zášť panoše Jakuba proti Vintíři a Vintířovu panoši Krištofovi.

Za temné bouřlivé noci opouštěl Arnošt z Lobmingu se značným zástupem svou tvrz, bral se dobře povědomými cestami do Mayerhofenů, kteryžto zámek byl od Lobmingu skoro pět

denních pochodů vzdálen. Hanebnými pomocníky rytířovými byli zbrojnoši, kteří měli mnoho příčin vyhýbati se dennímu světlu pro své násilnictví proti bezbranným, pro vraždy, loupeže a jiné přehmaty. Když s nimi došel do lesa nedaleko tvrze Horní Mayerhofen a tam odpočíval, aby se připravil k nastávajícímu přepadu, byly právě skončeny svatební slavnosti, četní rytíři a hosté opouštěli hrad. To byl právě příhodný čas pro Arnošta.

O půlnoci, když vše spalo a hustá mlha zahalovala hrad, vystoupil se svou nevázanou chasou nahoru, Jakub, dobře jsa obeznámen ve všech branách a vchodech, vnikl hned zadní brankou do vnitřního hradu.

Na první znamení hradního strážce vyběhnul sice rozespalý Vintíř jako blesk ze své komnaty, bojoval s Kryštofem a několika věrnými. Než přece jen byl počet obhajců skrovný; podlehli přesile útočníků, věrný Kryštof krvácel pod ranami dýky svého nesmiřitelného soka Jakuba. V tom řítil se již krutý Lobmingský v čele svého houfce se skrváceným mečem na hradní nádvoří, divě plesaje, že zdařil se mu jeho krkolomný kousek, a spatřil Vintíře již odzbrojeného.

Ve řvavě boje uprchla ubohá Anna, celá se třesouc, do posvátné hrobky svého prvního manžela; temné schody vedly ústranním do hlubokého toho sklepení. Ale Jakub našel ji i tam a vytáhnul ji nemilosrdně před svého rozezleného velitele. Nadarmo padla Anna, lomíc rukama a s pláčem prosíc o život a svobodu Vintířovu, k nohám Arnoštovým. Drsný rytíř nebyl pranic dojat, naopak nařídil svým pochopům, aby ubožáka svázali a odvedli. Annu odevzdal Jakubovi, který zatím si pochutnával labužnicky na zbytcích svatební hostiny a na dobrém Radkerburském víně.

Byl tehdy ještě ve tvrzi šestnáctiletý jinoch, Jiří z Herbersteinu, syn Otty Pokorného. I toho se všemi sluhy a pacholky, kteří vyvázli životem a byli zajati, poručil Lobmingský vkovati do řetězův anebo svázati, a odvésti na svou zbůjnickou tvrz. Jeho služebníci, ochotní ke každé krutosti, zavázali zajatcům oči a vláčeli je tak několik týdnů lesnatými horami a údolími. Za dne skryli je v odlehlých křoviskách a skalách, kde jim také podali pokrmu a nápoje, pak je zase smýkali bezcestími, tak že zajatci ani nemohli poznati, kam je vedou.

„Pane Ježíši, smiluj se nad ubohou svou dívkou!“ volala Anna, když Jakob ji hodil na koně a prchal s ní přes hradní most, celý rozpálen a rozvzteklen. Nadarmo namáhala se ubohá, sevřena jeho pevnými pažemi, odkopnouti ho slabou svou nohou. Polekané tváře, zbledlé líce její zjevovaly hanebnému lupiči, jak velice se podě-ila, ale srdce jeho nehnulo se milosrdenstvím. — Arnošt zůstal s ostatními pozadu, aby sídlo zajatého nepřítele vydrancoval a zničil.

V naprosté pustině na úpatí Štubavské Alpy stála černá věž v mechu zachmuřených trosek jakési staré tvrze. Jmenovalo

se místo to Eppenstein. Kterýsi spravedlivý kníže rozkotal toto sídlo lupičské chásky, jenom věž vzdorovala. Čas, který všechno zmůže, marně hlodal na ní již přes sto let. Ale přece byly ještě základy trvanlivy, zámky a závory bezpečné, že mohly vzácný lup, cenné klenoty skrýti spolehlivě.

Tam úpěli Vintíř, Anna a jich mladistvý ujec Jiří, nevědouce ani o sobě, a čekali toužebně osvobození. Vintíř a Anna měli přátele, kteří plakali nad jejich osudem, někteří z jejich poddaných vyšli dobrovolně na zvědy; ale vraceli se vždy s nepořízenou. Nadarmo snažil se čtrnáctiletý Ondřej, mladší bratr Jiříkův, jiní přátelé Vintířovi a Jiříkovi, a sami pánové nedaleko Ebersteinu, krevní příbuzní Annini, vysloužiti tento žalář, marně se namáhali, vystoupiti s důrazem proti Lobmingským a jejich přívržencům. K tomu přistoupily ještě rozbroje o dědictví mezi bratry vévody, Viléma Laskavého po smrti jeho, který všem násilnostem podobným velice přál.

Ale situace se změnila, když konečně převzal vládu vévoda Arnošt Železný. Lobmingský byl předvolán na soud do Hradce, všem jeho poddaným a pomocníkům bylo zakázáno, poslouchati ho. Nyní pozbyl rytíř všeho hrdinství, a vrhl se do náruče přítele tak hrubě ztýraného. Se slzami lítosti doznal mu smutné následky své žárlivosti a svého zaslepení. Velikomyslný Vintíř nejenom odpustil svému krutému nepříteli jeho hanebný skutek, nýbrž slíbil do konce, že ho vyprovodí před soudnou stolici vévodovu a bude prositi o milost pro něho. Příkladu Vintířova následovali též Anna a Jiří, všichni zajatci a příbuzní ubitých, když Lobmingský jim slíbil, že vše nahradí a vrátí lup.

V Hradci napsali si Vintíř a Arnošt listy o smíření mezi sebou a všemi svými, v nichž jmenovali se zase dobrými přáteli.

Přes to přese všechno byl od toho času rytíř z Lobmingu v opovržení a v klatbě. Příkopy kolem jeho rodného hradu byly zasypány, černá věž v lese srovnána se zemí. Jeho rod od té doby přestal býti váženým mezi rytíři a šlechtici. Svůj statek Novohrádky (Neuhäusel) v Krajině, který byl právě koupil se svou nedávno zasnoubenou manželkou za 4000 zlatých, musil odevzdati, škodu nahraditi, Eppenstein byl od vévody zabaven a t. d.

Vintíře však povýšil vévoda Arnošt za hejtmana slavné tvrze Mitterburg v Istrii, a později svého důležitého trojnásobného zámku v Hradci. Neboť rytíř, který tak velikodušně odpustil svému loupeživému a krvežíznivému nepříteli — mínil vévoda — je dojista rovněž věrným sluhou svého pána. Později pověřil ho správou země a pobřeží istrijského proti vpádům tureckým.

Vintíř z Herbersteinu umřel roku 1421.

P. Rosegger:

Rychtář.

(Přeložil J. Žbánský.)

My se tu dnem i nocí namaháme a lopotíme, abychom si zajistili lepší politické bytí.

My těmi zápasy a lopotami ztrávíme všechen čas, jenž patřil vlastně míru a duševnímu životu, však svobody, kterou chceme, nedosáhneme přece.

Můj nárůdek je na tom lépe. Jeho potrava a ostatní potřeby mu rostou ze země, na které žije. Vláda bere od něho daně a hochy k vojsku, jinak se o něj nestará; může dělati, co chce. i tak si dělá svou republiku.

Zajímavo je viděti, jak to ti lidé dělají.

Každé údolí na horách, každá obec je od sousedních údolí a obcí skoro docela uzavřena.

A poněvadž bývají v údolí případy, jež vyžadují moudrou, řádnou a důvěryhodnou silou vedené hlavy, volí si proto náš nárůdek, každý třeti rok svého presidenta; neříkají mu sice president, nýbrž rychtář, on však má v okolí zrovna takovou moc a právo jako pán v Severní Americe.

Představuji vám takového muže. V Steinbachu zvolili si letos za rychtáře Graben-Natzla. Graben-Natzel je poctivec, a tak jim řekl hned po volbě: „Mne těší, sousedé, že jste mne poctili svou důvěrou, a chci to tedy zkusit, to však vám povídám, co jste si nadrobili, to musíte sníst a já nepůjdu, dokud neuplynou tři léta. Seberte se, ať je pořádek, sic bude zle!

Jinak se však ode druhých neliší; nosí své hnědé koženky, své modré ponožky a lodenovou kazajku jako všichni ostatní.

Řekne-li mu žena: „Starej, musíš si už přece dáti kalhoty spravit, přijdou každou chvíli lidé!“ tu on jí odpoví: „To ty musíš ovšem lépe vědět, já však myslím, že jsem nejdou k vůli těm kalhotám.“

Pravé, rozumné slovo! Oni nepřijdou k vůli kalhotám. Přijdou sousedé, jsou ve sporu buď o hranice nebo pro dluh anebo i k vůli bitce. Usednou ke stolu, a když zrovna na něm rychtářka dělá špekové knedlíky, sednou si ke krbu, ob čas si přiloží oharek do své lulky a bafají jen to práší, a tak v tom kouři vynese rozsudek, učiní narovnání, a dříve nežli dýmka dohoří, strany podají si ruce a jsou dohodnuty. Potom jim rychtář předloží bochník chleba, řka: „Jen si uřízněte hodný krajíc, po takovém mluvení přijdou člověku do žaludku ovádi.“

Následující případ neskončil však tak hladce.

Přivedl sedlák mladíka, samá modřina a krev na tváři a v rozcuchaných vlasech, s rukama svázanýma provazem.

„Buď tak dobrý, Nácku, teď máme co dělati s tímto všivvkou; on ukradl oráči peníze!“

„Dobře, dobře!“ bručí rychtář, „přiznal se?“

„A co už jsem mu jich nařezal násadou a jak jsem ho vypořádal! Na zemi jsem ho srazil a na něj skočil a co mu jich oráč naMpal, až se prášilo — on však se nepřizná a nic neřekne, kam peníze dal."

Mladík tu stojí, hledí na svého obžalobce, potom na rychtáře — chce něco říci, nemůže však dostati ze sebe slova.

Rychtář postavil se před kluka se zaťatými pěstmi a zařval hrozným hlasem: „Hrom do tebe! Hned ať povíš, kde jsou peníze, nebo tě srazím dolů jako vola, ty prachproklatý lumpe!"

Tu obviněný padl na kolena: „Já — já už jsem řekl — jsou pod korytem anebo někde ve chlívě."

„Jaké jsou to vytáčky, ty zatracený darebo!"

„Ano, já jsem už řekl, budou asi pode schody na půdu."

Kluk fňuká, spíná prosebně ruce, však rychtář je přísný a káže položiti na lavici. Bídné, mnohobarevné kalhoty jsou nevinny na tom, proč třeba nyní pykati, musí tedy dolů a rychtář přichází s březovkou a rychtář není líný.

Ve dveřích objeví se okradeny oráč: „Chci něco říci rychtářovi."

„Nevidíš, že je právě v práci?" praví sedlák.

Konečně je hotov, hodí klukovi jeho kalhoty a vykřikne na oráče: „Co pak chceš říci?"

„Chtěl jsem říci, že jsem už peníze našel; měl jsem je v kalhotách a zapomněl jsem se tam podívat."

V tom sedlák se vrhne na kluka, jenž tu stojí v tupé odevzdanosti osudu: „Co lžeš ještě! Já bych ti tu hned ještě jednou namlátil."

Rychtář však praví: „Drž hubu, sprosťáku! Kluk zůstane u mne!"

Cestou domů praví sedlák oráčovi: „Ba, je to ostrý chlapík ten náš rychtář, umí se domakati pravdy."

Rychtář má taky dohled na žebráky a kdo není domácí a nemá průkazy, toho dá vyvésti.

To však je těžká úloha, neboť právě ti bez průkazů nevykonávají mu svých návštěv, nýbrž vplíží se do domů, jejichž negramotní majitelé dají se lehko podvésti. Mnozí jsou dokonce při žebrácích, anebo se něco stane, co je v jejich domech zakázáno.

Tak nutno konati obchůzky, jež se dějí po obcích, a sice tak, že obec přímo bývá obchůzkou přepadena.

Tak to jde klidně dál, přihodí se něco podezřelého, žalují na krádež nebo na žebrotu, rychtář k tomu mlčí, však něco snuje v hlavě.

Nechá to ještě delší dobu, pak jedenkrát v noci náhle řekne své ženě: „Stará, dnes budeš sama doma, jdu na obchůzku." Vstane, dobře se obleče (nemůže se věděti, jakým způsobem možno přijíti se světem do styku), vezme řádnou hůl a jde k nejbližšímu domu: „He, sousede je tu policie, hned otevři!" a

mlátí silně na dvéře, takže sedlák vyskočí a myslí si: „Bože, nyní je celý dům obklopen policajty.“ Otevře a venku stojí samotný rychtář s holí. Chce mu podat ruku: „Vítám tě, Nácku!“ ten ho ale přísně odbude: „Proveď mne domem, chlívy, chci se podívat, není-li tu nějaký tulák anebo něco špatného pod střechou. Honem!“ Vyburcovaný provádí rychtáře se světlem po domě a když všecko prohlédli, řekne soudce: „Je vše v pořádku! Teď se oblec a pojď se mnou k sousedovi.“

Tak jsou dva a opět prohlédnou dům a dvůr sousedův a vezmou opět s sebou sedláka. Tak policie vzrůstá a sílí více a více; a četa táhne nocí údolím a otvírá všecky dvéře a vrata a provádí soud. Žádný zběh nemůže utéci, poněvadž přijdou do domu z nenadání a každého tuláka, jejž vyslídí, seberou a zavrou. Rychtář však má vězení pouze v létě, v zimě má tam ovoce.

A jak se stará rychtář o bezpečnost, tak se stará i o chudé.

Stařec vbelhá se do sednice: „Ba, rychtáři, jsem na tom špatně. Dva zuby sice ještě mám, ty však nemají co kousat a taky domov nemám, co si počnu? Není pro mne žádný prostředek?“

Rychtář si nacpe dýmku, zapálí jí ocilkou a pazourkem. „Chudobinec, praví, nemáme. Chceš jíti na střídu?“

Stařec jde „na střídu“. Je příslušníkem obce, ta se o něj musí postarat. Nejprve zůstane na stravu a na byt u rychtáře do konce týdna.

V sobotu sebere hůl a uzel a putuje k sousedovi. Ať ho přijmou vlídně nebo hrubě, zůstane tam týden, dělá, co může, dostane jíst a nocleh, v sobotu řekne: „Zaplať Pán Bůh!“ a táhne dále.

To je osud každého jednotlivce v údolí, kdo to nepřivedl na domácího pána anebo si nic neušetřil; na stará kolena stane se vandrákem, žebrákem — to je jeho odpočinek.

Rychtář je taky strážcem mravů; o děti se mnoho nestará za to o dospělé! Přes noční obchůzky stávají se v některých domech obludné věci, a sice od lidí, kteří k tomu nejsou pranic oprávněni. Casto to zůstane déle utajeno, avšak znalecké oko rychtářovo vypátrá to v neděli na cestě do kostela. Povolá ihned zmíněného sedláka k sobě a když je u něho, vezme rychtář opět svou dýmku do zubů, rozkřeše v ní oheň ocilkou a pazourkem a řekne: „Sedláku, co jsem ti chtěl říci, podívej se jednou na svou pasačku!“

„Na mou pasačku a proč? Rád bych věděl.“

„Jen se na ni podívej, ona je z venku, nepatří mezi nás a musí z obce. Víš, my nestrpíme žádné nemanželské dítě k vůli pozdějšímu příslušenství do obce. Jen se na ni podívej, na tvou pasačku, a pak hleď, abys ji dostal pryč, za čtyři neděle ji nesmím vidět. Tak, to jsem ti chtěl říci.“

Ten nevěřivě kroutí hlavou. „To asi nebude pravda, to bude asi pomluva.“

Pak jde domů, zavolá pasačku, prohlédne si ji: Ovšem!..

„Barboro!“ praví, „nebude to sice pravda, avšak rychtář mně dnes něco vypravoval.“

Barbora zrudne ve tváři a začne fňukat do zástěry: „Pravda to bude, sedláku, já však tě pěkně prosím, nevyháněj mne.“

„Hleď, hleď, Barboro, to jsem si o tobě nemyslil. A s kým to? Smím-li se ptáti.“

„Je to můj dobrý známý — a taky tvůj a rychtářův.“

„To je jedno, seber své hadry, sice tě vyhodím ze dveří! Takový darebný lid. Tu máš svých pár zlatých a hajdy!“

Tu vejde rychtářův syn a praví: „Ať si táta a rychtář říká, co chce, tak je to, že do toho mám také já co mluvit, a Barbora tu zůstane!“

Tak povstane rychtáři oposice a kdo je opoziční stranou v říši? Jeho vlastní syn!

Já nechci vyzradit nic bližšího, taky nechci více povídat, neboť jsem v plném létě života a žiju v obci, pod ochranou ctihodného a přísného rychtáře. Muž — třebas i republikán — musí náhodou dbáti přísné censury, a soudě dle roční doby, bude ještě obecní vězení prázdno.

Msgr. František Vaněček:

Mendel po stu letech. Stálice a komety.

Jméno Mendlovo teprve v posledních 25 letech vešlo ve známost větší, po řadu let nebyl znám ani všem v Čechách, tím méně ve světě. Náš pramen obecné znalosti naší inteligence Ottův Slovník nevěděl o něm 1900 ještě ničeho, a teprve v doplňcích našel pro něj kousek místa, ne bez jakés útrpnosti k němu. Na poli přírodních věd zář lo tolik komet, které upoutaly k sobě pozornost nejširších vrstev, a obsahem svým staly se skutečně duševním majetkem milionů, bez ohledu, zda jest poznatek jejich stálým poznatkem, či jest to výplodem časové módy. Komety přírodních věd zmizely během století, a stálice Mendlova zazářila jako hvězda prvé velikosti: Bateson prohlásil jeho pokusy s hrášky a zákony o dědictví vlastností smíšenců za hodny, aby byly postaveny po bok zákonům atomickým chemie, a Lock nazval objevy Mendelovy tak důležitými jako zákony Newtonovy a Daltonovy.

O Mendelových zákonech dědičnosti psal jsem ve „Vlasti“ a poukazuji k tomu článku, dnes chci spíše poukázati k faktu jak méně cenné věci vědecké, jsou-li po chuti mas, dovedou na čas zastíniti i prvořadá světla vědecká.

Mendel jest souvěkovec Darvinův, Vogtův, Moleschotův, Büchnerův, Häckelův a jiných. Jména těchto mužův jsou majetkem milionů a tážete-li se na Mendela, odvětí vám, že o něm neslyšeli.

Obsah spisů všech jmenovaných souvěkovců Mendelových jest ve své základní myšlence zcela jistě znám každému vzdělanému dělníku, jemuž jistě jest znám vrcholný blud Darwinův: člověk jest z opice, ale není mu známo bádání Mendelovo, kterým vědecky zvrácen blud Darwinův a jeho theorie o přírodním výběru, o níž prof. T. H. Morgan napsal, že dostala Coup de grace zákonu Mendelovými.

Jest zajisté faktem, že miliony lidí, kteří slyšeli o Darwinovi, neviděli ani jeden jeho spis, že nečetli ani jedno jeho dílo, ale že přijali závěry jeho a nohsledů za nezdolná fakta pro svůj atheismus a uzavřeli akta o této otázce. Není zajisté tak mělké základny, jakou má přítomný atheista. Tak lehkověrnými nejsou ani poslední babičky, jako jsou nejmodernější atheisté

Darwin narodil se v roce 1809 a zemřel v roce 1882 v plné slávě.

Mendel narodil se v roce 1822 v slezské vesnici Heinzerdorfu a zemřel 1884.

Rodina Mendelova byla celkem chudobná*) a proto vzdělání nadaného hocha bylo spojeno s velikými obtížemi. Krásným obrázkem vlivu rodiny jest příklad otce Mendelova, který pěstoval pilně zahradu a ovocnářství a tím vzbudil v mladém hochovi zálibu pro přírodu.

Vzdělání nabyl v Lipníku u Otců Piaristů (1838–48), pak v Opavě a Olomouci (1841—43) a Vídni (1951—53). Sestra jeho mladší obětovala se pro vzdělání svého bratra a dala částku svého věna na jeho studie. Mendel byl jí za to vděčný a vrátil jí její věno i s úroky tím, že se postaral o její tři syny, které dal vzdělati, z nichž jeden i životopis jeho napsal.

Již jako mladý klerik a kněz konal své pokusy s míšenci květin, které založily jeho slávu. Nešel za modními theoriemi, ale přesvědčoval se pokusy, zda pravdivy jsou či jen theoriemi. Hlavní doba jeho výzkumů spadá do let učitelského jeho úřadu od r. 1854 do 1868 kdy na Starém Brně vyučoval fysice a vědám přírodním. V těchto letech vykonal své světoznámé pokusy na bobech, hrášcích, levkojích, Geum, Cirsium, Aquilegia, Linaria, Mirabilis, melandrium, Zea, Verbascum Antirrhinum, Ipomoea, Tropaeolum, Calceolaria atd., které pěstoval v zahrádce klášterní, při nichž osvědčil velikou trpělivost a vytrvalost. O této práci může podati nejlepší úsudek odborník.

Mendel na 10 000 experimentů konal, jak psal Nägeli-mu do Mmichova, kteréž pokusy přes 6 let trpělivé práce vyžadovaly. Psal celkem málo, ale více zkoušel.

Vedle botaniky, na níž si získal trofeje, vědecky pěstoval včely, s nimiž také experimentoval v křížení. Bohužel záznamy

*) Poměry rodiny Mendlovy ztížily se velice, když otec při pracích s dřívím utrpěl veliký úraz, že mu kláda přejela přes prsa tak, že otec byl práce neschopen a musel jíti na výměnek, odevzdav stateček dceři starší Veronice. Mladší sestra Teresie obětovala část svého věna na vzdělání Hanse, jenž studoval na poloviční stravu.

jeho o zkušenostech nabytých se nedochovaly. Jeho úly dosud stojí v klášterní zahrádce. K vůli zápiskům o včelách vážil cestu Bateson do Brna, ale neshledal ničeho: jest domněnka, že je zničil sám Mendel, v době, když se dožil mnohých zklamání.

Jiný obor studia jeho byla astronomie a zde zejména meteorologie, o níž zaznamenával přesné dlouholeté zápisky svým kaligrafickým písmem.

Oblíbenou vůdčí jeho myšlenkou bylo nalézti vztah mezi skvrnami slunečními a povětrností. Mnoho svazků zápisku svědčí, jak sedmkrát denně měřil teplotu, vlhkost, a skvrny sluneční a věrně zapisoval své poznatky.

Podobně konal studia o spodních vodách v letech 1865 až 1880, zápisky své dal k volné disposici svému žáku, profesoru Liznarovi na vysoké škole hospodářské ve Vídni.

Bádání vědecká přerušily dvě události v životě Mendlově: jeho volba převorem, na Starém Brně, a zákony z r. 1874, které uvalily na církev nespravedlivé daně náboženské, jež stihly i klášter Augustiniánů v Brně. Převor Mendel zahájil proti zákonům těm boj, který vedl s houževnatostí a vytrvalostí jemu vlastní, bez ohledu na nepřízeň doby. Zajímavo jest znáti podklad jeho odporu proti liberálním zákonům, ač sám byl politicky ústavověrný, a hlasoval ve velkostatku se stranou ústavověrnou, přece se ocitl v zápase, jemuž věnoval i zdraví své. Základní myšlénka jeho odporu byla: všichni občani jsou sobě před státem rovni, a nesmí proto jedna třída býti více zatěžována než druhá, poněvadž se ocitá pod výminečnými zákony. Z počátku byl Mendel od mnohých v odporu podporován, ale na konci vytrval on sám, přes všechny domluvy, sliby a hrozby. Majetek byl zabaven, Mendel stával se mrzutým a ubližoval si na zdraví. Pozoruhodno jest, že zákon sice trval dále, ale odpor, který vedl Mendel, nezůstal bez výsledku, aspoň v tom směru, že se prováděl tak, že vlastně přestal existovati. Ovšem stál tento odpor vzácný čas vědce, a klid pokoj, zdraví šlechetného charakterního člověka.

Tento odpor Mendlův proti nespravedlivému zákonu vykládá se od mnohých jako tvrdohlavost, kdežto by měl sloužiti za důkaz spravedlivého smýšlení a samostatnosti, jakou i v bádání vědeckém osvědčil, že neběžel za frázemi dne, ale zkoumal.

Vše běželo za frází nekonečného vývoje a dědění vlastností, kdežto Mendel učil: že dědičnost při spojení různých květinových ras není bez pravidel, nýbrž že se děje dle pravidel, která jsou theoreticky velice interesantní a prakticky důležita. Jiní badatelé křižili různé rasy a pozorovali vlastnosti zděděné, Mendel pozoroval jen omezený počet kříženců, za to však až do prapravnuka, a přišel na částku zákonů o dědičnosti mišenců, které hlavnímu spisu o theorii Darwinově o přirozeném výběru vzali vědecký základ. Tím není v jiných věcech Darwin bez vědecké zásluhy, ale hlavní jeho stožár, kterým byla loď vědeckých bádání známa, ten přirozený výběr vědecky padl. Bateson, jenž

vydal veliký spis o Mendlových zákonech, praví v II. díle, že by postup ve filosofii evoluční se bral jinou cestou, kdyby dílo Mendlovo přišlo Darwinovi do ruky.

Bohužel evoluční filosofie materialismu dělala okružní cestu po světě vědeckém, kdež nyní se následkem bádání Mendlových opouští a opravuje, ale za to v plné síle bludu a fanatismu zahnízdila se v nejširších masách, které bez kritiky přijímají s radostí vše, co jen poněkud zbavuje zodpovědnosti.

Při veškeré neuznalosti Mendlově za živa, vždy v plném přesvědčení pravdy, říkával: „má doba přijde." Přišla, byť to trvalo 33 let. Nežil marně, jeho zákony jako stálice září, a budou požehnáním lidstva. Nám jest zvlášť milo, že kněz jest nálezcem zákonů o dědičnosti míšenců.

O povaze Mendelově zajímavé svědectví dal sbor profesorský ve Znojmě, kde krátkou dobu působil, skvělé vysvědčení o jeho pili, o působení mravním a náboženském, a kněžském životě vůbec.*)

Mendel zemřel 6. ledna 1884 na nemoc Brighotovu a byl dle svého přání pytván, aby se nemoc zjistila a aby nebyl zdánlivě mrtev pochován,**) ale jméno Mendelovo žije i v Anglii, kde jest v Cambridgi od r. 1908 stolice pro Mendelismus. Doba jeho přišla, kéž by přešla doba hrubého nemyslícího materialismu, jenž pokálil tolik mysli XIX. věku a jehož apoštolé učinili tolik, aby otrávili mysle nesoudných.

Veliký spis Darwinův vyšel v roce 1859: „O vzniku druhů přirozeným výběrem." Mendel počal zkoumati, zda jest theorie

*) Seit dem 7. Oktober 1849, dem Antrittstage seines ihm zugewiesenen Lehramtes, hatte derselbe die vorteilhaftesten Eigenschaften eines beispielvollen und gründlichen Jugendlehrers mit jedem Tage besser und besser entwickelt, indem derselbe bei einem lichtvollen und anschaulichen Lehrvortrage, einer rastlosen Verwendung und dieser auch ganz entsprechenden Resultaten mit jedem Tage nachgewiesen, dass er mit seinem Lehrfache nicht nur gut vertraut, sondern auch durch einen stets gleich glühenden Eifer und Ausdauer im Vortrage und Einübung des Lehrobjektes, wie nicht minder im tätigsten Einwirken auf reine Moralität und Religiosität seiner Schüler sich besonders auszuzeichnen mit aller Kraft anstrebe.

In Bezug seines moralisch-röligiesen Verhaltens, diesfälliger Grundsätze und patriotischer Gesinnungen müssen die Gefertigten an Eides Statt beteuern: dass derselbe in allem seinen Tun und Lassen nur einen reinen, tadellos echten Priesterwandel mit dem einem Religiösen nötigen Anstande allemal bekunde, in der Konversation sich nie eines Wortes bedient habe, was in Hinsicht des moralisch-religiösen Kirchenprinzips oder politischer Satzungen in irgend einer Art im Hinblick auf einen Geistlichen unangemessen oder anstössig wäre, ja im Gegenteile sich eines ganz stillen Wandels und bescheidener Zurückgezogenheit befleisse, indem er keinen anderen Umgang als den mit seinen Kollegen pflege, alle seine Ausgänge nur auf den Besuch des hierortigen Lesevereines in Gemeinschaft der übrigen Stadthonoratioren ganz allein beschränke, mit Ausnahme eines sechsmaligen Theaterbesuches, doch jedesmal in Gesellschaft seiner Kollegen, welche Angaben die hierortigen weltlichen und geistlichen Behörden aufgefordert gleichfalls gewissenhaft bekräftigen werden."

**) Od jednoho ze svých bratří vyžádal si pod přísahou, že obstará vše dle přání Mendlova.

Darwinova podepřena fakty, a shledal, že zkouškami dospívá se k pravému opaku.

Své pokusy, nyní již světoznámé a světem uznané, a do řady exaktních věd zařazené, uveřejnil za válečného roku 1866 v Brně ve Společnosti přírodovědecké, která také jeho dílko zcela maličké u porovnání se svazky Darwinovými, uveřejnila. Báchorky Darwinovy dělaly cestu kolem světa a dobývaly jednu universitu za druhou, a vycházely ve všech řečech aspoň u výtahu. Když ne v úplném překladu, aspoň výběrem mělo býti osvíceno čtenářstvo, když nemohlo dostati celé dílo Darwinovo. Mendlovo dílo zůstalo nepovšímnuto celých plných 33 let, až v r. 1899 toto zdánlivě mrtvě rozené dítko oživlo po smrti autorově. Zásluhu o to má Vries v Holandsku, Correns v Německu a Tschermak v Rakousku, kteří dílko znovu uvedli do vědeckého světa a zjednali mu plné uznání: že druhy nevznikají nekonečnými řadami změn, nýbrž dle určitých vymezených zákonů, čili, že v tomto směru theorie Darwinova padla, dostavši z milosti ránu od Mendela.

Blud Darwinův ve všech důsledcích jest duševním majetkem millionů, pravda Mendelových zákonů jen několika odborných znalců. Čím si to lze vysvětliti? Jest to psychologická záhada, že člověk všeho se lehkomyslně chápe, co z něho béře povinnost a zodpovědnost, a brání se proti všemu, co mu zodpovědnost ukládá.

Lehké theorie dostávají světová křídla, vědecká pravda jde hlemýždím krokem. Spisů Darwinových jest celá řada a objem jejich jest značný. Nejhlavnější spis Mendelův jest malého formátu as 60 stránek, a z těch povstala celá literatura světová.

Život Mendelův byl klidný. V roce 1846 byl vysvěcen na kněze na Starém Brně a ustanoven za učitele na reálce. Jeho schopnosti upoutaly pozornost představených, kteří ho poslali na další studia do Vídně.

Po dvouletém studiu vrátil se do Brna, kdež zůstal*) do své smrti 1884.

Práce jeho vědecké většinou dály se v době, kdy nebyl převorem, kterýžto úřad mu vzal mnoho času, avšak není daleko od pravdy, že také zneuznání vědecké, které plulo za Darwinem, vzalo mu chuť.

Oč pohyblivější a pestřejší jest život Darwinův, jak jej líčí jeho syn v životopise otcově. Některá data zasluhují vzpomínky.

Darwin jako syn lékařův, jevil v prvních třídách škol velice malý úspěch: byl velice prostřední student. Darwin studoval medicinu, ale ta se mu nezamlouvala, neboť, dle slov vlastního syna životopisce, holdoval více zábavám a radostem studentského života, jichž plným douškem užíval. —

Poněvadž to se studiem medicíny nešlo pravým chodem, chtěl otec, aby se věnoval bohosloví a stal se anglikánským duchovním, což při jeho způsobu života se tím méně mohlo

*) Krátkou dobu působil též ve Znojmě.

zdariti. Otec užil za výchovný prostředek cestování světem. Po návratu vydal spis o „vzniku druhů přirozeným výběrem". Tento spis v prvém vydání mluví ještě o praformě, jíž vdechl Bůh život. V druhém vydání škrtl Darwin Boha a Stvořitele, za to připojuje závěr: „Zásadní závěr, k němuž jsem dospěl v této knize, jest, že člověk pochází z formy méně vysoko organisované." Pak líčí pračlověka tím fantastickým způsobem, že se musíme diviti, kde nabral pro své bajky vědce a věrce. Na jakých základech staví svou theorii, může sloužit za důkaz odvahy, ale nikdy vědy.

Ukázka jediná stačí: „praroditelé člověka byli beze vší pochyby jednou vlasy porostlí, obojí pohlaví mělo vousy, uši jejich byly špičaté, mohly se pohybovati, těla byla opatřena ohonem, jenž měl zvláštní svaly. Těla a údy měly tehdy mnohé svaly, které v přítomnosti se jen příležitostně vyskytají, které však u čtyřrukých ještě jsou. —

Naši předkové žili na stromech a zdržovali se v teplých lesnatých krajinách. Muži měli veliké psí zuby a užívali jich jako strašlivé zbraně . . ." Ta tvrzení všecka se činí bez dokladu vědeckého a nalezají své věrce. Celá paměť lidská a všecky nálezy mluví proti tomu, ale theorie šla až do poslední vesničky, kde z celého spisu zůstalo majetkem: člověk jest z opice.

Kometa upoutala na se veškeru pozornost a zastínila každou stálici.

Darwin jest jedna z největších komet na obzoru vědeckém.

Jména skutečných vědců nejsou známa mezi lidem, k tomu musí býti něco tak fantastického a tak málo pravděpodobného jako jest materialismus.

S Mendlem jiný souvěkovec byl Karel Vogt, proslulý svým spisem: „Köhlerglaube und Wissenschaft". Zajímavo jest znáti povahu tohoto vědce. Na sněmu frankfurtském byl členem shromáždění, kdež patřil k nejradikálnějším členům, a pro jisté události dostal prazvláštní přívlastek. Tento muž působil ve Švýcarsku a pak v Italii. Znám jest pod jménem „opičácký profesor", ježto nalezl, že šimpanz má 13 žeber a proto jest praděd«m naším. Vogt degradoval člověka na zvíře a za to u zvířat sledal, že lze u nich nalézti zárodek víry v mysteriosní bytosti vyššího řádu. Vogtova kometa panovala celá leta nad úsudkem lidským. On byl apoštol Darwinův, jenž pomocí Neue Fr. Pr. získával intelligenci. Co byl Mendel proti Vogtovi?

Podívejme se na jinou kometu vědy: Moleschota, jenž týž rok s Mendelem se narodil v Hollandsku v Herzogenbuschu, a konal svou vědeckou pout jako Vogt: přes Švýcarské university do liberální Italie se svým „Kreislauf des Lebens", který byl evangeliem liberálního světa a katechismem nevěry. Málo znám jest koloběh jeho rodiny, ježto přátelé jeho jej snažili se co možno utajiti. Jeho 17letá dcera 5. července 1879 skončila sebevraždou, a jeho paní 21. října 1891 rovněž sebevraždou skončila. Molleschott si sám v testamentu poručil, aby byl spálen a popel jeho do větru hozen.

Moleschott a Mendel putovali spolu životní drahou věd přírodních.

Jeden jako kometa, o niž každý mluví, druhý jako slunce, o němž se mlčí.

Ještě na jednu kometu přírodovědeckou třeba ukázati, která řadu let osvěcovala intelligenci XIX. věku: Ludvík Büchner, aneb jak on se sám rád psával Louis Büchner, jehož spis „Kraft und Stoff" tak se líbil nemyslícímu obecenstvu, že během 21 let dočkal se 14 vydání. To jest výsledek a spolu svědectví pro veškero čtenářstvo. Všechny jeho spisy popularisovaly hmotařství: „Natur und Geist", „Die Darwinische Theorie", „Darwinismus und Socialismus", „Am Sterbelager des Jahres", to vše fascinovalo čtenářstvo: dnes leží také Louis Büchner na smrtelném loži století mezi kometami věd přírodních. Ovšem duševním majetkem zůstalo mnohým, co Büchner psával: Jest tvořivá síla v přírodě, ale ne Bůh, není nesmrtelné duše, a také není svobodné vůle: „člověk jest sice svoboden, ale má svázané ruce," psal Büchner, apoštol svobody, ovoce jeho spisů byl známý anarchista Vaillant v Paříži, jenž proslul svým bombovým atentátem a před soudem vyznal, že své názory čerpal ze spisu Büchnerova: „Kraft und Stoff". Druhým plodem byl anarchista vídeňský, který se měl zodpovídati ze svého revolucionářství a atheismu. Přiznal se k svému evangeliu: „Kraft und Stoff". Státní nádvladní pravil, že sice Büchnera četl, ale jemu nerozuměl, načež se ozval dr. Wiesinger a dokazoval, že anarchista nejen četl, nýbrž i velmi dobře rozuměl.

O Häcklovi, známém šarlatánu přírodovědeckém, pomlčím, ježto jej vědecky odpravili nejlepší vědcové; ovšem dělnictvo si vydalo jeho spis v millionech a stal se jejich katechismem životním. O Häcklovi napsal Wasmann, že jest nebezpečím kultury.

Sto let minulo: zapadly komety, ale dosud se o nich mluví, a mnozí se dle nich i orientují, jak se nyní obecně mluví. Bohužel poznatky exaktní vědy jsou neznámy. Škvár materialistický dostal se i do obecné školy. —

Fráze ovládá milliony, věda jen sta. Naše universita*) chystá se oslaviti Mendela po 33 let umlčovaného kněze a vědce přírodních věd prvotřídního. Hluboce věřící přírodozpytci jsou po stránce náboženské neznámi. Užijme příležitosti výročí narození velikého vědce Mendela, že věda a víra jsou sestry.

Nejsme bez viny, že málo jsou věřící koryfeové věd známi. Odčiňme svůj dluh.

*) O známost Mendelismu u nás má zásluhu velikou prof. dr. Brožek, který vynika pílí nemalou a pokračuje ve studiích Mendelových zákonů, a v pokusech. P. dr. Brožkovi děkuji za některé prameny, a za jeho přednášky, jichž jsem použil.

Literatura.

ČESKÁ.

Kam život cílí. (Č. p.) Nejzajímavější však kapitolu díla Jeništova jsou nesporně články o smrti, ač v nich právě vidíme rozpor tohoto filosofa, básníka a lékaře s nadpřirozeným zjevením či, abych to řekl jasně, s učením katolické církve. Tak píše: „Křesťanství snažilo se zlomiti osten smrti mysteriem, filosofie novověká přijala z veliké části učení Budhovo a bázeň ze smrti změnila v pessimismus života . . . Moderní člověk, zaměstnán až do úpadu, nemůže si (dle Angličana Josefa Jacobyho) dovoliti velikých rozjímání o smrti a pomíjení cnosti života. V porovnání se středověkem se průměrný lidský věk prodloužil a smrt ve stáří je nezřídka vítanou a milou. Illuse jsou překonány, tělo sesláblo a přechod k smrti je nenáhlý, příjemný . . . Tam, kde sevšedněla smrt, zneuctěn i život a tato porucha životní rovnováhy a způsobu jeho zániku jako nejvyšší mravní úpadek osobnosti vyvrcholila v stále rostoucím počtu sebevražd. Ač sebevražda nese z veliké části ráz duševní choroby, nebo aspoň duševní méněcennosti (Koch) a vrozené degenerace (Strümpel) jest přece jako společenský hromadný zjev ovocem kultury a civilisace (Masaryk) . . . "

Ve článku: „Ethika smrti" čteme: „Dvě otázky vystupují do popředí při posuzování vlivu náboženství na duši umírajících: Jaká jest smrt věřících? Jest náboženství schopno dáti lidstvu v okamžicích jeho zániku onu mravní sílu a sladké uklidnění, jež dovede srovnati hory utrpení v mystickou rovinu naděje a očekávání? Jaká jest smrt nevěřícího? Může i on nezmaten projíti bludným kruhem nejistoty silen velebným klidem, či bez ozvěny zanika němý výkřik jeho utrpení? . . . Již rozlišování na věřící a nevěřící není správno a vhodně řekl filosof Grillparzer, že ti, kteří nemají náboženství, jsou nábožnější než sami vědí a ti, kteří je mají, jsou jimi méně, nežli se domnívají. Zásadně jest nesporno, že u člověka rozhoduje mravní síla života . . . Člověk náboženský opravdově cítící nalezne úlevy v tom, co podává mu při smrti jeho víra, umírající, který přemýšlením dospěl k jiným názorům, dovede si i v posledních okamžicích života zachovati rovnováhu a klid . . . „Náboženské projevy umírajících nemají mravní ceny, nevyplývají-li z pravdy, které posvěcen byl celý život, nemají-li naprosté individuelní svobody a postrádají-li plné síly vědomí . . "

Jak naproti těmto a podobným důsledkům o smrti, jež vlastně duši a celého člověka hrozivě drtí, krásnou, velebnou i nebeskou je nauka katolické církve, dle níž život je přípravou pro věčnost, utrpení výrazem lásky Boží k nám a smrt sama přechodem do života věčného, tím blaženějšího, čím která duše více trpěla, si zasloužila a o svou spásu dbala. Tu jisto, že moderní filosofie musí stroskotati, jakmile lidstvo povznese se nad tělo, hmotu a upře toužebněji zraky k výšinám nebeským, a pak podobné knihy jako je „Kam život cílí" budou historickým dokumentem, nad nímž budoucí věk se sice zamyslí, ale posléze vyzná: Škoda tak krásných slov, lepé slohové formy, hledanosti obrazů a dlouhého přemýšlení o věcech, jež dávno mnohem případněji, vhodněji a což hlavní jest, naprosto pravdivě pod zorem věčnosti lidstvu sdělila sama Věčná Pravda. Proto nadpis knihy neměl by zníti: „Kam život cílí," ale „Kam život cílí?" t. j. nemělo by se jím již s apodiktickou jistotou tvrditi, že vše, ve spise uvedené, je pravdou, ale že je pouze problémem, jejž spisovatel luštiti míní.

Na konci podotýkám ještě, že spracování podobné či téže látky, ale se stanoviska katolického, bylo by vítanou pomůckou apologetickou a že spis Jeništův skýtá pro katolického apologetu a kazatele vhodné pole ke konferenčním řečím, jimž by intelligence byla velmi vděčnou. Rozhodně četba jeho pro kněze a uvědomělého katolíka je duševním obohacením, ale jinak, a zejména studující mládeži, nevhodnou. Mimo to je také těžkou, tak že těkavý duch při ní dlouho nesetrvá. Antonín Votka.

Alois Hlavinka: **Moderní kultura jazyka českého.** (Knihovna Paedagogické Akademie. Svazek 12.) Nákladem Matice cyrillometh. v Olomouci. 1921. Stran 96. — Téměř 40letá literární činnost Hlavinkova je tak význačná, tak osobitá, že jen trochu spravedlivý a nestranný literární historik bude nucen se jí obírati a ji oceňovati. Knížka, kterou nám pod názvem svrchu uvedeným podal, jest jaksi jeho zpovědí a klíčem k jeho duševní dílně; mohl práci svoji právem nazvati: „Moje životní dílo". Bůh svěřil mu zvláštní dar — dar: rozuměti řeči (mateřské). Právem bylo o něm napsáno: „vniká do ducha českého jazyka" a „milovník českého jazyka načerpá z jeho spisů mnoho pravého porozumění pro krásu rodné řeči a potěší se jejím bohatstvím". Oficielní věda (Gebauer, Zubatý, Ertl a j.) ovšem ideálů Hlavinkových dosud chápati nechce, neboť její názor na jazyk (živou řeč) je příliš chladný „vědecký" — dívá se na jazyk jako na cosi mrtvého, zkostnatělého, kdežto Hlavinka chce, aby strážcové jazyka cítili „plnou původní sílu slova i řeči", aby ze zvuku a slova ucítili lidovou duši. Až dosud bylo volání Hlavinkovo hlasem volajícího na poušti, ale jeho požadavek je tak správný, že dříve nebo později vítěziti musí. Mluví-li se dnes veřejně o nevážnosti a lhostejnosti k jazyku, je to zaviněno právě češtináři, školskými pedanty, kteří nedovedou vyvolati a oživiti zájem o správnou řeč, nedovedou pěstovati c i t j a z y k o v ý. — Zdá se, že je tím spisovatel až příliš rozmrzen a roztrpčen, ale jsou-li překážky, na něž narazil, tak tvrdé, bude vítězství jeho snah tím skvělejší. O tom jsme přesvědčeni. Přejeme toho zasloužilému pracovníku tím spíše, neboť i ve „Vlasti" uložil řadu prací, jež časopisu byly opravdu ke cti a dodávaly mu ceny, jak zesnulý red. T. Škrdle uznal a vyznal. Pan spisovatel se ovšem domnívá, že mohl vykonati více, než za nepříznivých poměrů vykonal, ale po našem soudu vykonal dost, vykonal mnoho — ba pravíme, že bychom si ani nepřáli, aby se jeho činnost byla ubírala jiným směrem; právě poměry, ve kterých žil, donutily ho, aby nám dal sebe, své dary, které mu Bůh svěřil, kdežto za jiných poměrů byl by třeba utonul v cizím doktrinářství, všedním a jednotvárném, byl by v sobě otupil právě to, co jej činí osobitým. Katolická literatura česká bude mu pak zvlášť vždy vděčna za jeho práce apologetické, které by někdo jiný sotva byl mohl vykonati. I v této knížce nalezáme myšlenky, jež dobře se hodí na obhájení katol. víry a církve (na př. na str. 37, 85—86 a j.) Pan spisovatel je dnes ovšem už sedmdesátník, ale doufáme, že své šťastné péro neodloží na dobro, že v jeho duši a v jeho paměti ještě mnohý poklad se skrývá, který by měl býti k naší útěše vynesen. I „Vlast" by jistě s radostí leckterou jeho myšlenku a vzpomínku svým čtenářům ráda sdělila. Dopřej mu dobrý Pán Bůh k tomu ještě kodně života a zdraví. L. † a.

Čechové a Slováci samostatní na 25. světovém sjezdě eucharistickém roku 1914 v Lurdech. Sestavil Dr. Alois Kolísek. V Bratislavě 1922. Nákladem vlastním. Tiskl „Typos" v Brně. Stran 290, cena 25 Kč. — Čísti a celou silou ducha prožívali tuto krásnou knihu, které spisovatel, profesor university bratislavské, Dr. Alois Kolísek pro cennou ozdobu přičinil 8 obrázků dle fotografických snímků, čísti ji a zamysleti se nad bohatým obsahem jejím pod mocným dojmem všesvětového kongressu eucharistického v Římě 1912, jest opravdovou rozkoší pro každé srdce planoucí živým ohněm pro rozkvět a vzestup kultu láskyplné Immaculaty Lurdské, na jejíž všemohoucí přímluvu dějí se tak četné eucharistické zázraky tělesného i duševního uzdravení na místech velepamátných Lurdech. — Na podkladě vlastních osobních poznatků a nejpřímějších styků jako sekretář samostatné sekce Čechů a Slováků, vedené † biskupem Josefem Doubravou, líčí prof. Dr. Kolísek pérem krajně svědomitého historiografa z oboru kultu Marianského a eucharistického genesi našich poutí do Lurd, nábožensko-vlastenecký vznik samostatné české sekce a veškeru její intensivní a plným zdarem provázenou činnost, která celým svým duchem a rázem dovedla k velké cti Čechů a Slováků imponovati před všesvětovým fórem jubilejního sjezdu v Lurdech, vzbudivší zaslouženou pozornost v katolických kruzích ve Francii, se kterouž nyní prostřednictvím národního poutního výboru pařížského (Comité national des Pélerinages Paris) za čestného předsed-

nictví kardinála arcibiskupa Dubois navázány byly blízké a věrně přátelské styky Lurdského spolku v Praze. V r. 1914, takřka v předvečer světové války položen byl první do budoucna pevný základ těchto styků v duchu ryze náboženském a patriotickém v Lurdech a základu tomu dostalo se vzácného posvěcení touhou, aby národ náš i s bratrskými katolickými Slováky došel i v tomto duchu svého osamostatnění. Možno upřímně říci, že bohuvěrná a lid svůj tak silně milující duše Kolískova přímo se převtělila do vysoce záslužné samostatné české sekce lurdského sjezdu eucharistického v r. 1914 a že toto duchové převtělení mluví k nám tak přítulně jako jemná vůně bílých růží kultu Marianského také z nové kniby Kolískovy, pro jejíž myšlenky a nábožensko-politický význam nelitoval spisovatel ani velkého peněžního nákladu, když pro finanční obtíže ztroskotal prvotní úmysl, aby kniha tak hodnotná a pro naše dějiny náboženské a kulturní významná vydána byla péči Lurdského spolku sama. Svou skvěle založenou sjezdovou řeč vydal spisovatel letošního roku též samostatně jako úhlednou brožuru pod názvem „Per Immaculatam ad Adoratam", naznačuje tak všem zbožným duším v Čechách a na Slovensku, kterak jíti nadšeně a cílevědomě od Marie milostiplné ke Kristu svátostnému. — Nebudiž družiny, organisace neb korporace naší, nebudiž upřímně a věrně katolické rodiny naší, která by nehostila jako dobrého přítele obsahově krásnou a myšlenkově tak svérázně něžnou knihu Kolískovu, kteréž mohu dáti pouze jedno netajené, ale perem poctivé a nebojácné pravdy psané vysvědčení, že jest bílým uhlazeným mramorem pro stavbu kultu Marianského a eucharistického ve vlastech našich. Vezměte a čtěte! —

Jan Voborský.

Karel Klostermann: **Dokonalý kavalír.** Nakladatel Jos. R. Vilímek v Praze. Cena K 24.

Jakmile se dáme do čtení knihy od Klostermanna, hned se nám vynoří před oči velebná Šumava, odkud autor svá líčení osob i přírody béře. Klostermann podává všechno dle skutečnosti a schválně jenom zamění jména osob a míst. Nelichotí, ale prostředí bývá časem dosti drsné. Novely jsou obsahu veselého (Nerozuměli si), pochmurného (Děti vystěhovalých, Korálky) i zcela prosté (Sláviččiny jesličky). Co dodává všem ceny, jest krajinná nálada, Šumava, kterou autor velmi dobře zná a popisuje i s příšernostmi, jež se tu vyskytují, s divokostí přírody i obyvatelstva. Děj se většinou odehrává mezi Němci, ale není tu národnostní nesnášelivosti. Tyto novely jsou 21tým dílem Spisů Karla Klostermanna.

„Pod českým nebem". Politicko-socialně historický román. Napsal Tomáš Jos. Jiroušek. Právě vyšel. Nákladem družstva Vlast v Praze díl II. (Děje z let 1876—1881.) Má jedenatřicet kapitol na 232 stranách obyčejného osmerkového formátu. Cena 24 Kč. — Román přikládán byl jako díl I. k „Našim Listům" a pořízeno pak zvláštní samostatné vydání. Díl II., v němž ideální osoby Jindra Sámova a Josef Břetislav Tůma mají úlohy romantické, jest kromě toho bohat na politické a historické děje z hnutí dělnictva českého, kteréžto děje dokládány jsou informačními poznámkami z míst, domů, chrámů a ulic ze Staré Prahy jako dosud žádný český historický román proto, poněvadž zakládá se tento román na skutečnosti, pokud se týče historických dějů, socialních zjevů a osob, které zjištěny jsou poznámkami od kdy do kdy žili, jak smýšleli a jak politicky působili. Zvláště socialně historické události z prvních dob hnutí dělnického v hostincích „u Zlatého zajíce", „u Oštěpů", „u Černého Orla", ve „Žlutém domku", „u Kaštanu" v Břevnově, „na Zednické hospodě", „u tří Kaprů", „v Konviktě", „u Zeleného stromu", „pod Novoměstskou věží" a jinde jsou historicky podány. V tomto II. dílu počíná již era socialně politická, z níž ještě někteří naši pamětníci žijí a proto stává se četba tohoto historického románu nám bližší než četba v dílu I., z kteréž doby není již pamětníků ani míst, kde se události sběhly, neboť novostavbami jsou nahraženy. V dílu II. počínají se nám již objevovati první červánky z prvního hnutí křesťansko-socialního, jehož děj se v III. díle rozvine a ve IV. díle socialně historicky zakončí — v prvních dnech republiky. V románu neschází ani jeden z význačných vůdců dělnických stran bez rozdílu — a věrně, jak pracoval a

jak žil. Dnes nelze si učiniti jasný názor o tom, jaké důležitosti toto dílo bude míti v české literatuře význam a cenu. Teprve, až všecky čtyři díly octnou se v rukou čtenářstva bude se vědět, čím tento politicko-socialní román jest. A čím bude starší, tím hledanější pro politiky, socialní spisovatele a účastníky nynějšího hnutí všech politických stran českých. L. †5.

Popelka Biliánová: **Mánina s Bábinou.** Obrázek z minulého století. Illustroval Karel Rélink. Vydalo Zemědělské knihkupectví A. Neubert v Praze. 1922. Cena K 14.

Rozmarným lehkým způsobem a průhledným slohem, bez velkých zápletek spisovatelka líčí dvě kamarádky a snoubenky doktorů, více Máninu, která ještě jako nevěsta si hraje s panenkami. Je tak vychována i taneční hodiny má v domě, při nichž babička si zatančila menuet. Po prvním plese následuje doktorova promoce a sňatek. Bábina musí čekati, až její pan doktor bude doktorem. Novelku doplňují hodné dvě tetičky a rázovitá služka Náňa. Obrázek dobře pobaví a nikoho nerozčílí.

Jiří Karásek ze Lvovic: **Legenda o ctih. Marii Elektě z Ježíše.** Vydal Lad. Kuncíř v Praze.

Před lety byla to tuším Horkého čítánka, která se nepěkně otřela o klášter Karmelitek a jeho převorku († 1663) Marii Elektu. Kdo chce její tělesnou schránku viděti, zazvoní v kostele a neviditelná Karmelitka odhrne záclonu s mříží, osvětlí komnatu a tu se zjeví Elekta, v ruce držíc kříž a lilii. Po smrti byla pochována, ale po letech z hrobky jeptiškami vyzvednuta, prý jako ožila, mluvila zvláště se sestrou Angelou. Od té doby sedí ve své stolici a jeptišky ve společnosti její konají své obvyklé modlitby. Karmelitek (barnabitek) jest v klášteře dvacet a zachovávají přísnou reguli. Legenda jest psána vzletně, básnicky a vydána velmi vkusně.

Jan Osten: **Pozdě, ale přece.** Román o 2 dílech. Illustroval K. Rélink. 1921. Vydalo Zemědělské knihkupectví A. Neubert. Cena K 48.

Děj románu ve stručnosti jest tento: Václav Řehák byl synem nemajetného chalupníka, vychodil jenom dvoutřídní školu a vyučil se truhlářství. Jako dělník pustil se do světa, pobyl ve Vídni, v Paříži, Londýně, naučil se světovým řečím i zdokonalil se v řemesle. Vrátiv se do Prahy, vstoupil k továrníkovi, jenž mu dal jedinou dceru za ženu. Žili šťastně, měli syna Jarku, ale po čase choť zemřela. Továrník zůstal vdovcem, syn vyrostl a tu do domu přišla koketa Lily. žena pestré minulosti, která na sebe upoutala otce i syna. Starý továrník pojal ji za manželku, ale byla by ho přivedla na mizinu, kdyby se s ní nedal rozvésti. Zatím syn prodělav pohnutlivý život, oženil se, měl dítky a v této klidné domácnosti Řehák tráví se stáří. Pestrý děj rozvinut na 600 stranách a dobře pobaví. Prvá část je poučnější. Jednotlivé výjevy jsou dobře vystiženy illustracemi.

Světem humoru. Anthologie z humoru cizího i domácího. Sestavil Gustav Pallas. Díl IV. Nakladatel B. Stýblo. Cena K 20.

Máme několik listů humoristických, co rok vyjdou sbírky humoresek, touha po humoru jest značná. V této knize zastoupeno pět spisovatelů cizích a šest domácích vedle ukázek z lidové tradice humorné. Ku konci přidáno z dějin humoristiky světové, krátké životopisy uvedených cizích humoristů. Uveden Mark Twain, Rudyard Kipling, M. Thackeray, Gustav Wied, Bratři Grimmové. Nejlepší a nejvtipnější jest Wiedův Anděl strážný, jak žena může býti strážcem manželů rozličného zaměstnání. Domácí uvedeni Svatopluk Čech, Prokop Chocholoušek, Jaromír John, Šimon Lomnický, Mikuláš Dačický, J. V. Sládek. („Když byl Honza král"). O Kocourkově, baronu Prášilovi dáno asi jenom k doplnění sešitu, aby se rovnal obsahem i cenou předcházejícím. Některé práce mají pouze cenu historickou. Účelem knihy jest pobaviti, dostojí úkolu tomu. Liga † 12.

Pravda a klam. Román. Napsal Roman Antes. Cyrillo-Methodějská knihtiskárna a nakladatelství V. Kotrba. Cena 2 K.

Poutavý román tento vyšel jakožto dílo II. v „Rodinné knihovně českého lidu" a líčí velice zajímavě, jak komtesa Adléta, dcera hraběte Hronovského, učinila si známost s přítelem svého bratra setníkem Dobmou, jehož hrabě Hronovský, když známost nezůstala bez následků, hrozně po-

tupil a způsobil, že přeložen byl do Polska; dcera pak přinucena vzíti si zhýralého a zadluženého hraběte Helmína. Dítě její, synáček Vilém, dán na vychování hodným manželům, kteří ho přijali za svého; ale měli s tím veliké nepříjemnosti, neboť dítě mělo jméno komorné hraběnčiny Roudné. Také hrabě Helmín měl nemanželského synka, jehož se však Adléta ujala jako vlastního. Po bídné smrti Helmínově shledá se Adléta i s Dobmem i se svým synem a žijí pak společně šťastně. Napínavý román tento (304 str.) zaujme jistě čtenáře úplně. J. F. Křtěnovský.

O cizí čest. Román. Napsal Václav Šlosar-Doubravský. V Praze. Cyrillo-Methodějská knihtiskárna a nakladatelství V. Kotrba.

Ludmila, sbírka zábavné četby pro český lid, jižto před lety založil a posud řídí red. Jan Pauly, slibuje rozmnožiti zase počet svazků, jak bývalo před válkou, kdy vycházelo 6 svazků ročně; i přinesla v roč. XXIII. již 3 svazky, jež obsahují svrchu jmenovaný román (384 str.) Václava Šlosara-Doubravského, který vydal v „Ludmile" již několik pěkných prací. V románu tomto líčí velice poutavě, jak Čech Vojtěch Rozhoda, jenž zaměstnán byl v továrně Hollingerově ve Vídni, zamiloval se do dcery svého pána Alice, kterou učil češtině; když pak musil továrnu opustiti, vyhledala mu Alice místo u továrníka Sálavce v Dubči, za něhož měla se — provdati! Rozhoda prodělává zde mnoho útrap, ač jest ve vlasti a blízko rodičů . . . Než více než o sebe stará se o čest Alicinu. By se s ní nesetkal, až přijede do Dubče, chce odjeti do Bulharska, ale přičiněním dobrého přítele inženýra Prokopce sejde ze všeho — ano Sálavec docela, jsa již starším, upustí od úmyslu oženiti se a Vojtěch stane se spolumajitelem továrny jeho a chotěm Aliciným . . což jest ovšem hodně pravdě — nepodobné! Kromě četných chybiček tiskových pozoroval jsem, že sloveso „hledati" pojí se tu s 2. místo se 4. pádem! Š. Rada.

Z Dědictví Svatojanského. Podíl na rok 1922 právě vyšel. Jest to druhý díl a zároveň dokončení důležitého díla „Svatý Jan Nepomucký" od univ. profesora Dra. Frant. Stejskala. V době, kdy na sv. Jana Nepom. tolik se útočí, přichází tento spis velice vhod, podávaje na podkladě vědeckém jeho obranu a vyvrácení běžných námitek. Cena této knihy jest 14 K; členové obdrží ji zdarma v příslušném knihkupectví na odběrním lístku vyznačeném, zaplatí-li 2 K ve prospěch „Dědictví" a knihkupci za vydání podílu 50 h, celkem tedy 2 K 50 h. Mimo podíl vyšel nákladem „Dědictví" první díl čítanky pro školy obecné pod názvem „Prvosenky". Vkusně vypravená a pěkně illustrovaná tato knížka ve vkusné vazbě má býti katolickým dětem náhradou za čítanky sestavené v duchu beznáboženském. Jest to první významný krok ke svépomoci na poli literatury školské, i jest nanejvýš žádoucno, aby krásná tato knížka horlivě byla šířena. Cena knížky jest 10 K. — „Dědictví" vydalo také první sešit spisu zvěčnělého P. Jos. Jaroše T. J. „Život podle Božského Srdce Páně", v němž záhy zesnulý pisovatel svaté pověsti úchvatně nabádá k životu vpravdě zbožnému. Cena tohoto sešitu jest 6 K, pro členy „Dědictví" 5 K. — Údem „Dědictví" se stává, kdo složí jednou pro vždy 80 K. Přihlášky členů a objednávky knih přijímá Ředitelství Dědictví sv. Jana v Praze-IV. 35.

RUSKÁ.

Konvérsija. (Obrácení). V ruském spisu „Istinnaja věra" (Pravá víra) vyšlém v Seaton Hall (v sev. Americe) vítá ruský „Nadějatel" obrácení „obraščénije" lublaňského, srbského pravoslavného metropolity ze Sarajeva, jménem Letica. Sarajevský, pravoslavný biskup (metropolita), Srb, doktor Letica, zažádal si ze Říma, by mu dovoleno bylo vstoupiti do katolického kláštera. Dr. Letica, byl ve válce v rakousko-uherské armádě „duchovníkem" (knězem vojenským) a byl již před tím katolického smýšlení. Svým hlubokým přemýšlením a horlivou modlitbou, přišel k poznání, že katolická víra je „istinnaja věra" (pravá víra), že má jen ona pravé učení Kristovo a že rád opouští své sídlo, aby v katolickém klášteře v chudobě, v čistotě a poslušnosti posvětil se úplně Bohu. Jeho přáním v klášteře je teď, aby i ostatní Srbové poznali pravou víru a obrátili se ku pravé matce, církvi katolické. Josef Šeřík-Vitínský.

FRANCOUZSKÁ.

„**Annuaire couplet des communautés religieuses en Belgique (y compris Eupen et Malmédy)**“. Dílo toto vyšlo v Bruselu, 66, rue Montagne-aux-Herbes-Potagères, Bruxelles, Belgique. — Kdo se zajímá o bytí, činnost a rozšíření klášterních obcí v Belgii, tomu bude tato kniha zajímavým zjevem. Je to dílo sepsané s největší pečlivostí, udává jméno, adresu a nejznamenitější důležitou činnost a účel každého kláštera v Belgii. Knihu tuto sepsal kněz. Vysvětlivky jsou svědomitě prozkoumany. Vydání jest pečlivě obstaráno a odporučuje se samo sebou. Josef Šeřík-Vitínský.

FLÁMSKÁ.

„**Constance Teichmann, als Franciskanesse**“. (Konstancie Teichmannová, jako Františkánka.) Stařičká slečna Marie Alžběta Belpaiceová, již 69 letá básnířka a spisovatelka, jest ještě stále činnou. Právě vydala nahoře jmenovaný spis, jenž vyšel v knihtiskárně A. De Bièvrea v Braschaetu. M. E. Belpaice přináší v tomto svém nejnovějším díle hluboce cítěný hold památce Konstancie Teichmannové, zvané dosud v Antverpách (Antverpský Anděl). Belpaize„ dovede čtenáře velice dojímavě upoutati líčením lásky šlechetné povahy své tety. Tato knížka zaslouží, by byla rozšířena co nejvíce. O Konstancii Teichmannové bylo mnoho mluveno a psáno, ale její přeslavné přednosti, nejvíce se zde uplatňují. Cena exempláře 75 centimů. Adresa „Druckkerij A. De Bièvre, Brasschaet, Belgie“.

Josef Šeřík-Vltínský.

ŠPANĚLSKÁ.

„**Guia infalible para conosecce la verdadera Iglesia.** Guía infalibla para conocez la verdadera Iglesia de Jesu-Christo. (Vůdce neomylný ku poznání právé církve Ježíše Krista). Časopis tento vychází u společnosti pro rozšiřování dobrých knih. V nejnovějším čísle přináší zprávu celého španělského episkopátu, který vydal společný list, podepsaný osmi arcibiskupy a patriarchy pro Západní Indii a všech 37 biskupů. Z listu toho podáváme výtah těchto církevních knížat, kteříž prohlašuji, že časy křižáckých výprav se navrátily a že opravdové probuzení lidu jest nutné, aby se předešlo silám a vlivům, namířeným na úplné zničení víry v Ježíše Krista a volají se lidé dobré vůle k novým křižáckým taženim na vyvinutém a širokém rozvrhu činnosti, jenž musí býti uskutečněn. Rozvrh obsahuje mezi jiným, zakládání lidových universit, rozšiřování a podporování katolického tisku, činnost pro rozšiřování a posilňování pravého, katolického lidového žlvota, zakládání nižších a odborných škol a zavedení, pomocí státní starobní pensi. „Tiempo“ vycházejíc v Madridu, přidává k tomu, že od nedlouhé ještě doby pozornost budící vývoj jest zřejmým u našich (španělských) katolíků, zvláště u dělníků. Četné spolky jsou teď již zařízeny, kteréž v tomto okamžiku (začátkem měsíce března) přes 800.000 členů čítají. Zvláště rozšiřuje se tento ruch mezi rolníky, jimž pomáhají šlechtici, kteříž své pozemky mezi lid rozdělili a rozdělují. Dle toho bude provolání španělských biskupů míti kýžený úspěch. Ze všech stran světa sdělují se radostné zprávy o obracování se velkých učenců. Josef Šeřík-Vltínský.

HOLANDSKÁ.

„**Sint Michaels Almank**“, vycházející v Udenu (Uden, Nord Brabant Holand) píše na str. 37.: Velkovévodkyně lucemburská Marie-Adelajda vzdala se 1. ledna 1919 svého trůnu ku správě své sestry Charlotty a vstoupila do noviciátu Karmelitek v Modeně. Byla doprovázena svojí matkou a svojí sestrou Alžbětou a ještě dvěma dámami. Když se do Karmelitského kláštera odebrati měla, byly jí její krásné vlasy ostříhány a oblekla se zcela jednoduše v modrý šat. Matka a její sestra se dvěma přítelkyněmi, vstoupila do kláštera, kdež byla ve vestibulu přijata P. Cherubino a jinými duchovními. Dvéře, kteréž do vlastního kláštera vedou, byly brzy na to otevřeny a matka představená kláštera se objevila, sledována dvěma řadami sester, kteréž rozsvícené svíce nesly. Velkovévodkyně políbila svojí matku

a svoji sestru, načež poklekla. P. Cherubino proslovil krátkou řeč v jazyku francouzském, v nížto jí přál štěstí v jejím předsevzetí. Na to jí dal znamení a nová novice povstala, usmála se ještě na svoji matku a zmizela ve dveřích, v nichž se klíč dvakráte otočil. K tomu podotýkáme, že lucemburská vévodkyně Marie Adelaida mnoho zkusila. Starosta města Lucemburku a zednáři ji ustavičně nutili, by co vladařka podepsala jimi navržený zákon, aby se ve školách náboženství nevyučovalo, což ona rozhodně odepřela, z toho měli katolíci velikou radost, zvláště v Nassavě, odkudž její otec „Adolf von Nassau" protestant sice, ale veliký příznivec katolíků pocházel. Když se dozvěděli katoličtí nassavští, že arcivévoda v Lucemburku zemřel, zaslzeli všichni a ve všech kostelích mu brány vyzváněny. Jak známo, Prušáci pobrali vévodovi nassavskému vše, že musil utéci a v Lucemburku si jej zvolili za velkovévodu. Josef Šeřík-Vitínský.

ŘECKÁ.

Πρεῖα (Preja), řecký časopis, vycházející v Cařihradě, poukazuje na prazvláštní zjev, píšeť: Leta Páně sedmistého dvacátého druhého, tedy právě před tisíci lety, byla naše východní církev ve styku s církví západní a letos, právě po celých tisíci letech, vysílá náš oekumenický patriarchát v Cařihradě v čele pravoslavného proto-diákona Neofita ku apoštolské delegaci do Říma. Sám proto-diákon Neofitos přináší kardinálovi Dolcimu projev hluboké soustrasti našeho oekumenického patriarchátu nad ztrátou Benedikta XV. Časopis „Preja" se všemi ostatními řeckými listy, vycházejícími v Cařihradě, připisuje návštěvě Neofitově zvláštní církevně-politický význam. Časopis „Βοσφόρος" píše neméně nadšeně o tomto přátelském sblížení „fanaru" (sídla řeckého pravoslaví) s apoštolskou delegací, „fanar" a papežká stolice se tak dlouhou dobu neznaly. Vlastně patriarchát oekumenský nechtěl vyjednávati s Římem, doznává sám „Bosforos", připomínaje encykliky Lva XIII., Pia X. a Benedikta XV. Z listu toho vysvitá, že officielní krok patriarchální vůlí nejvyšší pravoslavné moci chce jisté fixní formule vynechati a náboženským a politickým nutnostem v této době vyhověti. Nutnost spojení se s Římem uznává se i u jiných pravoslavných pohlavárů Viz na př. pokusy Khemalovy, jenž chce pravoslavnou církev v Anatolii míti vlastní a ne aby byla pod tureckou vládou. Nám katolíkům a zvláště nám katolickým Slovanům jest sblížení se pravoslaví s naší církví kýženým, a kdyby i naší slovanští bratři Rusové, Srbové a Bulhaři se s námi ve víře sjednotili, byli bychom jedním z nejpřednějších národů na světě.
Josef Šeřík-Vitínský.

NĚMECKÁ.

Der heilige Franz von Borja. General der Gesellschaft Jesu 1510—1572. Von Otto Karrer S. J. 1921 Herder. 8°., XVI. a 422, nev. 59 M., váz. 70 M.

Ač mají všechny literatury dosti životopisů svatého Františka Borgiáše, — vždyť do roku 1823 jest jich známo přes padesát, přece podjal se znovu této práce jesuita Otto Karrer. Německá kritika řadí tento spis mezi nejlepší životopisy světců, které kdy vyšly. Jest velkým obohacením literatury nejen náboženské, nýbrž i dějepisné a především hagiografické. Autor počíná si ve všem kriticky, vše, co tvrdí, dokládá prameny do této doby neznámými. Pro dobu, než vstoupil Borja do Tovaryšstva, jest jich poskrovnu, ale potom jest jich tolik, že byl těžký výběr. Borja vyniká tu tím více, protože podán obraz doby, v níž žil a sděleno mnoho ze života panovníků, s nimiž měl často co jednati, Karla V., Filipa II., papežů Pavla IV., Pia V., jakož i jiných osob, ovšem především zakladatele Tovaryšstva svatého Ignáta z Loyoly.

Borja je v mnohém vzhledě zajímavý, pozoruhodný muž, Karrer podal psychologický obraz celého duševního vývoje světcova. Mnohé věci, jež se o světci dosud tvrdívaly, na příklad i v českém jeho životopisu od Jakuba Procházky, vydaném v Brně r. 1860 zasloužilým Dědictvím Cyrillomethodějským, poopravil, přivedl na pravou míru. Jsa rodem vévodův syn, maje velké příjmy, četnou rodinu, vstoupil nejprvé tajně k jesuitům, tehdy

málo známým. Nikdo kromě zúčastněných o tom nevěděl. Když byly odstraněny různé překážky, oblékl se v roucho svatého Ignáta, s nímž si sice často dopisoval, ale osobně se poznali, až přijel Borja do Říma.

Borja všude, kam jej poslali, se osvědčil. Prodělal také různé životní trpkosti, španělská inkvisice odsoudila některé sentence z jeho knih, jež však do nich vepsali neznámí opisovatelé. Zemřel jako mučeník poslušnosti, papež jej ač nemocného a sestaralého poslal s nunciem na vyjednávání do Španěl a Portugal.

Není možno ani nastíniti bohatý obsah této, pěkným slohem psané knihy. Jest apologií jesuitů i naší víry, každému čtenáři poskytne mnoho nového poučení. Dosáhne jistě mnoho dalších vydání. Ignát Zháněl.

Ausgewählte Werke von Gottfried Keller. Herausgegeben von dr. Otto Hellinghaus, 2 svazky, 370 a 369 stran. Herder, 1821, nev. 68 M., váz. 90 M.

V červenci 1920 uplynulo třicet let, co zemřel německý klassik Gottfried Keller a staly se jeho spisy volnými. Nakladatel Herder vydal výbor, z jeho spisů ve dvou svazcích; pořídil jej profesor dr. Hellinghaus, který vydal u Herdera již mnoho podobných knih. Připojil předmluvu, z niž něco podáváme, protože zřídka se dozvíme něco o velkých spisovatelích z katolického stanoviska.

Spisy Kellerovy nehodí se v původním znění jako četba pro katolíky, proto pořídil Hellinghaus tento výběr. Je totiž často velmi nespravedlivý ku věřícím křesťanům, jež bezdůvodně podezřívá jako „jesuitské a pietistické svatoušky.“ Rozešel se se svou církví již jako student, byl nevinně vyhnán z ústavu, jehož ředitelem byl protest. pastor, jemuž dával vinu a z osoby přenesl nenávist na věc. Hellinghaus místa taková vynechal nebo opravil.

Keller byl chovancem technických škol a věnoval se malířství. Jako student zkusil, co je bída a hlad. V Mnichově, aby se uživil, natíral i týče pro prapory, čímž si vydělal denně dva zlaté. Když obrátil na sebe pozornost svými prvními pracemi, obdržel státní stipendium, které mu umožnilo pobyt v Heidelbergu a v Berlíně, kdež však někdy v bujných společnostech přebral. Byl pak 1861—1877 v Curychu, svém rodné městě „státním písařem“, při čemž se velmi osvědčil a byl vzorem pilného a svědomitého úředníka. Kdosi podotkl, že jest ojedinělý mezi všemi německými a snad mezi všemi spisovateli celého světa, který se tak nesčíslněkráte podepsal, jako Keller. Bylo prý to nejméně 200.000kráte a kdosi vypočetl, kdyby se spisy úřední, jež napsal, svázaly do knih, vyplnily by dobře dvě stě svazků objemu, jako jsou jeho sebrané spisy.

Jeho sláva spisovatelská počíná lednem 1856, když vyšel svazek povídek, jimž dal název „Lidé ze Seldwyly“. Vyniká jemnou malbou všeho, co souvisí s životem duše a skvostným líčením přírody; a tento vášnivý její přítel, ač žil skoro na úpatí velehor bernských, nepřišel k nim a vůbec neshlédl ani celé své švýcarské vlasti, neznal její krásy přírodní. Největším mistrem byl v novelle. Jeho oba romány jsou zdlouhavé. V „sedmi legendách“ napodobil naivní středověký sloh legend pod maskou nevěrecké ironie, vysmívá se tu, jak sám přiznává, „katolické mythologii“. Byl přesvědčeným vyznavačem materialismu, křesťanský mravní zákon jest mu překonaným stanoviskem, velebí „zdravou smyslnost“. Měl v sobě dva velké nepřátele umění, prudkou, náhlou povahu a alkohol!

Později se vzdal úřadu a žil toliko literatuře. Dočkal se sebraných spisů, které vyšly v desíti svazcích, z čehož měl velkou radost. Zemřel ve věku 71 roků.

V tomto výběru jsou Kellerovy nejznamenitější novelly, jakož i výběr básní, z nichž jedna byla přijata jako švýcarská národní hymna.

Ignát Zháněl.

Zur Höhe! Eines Jesuitennovizen Ringen und Sterben. Napsal Konstantin Kempf S. J. 3. a 4. vydání. 1920, stran VIII. a 152, cena nev. 7 M., váz. 10 M.

Ve třetí flanderské bitvě byl mezi bezčetnými obětmi dne 25. září také devatenáctiletý jinoch Josef Eckert, jehož životopis podán v této knize. Měl v sobě cosi, o čem čteme v životopisech známých světců mladíků, Aloise, Stanislava Kostky, Jana Berchmanse. Byl synem Švarcvaldu; byl výtečným studentem. Po maturitě prosil u Jesuitů, aby ho přijali do noviciátu. Cítil k nim touhu, protože si vážil jejich učenosti, snahy vzdělávati se. Byl od mládí velkým přítelem knih, hlavně si oblíbil klassiky, z nichž byl jeho miláčkem Dante. Z věd miloval mathematiku. U Jesuitů pobyl v Emmerichu na dolním Rýně pouze dva měsíce, ale vzpomínal na ně ustavičně a toužil po tichu klášterním až do smrti. Byl odveden a ztrávil u vojska deset měsíců. Stal se pouze svobodníkem. I u vojska žil životem dokonalým, rozjímal, četl zbožné knihy, kterých se tu teprvé naučil vážiti. Provedl, co se zdá býti nemožno, co je pravým mistrovským dílem, kráčel cestou ctnosti, zůstal věren svým ideálům až do posledního vzdechu. Skonal dobře připraven, neznámo jak, neznám též jeho hrob. „In altum", „vzhůru" bylo jeho heslo. Nežil nějak zvláštním životem a přece byl velký hrdina, velký karakter.

Spisek, který se dočkal v kratinké době čtvera vydání je svěže psán, použito pouze zpráv spolehlivých, většinou nebožtíkových záznamů, dopisů, výpisků. Dělal si totiž výpisky ze své četby a zanechal jich dosti velké množství, psal si je na cedulky, sestavené podle hesel. Dle nich miloval nejvíce klassiky a dějiny literatury.

Kniha je krásná četba pro mladé i pro staré, aby se nadchli čerstvým, věřícím idealismem, který vane celou knihou. Ignát Zháněl.

Uganda. Von dr. Mathias Hallfell, Herder, 1921, vel. 8°, VIII a 280, nev. 25 M., váz. 32 M.

Přátelé i nepřátelé misií poučí se v mnohém četbou této v každém vzhledu dobré knihy. Chce ukázati na tomto jediném příkladě, na Ugandě, jaké práce konají misionáři, jakého ovoce se tuto po čtyřicetileté práci dočkali. Líčí tolíko domorodé království Uganda, nikoliv území téhož jména, které je pod anglickým protektorátem. Vyzváni byvše papežem Piem IX., přišli první počtem deset misionářů v prvních dnech 1879; byli to Bílí Otcové, které založil alžírský kardinál Lavigerie. Látka rozdělena na dvě části, prvá líčí misijní praci, druhá misijní methodu.

K Ugandě byla obrácena pozornost celého světa, když 6. června 1920 bylo prohlášeno dvaadvacet domorodých vyznavačů za blahoslavené, prodělali tam totiž dvoje krvavá pronásledování, při němž tekla krev a byla také tu semenem nových a četných vyznavačů. Z prvních desíti misionářů žili toliko dva delší věk, ostatní podlehli brzy neznámému podnebí. Při smrti misionáře P. Lourdela r. 1890, tedy po dvanáctileté činnosti, bylo 1200 katolíků dospělých a dvanáct tisíc katechumenů. Dojemno čísti, jak někteří z katechumenů konají i šest hodin cesty, aby mohli býti přítomni vyučování, které trvá čtyři leta. Kdož mají do misie cestu jednoho i více dnů, přicházejí jednou za měsíc a pak zůstanou třeba i několik dní v misii jim tolik milé a vzácné.

Jako všude jinde byla i tuto první starost misionářů naučit se řeči a vydati v ní potřebné knihy. Prvé dvě vyšly již za rok, koncem roku 1879. První domorodí kněží byli vysvěceni 1913. dle posledních zpráv z r. 1920 bylo již deset domorodých kněží a pět kleriků čekalo na vysvěcení. Domorodé Sestry měly r. 1920 čtrnáct domů, Sester se slavnými sliby bylo 86. Válkou také utrpěla mnoho tato požehnaná misie, měla r. 1914 na 19 misijních stanic s 88 misionáři, katechetistů bylo 666, katolíků 102 tisíc, katechumenů 43 tisíc; v roce 1914 bylo přes půl mil. zpovědí, milion a čtvrt sv. přijímání, 411 škol, 45 dobročinných ústavů.

Není možno zmíniti se o podrobnostech, kniha je časovou apologií naší víry. Získá misiím jistě mnoho nových přátel. Byla zpracována dle archivu Bílých Otců, který má toliko o této misii 42 velkých konvolutů.

Ignát Zháněl.

Literární obzor.

První životopis papeže Pia XI. napsal Němec dr. Max Bierbaum z Münstru, který dlí v Římě jako kaplan staré nadace v Campo Santo. Kniha obsahuje 180 stran, a řadu fotografií. Vydána jest v Kolíně n. Rýnem u Bachema. Je opravdu zajímavo, že Němec je první hotov s knihou o sv. Otci. Je to již tradice oné německé nadace, že všichni Němci v Římě dlící na základě této nadace sepisují životopisy papežů. Tak prelát de Waal napsal 3 životopisy Lva XIII., Pia X. a Benedikta XV. Rovněž profesor J. Schmidlin psal o Piovi X. Této tradici věren zůstal i dr. Bierbaum a podal první soustavný životopis nynějšího sv. Otce. Velmi se rozepisuje o jeho znalosti němčiny a německém kázání v Miláně a práci pro německé služebné. Ke konci píše o papeži jako o duchovním správci, učenci a diplomatu na stolci Petrově. Kdy my se dočkáme českého životopisu sv. Otce, který byl i v Praze na Emauzích, na Sv. Hoře atd.?

Mezinárodní ústav pro výměnu publikací. Italie již v roku 1872 počala pravidelně vyměňovati úřední publikace s různými vládami evropskými a americkými, prostřednictvím Výměnného úřadu, jehož sídlo je při Národní knihovně Viktora Emanuele v Římě. Statistiky, publikované pravidelně v posledních letech v úředním věstníku ministerstva vyučování, vykazují stálé přibývání zásilek přijatých a odeslaných do zemí, jež se súčastnily bruselské konvence, a to: Belgie, Francie, Norska, Holandska, Portugalska, Švýcar, Čechoslovenska, Polska, Spojených států amerických, Brazilie, Uruguay. V roku 1889 vykazuje ústav následující výsledky: z ciziny došlo a v tuzemsku rozesláno bylo 2904, zásilek tuzemských došlo a do ciziny rozesláno bylo 1932, úředních italských publikací 423 zásilek, celkem vyměněno bylo 5261 zásilek. V loňském roce přijato bylo 18.752 a odesláno 20.558, celkem tedy prošlo zde 39.310 zásilek. Počet přijatých a rozeslaných publikací v době o málo delší 30 let, rozmnožil se téměř osmkrát. Výhod tohoto ústavu výměnného používají všechny vládní úřady, vědecké a literární společnosti, provincie, městské úřady a všechny ústavy a spolky, jež jsou legálně ustaveny a mohou darem nebo výměnou zaslati publikace vlastní.

Dar 330 arabských kodexů sv. Otci. Senátor Luca Betrami se svojí neteří a dr. Galbiati, bibliotekař Ambrosiany v Miláně, přinesli sv. Otci darem 330 arabských pergamenových kodexů do vatikánské knihovny. Kodexy pocházejí z Jemenu a patřily do sbírky Caprottiho. Sv. Otec měl velkou radost z tohoto daru, každý kodex si prohlédl zvláště a pak srdečně s dárci hovořil. Dárcové přijati byli v knihovně samé a předvedl je kardinál Gasquet, který projevil přání, aby takových darů bylo více. („Našinec").

Na brožuru J. M. Bartoše „Světec temna" proti brožuře Pekařově „Tři kapitoly z boje o sv. Jana Nepomuckého" a to na oddíl „Pekařova legenda" odpověděl důvtipně Pekař v Českém časopise historickém 1921, kteroužto odpovědí byl Bartoš důkladně usazen.

Fr. Sekanina pojednávaje o prof. Dr. Jos. **Hanušovi** v „Nár. Politice" č. 185, dí, že tento vyřkl definitivní soud ve sporech rukopisných (v odborných časopisech a Ottově Slovníku naučném). Vykládá v předmluvě Dr. Hanuš, že Rukopisy jsou dětmi devatenáctého století, že epiku jejich opatřil Linda, lyriku Hanka, mají vysokou cenu literární a patří do škol arci ne jako památka středověká.

Náš Věstník (Gustava Francla) pojednává o Bibli českém monumentálním díle, posuzuje nejnovější spisy, obsahuje kroniku a bibliografii českou, francouzskou a německou.

Dobrou náboženskou knihou jest „Večeře Páně", kterou napsal Klemens Minařík. Nákladem Studentské koleje sv. Antonína v Uher. Hradišti

(str. 400. Cena 25 K). Jest rozdělena na 5 týdnů a hojně prostoupena modlitbami.

Nové obzory pro katechesi ve vyšších třídách obecných škol otvírá kniha „Svaté učení", jež vyšla nákladem Matice cyrillomethodějské v Olomouci. Větami katechismu nově navrženého chce učit jadrně, psychologickým postupem podávati mnoho málo slovy. Ke znázornění, vysvětlení a zdůvodnění učebných vět je v knize látka seřaděna tak, aby se dalo učit zajímavě.

Rodinná katolická čítanka, kterou vydá Edice „Obrození" v Novém Jičíně, jest již v tisku a vyjde koncem července t. r. Přihlášky na čítanku, která bude skutečně representačním dílem, přijímá stále Edice „Obrození" v Novém Jičíně.

Zvon v č. 34. stěžuje si, že denní listy jednostranně, nedbale, nahodile referují o literatuře, že v referátech bují „klikaření" a tak škodlivě působí na vývin literatury.

Na indexu všecka díla **Anatola France.** Kongregace indexu zakázala všechna díla Anatola France.

Jindřich Š. Baar: **Naše pohádky.** Nakladatel Karel Beníšek v Plzni. 1921. Cena K 10.

Není ani k uvěření, že by ještě nyní mohly se sbírati pohádky v době tak vystřízlivělé. A přece. Ovšem Baar nasbíral je v Pošumaví a „uvil z nich kytičku pod věneček s přáním, aby se líbily a často k ní děti přivoněly." Pohádek jest ve sbírce 11, o medvědu a lišce s varianty Neschází ani o hloupým Honzovi silákovi. Autor uvádí, kdo pohádku vypravoval, odkud tento byl a jakého stáří. Pohádky jsou nejvíce z Klenčí a Nového Postřehova, jedna od autorovy matky. V pohádkách jsou vždy věci neuvěřitelné, zde až příliš v tom ohledu vyniká „Jak dal sedlák studýrovat vola." Trochu silná jest „Vo zlý ženě." Těmto pohádkám dodává ceny, že jsou psány domažlickým nářečím, proto i dospělý si je rád přečte. Úprava jest slušná.

Z našeho života.

Úmrtí. Dne 15 června zemřel v Petrovicích kons. rada Tomáš Kamrádek. Narodil se 2. září 1846 v Hoštících, studoval na gymnasiu v Hlubčicích a na universitě ve Vratislavi. R. 1873 byl na kněze vysvěcen a stal se kapianem v Hlučíně. R. 1874 musel v kulturním boji opustiti svou domovinu a působil jako prefekt v kroměřížském semináři až do roku 1887, kdy se stal farářem benešovským, 1893 byl jmenován děkanem a 1895 přestěhoval se do Velkých Petrovic. Zesnulý byl jeden ze zakladatdlů „Katolických novin", po dlouhá leta horlivým pracovníkem a až do smrti věrným podporovatelem národního hnutí mezi Moravci.

Úmrtí zasloužilého českého kněze v Americe. Dle zprávy došlé ze St. Louis Mo. U. S. A., zemřel tam 6. června t. r. ve věku 51 let po delší bolestné chorobě farář české osady sv. Václava, rev. Jan Nekula. Zvěčnělý přijel jako člen druhé mise amerických katolíků r. 1920 do naší vlasti a jistě dosud se vzpomíná — zejména na Moravě — jeho klidných a věcných promluv o životě amerických katolíků a jejich účasti na akci osvobozovací. Byl rodákem z Mladějovic u Mor. Budějovic, gymnasium studoval v Něm. Brodě, bohosloví v Brně, Lovani a St. Louisu, kde byl na kněze posvěcen. Působil jako kaplan zvěčnělého již „kněze-pionýra" Monsgra Hesouna v nejstarší české osadě v Americe — v osadě sv. Jana Nepomuckého v St. Louis, později jmenován farářem nově založené osady st. louiské — osady sv. Václava. Na této osadě působil po 25 let. Byl člověk srdce zlatého a

možno o něm říci, že neměl nepřátel. I v kruzích svobodomyslných mluveno o něm vždy s úctou. Pohřeb jeho konal se 10. června za veliké účasti st. louisk. kleru a katol. lidu. Také mnoho jinonárodovců byl přítomno. Úcta, které se za žití všude těšil a vděčná vzpomínka jeho osadníků, budou nejlepším pomníkem, který zdobiti bude jeho rov.

† **Ph. Dr. Metoděj Lumír Sychra,** bibliotekář Národ. Musea v Praze, syn hudebního skladatele Sychry, ředitele kůru v Ml. Boleslavi. Zesnulý byl též virtuos na varhany, neúnavný pracovník. — Pochován slavně v Ml. Boleslavi.

Ph. Dr. Alois Soldát šedesátníkem. O tomto jubileu stručně jsme se zmínili, nyní dodáváme, že Soldát se narodil 12. července 1862 v Opařanech u Tábora, že působil na Akad. gymnasiu v Praze, r. 1893 byl promován za doktora a od r. 1903 působí jako profesor na české universitě. Literárně činným jest v několika oborech. V církevním právu, v liturgii, v umění církevním, křesťanské socialogii. Řadu důkladných článků uložil v „Časopise katol. duch.", „Rozhledech", „Vlasti", „Methodu", „Eucharistii", v „Českém Slovníku Bohovědném". Knižně vydal: „O jedinosti a nerozlučitelnosti manželství" (1906), „Kodifikace zákonů církevních a postulata sněmu vatikánského" (1907), „Bytová otázka dělnická" (1905), „Nástin základův a všeobecných zásad společensky hospodářských" (1913). Všechny práce byly přijaty s vřelým uznáním.

Filip Jan Konečný šedesátníkem. S „Vlastí" v minulých ročnicích (žel že ne též nyní!) uzce souvisí jméno F. J. Konečného. Narodil se 12. července 1862 v Přestavlkách na Moravě, studoval v Přerově, v Olomouci, ve Vídni, vstoupil do řádu dominikánského, r. 1894 s povolením představených vystoupil z něho a následoval svého přítele Ed. Jana Brynycha do diecése královéhradecké. Založil v Praze „Růži Dominikánskou" (1887), kterou 8 roků řídil. V listě tom uložil mnoho plodů literatury asketické. Vydal velikou řadu spisů, brožur, článků apologetických, dogmatických a filosofických. Psal do „Vlasti", „Obrany víry", „Našich Listů", „Alethei" a jinam. Knižně vydal „Volná Myšlenka a její boj proti katolické církvi v Čechách" (1910). Konečný jest vědeckým obrancem naší víry a právem sluje českým katolickým apologetou.

Padesátileté jubileum kněžství oslavili kons. rada **Michael Beneš** (nar. v Potštýně n. Orl. 15. dubna 1849), pilný Vincencian, jenž se zasloužil o lidovou kuchyni, stravování dětí, jenž v Osečanech založil sbor dobrovolných hasičů, napsal mnoho článků do Pastýře duchovního, složil modlitební knihu „Maria Hilf" atd. — a **Jan Ev. Zima,** konventual opatství Emauzského v Praze (nar. v Horní Radechové 8. prosince 1847), znamenitý kazatel, katecheta, cestovatel do Říma (šestkráte), upřímný Čech a rozšiřovatel literatury.

Český kněz doktorem pařížské vysoké školy socialních a národohospodářských věd **dr. Fr. Dvornik,** dopisovatel do českých listů. Pracuje o navázání styků našich a francouzských. Koná přednášky v Paříži a městech severní a střední Francie o našich poměrech náboženských.

Karel Bartovský slavil 30 leté kněžské jubileum. Nar. v Nové Kdyni na Šumavě 30. března 1867. Působí v Citově. Rozšiřuje katol. tisk, píše do „Kříže," „Meče," „Sv. Vojtěcha" vedle pilné duchovní správy a starosti o osadníky zvláště v době válečné.

Alois Hlavinka sedmdesátníkem. Historik, folklorista, filolog a essayista Hlavinka narodil se ve Věrovanech 4. července 1852, studoval v Olomouci, filologii ve Vídni, bohosloví v Brně. Působí v Kučerově. Psal do různých časopisů, hojně do „Vlasti" a knižně vydal „Bludy a lži v dějinách" (druhé vydání), „Kroniku českomoravskou", „Dějiny světa v obrazech" ve 4 dílech, meditace „Když srdce zavolá", „Tovačovská přístka", „Na kraji Hané" a jiné. Psal o Platonovi, Sofoklovi, Aristidovi důkladné statě. Řečníci hojně užívají jeho spisů historických na obránění pravdy. Z oboru národní písně napsal „Špalík písniček (191.), „Povaha česká v řeči (1917) a „Moderní kultura jazyka českého" (1921).

Padesáté narozeniny slavil 23. června **Fr. Tischer**, arcib. archivář v Praze. Narozen v Jindřichově Hradci. Jest literárně činný a píše do „Ohlasu od Nežárky", „Časop. vlasteneckého musea olomouckého", „Časopisu Čes. Musea", „Věstníku král. čes. společnosti nauk" a j. Samostatně vydal: Životopis Jindřicha IV. z Hradce od Jana Coriho (1894), Heřman Černín z Chudenic (1903), Paměti fary jindřichohradecké (1909), Generál Zikmund Myslík z Hiršova (1916), Dopisy konsistoře podobojí z let 1610—1619 (1917 a 1921).

František Vaněk padesátníkem. Narodil se 15. července 1872 ve Stálci u Tábora, kde studoval gymnasium, bohosloví v Českých Budějovicích. Po vysvěcení působil v Sudoměřicích, Křemešníku a Pelhřimově, kde jest děkanem a organisatorem. Psal básně jako alumnus do „Musea" a „Obzoru". Zúčastnil se akce „Pod jedním praporem" (1895) ku poctě jubilára Beneše Meth. Kuldy. Dále uveřejňoval lyrické básně v „Novém Životě", ve „Volných Směrech", v „Obrázkové revui", „Týnu". Vydal sbírku básní pod názvem „Sacerdotium" (1897) s illustracemi, kterou kritika příznivě přijala. Obíral se též literární kritikou a ukládal své práce do „Budivoje" a „Večerních Novin". Nelze pominouti mlčením jeho essaye o umění výtvarnickém, o sochaři Fr. Bílkovi, doprovod ke křížové cestě malíře V. Foerstra „Cestou kříže". Věnoval se též homiletice a založil r. 1902 list „Kazatelnu", kde uveřejňuje vedle kázání i články životopisné stati slavných kazatelů světových. U „Kazatelny" soustředil řadu spisovatelů domácích. Roku 1903 založil „Přílohu Kazatelny". Knižně vydal promluvy marianské „Zdrávas Maria lékem naší doby" (1900), „Příležitostné řeči duchovní" (1.06) a v knižnici „Osvěta duchovní", kterou též 1917 založil, vyšla od něho brožura „Po cestě křížové" (1918). Časopisy a díla svá tiskne ve svém působišti, v Pelhřimově.

V Staré Boleslavi oslavili jubileum kan. senior **Josef Sládek** (50leté kněžství), vzdělaný a horlivý strážce svatyně Marianské, a notář **Josef Málek**, organisator a řečník, jenž 25 roků poutnímu místu obětavě slouží. — V Sedlčanech 40 leté kněžství slavil vikář **František Hrachovec**, neúnavný pracovník, jenž v Dublovicích sepsal pamětní knihu, která může sloužiti za vzor.

Jubileum 30. výroči smrti **Vojtěcha Pakosty.** Dne 10. července 1892 dokonal v Písku zasloužilý muž, žel že nyní tolik zapomínaný básník Vojtěch Pakosta. Aspoň v ten den hnulo se svědomí některých a věnovány činnosti jeho v novinách vzpomínky. Vojtěch Pakosta mnoho psal do „Vlasti", máme tedy dvojnásobnou povinnost vzpomínati na vzácného muže toho. Narodil se v Dešíné u Soběslavi 14. dubna 1846, studoval v Jindř. Hradci a v Praze, kde pobyl v semináři a navázal přátelství s Václavem Benešem Třebízským. Chtěl založiti katolickou revui, myšlenku tu uskutečnil organisator Tomáš Škrdle. Působil v Praze a převzal r. 1879 redaktorství „Zábav večerních". Stal se profesorem náboženství na vyšší dívčí škole v Praze a vášnivě cestoval. V mladém věku dokonal. Bývalé žačky mu na Vyšehradě postavily pomník. Pakosta psal povídky ve stylu Ehrenbergrově a Pravdově, články cestopisné, literární, biografie, pojednání homiletická, Pěkné básně dodával do „Blahověstu", „Obzoru", „Osvěty", „Světozoru". „Zlaté Prahy", nejvíce do „Vlasti" na 109 drobných básní lyrických a šest delších básní epických, povídek veršem. Knižně vydal Pomněnky (1884), Listy a květy (1884), Růže a ostny (1890). Básně slovinského pěvce Gregorčiče (1887). Náboženské motivy spracoval nejvíce v sonetech. Psal i legendy (o sv. Alžbětě). Delší práce ve „Vlasti" od něho byly: Tomeš sirotek, Bratří, Marie. Regina. Náležel v okruh lumírovců, měl sklon nacionální a náboženský. Budiž čest jeho památce!

Matice Opavská zřídila žulový pomník **Cyprianu Lelkovi**, jenž krajany — Moravce na Hlučínsku — udržel při českém vědomí. Lelek narodil se 20. října 1812 v Benešově u Hlučína, studoval v Opavě, ve Vratislavi a byl vysvěcen na kněze. Působil na Hlučínsku, posledně ve Vodce. Byl svého lidu učitelem, spisovatelem, dobrodincem. — Vydal „Opis Slezska" (1846) s mapkou, „Slabikář", založil časopis „Holubice" v Ratiboři, šířil „Opavský

Besedník" a „Týdenník" mezi rodáky, rozšiřoval knihy darované Uměleckou besedou pražskou a dědictvími. Zemřel r. 1883.

Před 100 lety narodil se v Záhlinicích na Moravě poslanec **Frant. Skopalík**, sedlák-katolík obětavý, nezištný, pracovitý (o něm píše v „Selských Hlasech" č. 26. Josef Šamalík).

Šedesátin dožil Ph. dr. **Josef Hanuš**, rektor bratislavské university, literární historik (nar. 27. června 1862 v Dol. Štěpánicích u Jilemnice. Vydal řadu monografií o Němcové, Šafaříkovi, Pelclovi a j. Vydal „Život a spisy V. B. Nebeského," přispíval do Ottova Slovníku naučného do „Čes. časopisu historického."

Dne 28. června 1912 bylo tomu deset roků, co zemřel veliký básník **J. V. Sládek**, jenž poslední léta strávil na Zbirovsku, kde se narodil.

Od úmrtí olomouckého biskupa **Viléma Prusinovského** minulo 350 let. „Našinec" č. 132. věnuje mu delší stať. Byl to pastýř ducha apoštolského, vzácného charakteru, všestranně vzdělaný, neúmorný v snahách směřujících k reformě mravního života lidu i kleru. Zvolen r. 1565. Zemřel 16. června 1572. (Nar. r. 1534.)

V „Paed. rozhledech" (1922) oceňuje Fr. Pražák, předního paedagoga slovenského, kněze **Samuela Ormise** (1824—1875), profesora mathematiky a přírodních věd na gymnasiu velkorevúckém, poukazuje na jeho spis o dvou dílech „Východoveda" a „Učboveda". Psal i díla belletristická.

Hrabě Karel Woeste (Vuste). Katolický poslanec pro Aalst (Alost) a státní ministr Karel Woeste narodil se v Bruselu dne 26. února 1837. Po skončených studiích na královském atheneu a na bruselské université, obdržel roku 1858 diplom doktora práv. Na to byl advokátem u dvora odvolajícího. Roku 1890 od svých kollegů, kteříž jej velice ctili, vyvolen správcem jejich spolku. Zasedal od 9. června 1874 ve sněmovně. Při otevření sezení, roku 1875—1875 zastával úřad tajemníka v zatímním úřadovním domě. Roku 1884 svěřil mu král. správu v oddělení spravedlnosti (departement de justice), Woeste se však vzdal správy té téhož roku. Dne 15. listopadu 1891, byl Woeste jmenován státním ministrem. Byl spolupracovníkem redakčního výboru „La Révue Générale" a sepsal veliký počet, děl z nichž jsou nejznamenitější „De la Propriété des anciennes églises, des cimetières et des anciennes presbytéres (1871), „Vingt ans de Polémique" (1880), „Histoire du Culturkamf en Suisse" (1887), „La Question militaire" (1889), „La neutralité belge" (1891), „A Travers dix années" (1895), „Le Parti catholique ses succès, ses périls" (1897). Tím nejsou všechna jeho nejznamenitější díla vyjmenována. Zesnulý tento státní ministr (zemřel 5 dubna 1922) byl znamenitým řečníkem, jeho řečí nedovedli ani jeho největší nepřátelé odporovati, Byl vzorným katolíkem Kanovník Kips, farář u Sv. Bonifáce v Bruselu, farního to kostela p. Woeste, dosvědčuje, že stařeček Woeste již 85 let starý, chodil každodenně na ranní mši sv., ať bylo počasí jakékoliv na požehnání, přistupoval každodenně ku sv. přijímání. Svátostmi umírajících mu posloužil na radu jeho zpovědníka P. Schuermanse, sám kardinál Mercier. Msgr. Nicotra, papežský nuncius, udělil mu papežské požehnaní. K jeho mrtvole se dostavili ku prokázání poslední úcty též francouzský vyslanec Maigerie, Brunetl předseda sněmovny, baron de Favereau (Favero), předseda senátu, generál Déruette, králův ordonanční důstojník, ministr Poullet, Berrier, ministr vnitřních záležitostí, rytíř de Wouters d'Oplinter hrabě de Lichtervelde, Dumont de Stassart, generál Pontus a počet senátorů a poslanců. Pohřeb byl v kostele sv. Bonifáce v Bruselu, kamž zesnulý svoji farní osadou přináležel. Katolická Belgie ztrácí v něm vzorného obránce a neohroženého vyznavače svaté víry, celá Belgie v něm ztrácí nejvýtečnějšího řečníka, jenž dovedl vždy i těm největším odpůrcům odpovědětí a je svými pádnými protidůvody umlčeti. J. Š. V.

Ročník XXXVIII. Září 1922. Číslo 12.

Redaktor řídící: ALOIS DOSTÁL. — Redaktor odpov.: TOMÁŠ JOS. JIROUŠEK.
TISKEM A NÁKLADEM KNIHTISKÁRNY DRUŽSTVA VLAST V PRAZE

Redakce, administrace a expedice v Praze-II., Zitná ulice čís. 26 nové. Číslo telefonu 3626.

Předplatné na Vlast r. XXXVIII. obnáší 32 Kč, půlletně 16 Kč. Členové družstva předplácejí ročně 30 Kč, kněží deficienti, alumnové, klerikové a studující mají »Vlast« ročně za 26 Kč. Do ostatních mimočeskoslovenských zemí rovněž i do Ameriky Kč 46·—. Ročníky »Vlasti«, pokud jsou na skladě, prodávají se po 20 Kč (do ročníku XXXV.), ročník XXXVI. 24 Kč, ročník XXXVII. 32 Kč a běžná čísla po Kč 3·20. Patisk celých prací se vyhrazuje. — Rukopisy se autorům nevracejí a neuschovávají. Reklamace se nefrankují a nezalepují.

OBSAH:

	Str.
Dr. Rudolf Ilorský Napsal Al. Dostál	497
Podzimní. Báseň. Napsal A. S. Chudobka	498
Ženy a děti různých národů. Napsala A. Simerská	499
Nad verši Vrchlického. Napsal Jan Voborský	505
Na zámecké kaplance. Napsal Alois Dostál. (Č. p.)	507
Sestina kritická. Báseň. Napsal H. Uden	512
Havlíček-Borovský a chor. bán Jelačič. Napsal JUDr. O. Stehlík (Č. p.)	513
Ze života Indů. Napsal Jos. Šerík-Vitínský	518
Trsato.—Trst. Báseň. Napsal V. Velvarský	524
Soudce a dítě. Napsal Maria Correlli, přeložil Gustav Tichý	525
Spolkové zprávy	529
Naši oslavenci Napsal Al. Dostál	531
Literatura	531
Literární obzor	539
Z našeho života	540

— Rukopisy se neuschovávají a nevracejí. —

Potvrzení členských vkladů. Z členů zakládajících do konce měsíce srpna t. r. složili: Fr. Soukal 100 Kč; Jan Klima 80 Kč (100); Frà F. Jung 76 Kč (100); Aug. Křížek 49 Kč (100); Jos. Kovář 33 Kč (100); Křest. sociální spolek mužů a jinochů v Kladně 28 Kč (100); Fr. Javůrek 20 Kč (50); po 0 Kč: Fr. Kollátor (18), Mat. Krejčí (75); Jos. Kuděj Kč 6·60 (22·60).

Listárna redakce. P. T. J. F. Rovněž tak posílám rukopisy do časopisů a na tiskárny, ale posud mně nebylo nic vráceno z pošty. Jiným se stalo jako Vám. Záleží na blahovůli té oné pošty. Když jedete do Prahy, odevzdejte osobně. Kal. jest letos za 8 K jako jinde.

Listárna administrace. Rev. V. Z. Kozelka. Česká banka Union v Praze vyplatila nám 400 Kč. Z těchto peněz jsme zaplatili Vám Vlast, roč. XXXVII.—XXXX. Kč 176, Naše Listy roč. XXIX. (dopl.), XXX.—XXXII. a XXXIII. (splátka) Kč 208·—. Poštovné od zaslaných svého času Vlastí 8 Kč a 2 proc. povinné daně z obratu 8 Kč.— Rev. Jos. C. Kunc. Moravská agrární a průmyslová banka v Brně vyplatila nám na zaslaný ček Kč 23·— a tím účet zcela vyrovnán. Proč nebyl ček zaslán na filiálku do Prahy, takže jsme musili zaslati ček do Brna; zvyšují se tím poštovní výlohy. — Rev. Jos. Pelnář. Česká banka Unionv Práze vyplatila nám Kč 1 0·—, z nichž jsme Vám vyrovnali Vlast r. XXXVIII., XXXIX. Kč 92·—, Vychovatele roč. XXXVII., (splátka) K 62·30, poštovné Kč 2·50 a 2 proc. povinné daně z obratu Kč 3·20.

Knihy a časopisy redakci zaslané.

Matkám. Promluvy pro spolky křesťanských matek. Napsal Antonín Melka, spirituál kněžského semináře v Čes. Budějovicích. Všechen výtěžek z knihy té věnován spolku „Haléř sv. Vojtěcha" k podporování kněžského dorostu. V Praze, 1922, nákladem „Haléře sv. Vojtěcha", opatství Emauzské. 12°, 173 str., Kč 9·—. Mezi prostředky, jimiž jsme čelili dnešnímu

VLAST

MĚSÍČNÍK PRO POUČENÍ A ZÁBAVU.

ROČ. XXXVIII. ZÁŘÍ 1922. ČÍSLO 12.

Dr. Rudolf Horský.

1852 — 23. září — 1922.

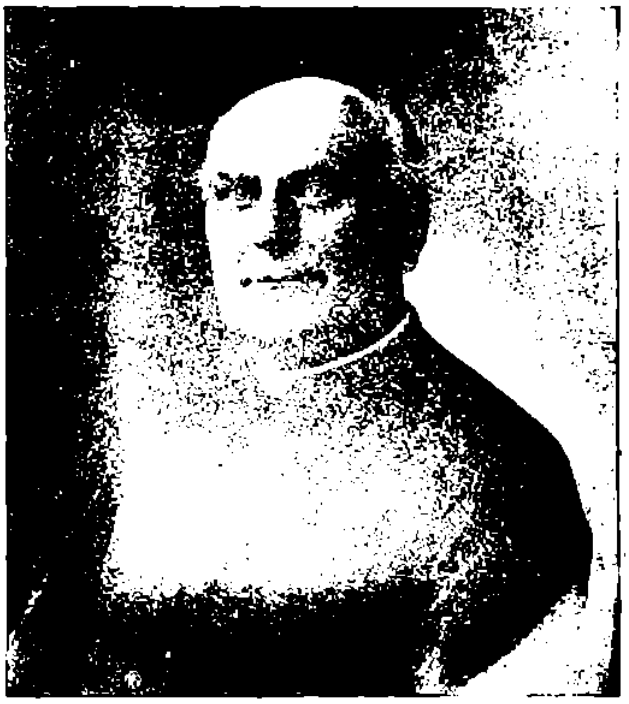

Dne 23. září oslavuje sedmdesátí svého života zasloužilý muž a s Družstvem Vlast jako srostlý — dr. Rudolf Horský. Narodil se v Kejích u Prahy r. 1852, záhy ztratil otce a mnoho v mládí svém nabyl zkušeností, probíjeje se perným životem. Do školy chodil v Brandýse n. Lab., kde vynikal nade všechny žáky. Studoval na staroměstském gymnasiu v Praze, jsa nucen o sebe se starati. S vyznamenáním složil maturitu r. 1872 a doktorát bohosloví r. 1888.

Působil v Jílovém, St. Boleslavi, Netvořicích, Ořechu, Ouněticích, nyní působí jako farář a arc. vikář v Šarce u sv. Matěje. Záhy spřátelil se s Tomášem Škrdlem a roku 1889 zvolen

předsedou Družstva Vlast. Stal se členem redakce „Dělnických Novin", pracuje na poli sociálním. Do různých časopisů psal články z oborů paedagogiky, filosofie, historie, cyklická kázání.

Pracoval v sociálním odboru Družstva Vlast, řečnil na sjezdech v Čechách a na Moravě. Jak rozumí hornické otázce, ukázal v „Hornických Listech". Vydal brožury „Majisté", „Liberalismus, socialismus, anarchismus", sbírky „Desatero Božích přikázání", „Boháč a Lazar", v Duchovním rádci „Modlitba a práce", řeči v Homiletické knihovně. Všechno psáno brilantním slohem a jest důkazem bohatých vědomostí autorových. Zná vedle latiny a hebrejštiny také řeč francouzskou, vlaskou, anglickou a německou. Jest i mistrem v hudbě.

„Vlastenecké homilie" Horského vydalo Družstvo Vlast r. 1904. Jsou to cyklická kázání adventní, Náš přelaskavý Spasitel, Bilance a rozpočet, Kristus světlo světa, Vinice Páně, Kr. Král bojující, vítězný a král pokoje a míru, Řeči po sv. Duchu. Letošního roku v Čechu rozebírá vědecky a prakticky řadou článků otázku „Bude se stavět".

Kdekoliv řeční Rudolf Horský ať v kostelích, ať ve schůzích, tam jest plno. Ne nadarmo byl přítelem v mladém věku slovutného kazatele Maška u svat. Havla v Praze. Své slovo a svůj vliv uplatňoval nejenom jako předseda Družstva Vlast, ale i v jeho odborech: historickém, sociálním a literárním, v Tiskové Lize, v Politickém klubu katol. dělnictva pro království České.

Tomáš Jos. Jiroušek napsal v Dějinách sociálního hnutí v zemích koruny české (str. 44): „Kdyby měli dra Rudolfa Horského Italové, Francouzi nebo Němci, bylo by jeho jméno zvučným po celé Evropě, ale že je synem našeho malého a všude přehlíženého národa (psáno r. 1904), je dr. Rudolf Horský jako vlastenecky smýšlející Čech, ač duševní velikán, mezi námi také přehlížen jako více jiných." To však neubere mu zásluh, které si získal jako literát, sociolog, paedagog a proslulý řečník.

A. D.

⊙⊙ ⊙⊙

A. S. Chudobka:

Podzimní.

Podzimní barvy na stromech
a holá pole v dáli —
na kraji lesa jsem si leh'
jejž tiš podivná hall.

Byl listopadu prvý den
vítr jej slavil v pláči;
jak by hnal duše od oken
klid, listí ve chomáči.

Já pak se díval na ten rej;
prý nese van i v hroby —
Co dáte srdci na prodej?
Lhostejnost koupila by!

A. Simerská:

Ženy a děti různých národů.

(Č. p.)

VII.

Ženy jihoslovanské.

Poněvadž země balkánské bývaly do nedávna výlučně hospodářské, ženy většinou zabývaly se polními pracemi.

Mimo obstarávání domácnosti ženy žaly, zpracovávaly len a konopí, z nichž tkaly plátna. Zhotovovaly oděv z takto získaného materiálu a hojně zdobily jej výšivkami.

Teprve v době nejnovější užívá se v domácnostech i látek bavlněných. Druhdy ženy vyráběly po domácku i hrubá sukna a koberce. Nyní práci tu obstarávají továrny.

V odlehlejších končinách Balkánu do nedávna vesnické ženy ani peněz neznaly, neboť jich nikdy nepotřebovaly. Potřeby pro domácnost výměňovaly za přadena lnu. Ač život soukromý býval nejvýš prostý a jednoduchý, o slavnostních příležitostech nebylo šetřeno nádhery. O tom přesvědčuje nás na př. slavnostní úbor žen. Na hlavě nosí ženy šátek, většinou barvy bílé, jen nevěsty mívají veliký klobouk z růží, z nějž přes tvář splývají řady drobných penízků. Košile, zvaná „riza", jest pravým divem vyšívačského umění.

Bývá vyšívána zpravidla červeně na rukávech a spodním lemu. Také zástěrky bývají bohatě vyšívané. Velikou rozmanitost a pestrost vzorků vysvětluje ta okolnost, že ženy nikdy nepracují podle předloh, nýbrž samy vzorky si tvoří. — Kratinký živůtek vyšívá se stříbrem i zlatem a dosahuje proto značné ceny. Svrchní oděv ušit jest bez rukávů ze sukna a nebývá příliš zdobený, poněvadž se ho používá jen za chladnějšího počasí.

Zámožnější ženy pořizují si kožíšky. Kol beder ovinují ženy vlněné pásy i 20 m dlouhé. Ačkoli jest to oděv nepohodlný i nezdravý, starší ženy nedají se snadně od něho odvrátiti. Doma chodí staré i mladé ženy bosy.

Jen ve svátek nosí ponožky — čarapi — bohatě vyšívané a opánky.

Zařízení domácí bývalo velmi prosté. Nízký stůl bez židlí, které zastupoval koberec. Také postelí nebývalo, spávalo se na kobercích po zemi. Teprve v nejnovějších dobách pokrokovější rodiny pořizují si lůžka.

Za to oblibují si ženy hojně šperků. Jsou to hlavně tepané pásy, různé spony, čelenky a náhrdelníky. —

Poněkud různí se typem i povahou ženy v Bosně a Hercegovině. Staré bosenské přísloví praví: „Jakou Bůh učinil zemi, takovým učinil i její lid." Bosna s Hercegovinou jsou nejpůvabnějšími zeměmi v Evropě, a proto i ženy těch krajů vynikají zvláštní rázovitou krásou.

Tahy obličeje jsou sice poněkud ostré, za to však postava vyniká podivuhodnou pružností a mladistvou svěžestí a silou až do stáří.

Ženy jihoslovanské záhy stárnou, což jest následkem těžké, vysilující práce. S těžkým břemenem na zádech, pod nímž by silný muž u nás klesal, slézají horalky příkré skalní stezičky, a nedosti na tom, ruce pilné ženy při chůzi ještě pletou neb háčkují.

Mužové také dobře oceňují pracovitost svých žen, která platí více nežli peníze. Jest obdivuhodno, co vše dovedou vyrobiti ruce žen v oboru uměleckého průmyslu.

Ony jsou rozenými umělkyněmi, které své myšlenky a sny vetkávají v dílo svých rukou. Jejich duše vtěluje se v nejjemnější vzorky, v podivuhodné odstíny barev harmonicky splývající, nebo zase ve skvěle se odrážející protivy barev, oslňující malebnou hrou.

V tom spočívá skvělý účinek ručních prací jihoslovanských, že se honosí rázovitou samostatností.

Na světovém trhu objevují se překrásně vyšívané zástěrky, stolní pruhy a podobné předměty, hlavně pak skvěle pracované koberce, které se zplna rovnají kobercům smyrnenským, jsou však mnohem lacinější.

Ženy jihoslovanské však nevynikají jen v ručních pracích, běžných u žen všech národů, ony dovedou uměle pracovati i v oborech, jež jinde jsou ženám neznámy.

Dovedou na příklad skvostně cisellovati zbraně i vyráběti jemné filigránové ozdoby ze zlata. —

V životě rodinném žena namnoze ještě netěší se úctě a vážnosti, která jí přináleží. Muži jest hlavně služkou a roditelkou dětí. Každý muž žádá od ženy v první řadě syna, dědice rodu, a rodí-li žena dívky, upadá v nevážnost mužovu. Jako matka těší se však neobmezené úctě, a syn, který by se odvážil uraziti svou matku, jest čímsi nevídaným.

V některých krajích zachovalo se ještě patriarchální zařízení rodinné. Skupina spřízněných rodin bydlí pohromadě. Všichni se společně stravují, společně pracují i peníze mají společné. Vládcem je starešina, obyčejně nejstarší z rodu. On zastupuje rodinu na venek, ve sporných záležitostech domácích jest rozhodčím, rozděluje práci doma i na poli, při čemž stejný díl práce připadá ženám, jako mužům. —

Dívky z jedné obce nesmějí se provdávati do obce cizí. Stane-li se tak přece, bývá to příčinou krevní msty, která se pak udržuje mezi obcemi po dlouhou řadu let.

Sňatky z lásky jsou velikou vzácností. Lid v jádře svém zdravý a nezkažený, považuje lásku za jakýsi druh nemoci, a vůbec nenahlíží, že by k sňatku bylo třeba nějaké zvláštní lásky. Přes to však manželství jsou většinou vzorná. Bylo by si jen přáti, aby prostnost a nezkaženost mravů jihoslovanských žen se zachovala a zářila jasným vzorem i ženám jiných národů.

VIII.

Dánsko a Norsko.

Vzácně rázovitý jest život u národů severních.

Drsné, pochmurné podnebí severních krajů po valnou část roku uzavírá rodinný kruh a nutí členy rodiny žíti pospolitě. Tak na příklad rodinný život Dánů vyniká jednoduchostí, přímostí a klidem. Jen zřídka viděti jest horkokrevného, rozčíleného člověka, který ukvapeným, přenáhleným jednáním ruší klid rodiny. Charakteristickými známkami v povaze mužů i žen jest rozvážnost a klidná soudnost. Dítky od mládí vedeny jsou k tomu, aby se snažily býti dokonalými, aby konaly vždy jen to, co druhým jest příjemné a milé, aby toužily jen po věcech užitečných, a aby se varovaly všeho, co se příčí pořádku a mravnosti.

Průměrná vzdělanost žen jest značná. Neboť dívky touží po vzdělání a chápou se každé příležitosti, aby se poučily ve všech oborech. Příležitost k tomu skytají lidové kursy, hlavně v době zimní, jichž jest v Dánsku slušný počet. Vedle toho ženy doplňují své vzdělání soukromými studiemi a hojným čtením poučných knih.

Stát sám pečuje o vzdělání lidu podporou škol, a že se stará, aby i školy vysoké za levný peníz byly přístupny vrstvám nemajetným. Na těchto školách v zimě vzdělávají se mladíci z rodin řemeslnických, živnostnických i úřednických. V létě pak vystřídají je dospívající dívky. Tyto s radostí spěchají do škol, pilně se učí, aby vzděláním mužům se vyrovnaly a mohly se státi skutečnou oporou a zdatnou průvodkyní budoucího manžela.

Ačkoli v době nejnovější zařízení domácností doznalo jistých změn, vnitřní život, hlavně přičiněním žen, zůstal vlídný a přítulný jako býval.

Četné dívčí školy pro moderní vedení domácnosti odchovávají na sta dívek, příštích hospodyň. Dívky učí se zde nejenom vařiti a uklízeti, ale i všemu, co může zpříjemniti a oduševniti rodinný život. Zahradník vyučuje tu o zařízení domácí zahrádky i o ošetřování květin v pokoji. Dívky seznamují se s novějším technickým zařízením, se zásadami zdravotnictví, se stavbou rodinných domků a podobně.

A tak se stává, že mladík a dívka před svatbou nebaví se jen flirtem, jako u nás se stává, ale vážně hovoří o budoucnosti, kdy bude jejich úkolem stvořiti něco krásného, dokonalého, co se bude zváti vlastní rodinou.

Mladí lidé rozmlouvají s láskou a něhou o stavbě svého rodinného domku a zařízení domácnosti, kde mají stráviti společně šťastný život a dočkati se požehnání své lásky — zdárných dítek.

Při vší prostotě jest domácnost dánská technicky mnohem pokročilejší nežli jsou domácnosti naše.

Všude zavedeno jest elektrické osvětlení i telefon.

Tohoto hojně používají hospodyně zvláště za nepříznivého počasí. Objednávají telefonem všecky potřeby pro domácnost, kteréž přiručí z obchodu v malé chvilce na kole přiveze.

Světnice jsou prostorné, vysoké s velikými okny, kterými vniká hojně vzduchu i světla. Hlavní obytná světnice mívá obyčejně arkýř se širokým oknem.

V každé trochu zámožnější rodině předním kusem nábytku jest piano, jehož si velmi váží. Kol piana shromažďuje se rodina, aby se pobavila a osvěžila hrou matky neb dospívající dcery. Jak blaze působí takový úzký kruh rodinný, plný radosti a spokojenosti, kde není žádných svárů a nedorozumění, kde oba manželé svorně o soulad pečují.

V žádném příbytku nescházejí obrazy předvádějící utěšené výjevy z rodinného života. Vedle těchto visí řada fotografií. Každý muž na svém pracovním stolku má podobiznu ženy, pro kterou s radostí pracuje, stále na ni myslí a o blaho její pečuje. A žena navzájem v úctě chová fotografii svého manžela, živitele a ochránce svých dítek, všeho rodinného štěstí. Žena neshání se po zbytečné parádě, hledí si jen domácnosti a výchovy dítek. Muž opět nemrhá čas neužitečným vysedáním v hostincích. Jen oba společně vycházejí, aby poslechli tu a tam nějakou vzdělavací přednášku, neb pobavili se ušlechtilým divadelním kusem.

V životě veřejném dovedou ženy klidně pracovati vedle mužů. Prokazují svoji rovnocennost s muži prací, ne planým mluvením.

Jaká jest rodina v Dánsku, podobná asi jest v Norsku jen s nepatrnými výjimkami. Ženy norské zvláště vynikají energickým, cílevědomým vystupováním v životě veřejném. V roce 1910 norské ženy účastnily se po prvé voleb do sněmu. Všecky politické strany snažily se soustřediti co nejvíce ženských hlasů. Zajímavé jest provolání vydané před volbami. „Ženy! Říkáte, že máte mnoho dětí, nemáte služky a proto nemáte času starati se o politiku. Vaši mužové také pracují po celý den, a přece znají dobře politické věci. Pilní lidé mají vždycky času dosti. Zaujměte své politické stanovisko samostatně; neříkejte: Hlasuji jako můj muž!“ —

Při těchto prvních volbách bylo osm ženských kandidátek do sněmu různých politických stran.

Zvolena byla učitelka paní Anna Rogstodová.

Od té doby ženy norské učinily již veliký krok ku předu, vykonaly mnoho požehnané práce pro vlast.

IX.

Anglie a Amerika.

Ač pravá Američanka liší se v mnohém od své anglické sestry, přece v hlavních rysech vedení domácnosti, výchova dítek a život rodinný v Anglii i v Americe má mnoho společného.

Ženy tu i tam vedle starosti o domácnost oddávají se ve velikém počtu činnosti výdělečné a působení veřejnému. Tím však nikterak netrpí rodina ani dítky, neboť různá důmyslná zařízení usnadňují velmi práci v domácnosti. Pro nás ženy anglické i americké mohou býti hlavně vzory v činnosti veřejné. Ženy americké prodělaly těžké začátky života spolkového. Při tom nabyly velikých zkušenosti, zajímavých pro každého, kdo cítí se svým bližním a kdo chce působiti mimo kruh rodinný.

Spolkové hnutí ženské v Anglii a Americe snaží se především změniti okolnosti, ve kterých ženy žijí a povznésti úroveň vzdělání u žen. Ženy nejprve chtěly účastniti se práce v mužských spolcích, což však nebylo dobře možno, poněvadž mužové nepřipouštěly žen ke skutečné práci.

Počaly se tudíž ženy slučovati samostatně v malých kroužcích, kde šily pro chudé a poučovaly se navzájem o důležitých otázkách života rodinného i veřejného. Tu došly k závěru, že hlavním škůdcem rodinného štěstí jest pijáctví, a tak přirozenou cestou vzrostlo silné hnutí protialkoholní. Později ženské organisace počaly zakládati školy pro dívky, podobné našemu pražskému „Výrobnímu spolku", kde by dívky došly poučení, jak zařídíti a vésti účelně domácnosti. Pak dále vyvinulo se veliké humání hnutí spolků „Červeného kříže" a celá řada spolků dobročinných.

Čím více se prohlubovala spolková práce žen, tím bezpečněji přicházely k názoru, že obyčejná „dobročinnost" vede namnoze k špatným koncům, a že jest mnohem lépe ženy podporovati tak, aby se staly schopnými vlastní výdělkové práce. Tak vznikly organisace učitelek, žurnalistek, umělkyní a dělnic. Organisace přestávaly zvolna spatřovati vrchol své činnosti v pořádání přednášek a zábav, ale chopily se opravdové, vážné práce.

Abychom pochopili plně význam činnosti takového ženského spolku, pohlédněme na př. do Chicaga, co vše tamní ženy dovedly vykonati. Ženy v Chicagu první na celém světě zasadily se o zvláštní soud pro mladé provinilce, otevřely vězeňskou školu pro hochy, zařídily prázdninové školy pro mládež. Ženská organisace podporuje život rodin dělnických, stará se o veřejnou výchovu mládeže, pečuje, aby lidová divadla předváděla jen kusy opravdu cenné.

Spolek zařídil bezplatné poradny pro chudé ženy a dítky. Ošacuje každoročně chudou školní mládež. Z pouhých sbírek vystavěl dětskou nemocnici, zařídil zvláštní stanici, kde se rozdává mléko nemluvňatům chudých rodin.

Spolek žen dále opatřuje školám umělecké pomůcky, při universitě zřídil nadace pro chudé studentky.

V neděli odpoledne členky spolku pořádají „besídky" pro dívky zaměstnané v obchodech a spolek vydržuje též dům, kde staré k práci neschopné ženy najdou útulek za nepatrný poplatek. Že toto vše jediný spolek mohl vykonati, za to děkuje jen ukázněnosti a obětavosti svých členek. Hlavní pravidlo spolku

zní: „Považuj členství za svou svatou povinnost a podporu spolek ve všem dobrém i udržuj dobré jeho jméno po celý čas svého členství.“

Spolek chicagský, který věru může sloužiti za vzor všem ženským organisacím, má šest dobře řízených sekcí: pro reformy, filantropii, vychovatelství, domácnost, literaturu a vědu. —

Vedle života spolkového Angličanky a Američanky vynikají účelnou péčí o dívčí dorost. V Anglii po způsobu skautského hnutí mezi hochy, zavedly ženy podobnou organisaci pro dívky. Hlavním účelem jest dívky tělesně otužiti a učiniti je pohotovými, odvážnými a spolehlivými pomocnicemi, kde toho třeba. Podobné hnutí ujalo se také u nás, mně však více se zamlouvá zařízení americké. Toto pečuje nejen o tělesné zdraví dívek, ale snaží se povzbuzovati dívky i ve vykonávání prací denního života.

Organisace má tři stupně. Heslem prvního stupně jest: „Hledej krásu, prokazuj jiným služby, hleď nabýti vědomostí, buď spolehlivou, dbej svého zdraví, měj v úctě práci, miluj ji a buď spokojena!“

Dále postupují dívky do druhé a třetí třídy podle udělení zvláštních hodností, které se dívkám přisuzují postupně za vykonání něčeho dobrého a užitečného. Na příklad za správné vykonávání prací v domácnosti po určitou dobu, za dobré ošetřování dítěte, ať již sourozence neb cizího, za docházku do školy pravidelně z místa velmi vzdáleného, za vynikající činnost v řemesle, obchodě neb v jiném zaměstnání. Na př. za výrobek vlastnoručně zhotovený, projeví-li dívka při výrobě zvláštní zručnost neb vkus. Poněvadž tato organisace zahrnuje v sobě dívky všech stavů a zaměstnání, šíří se utěšeně a blahodárně působí mezi ženskou mládeží.

Ku konci nelze mi nezmíniti se o obrovské, úctyhodné práci, kterou ženy americké vykonaly pro zrušení otroctví.

První projev ve prospěch ubohých v otroctví úpících černochů stal se roku 1828. Byly to dvě sestry Grimkeovy z Jižní Karoliny, které propustily své otroky na svobodu a počaly veřejně mluviti pro odstranění otroctví vůbec.

Jich příkladu následovaly brzy i jiné ženy, a přes nesmírný odpor celé veřejnosti založily ve Filadelfii první ženské protiotrocké sdružení. Brzy jedna z nich založila školu pro dívky černochů. Škola její však byla krutě pronásledována, až konečně i zničena ohněm.

Roku 1835 osm set newyorkských žen podalo sněmu petici za zrušení otroctví v Columbii. Petice tato nebyla však sněmem vůbec přijata. Teprve když následujícího roku Abraham Lincoln vydal památné prohlášení o politické rovnosti žen, podaly ženy svou petici znovu. Avšak veřejné mínění stavělo se stále i proti veřejnému vystupování žen i proti zrušení otroctví.

Kateřina Beechorová vydala „Pojednání o otroctví“, kdež dokazovala, že jest povinností žen ujímati se utiskovaných.

Roku 1839 již i muži spolu s ženami začali pracovati proti otroctví. Avšak krutý odpor veřejnosti trval ještě plných deset let. Hnutí protiotrocké uspíšeno ženou, která způsobila převrat ve veřejném mínění. Ženou tou byla paní Harrieta Beecher-Stoweová, spisovatelka knihy „Chalrč strýčka Toma". Kniha vyšla v březnu r. 1852.

Spisovatelka měla vážnou obavu, bude-li vůbec někdo chtíti čísti knihu jednající o předmětu tak neoblíbeném.

Leč obavy její byly liché. Již v květnu téhož roku v Londýně pořízeno druhé vydání a v desíti dnech rozprodáno deset tisíc výtisků. V Anglii vyšlo třicet vydání za jediný měsíc. Kniha přeložena hned do 19 jazyků.

Zdramatisovaný děj hrán současně na šesti londýnských divadlech, a kus ten prošel pak jevišti celé Evropy i Ameriky.

Vliv spisu paní Stoweové na otroctví byl nepopíratelný. Sever postavil se proti jihu, žádaje, aby odstraněna byla hrozná skvrna, lpící na svobodné republice americké.

Konečně roku 1860 za Abrahama Lincolna rozvířila se válka občanská, jež po 4 letech skončila zrušením otroctví.

Práce žen vykonala již mnoho velkých skutků ve světě, a dá Bůh, že v budoucnu ještě více vykoná.

Ženy jsou to, které mohou změniti tvářnost světa, neboť ony chovají v loktech svých všecky budoucí vladaře, zákonodárce, filosofy, vynálezce i řemeslníky a dělníky, jichž ruce mohou změniti i znovu vytvořiti řád světa, na základě práva, spravedlnosti a mravnosti.

Nad verši Vrchlického.

Tři znělky. Napsal Jan Voborský.

I.

Jak smělý potápěč do hloubky moře myšlenek
za lesklou perlou básník kdys se ponořil.
Jásavým sonetem pak, co si myslil, řek'
a dále psal a dál o velkých cílech živě snil.

Tu víno ohnivé, tam chvíle hořkost v pohár lil,
tu zpíval o květech, tam pěl o opálu,
dnes při tom v hloubi srdce drahokamy skryl
a zítra lovil jenom červeň trsů korálů.

Měl hřivnu bohatou, měl poklad fantasie,
zrosený plátek růže básní jemu byl
i vichr severák, jenž v horských lesích vyje —
zde celý dlouhý věk, tam pouhý okamžik
ve zlatohlavu slov se v básni zrcadlil -
hned k jásotu se pojil samotáře vzlyk.

II.

Jak holubice vzlétlá světa nad potopou
kdys vrátila se s olivovou větvicí,
šel básník v mysli dějin lidstva velkou stopou,
v zem vrátil se, zanechav básní kytici.

Ohnivým odleskem byl sopky nad kráterem,
byl proudem světla vzešlým pilnou nad prací,
kde jiný únavně se namáhá svým pérem
a od myšlenky k slovům jen se potácí.

Ta jeho mysl byla hájem vavřínovým,
jí neunikl slunce žár ni hvězdic třpyt,
po světlu toužila jak jaro květem novým

a z toho světla, jež dlí v azurové výši,
o „Hvězdě mořské" vroucí promluvil kdys cit,
stajená vzácná perla v šedé škeble skrýši.

III.

Chvílemi — jak když blankyt nad námi se klene
a každá haluz šatí v hebkou jarní běl,
chvílemi — jak když myšlenky jdou zakuklené
až vesmír by se velkou tragedií chvěl,

hned zas jak palma k palmě když se družně sklání
nad travou vásy a čistým pramenem,
a na ráz modrý gencián na horské strání,
v lučinách parnasie zulíbaná dnem,

tak pestrý řad jde, kvapí, proletí
tu hrstkou veršů, celou knihou hned —
tak střídá se nám jaro, léto, podletí

a s jasem stín, s rovinou úboč skal
a s révy hroznem lípy sladký med —
kdo cele pochopí, co básník snil a psal? — —

Alois Dostál:

Na zámecké kaplance.

(Č. p.)

XXII.

Kaplan Halík schválně čekal na velkostatkáře Vajta před zámkem. Jak obyčejně opravoval věčné světlo před oltářem a vida Vajta jíti ode dvora, zůstal pod lipami. Uctivě pozdraviv, pokročil v ústrety.

„Tak jsem pookřál v přírodě," pochvaloval si Vajt. „Hned se člověku volněji dýchá."

„Rovněž jsem osvěžen, ale více na duchu. Psal Ladislav, pan baron se snad pamatuje."

„Žádný baron," zahrozil Vajt. „Jak bych se nepamatoval. Tedy se přihlásil?"

„Skutečně byl v Italii legionářem a s jinými se navrátil. V Praze byli slavně uvítáni. S nadšením všechno vyličuje. Potom odejel do svého rodiště, potěšil se s rodiči, sourozenci, ale teď už studuje práva. Svléknul vojenský šat a sedí při přednáškách, aby dohonil, co zameškal."

„To je dobře, tak se to patří," chválil Vajt.

„Proto ani nyní sem nejede. Návštěvu si nechává na svátky, až nebudou přednášky."

„Pozdravujte ho ode mne," ještě žádal velkostatkář, vstupuje do zámku.

Kaplan mohl ještě starému pánovi onu zprávu zvěstovati, ale neučinil tak. Zvěst o Ladislavovi bude rozebírána v jídelně a Fliegel nějakou poznámkou by radost kaplanovu pokazil. Proto rychle zašel do síně, kde seděla Pavlátová.

„Tak, přejete si?" ptal se kaplan ne právě nejvlídněji.

„Prosím o svolení, abych mohla vybírati na obraz, který bychom v lese pověsili na strom na poděkování, že válka ustala."

„Jste hodná, že na takovou věc pamatujete a sbírku podniknouti chcete, ale tentokráte svolení vám dáti a věc podporovati nemohu. Poslední dobu bylo mnoho sbírek na Červený kříž, raněné, sirotky, nová sbírka by nebyla přijata s ochotou. Také na stromech bylo vaším i jiných lidí přičiněním zavěšeno několik obrazů, o něž se nikdo později nebude starati. Ukončení světové války chceme jinak oslaviti, aniž bychom koho obtěžovali. Sama budete potom spokojena."

Ale horlivá Kateřina tím výkladem upokojena nebyla. Tak si umínila obraz onen zavěsiti na kraji lesa při cestě vedoucí do Závoran. Na druhé straně lesa už obraz visel, i chtěla ho míti také zde. Neúnavnou byla ve vybírání k náboženským účelům, tedy její zklamání bylo nemile dotčeno.

Ráda by zvěděla, co se chystá, aby to rychle roznesla, ale kaplan nepověděl. Jenom utěšoval, že bude spokojena. Když odešla, zvěstoval matce, jak se pan Vajt zajímal o Ladislava.

„Ale to mně je divné, že synovec v dopise je tak vážný. Ani slova žertu nepronesl."

„Nediv se, ve válce se změnil. Tvrdost vojenského života tak naň působila. Vidíš komorníka, jaký to byl větroplach a kolik děvčat dráždil. Teď si ani kuchařky nevšimne, ač se tato zlostí mstí."

Kaplan přistopiv ke stolu, sáhl na dopis, jehož obsah dobře znal.

„Tak nezapomněl na kříž, který chceme obnoviti. Sám sliboval, že tělo Spasitelovo zde namaluje, ale omlouvá se, že nemá času, že otec místo něho onu práci podnikne. Také prý musí býti zdejšímu kraji vděčným, neboť se mu odtud výživy mnohdy dostalo. A Ladislav kříž přiveze."

„To jest od něho hezké, nebude se za kříž styděti, ač, jak čteme a slyšíme, tu a tam byl tento od vášnivců ze škol vyhozen, od nezbedníků vyvrácen, na hřbitově polámán."

„Smutné zjevy," pokynul Prokop.

„A Ladislav kříž poveze sem, a kdyby jej dobře zabalil, přece každý pozná, co mladý právník veze, jaké to má zavazadlo."

„Chce návštěvu spojiti s Miladinou svatbou, nabízí se za mládence k sňatku."

„Už i paní Vajtová se ptala, kdy si správce naši Miladu vezme. Rádi by viděli, aby se Pavelka trvale v Závoranech usadil a často nepřecházel. Pan správce rovněž o to usiluje. Nesmíme odkládati. Nevěsta nejhlavnější věci k výbavě má, ostatní se ji dodá a také ze zámku něco dostane."

„Dle toho budeme slaviti na kaplance veselku."

„Nehlučnou, jak poměry dovolí."

Pavelka svoloval rád, aby se svatba odbývala brzo po Velikonocích. Dopsal za tou příčinou do Klonova, požádal Ladislava za družbu, družičkou bude dcera zahradníkova. Kaplan měl obstarati listiny. Už mnoho roků v tom oboru nepracoval, musil otevříti církevní zákoník, byl téměř hotov, když přišla Milada se žádostí, že by ráda byla oddána ne v Křečíně, kam osadou patřila, ně v zámecké kapli, kde by měla dosti diváků, ale na poutním místě u Studánky, kam ráda strýce doprovázela.

Ale Studánka ležela v jiné farnosti, tu si Prokop nevěděl rady a musil do Křečína, aby přání nevěstino přednesl, může-li vůbec a za jakých podmínek býti splněno. Zároveň chtěl vyjednati obnovu a posvěcení kříže.

„To je hezké, že na takovou věc pamatujete, ale, odpusťte, nebude to nad vaše finanční prostředky?"

„Dřevo dá velkostatek, já je obarvím, dvorští je postaví. Plech s tělem Spasitelovým pošlou naši z Klonova. Tak se všichni složíme," vysvětloval Halík.

„Vždyť se mohla uspořádati sbírka."

„Pavlátová se nabízela, chtěla pověsiti na strom obraz, ale my se rozhodli jinak."

„Buďte bez starosti, kříž posvětím a několik slov při tom promluvím. No, a co oddavky slečny Milady?"

Kaplan zjevil nevěstinu žádost a své starosti.

„Všechno půjde," zasmál se farář Pilařík. „Několik dopisů to spraví. Slečna je naší osadnicí, měla by míti oddavky zde, přejde na Sedanskou farnost, dám tedy panu děkanovi delegaci, vy budete oddávati, dostanete tedy zase od něho svolení. Trochu komplikované a bude to státi mnoho peněz."

Farář s komickou vážností pohleděl na kaplana.

„Hned to můžeme spočítati. Mně slečna dá — nic, v Sedanech, jak tuším, také — nic a s vámi ať se vyrovná."

Oba se srdečně zasmáli.

„Na svěcení přijde jistě i pan řídící Buk a naše kapela. Bude to slavné. Všichni na něco podobného přímo čekají. Vy jste nás předešel."

Kaplan s radostí spěchal domů, že se starosti zhostil. Na výsluní do parku dodáno bylo otesané dřevo, které natíral černou barvou.

Zastavil se i baron Fliegel a hned si dobíral: „Nevěděl jsem, že se vyznáte jak v malbě tak i lakýrnictví."

„To je tím, že se při obojím barvy užívá," usmál se kaplan. „Kdyby podobná práce byla v zámku, ochotně ji přijmu."

A zase jel Halík do Sedan s bryčkou. Měl dojeti Ladislav s matkou, přivezou malbu, která bude zdobiti kříž. Tento bude v sobotu usazen a v pondělí velikonoční posvěcen.

„Bude-li hudba, jistě omladina uspořádá též zábavu," vzpomněl Halík a hned tonul v nejistotě, dovoleno-li už tančiti. Nahlédnul do kalendáře a oddychnul si. Vše možné: svatba i tanec.

S radostí uvítal hosty, vesele jeli do Opětan, kde Milada v roztoužení objala matku.

„A tatínek?"

„Nemůže přijeti, má práci a stálo by to mnoho peněz. Místo něho požehná ti strýc."

„Já bych nemohl otce v tom ohledu zastupovati?" hlásil se Ladislav.

„Tys posud příliš mlád a máš už jinou při svatbě funkci," odbyla vnuka babička.

Mnozí povšimli si, že ze zámku vyjely tři kočáry. V prvém seděl správce Uslan a snoubenci, v druhém kaplan, babička

a matka ženichova, ve třetím Ladislav s družičkou a panský zahradník.

Nevěsta se musila dříve ukázati v zámku milostivé paní, již hned za všechno poděkovala.

Přišel i Vajt, obešel Miladu a lusknuv prsty, propověděl: „Škoda, že nejsem o pětatřicet let mladší, to bych hned ženicha odstrčil a sám s nevěstou k oltáři přikleknul —"

„Ale Rudolf," napomenula paní.

„Tak to pěkně odbuďte, v poledne se pobavíme."

Kočáry odjely a Voráčková hubovala: „Proč není kopulace tady? Aspoň bychom něco uviděli. K čemu jezditi až ke Studánce?"

„Páni mají rozličné choutky," odpověděla kovářka.

Toho dne Holan a Vraný ke Studánce nešli, nestačili by kočárům. V kapličce bylo lidí velice málo, kostelník přinesl matriky, které svědkové podepsali u Rákosíka. Po obřadech všichni zase odjeli do Opětan, kde už byl farář z Křečína se řídícím Bukem a kapela. Páni byli hosty v zámku, hudebníci vyhrávali v hostinci pro poslech.

Už dříve bylo rozhlášeno, jaká slavnost se připravuje. Pavlátová nosila novinu tu po dědinách, proto scházelo se hodně lidí v kapli a před zámkem, kde byli všichni svatebníci na obědě. Zahradník pomáhal komorníkovi nositi na stůl.

Rudolf Vajt připil novomanželům. Mluvil krátce, ale srdečně. Omluvil se předem, že není žádným řečníkem. Ku podivu povstal Viktor Fliegel, aby pronesl zdravici. Zmínil se o válce, která tolik roků svírala národy, o milionech obětí, které si vyžádala, o radosti, která nyní všechny zaujala, i budoucnosti, jež čeká v nové práci v česko-slovenské republice. „Než to mne těší, že i my dvěma slavnostmi dnes mír oslavujeme a jako nový život počínáme a to památným křížem a sňatkem mladých lidí. My staří už brzo odstoupíme, ale na těchto mladých jest, aby v lásce a práci s křížem v ruce zajistili národu lepší dny, zjednali rozvoj, upevnili spokojenost a blaho. K tomu volám: Zdař Bůh!"

Tou řečí všichni byli nadšeni, zazvonili sklenicemi, znovu blahopřáli novomanželům a provolali národu slávu.

„Nevěděl jsem, že papa je takový řečník," pochvaloval Vajt.

„Znamenitě, výborně!" připojovali se Pilařík, Buk a jiní přítomní.

Novomanželé poděkovali řečníku co nejsrdečněji.

Zatím se vytratil farář s Halíkem a podivili se, co lidí už čekalo před kaplí. Byli tu i hudebníci a pošťák pořádal mládež do řady.

„Tak, tak, nepůjdeme sami," přikyvoval Pilařík, jda kolem Holana a Vraného.

„A to by bylo pěkné! Vždyť se slavnost všech a obzvláště naší obce týká.“

Zpěváci umlouvali se s kapelníkem, jakou píseň budou cestou i při svěcení zpívati.

Podivili se účastníci průvodu, že i oba velkostatkáři se přidali s mladým i starým správcem. Šli hned za duchovními, ale tenkráte nemusil Vajt připomínati faráři, že tu a tam leží kámen, kterému se třeba vyhnouti. Milada jako v minulých letech vedla družičky.

„Svatý kříži, tebe ctíme,“ zanotoval Vraný a hudebníci hned chytili ton. Ženám v zadu předříkávala Pavlátová.

Na návsi připojili se sousedé, v zadu jely dva kočáry. Průvod vinul se po silnici, stoupal do kopce, až stanul u nového kříže. Kde kdo pronášel úsudek, že tak pěkně malovaného Spasitele není v celém okolí.

Farář Pilařík pronesl řeč, uvedl význam kříže v dějinách i v soukromých domácnostech, podotknul, proč předkové stavěli kříže u cest, dávali je na kostely, do škol i na stěny ve svých příbytcích. Na žádost kaplanovu nejmenoval dobrodince tohoto kříže, ale každý ho znal. Kdo půjde kolem, ať si vzpomene na hrůzy válečné, ať poděkuje za mír a prosí, aby pokoj zůstal stále v naší vlasti a v celém světě!

Následovalo svěcení a modlitby za padlé vojíny, osadníky a dobrodince. Písní slavnost skončena.

Teď se už průvod nedal udržeti, hudba spustila veselou, omladina pospíchala, aby si opět po dlouhé době zatančila. Velkostatkáři vsedli do jednoho a kněží do druhého kočáru. Tito přibrali k sobě paní Halíkovou. Starší lidé vraceli se pomalu do vsi, přespolní se rozcházeli. Všichni byli uspokojeni. Milada odváděla družičky.

Nejdéle u kříže zůstala Kateřina Pavlátová, pokleknuvši, nyní se teprve zbožně pomodlila.

S večerem vyprovázel Vajt a kaplan se synovcem hosty z Křečína. Když zahýbali kolem hostince, bylo tu hlučno a ryčno, nikdo omladině nezazlíval, že se tak veselí. Páni rychle kráčeli, aby se dostali za obec do tiché přírody.

H. Uden :

Sestina kritická.

Nechrání, že zákon ustanoví celek —
se stranou se může dohodnouti strana,
by se vládlo většinou, jak jim se líbí:
kritika pak prō potěchu planou zbývá
se svým úsudkem, pradávným lidským právem,
když a kdekoli nesouhlasívá počet.

Mnohem hůře finančnický plán a počet,
než co jiné, zatěžuje správní celek:
ochotně-li přiřkne se, co jakýms právem
žádá ta neb ona zbezpečená strana,
pro záchranu podstatnou tak málo zbývá,
že se volným nespřežencům sotva líbí.

Robotníkům zdávna združení se líbí —
jednotlivec nic je, všecko zmůže celek
jemu také stávka těžkou pákou zbývá,
byť i zaražením práce bila celek,
ač je částí jeho strana jako strana
přičleněnou povinnostmi, ne jen právem.

By tak stejným, na čas uznávaným právem,
jež se na tržištích svalů silně líbí,
zorganisovala veliká se strana,
která hojně hlav a ruk má větší počet,
by též ve všednostech obsloužen byl celek —
kde se najde pomoc a kde jaká zbývá?

Vyvarovati se počátků jen zbývá:
proto vzpourou nazve se, co zdá se právem,
„zaměstknatelem prý výsostním je celek,
na něhož se nesmí, jak se komu líbí. . .“
s opatrností však, by se nezvrhl počet
a snad neurazila se která strana.

Stůj na výších obecnosti všecka strana,
by se pevně střehl, náprava kde zbývá,
při bratrství věrném spravedlivý počet —
pak se slovo pravdy stane platným právem,
ať se v prvé chvíli nelíbí či líbí,
z nejistot a z bídy vysvobodí celek.

Buď tam i tu strana — ne, co jim se líbí,
dohánětí zbývá: ve všem správný počet
stanovený právem silným činí celek.

JUDr. Otto Stehlík:

Havlíček-Borovský a chorvatsky bán Jelačič.

(K oslavám Havlíčkovým.)

(Č. p.)

Dodatek.

Přílohy.

Boj Jihoslovanů s bánem Jelačičem v čele proti Maďarům česká žurnalistika a veřejnost s nadšením sledovala a podporovala sbírkami peněz, prádla, obuvi, šarpie atd. V čele stál Havlíček se svými Národními Novinami, spolek „Slovanská Lípa", Pražský Večerní List atd. Noviny tyto skoro v každém čísle otiskly seznam příspěvků pro bojující Jihoslovany. Chorvaté příspěvky vděčně přijali a zaslali děkovací přípisy a též rakouské vojenské úřady se k tomu připojily, neboť společně bojovali Chorvaté s rakouským vojskem proti Košutovi. Přípisy tyto nalézají se v Havlíčkově literární pozůstalosti v pražské musejní knihovně. Otiskujeme je zde se svolením slavného výboru musejní společnosti.

První čtyry jsou děkovací přípisy pražského vojenského velitelství, pátý vojenská kvitance, další tři chorvatské děkovací přípisy Havlíčkovi a Slovanské Lípě zaslané a přípis banského náměstka v Chorvatsku, Mirky Lentulaye. Poslední jest kvitance obuvníka.

Č. 1.

[Na obálce:]

K. k. Militär-General-Commando in Böhmen.

R. 9001.

An

Die löbliche Redaktion

der Národni Nowiny

zu Prag.

Ex offo. [Na zadní stránce razítko.]

[Obsah přípisu:]

R. 9001.

Indem das General Militär Commando unter einem die Verfügung trifft, dass die für die Truppen Sr. Exzellenz des Herrn Feldmarschall Lieutenants und Banus von Kroatien Josef Bar Jelačic, bestimmten 350 Paar Stiefel ihrer Bestimmung schleunigst zugeführt werden, kann man nicht umhin der löblichen Redaktion den wärmsten Dank hiefür auszusprechen.

Prag, am 12 November 1848.

In Dienstesabsein Sr. Durchlaucht des Kommandierenden

Khevenhüller Fm.

An
Die löbliche Redaktion der Národní Nowiny
zu Prag.

C. II.

R. 9228.

Das Generalkommando trifft gleichzeitig die Verfügung, dass die für die Truppen Sr. Exzellenz des Herrn Feldmarschall-Lieutenants und Banus von Kroatien Josef Baron Jelačič bestimmten drei Kisten mit 211 Paar Stiefeln ihrer Bestimmung auf das Schleunigste zugeführt werden.

Man sieht sich abermals in die Lage versetzt, der Löblichen Redaktion für diese patriotische Gabe den wärmsten Dank abzustatten.

Prag am 19 ten November 1848.

In Dienstesabsein Sr. Durchlaucht des Commandirenden
Khevenhüller Fm.

An
Die Löbliche Redaktion der Narodný Nowiny
zu Prag.

[Na obálce:]

K. k. Militär-General-Commando in Böhmen.

R. 9228.

An
Die Löbliche Redaktion der
Narodný Nowiný
zu Prag.

Exoffo.

[Na zadní stránce razítko.]

Č. III.

R. 9603.

Der Banus von Croatien Se. Excellenz der Herr Feldmarschall-Lieutenant Baron Jellačič hat unterm 25 ten November 1848 Nro. 531 anher eröffnet, dass er wegen Vertheilung der für die croatischen Truppen von der löblichen Redaction eingesendeten 350 und 211 Paar Stiefeln die Verfügung getroffen habe, und ersucht gleichzeitig dieses Generalkommando, der Löblichen Redaktion für die gedachte patriotische Gabe seinen herzlichsten Dank auszusprechen.

Das Generalkommando säumt nicht die Löbliche Redaktion hievon im Verfolge seiner Mittheilungen vom 12 ten und 19 ten November d. J. R. 9001 und 9228, in die beliebige Kenntniss zu setzen.

Prag am 5 ten Dezember 1848.

In Dienstes Absein Sr. Durchlaucht des Commandirenden
Khevenhüller Fm.

An
Die Löbliche Redaktion der Narodný Nowiný
zu Prag.

[Na obálce:]
K. k. Militär General-Commando in Böhmen.

R. 9603.

An
Die Löbliche Redaktion der
Narodný Nowiný
zu Prag.

Exof o.

[Na obálce:]
K. k. Militär-General-Commando in Böhmen.

Č IV.

R. 9967.

An
Die Löbliche Redaktion der
Narodný Nowiný
zu Prag.

Ex offo.

[Obsah přípisu:]

R. 9967.

Indem das General-Kommando unter Einem die Verfügung trifft. dass die für die Ungarn ziehende Armee bestimmten zwei Kisten mit Charpi, Bandagen u. Wäsche ihrer Bestimmung mit aller Beschleunigung zugeführt werden, stattet dasselbe der löblichen Redaktion den innigsten Dank für diese hochherzige Gabe ab und bemerkt zugleich, dass diese patriotische Handlung unter Einem dem hohen k. k. Kriegs-Ministerium angezeigt wird.

Prag am 11. Dezember 1848.

In Dienstesabwesenheit Sr. Durchlaucht des Kommandierenden:
Khevenhüller Fm.

An
Die löbliche Redaktion der Národní Nowiny.

Poznámka:

Velitelem v Praze byl pověstný kníže Windischgrätz, který dal Prahu za svatodušních bouří bombardovati. V říjnu však odtáhl s vojskem proti revoltující Vídni, kterou pomocí chorvatských hraničářů dobyl a v listopadu pak táhl společně s Jelačičem proti Maďarům. V Praze ho zastupoval tu dobu podmaršálek hrabě Khevenhüller.

Č V.

Der Gefertigte bestätiget hiemit den richtigen Empfang von drei Kisten mit angeblich darin befindlichen 350 paare Schuh mit der Bestimmung für die k. k. Armee des Herrn Feldmarschallieutenants von Jellachich bei Wien.

Prag am 10 ten November 848.

Rietz Hptmann adlatus.

Č. VI.

Da su po Gospodinu Slav. Tomičku učredniku narodnih novinah u Pragu, sliedéci iznosi kao dobrovoljnih prinesci za podporu ratovanja jugoslavjanskog proti magjarima, poslati i na dolje naznačenim dnevima u deržavnu hrvatsko-slavonsku blagajnu primljeni s ovim se službeno potverdjuje, kako:

	Darovani iznos fr	Odbita poštarina fr kr	U gotovom primljeno fr kr
Dana 19a Rujna 1848	329·12	. .	329·12
„ 21. „ „	134·	. .	134·
„ 21. „ „	287·30	. .	287 30
„ 30· „ „	300.	. .	300·
„ 1. Lipuja 1849 (za Srbe u Vojvodinu	600·	1·44	598·16
Ukupno . . .	1650·42	1·44	1648·58

Slovom: Jedna hiljada šest sto četerdeset osam forintih 58 kr u srebru.

[Razítko.]

Od herv: slav: dérž: blagajne.
U Zagrebu 2a Lipuja 1849.
Anton Bisčan
peneznik.

Č. VII.

Da je slavno družtvo Slovanske Lipe u Pragu sliedeče iznose kao dobrovoljne prineske za podporu ratovanja jugoslavjanskog proti Magjarima, poslala i da su isti na dolje naznačenim dnevima u hérvatsko-slavonsko-déržavnu blagajnu primljeni, s ovim se službeno potvérdjuje; kako:

	U Srebru fr kr
Dana 21. Rujna 1848	141·—
„ 21. „ „	318·52
„ 3. Listopada 1848	400·—
Ukupno . . .	859·52

Slovom: Osam sto petdeset devet forintih 52 kr u srebru:
Od herv: slav: deržavne blagajne.
U Zagrebu 2 a Lipuja 1849.
Anton Biscan
peneznik.

[Zde i na předešlém přípise je papírový přílepek (razítko) se znakem Chorvatska, kolem něhož nápis:]
Herv. Slav. Deržavna Peneznica.

Poznámka:
Všechny tři chorvatské přípisy jsou napsány na modrém půlarchu papírů. Poslední podepsal vlastní rukou Mirko Lentulay.

Č. VIII.

N $\frac{5638.}{1148}$ 1849.

Gospodine!

Uz Vaš dragi nam dopis od 27. svibuja t. g. primili smo 600 for: što ste za jadnu bratju našu Serbije Vojvodane od velikodušnih naših suplemenikah, Čehah, plemenitim nagonom sakupiti.

Dočim Vam dakle to za Vaše umirenje do znanja stavljano, nemožemo propustiti, da tim putem Vama i Vašim drugom za trud, a blagim suplemenim darovnikom za njihovu darežljivost — u nade punoj slavjanskoj uzajamnosti i čutljivoj čověčnosti utemeljenu — najiskrenin zahvalu i bratinski pozdrav u našem i stradajuce bratje imenu neizrucimo. Pravedni bog če bogatim plodom sretne budučnosti slavjanske uroditi.

Ovom prilikom Vam šaljemo i namire verhu sviuh prinesakah, što su bratja Češi putem „Slavjanske lipe" G. Tomičeka i putem Vas jugoslavenskoj brajji veledušno poslali i prilaženo jih ovdě.

Primite još jedanput naš pozdrav!

U Zagrebu 2. lipuja 1849.

Mirko Lentulay.

G. Dragatinu Havlíčku učredniku narodnih novinah u Pragu.

Č. IX.

Osvědčení.

Nížepsaný dosvědčuje, že byl zhotovil na oučet p. Karla Havlíčka redaktora Národ. N. pět set šedesát a jeden páru bot pro boj vedouci Slovane, za ktere mu od p. K. Havlíčka za pár tři zl. a čtiricet kr. str. tedy ouhrnkem dva tisíce padesat sedum zl. stříbra na hotovosti vyplaceno bylo.

V Praze dne 18. března 1849.

Jak. Pazaurek
zhotowitel swrchu jmenowaného
obuwu.

[Napsáno na půl archu papíru.]

Josef Šeřík-Vitínský:

Ze života Indů.

Narození.

Od svého narození náleží Ind (Inďan) náboženství své země. Celý život jeho jest jím proniknut. Jeho denní život jest spojen s různými náboženskými výkony, jež přesně vykonává. Od nejútlejšího mládí jest jeho duch pověrečnými myšlenkami napájen a to tak dalece, že se jich později nesnadno zbaviti může. Při narození děvčete nekoná se nic zvláštního, ale přijde-li chlapec na svět, tu se novina ta slavnostně oznamuje, tluče se do měděného kotle, aby zlí duchové se zahnali, při tom se sedmkráte kolem hlavy matky a dítěte smíšeninou ze semene horčičného, skalní soli (jaké se dobývá ze země, jako na př. ve Věličce, v Bochni atd.), síry, žita, otrub semo tamo potřásá, jeť to prý silný prostředek proti zlému duchu. Pak se vše spálí ohněm, jenž v ložnici hoří vedle aneb pod šatem matky. Dítko se vykoupá v teplé vodě, otře (osuší) se a drží se nad kouřem zrna agivani, jež se vhodí do ohně, na to se vstrčí maličkému trochu semene horčičného a karmínu do úst. Prvých 24 hodin dostává maličký pouze po malých doušcích kravského mléka.

Za deset dní později je slavnost. Večer přijdou ženy z města aneb ze vsi zazpívat příležitostné písně a jsou doprovázeny bubeníky (tambory). Členové rodiny přinášejí dary: čepice, pláště, kapesní šátky, měděné a dřevěné hračky maličkému. Rodičové to všechno přijmou, ale zaplatí to třikráte dráže, než to stálo, přátelé se svými ručnicemi vystřelují prázdné rány proti domu na znamení radosti.

Každá rodina má svého hvězdopravce, jenž zpytuje hvězdy a určuje den a hodinu narození dítěte a předpovídá, co vše narozeného v životě potká. Hvězda, jež narození doprovází, má velký vliv, a z toho se předpovídá, jakým nebezpečím aneb nemocem později hoch vystaven bude. Aby se předešlo zlému osudu, konají se různé slavnosti. Rodiče si tozapisují a předčítají to, když se dítěti něco šťastného aneb nešťastného přihodí. Indický hvězdopravec předpovídá bez ostychu vše, co člověka v životě potkati má a zapomíná, že budoucnost toliko Bohu samému známa jest. Když jest hochu šest měsíců, připraví jeho rodiče „annaprasan“ (jakýsi druh křtu), pak obdrží jméno a smí okusiti uvařenou rýži. Ve volbě jména hraje pověra též svou roli. Indové berou pouze ty a ony ze svých bohů neb bohyň, jež jsou ve zvyku, domnívajíť se, že každodenní opakování onoho jména je nejen zbaví jich hříchů, ale že je to učiní šťastnými zde i později . . . Indická žena není, jak se často píše, bez práce, musíť připravovati potravu svému muži, jenž jako pravý Hinda nejedl by, kdyby mu to jiné ruce připravily. V jistých rodinách musí žena ráno vstáti, aby předepsané umývání vykonala a potom před devátou hodinou snídani muži přichystati, jenž v 10 ho-

din svou práci započne. Indická žena není tolik pracovitá, nýbrž trpělivá a svému muži oddána. V nedostatku a útisku nikdy nenaříká. Nepožaduje mnoho, postačí jí, je-li její pán a mistr s jídlem, kteréž připravila, spokojen.

Indický žák.

V prvních letech svého života, než jde do školy, jest mladý Ind čilý a bodrý. Když je mu šest let, začíná jeho výchova a pošle se do domácí školy, před tím však se modlí k Sarasmati, bohyni věd. V určitý den, jenž dle indického kalendáře musí býti dnem kritickým, obleče se hoch do nových šatů a zavede se na místo, kde se k bohyni Sarasmati musí modliti, kněz zatím již všechno přichystal. Při každém značnějším pokroku dává dary svému učitelovi, dary ty pozůstávají z jídla, šatů a peněz. Škola započne záhy ráno a trvá do poledne. Potom mohou dítky jíti domů k jídlu, ve dvě hodiny přijdou zpět a zůstanou až do večera. Při ukončení postaví se nejnadanější hoch doprostřed třídy a začne násobilku a sčítání dle tabulky nahlas říkati, ostatní odpovídají ve sboru. Není to špatným k upevnění paměti.

Svatební slavnosti.

Indové se domnívají, že musí své dítky záhy oženiti a provdati. Velmi často provdávají se děvčata v osmi a desíti letech, aniž by věděla za koho a kam. Aby vlastnosti svých dcer zvelebili, mají Indové velikolepé výrazy: Jest krásná jako úplněk měsíce; jest dokonalá v pravo i v levo, její zuby jsou bílé jako semě granátového jablka, mluví jako bohyně, jest štěstím pro rodinu atd.

Když se smlouvy svatební odbydou, přijde osoba, oběma stranami zvolená, navštívit hocha a dívku, obyčejně napřed dívku. Ta vyjde poslu vstříc v nejlepších šatech, učiní před ním hlubokou poklonu a odpovídá na otázky jí kladené. Chce míti hodného muže a mnoho drahocenných darů. To jest potvrzující návštěva. Při té příležitosti chtějí bohatí Indové své poklady ukázati a jídlo podávají na zlatých a stříbrných mísách, jež pouze při velikých slavnostech na světlo přicházejí. Pak se určí den svatby a volí se vždy den štěstí (dle jejich kalendáře).

Indická domácnost.

Chcete popis nové domácnosti? Děje se to po praotecku. Ind jest povinen veliký počet příbuzných míti: bratry, strýce, bratrance, svata atd. Dostane-li žena návštěvu od žen sousedních, jest vždycky první otázkou, kolik šperků mají, kdo je zhotovil a jakou cenu mají, potom teprve se mluví o věcech domácnosti. Provdaná žena, jakmile z domu vyjde (zde je řeč o zámožnějších), byť by pouze sestru několik kroků vzdálenou navštíviti chtěla, musí míti povoz aneb nosidla. Ve svém příbytku byla by neteř velice hrubou, kdyby nohou překročila práh

u světnice svého testě aneb jiných spolubydlících. Promluví-li několik slov hlasitě, takže venku je to možno slyšeti, je za to přísně vyplísněna. V Hindustanu nejedí mužové a ženy nikdy společně.

Při jídle sedí na zemi. Ženy jedí obyčejně, když mužové přestali. Ženy potřebují více času než mužové, si pohovořiti. Jsou tiché a nenaříkají nikdy na svoji stravu, kteráž často jest tatáž. Nejlepší se předloží mužům, to horší je pro ženu. Náboženství její zapovídá, aby něco okusila dříve, než to nabídla hlavě rodiny. Indická žena je jednoduchou (prostou) v domě a vede jednotvárný a smutný život. Indové mají ve velké vážnosti své rodiče, i když jsou staří. Každý dům má svého skřítka (ochranného boha) ze dřeva aneb z kamene, jenž jest dle Krišmy zpodoben a na zlatém neb stříbrném trůně usazen. Dívky musí též chodíti do nižších škol až do jich provdání se. Domněnka z dřívějších dob, že indická žena, která se učí čísti a psáti, bude vdovou, již na štěstí minula.

Indické vdovy.

Zásada záhy se vdávati a odsouzenu býti vždy vdovou, pakli muž zemře, jest skutečně něco strašného.

Dříve to bývalo velikou ctí pro ženu, zemřela-li v ohni na hrobě svého muže. Nyní jest její osud též hrozný: musíť žíti v Zenana. Indická vdova, zvláště je-li ještě mladá, jest skutečně k politování.

Nikdo nemá s ní útrpnosti. Často prosí bohy a bohyně, aby ji nechali zemříti .... Indan není hned pánem a mistrem po své svatbě: musíť ještě rok neb dva žíti pod otcovskou střechou a proto se stává někdy, že dívka se stane vdovou, když jen několik slov se svým mužem promluvila. Tak mladá ještě ani netuší, jaký smutný osud ji po celý život očekává. Na ní spočívá kletba toho, jenž tento ukrutný zákon vydal a též celého národa, jenž jest pro ni bezcitným. První zákonodárce Indů, jménem Mahu, prohlašuje výslovně, že ačkoliv stav vdovský jest obtížným pro ženy Západu, zde na Východě že musí býti považován za malou obtíž. Hodná žena vstupuje k nebi, vede-li po smrti svého muže přísný život. Opovrhuje-li však svým zemřelým mužem a znovu se provdává, jest hanbou pro každého a neokusí nikdy štěstí svého muže, nevezme na něm podílu. Pakli však veškerého požitku a radosti se zřekne, bude její jméno již zde velebeno a na onom světě dostane místo u svého manžela. To dokazuje, že stav vdovský v Indii musí po celý život trvati, což mělo za následek snížení ženy. Indická vdova musí plakati, pokud žije, jsouc opuštěna a od každého odpuzena. Její život nemá nic příjemného, musíť se spoléhati na jiný život a opírati se na náboženství. Její náboženství jí ukládá dvakráte v téhodni se postiti a mimo to ve všecky dni, v nichž lid slavnosti slaví. Dále musí veškeré skvosty odložiti a místo náhrdelníků a drahokamů nositi

na šíji šňůrku s dřevěnými kuličkami, nesmí též žádných barevných šatů nositi, aniž obličej líčiti.

Aby ještě opovrženěji vypadala, dá si vlasy ostříhati. Její dítky, má-li je, jsou její útěchou a též starostlivě o ně pečuje.

Slavnost „Kali-puja".

V Bengálsku jest Kali-puje jednou z největších slavností, světí se vždycky poslední noc poslední čtvrti měsíce, v měsíci Kartk mezi říjnem a listopadem. Bohyně Kali představuje se stojíc na prsou svého manžela Šivy a má vyplazený jazyk. Má čtyři ruce: v jedné, a to v levé nahoře, mává křivým mečem, v druhé, v levé spodní, drží hlavu obra, jejž v zápase zabila, třetí ruka, pravice horní jest k požehnání pozdvižena a čtvrtou (pravice dole) zdá se kývati na pozdrav těm, kdož její pomoc žádají. Kolem krku má šňůru z umrlčích lebek a od krku dolů okrouhlý pas s visícími obrovskými rukami. Aby ještě strašlivěji vypadala, představují ji s hadry, jež visí ji po kotníky. Víte, proč ji na prsou jejího muže stojíci představují? Slyšte: V boji s nebezpečným obrem zvítězila a začala na bojišti tak násilně tančiti, že se všichni bohové třásli. Po dlouhých poradách usnesli se, poslati k ní jejího muže Šivu, aby ji ukrotil. Ten přišel na zem v zimě. Vida však ten pustý zástup a ten divoký a zběsilý tanec své ženy, kteráž jej ani nepoznávala, běžel si lehnout mezi mrtvoly. V rozpustilé radosti tancovala dále až na prsa svého muže, když se tento pohnul Udivená zůstala státi a dívá se. Tento pohled postačil, že přestala tančiti a v rozpacích kousla se do jazyku.

V této postavě klaní se jí nerozumní Indové. Toto pošetilé vyobrazení má nahnati strachu před bohy a nuti k jich uctívání. Ubozí blázni! Asi před osmi lety (1914) předepsal jistý zbožný služebník této bohyně toto: Její obraz míti, jej na příhodné a důstojné místo postaviti, oběti přinésti k její cti a pak obraz ten spáliti, vše to v jedné noci vykonati. Víte, že v tomto krátkém čase mnoho obětí se musí dát, ovcí, koz a volů. Lali, Durga, Šiva, Višnu a Krišna jsou strážnými bohy mnohých Indů, kteříž se k nim ráno a večer modlí.

V Benares v chrámích těchto bohů se živí mnoho chudých lidí, avšak jméno Kaliino jest více ctěno než Durgy a Šivy. Táhne-li indický pluk do boje, volají vojáci: Kali Mai Kej jai (Vítězství skrze matku Kali)! V severnějších a středních provinciích Hindustanu zovou bohyni Kali „Devali" Ač její vyobrazení v příbytcích Hindů a Parsiův není k nalezení, světí přece její slavnost, jež připadá na jejich nový rok. Aby věděli, bude-li jim nastávající rok příznivým, hrají skoro všichni Indové, obchodníci, bankéři a p. o veliké obnosy. V Kalkuttě, kdež tato hra jest přísně zapovězena, překročuje se zákon ten v noci a ač policie koná svoji povinnost, přece se to děje potajmu. Parsiové, kteříž prodávají nápoje aneb živobytí, nežádají toho dne od svých evropských návštěvníků žádných peněz. V celé Indii jest v tu noc osvětlení, ohňostroj a lidové hry. Pověrčiví se domnívají,

že ten, kdo té noci neosvěcuje, jest ďáblem posedlý. V některých provinciích nejen že osvětlují, nýbrž obětují též domy a barevným papírem je okrašlují, aby vše vypadalo svátečně.

Bráman.

Bráman jest kněz, jenž se úplně liší od kněze dřívějších dob. Jest to bytost, přijavší jiný tvar.

Říká, že pochází z úst Brámových, jenž jest hlavním bohem a stvořitelem tří indických hlavních bohů. Bráman ji zvláštní potravu a nosí zvláštní šat. Jeho velikými vlastnostmi jsou tichost, chladnokrevnost, trpělivost a rozum, on zná duchy a nauku bohů a ví, jak Brámovi sloužiti třeba. Moc a sláva oduševňují veškeré jeho údy. Brámani přinesli stravující oheň, moře s jeho slanou vodou a měsíc s jeho proměnami. Kdo by směl se něčeho opovažiti proti takovým mužům, kteříž ve své rozhořčenosti mohli by jiné bohy a jiné lidi učiniti?

Veliký jest jich vliv na všechny stavy společenské. Povím ti, milý čtenáři, jak se bráman dostane ke své vysoké důstojnosti a své veliké moci. Vyvolí se den, věk jest určen v devátém aneb patnáctém roce jeho života. Ráno se mu ostříhá (oholí) hlava, potom jde do koupele a obleče na sebe červený šat, který změní za slavnosti, když kněz čte exorcismy (zaklínání duchů) a vzývá Narama, boha indické příbytky ochraňujícího, jenž jest malým okrouhlým kamenem čili Ganešem (Ganeš) představován. Mnozí kněží nosí na hlavě šátek, aby nebylo viděti, kteří ke kastě Bráhmanů nenáležejí a od těchto viděni nebyli. Potom začíná mladý bráman svůj přísný a chudobný život, ve svém kněžském šatě jde ke své matce, sestrám a příbuzným žádat almužnu a když ji béře, říká jistá slova ze sanskritu. Od každého dostane několik rupií, takže si jich nashromáždí někdy až dvě neb tři sta. Po sbírce peněz vrací se zpět do středu síně a zůstane klečeti na zemi, kdežto kněz ve svých exercismech pokračuje. Pojednou vyskočí jakoby v nadšení a prohlašuje, že jest hotov vésti žebrácký život. Když to slyší jeho matka a sestry, začnou jej prositi, aby své předsevzetí změnil. Proto čtou z posvátných knih Indů následující text: „Čisté srdce a poctivý duch činí člověka šťastným v utrpení, žebrácký šat není úplně potřebným ku zbožnému životu, postačí prositi Boha o pravé bohatství.“ Tímto čtením jakoby osvícen, svleče a odhodí mladík, zdánlivě jakoby proti vůli, žebrácký plášť a prohlásí, že se ke svému prvému rozhodnutí vrátí a věci tohoto světa že úplně neopustí. Když jest slavnost ukončena, odejde starý bráman, ale nejprv dostane za svoji službu dobrou mzdu. Nový bráman odejde do jiné světnice, jedna z žen jde za ním, aby jeho kročeje vodou skrápěla a tam se mu řekne, jakou službu ráno a večer vykonávati bude. Když jest vše odbyto, přijme svoji potravu. Toť jsou ty zvláštnější obřady.

Při smrti.

Blíží-li se smrt, dává Inďan sám aneb jeho syn brámanům dary. Bohatý dává pět krav s jejich telaty, kteréž jsou kvítím okrášleny. Předpokládá-li se, že umírající již jen několik minut živ bude, položí se na vlněnou hůni (deku) na zem a vstrčí se mu do úst zlatý peníz, několik listů baziliky a dá se mu též mléko, cukr a med. Hlava se mu obrátí k severu a nohy k jihu. Zlatý peníz v ústech jest tolik jako rukojmí dobré smrti. Mnozí z různých kast strkají si malé zlaté penízky mezi dva zuby hořejší lícní kosti, aby nebyli smrtí překvapeni, dokud nejsou zlatem očištěni. Umírající volá, pokud může: Rama! Ram! Sita! Ram!

Slavnost pohřební.

Hned po smrti umývá se mrtvola, oblečená a potřena práškem santalovým, kafrem a kořením, položí se do rakve na trochu slámy, bílým kartounovým prostěradlem pokryté. Mrtvola se pak zavine a ruce se jí položí na prsa křížem (přes sebe). V průvodu potom jde se k místu, kde mrtvola má býti spálena. Syn zemřelého má na hlavě kus látky, na nížto jeho otec ležel a nese hliněný hrnec, třemi provázky na trojhranné třtině visící, v něm jsou koláče, aby oheň byl prudším. Po synovi následují čtyři nosiči mrtvol a za nimi příbuzní a přátelé. Po chvíli se pohřební průvod zastaví, obyčejně pod nějakým stromem, mrtvola se s rakví položí a nechá se tam malá část peněz ležeti.

Spálení mrtvoly.

Na hřbitově se mrtvola vezme z rakve a položí se na hranici ke spálení. Ústa, oči, uši, nos a krk jsou pomazány moukou, sádlem a pilinami santalovými. Pak se dříví na mrtvolu položí. Oheň se rozžehne samým synem zemřelého na straně, kde hlava leží. Při pohřbu osoby ženské rozdělává se však oheň se strany, kde leží její nohy. Když jest mrtvola napolo spálena, udeří syn zemřelého tlustou holí sedmkráte do lebky, aby ji rozpoltil, aby duše byla uvolněna. Pak vezme hliněný hrnec plný vody a jde třikráte kolem hořící hranice, sleduje směr slunce, obličejem směrem k jihu, rozbije hliňák a volá s pláčem: „Ó můj drahý otče! Jinak nelze mně při svém smutku si počínati, při tomto ošklivém výjevu.“ Mezitím pronáší bráman náboženské průpovědi. Po spálení házejí přítomní, aby svoji příchylnost k mrtvému projevili, hrst dříví na oheň a volají: „Stoupej k nebi!“ Když je vše skončeno, jdou se přítomní umýti do řeky aneb do nejbližší studně a potom se ubírají k rodině zemřelého, aby ji těšili a zemřelého vychvalovali. Potom se rozlámou náramky a skleněné perle vdoviny. Svléknou jí lepší šaty, odeberou veškeré ozdoby a ona vezme na sebe smuteční roucho na důkaz, že od nynějška bude nešťastnou.

Třetího neb čtvrtého dne po spálení mrtvoly jde syn, jenž od té doby zůstal v samotě, se umýti a popel z hranice políti;

mlékem. Kosti a popel se pochovají aneb vhodí do Gangesu. Potom se načerpá s měděným džbánem voda z řeky a džbánek zůstane v uctivosti, voda slouží při jistých náboženských slavnostech.

Zásoba pro duši.

Třetího dne po spálení mrtvoly jdou k řece, potoku aneb nějaké studni za ustavičného modlení se obětovat koláče a to trvá až do desátého dne. Každého večera chodí syn zemřelého s brámanem a holičem, všichni tři jeden klíč nesouce, k zabránění zlých duchů k určitému stromu a pověsí na větve dva hliněné hrnce: jeden jest plný vody, jenž malou dírkou v něm učiněnou vytéká k zemi, v druhém stojí lampička. Ta voda musí duši zemřelého občerstviti a ona lampa osvítiti na onom světě. Desátého dne jdou všichni údové rodiny se umýt a potom se oholit. Pak je dávána veliká hostina pro příbuzné a pro čeleď. Část jídla položí se na listy (lupeny) na místo, kde nebožtík skonal, a když tam nějaký čas potrava ta pobude, dá se krávě. Jedenáctý den jest slavnost očišťování. Dům se celý obílí, dřevěné hrnce se vyházejí a na jich místo nové postaví. Třináctého dne dává se ještě poslední hostina, na niž to se pozvou příbuzní a všichni, kteříž byli při spalování mrtvoly. Každý dostane památku po zemřelém a něco peněz. — Tolik milionů lidí brámanské říše žije ještě v takové pověře a veliké nevědomosti.

V. Velvarský:

Trsato — Trst. —

Černé stíny táhnou v moře —
neklidno je věru dnes,
vichor v hloubi brázdy oře,
soumrak se až k vlnám snes,
Bože, Bože! svatá Panno
z Trsatu nám pomoc' spěj;
co v mé moci vykonáno,
jenom ty nám zdaru přej! — —

Tak vše volá. — Plavčík hrubý
křižuje se na lanech
na palubě od obruby
až do konců rahen všech,
a vše zmlká, trne, bledne,
leckde zaslechneš i vzdech,
do výše když koráb zvedne
vlna, v kterou blesk byl šleh'. —

Pojednou však tichnou vlny,
závoj mraků v půl se trh':
Na Trsatu záře plný,
kam až měsíc světlo vrh',
kyne obraz svaté Panny
a jí nová deska dnes
hlásá, jak loď nevídaný
její zjev tou bouří nes'. — — —

Maria Correlli:

Soudce a dítě.

(Přeložil Gustav Tichý.)

Soudce poobědval a dovolil si požitek doutníku, než se pustil do hromady naskládaných listin, ležících před ním na stole. Ale i mezitím, co hleděl do plamene plápolajícího v krbu, vypouštěl husté kotouče dýmu z úst a s rozkoší si popřával krátký oddech po denní námaze, zabýval se jeho duch skládáním ostrých, drtivých slov, do nichž chtěl shrnouti jistý případ, jenž se měl odpoledne u soudu projednávati. Nemohlo býti pochybnosti o vině vězně, obžalovaného z nestydatého podvodu, a ačkoliv to byl první jeho poklesek, zamýšlel soudce přece odsouditi jej k nejpřísnějšímu, podle zákona přípustnému trestu.

Soudce nebyl pro krátké tresty. Dobře mínící lidé, kteří podávali žádosti za milost, aby mírnějšího rozsudku pro plným právem odsouzeného zločince dosáhli, dopouštěli se v jeho očích citové slabosti. V jeho tváři s hustým, šedivým obočím, s chladnýma, šedýma očima, s úzkými rty a silnou bradou nebylo ani stopy slabosti. Byl nanejvýš spravedlivý a nepodplatitelný, ale přísný a měkčím hnutím nepřístupný.

Přelíčení vedl se svědomitou nestranností, ale nyní, kdy bylo nezvratně jisto, že výrok porotců bude zníti „vinen", uminil si, že podá příklad, jak nutno potrestati toho, jenž tak nestydatě oklamal skládanou v něj důvěru.

Věc, krátce vylíčena, měla se takto:

Obžalovaný, Artur Maxwell, byl pokladníkem v advokátní kanceláři. Jediný ještě žijící společník firmy před nedávnem zemřel a odkázal závod svému synovci. Tento synovec obviňoval Artura Maxwella, že zpronevěřil sumu pět tisíc liber sterlinků. Maxwell připouštěl, že vyzdvihl peníze z banky, ale docela určitě tvrdil, že nebožtík mu je dobrovolně daroval. Na neštěstí obžalovaného nebylo lze nalézti dopis, jenž podle jeho výpovědi poukázku na banku obsahoval, a synovec nebožtíkův, odvolávající se na vysvědčení několika velmi dobře známých znalců písma, prohlásil podpis na poukázce za padělaný.

„Arture Maxwelle" — tak zněla soudcova samomluva — „byl jste důkazy, nepřipouštějícími ani stínu pochybnosti o vaší vině, usvědčen ze zločinu, který musím za jeden z nejnižších prohlásiti."

Venku na chodbě ozvaly se hlasy a on přerušil samomluvu. Trhl netrpělivě zvoncem, v úmyslu, pořádně vyčiniti těm, jichžto se týkala zodpovědnost za to vyrušování.

Ale dveře otevřela jeho dcera Mabel, hezká, dvanáctiletá dívka, jež se patrně nalézala ve stavu velkého rozčilení.

„O, tati!" zvolala, „je tu takové směšné, malé stvoření a přeje si s tebou mluviti. Prosím, dovol j jíti dále."

Nežli pak mohl soudce tomu zabrániti, vběhlo do světnice rychlými kroky růžové, asi pěti- až šestileté děvčátko v červeném plášti, jehož kapuci přetáhla přes hlavu. Pod jednou paží neslo černého psíčka, pod druhou balík v hnědém papírovém obalu.

Soudce vstal se své židle s výrazem, který pohnul jeho dceru s neobyčejnou rychlostí zmizeti a octl se sám s malou, před ním stojící bytostí.

„Co, pro Boha, tu chceš, dítě?" tázal se rozladěně. „Co jen můžeš ode mne chtíti?"

Mlčela právě jako před tím a upírala na něj jen moudře svůj ztrnulý zrak.

„Pojď, pojď, přišla jsi o řeč, caparte?" tázal se mírněji. „Co chceš ode mne?"

„Přinesla jsem ti Tommyho," řekla nesměle.

Tommy byl patrně baculatý psíček, neboť když k němu sklonila tvář, hýbal ocáskem a lizal jí hned špičku nosu.

Oči soudcovy hleděly bezděky něžněji.

„Pojď sem," řekl a sedl si, „a řekni mi, co máš na srdci."

Přistoupila bez bázně k němu.

„Toto zde je patrně Tommy?" řekl a vzal psíčka na klín.

„Přinesla jsem ti také jiné věci," řekla a rozbalila balík. Objevila se loutka oslnivě krásné pleti, s velkýma, modrýma očima a zlatolesklým vlasem, dále pak malá archa Noemova, bílé prasátko, kudrnatá ovečka, pouzdro s pestrými tužkami, perořízek s ulomeným ostřím, malá paleta a několik listů, mající vzdálenou podobnost s akvarelovými náčrtky. Na poslední byla patrně velmi hrdá. „Malovala jsem je všecky sama," dodala k tomu na vysvětlenou.

Soudce, pohlédnuv s humoristicky mrkajícíma očima na nejvýš smělé obrysy a křiklavé barvy těch podivných uměleckých děl, to vůbec nepokládal za nemožné.

„To je od tebe velmi hezké, že mi přinášíš všecky tyto hezké věci," řekl, „ale proč mi je chceš darovati?"

„Já — já ti je vůbec nechci darovati," vydralo se trhaně z dětských rtů.

Soudce na ni pohlížel velmi přívětivě.

„Nuže," řekl s úsměvem, „to aspoň je poctivé. Ale proč pak mi je dáváš, když to neděláš ráda?"

„Dám ti je všecky a mimo to také Tommyho" — tato slova doprovázel nesmírně bolný pohled na psíčka — „jestli mi — — jestli mi slíbíš, že nepošleš mého ubohého tatínka do žaláře."

„Ticho, jaké obyčejně předchází hroznému přírodnímu zjevu, zavládlo po několik vteřin po tomto smělém návrhu v pokoji.

„Jak se jmenuješ, dítě?" tázal se zamračeně soudce.

„Dorotea Maxwellova," vykoktala ze sebe nesměle maličká, jsouc bezděky zastrašena přísným výrazem na tváři soudcově.

„Doroteo Maxwellova," začal přísně soudce, „ty se pokoušíš podplatiti jednoho ze soudců jejího veličenstva královny? Tys se právě pokusila odvrátiti jej, aby zjednal průchod spravedlnosti. — — Ne, ne, neplač. Ubohý caparte, nechtěl jsem tě polekati. Vůbec se na tebe nehněvám — skutečně a opravdu ne. Pojď sem, sedni si mně na klín a ukaž mi všecky své hezké věci. A ty hleď, ať už jsi dole, zvířátko."

Poslední slova platila Tommymu, jenž bác, padl na zem a jeho místo na soudcově klíně zaujala jeho malá paní.

„Není to jinak, než jakobych hleděl na nějakou soudní záležitost skrze prsty," pomyslil si soudce s jistým vztekem, stíraje zatím ubohému drobečkovi slzy s tváře a pokoušeje se, zaujmouti dítě pro obsah hnědého balíku. Ale myšlenka, která vyvolala slzy, se nedala jen tak hned zaplašiti.

Artur Maxwell nebyl již neosobním zástupcem tříd zločinců, vůči nimž bylo nutno v zájmu všeobecného blaha s největší přísností zákona zakročiti. Byl otcem tohoto buclatého, růžolícího, modrookého děvčátka, jemuž by bylo také následkem otcovy potupy a hanby trpěti.

Snad poprvé cítil soudce cosi jako soucit s nešťastníkem, jenž patrně v tomto okamžiku očekával ve své cele v mukaplné duševní trýzni nevyhnutelný rozsudek.

Viděl nejednou před sebou smrtelně bledou tvář, chvějící se rty i utrápené oči obžalovaného.

Vzpomněl si na své první pohnutí, když odsoudil svého bližního do žaláře. Což se jeho srdce od té doby zatvrdilo?

V tom okamžiku se otevřely dvéře a jeho manželka, štíhlá půvabná paní, ušlechtilé, něžné tváře, hodně mladší svého manžela, náhle vstoupila.

„Ach," zvolal soudce, jemuž se najednou rozbřesklo, „mně se zdá, že to vše jsi zosnovala ty, Anežko! Co to dítě zde znamená?"

„Snad se nehněváš, Matyáši?" tázala se nesměle.

„To sotva," odpověděl pomalu, „ale co to pomůže? Bylo to kruté, poslati ji sem s takovou žádostí. Jak sem přišla?"

„Byl to její nápad, naprosto její vlastní nápad; ale její matka ji přivedla sem a dala mne poprosit o rozmluvu. Ta ubohá žena byla celá bez sebe, téměř beze smyslů žalem a zoufalstvím a v takovém rozpoložení mysli se chytla stébla. Shledala jsem tu myšlenku rozkošnou, že — — že jsem ji té prosby nemohla odepříť, Matouši."

„Ale, milé dítě," namítl soudce, „mohla jsi přece věděti, že to nebude nic platno."

„Já — jsem — věděla, jak dopadne ortel porotců," odpověděla jeho žena. „Četla jsem zprávu o přelíčení v novinách. Ale ortel ještě nebyl vynesen, víš a — a tu jsem si myslila, že by tě to ubohé dítě snad přece mohlo naladiti trochu mírněji, Matyáši."

Ruka jejího manžela se mechanicky vztáhla po hračkách a on se jal prohlížeti jeden s nejžhavějšími barvami pomalovaných náčrtků děvčátka.

„Ty mne pokládáš za velmi tvrdého a nespravedlivého, Anežko?“ tázal se.

„Ne, ne, ne,“ odpověděla chvatně, „za nespravedlivého ne, nikdy za nespravedlivého. Ale myslíš, milý muži, že spravedlnost bez — bez milosrdenství je vždycky trochu tvrdá? Prosím, nehněvej se proto, Matyáši. Tak jsem s tebou ještě nikdy nemluvila a neosmělila bych se to ani nyní, kdyby se to nedělo k vůli té ubohé ženě ve vedlejším pokoji a k vůli nevinnému stvořeníčku na tvém klíně.“

Soudce neodpověděl. Sklonil se ještě hlouběji k šarlatově červenému zvířeti, pasoucímu se na smaragdově zelené louce pod divně vytvořenými, tmavě stínovanými stromy.

„To je kráva,“ řekla hrdě Dorotea. „Co pak nevidíš rohy? – a to je ocas — to není strom. Na druhé straně je kočka. Kočky umím lépe malovati než krávy.“

Vzala mu papír z ruky a ukázala mu druhou stranu. Z počátku na ni pohlížel bez zvláštního zájmu, ale pak se mu najednou zablýskly oči. „Co je to,“ zvolal rozrušeně a hleděl s bezdechým napětím na list. „Tu máme list, o němž Maxwell tvrdil, že jej dostal zároveň s poukázkou. Jeho tvrzení mu více uskodilo než prospělo, protože nemohl dopisu předložiti, já však jej pokládám za pravý — mé čestné slovo, pokládám jej pravý. Jen slyš, je datován ze soukromého bytu starého pána:

„Milý Maxwelli — právě jsem se dověděl od lékaře, že mi zbývá již jen malá lhůta a proto hledím co nejrychleji uspořádati své záležitosti. Doufám, že přijmete jako znamení mé osobní úcty přiloženou poukázku — zní na pět tisíc liber sterlinků. S nejlepším přáním pro vaši budoucnost znamenám se

Vám upřímně oddaný“ atd.

„Co o tom soudíš? Pošlu to hned Maxwellovu obhájci.“

„O, Matyáši, tak ten ubohý člověk je naposled nevinen?“

„Vypadá to tak. Je-li tento dopis pravý, pak je rozhodně nevinen?“ Kdyby byl padělán, můžeš býti přesvědčena, že by se byl již dávno objevil.“

„Odkud máš ten list, maličká?“

Dorotea se u vědomí viny zarděla a sklopila hlavu.

„Vzala jsem jej z tatínkova psacího stolu. — Já — jsem potřebovala papír k malování a vzala jsem si jej bez optání. Ty mu to přece neřekneš, pravda? On by se hrozně hněval.“

„Bude asi nutno, říci mu to, milé dítě, ale nemyslím, že by se hněval. Tato dáma zde tě nyní zavede k tvé matce a můžeš jí říci, že tatínek nepřijde do žaláře a že bude zítra večer již zase u vás doma.“

Políbil ji a jeho pani jí podala ruku. Ale Dorotea ještě váhala se sklopenou hlavičkou a se rty se chvějícími.

„Smím — smím se, prosím, rozloučiti s Tommym?“ zakoktala.

„Ty sladký drobečku!“ zvolala jeho paní a srdčně ji políbila.

„Tommy půjde s tebou,“ řekl soudce a přívětivě se zasmál. Za všecko na světě bych tě nerad oloupil o Tommyho. Hleď, abys zmizel, Tommy! Jdi se svou paní.“

Dorotea horlivě pronásledovala tlustého psíčka, šťastně jej po rozčilujícím lovu chytla a vzala si jej na ruku. Pak šla ke dveřím, ale bolný pohled zasáhl obsah hnědého balíku. Soudce rychle sebral všecky věci, zabalil je zase do papíru a podal jí je. Ale Dorotea vypadala zklamaně. Myšlenka, že je dá za to, aby dosáhla odpuštění pro svého otce, byla právě tak sladká jako trpká. Oběť bolela její dětské srdce, ale toužila přece, okusiti rozkoše hrdinného sebezapření. Mimo to však přece měla strach, že soudce se přece bude zdráhati, odpustit jejímu otci, kdyby opět vzala s sebou všecky ty dary, jimiž se pokoušela naladiti jej smířlivě. Položila balík na židli a otevřela jej. Držíc v ruce třepajícího se psíčka, shlížela na své poklady a přemýšlela, který z nich by nejsnadněji mohla darovati. Konečně padla její volba na ovečku i podala tlustou vlnou vybavené, velmi něžně vypadající zvířátko soudci.

„To si můžeš nechati a ten hezký obrázek také, protože jsi byl tak hodný vůči tatínkovi,“ řekla s tváří člověka prokazujícího neocenitelnou přízeň.

Chystal se právě poděkovati za tu čest, ale zachytnuv pohled své paní, přijal oddaně dárek a Dorotea i s psíčkem a hnědým balíkem zmizeli dveřmi.

„Nuže,“ řekl soudce a usmíval se, „nebyl bych nikdy řekl, že se někdy dopustím viny, dáti se podplatiti dary, ale člověk nemůže nikdy věděti, co se stane.“

Příštího dne byl Maxwell osvobozen a soudce ujišťoval, že na jeho pověsti nelpí ani nejmenší skvrny.

Ale příští štědrý den dostala Dorotea od neznámého přítele balík zabalený v hnědém papíře, obsahující hračky nejvybranějšího druhu.

Lidé, blízcí soudci, tvrdili, že od onoho případu jsou jeho rozsudky méně přísné než dříve a že byl nakloněn, pokud vůbec to bylo možno, pokládati i obžalovaného za nevinna.

⊙ ⊙ ⊙. ⊙

Spolkové zprávy.

Valná hromada družstva Vlast konala se dne 14. července za předsednictví vldp. arcib. notáře **Ant. Suchoradského**, ve 3 hod. odpoledne v domě družstva. Ráno v 9 hod. sloužil předseda vldp. Ant. Suchoradský ve chrámu Páně na Karlově za všecky zemřelé členy mši sv., jíž byl jednatel T. J. Jiroušek s několika členy přítomen. Valná hromada byla zahájena modlitbou, načež následovalo čtení protokolu z minulé valné hromady a podávání zpráv funkcionářů: jednatele, pokladníka a účetního. Účty revidovali, po-

ložku za položkou porovnali s doklady, obnosy sečetli a vše za správné prohlásili pp. revisoři: Josef Souček a Jan Kavan. Zprávy za správné uznány a schváleny. Při doplňovací volbě opětně byli všemi přítomnými a šestnácti hlasy venkovských členů jednohlasně zvoleni: za předsedu vldp. Antonín Suchoradský, osob. farář, arcib. notář a katecheta v Praze a do výboru pp.: Tom. J. Jiroušek, redaktor a ředitel družstva Vlast v Praze a Josef Vinopal, správce okres. chorobince na Smíchově. Za náhradníky byli zvoleni: P. T. Hugo Červinka, farář a arcib. notář v Modřanech u Prahy, Emanuel Žák, prof. náboženství na Smíchově, Alex. Titl, kooper. na Kr. Vinohradech a Ant. Zelnitius, učitel v Uher. Hradišti na Moravě. V první ustavující schůzi výboru byli pak jednohlasně zvoleni: za I. místopředsedu p. Jos. Vinopal, správce okr. chorobince na Smíchově; za II. místopředsedu vldp. Alois Dostál, spisovatel a osob. děkan v Ouvalech u Prahy; za jednatele p. Tom. Jos. Jiroušek, redaktor a ředitel družstva v Praze a za pokladníka vldp. P. Ferdinand Zuna, arcib. notář a farář v Jinonicích u Prahy. — Dále jsou členy výboru P. T vldp. František Košák, arcib. notář a katecheta v Karlíně; Arnošt Oliva, arcib. notář a katecheta ve Vysočanech; p. Jan Staněk, majitel zlatnického závodu v Praze a náhradníci výboru jsou P. T. vldp.: Jaroslav Slavíček, arcib. notář a katecheta na Smíchově; ThC. Hugo Červinka, arcib. notář a farář v Modřanech u Prahy; Emanuel Žák, arcib. notář a profesor na Smíchově; Alex. Titl, kooperátor na Vinohradech a Ant. Zelnitius, učitel v Uher. Hradišti. — Valnou hromadu zakončil předseda vldp. Ant. Suchoradský provoláním třikráte slávy sv. Otci Piu XI., nejdůst. episkopátu československému a republice československé.

Valná hromada Tiskové Ligy konala se dne 31. července o 3. hod. odpol. v domě družstva Vlast, již zahájil a předsedal nejstarší ligista od roku 1889, který k utvoření Tiskové Ligy dal tehdáž dp. redaktoru Tom. Škrdlovi návrh, sám první v řady ligistů se postavil a v nich vytrvává. Pan předsedající vzpomněl vřelými slovy zemřelých ligistů: předsedy Tiskové Ligy P. Karla Tomana, faráře v Hloubětíně a jednatele a pokladníka Ligy Vlast Hálka, kteroužto posmrtnou vzpomínku vyslechli všichni přítomní ligisté za povstání ze svých míst. — Tajemník Tiskové Ligy red. T. J. Jiroušek všem účastníkům schůze přednesl zprávu o minulé a další činnosti, která nám nastává. „Tiskovou Ligu musíme vzpružit a přivést k té výši, na které v letech devadesátých stála.“ Pravil a žádal o poctivě myšlenou a svornou práci, jako tomu bylo tehdáž. Dále podal zprávu pokladní, která vzata na vědomí. Po této zprávě přikročeno bylo k volbě nového výboru. Zvolen předseda, místopředseda, pokladník, jednatel, jeden přísedící člen výboru a dva náhradníci. Po delší poradě k povznesení Ligy valná hromada předsedou zakončena provoláním třikráte slávy sv. Otci Piu XI, československému episkopátu a československé republice. Veškeré dopisy a zásilky spolku Tiskové Ligy se týkající adresují se na: „Tisková Liga“ v Praze II., Žitná ul. čís. 26 n. Příští valná hromada bude svolána v měsíci lednu r 1923.

Naši oslavenci.

Šedesátiny plodného života a třicáté výročí literární činnosti slavil opat Strahovský **Jan Method Zavoral**, homiletik, překladatel, výtečný řečník, senátor, pěstitel styků s Rumuny, politik. Narodil se 8. srpna 1862 v Neveklově, ordinován 5. července 1885, opatem jmenován 11. února 1906. Vyšly od něho Řeči nedělní a sváteční, stran 646, Promluvy o svátostech, stran 229, Promluvy příležitostné, stran 310. (Při eucharistickém sjezdě, benedikcích, k sodálkám, na Velehradě, na Hostýně, v konferencích a j.) Vyšly u Gustava Francla 1914 a 1915. Dále vyšly od něho promluvy Křesťanská charita (ve prospěch dívč. gymn. na Kr Vinohradech). Psal do „Kazatelny" a „Kazatele" i jinam. Honorář věnuje ústavu slepců na Hradčanech, o který se stará. Katol. spolkům zjednal pěknou dvoranu. Účastňuje se čile katol. ruchu po celé republice. Uvedl v život myšlenku vypravení Zeyerovy „Marianské zahrady". Věnoval se v „Hlídce" literární kritice a referoval o české poesii. Znalosti evropských jazyků užil k posuzování činnosti překladatelské a do češtiny uvedl dílo L'acordairovo „Konferenční řeči v Notre Dame v Paříži", jímž zahájil „Knihovnu světových kazatelů". Jeho oslavu 28. srpna provedla Lidová Akademie v Praze.

Dr. Justin V. Prášek, český historik a staroorientalista, přispívatel také do „Vlasti", oslavil v Klanovicích sedmdesátiny. Narodil se v Brandýse n. L., studoval v Praze, vyučoval na středních čes. ústavech a obchod. akademii. R. 1882 dosáhl hodnosti doktora filosofie. R. 1906 vstoupil do výslužby. Záhy se oddal studiím historickým a napsal Okres Brandejský, Dějiny města Turnova, Politický okres Klatovský, Brandýs nad L., město i okres (3 díly), Dějiny Josefa II., Leopolda II., Rukověť dějin všeobecných (4 díly), Dějepis pro vyšší obch. školy, Napoleon, Zeměpis království Českého, Zámek Brandeis nad L. a jiné. Hned na počátku činnosti literární věnoval pozornost dějinám starověkým, staroorientálským, studoval assyrštinu, perštinu a klínové nápisy. Z toho oboru publikoval Kambeses a podání starověké, též německy, mnohé knihy vydal i v tomto jazyku a také v angličině. Výborné články podával do předních časopisů českých i cizojazyčných. Z jeho péra vyšly Dějiny starověkých národů východních, Dějiny starých národů středomořských, Médie, Médové a říše Médská (též německy). Vedle přečetných drobnějších statí sepsal na čtyřicet vědeckých spisů také pod pseudonymem Záleský (Za harmonií života, V soumraku zlaté doby, 3 vydání). Obírá se se zdarem i beletrií. Podává referáty do mnohých seriosních listů vědeckých, též do Časopisu katol. duchov., do Vlasti, do rozličných sborníků a listů odborných. Byl spolupracovníkem Ottova Slovníku Naučného a Brockhausova Konversačního slovníku (o dějinách staroorientálských). Jest členem Král. české společnosti nauk, čestným měšťanem Brandýsa nad L., Literární jednoty v Klatovech a pro podporu studentů v Brandýse n. L. Tomuto ústavu věnoval přes 4000 svazků knih. V Klanovicích pracuje dále a laskavě slíbil i „Vlasti" některé články ze vzácných vědomostí. Jest kapacitou v dějinách místních a okolních, proto se mnozí k němu v těchto záležitostech obracejí. Rodnému městu učinil velikou památku, sepsav jeho dějiny a Brandýs n. L. jest mu za dílo to vděčen a na svého rodáka hrdý. A. D.

Literatura.

ČESKÁ.

Stručné dějiny husitského hnutí. Pro dospělejší mládež a katolický lid napsal Václav Oliva. (Hlasy Svatováclavské. Roč. XX. Č. 1.— . Praha 1921. Stran 96. Cena 4 Kč.) — Spisovatel nevpadl hned in medias res, nýbrž vsadil tento oddíl náboženských dějin českých do jakéhosi rámu,

aby lépe vynikl a zároveň tvořil jaksi uzavřený celek. Nejprve hledí spisovatel vytvořiti pro čtenáře povýšené stanovisko, aby mohl lépe přehlédnout a posoudit, co dělo se u nás od vystoupení Husova až do bitvy bělohorské. To vše lze úplně schvalovati. Připomíná předem, co máme věděti o církvi pravé a co souditi o sektách, o církvích rozkolných a bludařstvích. Poučení je stručné a jasné. Na to věnuje pozornost šíření křesťanství v zemích českých a na Slovensku. Od strany 39. probírá své thema a to velmi přehledně; rozdělil si látku na kapitoly (s význačnými nadpisy), v nichž líčí osobnost a povahu i činnost Husovu, jeho učení a smrt. Na to vykládá příčiny hnutí (náboženské, sociální i národnostní) a pojednává o bojích, jež ostatní křesťanstvo proti bludu podnikalo. To mimovolně připomíná pokusy evropských národů o zdolání bolševismu na Rusi za našich dnů. Hnutí husitské přineslo zemi i národu nesmírné škody a vedlo konečně ku ztrátě politické samostatnosti, když národ válkami vysílený, náboženskými spory a zmatky otupený, doveden několika cizáckými dobrodruhy na jatky. Autor nejdůležitější látku velmi přehledně zpracoval, takže pozorný a povážlivý čtenář snadno si učiní správný úsudek. Přejeme spisku, aby se hojně šířil a otvíral oči lidem, kteří ještě dobré vůle jsou. Žádouci bylo by ovšem, aby se dočkal spis nových vydání, aby také bylo možno látku doplňovat a po stránce apologetické ještě zdokonalovati. Lze tedy spisovateli jen děkovati za tuto časovou a zdařilou práci. L † K.

Bernard Kellermann: **Moře.** Román. Přeložila Marie Wegrichtová. Nakladatel Jos. R. Vilímek v Praze. Cena Kč 18.

Velebné ale i hrozné moře, život na něm, na pobřeží i ostrovech, budí vždy zájem a touhu. Strohý život námořníků, kteří se rádi opijí, musí zápasiti se sterým nebezpečím, lovy ryb, vlny, bouře, při nichž hynou lodě, stálé kolísání, strach, radost při zachránění — to všechno obsahem knihy a vylíčeno očitým svědkem, jenž vniknul do poměrů a života námořníků, mezi nimi získal přítele, bavil se s dětmi moře, s dívkami, jejichž mrav poněkud odlišný od požadavků jiných svobodných dívek. Porovnání hořícího doutníku s mnichem není případné. Námořníci a jejich rodiny, vidoucí denně tolik nebezpečí, smrt, zahynutí, jsou líčeni jako lidé zbožní, hledající důvěru u Boha. „Moře" jest četba vážná, úchvatná a poučná.

Liga † 12.

Vlasta Pittnerová: **Josef Zeman.** Nákladem Cyrillo-Methodějského knihkupectví Gustav Francl v Praze r. 1922.

V poslední době populární spisovatelka Vlasta Pittnerová vydala několik publikací, jednak nových, jednak staršího rázu v Sebraných spisech. Josef Zeman jest práce nová a dějištěm jejím jsou Žďárské hory, odkud autorka tolik napsala povídek a románů. Osoby děje žily v letech padesátých a šedesátých, zápasily o vezdejší chléb, ale také propadly, mnohdy prudkým vášním. Takovým byl i hrdina románu Josef Zeman, představitel bohatého, ale i bujného a pyšného rolníka. S realistickou podrobností líčeny zde poměry na venkově, půtky o muzikách, vyčerpání překypujících sil. Ale celek k potěše čtenářů vyznívá smiřlivě. I ten román dojde obliby především v kruzích venkovského čtenářstva, odkud dějem vyvěrá.

Liga † 12.

Světlo. Román z ovzduší našich dědečků a babiček. Napsal Arnošt Třebíčský, nákladem vlastním, stran 230. 1922. Cena 15 Kč.

V knize „Světlo" uvedl autor, Arnošt Tvarůžek, kons. rada a farář ve Vladislavě u Třebíče, čtenáře do svého rodného kraje. Popisuje život dvou dívek z Kamenice, které se vydaly, vyzvány bývše. hodnými lidmi a majíce výtečné schopnosti, do širého světa. Jednu zavál osud do Vídně a byla z ní prvotřídní operní zpěvačka. Druhá je hvězdou v akrobatice, působí v cirkusu a žije v Paříži. Tím naznačeno ovzduší, v němž se román pohybuje. Jest ovšem připojeno mnoho osob, krajin, octneme se i mezi starými vlastenci pražskými, neboť zpívala také ve starém stavovském divadle o svátku sv. Jana Nepomuckého. Nelze nastíniti dalších osudů obou dívek, kdo se dá do četby, sleduje pozorně jejich život, jejž autor líčí napínavě i zajímavě. Že vplétá do četby náboženské rozhovory, že je tedy

jeho kniha tendenční v ušlechtilém slova významu, toliko konstatujeme a nevytýkáme, protože nikde nepřepíná trpělivosti čtenářovy. Velké zajímavosti propůjčuje knize také okolnost, že jména osad a jak se zdá i jména osob jsou původní, pravá, což dodává knize rázu rodinné kroniky. Autor poskytl doporučení hodnou četbu. Knihu lze objednati u něho i u knihkupců. Doporučujeme srdečně. Ignát Zháněl.

Dr. Jaroslav Prokeš: **Jan Žižka z Trocnova a jeho doba.** Praha 1920. Stran 152. Cena 33 K. — V druhém sešitě tohoto ročníku „Vlasti" (na str. 88.) je po zásluze odsouzen agitační spisek dra. Jar. Prokeše: Bílá Hora. Zatím vydal tento pán také knihu o Žižkovi. Aby se neřeklo, že se na p. Jar. Prokeše pro jeho protikatolické tendence díváme s nedůvěrou, uvádíme něco z posudku, který o jeho Žižkovi napsal F. Bartoš do „Nár. Listů" (27. února 1921.) Bartoš praví: „Kapitola 1. nazvaná „České hnutí náboženské" není nic jiného než obsah známého díla prof. Novotného, k němuž Prokeš nedovede přidat jediné vlastní myšlenky." Na to ukazuje se, jak Prokeš jen opisuje z Tomana, Urbánka a Palackého. „Ubohost nezralého začátečníka" jeví se zvláště v závěru, kde Prokeš „hromadí omyl na omyl, hloupost na hloupost" — zkrátka: „kniha nemá s vědou pranic společného" . . . „Konečně hledí se Prokeš zalíbiti čtenáři okázalým horováním o Žižkovi a husitství a spílánim jejich odpůrcům, ať jsou to mužové sebe čestnější jako Páleč nebo Příbram, domnívaje se po zvyku malicherných duší, že je takového snižování třeba. To je jediné (!), co dovede přidati ze svého k tomu, co sebral ve svých pomůckách." — A na konec: „To co Prokešova nevěrecká knížka provozuje se Žižkou, je čiré svatokupectví, to jest: kramaření s věcmi posvátnými a nejušlechtilejšími city národa a jeho úctou i láskou k nejdražším jeho osobnostem" . . . — A přece jest to, řekněme, jen náhoda, že Prokeš našel odvážného kritika, který to kramaření odsoudil. L†gt.

Rajská zahrádka. Obrázkový časopis pro mládež. Uspořádal: Václav Špaček. Ročník XXXI. V Praze 1922. Tiskem a nákladem Cyrillo-Methodějské knihtiskárny V. Kotrba. Ročník tento přinesl přes 50 něžných básniček od Fr. L. Zelinky, Fr. Sebestíka, A. M. Kadlčákové, Sylvy z Hrádku, Olgy z Podbradí a m. j. Poutavými povídkami, pohádkami a pověstmi přispěli: Alois Dostál, A. S. Zápustecký, Ig. Zháněl, R. Jarošová, Kl. Helenská, A. Mitterhubrová, J. Dědinský, A. Mutinová a j. Kromě toho vykazuje ročník tento jedenácte článků poučných a jednu divadelní hru, totiž „Z dávných dob" od pilné a osvědčené spisovatelky Anny Simerské. Též vyobrazení jsou četná a zdařilá. Považuji „R. Z." za nejlepší časopis pro mládež a za dnešních poměrů i za nejlevnější; předplácí se na celý ročník (10 čísel) toliko 6 Kč. Doporučuji proto měsíčník tento naší mládeži co nejvřeleji. Jos. Fabian.

Mraveniště. Humoresky a satiry. Napsal Rud. Nešvera. Illustroval. Harry Patočka. Vydalo Zemědělské knihkupectví A. Neubert v Praze V barvot. obálce za Kč 12.10. Přes dvacet humorně, vtipně i rozmarně psaných, satiricky přibarvených a hlavně řízně pointovaných, veselých příběhů ze života nejrozmanitějších postav a postaviček, „Hrdinové", ať z prostředí uměleckého, politického, spolkového, školského či rodinného hemžící se sbírkou jak mravenečkové, vystiženi jsou zdařile a působivě ve všech lidských slabůstkách od naivní nesmělosti až po směšné velikášství. Každý, kdo miluje přirozený, zdravý a nijak neurážející humor, sáhne jistě rád po knížce tohoto autora, jehož činnost v tomto oboru jest již nejen známa ale i osvědčena. Knížka je vyzdobena neméně zdařilými karikaturami Harryho Patočky, jež veselou tuto knihu činí ještě veselejší.

Slova Pravdy. Sbírka časových úvah. Vydává Rada katolíků československé republiky v Praze. Redakce: Praha-Smíchov 642. Administrace: Praha-II., Spálená ulice čís. 80. Odpovědný redaktor a vydavatel Ant. Müller. O prvním svazku I. ročníku těchto úvah zmínil jsem se v čís. 9. „Vlasti"; od té doby vyšel svazek II. a III., z nichž první obsahuje výbornou přednášku z listopadového cyklu v Týně (1921), „Co učinila církev pro kulturu světa vůbec" od prof. Václava Davídka — a kratší stať: „O kulturním a

socialním významu svaté zpovědi" od Ant. Müllera; ku konci pak připojen výrok K. Havlíčka o českém kněžstvu, jež bylo vždycky nejhlavnější silou českého vlastenectví... Svazek III. přinesl pojednání Fra Jos. Hamršmída: „Co učinila církev pro chudinu vůbec, u nás zvláště" a pak článeček „Rodičům" (o dětech, škole a náboženství). Kdyby ti, kdož dnes tolik zuří proti církvi katolické, přečetli si tyto sešity, snad by se přece trochu zastyděli za své jednání! Doporučuji k hojnému rozšíření.

Fab. Budil.

Bibliotéka poučná a zábavná — vydávaná „Dědictvím sv. Cyrilla a Metoděje" v Brně — vydala pro své údy jakožto podíl na rok 1921 číslo 52., jež členové obdrželi již r. 1905. Ježto však podílu tohoto, jenž vydán byl v 10.000 výtiscích, zůstalo asi značně výtisků v zásobě a poněvadž dnešní poměry vydávání knih pro drahotu papíru, tisku, vysoké mzdy, zkrátka všeho tolik stěžují, odhodlalo se vydavatelstvo k tomu, by rozeslalo starý tento podíl, což mu snad nikdo nebude ve zlé vykládati. Jednak již asi mnohý této knihy nemá, jednak je to podíl velice cenný, obsahující dvě výborné práce a to dějepisnou povídku „Anežka a Zuzanna" čili „Poslední léta pronásledování Dioklecinová" a pak zajímavé obrazy „Z katolických misií". Obě práce (436 a 118 str.) jsou opatřeny hojnými a zdařilými vyobrazeními a hodí se znamenitě za dar ke každé příležitosti.

Jos. Fabian.

Druhá láska. Román. Napsal Jan Staněk. V Č. Budějovicích. Nákladem vydavatelstva časopisu „Hlas Lidu". Cena 21 Kč.

Rolnický syn ze Římova p. Jan Staněk napsal již více velice poutavých románů, jako „Poustevnice", „Osudy zajatce", „Po stopě ideálu", „Český legionář" atd., k nimž připojil nyní tento, který vycházel v „Hlasu Lidu", jemuž svým nadmíru zajímavým líčením udržoval a zjednal jistě nejednoho odběratele, neb aspoň horlivého čtenáře. Líčí se tu pak druhá láska inženýra a majitele velkostatku Jaromíra Oranského k italské dívce Lorenze (první byla dcera mlynáře Loukoty, jež se utopila), hrozné obtíže a ďábelská zloba drzého milence Lorenzina Lavate-ho, jakož i jejího poručníka a lakomého strýce Castenzo; ale statečnost Jaromírova a vroucí láska Lorenzina zvítězily nade vším!

Jos. Fabian.

Myšlenky vynikajících jednotlivců. Vybral a uspořádal Dr. Viktor Novák. Vydal Jos. R. Vilímek v Praze.

V úhledné knížečce o 234 stranách nahromaděno od několika set domácích i zahraničních více méně vynikajících lidí přípovědí, nápadů, aforismů, citátů obsahově spořádaných o životě, smrti, štěstí, bolesti, pravdě a klamu, volnosti a porobě, práci a zahálce, světě, přírodě, vlasti, národě, lidech, ženách, dětech, lásce, vědě, umění, vzdělání, knihách, moudrosti životní. Z domácích uvedeni Vrchlický, Březina, Krejčí, Mužík, Heyduk, Sládek, Kramerius, Zeyer, Němcová, Šimáček, Dyk, Svat. Čech a jiní.

O smrti psáno: „Žádná smrt nemůže býti zlá, které předchází život dobrý" (Kramerius)

O bolesti: „Za lidským blahem kráčí vždy lítost a bolest." (Zeyer).

O vlasti: „Láska k vlasti jest jako železo; z ohně a zpod kladiva vyjde ještě lesklejší a tvrdší" (Boleslav Storch).

O lidech: „Veliké myšlenky vycházejí ze srdce". (Vauveuargues).

O umění: „Hudba jest melodií k textu, jenž slule svět." (Schopenhauer).

O knihách: „Každé vážné a hodnotné dílo slovesné žádá si bez rozdílu, aby bylo čteno pomalu a pozorně" (Arne Novák).

Liga † 1<.

L. † 16. **Diplomati.** Román. 1921. XI. kniha „Žatvy" sepsal Robert Saudek. Pode jménem román předvádí se povídání o karrieře grafologického bobečka, jemuž přihlouplí šlechtici hrnou dědictví. Aby to trochu poutalo, je to propleteno přihlouplou nenávistí proti katol. církvi. Bobeček je z rodiny emigrantů, ale nemanželským potomkem škotského hraběte, její praděd „první" český muzikant z povolaní. Přihlouplý šlechtic od ní poprvé slyšel slovo Boží, ač měl katolického kněze vychovatele a zůstal blbý — str. 217. Její ušlechtilý prastrýc lhal na smrtelném loži. — 184, její záhadný přítel souchotinář vesnický učitel, který znal všecky klassiky řecké,

anglické a francouzské „podloudně nosil do školy a proč“ str. 122. Kdo znal učitele i před válkou, a i ti sami učitelé se tomu „proč“ podivují. Věta „zůstane sedět za pecí, jako nějaký Jan Nepomucký“ je sprosťáctví. Bobeček grafologický zjistí na Masarykovi str. 354 mezi jiným také i „malicherné tajnůstkářství“. Bobeček zbohatne, jde do Čech vlastenčit, ale jak, to spisovatel neví. Pan spisovatel, ač neměl za vychovatele katolického kněze — — str. — 217 patrně měl osud téhož šlechtice.

Záchrana mládeže opuštěné a zanedbané. Spolkový časopis Serafínského díla lásky pro země československé. Odpovědný redaktor: Jan Seidenglanz. Pořadatel František Jedlička, katecheta. Ročník XV. 1921—22. Nákladem „Seraf. díla lásky“ v Čes. Budějovicích.

Ročník tento vedle četných článků poučných, z nichž uvádím ku př. „O pěstování charakteru“, „Ochrana mládeže před alkoholem“, „Povolnost vítězí“, „Ušlechtilé ženy“ atd., přinesl též několik pěkných povídek od Václ. Kosmáka, Mat. Jedličky, Ant. Brousila, Jos. Vichnera a K. Rady. Také příloha „Mládeži československé“ kromě hojných básní a pěkných vyobrazení vykazuje poutavé práce poučné i zábavné od osvědčených spisovatelů starších i mladších, jako Václ. Beneše-Třebízského, Strýce Antonína, Jind. Š. Baara, Ant. Ježka a j. Měsíčník tento vydáván jest ve prospěch opuštěné mládeže, již napočteno u nás přes 50.00., kromě sirotků po padlých vojínech! Dle zprávy o poslední valné hromadě stará se právě „Seraf. dílo lásky“ o 161 takových děti jednak ve svých útulcích, jednak v ústavech jiných a v rodinách. Rádo by přijalo více těch ubožáků, ale nejsou k tomu prostředky . . . Válkou ztratilo mnoho dobrodinců a noví se nehlásí! Kéž by aspoň časopis tento došel většího rozšíření, jak toho plnou měrou zasluhuje; jím našli by se snad také četnější podporovatelé tohoto podniku.

Jos. Fabian.

Almanach. (Na oslavu půlstoletého trvání gymnasia v Příbrami.) Uspořádal prof. Jan Vondráček. V Příbrami 1921. Stran 130. Cena 20 Kč.

Gymnasium příbramské bývalo před 15—20 lety počtem svých žáků velmi důležitým kulturním ústavem českým. Žáků bývalo některého roku kolem 600. Po zřízení reálky ovšem počet ten klesal. Koncem srpna 1921 konal se sjezd bývalých žáků a již tu bylo patrno, že ve sboru profesorském převládá živel volnomyšlenkářský, neboť do původního programu nepojata ani mše svatá za zemřelé učitele a žáky, což i po převratu zůstalo zvykem snad všeobecným. Tendence částečně protikatolická projevila se i v almanachu, vydaném při té příležitosti, což se veliké většiny bývalých žáků dotklo velmi nemile. Vždyť jen kněží vyšlo z tohoto ústavu přes 200 a ostatní žáci až na skrovné výjimky zachovali si vědomí náboženské nebo aspoň úctu k němu. — Z literárních příspěvků skutečnou a trvalou cenu mají především oba články dra K. Vrátného. Psány jsou věcně, s láskou a nestranně. Ostatní vzpomínky jsou psány většinou zběžně a všedně. Avšak přísně odsouditi články jest tendenční. Odporně působí, co píše Salač o svém katechetovi. Měl snad katecheta své chyby (byl nervosní), ale jeho odpůrci měli chyby větší, a o těch se v almanachu nepíše! Jsou doklady, že se proti katechetovi přímo štvalo. Také prof. Šilha mluví tam o jednom svém učiteli nevážně, a to jen proto, že tento profesor neskrýval před žáky svého náboženského přesvědčení. Dr. Kubista přímo uboze otírá se tam o své spolužáky-konviktisty. Prof. Klíma napsal docela větu: „většinu studentů příbramských pohltila církev“ (str. 7) a mluví o „kupecké reklamě“ duch. řádu (na sv. Hoře). Tyto a podobné výstřelky volnomyšlenkářské nenávisti byly všeobecně odsuzovány již na sjezdu samém. Věcných chyb je v almanachu na sta. Tak na př. v životopise řed. Jana Říhy (podle Ottova N. Slovníku!) praví, že upravil 3. vydání Křížkova slovníku. To učinil jiný Jan Říha (ředitel gymnasia v Jindř. Hradci). Není také pravda, že překládal Plutarcha. L † al.

Večeře Páně. Pobožnosti k sv. přijímání, na každý den v měsíci. Napsal P. Klemens Minařík, O. F. M., člen řádu františkánského, 1922, malá. 12°, stran XIV a 384, cena 25 Kč váz.

Horliví naši čeští františkáni zřídili v Uher. Hradišti na Moravě kolej svatého Antonína, v níž vychovávají pro sebe dorost. Aby získaly prostředky peněžní, má napomáhati knihovna sv. Antonína, jejíž druhým číslem je tuto oznámená modlitební kniha. Již dříve několikráte byla učiněna zmínka o ní v časopisech a slibováno, že dle mínění těch, kteří měli příležitost nahlédnouti do rukopisu, lze očekávati, že bude dobrou náboženskou četbou. Očekávání nezklamalo. Je tu obsažen předem krátký návod o dobré svaté zpovědi, pak následuje třicet dalších rozjímání ku každodennímu svatému přijímání.

Rozjímání nejsou o nahodilé látce, ale jsou systematicky vypracována a rozdělena dle čtyř týdnů měsíce na tolikéž částí. I. týden jedná o chvále Boží; II. o prosbách za bližní; III. o posvěcení týdne pro křesťanské stavy; IV. o prosbách vlastní potřeby; poslední dva dny jednají o uctívání svatých patronů a o modlitbě za nepřátele, škůdce, pronásledovatele. Použito nejlepších pramenů, látka však je samostatně zpracována.

Každé rozjímání má průměrně dvanáct stran a skládá se ze dvou částí, z přípravy a díkůčinění. V prvé vyjádřena vždy případně a vhodně víra, úcta, pokora, lítost, naděje, láska a touha, v díkůčinění jsou obsaženy články: klanění, díky, obětování sebe, prosby, tužby, dobrý úmysl, prosba o milost. Nikde není žádné sladkosti, ale plno jadrných myšlenek, povzbuzení.

Dosud byly u nás rozšířeny různé podobné knihy, ovšem především vzácná kniha sv. Alfonse Liguori, nyní však máme knihu původní, dobrou, plnou praktických pokynů, vhodnou nadchnouti láskou ke svatostnému Spasiteli. Je tedy povinností našinců, aby knihu tuto sami kupovali, v ní se modlili, jiným ji doporučovali, aby čistý výnos hojně přispěl k dobrému účelu, pro nějž se spisovatel podjal této záslužné a dobře provedené práce. Kéž si čtenář vzpomenou též modlitbou na autora, aby byl úplně zdráv a mohl i dále věnovati síly řádu, pro nějž vykonal již tolik záslužných literárních prací. Až ozdraví jistě, opět s chutí sáhne k peru.

Ignát Zháněl.

JIHOSLOVANSKÁ.

Ivan Ev. Šarič: **Salve Regina.** Pěkná knížečka v lepé úpravě o 137 str. obsahující řadu něžných lyrických básní, dýšících úctou Marie Panny, z nichž mnohé opěvají látku známou, ale zvláštní formou jímavou vroucností, něžností a ohněm náboženského nadšení. Je to sbírka básní marianských roztroušených, ale sebraných v jeden celek: „Salve Regina". Pořadatelé doufají, že dílko rozšíří a utvrdí lásku k Bohorodičce a křesťanskou idei v jejich krajích. Každá ta básnička potěší a posílí duši křesťanskou, každá je zpěvná a čistá jako plamen, každá jako bílý květ, který oživuje zrak svěží vůní. Sbírku zavírá epický zpěv o 5 obrazech o rekovné Judithě, předobrazu Matky Páně. Bůh žehnej tu kytici bílými prsty lásky svitou „Bog neka blagoslavi ovu kitu, bijelim prstima Ljubavi zavitu." Jest věnována: knezu biskupu Jegliču.

Šarič vydal již celou řadu básní a to: Rajski vijenac, Fabioliae sestre, Ben Hur, Pjesme (r. 1911), Sunce i oblaci, Zdravo Tijelo Isusovo, Katolik na djelu, Katolici molimo se! jichž úplné rozebrání jest nejlepší aprobací a rekomandací básnického talentu Šaričova. Poeta natus. Básník rozený.

Na Moravě je Šarič znám, r. 1913 byl na velehradských slavnostech a nedávno při svěcení arcibiskupa dra Stojana. Vyniká širokým rozhledem, je bystrý politik a duší lidu bosenského. Je rodák bosenský, nar. blíže Travníku, kde vystudoval. Syn zbožných chudých rodičů. Po svém vysvěcení působil v Sarajevě, kde v 25 roce věku stal se kanovníkem a redaktorem „Vrhbosny", časopisu bohosloveckého. Stal se koadjutorem věhlasného lidumila a arcibiskupa dra Stadlera a letos jakožto důstojný nástupce jeho.

Jaroslav Slavíček.

FLÁMSKÁ.

J. Salsmens, S. J. **Geneeskundige Plichtenleer.** (Lékařská nauka povinností), Rue de Namur, 87, Louvsin (Belgique), cena 5 franků. „Povinnost soudcovská", (Rechtelijke plichtenleer): Autor chce, by spis tento byl příruční knihou učených právníků v jejich povolání a to v četných bodech, kde svědomí a mravouka toho vyžaduje, aby podával vysvětlení. Že tato první příruční kniha pro advokáty a soudce byla vítána, jest důkazem, že první její vydání bylo v několika těhodnech rozebráno a že se lékařům kniha ta velice hodila. P. Salsman rozdělil tento spis na tři díly: (I. díl.) Mravouku v léčení: nad státní zákony stojí otázka svědomí. Člověk svobodné vůle jest zodpovědným za své činy, determinismus jest kacířstvím, soustavy Lombrozovy, Ferriho nejsou přijatelny. Lékař jest v svědomí povinen k nemocnému z lásky k bližnímu a ze spravedlnosti. Díl II. jedná o všeobecných povinnostech stavu. 1. Znalost a péče, 2. Tajemství jeho povolání. 3. Důkladnost ohledně vysvědčení, týkajícího se nemoci. 4. Čestná mzda, žádná lakota, žádné nepotřebné návštěvy. Díl. III. Zvláštní povinnosti stavu. 1. Čistota a stav manželský, Eugenismus zapovězen. 2. Nauka o porodu a mravouka. 3. Lékař a náboženství. Možnost zázraků, posedlosti, mystiky, spiritismu a occultismu, hypnosy a suggesce atd. Katoličtí lékaři vítají tuto Salsmensovu knihu, dle níž, ve světle mravouky jednati chtějí ku prospěchu lidu. Josef Šeřík-Vltínský.

Přehled nizozemské literatury (v Belgii a v Hollandsku.) Jazyk staronizozemský ze IV. až do XII. století v Belgii a v Hollandsku, pozůstával ze tří nizozemských podřečí: starofrišského, starosaského a starofranckého. Starofrišským dialektem se mluvilo v okolí řeky Wesery (v Brémském obvodě) až ku Zwinu, kteryžto dialekt byl pomalu potlačen dialektem nizofrankským a žije ještě v mluvě lidové v dnešním Frieslandu. Starosaský dialekt měl v zemích nizozemských velmi malý jazykový obvod a to toliko ve východní části. Dnešního dne mluví se ještě sasky v části provincií Groningen, Drente, Overijsel a v hrabství Zutten. Starofranská mluva, kterouž se v ostatních nizozemských krajích mluví, byla tedy a zůstala převážným dialektem. Ovšem časem přibráno trochu z frišského a saského, vzdor tomu pozůstal původní frankský ráz. Pouze jedna památka pozůstala ze starofrankského, 25 přeložených žalmů, zvaných Wachtendonakschepsalmen od Ayšského kanovníka Arnolda Wachtendoneka (XVII. stol) u něhož Gustus Lipsius tyto žalmy v rukopisu nalezl.

Nizozemská středověká literatura zabrnuje dobu skoro čtyř století, od konce XII. až do polovice XVI. st. a začíná rytířskou poesií (Hendrik van Veldeke) a flámskými básníky románů dosahuje v XIII. a XIV. st. nejvyššího rozkvětu s didaktikou a vadne milkováním v XV. století. Století XV. jest bourgondského rázu, první polovice XVI. st. spadá v panování Filippa Sličného a císaře Karla V. Spojení nizozemských provincií pod jedno žezlo, začalo již za Filippa Dobrého a bylo dovršeno císařem Karlem. Flámské obce jsou ještě mocné pod bourgondskými vévody. Rytířská poesie byla v XV. a v prvé polovici XVI. st. v čele. Literatura XVII. a XVIII. st. byla rozdvojena mezi jihem a severem. V prvé polovici XVII. st. nastal na severu rychlý rozkvět, na to sledovalo pomalu vadnutí až do polovice XVIII. stol., načež začala literatura opět obživovati.

Netoliko skormucující stav byl koncem 18. století v Belgii, ohledně národního jazyka a literatury, nýbrž i na severu (v Hollandsku) byl stav ten též beznádějným. Hollandsko utrpělo válkou s Anglií i osudy severní Ameriky, dále francouzskou revolucí. Císař Napoleon vnutil svého bratra Ludvíka za krále mirumilovnému Nizozemsku, ba, v roce 1810 bylo toto ku Francii přivtěleno. Když r. 1813 nastala svoboda, mohlo Nizozemsko již býti pyšné na celou řadu nadaných básníků. Z literatury nizozemské (belgické a holandské, uvádím aspoň tyto: Copmann a de la Montagne (1830—1880), Coopman en Scharpé: „Dějiny flámské literatury od 1830 do dneška", Monseigneur Everts: „Dějiny nizozemské literatury", Hamelius: „Dějiny politické a literární ruchu flámského". Jonekbloet:

„Dějiny nizozemských literatur", G. Kalf: „Dějiny nizozemské literatury v XVI. století." Max Rooses: „Studie literární." Snellaert: „Dějiny nizozem. písemnictví". Ten Brink: „O vlivu cizí literatury", Taeo de Beer: „Dějiny nizozem. literatury od r. 1880—1890", Jan Te Winkel: „Pojednání o nizozemském písemnictví", Willems J. T.: „Literatura jižních nizozem. provincií" a j. J. Š. V.

NĚMECKÁ.

Papst Pius XI. Ein Lebens- und Zeitbild von Dr. Max Bierbaum, Bachem, 1922, velká 8°. Stran 184. 20 vyobrazení. 1. až 5. vydání. Cena váz. 120 M.

6. února 1922 byl zvolen za papeže kardinál, arcibiskup z Milána Achilles Ratti a již počátkem června byla u knihkupců v Německu vyložena tuto oznámená kniha, zajisté podivuhodná rychlost a podnikavá pohotovost knihkupecká i spisovatelská. Rektor německého poutního domu Campo Santo v Římě, nebožtík prelát dr. Waal vydal životopisy čtyř dřívějších papežů, proto měl jeho nástupce dr. Bierbaum za svou povinnost vydati pokud možno rychle životopis nynějšího svatého Otce. Úmysl se mu plně podařil, v této krátké době lepší podati nemohl. Jistě vyjde na světlo ještě mnoho dalších a stejně zajímavých zpráv. O nynějším papeži ale nutno vyznati, že zde podáno, co se vůbec dalo vyzvěděti.

Skoro 25 stran jedná o smrti předchůdce, papeže Pia X., následuje snad až příliš dopodrobný popis konklave, volby a korunovace, což příliš dobře známo z novin a pak teprve od str. 62. podán životopis nynějšího papeže. Neuvedeno skoro nic, co by nebylo známo bedlivému čtenáři novin, ale vše jest pěkně sestaveno v obraz, který líčí celý život nynějšího papeže od narození až do nynější doby. Vatikánská knihovna čítá nyní 400 tisíc svazků knih a 50 tisíc rukopisů.

Kniha chce vzbudíti a rozohniti lásku k církvi, k papeži, což se jistě podařilo. Jistě donesou příští vydání mnoho doplňků v obrazech i v textu. Kniha je dobrá a bude jí jistě i u nás hojně použito v článcích, jednajících o nynějším papeži. Ano pravdivé slovo napsal nynější papež, jsa prefektem knihovny Ambrožovy v Miláně, v úvodu ku svému spisu o sv. Karlu Boromejském: „Je zajímavo, pozorovati první malé začátky velkých věcí a ještě zajímavější jest sledovati počátky velkých lidí", což platí o knize Bierbaumově i o osobě, již líčí. Ignát Zháněl.

Uber alles die Liebe. Roman von M. Scharlau (Magda Alberti) Herder 1921. 8°. IV. a 256. 22 M., váz. 30 M.

Konvertitka Magda Albertiová chce ukázati v tomto románě, jemuž dala název z velepísně pravé křesťanské lásky, jak ji pěl sv. Pavel, že má býti ve všech lidech dvojí láska, totiž k Bohu i ku bližnímu. Používá k důkazu především obou táborů, katolického i protestantského, neboť je děj vzat z diaspory, kde žijí katolíci ve velké menšině mezi protestanty.

Zasahují v děj katolíci, mezi nimiž mají první místo domácí farář i kaplan. Kaplanovi chybí pravá láska, je náhlý, dá se strhnouti bez rozvážení dlouhého ku přestřelkům proti pravé lásce. Narazí, vehnal jednu ženu skoro k samovraždě, uzná své chyby a polepší se. Místní pastor nemá pravé lásky ku své choti, více se obírá, nemaje žádného zlého úmyslu s jinými ženami, až vžene svou choť do smrti, z níž ji chce zachrániti ta, která byla příčinou její rozervanosti. Katol. farář zasahuje do děje smířlivě, najde v představené ústavu šlechtičen svou druhou matku.

Ač toho nepřiznává autorka v předmluvě, přece je také tento její nejnovější román vhodnou apologií celibátu kněží katolických.

Magda Albertiová je známou a oblíbenou katol. něm. autorkou několika románu. Vypravuje napínavě, živě, vše plyne docela přirozeně, důsledně, nezdržuje se dlouho u věcí náboženských, poučuje zábavně. Je to kněžský román v dobrém slova významu. Autorka, choť evandělického pastora v činné službě v Holštýnsku, vzala děj z oné krajiny. Má jediného syna, který je katol. knězem. Píše ze své životní zkušenosti. Ign. Zháněl.

◎ ◎ ◎ ◎

Literární obzor.

Družstvo Přátel Studia založeno v Praze r. 1919. Členský příspěvek 60 K. Členové dostávají publikace D. P. S. za sníženou cenu a od r. 1922 bezplatnou premii roční (Praha VII. Ovenecká 4. Lad. Kuncíř). Mimo spisy už vydané jsou v tisku „Rytíř des Touches", román od Barbeye d'A.; „Konverse Ghépova"; „Člověk zrozený z války", „Den Páně", „Od Nicoty k Bohu", jako první a druhý svazek děl Hellových; „Kniha o sv. Josefu" a „Farář ozeronský" od Jammesa; „Základy duchovního života" od Solovjeva; „Básně" B. Pečínkové-Dlouhé a j.

Knižní výstava byla letos ve Florencii, zastoupeny byly mnohé státy i Japon i Siam. Kdy bude vystavena i literatura česká?

Cena Václava Beneše-Třebízského byla udělena Svatoborem Janu Bartovi za historický román „Vítěz".

Evgenij N. Čirikov v českém překladě. Téměř co měsíc vyjde u nás v nákladu Jos. R. Vilímka některý román tohoto ruského spisovatele, jenž se u nás usadil. Jeho cyklus románový dvojí studentské generace z posledního desetiletí Ruska („Mládí", „Vyhnanství", „Navrat" a „Rdina") posud není ukončen, a hned se potřetí přetiskují „V rozpuku mládí" a „Tanino štěstí", ve druhém vydání ohlašuje se cyklus deseti povídek „Ztracený syn". Z Čirikova se nyní nejvíce do češtiny překládá, hned také z rukopisu.

Květy Poesie, jest sbírka básní k recitacím o 9 dílech (Víra, Matka Boží, Naši sv. ochránce, Církev, Vlast, U rodného krbu, Naše hnutí, Národní hroudě, Příroda a Život.) Sekretariát Sdružení venkovské omladiny, Brno, Starobrněnská 19—21. Cena 22 K.

Dějiny kláštera a nemocnice Alžbětinek v Praze na Slupi na oslavu dvěstěletého trvání (1722—1922) vydali Antonín Postřihač a dr. Jaroslav Lenz a to prvý dějiny, druhý činnost Alžbětinek. Vyšlo nákladem vlastním. Cena 12 K.

Anglický tisk, hlavně noviny jsou v rukou milionářů-lordů. Některý vydává a vydržuje až tři listy. Nedělní listy anglické tisknou se až v 10 milionech výtisků. Dělnický lid čte pouze tyto dělnické listy a proto mají i pro vládu velikou důležitost.

Věstník Matice Svatohorské jest orgánem Matice Svatohorské. Vychází čtvrtletně. Redakce jeho v Českých Budějovicích. Jest illustrován a slušně vypraven.

Co je v rukopisech Dr. Jos. Pospíšila 4 svazky o Bohu; Dr. Špačka dogmatický traktát o Milosti; Jos. Miky „Obrana víry katol.", Děl těch by se mělo ujmouti Dědictví sv. Prokopa (Věstník sv. C. a M.).

Katolická revue „**Stimmen der Zeit**" oslavuje letos půlstoleté jubileum. Je to nejlepší časopis, rovnající se světovým listům. První sešit vyšel 1. července 1871 pod názvem Stimmen aus Maria Laach. Příruční knihovna tohoto listu má svého knihovníka. Druhá knihovna to jest spisovatelů obsahuje 70.000 svazků (časopisů, revuí, dějin a j.) Mnoho článků listu tohoto vychází samostatně. Přesídlil do Mnichova a po celou dobu vycházení jest nakladatelem jeho Herder.

Slovenské listy: Prúdy (dr. Juraj Slávik), Živena (Elena Maróthy-Šoltésová), Americký Slovák (dr. Pavel Bláho), Zornička (Viktor Sekey), Slovenský Svet, Slovenská Vlastiveda (Anton Štefánek), Mladé Slovensko (Ivan Slávik), Tatranský Orol (J. P. Kysucký), Slovenské Pohľady (Štefan Krčméry), Slovenský učitel (Martin Ježo), Vatra (K. Sidor a A. Način), Slovenský Sokol (Jos. Kraus), Mládež (dr. Eugen Filkorn) atd.

Slovenská Matice v Turčanském sv. Martině: **Slovenské Pohľady** č. 7. a 8., **Milica Nikolićova**, drama v troch dejstvách. Napísal V. H. V. Cena 6 Kč. Vydává Matica Slovenská v Knižnici „Slovenských Pohľadov" č. 1.

Laštovičky. Čítánka pro III. ročník l'ud. škol. Napísal a zostavil Jozef Sivák. Obrázky nakreslil Andrej Kovačik. Za znamenitými „Pučkami" přišly „Laštovičky", učebnice nepostrádatelná pre slovenské školy. Látka prák-

tícky podelená, l'ahky slob, tlač čistá, zretedelná, (Lev spolek Ružomberok-Trnava a Nitra).

Katolická inteligence rokovala ve dnech 27. a 28. srpna v Praze o založení Lidové akademie, která by popularisovala katolickou vědeckou literaturu a umění. Akademie zařízena, jednáno mimo to o dobré četbě, zakládání knihoven, divadle, výchově dítek atd. Při tom byla valná hromada Družiny literární a Spolku čsl. katol. žurnalistů.

Z našeho života.

Poslanec Milo Záruba zemřel 3. srpna 1922 ve veleslavínském sanatoriu. Narodil se 3. srpna 1875, studoval bohosloví v Čes. Budějovicích, vstoupil do řádu Praemonstrátského v Želivě a stal se farářem v Jiřicích. V mladých letech překládal z ruštiny do Obrázkové Revue, redigoval „Selský List" jako orgán Sdružení katol. zemědělců, psal do „Spravedlnosti", kapes. kalendáře. Vynikl jako publicista. Byl volen poslancem do říšské rady a za stranu lidovou do Národního shromáždění.

Dne 25. srpna zemřel **Leopold Kolísek**, kons. rada v Křižanovicích u Slavkova, šiřitel úcty P. Marie lurdské a vydavatel „Růže lurdské". Narodil se r. 1859, vysvěcen 1885. Dlouho působil v Blansku.

Mnohé bude zajímati, že máme list pro slepce „Zoru" (red. Em. Macan). Je to měsíčník, jejž vydává spolek. Český slepecký tisk. Zasluhuje podpory.

Dr. Pastor od sv. Otce vyznamenán. Známý dějepisec papežů prof. dr. Pastor, jest nyní rakouským vyslancem u Vatikánu. Sv. Otec dal mu svoji fotografii s vlastnoručním věnováním: Dilecto filio in Christo eximio irro Ludovico de Pastor Romanorum Pontificum Historiographo celeberrimo in signum singularis benevolentiae cum Apostolica Benedictione Pius XI. P. P.

V. J. Novotný, výborný znalec hudebního života, člen rady hudebních redakcí, referent denních listů a revui, překladatel libret, spisovatel a kritik, komponista, zemřel 2. srpna ve věku 73 let.

Sedmdesáté výročí od smrti **Fr. Lad. Čelakovského** slaveno 5. srpna. Čelakovský byl profesorem slavistiky ve Vratislavi a Praze, pěstitelem slovanské vzájemnosti, pěvcem „Růže stolisté", „Ohlasu písní českých a ruských" atd.

Slovensko vzpomíná stoletých narozenin **Jakuba Gratchnana**, svého buditele. Narodil se 28. července 1822 v Hybech, stolici Liptovské. Byl notářem v Sv. Mikuláši, později tamže soudním assesorem. Byl lidovým balladistou a přispíval do všech slovenských časopisů a almanachů. Vydal výbor svých veršů r. 1890. Veliké oblibě se těšily: „Na blízku za městem spatříš tam hrob", balada „Kostlivec" a j. V jeho básních jest mnoho mravoučného a jsou velice prostinké („Lidové Listy").

Dne 31. července bylo tomu třicet roků, kdy zemřel **Matija Majar-Ziljski**, jub. farář diec. gurkské (Celovec), předseda slovinských spisovatelů, sběratel národních písní, autor obyčejů korutanských Slovinců, horoucí zástupce slovanské vzájemnosti a upřímný horlitel pro spisovnou jednotu slovanskou, spolunakladatel „Družiny sv. Mohorja". Nar. v Goričách 1809. Přestěhoval se r. 1883 do Prahy, zemřel r. 1892 a odpočívá na Olšanech (VII. 10, 110).

Dvě stě roků minulo od narození **Františka Pubičky** (nar. 19. srpna 1722, zemřel 5. června 1807 v Praze). Vynikl jako historik a jmenován pro své zásluhy r. 1772 historiografem království českého. Napsal „series chronologica, šest dílů dějin českých až do r. 1630, dále „Chronologické dějiny Čech do křesťanských knížat"; obhajoval sv. Jana Nep. Pro nedostatek kritičnosti měl polemiku s Dobrovským.

Čechové ve Spojených státech mají celkem 360 osad, v každé osadě zorganisovaných více než 400 rodin. Působí tu 250 čes. katol. kněží. Vydržuje se 84 farních škol se 17.000 dětmi a 400 učitelskými silami. Vybudování škol, chrámů, far stálo na 50 milionů dolarů. (Naše zahraničí sv. 4.)

VLAST

ČASOPIS PRO POUČENÍ A ZÁBAVU.

(ZALOŽIL R. 1884 TOMÁŠ ŠKRDLE.)

MAJITEL A VYDAVATEL:
DRUŽSTVO VLAST.

REDAKTOR ŘÍDÍCÍ:
ALOIS DOSTÁL.

REDAKTOR ODPOVĚDNÝ:
TOMÁŠ JOS. JIROUŠEK.

ROČNÍK XXXVIII. / 1921 - 1922.

V PRAZE 1922.
TISKEM KNIHTISKÁRNY DRUŽSTVA VLAST V PRAZE.

OBSAH

XXXVIII. ročníku „Vlasti“.

A) Životopisy.

Dostál Alois: Josef Zimmermann 49; Papež Benedikt XV. 193; Papež Pius XI. 194; Dr. Rud. Horský 498; Naši oslavenci — Jan Method Zavoral, Dr. Justin V. Prášek 531.

Hübner Václav prof.; Mikuláš Koperník 131; Karel Bedřich Gauss 195, 266; František Arago 289, 350, 416; Alexandr Volta 466.

Šeřík Vitínský Josef: Dva flámští spisovatelé 459.

Truksa A.: Andrej Fekonja 278.

Vaněček msgr. František: Mendel po stu letech, Stálice a komety 476.

Zháněl Ignát: Konrád Bolanden 26, 83, 136, 169;

Alois Koudelka: O. S. Vetti 75, 97.

B) Články vědecké a poučné vůbec.

Hlošina V. O.: O náboženských vztazích Čech a Bavor v dobách nejstarších 13, 63, 118, 210.

Hübner prof. Václav: O soustavě Koperníkově 180.

Nábělek dr. Ph. Fr. X: O autoritě a její potřebě 1, 78, 125.

Oliva Václav: O vlivu císařova zpovědníka P. Viléma Lamormainiho na náboženské poměry v době pobělohorské 269, 314, 369, 411.

Simerská A.: Ženy a děti různých národů 337, 399, 461, 499.

Stehlík JUDr. Otto: Havlíček Borovský a chorvatský ban Jelačič 113, 145, 226, 241, 303, 304, 396, 433, 513.

C) Čtení zábavné.

Dostál Alois: Na zámecké kaplance 18, 69, 101, 159, 215, 244, 294, 342, 389, 443, 507.

Prášek dr. J. V.: Generál Ponec 6, 56, 124, 149, 230.

Šeřík Vitínský Jos.: Ze života Indů 518.

Špachta Josef (M. Dunereann): Paní Kasandra 171, (J. A. Bassarabescu) Pan Tanu 438.

Tichý Gustav (Maria Coreli): Soudce a dítě 525.

Wolf Fr.: (Theodor Jeske-Choinski) 201, 258, 307, 355, 405.

Žbánský J. (P. Rosegger): Rychtář 473.

D) Básně.

Amant Fr.: Rodná chatka 328, Moc plesné hudby 354; Zmítán 458.

Dante Aligieri: Řeka světla 328.

Fritz Ondrouš-Vltavotýnský: Lid 82; Večerní 404.

Grossmannová-Brodská L.: Zvony 410.

Chudobka A. S.: Vám, první vločky 130; Snih 268; Na osamělých cestách 293; Má cesta 363; Šípkový keř 398; Vzpominka 448; Podzimní 498.

Leubner František: Od země 5; Chonai Hamaagal 216.

Masák Em.: Z básní Marie Konopnické 270.

Místecký Ferd. P.: Pluh a meč 117; Umřel 306; Moderní vědci 306: Moje písně 306; Běda národu 460; Pánu Bohu neutečeš 460.

Rovinský V.: Horský sedlák 372.

Simerská A.: Poutníci 153; Splněná touha 250.

Šimon J.: Přešlá doba nevrátí se víc 18; Na podzim 62; Bílé vlasy na hlavě 244; Když vlašťovice letí 321.

Uden H: Mundus vult decipi 74; Ex ungue leonem 100; Gratulace k osmdesátinám do hor Orlických 123; Historia vitae magistra 168; Vince luna 199; Vzkřik 200; Torquemada 207; Tenzona za mrazů 302; Veřejný svátek 399; Kříž na zvonu 368; Rondel 395; Sestina přirozená 415; Sestina souborná 437; Sestina kritická 512.

Velvarský V.: Shledání 170; Jsme jako stromy ve květu 313; Když umře otec 453; Trsato — Trst — 524.

Voborský Jan: Sonety Marianské 11; Poselství katolickým Slovákům 53; Památce Dantově 112; V bílé kapličce 148; Z pouti světem 209; Básníkův odkaz 285; Tota pulchra. Všecka jsi krásná 341; Rosa placent 388; Semper et fide! 442; Nad verši Vrchlického 505.

Toby Georges (Rispetti): Půlnoční 179.

E) Cestopisy.

Grossmannová-Brodská Ludm.: Chrámy u nás i za hranicemi 252, 322, 374, 385, 450.

F) Různé články.

Grossmannová-Brodská (V. Kahle-Häsen): O původním vyobrazení Kristově 176; Návštěvou v gymnasiu v Jindř. Hradci 178.

Hübner Václav prof.: Drobnosti z ornamentiky 31.

Mský A.: Boccaccio o podobě a povaze Dantově 327.

Pravda Hradistský: Sněhulka o vánocích 80.

Voborský Jan: Marianské verše Edgara Allaua Poea 420, 454.

Zháněl msgr. dr. Rudolf: Několik listů z kroniky 469.

Literatura, Literární obzor a Z našeho života v každém čísle.